ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 2 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8282 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4083

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

Վճռական օրեր կ'ապրի Զօր. Տը Կոլի գահլիճը, որուն վերջնական ճակատագիրը պիտի որոշուի Սեպտեմբեր 28ին :

Երկու օրէն, Հանրապետութեան հրապարակին վրայ վարչապետը պիտի ներկայացնէ ժողովուրդին նոր սահմանադրութիւնը՝ իր վերջնական ձեւին տակ, եւ պիտի կրկնէ թէ խօսքը այլեւս ժողովուրդինն է որուն պատասխանէն կախում ունի երկրին ճակատագիրը :

Տը Կոլ պիտի ըսէ անգամ մը եւս թէ «այո» պատասխանել պիտի նշանակէր նոր եւ յուսատու շրջան մը բանալ յոգնած եւ յուսախաբ Ֆրանսային, «ոչ» պատասխանել, դուռ պիտի բանար ծանրակշիռ տագնապի մը որուն բնոյթը կարելի չէ նախատեսել : Ցատակ է սակայն որ վտանգաւոր տագնապ մը կրնայ ծայր տալ :

Շահեկան է սակայն նկատել որ նոր սահմանադրութեան անվերապահ կողմնակիցները կը մնան միայն «կոլեանները», մինչ միւս բոլոր խմբակցութիւնները, բացի Համայնավարներէն՝ որոնց«ոչ»ը վերջնական է, վերապահումներ ունին :

Աֆրիկեան ճամբորդութեան կարեւորագոյն վայրկեանն էր Զօրավարին ճառը, Ալժէի մէջ :

Տը Կոլ յստակ էր իր առաջարկներուն մէջ անդրծովեան բոլոր հողամասերուն. — Անկախութիւն կամ հասարակապետութիւն, չահեկանը կը մնար Տը Կոլի առաջարկը Ալժերիոյ համար : Բոլոր անոնք, մանաւանդ Մայիս 13ի մարդիկը, որոնք զօրավարին իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր կը սպասեն Էնթեկրասիոն բառին՝ Ալժերիոյ համար. այս անգամ ալ չլսեցին այդ բառը պատմական նշանակութիւն կրող այդ ճառին մէջ : Անշուշտ զօրավարը կրկնեց «Ֆրանսացիի լրիւ իրաւասութիւններով» բացատրութիւնը առուն մէջ Ալժերիոյ ամբողջական միացման կողմնակիցները կ'ուզեն տեսնել իրենց տեսակէտին արտայայտութիւնը :

Ճառին մէջ մէկ բան յստակ է այլեւս : Սահմանադրութեան տրուելիք պատասխանը նոյն նշանակութիւնը պիտի չունենայ մայր երկրին, անդրծովեան հողամասերուն եւ Ալժերիոյ համար : Մայր երկրին մէջ պատասխանը կը վերաբերի միայն սահմանադրութեան, աֆրիկեան հողամասերուն համար կը նշանակէ հասարակապետութիւն (այո) կամ անկախութիւն (ոչ) : Ի՞նչ կը նշանակէ սակայն Ալժերիոյ մէջ : «Այո» պիտի նշանակէ անշուշտ ընդունիլ Ֆրանսացի մնալ այս վերջինին վճռակուած բոլոր քաղաքացիական եւ քաղաքական իրաւունքներով, բայց ի՞նչ պիտի նշանակէ «ոչ» պատասխանել Ալժերիոյ մէջ : Հոս է որ, ինչպէս գիտել կուտայ նաեւ «Մոնտ»ի թերթի խմբագիրը, զօրավարին ճառը յստակ չէ : Ճառէն առաջ կը կարծուէր թէ Ալժերիոյ ձայները խառնուած մայր երկրին ձայներուն տեղական նշանակութիւն մը չէն կրնար ունենալ : Բայց այսօր, ճառէն ետք, կարելի է մտածել որ եթէ Ալժերիոյ ձայներուն մեծամասնութիւնը մերժէր «այո» պատասխանել, այսինքն Ֆրանսացի մնալ, կառավարութիւնը չի կրնար նկատի չառնել այս նոր պարագան : Մանաւանդ երբ նկատի առնուի թէ ազատագրական ճակատը փոխած է իր քաղաքականութիւնը եւ մինչ սկիզբը կը հրահանգէր մահմետականներուն՝ չմասնակցիլ Հանրաքուէին, այսօր Ալժէէն եկած լուրերու համաձայն, ընդհակառակն կը հրահանգէ «ոչ» քուէարկել : Եւ դժուար չէ երեւակայել թէ Ազատ. ճակատը «միջոցներ» ունի պարտադրելու իր կարծիքը :

Կարելի չէ նաեւ անտեսել Ազատ. Ճակատի «սարսափի» քաղաքականութիւնը որ Ֆերհաթ Ապպաս եւս հաստատեց, շեշտելով անոր նպատակները Մայր երկրի մէջ : Առանց մէկ կողմէ, Համայնավար քարոզչութիւնը — Հանրաքուէին դէմ — միւս կողմէ, աւելցնելով ծայրայեղ – աջերու, որոշ ընկերվարականներու, կարգ մը անկախներու — վերապահումները, շարք մը դժուարութիւններ կը ստեղծեն զօրավար — վարչապետին համար :

Կասկածելի չէ անշուշտ որ սահմանադրութիւնը քուէարկուի հակառակ վերջին ժամու այս բոլոր պայքարներուն : Այս տեսակէտով յատկանշական էր Սուսթելի առջի օրուան յայտարարութիւնը երբ կ'ըսէր «կը յարգեմ այն ոչ համայնավարներուն կարծիքը որ համակարծիք չեն առաջարկուած սահմանադրութեան, բայց կ'ըսեմ անոնց, ուրիշ ի՞նչ կ'առաջարկէք » :

Հոգ է արդէն բուն խնդիրը եւ սահմանադրութիւնը եթէ քուէարկուի պատճառն այն է որ ոչ – համայնավարները, որ համաձայն չեն, ուրիշ բան չունին առաջարկելիք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՓՐԱՒՏԱ» Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ

ՈՎ ՈՐ ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ՝ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՒԺԵՐ ՀԱՍԱՆ ՖՈՐՄՈԶԱ

Կիրքերը հետզհետէ կը լարուին Ծայր. Արեւելքի մէջ : Մոսկուայի «Փրաւտա»ն իր վերջին խմբագրականով ազդարարութիւն մը կ'ընէր Միացեալ Նահանգներու. — Ով որ Ձինաստանի կը սպառնայ՝ պէտք չէ մոռնայ թէ այդ ձեւով կը սպառնայ Խ. Միութեան : Որովհետեւ Խ. Միութիւնը կապուած է Համայնավար Ձինաստանի հետ եղբայրական եւ համագործակցութեան անխզելի կապերով, որոնց խարիսխը կը կազմեն երկու երկիրներու խաղաղասիրութիւնը եւ նախայարձակին դիմադրելու պատրաստակամութիւնը :

«Փրաւտա»յի խմբագրականը, որ ստորագրուած է Խ. Միութեան ... «Փրաւտա»յի խմբագրականը, որ սփռուեցաւ ժամուլի «Թաս» գործակալութեան կողմէ, կ'եզրակացնէ .— Համայնավար Ձինաստան փոքրիկ երկիր մը չէ, որպէսզի ամերիկեան նաւաղ – զինուորները ցամաքահանում կատարեն այնտեղ : Խ. Միութիւնը չինական ժողովրդավար Հանրապետութեան պիտի տայ բարոյական եւ ռազմական հարկ եղած օգնութիւնը՝ իր արդար պայքարին մէջ :

Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգները հարկ եղած միջոցները ձեռք կ'առնեն՝ պաշտպանելու համար Քեմոյ եւ Մացու կղզիները. բազմաթիւ առիթներով Ուաշինկթըն յայտարարեց թէ Ազգ. Ձինաստանի վրայ ըլլալիք որեւէ յարձակում Ամերիկա պիտի նկատէ խաղաղութեան դէմ առնուած քայլ մը :

7րդ նաւատորմիղը արդէն զօրացած է եւ կը գտնուի չինական ջուրերու մէջ : Նաւատորմին հրամանատարութիւնը «պատրաստ ըլլալու» հրահանգ ստացած է : Միւս կողմէ ամերիկեան օդային կաբեւոր ուժեր հասան Ծայր. Արեւելք : Անկախ 7րդ նաւատորմիղին մաս կազմող չորս օդանաւակիրներէն, որոնք ունին մօտաւորապէս 350 արդիական օդանաւեր, երկու ուրիշ օդանաւակիրներ ալ զօրացուցին նաւատորմիղը, իրենց աւելի քան 150 օդանաւերով, որոնց մէջ կը գտնուին Ա.— 3 – ՏԷ եւ Ա.— 40 – ՏԷ հիւլէական ռումբեր կրող օդանաւեր :

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ Համայնավար Ձինաստանի բանակն ալ զինուած է ամերիկեան զէնքերով եւ ունի արդիական օդանաւեր :

Այս պայմաններուն մէջ, ամերիկեան

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պէյրութի վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Հայերու միջեւ պատահած դէպքերուն առթիւ : (Ազդակ Օգոստ. 28 – 29) :

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին գարշելի ոճիր մը գործուեցաւ Հաճնոյ դիմաց Խալիլ Պէտէվի Թաղին մէջ : 15 զինուած ոճրագործներ, որոնց ինքնութիւնը չուառով երեւան կ'ելլէ, տմարդօրէն ըսպաննեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին խումբի անուանի մարզիկներէն Գէորգ Ոսկերիչեանը (Շամի) որ տան մօտերը նստած էր իր ընկերներէն Գրիգոր Սէքրայտարեանի խանութին մէջ :

Ոճրագործները մութին մէջ գործելով, սկսած են կրակի հարուածներ պարպել խանութէն ներս : Գրիգոր հակառակ կոնակէն երեք հարուածներ՝ ստանալուն, կրցած է հասնիլ մինչեւ Գէորգին տունը եւ լուր տալ անոր պարագաներուն :

Բանակային ուժեր հասած են դէպքին վայրը եւ Գէորգը անմիջապէս փոխադրած Օթէլ Տիէօ : Գնդակներէն մէկը կորած էր հէք Գէորգին սրտին երակը եւ հակառակ վիրաբուժական անմիջական գործողութեան, կարելի չէ եղած փրկել երիտասարդ մարզիկին կեանքը, որ շիջած է ժամը 12ին :

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ՁՈՀ ՄԸ ԵՒՍ ԽԼԵՑԻՆ

Հայ համայնավարները նոր ոճիր մը եւս գործեցին երեքշաբթի իրիկուն Խալիլ Պէտէվի Թաղին մէջ անարգ ոճրագործներու կողմէ Հ. Մ. Ը. Մ.ական մարզիկ Գէորգ Ոսկերիչեանի (Շամի) սպանութեան ստեղծած խոր զայրոյթը տակաւին չմեղմացած, համայնավար աւազակներ չորեքշաբթի Հաճնոյ Թաղին մէջ, տմարդի կերպով խոշտանգելէ վերջ անպաշտպան ընկեր մը՝ Ցակոբ Քէօշկէրեանը, հազիւ 22 տարեկան, գնդակի բազմաթիւ հարուածներով կը սպաննեն զայն եւ մարմինը կը նետեն փողոց : Երկար ատեն վերջ միայն բանակի միջամտութեամբ կարելի եղաւ հէք Ցակոբին մարմինը փոխադրել Նոր Սիս :

Այս վայրագ ոճիրները խոր զայրոյթ եւ ընդվզում առաջ բերին ժողովրդական բոլոր շրջանակներու մէջ :

Անդրադառնալով երէկ Նահրի մէջ պատահած՝ դէպքերուն, «Լ'Օրիան» իր այսօրուան թիւին մէջ կը գրէ .—

«Երէկ առտու Նահրի մէջ չատ բուռն ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Հնչակներու եւ Դաշնակներու միջեւ : Հրացանաձգութիւնը խլեց բազմաթիւ սպանեալներ որոնցմէ միայն հինգը յայտնի են :

Առաջին հարուածները պարպուեցան Հնչակներու (հայ համայնավարներ) կողմէ, որոնք գնդացիրով յարձակեցան Վարդան Թէլեանի խանութը, ձեռնառումբ մը նետելէ վերջ :

Անմիջապէս Զար Զափրի Հնչակներն ու Դաշնակները իրարու դէմ մղեցին անխնայ ճակատամարտ մը, որ խլեց բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ : Միաժամանակ երկրորդ ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Սահակեան Ֆութպոլի դաշտին վրայ : Հոն սպաննուեցաւ անձ մը եւ վիրաւորուեցան բազմաթիւ ուրիշներ : Բաղրամեան ակումբի նախագահ Բարգէն Փօյաճեան որ անկէ կ'անցնէր, սպաննուեցաւ : Կինը՝ Պերճուհի, որ կ'ընկերանար անոր, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ :

Թրատ Թաղին մէջ կան երեք սպանեալներ : Սարգիս Արբաճեան տէրը Հ. Մ. Մ. սափրատան, սպաննուեցան ժամը 11.30ին : Սպաննուեցան նաեւ Պետրոս եւ Մարտիրոս Չէքիրտէքճեան : Հարկ եղաւ զրկել զինուորներու չատ զօրաւոր ջոկատ մը՝ կարգը վերահաստատելու համար :

Х Երեքշաբթի իրիկուան ոճիրի զոհերէն Հ. Մ. Ը. Մ.ական Գրիգոր Սէքրայտարեանի վիճակը կը մնայ ծանր :

"ՀԱՄԵՑԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ..."

Լսուած ըլլալով որ Հայաստանէն խումբ մը զբօսաշրջիկներ Փարիզ պիտի հասնին Ուրբաթ, Բարեգործականի կողմէ հապճեպով կազմակերպուեցաւ հանդիպում մը Նուպարեան մատենադարանին մէջ : Ուրեմն, անցեալ Ուրբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, հեռախօսով ու մասնաւոր հրաւիրագրով Նուպարեան մատենադարան հաւաքուած էին փարիզահայ քանի մը մտաւորականներ, երբ հասան հիւրերը :

Գ. Ցովհ. Պօղոսեան բարի գալուստ մաղթեց հիւրերուն եւ քանի մը խօսքով ներկայացուց Բարեգործական Ընկերութեան մշակութային գործունէութիւնը արտասահմանի եւ Հայաստանի մէջ, ինչպէս եւ Սփիւռքի Հայութեան ճիգերը եւ յաջողութիւնները (դպրոց եւ եկեղեցի), յետոյ ծանօթացուց Փարիզահայ մտաւորականները, — հապճեպով կատարուած եւ արձակուրդի շրջանին հանդիպած ըլլալով քիչ էին Փարիզահայ մտաւորականները :

Զբօսաշրջիկներուն կողմէ պատասխանեց Փրոֆ. Սուրէն Երէմեան, որ վարիչն է Երեւանի համալսարանի պատմագիտական ֆաքիւլթէին : Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիպումին համար, յետոյ ուրախութիւն՝ տեսնելով որ հայ մտաւորականներ կ'աշխատին Սփիւռքի մէջ վառ պահելու համար հայ մշակոյթը : Փոքր ժողովուրդ մըն է Հայութիւնը, ըսաւ, բայց բոլոր դժուարութեանց հակառակ պահեր պահպաներ եւ զարգացուցեր է ինքնատիպ մշակոյթ մը : Այսօր նոյն ժողովուրդը Հայաստանի հողերուն մէկ բեկորին վրայ կազմեր է պետութիւն, եւ այնպիսի նուաճումներ է կատարած որ, մասնաւորաբար գիտնականներուն մասին խօսելով, կրնանք ըսել թէ համեմատաբար իր թիւին՝ հայ գիտնականները բացառիկ բազմութիւն մը կը կազմեն Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան մէջ : Այսպէս, Խորհ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ բացառիկ ուշադրութիւն կը գրաւէ Հայաստանի հանրապետութիւնը :

Ունեցանք մեծահռչակ գիտնականներ : Այսօր Համբարձումեանը իբրեւ գիտնական, կը կազմէ ոչ միայն— Հայաստանի փառքը, այլ եւ ծանօթ է ամբողջ աշխարհի մէջ՝ Խորհ. Միութեան սահմաններէն դուրս : Վերջին տարիներուն կորսնցուցինք մեծանուն մտաւորականներ, ինչպէս Փրոֆ. Աբեղեան, փրոֆ. Աճառեան, փրոֆ. Մանանդեան եւ ուրիշներ, բայց անոնց տեղը եկան գրաւել երիտասարդներ, նոր մասնագէտներ, մտաւորական նուաճումներու բոլոր ճակատներուն վրայ :

Ցետոյ Փրոֆ. Երեմեանին ընկերները ներկայացուցին իբրեւ զբօսաշրջիկ եկած խումբը մի առ մի, ու տեսնուեցաւ որ խումբը կը բաղկանայ մեծ մտաւորականներէ եւ գիտնականներէ :

Փրոֆ. Ե. Խ. Գէորգեան, Երեւանի բժշկ. համալսարանի վիրաբուժական ամպիոնի վարիչ : Բժշկուհի Զիմա Գէորգ —

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԻՐԱՆ ԵՊՍ. ԱՐՏԱՔՍՈՒԱՄ ՅՈՐԴԱՆԱՆԷՆ

Երկուշաբթի առտու Թայմզը լուր մը կը հրատարակէր Ամմանէն ստացած, ուր կ'ըսուէր թէ Յորդանանի կառավարութիւնը երկրէն արտաքսած է Տիրան եպիսկ.ը :

Ոստիկանութիւնը օդակայան առաջնորդած է Տիրան եպիսկ.ը, որ մեկնած է Պէյրութ : «Թայմզ» այս առթիւ պատմականը կ'ընէ Երուսաղէմի դէպքերուն եւ Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով :

ՎԱՆՔԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԵՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Շոգեկառքը սահեցաւ, եւ հազիւ մեկնած՝ անյայտացաւ կանաչութեան աշխարհին մէջ։

Եւ երբ աչքերս կորսնցուցին հեռքը անոր գիս յայտնեցին ինծի մինա՛կ, անծիր դաշտերու տարածութեան կէտի մը վրայ ու ստորոտը բլրակի մը, որուն գագաթը խա՛չ մըն էր։

Քալեցի դէպի գիւղը, որ բլուրին շուրջը կը տարածուէր տուներու երկրպագութեան պատկեր մը պարզելով խաչին առջեւ։

Բլրան կողին ոլորուող ճամբուն վրայ՝ հեռզհետէ կը լայննար հորիզոնը կանաչութեան այդ աշխարհին ու կարծես կ'ընդարձակուէր սահմանը խաչին իշխանութեան եւ Յաչեալին Թագաւորութեան։

Աշունքենական լռութեան մը հանդարտութիւնը, արեւու առատ լոյսին լիութեան հետ, խաղաղութեան երգի մը պէս կը Թափանցէր ամենուրեք, կը տարրանար ամէնուն մէջ։ Երգ մը, որ առաւօտեան ցօ՛ղ էր արեւէն կիզած ու շարժումէն յոգնած սրտին վրայ մանաւանդ։

Գիւղը հիմա աչքիս առջեւ կը տարածուէր։

Գի՛ւղը։ Ո՛չ անոր պատկերը։ Ի՛նքը, այնպէս ինչպէս զայն ապրած եմ տարիներով, ու խառնած հոգիիս՝ քաղած քաղաքներէ, եւ երբեմն զայն մոռցած ըլլալու տառապանքը ապրած յանկարծօրէն յայտնուող կարօտի այրող զգացումէն։ Ու ահա, այդ կարօտն է, Թերեւս, որ անօրինակ գեղեցկութեամբ եւ անդիմադրելի գրաւչութեամբ կը բերէ ինծի իմ գիւղը այս գիւղին մէջէն։ Եւ վերջապէս՝ գի՛ւղը։ Այնքա՜ն մօտիկ Աստուծոյ։ Հարազա՛տ Անոր ձեռագործ բնութեան ու խաղաղութեան։ Դաւանանող աշխարհի մը գիմաց՝ դեռ կանգուն վկայութիւն Անոր սրբութեան։

Բայց ես գիւղ չեմ եկած։ Պէտք է Թողում զայն ու դառնամ... Յաչէն, որ վանքի մը տաճարին աղօթքն է կանաչութեան աշխարհէն կապոյտի աշխարհին բարձրացող ու երկուքին Արարիչին հասնող։

«Տէր երկնի եւ երկրի, արարիչ ամենայն արարածոց, երեւելեաց եւ աներեւութից...»

Բնութիւնը, որ ինքնին, այսպէս, կը պատմէ Աստուծոյ փառքը, հարազատ վայրն է վանքին։

×

Վանքին դռնէն հազիւ ներս մտած՝ մոլորած ճամբորդի նման աչքերս շուրջս կը դառնան մարդ մը տեսնելու յոյսով։

Կարճ սպասումի մը գնով յոյսս կը վճարուի։ Ահա երիտասարդ տղայ մը, որուն դէմքը խանդի քանդակ մըն է ինքնին, կը մօտենայ ինծի ու կ'առաջարկէ ճաշ մը — վանքերու առաջին օրէնքը հիւրերուն յատուկ։ Կը նստինք սեղան։ Զուարթութիւնը երբեք խորթ չէ վանական մթնոլորտին, այլ, ընդհակառակն, ներքին հոգեկան մշտական ուրախութեան մը արտայայտութիւնն է ան։ Այդ զուարթութեան մէջ է որ կ'անցնին առաջին վայրկեանները երիտասարդ այս միաբանին հետ, որ հիւրընկալն է Տան եւ որ կը խօսի այնքան իր վանքի մասին, որքան կը հարցնէ մեր եկեղեցւոյ մասին։

Հազիւ ճաշն աւարտած՝ փոքրիկ խուց մը կ'առաջնորդուիմ։ Համեստ ու չոր սենեակ մը՝ պատուհանին բացուող տեսարանովը միայն գեղեցիկ։

Քիչ ետք կը մտնէ ուրիշ եղբայր *մը, որ ինծմով պիտի զբաղի վանահօր Թելադրութեամբ եւ ներկայ ըլլէ գիս կեանքին, պատմելով ինչ որ գիտէ ու կը զգայ վանքին մասին։*

Կը քալենք գիւղէն քիչ մը դուրս ու մեզի հետ նաեւ պատմութիւնը վանքին...

×

Միաբանութիւն մըն է Գոմիւնօթէ տը Թէզէ *անունով ճանչցուած խմբաւորումը մարդերու, որոնք Արեւմտեան Բարեկարգեալ (Բողոքական) եկեղեցիներու կը պատկանին կրօնական իրենց դաւանանքով, գլխաւորաբար* Լուտերական *եւ* Կալվինական *աւանդութեանց կապուած, որոնք կ'ապրին* համայնական *կեանք մը Ֆրանսայի կեդրոնական մասին* Թէզէ *անունով սքանչելատեսիլ գիւղի մը մէջ։ Մեկուսացած աշխարհէն, առանց կտրուելու անկէ, ամբողջութեամբ նուիրուած Քրիստոսի ծառայութեան* եկեղեցական պաշտամունքի եւ գործնական կեանքի կրկնակ ճամբաներով՝ կը ջանան աղօթք ու գործ, հայեցողութիւն եւ գործունէութիւն, պաշտամունք եւ արհեստ ներդաշնակել իրարու հետ, եւ իրենց կեանքը ընել, այն ձեւով, վկայութիւն մը Քրիստոսի ներկայութեան աշխարհի մէջ։

Վանք մը չէ ան ճշգրտօրէն, այնպէս ինչպէս այդ բառը կ'իմաստաւորուի մեր կրօնական մտածողութեան փորձառութեան մէջ՝ դարերու աւանդութեամբ կազմուած։ Այլ՝ վանական հաստատութեան նոր տիպար *մը, որուն գլխաւոր առանձնայատկութիւններէն մին՝ եկեղեցւոյ հին վանական աւանդութեանց էական տարրերու եւ ներկայ դարու, արդի կեանքի պահանջքներու ներդաշնակումն է, Նոր-Կտակարանեան (եւ յատկապէս Գործք Առաքելոց գրքի) ուսուցողութեան եւ կեանքի տուեալներուն նոր եւ խորունկ մեկնաբանութեան մը խորքին վրայ ձեւ առած։*

Երկուքին մէջտեղ հիմ նետած Տուն մըն է Թէզէի այս միաբանական Տունը, որուն աւետարանական կենսունակութիւնը կը կազմէ շաղախը անոր ամրութեան (*)։

Ուրիշ բնորոշիչ գիծերէն մին այս Միաբանական հաստատութեան՝ անոր զետեղումն է Եկեղեցւոյ Միութեան ձգտումին եւ ապրումին սրտի՛ն վրայ։

Արդարեւ, տառապած ու յոգնած եկեղեցիներու պառակտումի դարաւոր վէրքէն՝ քրիստոնէական եկեղեցին ամենուրեք կը փնտռէ այսօր միութեան գետին մը, վերամիաւորման ճամբայ մը։ Աղօթք, մտածում, գործ Ի. դարու եկեղեցական կեանքի մէջ իրենց կեդրոնը ունին եկեղեցւոյ միութիւնը, որուն կը նային կարծես ձգողութեան անդիմադրելի ուժով մը։ Ի. դարու եկեղեցւոյ կեանքին ամէնէն մեծ երեւոյթը միութենական այս շարժումն է։ Եկեղեցւոյ Միութեան շարժումի դարն է Ի. դարը՝ կրօնական իր պատկերին մէջ։

Բայց նոյնքան ճիշդ է որ հետզհետէ ու մասնաւորաբար Եւրոպայի — յատկապէս Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ — Բարեկարգեալ Եկեղեցիներու աստուածաբանական մտածողութեան եւ կրօնական կեանքի փորձառութեան մէջ բարեկարգութեան բուականը (ԺԶ. դար) եւ սահմանը անդրանցնելու ձգտում մը կայ, միջնադարեան *Սկոլաստիկ* շրջանը կամրջելով, հասնելու համար նախկին եկեղեցւոյ աւելի բիւրեղ կենսունակ աւանդութեան։ Հոս կը հանդիպին երեւոյթներու, իրողութիւններու, ծիսական սովորութեանց, բարեպաշտական արարողութեանց, որոնց դրական արժէքը, կրօնական ապրումի զօրութեան եւ իրաւութեան պատկերը անտարբեր չի թողուր զիրենք։ Ահա, այսպէս գրաւուած անոր զօրութենէն մնալով միշտ եւ ներտօրէն կապուած Աստուածաշունչին եւ մղուած արդի դարու մեքենացեալ կեանքի նիւթականութեան չորութենէն՝ կը ջանան հոգեկան կեանքի խորք եւ ուժ տալու տարբեր ներմուծել կրօնական կեանքի իրենց աւանդութեան մէջ։

Ահա, հոգեկան ու իմացական կեանքի այս մթնոլորտին մէջ Թէզէի *Միաբանութիւնը կը տեսնէ իր առաքելութիւնը — ըլլալ կորիզ մը այդ միութեան ինք իր մէջ եւ նշան մը՝ աշխարհին։ Եւ այդու իսկ՝ հանդիպանալ ներշնչման աղբիւր եւ մղումի զսպանակ դէպի այդ միութիւնը։*

Ասով է որ կը բացատրուի ազգային եւ դաւանական խտրութեան բացակայութիւնը հաստատութենէն ներս։ Հոն կարելի է հանդիպիլ, երեսունեւհինգ անդամներու մէջ Ֆրանսացիին, Զուիցերիացիին, Հոլանտացիին, Գերմանացիին, Սպանիացիին մէկ կողմէ, եւ Լուտերականին, Բարեկարգականին, Կալվինականին միւս կողմէ։ Ու ինչ որ ներկայիս եղածէն աւելի ըստ էութեան եղածին եւ ապագայի ըլլալիքին վկայութիւն մըն է եւ նախանշան մը՝ տրամադրութենէ աւելի բաղձանքը կայ հոն իրենց մէջ ունենալու նաեւ տարբեր դաւանանքներու եւ եկեղեցական աւանդութիւններու պատկանող անդամներ, ինչպէս Կաթողիկէ եւ Օրթոտոքս Եկեղեցիներու հաւատացեալներ։ Դաւանական տարբերութիւններէն անդին՝ հոգեկան միութիւնը ի Քրիստոս՝ աղօթքի, տօրեայ կենցաղի եւ գործի համայնական վիճակին մէջ, իրենց կեանքը չինող վիճակն է։ Իսկ անոր աւելի խոր եւ լայն չափով իրագործումը՝ իրենց նպատակը։

Այս կերպը իրենց կեանքին՝ կը սահդծէ առանձնայատուկ ոճը իրենց հաստատութեան հոգեկան կառոյցին։

*Պատմութիւնը Թուականներով եւ Թիւերով սիրողներուն համար, գոհացուցիչ պիտի ըլլայ, կ'ենթադրեմ, գիտնալ որ 1940ին սկիզբ առած շարժում մըն է այս հաստատութեան ծնունդ տուող շարժումը։ Հիմնադիրը Միաբանութեան, որ ներկայի Հայրն է Տունին (*Ֆրէր Փրիէօր*) Ռոժէ Շիւժ, այդ Թուականին պատերազմի հետեւանքով գաղթական դարձած աղքատ ու կարօտեալ մարդոց պատսպարումով ու խնամքով կը զբաղէր մեկուսացեալ այդ գիւղին մէջ, ուր նախաքայլը կ'առնէ Տունին հաստատութեան գաղթականներու հետ աստուածապաշտութեան դրութիւն մը սահդծելով։ 1942ին կը ստիպուի լքել* Թէզէն *ու հաստատուիլ Զուիցերիա, ուր իրեն կը միանան նոյն գաղափարին շուրջ, նոյն ոգիով առաջնորդուած ուրիշ երկու հոգիներ։*

Կուգան Թէզէ *վերստին։ 1949ին եօթը հոգի են արդէն։ Միաբանական երրեակ ուխտադրութեամբ (**) կը կազմուի կորիզը այսօրուան Միաբանութեան։ Այսօր, 1958ին երեսունեւհինգ անդամներէ կը բաղկանայ այդ Միաբանութիւնը (***) յետոյ Մեծաւորէն կ'իմանամ որ այս տարի քսանհինգէ աւելի դիմումներ ընտրելու եղած մերժել։*

Նշան մը՝ իսկապէս...։

Որովհետեւ այս մարդիկ կեանքէ փախստականներ չեն։ Յուսափումի հոգեբանութիւնը օտար է իրենց։ Կեանքի՛ն կը նետուին։ Եւ՝ դժուար կեանքին։

Իւրաքանչիւրը հոն ինքզինքը բերելէ զատ՝ կը բերէ նաեւ իր արհեստը կամ արուեստը։

Որովհետեւ այս տունը կ'ապրի տան անդամներու ճակտի՛ քրտինքով՝ մեր բացատրութեամբ, կամ այլ խօսքով ու ժողովրդական ոճով՝ «հալալ» *հացով, զոր կը բաժնեն իրենք իրենց մէջ հաւասարաբար եւ եղբայրաբար։*

Արդարեւ, գործը՝ զոր կը միացնեն աղօթքին, կամ աւելի ճիշդ՝ կը զետեղեն պաշտամունքի, Աստուծոյ ծառայութեան իրենց կեանքին մէջ, կ'ապրեցնէ զիրենք, եւ իրենց հետ նաեւ... ուրիշները։

Հոն կարելի է գտնել բժիշկը հողագործին հետ, նկարիչը բրուտին հետ, ճարտարապետը ագարակապանին հետ, աստուածաբանը տպագրիչին հետ։ Կ'աշխատին առանց խտրութեան, տարբեր ճամբաներով, ինչպէս կ'աղօթեն միաձայնաբար, բայց տարբեր շրթներով։ Օրուան մէջ որոշ ժամերու բոլորին ալ ձեռքերը մաճին վրայ են...։ Ցուցահանդէսի սրահին մէջ, յետոյ, ուրախութիւնը պիտի ունենայի վայելելու արդիւնքը իրենց ձեռաց գործերուն — հրատարակութիւններ, ձայնապնակներ, հոգեզէն գեղաճաշակ ամաններ ու զարդեր, կրօնական նկարչութեան արդիական ոճով իրագործուած հրաշալի պատկերներ, ճիշդ այնպէս ինչպէս վայելեր էի... կը վայելէի իրենց ձեռաց գործը ճաշի հասարակաց սեղանին վրայ։

Նուէր չեն ընդունիր օժանդակութեան համար։ Մարդկային հպարտութեան մը զգացումին հետ պէտք չէ շփոթել իրենց այս կեցուածքը։ Հաւատարմութեան ձեւ մըն է ան աղօթքի եւ գործի սերտ միութեան, ներդաշնակման իրենց սկզբունքին։ Զեն ընդունիր օգնութիւն իրենց տան համար։ Եթէ գայ այդ օգնութիւնը ինքնին, որեւէ ձեւով, զայն կը յատկացնեն բարեգործական նպատակներու, որոնք իրենց գործունէութեան ծիրին մէջ կ'իյնան (****)։

Կ'ապրին համաձայն օրէնքի մը կամ կանոնի մը (ռէկլը), *որուն մէջ դրուած է փիլիսոփայութիւնը իրենց կենցաղին Հիմնադիր-Մեծաւորին կողմէ հրաշալիօրէն նուրբ գրիչով մը։*

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Տարօրինակ թուի մեզմէ շատերուն Բարեկարգեալ Եկեղեցիներու մէջ վանական հաստատութեան մը մտածումն իսկ, իրողութենէն առաջ։ Աւելին՝ ոչ միայն մեզմէ շատերուն, այլ նոյնիսկ այդ եկեղեցիներու անդամներուն համար քիչ մը անհասկնալի երեւոյթ է ան, որուն շատեր նախ կը մօտենան վարանումով, որոշ կասկածով։ Մի գուցէ չըլլայ ան անհաւատարմութիւն Բարեկարգութեան (Ռեֆորմ) սկզբունքներուն եւ խախտում անոր նկարագրին։ Եւ ասիկա՝ որոշ իրաւունքով։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս մենք պիտի տարուէինք կասկածելու եւ նեղուելու եթէ մեր եկեղեցւոյ արարողական դրութիւնը, շարականն ու խունկը վերջ գտնէին եւ միմիայն Աւետարանը կարդացուէր հոն։ Ի վերջոյ, վանական կեանքի, կուսակրօնութեան դէմ նուազ խիստ եւ ժխտական չէր դիրքը Բարեկարգիչներուն, որքան եկեղեցական նուիրապետութեան եւ դարերով աւանդականացած դաւանական սկզբունքներու եւ դրութեանց։

(**) Երեք սկզբունքներ կը կազմեն ուխտը. ա) *Հնազանդութիւն*, բ) *Ինչքի համայնացում* (*աղքատութեան* համապատասխան) եւ գ) *Կուսակրօնութիւն*։ Զեւով մը արեւմտեան վանականութեան դասական ուխտը։

(***) Երեսուններեւհինգն ալ *Թէզէ* չեն ապրիր։ Որովհետեւ ոմանք երեք կամ չորս հոգիներու փոքրիկ խմբակներով կը ծառայեն ուրիշ վայրերու մէջ, այսպէս, *Թէզէի* Միաբանութեան ներկայութիւնը եւ վկայութիւնը տանելով մինչեւ *Մարսէյլ, Գերմանիա, Ալժերիա* եւ ֆրանսական *Արեւմտեան Ափրիկէ* ուր կեանքի նոյն միաբանական դրութեամբ կ'ապրին անոնք իրենց հացը վաստկելով աշխատաւորութեամբ, իւրաքանչիւրը ըստ իր իր արհեստին, հաւասարօրէն ուտելով Տիրոջ հացը եւ ծառայելով Աստուծոյ նոյն այն ճամբով, որով կ'ընթանայ կեանքը *Թէզէի* մէջ։

Հետեւաբար, *Թէզէն* Մայր-Տունն է, ուր կը պատրաստուին նորընծաները երկու տարուան շրջանով մը, Միաբանական Ուխտը կատարելէ առաջ, եւ կը զգենուն կերպը միաբանական կեանքին։ Հոս, դարձեալ, տարին մէկ անգամ գէթ, կը հաւաքուին բոլոր եղբայրները աշխարհի զանազան կողմերէ շաբթուան մը համայնական կեանքի, խոկումի, աղօթքի, հոգեկան նորոգութեան, կատարուած աշխատանքի վերատեսութեան եւ ապագայի ծրագիրներու մշակման համար։

Աղբիւր մը, ուրեմն, ուրկէ առուակներ սկիզբ կ'առնեն ու կը տարածուին ի ծագս աշխարհի...։

(****) Այսպէս, կ'օգնեն կարօտեալ գաղթականներու գիւղին մէջ։

Ներկայիս մեծ ծրագիր մը կը հետապնդեն լայնօրէն օժանդակելու համար Սպանիոյ հեռաւոր մէկ անկիւնի մոռցուած, լքուած եւ չքաւորութեան մատնուած գիւղի մը։

ՕՐ ՄԸ ՄԵՐ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Միտք չունիմ նկարագրելու բնութեան այն սքանչելիքները որ կը տարածուին մեր քաղաքէն մինչեւ Ժիւռայի հեռաւոր բարձունքները։ Գեղեցիկ երկիր է Ֆրանսան։

Կ'ուզեմ սակայն, քիչ մը աւելի երկար գրել կամ խօսիլ մեր կայանին՝ Ֆր. Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի մասին։

Ի դէպ կ'ուզեմ յիշեցնել որ քիչ գրուած է մեր զոյգ կայաններու մասին։ Նոր Սեբաստիոյ կայան՝ Փալատրիւ։ Փոքրիկներու կայան՝ Պէլֆոնթէն (Ժիւռա)։

Հոն՝ Փալատրիւի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, մեր Նոր Սեբաստիոյ կայանը աւելի քան 300 երիտասարդներով՝ խանդավառութեան կեդրոն մըն էր։ Ամէն օր երեկոյթ-ցերեկոյթ, խաղ, պար, մրցում։ Օգոստոս 17ին ունեցան յաջող եւ բազմամարդ ձեռնարկ մը։

Այս փոքր փակագիծէն յետոյ, դառնանք մեր նիւթին։

Կիրակի (24 Օգոստ.) ընկերոջ մը կառքով կը մեկնինք դէպի Կապոյտ Խաչի կայանը։ Առաջին առթիւ, կայանի մուտքին, Թեթեւ զարմանք մը, — ո՞ւր են մեր փոքրիկները։ Ներսէն, իրենց տնօրինուհիին հետ ուրախութեամբ եւ ժպիտով մեզ կը դիմաւորեն կայանի վարիչները։ — Հոգ մի ընէք, եկեղեցի գացին, հիմա կուգան։

Օր. Լուիզ Փափազեան ժպիտով, խանդավառութեամբ կը խօսի օդափոխութեան կայանի նուաճումներու մասին։ Անոր կազմակերպման, յաջողութեան մասին։

Կը խօսին նաեւ միւսները, իր պաշտօնակիցները, նոյնքան հաւատաւոր, նոյնքան խանդավառ: Հայեացք մը ճաշասրահին պատերուն: Հոն կը տեսնենք մեր փոքրիկներու այլազան գծագրութիւնները, այցելուներու կողմէ երախտագիտական տողերով լեցուած բազմազան բացիկներ, ու սեղանին մէկ անկիւնը դէզ մը լրագիր, — իրենց լրագիրը — ամսագրի ձեւով, մաքուր, գեղարուեստական նուրբ ճաշակով, պատկերազարդ թերթ մը: Գունաւոր: Բովանդակութիւնը հայ-ֆրանսերէն բաժիններով: Խմբագրական յօդուածներ, նկարագրական տողեր, բանաստեղծութիւն, եւայլն:

Շատ դժուար է նկարագրել, առնուազն օրինակ մը պէտք է ունենալ հասկնալու եւ հաստատելու համար թէ ի՛նչ աշխատանք տարուած է այս օրինակելի գործը իր լրումին հասցնելու համար:

Մեր շատ յարգելի տնօրէնուհիին կողքին գնահատելի աշխատանք կը կատարէ Լեւոն Մոմճեան: Տր. Կ. Խաչի կայանի թերթին գեղարուեստական ճաշակաւոր գծագրութիւնները գրեթէ ամբողջութեամբ իր գործերն են:

Կ'այցելենք շէնքին բաժանմունքները: Ի՛նչ մեծ փոփոխութիւններ անցեալ տարիէն մինչեւ այս տարի: Ահա՛ իրենց ննջարանները—լայն, օդասուն պատուհաններով ու ճաշակաւոր վարագոյրներով: «Լի տը քան»ը բոլորովին չքացած՝ իր տեղը տուած է մաքուր, հաստատուն եւ կոկիկ մահճակալներու:

Ահա՛ խոհանոցը, մաքուր, լուսաւոր: «Այստեղ գրասենեակն է, արձանագրութեան, մատակարարութեան տետրակներ, մանրամասն արձանագրուած թէ՛ հայերէն, թէ ֆրանսերէն»: Այսպէս, սրահէ սրահ կը ծանօթանանք Կապոյտ Խաչի շէնքին ներքին փոփոխութիւններուն:

X

Ժամերը կը սահին: Փոքրիկները կը վերադառնան եկեղեցիէն: Հնչուն ծիծաղներ, հրմշտուք եւ իրարանցում: Շուտով կը շրջապատուինք փոքրիկներով: Զարմանալի երեւոյթ մըն ալ հոս. կարծես շատոնց կը ճանչնայինք զիրար: Կը մօտենան ծանօթի պէս արձակ համարձակ, ու կը համբուրուինք բոլոր մօտեցողներուն հետ անխտիր: Տնօրէնուհին կը ներկայացնէ «նշանաւորներ»ը միշտ ժպտով:

Իրենց ղեկավարին սուլիչը կը հնչէ. ճաշի ժամն է: Կը հաւաքուին դուրսը շարք-շարք, յետոյ հրամանի մը վրայ ներս կը մտնեն կարգով, ամէն մէկը իր տեղը գրաւելու համար: Ազդանշանի մը վրայ միաձայնութեամբ կ'արտասանեն «Հայր մեր»ը ու կը նստին սեղան:

Ճաշացուցա՞կը: Ահաւասիկ. — Կանաչ սալատ, բրինձէ փիլաւ, մէյ մէկ չերտ հաց եւ փառաւոր տապկուած միս: Բաշխուած միսով դդմահ ու խոշոր ողկոյզ մը խաղող: Այս բոլորէն կը տրուի առատ, իրենց ուզածին չափ:

Հիւրերս անկիւն մը կանգնած հրճուանքով կը դիտենք այս բոլորը: Մեր երախաները կ'ուտեն ախորժակով: «Շէֆ-թէն»ները աջ ու ձախ կը վազվզեն գոհացում տալու համար բոլորին: Ճաշէն յետոյ քիչ մը զբօսանք, ապա պարտադիր հանգիստ՝ մինչեւ ժամը չորս:

Սեղան կը պատրաստուի նաեւ մեզի համար: Բայց մենք հոս մնալու համար չեկանք, մեր ծրագիրը 1–2 ժամուան համար էր միայն կ'առարկենք: Լսել անգամ չեն ուզեր մեր առարկութիւնը: Կը համակերպինք եւ սեղան կը նստինք: Համեղ էր այդ սեղանը: Պարզ, կոկիկ:

Կէսօրէն յետոյ կուգան ուրիշ հիւրեր: Կապոյտ Խաչի կայանին դուռը միշտ բաց է: Բոլոր այցելուները անխտիր կը վայելեն հայկական աւանդական հիւրասիրութիւնը:

Ժամը յառաջացած է արդէն. հարկ է մեկնիլ: Չեն ձգեր. կը փափաքին որ գիշերը միասին անցնենք, փոքրիկներուն հետ: Մեր բոլոր առարկութիւնները ի զուր կ'անցնին. ստիպուած կ'ենթարկուինք ու կը մնանք:

Երեկոյեան ընթրիքէն յետոյ, շուտով սեղանները, նստարանները կարգի կը դրուին: Հանդիսականները, մեծ թէ փոքր, իրենց տեղերը կը գրաւեն: Հիւրեր կան նաեւ դուրսէն՝ հայ եւ տեղացի:

Հանդէսը կը սկսի: Երգ, պար, արտասանութիւն, «սքեչ», եւայլն: Պարողները խումբ-խումբ՝ մանաւոր տարազներով: Հանդիսականներս, ամբողջ երկու ժամ հաճոյքով վայելեցինք փոքրիկներու այնքան վարպետօրէն ցուցադրած պարերն ու «պալէ»ները: Ու այս բոլորը հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով:

Օտար հիւրերը որոնց համար նորութիւն էր այս բոլորը, չափազանց գոհ՝ մեկնելէ առաջ իրենց ջերմ շնորհաւորանքները յայտնեցին տնօրէնուհիին եւ իր պաշտօնակիցներուն:

Կայանը ունի իր կարգապահական օրէնքները: Կարգէ դուրս ելլողները «կը պատժուին»: Երեկոյեան ուշ ատեն, ժամանակէ դուրս երբ անառակութիւններ ընեն՝ վարիչ մը վեր կը վազէ եւ պատժարան կ'իջեցնէ անկարգները: Պատին տակ պիտի կենան որոշ ատեն մը մինչեւ որ հանդարտին:

Հետաքրքրական ժամեր շատ ունի կայանը: Խաղերէ դուրս, օրինակ գծագրութեան, ձեռագործի պահերը: Ամենահետաքրքրականը սակայն, նամակաբաշխին ժամանման պահն է երբ փոքրիկները թռչուններու երամի մը պէս կը խուժեն մեծ սրահը....:

Կ'արժէ անգամ մը այցելել: Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէն կայանը արդէն դարձած է տիպար, օրինակելի կայան մը. քանզի մեր քոյրերը ունին աշխատանքի պատրաստակամութիւն, գործին հանդէպ պաշտամունք ու անբասիր նուիրում՝ իրենց հետապնդած նպատակներուն հանդէպ:

Մենք երախտագէտ միայն կրնանք ըլլալ այս ազնուաշուք «նուիրեալ»ներուն:

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Ամէն անոնք, մանաւանդ քաղաքին անծանօթներ, որոնք քանի մը օրուան համար Մարսէյլ կ'երթան, իրենց քայլերը կ'ուղղեն դէպի ծովեզերք: Բարափը՝ մակոյկներ ու նաւակներ. բոլորն ալ յաճախորդ կը փնտռեն, կը գտնեն, հռչակաւոր Մոնթէ-Քրիսթօ կղզիին համար:

Կղզիէն վերադարձին, ծովը առեր էր կատղած երեւոյթ մը. նաւակը դժուարութեամբ կը մաքառէր ալիքներուն դէմ. ժողովուրդին կէսը թրջուած, սեղմուած իրարու քով. ոմանք՝ իրարու թեւ մտած: Այս կացութեան մէջ պաշտօնեայ մը սկսած էր բացատրութիւններ տալ այսինչ կամ այնինչ պատմական վայրի մասին: Զինքը մտիկ ընող կա՞ր, չեմ կարծեր: Ու յանկարծ նիւթը փոխելով. — Մի վախնաք, եթէ բան մը պատահի, եզերքին մօտ ենք...

X

Հրապարակի մը վրայ փոքր կրպակներ կան, որոնցմէ մէկ քանին արձակուրդի համար գոց են: Գոցուած կրպակներէն մէկուն առջեւ օտարականի երեւոյթով մարդ մը, հակառակ մէկու մը հետ ըզբաղած ըլլալուն, խուզարկու ակնարկները չի մոռնար անցորդներուն վրայ, քովն ալ քանի մը տոլար դիտմամբ բացը ձըգած, ըսելու համար որ դրամական գործերով կը զբաղի: Բայց իր երեւոյթն է կարեւորը: Դրամական հաշիւներով դիմացինը խաբելու գաղափարը մէջը այնքան է զարգացած, որ դիմագիծը ստացեր է վաշխառուի երեւոյթ:

X

Կիրակի. Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ Փրատոյի եկեղեցին լեցուածէ բարեպաշտներով: Կ'ըսեն որ բաւական դըրսեցիներ կան: Երգեցողութիւնը կը շարունակուի... փոխուած եղանակներով: Մէկու մը հարց կուտամ.— Որո՞ւ են եղանակները:

Ուրիշ տարօրինակութիւն մը, հոգեհանգիստի ծանուցման պահն է. քահանան կը կարդայ անունները ամէն անոնց, որոնք հոգեհանգստեան պաշտօն խնդրած են: Բնական սովորութիւն մը: Բայց այն ինչ որ անբնական է, հոգեհանգիստի պաշտօն խնդրող անձը միեւնոյն ատեն կը խնդրէ նաեւ... առեւտրական յաջողութիւն: Որքա՞ն յառաջդիմութիւն առեւտրականճակատին վրայ:

X

Թրքական դեսպանատան առջեւ:

Թրքական դրօշակը կը ծածանի դեսպանատան վրայ, վարը պարտէզին մէջ դրօշակի հովանիին տակ քանի մը պատանիներ կը խաղան անփոյթ ու անմեղ եղանակով: Քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ նոյն դրօշակի հովանիին տակ խաղացող հարիւր հազարներով մանուկներ նոյնքան անմեղ եւ բարի, վայրագօրէն ծովը թափուած, ողջ ողջ թաղուած ու փճացած անօթութեան ճիրաններուն մէջ: Թրքական դրօշի տակ ապրող բոլոր ժողովուրդները ջարդէ, աւարառութենէ ու կոտորածէ զատ ուրիշ բան չեն տեսած: Նոյն դրօշակն է որ կը ծածանի Անատոլուի մէջ ապրող թուրք ժողովուրդին վրայ:

Կոտորածի եւ թշուառութեան ենթարկուելու կարգը որո՞ւնն է:

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հինգշաբթի օր զօր. Տը Կոլ պիտի հրապարակէ Սահմանադրութեան ծրագիրը իր վերջին ձեւին տակ: Անկէ ետք կը սկսին կուսակցական համագումարները, որոնք պիտի ճշդեն իրենց դիրքը:

Սեպտ. 5.— Անկախներու ժողով (Տնօրէն Կոմիտէ եւ Խորհրդարանական Խմբակցութիւն):

Սեպտ. 6.— Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէ (Ժընըվիլիէ):

Սեպտ. 6–7.— Արմատական Սէնի համագումար:

Սեպտ. 11–14.— Ընկերվարական համագումար (Իսի):

— Արմատական համագումար (Լիոն):

Սեպտ. 13.— Անջատուած արմատականներու եւ Հանրապետական Կեդրոնի համագումար:

Սեպտ. 13–14.— Մայիս 13ի Ժողովրդական Շարժումի համագումար (զօրավար Շասէն):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ «Սրբոց Քառասնից Մանկանց» եկեղեցիին օծումը պիտի կատարուի կիրակի, Սեպտ. 7ին, նախագահութեամբ Պոլսոյ Պատրիարքին. օծումը պիտի կատարէ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ (Թուրքիա) Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ Օգոստոս 17ին փայլուն հանդիսութեամբ տեղի ունեցած է Աստուածածնայ տօնախմբութիւնը: Երգեցողութիւնները կատարած են յիսունէ աւելի փոքրիկներ (որոնց մեծ մասը հայերէն կարդալ չի գիտեր): Աւուր պատշաճի քարոզ մը խօսած է Հայր Հայկազուն՝ թրքերէն լեզուով...: Ժամերգութենէն ետք 650 թուղթէ տոպրակներու մէջ դրուած օրհնեալ խաղող բաժնուած է ժողովուրդին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Ռուսէ քաղաքին մէջ գոյութիւն ունի հայկական վարժարան մը՝ Մեսրոպեան, նախկին Հռիփսիմեանց վարժարանի շէնքին մէջ, ուր կը յաճախեն 100 աշակերտներ. մանկավարժական մարմինը կազմուած է 10 ուսուցիչներէ. բացի հայ գրականութենէ՝ բոլոր առարկաները կը դասաւանդուին պուլկարերէն լեզուով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԻԿՈՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱ՞Ն

Ֆրանս-Սուար իր մարզական էջին մէջ «Հայ Իկոր Տէր Յովհաննէսեան կ'երազէ յաջորդել Ճէս Օվընս»ի խորագրին տակ մանրամասն բացատրութիւններ կուտայ երիտասարդ հայ մարզիկին մասին:

Եւրոպայի մրցանիշը կոտրած է հոլանտացի Վիսըր՝ 7 մեթր 98 սանթ. ցատկելով: Իկոր Տէր Յովհաննէսեան կը ցատկէ 7 մեթր 81, կը կշռէ 76 քիլօ եւ շատ հաւանական է որ պիտի ցատկէ աւելի քան ութ մեթր. դիւրութեամբ կըրնայ մրցանիշ կոտրել:

Քսան տարեկան է, խելացի, զարգացած եւ կը պատրաստուի... լրագրութեան: Կ'երազէ ութ մեթրը անցնելով՝ յաջորդել Ճէս Օվընսի, աշխարհի ախոյեան դառնալու համար:

Հայրը պատերազմի ընթացքին սպայ էր. մարզական ընդունակութիւնն ու առողջ կազմը ժառանգած է իր հայ ծընողքէն:

Երկայնահասակ ըլլալուն համար (մէկ մեթր 86 սանթ.) նախ սկսաւ պասքէթ խաղալ, միաժամանակ հետեւելով մարմնամարզի: Զարմանալի արագութեամբ յառաջդիմեց:

Փարիզի մէջ լրագրութեան դպրոց մը կայ՝ ուր կրնայ յաճախել Տէր Յովհաննէսեան, բայց Քիեւէն հեռանալու նպատակ չունի. թէեւ շատ կը փափաքի ճանչնալ Փարիզը, տեսնել ֆրանսական համալսարանները, այցելել թանգարանները...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (242)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԵ.

ՎԱՐԱԳ

— Ի՞նչու օգուտ չքաղել վանքերից, — ասում էր նա. — մեր հայրերը թափեցին այնտեղ իրանց արծաթը, նուիրեցին նըրանց ընդարձակ անշարժ կալուածներ, եւայդ հարստութիւնների մեծ մասը դեռ մնացել է: Առաջ նրանց արդիւնքը ծախսըւում էր ուրիշ բարեգործական նպատակների համար, իսկ այժմ կը ծախսենք մեր ժողովրդի զաւակների կրթութեան համար: Ժողովրդից ստացածը կրկին կը վերադարձնենք ժողովրդին:

— Դուք կարծում էք, Հայրիկ, միայն կրթութիւնը բաւական կը լինի, — հարցրեց Ասլանը:

— Բաւական չի լինի, — պատասխանեց Հայրիկը, — ժողովրդի զաւակներին ուսում տալով եւ նրանց միջոցներ չտալով իրանց համար ապրուստ գտնելու, մենք միայն կը պատրաստենք ուսումնական թշուառներ: Աղքատութիւնը այդ ժամանակ աւելի զգալի է լինում, որովհետեւ որքան աւելանում է մարդու մըտաւոր զարգացումը, այնքան աւելանում են եւ նրա կենսական պահանջները: Ռամիկը մի կտոր ցամաք հացով գոհ է մընում, բայց երբ այբ ու բենը մտցրին նրա գլխում, նա կը հասկանայ, որ միսը աւելի սնունդ է տալիս: Եւ սեւ կը լինի նրա օրը, եթէ միս գտնել չկարողանայ:

Ես զարմանում էի այդ եկեղեցականի գաղափարների վրայ, նա բոլորովին հակառակն էր ասում, ինչ որ խօսում էին միւս եկեղեցականները, նա չէր քարոզում աշխարհի ունայնութիւնը, նա չէր պախարակում կեանքի վայելչութիւնները, պնդելով, թէ մարմինը զրկելով, մարդիկ աւելի մօտենում են երկնքին, ուր պէտք է սպասել իսկական երջանկութիւնը:

— Այո՛, — աւելացրեց Ասլանը, — ուսումը պէտք է լինի միջոց կեանքի իրական պահանջները հայթայթելու համար:

— Ասացէք, խնդրեմ, Հայրիկ, ո՞րն է ձեր կարծիքով ժողովրդի այժմեան ամենաանհրաժեշտ պահանջը, կամ, այլ խօսքով, ի՞նչումն է նրա գլխաւոր հիւանդութիւնը, որը շուտափոյթ բժշկութեան կարօտ է:

Կարծես, տխրութեան մի ամպ անցաւ Հայրիկի պայծառ դէմքի վրայ, եւ նրա գոյնը մռայլուեցաւ:

— Մեր ժողովրդի հիւանդութիւնը, — ասաց նա, — այնքան բազմատեսակ է եւ բաղադրեալ որ անկարելի է մի քանի խօսքով բացատրել, պարոն բժշկապետ: Բայց ձեզ, որպէս բժշկի, աւելի հասկանալի պէտք է լինի, երբ հիւանդութիւնները բաղադրեալ են, այդ դէպքում, գտնում են ամենագլխաւորը, որ մահ է սպառնում հիւանդի կեանքին, եւ նրանից են սկսում բժշկութիւնը:

— Այդ իրաւ է: Բայց ո՞րն է գլխաւոր հիւանդութիւնը:

— Իմ կարծիքով—գաղթականութիւնը:

Եւ նա սկսեց երկար խօսել այդ առարկայի վրայ, բացատրելով այն միտքը, թէ Հային պէտք է հնար տալ, որ կարողանայ ապահովել իր ապրուստը հայրենի հողի վրայ, եւ ստիպուած չլինի օտար երկրներում հաց որոնել:

— Ես հասկանում եմ, երբ Եւրոպացին գաղթում է, — ասաց նա, — Նրա երկիրը այնքան նեղ է, մարդիկը այնքան բազմացել են, որ հողը չէ բաւականանում: Իսկ մեզ մօտ՝ հողը ընդարձակ է, բայց մարդիկ նրանից օգուտ քաղել չեն կարողանում:

— Ուրեմն ինչի՞ց է յառաջ գալիս գաղթականութիւնը:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

քաղաքական շրջանակները կը մտածեն թէ Փէքին դիւանագիտական եւ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ այս խաղին մէջ։ Տարբեր է սակայն Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանողական նախարարութեան կարծիքը․— Քորէայի պարագային ալ կը կարծուէր թէ Չինացիները «պլըֆ» կ'ընէին ․․․։

Փէքինի ձայնասփիւռը իր կարգին յայտարարեց․— Պիտի ազատենք Ֆորմոզան, Քեմոյը եւ Մացուն, աւելցնելով թէ համայնավար ուժերը բաւական են իրականացնելու համար այս ծրագիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր․ Ճակատը իր ոճրափորձերը կը շարունակէ․ առջի օր «Մոնփառնաս» մեթրոյին նրբանցքներէն մէկուն մէջ ահաբեկիչ մը կրակեց քսան տարեկան զինուորի մը վրայ, որ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Քսան տարեկան աղջիկ մը վիրաւորուեցաւ ոտքէն, իսկ Ալէզիա փողոցին մէջ երկու Ալժերիացիները դաշունահարեցին ուրիշ երիտասարդ զինուոր մը, որուն վիճակը ծանր է։ Խափանարարները Ալէսի մէջ կրկակի տուին գործարան մը, բայց կարելի եղաւ հրդեհին առաջքն առնել, քան վայրկեանէն։ Միւս կողմէ Ազատագր․ Ճակատի զինուորական հրամանատարութիւնը յայտարարեց, թէ իրենց պայքարը դլուխ հանելու համար հաւանական է որ «վնասներ պատճառեն նաեւ Ֆրանսայի պարզ քաղաքացիներուն»։ Այդ նպատակին համար, կ'ըսեն ըմբոստները, կէս միլիոն Ալժերիացիներ կան Մայր երկրին մէջ։ Քննութիւններն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։

Խ․ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս ընդունեցաւ ամերիկեան առաջարկը՝ հիւլէական եւ ջրածին փորձերու ընդհատման համար․ այս ուղղութեամբ նամակ մը յանձնուեցաւ Սպիտակ Տան։

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ մահափորձ մը տեղի ունեցաւ Իրաքի զինուորական նախկին կցորդին դէմ, որուն անունը կը գտնուի Սուրիոյ դէմ դաւադրութիւն մը պատրաստած մարդոց ցանկին մէջ․ կցորդը վիրաւորուեցաւ եւ ազատեցաւ ստոյգ մահէ՝ բանակին արագ միջամտութեան շնորհիւ։ Երեք ոստիկաններ ու երկու անցորդներ նոյնպէս վիրաւորուեցան։ Պհամտունի արձարաններէն մէկուն մէջ ռումբ մը պայթեցաւ նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով․ մէկ վիրաւոր կայ։ Միւս կողմէ անգլիական դեսպանատան քարտուղար լորտ Նորվիք վիրաւորուեցաւ ոստիկանի մը կողմէ․ անգլիացի դիւանագէտը չէր պատասխանած աղդարարութեան։ Միւս կողմէ Թայմզ կը գրէ թէ բախումները կը շարունակուին Հայերու միջեւ։

(Շար․ Ա․ էջէն)

եան – Վարդազարեան մանրէաբանութեան եւ առողջարանութեան բաժնի գիտական աշխատակից։Բժիշկ Սուրէն Պետրոսեան, վիրաբոյժ «օրթոփետիի եւ թրոմաթօլօժիի հիմնարկութեան մէջ։ Բըժշկուհի Մարգարիտ Եսայեան որ կ'աշխատի դարմանագիտութեան (թերափէօթիք) հիմնարկութեան մէջ, սրտի հիւանդութեանց մասնագէտ։ Տիկին Ամալիա Նալբանդեան, Հայաստանի կրթ․ նախարարին փոխանորդը։ Վազգէն Ոսկանեան, պատմագիտական հիմնարկութեան աւագ գիտ․ աշխատակից։ Յովհ․ Ինճիկեան, պատմագիտական հիմնարկութեան գիտ․ թեկնածու (դոցենտ), — իր եղբայրը, Արամ Ինճիկեան, անդամ Գիտութեանց Ակադեմիայի, ծանօթ իր բանասիրական աշխատանքներով։ Տիկ․ Գոհար Երիցեան, որ վարիչն է Խ․ Աբովեան մանկավարժական հիմնարկութեան Հոգեբանութեան բաժնին։ Խուրշուտեան, պատմագիտական հիմնարկութեան գիտ․ աշխատակից, որ կը գրադի «բոփիւռքահայ պատմութեան» ուսումնասիրութեամբ։ Բժշկուհի Մահմուրեան, (ամուսինը ակադեմիկոս Ռունիաթեան, որ մէկ օր առաջ մեկնած էր Մոսկուա)։ Աբեւշատեան, փիլիսոփայութեան թեկնածու, որ կը վարէ «Պատմական – Բանասիրական Հանդէսին» խմբագրական քարտուղարի պաշտօնը։ Բարսեղեան, երիտասարդ ուսուցիչ։

Խումբին կ'ընկերանային նաեւ Տիկին Խատիսովա, Թիֆլիսցի, ծագումով Հայ, այրին ռուս ակադեմական Եազուբովսկիի, այժմ կը վարէ Լենինգրատի Պետ․ համալսարանին մէջ ֆրանս․ գրականութեան պատմութեան ամպիոնը։ Տիկին Ռուգա Վիշնովսկա, Մոսկուայէն։ Տիկին Անոխինա, Ուրսկ քաղաքէն։

Փրոֆ․ Երեմեան երկրորդ անգամ է որ Եւրոպա կուգայ, անցեալ անգամ եկած էր մասնակցելու Օքսֆորտի պատմագիտական համագումարին։

Այս աշնան Մոնփէլիէի մէջ տեղի պիտի ունենայ բժշկութեան պատմութեան համագումարը, որու մասնակցելու համար եւս Հայաստանէն պիտի գան մասնագէտ բժիշկներ, որոնց մէջ հաւանաբար փրոֆ․ Լ․ Յովհաննիսեան, որ անցեալ տարի մասնակցած էր Մատրիտի համագումարին։ Խումբը այցելած է Քան, Շամոնիքս, Լեմանի լիճը եւ մէկ շաբաթ պիտի մնայ Փարիզ։

Բարեգործականի Վարչութիւնը օժարակով եւ պիսքիւյիով պատուասիրեց ներկաները եւ սկսան մտերմական խօսակցութիւնները։ Այնքան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր, որ չտեր պիտի ուզէին մնալ ժամերով։ Եղան զանազան առաջարկներ ու թելադրանքներ, մասնաւորաբար մշակութային կապը զօրացնելու տեսակէտով։

Երբ կը բաժնուէինք, Կրթ․ նախարարութեան փոխանորդը, Տիկին Ամալիա Նալբանդեան, կ'ըսէր, որքան Հայու ազնուական հիւրընկալութեան տարազով, նոյնքան սրտէն բխած անկեղծ հրաւէրով մը․— Համեցէք, Հայաստան, համեցէք բոլորդ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Կապոյտ Խաչի կայանի փոքրիկներու Ա․ խումբը կը հասնի Սեպտ․ 4ին, առաւօտեան ժամը 6,30ին՝ Կառ տը Լիոն։ Իսկ Բ․ խումբը՝ Սեպտ․ 6ին՝ նոյն ժամուն։

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մկրեան կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման հազար ֆրանք։ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին հազար ֆրանք եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին հազար ֆրանք։ (Օգ․ կայանին հազար ֆրանքը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ․ Յ․ Դ․ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկեր Կարապետ Թիւթալեանի իրենց եղբոր Մկրտիչ Թիւթալեանի տխուր մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Օգոստ․ 14ին Տիթրոյիթ (Ամերիկա)։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ

Մարսէյլի Հ․ Յ․ Դ․ «Իշխան» խումբի ընկերներու կողմէն յարգանքի այց մը կազմակերպուած է հանգուցեալ ընկեր Համբարձում Գասմաճեանի շիրիմին, առաջին մահուան տարելիցին առթիւ։

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Սեպտ․ 7 առաւօտեան ժամը տասին Լեզ – Օլիվի գերեզմանատան դրան առջեւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն Էթիէնի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբի տարեկան պարահանդէսը Սեպտեմբեր 27ին Փէրկոլաի չքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետեան Խաչեր կը փնտռէ մօրեղբօր որդին Կարապետ Գաբրիէլեանը․ հօրը անունը Մինաս․ Էվերէկ–Քարաճօրենցի, Պոլսոյ որբերէն որ նախապէս Յունաստան եղած է (1923ին)։ Տեղեկացնել՝ Կարապետեան Խաչիկի, 7 Ավընիւ Փասքէօր, Իսի (Ֆրանս)։

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԴԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ԴԻՄԵԼ․—

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա․ Քէօսէեան (Ֆօթօ Ռէքս), 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Միսաք Միրզէ, 194 Րիւ Վանտոմ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Ս․ Սիսլեան,, 17 կամ 28օլիս, Քուր ժան ժոռէս։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ս․ Ընտրիկեան, 8, Րիւ ժան Տիւկա։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ․— Պ․ Կ․ Տերմոյեան։

ՎԱԼԱՆՍ․— Պ․ Քէչէճեան, 37, Ռիւ Պել իմաժ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ․— Յուսաբեր։

ԻՏԱԼԻԱ, Տօքթ․ Ե․ Արզումանեան, Վիա Քափելլարի 3։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ․— Ազատ Օր։

ՊԱՂՏԱՏ․— Գոյամարտ։

Ս․ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Հատոր Բ․ տպագրութիւնը

Վերջին ամիսներու Լիբանանի ծանօթ դէպքերու հետեւանքով, կարելի չէր եղած որոշուած թուականին՝ Մայիսին, լոյս ընծայել Ս․ Վրացեանի Հայաստանի Հանրապետութիւն հատորի Բ․ տպագրութիւնը։

Կը տեղեկանանք, որ հատորի տպագրութիւնը արդէն աւարտած է եւ հրապարակ կը հանուի Հոկտեմբերին։ Հատորը բաղկացած է մօտ 700 մեծադիր էջերէ եւ փայլուն թուղթի վրայ 70 էջէ աւելի նկարներէ, լաթակազմ։ Կեդրոնատեղին է Համազգայինի Գրատունը, Պէյրութ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ Արզութեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին՝ սովորական հաւաքատեղին։

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամեակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքածոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ․ Յ․ Դ․ Փարիզի Թանգարանին մէջ։

Անգտանելի այս հաւաքածոն լուսապատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէսզի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յարութեան։

«Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1890 – 1901) հաւաքածոն կը հրատարակուի երկու հատորով։

Առաջին հատորը (1890–1897) նոր լոյս տեսաւ, 750 մեծադիր էջ։ Թղթակազմի գինն է 1800 ֆրանք, շքեղ կազմուած՝ 2400 ֆրանք։

Գրատուն Գարսամեան, 46, րիւ Րիշէ, Փարիզ (9)։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 – 1959 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ․—

Ա․— Ֆրանսականը, ․ր տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի։

Բ․— Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ։Տարեվճարն է 150000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։ 1 Պուլըվար տիւ Նօր, Լը Րէնսի։ հեռաձայն Լը Րէնսի 172։

Հաղորդակց․— էկլիզ տը՝ Բանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 3 SEPTEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8283 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4084

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲՈ՛ՒՆ ՎԷՐՔԸ ՈՒՐԻՇ Է

Կը թուի թէ Ռումանիոյ հայկական վարժարաններու տագնապը կարծուածէն աւելի ծանր հանգամանք մը կը ներկայացնէ :

Նոր կեանք աճաղանքը հնչեցնելով, Հըրաւէր կ'ուղղէ «զօրավիգ կանգնիլ հայկական վարժարանի ուսումնական կրթական մակարդակի բարձրացման» (1 Օգոստոս) :

Այս առթիւ կը յայտնէ թէ Պուքրէշի հայ մշակութային կեանքին մէջ ղեկավար դեր կատարող մարմինները եւ վերջերս ընտրուած յատուկ յանձնախումբ մը «սկսած են առանձին չահագրգռութիւն մը ցոյց տալ» հայկական դպրոցին հանդէպ:

Տարուէ տարի աշակերտութեան թիւի նուազումը սկսած է մտահոգիչ դառնալ: Հայկ. դպրոցներու պատասխանատու վարիչները սարսափով կը մտածանչեն այս երեւոյթը՝ առանց որեւէ արդարացուցիչ պատճառ գտնելու :

Դրամական զոհողութեան հարց չկայ անոնց համար, քանի որ կառավարութիւնը ինք ստանձնած է հայկ. վարժարաններու նիւթական մատակարարութեան հոգը, ապահովելով ուսուցիչներու եւ պաշտօնէութեան ամսաթոշակներն ու յաւրակից բոլոր ծախքերը: Հայերէն դասագրքերն ալ ձրիաբար կը ստացուին Հայաստանէն :

Ի՞նչ է պատճառը այս ուծացումին :

Կարգ մը ծնողներ կ'առարկեն եղեր, որ իրենց զաւակները բաւարար չափով չեն սորվիր ռումաներէնը, որպէս զի Հայկ. Նախակրթարանը աւարտելէ վերջ կարենան յաջողիլ ռումանական միջնակարգ վարժարաններու մուտք քննութեան մէջ :

Այս առարկութիւնը անհիմն կը նկատեն պետական կրթական քննիչներ, որոնք «Պուքրէշի հայկ. վարժարանը կը համարին մայրաքաղաքի լաւագոյն վարժարաններէն մէկը» :

Ուրիշներ ալ կ'առարկեն եղեր, որ իրենց զաւակները «հարկ եղած չափով հայերէն լեզուն չեն սորվիր» :

Կը կարծենք թէ բուն վէրքը ուրիշ է :

Ժամանակին հայերէնի դասագրքերը արեւմտահայերէն էին: Այժմ աւելի ուժ կը տրուի արեւելահայերէնի, քանի որ բոլոր դասագրքերը կուգան Խորհրդային Հայաստանէն:

Այստեղ երկու անպատեհութիւն կայ: Նախ՝ լեզուն, յետոյ ուղղագրութիւնը :

Ռումանահայերը, ինչպէս ահաւասարակ արտասահմանի բոլոր Հայերը՝ հարիւրին 95 համեմատութեամբ կը խօսին արեւմտահայերէն:

Արդ, տան մէջ իր ծնողքին հետ արեւմտահայերէն խօսող երախան կամ պատանին, պարտաւոր է հայերէն լեզուն ուսանիլ Հայաստանի մէջ տպուած դասագրքերու վրայէն, որոնք արեւելահայերէն լեզուով են խմբագրուած: Եւ ի՜նչ չնաշխարհիկ լեզու :

Այսպէս, հայկական վարժարան յաճախող աշակերտը պիտի սորվի հայերէն մը՝ որ անհասկնալի պիտի ըլլայ ծնողքին համար: Պիտի ստեղծուի տեսակ մը բաբելոնեան աշտարակ:

Հապա՞ անճոռնի ուղղագրութիւնը :

Հայերէն լեզուի մաքրութեան նախանձախնդիր ծնողներ երբեք պիտի չփափաքին, որ իրենց զաւակները այդ ձեւի հայերէն սորվին՝ աղճատելով Մեսրոպեան ոսկեղէնիկը :

Վերահաստատեցէք արեւմտահայերէնը՝ ջնջելով բռնազբօսիկ կերպով պարտադրուած խորհրդահայ լեզուն եւ ուղղագրութիւնը՝ այն ատեն պիտի տեսնէք, որ ռումանահայ վարժարանները դարձեալ պիտի լեցուին հայ աշակերտներով եւ պիտի հասնին իրենց նախկին բարձր մակարդակին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ԺԱՄԸ 21·30էՆ 5·30
ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԳԻԼՈՒԻ
ՓՈՂՈՑ ԵԼԼԵԼ

●

ՓԱՐԻԶ – ԹՈՒԼՈՒԶ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ՊԱՅԹԵՑՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁ

Հակառակ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներուն՝ Ալժերիոյ Ազատագր. ճակատը կը շարունակէ իր խափանարարութիւնները Մայր Երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Մէկ շաբթուան ընթացքին ահաբեկիչները չորրորդ անգամ ըլլալով յարձակում գործեցին զինուորականներու վրայ: Րիւ տը Մեսի մէջ, երբ հինգ վայրաչուներ զանգաղ քայլերով կ'առաջանային, յանկարծ կրակի բռնուեցան: Վայրաչու մը գլուխէն վիրաւորուեցաւ, իսկ ահաբեկիչները քանի մը անգամ եւս կրակելէ ետք յաջողեցան փախչիլ :

Միւս կողմէ ահաբեկիչները փորձեցին օդը հանել Օփերայի Ալժերիական դրասենեակը. ոստիկանութիւնը դէպքին վայրը հասնելով գտաւ երկու ծրար պայթուցիկ. բարեբախտաբար, երկը մարած էր :

Թուլուզ – Պոտօ – Մոնթոպան – Փարիզ երկաթուղին պայթեցնելու փորձ մը եւս ըրին երեք խափանարարներ՝ վայրաշարժին ժամանումէն քիչ առաջ, բայց անցորդ մը տեսնելով անակնկալի եկած՝ վիրաւորեցին զայն եւ փախան: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս դէպքին վայրը փութալով հաստատեց թէ պայթուցիկներ զետեղուած էին երկաթուղիին տակ: Ոստիկանները հարկ եղած տեղեկութիւնները կարողացան ստանալ վիրաւոր անցորդէն որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

Հավրի մէջ ոստիկանները ձերբակալեցին խումբ մը մահմետականներ որոնք կը փորձէին պայթեցնել հրանիւթի ամբար մը: Ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան՝ Պուրժէ եւ Օրլի, օդակայաններու դէմ ըլլալիք հաւանական խափանարարութեան մը առաջքը առնելու համար :

Մարսէյլէն կը հաղորդեն թէ Մուրփիանի հրդեհը յաջողած են մարել: Քըսան տարեկան հրշէջի մը դիակը գտնուած է ածխացած ամբարին տակէն :

Ոստիկանութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, ուր կ'ըսուի թէ ալժերիացի բանուորներու ապահովութեան համար, նախընտրելի է որ փողոց չելլեն :

Փարիզի մէջ, ժամը 21·30էն մինչեւ 5·30 Հիւս. Ափրիկեցիներուն կ'արգիլուի շրջագայիլ փողոցներու մէջ :

× Թէֆիւպլիք հրապարակին վրայ աշխատանքները կը շարունակուին՝ հանդիսաբեմին պատրաստութեան համար : Հինգշաբթի իրիկուն, կարգ մը հանդիսութիւններէ ետք, ժամը 18·23ին Զօր. Տը Կոլ պիտի ժամանէ զինուորական եւ ազգային քայլերգներով եւ պիտի խօսի ժողովուրդին: Ժամը 15·30էն մինչեւ 19·30 ինքնաշարժերու երթեւեկը արգիլուած է շրջանին մէջ :

× Հանրաքուէին համար «այո» թէ «ոչ»ի պայքարը կը շարունակուի Ընկերվարականներու միջեւ: Նախկին վարչապետ Կի Մոլէ կողմնակից է «այո» քուէարկելու, որովհետեւ՝ «կացութիւնը լուրջ է. եթէ կուսակցութիւնը (ընկերվարական) սխալներ գործէ,— «ոչ» քուէարկելով, — կորսուելու վտանգին ենթակայ է. այդ պարագային՝ Հանրապետութիւնն ալ կրնայ կորսուիլ» :

Այսուհանդերձ, նախկին արտաքին նախարար Փինոյի համար, նոր սահմանադրութիւնը թոյլ կրնայ տալ որ «Թորէզ կամ Մասիւ Հանր. Նախագահ ըլլան» :

Օրը Օրին

« ԱՆՈՒԱՆԱԳԷՍ »...

Աչքիս դիմացն է եւ ծուռ ծուռ ինծի կը նայի Անգլիացի բանաստեղծի մը, Սըր Ուիլեըմ Սմիթի «Սուրբ Գրոց Բառարան»ին խտացեալ ու կրճատեալ հատորը: Զուտ ամբողջական գործը, որ առաջին անգամ լոյս տեսած էր հօթանասուն տարի առաջ: Այս խտացեալ հատորը կը վերհրատարակուի քանի մը տարին անգամ մը, «յաւելեալ, ճոխացեալ» եւ սրբագրեալ, եթէ հաւատանք հրատարակչին :

Այո՛, բառարանը, իրա՛ւ, ծուռ ծուռ ինծի կը նայի, որովհետեւ իրարու հետ քէն բրած ենք: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ստախօս է: Կամ, թերեւս, տգէտ: «Աշխարհէն խապար չունի», ինչպէս պիտի ըսէր մեծ մայրիկս :

Բառարանին 49րդ էջին վրայ բաներ մը գրուած են Արարատի մասին: Եւ այդ բաներուն կարգին գրուած են հետեւեալ տողերը .

— Արարատ անունը անծանօթ էր Յունաստանի եւ Հռոմի աշխարհագէտներուն, ինչպէս, մինչեւ այսօր ալ, անծանօթ է Հայերուն, հակառակ անոր որ Արարատը Հայաստանի մէկ մասին հին անունն էր ...

Քանի մը տող վարն ալ, հեղինակը կը գրէ թէ Հայերը այս սարին անունը դրած են Մասիս: Թուրքերը կը կոչեն Էյրի Տաղ, Ցից լեռ, իսկ Պարսիկները՝ Քուհի Նուհ՝ Նոյեան լեռ :

Բառարանին 54րդ էջին վրայ, բանասէրը, Հայաստանի մասին քանի մը պատմական տեղեկութիւններ տալէ ետք, կու տայ մեր «այսօրուան պատմութիւնը».

— Հայերը, որոնց թիւը մօտաւորապէս երկու միլիոն է, անուանապէս քրիստոնեայ են... Այս բազմութեան կէսը կ'ապրի Հայաստանի մէջ: Իրենց ամէնէն գլխաւոր զբաղումը առեւտուրն է ...

×

Եւ ասիկա եղաւ պատմութիւն: Իրական եւ վաւերական: Ամէն մեզիս վրայ ալ Անգլիացիի մը գրիչէն ելած պատմութիւն եւ Աստուածաշունչին խողովակով հրամցուած պատմութիւն :

Հեղինակը վաթսուն տարիէն աւելի է որ մեռած է, բայց հրատարակիչները ողջ են: Եւ այս վերջիններուն է որ այսօր, վաղը, «Հայրենիք»ի խմբագրատունէն պիտի ղրկուի նամակ մը, որուն մէջ խոնարհաբար պիտի խնդրուի իրենցմէ որ խելքերնին տուն կանչեն եւ բառարանին յաջորդ հրատարակութեան մէջ, չհամարձակին գրելու թէ Հայերը «անուանապէս քրիստոնեայ» են, իրենց « ամէնէն գլխաւոր զբաղումը առեւտուրն է » եւ Արարատ անունը «անծանօթ է» իրենց:

Ուրկէ՞ կը հաւաքեն այս տեսակ պատմութիւնները՝ մեր մասին: Չենք գիտեր: Անպատճառ գործի վրայ ըլլալու է սեւ ձեռք մը, որ բառարաններ ու հանրագիտակներ պատրաստողներու դուռը ափ կ'առնէ եւ ազգասիրաբա՞ր յերիւրածոյ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ անոնց: Ու, թերեւս, «սրբագրել» կու տայ՝ ճիշդ գրուածներն ալ :

Որովհետեւ, անհաւատալի է որ Անգլիացի բանասէր մը լսած չըլլար — ան ալ ուխտունական, ինքնուսնական թուականներուն, երբ մեր անունը կը փայլէր Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերուն մէջ — թէ Հայերը քրիստոնեայ են «առջի մէկ օրէն»: Անգլիացիէն ալ առաջ, Ամերիկացիէն ալ առաջ, Մոսկոֆէն ալ առաջ եւ մնացեալներուն ինքնուրոյնը առ հարիւրէն ալ առաջ:

Անհաւատալի է որ Անգլիացի բանասէր մը յանդգնութիւնը ունենայ գրելու թէ Հայերուն խելքը միտքը առեւտուրն է եւ ուրիշ բանէ չեն հասկնար: Իր բառերուն տարբեր միտք կարելի՞ է տալ:

Արարատ անունին ալ անծանօթ ենք եղեր: Աստուածաշունչը իրենցմէ առաջ կարդացած չէի՞նք: Ուրիշներէն ալ առաջ:

Եթէ մեր քրիստոնէութիւնը անուանական եղած ըլլար, այսօր, կայսրութիւն մը հիմնած կ'ըլլայինք Կասպից Ծովէն մինչեւ Վոսփոր ու Կիլիկիա: Եւ 1915ին ալ «խաչին ուղուրէն ջարդուած չէինք ըլլար», ինչպէս կը լսեմ ծերունազարդ հայրիկի մը բերնէն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱԶԴԱԿ, 31 Օգոստոս.— Երեքշաբթի գիշերուան պարշելի ոճիրէն ետք հայ համայնավարները շարունակեցին անդորրութիւնը խանգարող արարքներու մէջ գտնուիլ Նահրի շրջանին մէջ, Հինգշաբթի գիշեր բուռն հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցան Խալիլ Պէտէվի թաղին մէջ:

«Լ'Օրիան»ի համաձայն, այդ հրացանաձգութիւնը տեղի ունեցած է հայ համայնավարներու եւ բանակային ուժերու միջեւ :

Բանակային ուժեր, զսպելու համար հայ համայնավարներու խռովարարական արարքները հաստատուած էին Հաճըն թաղի շուրջ: Խռովարարները կրակած են զինուորներու վրայ, որոնք փոխադարձած են բուռն կերպով :

Բախումը սկսած է հետեւեալ ձեւով : Խռովարարները կրակած են ոստիկանի մը վրայ, զայն վիրաւորելով թիկէն: Հակառակ ասոր սակայն, ոստիկանը կը փոխադարձէ : Այդ միջոցին կը հասնին բանակային ուժեր, որոնք եւս խռովարարներու կրակին կ'ենթարկուին : Զինուոր մը կը վիրաւորուի : Բանակը ասոր վրայ թնդանօթի կը բռնէ խռովարարներու ապաստանած տուները :

Հաճնոյ բնակչութիւնը սարսափահար վիճակի մէջ, կը սկսի դուրս գալ եւ ապաստանիլ ապահով թաղեր :

« Լ'Օրիան» կը գրէ .—

Արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան հայ համայնավարներու եւ իրենց հակառակորդներուն միջեւ, Նահրի մէջ: Առաջիններուն կ'օգնէին — կ'աւելցնէ «Լ'Օրիան» — պաշտպանողի Բիւրոները :

Համայնավարները փորձած են նաեւ հրկիզել Խալիլ Պէտէվի թաղին մէջ գտնուող Զթիկեանի աթոռի գործարանը, բայց հրշէջները կրցած են զսպել կրակը:

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ.Ի ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, «Թայմզ»ի Ամմանի թղթակիցը կը հաղորդէր Տիրան Արք.ի արտաքսումը՝ Յորդանանէն : Այս առթիւ «Թայմզ» կու տայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները .—

Ամման Օգոստոս 31.— «Երկու Արքեպիսկոպոսներու միջեւ ծագած պայքարը՝ Երուսաղէմի պատրիարքութեան տեղապահի աթոռին համար, իր վերջնական փուլին հասաւ երէկ եւ անոնցմէ մէկը՝ Տիրան Արք. Ներսոյեան արտաքսուեցաւ Յորդանանէն :

Զինուորական ուժը կեցուց անոր կառքը, որ կ'առաջանար կրօնական թափօրի մը գլուխը: Իրեն հրահանգուեցաւ ընկե –

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՋԱՒԷՆ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Ցաւով կը լսենք որ Կիպրոսի մէջ մեռած է մեր ծանօթ ընկերներէն՝ Ջաւէն Սինանեան :

Հանգուցեալը Կիպրոսի մէջ ունեցած է ազգային եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն եւ աշխատակցած է մեր ժամուլին:

ՎԱՆՔԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԵՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիւղէն դեռ հեռու՝ վերադարձի ճամբուն վրայ զանգակը կ'արագացնէ մեր քայլերը ։

Ու պատմութիւնը երկա՜ր է դեռ, մանաւանդ ի խորութեան։ Այնքան կը հարստանայ, կը ճոխանայ ան, որքան մըտնես տունէն ներս ու աչքերդ թափանցեն ներքին հոգեկան ծալքերուն այս միաբանութեան կեանքին ։

Այդ խորութեան ուրիշ մէկ երեսը կը յայտնուի ինծի, դեռ դրանը առջեւ եկեղեցւոյն, երբ ինծ ընկերացող եղբայրը կը պատմէ թէ եկեղեցին հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցւոյ կը պատկանի, որ իրենց տրամադրութեան տակ դրուած է թեմի եպիսկոպոսին կողմէ աւելւոյ վիճակի մէջ եւ իրենք նորոգած են զայն իրենց ձեռքերով եւ յարդարած՝ պաշտամունքի համար։

Եւ այսպէս հոգեկան հրճուագին նախապատրաստութեամբ մը ոտքս սեմէն ներս կը դնեմ ։

Լուսարար մը մոմերուն «խօսք» կուտայ ու այդ «խօսքը» արդէն իսկ կը բարբառի պլպլացումներուն մէջէն այն ոգիին մասին, որ նորոգ ծիսական արթնութեան մը շունչը կը մատնէ բարեկարգեալ եւ դարերէ ի վեր «հակածիսական» կամ դէթ «անծիսական» նկատուող եկեղեցիին կեանքին մէջ։ Պարզ է եկեղեցին։ Քարերու հնամենի ու մերկ պատկերը դրաւչութեան դաղտնի զօրութիւն մը ունին։ Պատերուն գաղտնօրէն նետուած լոյս մը երեկոյեան մթնշաղի ստուերներուն խառնուած խորհրդաւորութեան ներզօր մթնոլորտ մը կը ստեղծէ, զգացնելով ծարաւը «քարեղէն սրտին»։ Կարմիր ու տարածուն լոյս մը մէկ անկիւնին մէջ Աստուածածնի պատկերին — յունական եկեղեցական իկոնը յիշեցնող — փառքի երանգ մը կը նետէ։ Յորանի խորքին ու սեղանին ետեւէն յաւիտենական ու յաղթական խաչը կը բարձրանայ ձգողական ուժի կեդրոնի մը նման՝ իրեն կապելով ամէն ինչ եկեղեցւոյն մէջ ։

Դուռը երբեմն կը բացուի ու ստուեր մը ներս կը սահի։ Լուռ է եկեղեցին որովհետեւ խորհուրդով է լեցուն ...։

Այդ լռութեան մէջ ահա յանկարծ դուռը կը բացուի ու ներս կը թափի խումբը Եղբայրներուն՝ Սաղմոսի յաղթական եւ ցնծագին երգը շրթներուն, ճերմակ շապիկներու մէջ իրենց եսական, անհատական ինքնութիւնը ծածկած եւ զգեցած Աստուծոյ ծառայի հագուստը ։ Մեծաւորը գլուխն է խումբին։ Խաչը՝ կուրծքին։

Յանկարծ՝ ծունկի։ Մէկ անգամով՝ մէկ մարմնի նման։

Սաղմոսերգութիւն, աղօթք ու երգ եւ ընթերցուածք իրար կը յաջորդեն ալիքներուն նման՝ որոնք վէտ–վէտ կը բացուին խաղաղ ծովու մը վրայ։

Յանկարծ կանգ կ'առնէ արարողութիւնը ։

Լռութեան պահն է։ Եւ հիմա ամէն մարդ կը կրկնուի ինք իր մէջ, կը խորանայ մտերմութեան մը մէջ Աստուծոյ հետ զոր ինք գիտէ միայն եւ... Աստուած ։ Աստուածային պաշտամունքի մէջ լռութեան այս տարրը միաբանութեան արարողական աւանդութեան ինքնատիպ ու նորագիւտ բաժին մըն է, որ կը նմանի երաժշտական կտորի մը մէջ ներմուծուած այն բաժնին, երբ յանկարծ կը լռեն գործիքներ, կը դադրին շրթներ պահ մը։ Այն ատեն, երբ ձայները կը լռեն սրահի մթնոլորտին մէջ, ձայները, անոնց հոգեկան արձագանգները կը սուզուին, կը նոյնանան հոգիներուն հետ, որոշ տեսակի սարսուռ մը տալով մարմնին։ Գինը՝ վայելքին...։ Ահա այսպէս այդ լռութիւնը պաշտամունքին մէջ, խոկումով ընկերացած, տարօրինակ դիւթանքով մը կառինքնէ պաշտող հոգին Աստուծոյ ներկայութեան զգացումին մէջ, պաշտամունքին բառերն ու ձայները տարրացնելով հոգիներու էութեան հետ ։

Գիւտ մըն է ծիսական դրութեան մէջ ։ Գիւտ մը՝ որուն հետ հաղորդութիւնը միայն կը յայտնէ անոր արժէքը ։

Ահա այս մթնոլորտին մէջ եւ այս ոճով տեղի կ'ունենան եկեղեցական արարողութիւնները երեք առիթներով օրուան մէջ — Առաւօտուն, կէսօրին (կարճ խոկումի պահ մը) եւ երեկոյեան։ Դշ., Ուրբաթ եւ կիրակի առաւօտներ Ս. պատարագ եւ հաղորդութիւն։

Առիթը կ'ունենամ կիրակի առաւօտուն տեսնելու նաեւ պատարագը։ Պաշտամունքի նոյն ձեւը յընդհանուրս, առաւել ճոխացեալ պատկերով այստեղ ։ Նոյն յատկանշական գիծերն են, որոնք ծիսական այս զարթօնքը կը յայտնաբերեն — խորհրդանշականութեան կրօնական իմաստին վերարժեւորումը, որ ինքնին կ'ենթադրէ խորհուրդին ներկայութեան ճանաչումը կրօնքին մէջ, եւ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան հոգեկան ամէնէն ազդու կերպը՝ մասնակցութիւնը անհատը անդրանցնող եւ իր մէջ վերացնող արարողութեան մը։ Մեզի համար հայ պատարագին խորապէս ներշնչող մթնոլորտը՝ Աստուծոյ հետ մտերմիկ ապրումի դրուագներ կը բանայ մեր հոգիին մէջ — երբ բաց է հոգին՝ պաշտամունքի տրամադրութեամբ —։ Մեզի համար ընտանեկան մթնոլորտ է խորհրդաւորութեան այդ վիճակը։ Բայց սկզբնապէս այդ խորհրդաւորութեան հակադրող եւ դարերով բանականապաշտ, իմացապաշտ ու գրապաշտ (Ս.Գրքի բնագրինաբարօրէն կապուած ըլլալու իրողութեամբ) ոգիով ապրած բողոքականութեան համար խորհուրդի այդ վերյայտնութիւնը բացառիկ իմաստ ունի։ Ծարաւի մը, հոգեկան կարօտի մը լիութիւն եւ գոհացում բերող ուժ մըն է ան այսօր, եւ աւելի զօրաւոր՝ քան որեւէ ժամանակ, որովհետեւ խորութենէ ու հոգեկանութենէ պարպուող այս դարը հոն կը գտնէ երաշտութեան դարմանը ։

« Եկեղեցին հայկական մէջն մի քարի տակ գետնի,
Դէպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբայ մը ունի ...»։

Ահա այդ «գաղտնի ճամբան» է այն խորհուրդը որ ճամբուն նման չի տեսնուիր — «քարին տակ գետնի» — բայց որուն մէջէն կը զգացուի Աստուծոյ ներկայութիւնը ։

«Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի » ...

×

Կը մեկնիմ վանքէն, կէսօրուան պահուն, — այնպէս ինչպէս հասեր էի հոն երկու օր առաջ — խաղաղութեան այդ աշխարհէն, ուր բնութիւն եւ հոգեկանութիւն կ'եղբայրանան իրարու ։

Վանք մըն էի գացեր։ Ինչպէս ուրիշ շա՞տ վանքեր։

Բայց այս վանքէն կը դառնայի յայտնութեան մը մտածումին եւ հոգեկան գոհունակութեան զգացումին հրճուագին վայելքով ։

Յայտնութիւն մը՝ որ եկեղեցական կեանքի լուսաւոր էջ մըն է։

Ու չեմ կրնար փակել սիրտս արգիլելու համար մաղթանքը անկէ բարձրացող լոյսի տարածումին եւ լուսարարներու փառաւորման, լոյսի Արարչի փառքին իրենց սպասաւորման մէջ ....

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

•

Վերջերս աշխարհի ուշադրութիւնը դարձեալ կեդրոնացաւ Ծայրագոյն Արեւելքի վրայ։ Քանի մը տարուան հանդարտութենէ ետք կիրքերը վերստին յարուեցան Համայնավար եւ ազգայնական Չինաստաններու միջեւ։ Այս առթիւ, ուրիշ մտահոգութիւն մը,— Չինացիները կրնան հիւլէական ռումբ ունենալ ։

Ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտի աշխատակիցը, Ճափոնցիները լաւատեղեակ են եւ կը հաստատեն թէ մօտ ապագային Համայնավար Չինաստան պիտի մտնէ «հիւլէական ակումբ»ին մէջ. այսինքն՝ ինք պիտի շինէ հիւլէական իր ռումբերը ։ Թոքիոյի մասնագէտ շրջանակներուն կարծիքով, շնորհիւ Ռուսիոյ ցուցաբերած լայն աջակցութեան՝ Փէքին 1960ի վերջը կամ 1961ին պիտի ունենայ հիւլէական ռումբ ։

Մինչ այդ, Չինաստանի զինուորական ուժին ամրապնդումը սկսած կարելի է նկատել. շատ հաւանական է, որ վերջին տասը ամիսներու ընթացքին Ռուսիա տըւաւ հեռավար հրթիռներ, հիւլէական թնդանօթներ եւ ջրածին այլ զէնքեր –

Չինական բանակին արդիական սպառազինումըցոյց կուտայ թէ Փէքին փոխած է արտ. իր քաղաքականութիւնը՝ անցեալ Փետրուարէն ի վեր, երբ Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ մառեշալ Շէն Եի։ Համայնավար Չինաստան, որ վստահ է իր ուժերուն վրայ, վերջ տուաւ Քորէայի զինադադարէն (1953) ի վեր ցոյց տուած համբերատար քաղաքականութեան. դիւանագիտական եւ տնտեսական յարձակումի մը սկսաւ՝ զինքը շրջապատող ամերիկեան զինուորական շղթան խորտակելու նպատակով։

Մարտի մէջ, ճափոնական սպասարկութիւնները հիւլէական պայթում մը արձանագրեցին Չինաստանի մէջ, Լանչովի կողմը։ Արդեօք Չինաստան հիւլէական առաջին ռումբը պայթեցո՞ւց։ «Ո՛չ» կ'ըսեն Թոքիոյի մէջ։ Կը կարծուի թէ ռուսական ռումբ մըն էր ան եւ «խաղաղասիրական», որուն փորձը կատարուած է գետնին տակ, թերեւս՝ աշխատանքները դիւրացնելու համար. Չինացիները Լանչով – Փաոթով երկաթուղի մը շինելու գործին ձեռնարկած են ։

Ռուսիա աւելի յառաջ երթալով պատերազմական նպատակներու համար գործածելի ռումբեր սկսա՞ծ է տալ Համայնավար Չինաստանի։ Կասկածելի է, բայց միաժամանակ՝ հաւանական ։

Երկու պարագաները հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ Ռոպէր Կիյէն.—

Ա.— Բնական է որ Խ. Միութիւնը հիւլէական ռումբ տուած է Համայնավար Չինաստանի, հետեւեալ պատճառներով.

1.— Ամէն պարագայի մէջ քանի մը տարիէն Չինաստան պիտի ունենայ «իր» ռումբը, քանի որ Ռուսերը կ'օգնեն որ ան ունենայ հիւլէական ճարտարարուեստ, հետեւաբար ի՞նչ պատճառ կայ որ անմիջապէս հիւլէական ռումբեր չտայ իր բարեկամին ։

2.— Եթէ շինուած ռումբեր տայ՝ Ռուսիա աւելի դանդաղ կրնայ շարունակել մասնագիտական եւ նախանիւթի օգնութիւնը ։

3.— Ռուսիա հիւլէական տեսակէտէն տկար չի կրնար ձգել Չինաստանը՝ Ծ. Արեւելքի ամերիկեան ուժերուն դիմաց, որոնք ջրածին սարքաւորում ունին ։

4.— Ռուսիոյ համար շահաբեր է չինական բանակը բարձրացնել ռուսական բանակի մակարդակին, որպէսզի Վարշաւայի Ուխտը միատարր ուժ մը ըլլայ։

Բ.— Մոսկուա չաճապարեր Չինացիներուն հիւլէական ռումբ տալու հա –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԸ

Բայց ես գիտէի, թէ ինչպէս սիրում էր եւ կապուած էր նա այդ սենեակին, որտեղ անցել են մեր համատեղ կեանքի մի քանի երջանիկ տարիներ, եւ չուզեցի զրկել նրան թանկագին յուշերից։ Սկըզբում կինս ու մայրս հաշտ էին ապրում, մեր տեղափոխութիւնից յետոյ շատ չանցած կինս կասկածեց մօրս իրենից շատ երիտասարդ մարդու հետ կապ ունենալու մէջ, իսկ յետոյ մեզ մօտ աւելի յաճախ սկսեցին գալ անծանօթ տղամարդիկ։ Կինս դադարեց յարգել մօրս։ Ցանը յաճախակի դարձան կռիւները, անախորժութիւնները։ Մայրս ոչ մի խօսքով չէր պատասխանում կնոջս վիրաւորանքներին։ Ես պահանջում էի որպէսզի կինս առաջուայ պէս վարուի նրա հետ ։

Նա մի բոպէ կանգ առաւ, շունչ քաշեց եւ դառնութեամբ շարունակեց.

— Ես երկար ժամանակ տարակուսում էի, շատ էի հաւատում մօրս։ Նա ինձ համար մայր–կնոջ իտէալ էր։

Նա լռեց՝ աշխատելով հաւաքել իր ուժերը։

— Նրանք գալիս էին, երբ ես մեկնում էի գործուղման։ Առաջ ես երբեք չէի տեսել նրան տղամարդկանց շրջապատում։ Այսօր դատարանում հանդէս եկած հարեւանները ինձ համարեա նոյնն են ասել, ինչ որ դուք լսեցիք։ Իմ սրտում նրա նկատմամբ ոչ սէր, ոչ էլ յարգանք է մնացել։

Նա լռեց։ Հարցեր չկային։ Դատաւորը թոյլ տուեց նրան նստել։ Նա ծանրօրէն իջաւ աթոռին, խուսափելով համակրող ու հետաքրքրուող հայեացքներից։

Դատաւորը կեդրոնացած ինչ որ բան էր մտածում։ Ինժեները խոհուն աչքերով մեղմօրէն նայում էր որդուն։ Ուսուցչուհին յուզուած էր։

— Քաղաքացի Յակոբեան, — խստօրէն ասաց դատաւորը, — դիմելով մօրը, ի՞նչ կարող էք ասել ձեզ արդարացնելու համար։

Մայրը չէր լսում դատաւորի հարցը, չէր տեսնում հարսի թշնամական հայեացքը, որդու տանջուած դէմքը։ Նա ոչինչ չէր լսում, չէր տեսնում։

Դատաւորը երկրորդ անգամ տուեց նրա ազգանունը, կրկնեց իր հարցը։

Մայրը անհաստատ քայլերով դիմեց առաջ։

— Ես ոչինչ չեմ կարող ասել ինձ արդարացնելու համար։ Խնդրում եմ դատարանից թոյլ տալ, որ ես պատմեմ իմ կեանքը։

Դատաւորը խօսք տուեց նրան։

— Ժամանակից շուտ կորցրի իմ ծընողներիս։ Տասնութ տարեկան էի, որ հանդիպեցի Կարէնին։ Մենք սիրեցինք իրար։ Նրա ծնողքներն ինձ համար հայր ու մայր հանդիսացան։ Ես երջանիկ էի։ Մենք ամուսնացանք։ Հէնց առաջին գիշերը ամուսինս մահացաւ սրտի պայթումից։ Երջանկութիւնս կարճատեւ էր, իսկ վիշտս՝ անսահման։ Անցաւ երկու տարի։ Ամուսնուս ծնողքները ինձ համոզում էին մարդու գնալ, չխորտակել իմ երիտասարդութիւնը, բայց ես չէի ուզում լսել այդ մասին։ Շարունակում էի ապրել այդքան շուտ ու անակնկալ կորցրած իմ երջանկութեան յուշերով։

Մի երեկոյ, վերադառնալով տուն, սանդուղքների վրայ –դռան վերմակով փաթաթուած մի երեխայ։ Նա լաց էր լինում։ Ես նրան տուն բերեցի։ Կեսուրս շատ ուրախացաւ ասելով, որ երեխան կը դառնայ իմ մխիթարութիւնը։ Եւ իսկապէս նա դարձաւ իմ միակ ուրախութիւնը կեանքում։ Ես նրան առանց ափսոսալու տուի իմ ամենալաւ տարիները, փոխարէնը ոչինչ չպահանջելով։

Ամուսնուս ծնողքները խորհուրդ տուին ինձ հեռանալ քաղաքից, որտեղ հարեւաններն ու ծանօթները երեխային կարող էին ասել որ նա որդեգրուած է։

Նա լռեց։ Նրա աչքերի առջեւից անցան հեռաւոր, անմոռաց անցեալի պատկերները։ Վերյիշեց այն տագնապալի, երկար գիշերները, երբ որդին տաքութեան մէջ կանչում էր նրան իր մօտ, իսկ ինքը՝ սարսափից խելքը կորցրած ականջ էր դնում նրա հազիւ լսելի շնչառութեանը։

Եւ հէնց այդ ժամանակ լսուեց սիրտ կտրատող մի ճիչ։ Մայրը ցնցուեց, շուռ եկաւ, նայեց որդուն։ Նա նստած էր մեռելի պէս գունատ, աչքերը այս ու այն կողմ էին դառնում, խուլ տնքոցներ էին թռչում կրծքից։

Ընկեցիկ երեխայ... բոպէական ցանկութեան զաւակ, որին գցել ու մոռացութեան է մատնել մայրը... բեռ... իրեն վերցրել ու տաքացրել է մի կին, որի քնքուշ հոգացողութիւնը եւ փաղաքշանքը նա ժխտեց վիրաւորուած երիտասարդ տղամարդու ամբողջ դաժանութեամբ։

Որդին նստած էր՝ մայրական սիրոյ ուժից ընկճուած, վշտից, զղջումից, կասկածից կտրատուող սրտով։

Դատաւորը դիմեց մօրը եւ մեղմաբար խնդրեց նրան շարունակել։ Մայրը տեսնում էր դատաւորի ջերմացած աչքերը, ուսուցչուհու եւ ինժեների կարեկից դէմքերը, աշխատելով խօսք ասել ոչ թէ դահլիճում նստած այն օտար, թշնամաբար տրամադրուած մարդկանց, այլ նըրան՝ որդուն։

Ջանալով հանգիստ խօսել, որպէսզի ձայնը չդողայ, նա շարունակեց.

Վ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար. 4)

մար, հետեւեալ պատճառներով .—

1.— Թուսիա կը վախնայ Չինաստանէն եւ նոր ճանկեր չուզեր տալ անոր ։

2.— Մոսկուա կը վախնայ դէպի Ֆորմոզա չինական արկածախնդրութենէ մը եւ կը խուսափի այս ուղղութեամբ Մաօ Ցէ Թունկը քաջալերելէ ։

3.— Թուսերը ի վիճակի են Ծայր. Արեւելքի որեւէ մէկ կէտին վրայ հիւլէական ռումբ արձակելու. ուրեմն ՝ ինչո՞ւ այդ զէնքերը վստահիլ Չինացիներուն ։

4.— Չինացիները տակաւին ոչ մէկ փորձառութիւն չունին, որ Խ. Միութիւնը վստահաբար անոնց վերապահէ գործածութիւնը վստահի Փէյփինի ղեկավարներուն ։ Ճափոնացիները ամէնէն աւելի հաւանական կը նկատեն երկրորդ պարագան ։ Այսութհանդերձ վստահ չեն, որովհետեւ այլեւս տեսանելի է չինական ռազմական յառաջդիմութիւնը եւ մտահոգիչ ։

Ըստ երեւոյթին այս որոշումը տրուած է 1957 Նոյեմբերին, երբ Չինաստանիզինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար մարեչալ Փէնկ Թէհ – Հիւէ,՝ Մաօ Ցէ Թունկի հետ Մոսկուա գնաց եւ տեսնուեցաւ մարեչալ Մալինովսկիի հետ ։ Ստորագրուած է, թերեւս, համաձայնագիր մը՝ որով Թուսիա յանձնառու կ'ըլլայ չինական զինուորական ուժին ամբողջական բարեփոխման ։ Թուսերը Չիներուն պիտի հայթայթեն հիւլէական պատերազմի մը առնչութեամբ իրենց հնարած բոլոր գիւտերը ։ Պիտի օգնեն՝ որ անոնք կազմաւորուին եւ վարժուին արդիական զէնքերու գործածութեան ։ Վերջապէս՝ պիտի տան հեռավար հրթիռներու ամբողջ զինարան մը ։ Չինաստանի մէջ այս տարի բացուեցաւ նաեւ զինուորական ակադեմիա մը՝ ուսումնասիրելու համար արդիական զէնքերն ու պատերազմական թէքնիքը ։

Մարտի ընթացքին մարեչալ Ծէն Եի գերմանացի լրագրողի մը կը յայտարարէր թէ քանի մը տարիէն պիտի ունենան հիւլէական ռումբեր ։ Ըստ մարեչալին, տակաւին չեն ունեցած, բայց հարցը կ'ուսումնասիրուի ։ Երեք օր ետք, չին զինուորներու ղեկավար՝ Քուօ Մօ կը յայտարարէր թէ Չինաստան չուտով պիտի ունենայ իր «Սպուտնիկ»ը, ինչ որ կը նշանակէ թէ հրթիռներու մարզին մէջ արագ յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրեն, անշուշտ՝ միշտ Թուսերու օգնութեամբ ։

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլան հաւանականութիւնները, ուշ կամ կանուխ Համայնավար Չինաստան պիտի ունենայ հիւլէական իր ռումբը. վերջերս Մաօ-Խրուշչեւ անակնկալ տեսակցութիւնն ալ կապուած է այդ հարցին ։

Դեղին ցեղը կը քալէ դէպի հիւլէական դարը ։

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԷԼԺԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յառաջ).— Առջի կիրակի, Պելժիոյ հայ մանուկները մեզ հրաւիրած էին իրենց արձակուրդի կայանը՝ ներկայ ըլլալու համար իրենց կազմակերպած հանդէսին ։ Գիտէինք որ Անվերսահայ քանի մը անձնուէր տիկիններ եւ երիտասարդներ գովելի գաղափարն էին ունեցած հոլանտական սահմանին մօտերը, Քալմթութի մէջ, վարձելու ամառնային տաղաւար մը, ուր հայ մանուկները ամբողջ երկու ամիս պիտի անցընէին իրենց արձակուրդը ։

Մեր տեսածը, սակայն, կը գերազանցէր ինչ որ կրնայինք երեւակայել, 8 հեքթար տարածութեամբ ընդարձակ անտառներով եւ պարտէզներով շրջափակուած սիրուն շէնք մը, որու կահաւորումին եւ մաքրութեան համար ոչ մէկ աշխատանք էր խնայուած. 20 – 25 սեռաչեայ, վաավառուն մանչեր եւ աղջիկներ յանձնուած են Փարիզի Դպրոցասիրաց վարժարանի տեսչուհի Օր. Գարագաշեանի հոգատարութեան ։ Իրեն կ'օգնէր այն դպրոցէն ընթացաւարտ Օր. Քէօշկէրեան ։ Երկուքն ալ փորձառու եւ մշտական գուրգուրանքով կը հսկէին փոքրիկներու խաղերուն եւ զբաղումներուն վրայ ։ Մեր հարցումներուն պատասխանելով, Օր. Գարագաշեան յայտնեց որ ամէնօրեայ մարզանքներու եւ խաղերու կողքին, կարեւոր տեղ մը յատկացուած է հայերէնի դասաւանդութեանց ։ Յարաբերաբար կարճ ժամանակի մը ընթացքին, արդէն բոլորն ալ սորված են գրել եւ կարդալ ։ Տեսանք նոյնպէս թէ այս փոքրիկները, որ դեռ երկու ամիս առաջ չէին համարձակեր մայրենի լեզուով արտայայտուելու, այժմ սահուն հայերէնով կը խօսէին իրարու հետ ։

Տարուած աշխատանքին եւ ձեռք բերուած արդիւնքին ապացոյցն էր փոքրիկներուն իսկ կողմէ պատրաստուած հանդէսը, որուն հրաւիրուած էին իրենց ծնողքները եւ գաղութին միւս անդամները ։ Ամբողջ երկու ժամ վայելեցինք խնամքով գործադրուած յայտագիր մը. Գեղջկական տարազներով եւ պարի զգեստներով՝ մանուկները անընդհատ կը պարէին ու կ'երգէին, համարձակ ու եռանդուն, արտասանութիւններ, խաղեր, անակնկալներ անվերջ կը յաջորդէին իրարու՝ հրճուանքով եւ ուրախութեամբ լեցնելով ծնողքներու եւ հանդիսականներու հոգիները ։ Ամէն մարդ հիացած կը մնար, ի տես թարմատի այս տղոց եւ աղջնակներու ցուցաբերած ուշիմութեան ։ Քանի մը շաբաթներ բաւական էին եղած, որպէսզի մաքուր օդի եւ ազատ միջավայրի մէջ, հարազատ երգն ու բարբառը «մանկանային» իրենց շրթունքներուն վրայ ։

Պիտի փափաքէինք որ տան մէջ եւս ծնողքները շարունակէին հող տանիլ երեխաներու հայեցի դաստիարակութեան՝ անոնց սորվածին վրայ քիչ մըն ալ աւելցնելու համար ։ Մաղթելի պիտի ըլլար նոյնպէս, որ այս բանակումները կրկնուէին ամէն տարի, այնպէս ինչպէս իրենց անմեղ շրթունքներով փափաքը յայտնեցին փոքրիկները իրենք ։

Հանդէսի վերջաւորութեան, Օր. Գարագաշեանի յանձնուեցաւ հայերէն արձանագրութեամբ ոսկեայ մետալ մը, որպէս յիշատակ եւ գնահատանք իր անձնուէր գոհաբերութեան, նոյնպէս նաեւ արժէքաւոր գիրք մը՝ Օր. Քէօշկէրեանին ։

Կը մնայ անկեղծօրէն շնորհաւորել արձակուրդի կայանի կազմակերպիչները,— Տիկին Շաշիկօֆ, Տէր եւ Տիկին Ն. Վըրոյրներ, եւ միւսները, որոնց անձնուիրութիւնը արժանի է ամէն քաջալերանքի ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

•

Ինչպէս գրած էինք, վերջերս Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ աստղագիտական համագումար մը, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Հայաստանի պատուիրակութիւնը ։ Այս ուղղութեամբ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեան յօդուած մը գրած է «Փրաւտա»յի մէջ, շեշտելով թէ աստղագիտութիւնը ժամանակակից գիտական սխտեմին մէջ հետզհետէ նշանակալից տեղ կը գրաւէ ։ Յատկապէս մեծ տեղ վերապահուած է աստղագիտութեան այն ճիւղերուն, որոնք կը զբաղին միջաստղային անհուն տարածութեան մէջ գտնուող նիւթերով ։

Մինչեւ 1957 Հոկտեմբեր՝ աստղագիտութիւնը կ'ուսումնասիրուէր երկրային աստղադիտարաններէն ։ Սակայն յիշեալ թուականէն ետք, այսինքն խորհրդային արուեստական առաջին արբանեակին արձակումէն յետոյ, աստղագիտութիւնը հընարաւորութիւն ստացաւ սկսելու կոսմիկ տարածութեան անմիջական ուսումնասիրութեան ։

Այսպէսով նոր դարաշրջան մը բացուեցաւ գիտութեան մէջ ։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին հսկայական յառաջդիմութիւն կ'արձանագրէ աստղագիտութեան մէկ նոր բնագաւառը՝ ռատիօ-աստղագիտութիւն ։

Վ. Համբարձումեան կը շեշտէ թէ ժամանակակից աստղագիտութեան մէջ մեծ գործ կատարեցին խորհրդային գիտնականները ։ Հետաքրքրական եւ մեծարժէք հետազօտութիւններ կը կատարուին Խրիմի, Ալմա-Աթայի, Փուլքովոյի եւ Բիւրականի (Հայաստան) աստղադիտարաններուն մէջ ։ Վերջին տասը տարիներու ընթացքին աստղադիտարաններու մէջ զետեղուած են եզակի գործիքներ, որոնց մէջ նշանաւոր են Խրիմի 70 սանթիմեթր տրամագիծով հեռադիտակը եւ Բիւրականի մէջ գտնուող Խ. Միութեան մեծագոյն ռատիօ-հեռադիտակը՝ հայելիներու մօտ 4500 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով ։

Վ. Համբարձումեան կ'անդրադառնայ նաեւ արտասահմանի աստղադիտարաններուն կատարած մեծ գործին ։

Այսպէս, ամերիկացի աստղագէտները որոնք ունին աշխարհի մեծագոյն հեռադիտակները, լուրջ հետազօտութիւններ կատարած են հեռաւոր աստղերու եւ միգամածութեան բնագաւառներուն մէջ ։

Անգլիացի աստղագէտները վերջերս գործարկման յանձնեցին աշխարհի մեծագոյն կոր ռատիօ-հեռադիտակը, որուն հայելին ունի 90 մեթր առանցք ։ Այս հեռադիտակով անգլիացի գիտուններ կը հետեւին արուեստական արբանեակներու հոլովոյթին ։

Համբաւաւոր հայ գիտնականը իր յօդուածը վերջացնելով կ'եզրակացնէ .— Ուրեմն աստղագէտներու միջազգային համագումարին բերնաւոր աշխատանքը թող ծառայէ մշակութային եւ գիտական կապերու հաստատման ու ամրապնդման՝ բոլոր ժողովուրդներու միջեւ, թող ծառայէ փոխադարձ համաձայնութեան եւ խաղաղութեան ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆ ՄԸ

1946ին Պուքրէշի Հայ Մշակոյթի Տան դերասանական կազմը կը ներկայացնէր Վարդանանց տօնակատարութեան նուիրուած թատերգութիւն մը. հայ ժողովուրդի պատմական դէմքերը մարմնաւորող դերակատարներունմէջ կը գտնուէր քսան տարեկան երիտասարդ մը՝ Թոնի Զաքարեան, որ այսօր ռումանական բեմին ծանօթ դէմքերէն մէկը դարձած է ։

Թոնի Զաքարեան առաջին անգամ բեմ ելած է 12 տարի առաջ ։ Այնուհետեւ, թատրոնի սիրահար պատանին ամբողջութեամբ նուիրուած է բեմական արուեստին ։ Յարատեւ աշխատանքի տարիներ բոլորեց ան, աշակերտութեան շրջանին ։ Պուքրէշի «Թէաթրուլ փիփորուլուլ»ի բեմին վրայ տեսնուեցաւ «Ագահը», «Սքափէնի նենգութիւնները», «Ահազանգ» եւ այլ կտորներու մէջ, ապա Փիթեշթի Պետական թատրոնի բեմին վրայ խաղաց «Հանգստի օր մը», «Իմ որդին» եւ «Քումփրնա» ։

1949ին Զաքարեան կը մտնէ Փեթրոշանի Պետական թատերախումբին մէջ, ուր տարիներու ընթացքին աւելի քան յիսուն դերերով գրաւեց հանդիսականներու ուշադրութիւնն ու համակրանքը ։ Դժուար է յիշել իր բոլոր դերերը, այսուհանդերձ թուենք քանի մը հատը, Չեխովի «Վանիա մօրեղբայրը» կտորին մէջ՝ Վանեայի դերը, Ափոլլոն Մուրզալեցկիի դերը՝ Օստրովսկիի «Գայլը եւ ոչխարներ»ուն մէջ, Ջեֆիրի դերը՝ Ջ. Պըրսանի «Կարմիր վարդերը» թատերգութեան մէջ եւայլն ։

1954ին եւ 1957ին մասնակցեցաւ Ռումանիոյ երիտասարդ դերասաններու մըրցումին. առաջին անգամին պարգեւատրուեցաւ անհատապէս, երկրորդին՝ խմբովին, Ք. Սիմոնովի «Այսպէս պիտի ըլլայ» գործին ներկայացումով ։

1956ին Թ. Զաքարեան հրաւիրուեցաւ «Թեաթրուլ Արմաթէյ»ի կողմէ, ուր իրեն յանձնուեցան կարգ մը կարեւոր դերեր, ինչպէս՝ Լուչենցօ, Շէյքսփիրի «Կամակոր կինը» կտորին մէջ, Վորնիկ՝ «Կոմսուհիին սուսերը» թատերակին մէջ, իսկ վերջերս Մարսէլ Փանեոլի «Թոփազ»ին Ռոժէ տը Պելվիլի դերով ներկայացաւ հանրութեան, մեծապէս գըոհացնելով ։

Թ. Զաքարեան ներկայիս 32 տարեկան է եւ իր առջեւ լայն հեռանկարներ կը բացուին՝ լիարժէք կերպով հանդէսգալու համար թատերական արուեստին մէջ ։

«ՍԵՒԱՆ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (243)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԵ.

ՎԱՐԱԳ

— Շա՛տ եւ շա՛տ պատճառներից.— Նրանից, որ երկրագործութիւնը դեռ իր նահապետական դրութեան մէջն է, նրանից, որ ժողովրդի արդիւնաբերող մասը, մշակը, կողոպտւում է զանազան հարստահարողներից, նրանից, որ ճանապարհների հաղորդակցութիւնները վատ են եւ երկրի բերքը չէ արտահանւում, նրանից, որ մենք չունենք ոչ մի ընկերութիւն, ոչ մի հիմնարկութիւն, որ նըպաստէր երկրի տնտեսական դրութիւնը բարւոքելու... — Ո՞ր մէկը ասեմ ։

— Դուք կարծում էք, այժմեան հանգամանքների մէջ՝ հնար կա՞յ բարւոքելու...

Խօսակցութիւնը անցաւ այն առարկայի վրայ, թէ արդեօք կարելի՞ է մի այնպիսի երկրում, ուր տիրող կառավարութիւնը, փոխանակ նպաստելու, ինքն է արգելք դնում ամէն յառաջդիմութեան, ուր մահմեդական ցեղերի կամայականութիւնը չափ եւ սահման չունի, ուր մարդու կեանքը, կայքը, ամէն բոլէ վտանգի ենթակայ էր,— մի այդպիսի երկրում կարո՞ղ է Հայը անձնատուր լինել խաղաղ աշխատութեան եւ տնօրինել իր կեանքի բարին ։ Հայրիկը ասաց.

— Մեզ շրջապատող աննպաստ հանգամանքների մէջ, իրաւ է, մեր ժողովուրդը չէկարող իրան նուիրել խաղաղ աշխատութեան, եւ այդ պէտք է գլխաւոր պատճառներից մէկը համարել, որ շատերը դուրս են փախչում հայրենիքից, գնում են օտար երկրներում բախտ որոնելու ։ Բայց խօ բոլոր յանցանքը չէ՞ կարելի դնել միայն չարագործի վրայ, որ կողոպտում է, յափշտակում է ուրիշի աշխատութեան արդիւնքը ։ Նոյնքան յանցաւոր պէտք է համարել եւ նրա՛ն, որ թոյլ է տալիս իրան կողոպտել ։ Ես հաւատացած եմ, որ քուրդ աւազակը երբեք չի մտնենայ Հայի ոչխարների հօտին, եթէ գիտենայ, որ կը հանդիպի տէրոջը,— հրացանը ձեռին ։

— Ես էլ այդպէս եմ կարծում,— ասաց Ասլանը ։ — Բայց ինչո՞ւ հոգեւորականութիւնը, որ կարող էր աւելի ազդել, չէ քարոզում Հայերին փոքր ի շատէ անձնապաշտպանութիւն սովորել ։ Արեւելքում կրօնը եւ հոգեւորականութիւնը միշտ գեր են խաղացել ամէն մի հասարակական շարժումների ժամանակ, եւ պիտի խաղան ։

Հայրիկի դէմքը դարձեալ մռայլուեցաւ ։

— Ես իմ պաշտօնակիցներից ա՛յդ չեմ սպասում,— ասաց նա,— որ նրանք քարոզէին ժողովրդին անձնապաշտպանութիւն սովրել. ես նրանցից շատ գոհ կը լինէի, եթէ սորկութեան չսովորեցնէին ։ Նրանք ամէն հոգսեր կառավարութեան վրայ են դնում ։ Կառավարութեան գործն է, ասում են, հսկել կարգի եւ ժողովրդի հանգստութեան վրայ ։ Իսկ երբ ինքը՝ կառավարութիւնը թոյլ է, անկարգ է, այլեւս ի՞նչպէս կարող է կարգ պահպանել ։ — Նրանք այդ չեն մըտածում, եւ միշտ սպասում են, որ մի օր ամէն բան ինքնիրան կը լաւանայ...

Յետոյ Հայրիկը մեծ ցաւակցութեամբ սկսեց խօսել այն երկպառակութեան վըրայ, որի պատճառով ամբողջ տասնեակ տարիներ Վանայ հայ հասարակութիւնը ալեկոծութեան մէջ էր գտնւում, եւ որը այնքան աղխտաւոր չարիքների առիթ եղաւ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրին Օգոստոսի թիւը (36րդ տարի թիւ 8) շահեկան բովանդակութեամբ ։ Հրատարակութիւն «Հայրենիք» հրատարակչականի, Պոսթըն ։ Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընդդիմադիրները զրաւեցին Մահմետական Երիտասարդութեան ակումբը, ուր հաստատուած էր զաղտնի ռատիոկայան մը: Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ տարակարծութիւն մը ծայր տուած է ըմբոստներու միջեւ: Սաէպ Սալամի հետեւորդները կը փափաքին որ կացութիւնը բարելաւուի, մինչ Մահմետական Երիտասարդները գործադուլը երկարաձգելու կողմնակից են:

Այս ուղղութեամբ զեկոյցի մը հրատարակման կը սպասուի:

Միւս կողմէ, ամերիկացի մասնագէտներ սկսած են լիբանանցի զինուորները մասնագիտացնել արդիական հրասայլերու գործածութեան մէջ:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՋԻՆԱՍՏԱՆ կը շարունակէ ամրակոծել ազգայնական կղզիները: Առջի գիշեր համայնավար 12 ականարձակ նաւեր ընկղմեցան Քեմոյի մօտերը. ազգայնական ռազմանաւ մը վնասուեցաւ: Իսկ Ամերիկեան ուժերու հրամանատարը մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց, թէ փէքին զգուշ պէտք է ըլլայ եւ չթերագնահատէ Նախագահ Այզընհաուըրի ազդարարութիւնները՝ Ֆորմոզայի վրայ ըլլալիք որեւէ յարձակումի դէմ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագուհին մայրը, քոյրը եւ աղջիկը մեկնեցան Հռոմ, ուր պիտի մնան անորոշ ժամանակով:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ անգլիացի զինուոր մը սպաննուեցաւ երկուշաբթի օր. իսկ երեքշաբթի բողոքի ցոյց մը եղաւ Անգլիացիներու դէմ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ Օգոստոսի ընթացքին ձերբակալուած եւ դատուած են աւելի քան հարիւր հոգի, «պետութեան դէմ ոճիր գործած» ըլլալու յանցանքով. 20 հոգի մահուան դատապարտուած են:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Վարչապետ Սամիր Ռիֆէ չորս պայմաններ առաջարկած է Համըրշըլտի՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսելու համար.

1.— Անմիջապէս դադրեցնել Գահիրէի եւ Դամասկոսի ձայնասփիւռներուն հակայորդանանեան յայտարարութիւնները, ինչպէս նաեւ սուրիական հողամասին վըրայ հաստատուած ձայնասփիւռի զաղտնի կայաններու զրգռիչ արտայայտութիւնները:

2.— Վերաբացում Ամման - Պէյրութ ճամբուն, որ կը գործածուի Յորդանանի ներածումներուն համար (մասնաւորապէս՝ քարիւղի արտադրութիւններ):

3.— Ամման - Պէյրութ օդային յարաբերութեանց վերսկսում՝ Սուրիոյ վրայով:

4.— Լուծել «Ազատ Յորդանանցի»ներու Կոմիտէն, որուն կեդրոնը կը գըտնուի Դամասկոս. այս կազմակերպութեան մաս կը կազմեն աքսորուած Յորդանանցիներ, որոնք դէմ են ոչ միայն Թագաւորին, այլ եւ միապետութեան:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամ թերթին համաձայն, Անգլիա քսանսուն միլիառ ֆրանք արժէքով ծանր զէնքեր ծախած է Իսրայէլի:

ԻՐԱՔԻ նախկին դիւանագէտ մը, որ 21 տարիէ ի վեր ապաստանած էր Ֆրանսա, առջի օր վերադարձաւ Պաղտատ, ուր յայտարարեց թէ իր հայրենիքին տրամադրութեան տակ կը գտնուի. Տոքթ. Եուսէֆ Իսմայիլ Պուսթանի, 1937ին իբրեւ «ձախակողմեան» զրկուած էր իրաքեան հպատակութենէ. Փարիզի մէջ ամուսնացած էր Ֆրանսուհիի մը հետ:

ՏԷԼԵԼԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖի Ամմանի թղթակիցը՝ Պրիըն Ռայթ արտաքսուած է Յորդանանէն, «Լը Մոնտ» այս լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ երկրէն արտաքսուած է նաեւ Տիրան Արք. Ներսոյեան:

(Շար. Ա. էջէն)

բանալ զինուորական ուժին, Երուսաղէմի օդակայանը, ուր օդանաւ զրուեցաւ դէպի Պէյրութ: Տէրտէրեան եւ Ներսոյեան Արքեպիսկոպոսներու միջեւ մրցակցութիւնը ծագեցաւ 1956ի վերջը: 1949ին, վերջին պատրիարքին վախճանումէն ետք, Տէրտէրեան Արք. ընտրուեցաւ տեղապահ: Երբ համբորդութեան մը մէջ էր 1956ին, Ներսոյեան Արք. վերադարձաւ եւ ընտրուեցաւ անոր տեղը:

Վէճը հասաւ դատական իշխանութեանց, ուր իւրաքանչիւր Արքեպիսկոպոս զանազան ամբաստանութիւններ ըբաւ միւսին դէմ: Ներսոյեանի դէմ եղած ամբաստանութիւններէն մէկն էր՝ համայնավարներու հանդէպ իր ունեցած համակրանքը: Տարի մը առաջ, Բարձր. Առենանը վճռեց որ վէճը պիտի կարգադրուի վարչական եղանակով:

Ապա Երուսաղէմի եւ Ս. Տեղեաց կառավարիչը՝ Հասան էլ Քաթէպ հրամանագիր մը հանեց, որով Ներսոյեան Արք. կ'արտաքսուէր: Այս վերջինին հիւանդութիւնն ու իր կողմնակիցներուն միջամըտութիւնը Հիւսէյն Թագաւորի եւ կառավարութեան մօտ՝ հրամանին գործադրութիւն յետաձգել տուած էին»:

Այս մասին այլ մանրամասնութիւններ կը պակսին մեզի:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը երեքին վեցերորդ Թաղամասի սրահը, 60 Րիւ տը Սէզ: Պիտի բանախօսէ Միջին Արեւելքէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Խըմբերգ, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն:

Սիրով կը հրաւիրուի լիոնահայ գաղութը: Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն օրը երեկոյեան ժամը ութէն 11 ընկերահամակրական խնջոյք Յոյներու սրահը: 5 Րիւ Պօնըֆուա:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Տէր եւ Տիկին Պահատուրեանէ (Մարսէյլէն) հազար ֆրանք խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբի տարեկան պարահանդէսը Սեպտեմբեր 27ին Փէրկօլաի չքեղ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազք. Առր. վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Զարեհ Զաքմչեանէ (Փարիզէն) փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆր. ողբացեալ Պ. Կարապետ Գրիգորեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Այս առթիւ վարչութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Գրիգորեանի իր զաւակներուն եւ բոլոր մօտակայ եւ հեռաւոր պարագաներուն:

×

Մարսէյլ - Պուլվար Օտտոյի Ս- Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Վերժին Ասլանեան-Սուսիկեանի մահուան տխուր առթիւ: Պ. Գ. Կաստուկեան հազար ֆր., Պ. Մ. Սուսիկեան հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Ծանտուրեան հինգ հարիւր ֆր. եկեղեցւոյ, Տիկին Վարուժանեան հազար ֆր. եկեղեցւոյ եւ հազար ֆր. Ֆ. Կ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղին:

Հանգուցեալ Մանուկ Արթինեանի տըխուր մահուան առթիւ: Հանգուցեալի փեսան հազար ֆրանք Տարօն - Սալնոյ Զորի Հայր. Միութիւնը հազար ֆրանք, Հայ Լեգէոնական Միութիւնը հազար ֆր. եկեղեցւոյ:

Այս առթիւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը եւ Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչի վարչութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ասլանեան, Սուսիկեան եւ Արթինեան ընտանիքներու եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

Պ. Սիմոն Շահրիկեան իր սիրեցեալ զաւկի Յարութիւն Շահրիկեանի մահուան քառասունքի առթիւ, հինգ հարիւր ֆր. «Յառաջ»ի տարածման համար, հինգ հարիւր ֆր. Մշակոյթի տան Շաւարշ Միսաքեանի սրահին, եւ հազար ֆր. Պուլվ. Օտտոյի Կ. Խաչին կը նուիրէ:

Տարօն Սալնոյ Զորի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Մ. Արթինեանին եւ իր զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօրը՝ Մանուկ Արթինեանի տխուր մահուան առթիւ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Կապոյտ Խաչի կայանի փոքրիկներու Ա. խումբը կը հասնի Սեպտ. 4ին, առաւօտեան ժամը 6,30ին՝ Կառ տը Լիոն: Իսկ Բ. խումբը՝ Սեպտ. 6ին՝ նոյն ժամուն:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի ընկերներու կողմէն յարգանքի այց մը կազմակերպուած է հանգուցեալ ընկեր Համբարձում Պասմաճեանի շիրիմին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խընդրուի ներկայ գտնուիլ Սեպտ. 7 առաւօտեան ժամը տասին Լեզ - Օլիվի գերեզմանատան դրան առջեւ:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին՝ սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամեակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքածոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ:

Անգնահատելի այս հաւաքածոն լուսապատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէսզի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յարութեան:

«Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1890 - 1901) հաւաքածոն կը հրատարակուի երկու հատորով:

Առաջին հատորը (1890-1897) նոր լոյս տեսաւ, 750 մեծադիր էջ: Թղթակազմի գինն է 1800 ֆրանք, չքեղ կազմուած՝ 2400 ֆրանք:

Գրատուն Պարսամեան, 46, բիւ Րիշէ, Փարիզ (9):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 - 1959 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պըըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 150000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան: 1 Պուլըվար տիւ Նոր, Լը Րէնսի: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Հաղորդակց.— Էկլիզ տը Բանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյոն:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
4 SEPTEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8284 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4085

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԵՐԿԻՐ

Թուրքիան է այդ, որ հակառակ 1914-18ի պատերազմին իր կրած չարաչար պարտութեան, քառասուն տարիէ ի վեր կը վայելէ իր նախկին թշնամիներուն նիւթական, ռազմական ու քարոյական աջակցութիւնը :

Ամէնէն առաջ մահամերձ Թուրքիոյ օգնութեան փութացողն եղաւ Ռուսիա, որ բոլշեւիկեան չարիկ հագած էր : Լենին ու Սթալին դրամով, զէնքով, ռազմանիւթով, ճարտարարուեստի մեքենաներով օգնութեան փութացին Մուսթաֆա Քէմալին, որ պատերազմ յայտարարած էր « աշխարհակալ»ներուն դէմ, գառնալով «բնական դաշնակից»ը Կրեմլինի վարիչներուն :

Երբ նկատի ունենանք, որ ցարական Ռուսիան «յաւիտենական թշնամի»ն էր Թուրքիոյ, ինչպէս կ'երգէին «Մէհմէտճիկ»ները եւ ինչպէս կը վկայէ պատմութիւնը, այն ատեն աւելի հասկնալի կը դառնայ բոլշեւիկեան աջակցութեան անգնահատելի արժէքը 1919 - 1923ի քախտորոշ օրերուն :

Մոսկուայի մեղսակցութեամբ «լուծարք»ի ենթարկելէ վերջ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, քէմալականները ապահովեցին իրենց թիկունքը ամբողջ ուժով նուիրուեցան հելլէն բանակը ծով թափելու աշխատանքին :

Բոլշեւիկներէն ետ չմնալու համար, դաշնակից պետութիւններն ալ իրարու հետ մրցում եղան՝ առաւելագոյն աջակցութիւնը ընծայելու համար Թուրքիոյ, որոնք 1918 հոկտ. 30ին Մուտրոսի մէջ ծունկի եկած էին յաղթականներուն առջեւ, առանց պայմանի անձնատուր ըլլալով :

Ցիշեցինք այս նախընթացը, ըսելու համար, որ դաշնակիցները շատ շուտով մոռցան առաջին աշխարհամարտի ընթացքին իրենց կրած մարդկային եւ նիւթական ահագին կորուստները Թուրքիոյ երեսէն, — ալ չենք ըսեր մոռցան նաեւ հայկական ջարդերը — ու մինչեւ այսօր կը շարունակեն թեւ ու թիկունք հանդիսանալ անոր :

Իսկապէս բախտաւոր երկիր :

Քառասուն տարիէ ի վեր քանիցս սնանկութեան դուռը հասաւ, ու ամէն անգամ ալ նախկին թշնամի երկիրներ օգնութեան ձեռք երկարեցին իրեն :

Ահա՛ վերջին փաստը :

Միացեալ Նահանգներն ու Եւրոպա 359 միլիոն տոլարի աջակցութիւն մը ըրին Անգարայի կառավարութեան, որ պարտքերու տակ խեղդուած էր :

Տարիներէ ի վեր տնտեսական, մանաւանդ ելմտական արտակարգ տագնապ մը բոլորովին ջլատած էր Թուրքիան : Ո՛չ մէկ օտար երկիր փարկ կը բանար իրեն, պարզ այնպատճառով որ արտասահմանէն ներածուած ապրանքներու փոխարժէքը անվճար կը մնար : Պարտքերը կը դիզուէին պարտքերու վրայ : Այն աստիճան, որ այլեւս դուրսէն ո՛չ մէկ ապրանք ստանալով, գլխաւոր քաղաքներու խանութներուն մէջ իսկ կարելի չէր ըլլար գտնել առօրեայ կեանքին անհրաժեշտ ամէնէն տարրական ապրանքները, սկսեալ սուրճէն :

Թուրք թերթերուն մէջ յաճախ կը տեսնուէին վաճառատուներու առջեւ « պոչ » բռնողներու խմբանկարներ : Կարծէք պատերազմի շրջանն ըլլար :

Ընդդիմադիր մամուլը առիթէն օգտուելով բուռն յարձակումներ կ'ուղղէր դեմոկրատ կառավարութեան դէմ, զայն յանցաւոր նկատելով երկրին մէկ ծայրէն միւսը տիրող աննախընթաց թշուառութեան :

Ահա՛ այս անել կացութեան մէջ է, որ կրկին օգնութեան հասան դաշնակիցները :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՆԱՒԵՐՈՒ ՀԱՄԱԽԸՄԲՈՒՄ՝ ՑԱՄԱՔԱՀԱՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

●

ՓԷՔԻՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐՆԵՐ ՏԱԼ

Համայնավար Չինաստան կը շարունակէ ռմբակոծել Քեմոյ կղզին : Թայփէէն կը հաղորդեն թէ երեքշաբթի օր Քեմոյի վրայ արձակուեցան քսան հազար ռումբեր : Ազգայնական կղզին ռմբակոծման ընթացքին 19 օտար լրագրողներ կը գտնուէին այնտեղ . «Թիկաոս» կը գրէ թէ Համայնավար ռումբերու կրակին տակ մնացած 19 լրագրողներուն մասին ցարդ ճշգրիտ տեղեկութիւններ չեն ստացուած :

Ազգայնական շրջանակներու համաձայն, Համայնավար նաւատորմիղը կը համախմբուի՝ ցամաքահանում կատարելու համար Քեմոյի շրջակայ թան կղզիները . հաւանական է նաեւ որ Մաօ Ցէ Թունկի ուժերը միաժամանակ գրաւեն Մացիւ կղզին, Քեմոյէն առաջ : Ո՛չ մէկ կասկած, կ'ըսէ Թայփէի բանբերը, թէ փոքր կղզիներու գրաւումէն ետք, համայնավարները պիտի ուղղուին Ֆորմոզա :

Ցարձակումի մը վտանգը միշտ գոյութիւն ունի, մանաւանդ՝ երբ Փէքինի եւ Մոսկուայի ձայնասփիւռները անդադար կը խօսին Ֆորմոզան «ազատագրելու» մասին :

Թայփէի ամերիկեան շրջանակները կը զգուշացնեն Համայնավարները՝ Ֆորմոզայի վրայ կատարուելիք որեւէ յարձակումի դէմ : Ամերիկա առ այժմ կ'աշխատի նման արկածախնդրութեան մը հաւանականութիւնները նուազեցնել :

Չինական ջուրերու մէջ գտնուող ամերիկեան ուժերու կարծիքը այն է, թէ Համայնավարները ուղղակի յարձակում պիտի չգործեն Քեմոյ կամ Մացիւ կղզիներուն վրայ : Այլ, ընդհակառակն, պիտի փորձեն օդային եւ ծովային ուժերու «օղակ»ի մը մէջ առնել զանոնք, անշարժութեան մատնելով ազգայնական ուժերը :

Քեմոյի զինեալ ուժերու հրամանատար Հիւ Լիէնի վերջնագիր տալէ ետք, համայնավարները Ֆու Քիէնի ձայնասփիւռէն հեռասփռեցին վերջնագիր - նամակ մը՝ ուղղուած ազգայնական փոքր կղզիներու զինուորական հրամանատարներուն : Փէքին կը սպառնայ.— Համայնավար նաւերու եւ օդանաւերու օղակին մէջ առնուելով՝ այդ կղզիները պիտի չկարենան օգնական ուժեր, ռազմանիւթ եւ սընունդ ստանալ Ֆորմոզայէն :

Համայնավարներու սպառնալիքները ուղղուած են յատկապէս քանի մը ազգայնական զօրավարներու.— Եթէ չէք ուզեր որ Քեմոյ եւ Մացիւ կղզիները քարուքանդ ըլլան՝ յանձնուեցէք, որովհետեւ համայնավար ուժերը ներկայիս հարիւր անգամ աւելի զօրաւոր են, քան տասը տարի առաջ :

Միւս կողմէ, ամերիկեան հրամանատարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ օդատորմիղն ալ պիտի մասնակցի Ֆորմոզայի Հարաւային շրջանին մէջ Դրդ նաւատորմիղին կատարելիք ռազմափորձերուն, որոնք տեղի պիտի ունենան ամսոյս ընթացքին :

× *Թայփէէն կը հաղորդեն թէ Համայնավարները ազգայնական երկու ռազմանաւեր ականահարած են, մեծ վնասներ պատճառելով անոնց, պաշտօնապէս կը հաստատուի նաեւ թէ ազգայնական Չինա-*

Օրէ Օրին

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ՝ ՄԵԶՄԷ

Սրամիտ Ամերիկացի մը կը յանձնարարէ երկու տոլարնոց պարգեւներ տալ բոլոր այն քաղաքացիներուն, որոնք կրնան ապացուցանել թէ գոնէ մէկ գիրք կարդացած են Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի մասին :

Ուրիշ մը, նախորդին չափ սրամիտ, Լիբանանի պէս չունեւոր երկիր մը դըրկուած Ամերիկացի զինուորներուն մեղքնալով, «կը հաւատայ» թէ միայն մեծ պատերազմներու ատեն է որ Ամերիկացիք բախտը կ'ունենան Փարիզի նման ազնուր քաղաք մը դրկուելու :

— Վա՜խ, վա՜խ …

×

Եթէ հարուստ ազգ մը եղած ըլլայինք, մենք ալ, մեր կողմէ, հազարական տոլարնոց պարգեւներ կը սահմանէինք բոլոր այն Ամերիկացիներուն, Անգլիացիներուն, Ֆրանսացիներուն եւ մնացեալներուն համար, որոնք պիտի կարենային ապացուցանել թէ կրնային իրարմէ զատել Արմէնիրըն ու Ռումէյլինը : Կամ, կրնային աշխարհացոյց քարտէսին վրայ ցոյց տալ այն կէտը, որուն անունը Հայաստան է :

Կրնայինք աւելի պարտապանց պարգեւներ տալ աշխարհը կառավարող նախարարներուն, դեսպաններուն, ծերակուտականներուն, երեսփոխաններուն եւ նոյնիսկ « Արեւելեան խնդիրներու մասնագէտ » ստ պատմաբաններուն, եթէ միայն ապացուցանէին մեզի թէ սորված են որ Հայը քրիստոնեայ է եւ երեք հազար տարեկան, իսկ Թուրքը մահմետական է եւ Ասիոյ լեռներէն վար իջած գաղան :

Այո՛, հազարական տոլարնոց պարգեւներ կուտայինք սա օտար *գաղէթաճի*ներուն ալ եթէ ապացուցանէին մեզի թէ քառասուն տարի լրագրութիւն ընելէ ետք, սորված են որ, երէկ, ջարդուողը Հայն էր, իսկ ջարդողը Թուրքը, առեւանգուողը Հայուն հարսն էր, առեւանգողը ձեռք ձգել Պայարներու եւ Զօրլուներու *զապթիէ*ն, կողոպտուողը Հայն էր, կողոպտողը « Արեւելքի ճէնթըլմէն»ը — իր այսօրուան տիտղոսով — «Արեւմտեան ազգերուն ամէնէ՜ն հաւատարիմ դաշնակիցը» : Եւ եկեղեցիներն ու վանքերը հիմնայատակ կործանողը կամ զանոնք ախոռներու վերածողը այդ դաշնակիցն էր, իսկ այդ եկեղեցիներուն ու վանքերուն տէրը Հայը - այսինքն այն միամիտ եւ բարեմիտ արարածը, որուն ճակատէն կախեցին, 1914էն 1918, պիտակ մը, որ կ'ըսէր — «Համաձայնական պետութեանց պզտիկ դաշնակիցը» : Այդ պիտակը չէ՞ր որ գտնէն կտրել տուաւ մեր ոտքերը եւ մթագնեց մեր տեսողութիւնը :

Վստահ եմ որ եթէ այս տեսակ պարգեւներ հաստատենք, բա՛ն չենք կորսնցներ, որովհետեւ շահողներ պիտի չըլլան : Ընդհակառակն, մենք «շնորհքով դրամ կը վաստկինք» եթէ մեր խոստումին կցենք՝ պատժական միջոցը .

— Ով որ չի կրնար ապացուցանել թէ մեր մասին գիրքեր կարդացած է եւ ծանօթ է մեր ինքնութեան, թող վճարէ մէկ սենթ տուգանք :

Գլխու պտոյտ պիտի տար, այս ձեւով, մեր գանձանակը լեցուած սենթերուն քանակը :

×

Ճիշդ է, միայն մեծ պատերազմներու ատեն է որ Ամերիկացի զինուորը, ազգին դրամով Փարիզներն ու Լոնտոնները կը տեսնէ :

Մինչեւ 1914, Անգլիացի, *Թամի*ն անգամ երեսը տեսած չէր Շան գ'Էլիզէին, որ իր քթին տակն է : Փա՜ռք Տիրոջը, Քայզէրը ապուր մը եփեց — անոր եւ անոր Հիթլերը — եւ *Թամի*ն Մանշը կտրեց ու գնաց տեսաւ Ֆոլի Պէռժէրը, Պալ Թապարէնը եւ Մոնմարթրի *պուաթ*ները՝ Օփերայի, Պանթէոնի, Լուվրի, Էնվալիտի կամ Նոթր Տամի դուրսի պատերուն քսուելով : Ներսը ի՞նչ կայ որ …

×

Ողբերգութի՜ւն — միլիոններ պէտք է կրակին մէջ իյնան, որպէսզի ուրիշ միլիոններ բաներ տեսնեն ու բաներ սորվին… Ֆութպոլէն, քրիքէթէն եւ պէյզպոլէն զատ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ցիները ընկղմած են Համայնավար 11 ականարձակ նաւեր :

Նախագահ Այզընհաուըր եւ Արտաքին նախարար Տըլըս, որոնք հեռաձայնային խօսակցութիւններ ունենալէ ետք խորհրդակցեցան Նիու - Փորթի մէջ, կացութիւնը շատ ծանր կը նկատեն : Արտաքին նախարարը Նախագահին հետ խորհրդակցելէ ետք տեսակցութիւն ունեցաւ նաեւ զինուորական հրամանատարներու հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Յոյներու գործադուլէն ետք կատաղի զինամարտ մը եղաւ ԷՕՔԱյի անդամներուն եւ անգլիացի զինուորներու միջեւ . արձակուած են նաեւ ձեռնառումբեր . չորս Յոյներ սպաննուած են, իսկ անգլիացի վեց զինուորներ վիրաւորուած, այս վերջիններէն մէկը հիւանդանոցին մէջ մեռած է : Յունական գիւղերը նոր խուզարկութեանց սկսած են ենթարկուիլ : Յունաստանի եկեղեցիներուն կոչնակները հնչեցին կէս ժամ եւ բովանդակ ժողովուրդը լռութիւն պահեց այս ձեւով իր միասնականութիւնը ցոյց տալով Կիպրոսի իր ցեղակիցներուն հետ :

ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար Համըրշըլտ Նիւ Եորք վերադառնալէ առաջ հանդիպեցաւ Գահիրէ, Միջին Արեւելքի մասին իր պատրաստած տեղեկագիրը ամբողջացնելու համար . տեսնուեցաւ Նախագահ Նասըրի եւ Արտաքին նախարար Ֆաուզիի հետ :

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ հրապարակումէն ետք հինգշաբթի օր, «այո»ներու եւ «ոչ»երու պայքարը կը սկսի : Առաջին առթիւ ուրբաթ օր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Մենտէս - Ֆրանս պիտի պատճառաբանէ իր «ոչ»ը :

ՆԱՄԱԿՈՎ քուէարկելու իրաւունք տրուեցաւ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին կարգ մը արհեստաւորներու համար : Անոնց կարգին՝ առեւտրական ներկայացուցիչները, բութիքները, *եւ առողջական պատճառներով ջերմուկները գտնուողները (բժշկական վկայական պէտք է ներկայացնել) :*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ ընդունեցաւ ամերիկացի գործարանատէր մը՝ Իթոն, որուն հետ խօսեցաւ երկու երկիրներու տնտեսական եւ բարեկամական կապերուն ամրապնդման շուրջ, Իթոն Խ. Միութիւն հրաւիրուած է տնտեսական նախարարութեան կողմէ :

ԴԱՂՏԱՍԻ մէջ, ուր կը շարունակուի նախկին վարչակարգի պարագլուխներուն դատավարութիւնը, մեղադրեալ մը յայտարարեց թէ Ալժերիոյ կամ Թունուզի տրուելիք զէնքերը, որ պիտի երթային Պէյրութի վրայով, յանձնուած են սուրիացի դաւադիրներու, որպէսզի տապալեն Դամասկոսի ներկայ վարչակարգը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան նախկին թեկնածու Սթիվէնսըն առջի օր եկաւ Փարիզ եւ տեսնուեցաւ զօրավար Տը Կոլի հետ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՆ ՆՈՐ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Ա.

Ֆրանսայի նոր սահմանադրութեան ծրագիրը, իր վերջնական խմբագրութեամբ պիտի հրատարակուի այսօր հինգշաբթի ։

Զօր. Տը Կոլի կառավարութիւնը, հաշուի առնելով Սահմանադրական Խորհրդակցական Կոմիտէի, քաղաքական խմբակցութիւններու եւ մամուլի կողմէն եղած դիտողութիւններն ու առաջադրութիւնները, որոշ փոփոխութիւններ մըտցուց իր պատրաստած նախածրագրին մէջ։

Կատարուած փոփոխութիւնները՝ Գործադիր իշխանութեան եւ անդրծովեան երկրամասերու մասին, լրիւ գոհացում չտուաւ սակայն, բոլոր անոնց, որոնք սկզբունքով դէմ չըլլալով հանդերձ կառավարութեան ներկայացուցած նախածրագրի որոշ տրամադրութիւններուն, նոր սահմանադրութեան ընդհանուր կառոյցը՝ աններդաշնակ կը նկատեն ժամանակակից ազատական ըմբռնումներուն եւ պահանջներուն ։

Գործադիր իշխանութեան տրուած լայն իրաւասութիւնները, մանաւանդ, շատերու կողմէն, կը նկատուին որպէս իրական սպառնալիք՝ խորհրդարանական կարգերուն։

Զօր. Տը Կոլ եւ իր անմիջական գործակիցները, արդար եւ ճիշդ չեն նկատեր այս կարգի մտահոգութիւններ ։

Ֆրանսայի ապրած տագնապներն ու դժուարութիւնները, մանաւանդ 1940էն ասդին, անոնք, առաւելապէս հետեւանք կը նկատեն այն իրողութեան, որ Ֆրանսան չունեցաւ օրուան պահանջներուն համապատասխան ուժեղ եւ հեղինակաւոր կառավարութիւն։

Ոչ ոք — բացի համայնավարներէն — փորձած է առարկել այս ընդհանուր հաստատումին դէմ ։

Ազատագրութենէն ետք, 1946ի սահմանադրութիւնը (4րդ Հանրապետութեան) գիտակցաբար կամ ոչ, անտեսեց այս կենսական պարագան ։ Ան փոխանակ ամրապնդելու եւ զօրացնելու Գործադիր իշխանութեան դիրքն ու հեղինակութիւնը, ընդհակառակն, զայն կաշկանդեց՝ սահմանափակելով անոր իրաւասութիւնները ։

Եւ արդարեւ, Ազգ. Ժողովը կռթնած իր բացառիկ իրաւասութիւններուն վըրայ՝ տեւաբար ձըլատեց կառավարութեան բոլոր հիմնական ձեռնարկները ։

Համապետական եւ ազգային ընդհանուր շահերուն՝ հակադրուեցան կուսակցական եւ հատուածական առաջադրութիւնները եւ պահանջները ։

Կառավարական տագնապները՝ դարձան սովորական երեւոյթ։ Յաճախ, շաբաթներով եւ ամիսներով Ֆրանսան չունեցաւ իր պատասխանատու իշխանութիւնը։ Եւ ասիկա, այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ անհրաժեշտ էր արագութեամբ լուծել անդրծովեան երկրամասերու եւ մանաւանդ Ալժերիոյ խնդիրները ։

Ֆրանսան կը բացակայէր նաեւ արտաքին ճակատին վրայ, մինչ՝ ան կը փընտռուէր իր մեծ եւ փոքր դաշնակից երկիրներէն, նոյն իսկ՝ հակառակորդներէն։

Իսկ տնտեսական յարաճուն տագնա՞պը, ընկերային պահանջնե՞րը — քաղաքական հոսանքներու — ծայրայեղ աջ ու ձախ — խմորումնե՞րը, «Մայիս 13»ի ծանօթ շարժո՞ւմը — այս բոլոր երեւոյթները կը փաստեն Գործադիր իշխանութեան տկարութիւնը ։

Ալժերիոյ տագնապը — Ֆրանսայի մեծագոյն մղձաւանջը — որ տարիներէ ի վեր ծանրօրէն կ'անդրադառնայ երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ, ամենացայտուն եւ յստակ պատկերն է վերը յիշուած դժբախտ իրականութեան ։

Ինչո՞ւ — պարզապէս այն պատճառով, որ Ալժերիոյ ապստամբական շարժման առաջին օրերէն մինչեւ այսօր, իրար յաջորդող հինգ կառավարութիւններէն ոչ մէկը հնարաւորութիւն ունեցաւ որդեգրելու եւ իրականացնելու կողմերը գոհացնող բանաւոր քաղաքականութիւն մը։

Այս կենսական հարցին շուրջ ինքն իր մէջ անմիաբան է, եւ բազմաթիւ թեւերու բաժանուած Խորհրդարանը (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ)։

Անհաշտ են եւ հակառակորդ ճակատներու բաժանուած Մայր երկրի եւ Ալժերացի Ֆրանսացիները ընդհանրապէս ։ Անհաշտ են քաղաքական կուսակցութիւնները, արհեստակցական միութիւնները, մտաւորականութիւնը, հոգեւորականութիւնը եւ բանակը։ Անհաշտ, ոչ միայն մէկը միւսին դէմ, այլեւ ներքնապէս ։

Անհամաձայնութիւնը՝ Ալժերիոյ անկախութեան պահանջի շուրջը չէ։ Բացի Համայնավար կուսակցութենէն եւ այսպէս կոչուած «պրոգրեսիստ» մտաւորական համեմատաբար փոքր շրջանակէ մը, Ֆրանսացին, իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ դէմ է Ալժերիոյ անկախութեան պահանջին ։

Անհամաձայնութիւնը այն մասին է ուրեմն թէ ինչպէ՞ս և ի՞նչ միջոցներով կարելի է վերջ տալ պատերազմին, վերականգնել բնականոն վիճակը, ստեղծել նոր իրաւակարգ մը՝ որ հաւասարապէս գոհացնէ թէ Ալժերիացին — իսլամ եւ ոչ իսլամ — եւ թէ Մայր Երկրի քաղաքացիները ։

Նման պայմաններուն մէջ, ի հարկէ է կը դժուարանայ կառավարութեան գործը։ Դժուար կ'ըլլայ մանաւանդ, ներկայացնել ծրագիր մը, ընդունելի բոլորին, երկրի թէ Ազգային Ժողովին մէջ ։

Այսուհանդերձ, եղած են պարագաներ, երբ կառավարութիւն մը, Ալժերիոյ տագնապը լուծելու առաջադրութեամբ յաջողած է իր շուրջ համախմբել Ազգ. Ժողովի մեծամասնութիւնը ։

Այս մեծամասնութիւնը — կազմուած ընկերային եւ քաղաքական տարբեր ըմբռնումներ ունեցող հոսանքներէ — եղած է անկայուն եւ յարափոփոխ ։

Իր համաձայնութիւնը կառավարութեան կողմէ Ազգ. Ժողովին ներկայացուցած ծրագրին՝ պայմանական էր ընդհանրապէս, եւ երբեք լրիւ եւ ամբողջական ։

Եւ ասիկա անոր համար որ, եթէ մեծամասնութեան մէկ մասը համաձայն էր Ալժերիոյ ռազմական ուժերու զօրացման ի նպաստ կառավարութեան ներկայացուցած ծրագրին, դէմ էր սակայն, Ալժերիոյ խաղաղացման համար՝ աւելի քան կենսական նշանակութիւն ունեցող «Հիմնական Օրէնքի» ծրագրին ։

Նման պայմաններու մէջ էր, որ Ազգ. Ժողովը, գրեթէ երբեք հնարաւորութիւն չունեցաւ օրուան պահանջներուն համապատասխան բանաւոր եւ ամբողջական ծրագրի մը շուրջ, ստեղծել համեմատաբար ամուր եւ երկարակեաց մեծամասնութիւն մը ։

Այս հաստատումը միայն, բաւական է բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ, տարիներու ընթացքին կազմուած կառավարութիւնները — անկախ մասնակցողներու անձնական արժանիքներէն — անկարող եղան լուծել Ալժերյիոյ տագնապը եւ սահմանափակել երկրին սպառնացող զանազան դժուարութիւնները։

Զարմանալի չեն ուրեմն, որ Ազգ. Ժողովի եւ իր ստեղծած յաջորդական կառավարութեան դէմ, երկրի մէկ ծայրէն միւսը յառաջացած դժգոհութեան ալիքները հասան վտանգաւոր աստիճանին ։ «Մայիս 13»ի Ալժերիոյ դէպքը, ամենացայտուն արտայայտութիւնը եղաւ գոյութիւն ունեցող դժգոհութիւններուն ։

Տարիներէ ի վեր, Ազգ. Ժողովը բազմաթիւ փորձեր կատարեց բարեփոխելու համար 1946ի սահմանադրութիւնը՝ դարմանելու համար Օրէնսդիր եւ Գործադիր իշխանութիւններու փոխադարձ իրաւասութեանց սահմանները եւ կարգի մէջ, երեւան եկած թերութիւնները ։

Կատարուած այս կարգի փորձերը եւս՝ դատապարտուեցան ձախողութեան։ Ազգ. Ժողովը, այս պարագային ալ, չունեցաւ պահանջուած մեծամասնութիւնը ։

Ազգ. Ժողովը արտակարգ եւ բացառիկ լիազօրութիւններ տալով զօր. Տը Կոլին փաստօրէն հաստատած եղաւ ոչ միայն երկրի անիշխանական վիճակը, այլեւ մահացու հարուածը տուաւ Դ. Հանրապետութեան եւ 1946ի սահմանադրութեան ։

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ

ՁՈՒԿ, ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Եան Հասպրոք, Նիւ Եորք Հերալտի մէջ կ'արծարծէ Հիւս. Արեւմտեան Եւրոպան յուզող հարց մը. կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը :

Իսլանտայի բացերը ձուկ որսալու հարցին շուրջ ծագած վէճը փոքր օրինակ մըն է ցոյց տալու համար թէ տակաւին որքան դժուար է ամկարար փոքրամասնութեան մը շահերը զոհել եւրոպական նորաազմ միացեալ շուկայէն կամ տնտեսական համադաշնակցութենէն ներս ։

Դէպքը հետեւեալն է. մինչ Եւրոպայի պետութիւնները այնքան կը խօսին տնտեսական միութեան մը եւ տնտեսական պատուարներու վերացման մասին, Իսլանտայի կառավարութիւնը ուզեց արգելք հանդիսանալ օտար ձկնորսական նաւերուն, մանաւանդ անգլիականներուն, որ ձկնորսութիւն ընեն Իսլանտայի բացերը։ Ինչպէս յայտնի է, ծովափնեայ երկրի մը շուրջը գտնուող ծովը, մինչեւ չորս քիլոմեթր, կը պատկանի այդ երկրին. միջազգային օրէնքով, այդ տարածութիւնը կը կոչուի երկրին «ազգային ջուրերը»։ Արդ, Իսլանտացիները կ'ուզեն որ իրենց «Ազգային ջուրերու» սահմանը ընդունուած չորս քիլոմեթրէն աւելի ըլլայ, 12 մղոն, եւ ձկնորսական օտար նաւերը իրաւունք չունենան այնտեղ գալով ձուկ որսալու ։

Հիւսիս. Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներու ձկնորսներէն շատեր, ինչպէս Պելժիացի, Գերմանացի, Ֆրանսացի եւ այլ ազգութեանց պատկանող ձկնորսներ, իրենց հացը կը հանէին Իսլանտայի ձկնառատ շրջանին մէջ կատարած իրենց ձըկնորսութեամբ ։ Բայց ամէնէն աւելի Անգլիացիներն են, որ յուզուած են Իսլանտայի դրած արգելքէն, եւ նոյնիսկ սպառնացին անգլիական նաւատորմին — Բոյըլ Նէյվիին օժանդակութեան դիմել միջազգային օրէնքը յարգել տալու համար ։

Բայց Իսլանտայի կառավարութիւնը, առանց անգլիական այս ընդվզումին ականջ կախելու, Սեպտեմբեր մէկէն սկըսեալ իր «ազգային ջուրերու» սահմանը 12 մղոնի պիտի բարձրացնէր եւ թոյլ պիտի չտար որ օտարներ գան այդ սահմաններէն ներս ձկնորսութիւն ընելու ։

Իսլանտացիներու առարկութիւնը այն է, որ Անգլիան, Պելժիան, Գերմանիան ու Հիւսիս Արեւմտեան Եւրոպայի միւս բոլոր երկիրները ապրուստի բազմաթիւ այլ միջոցներ ունին, մինչդեռ Իսլանտայի համար, ձկնորսութիւնը ապրուստի միակ միջոցն է, կենաց ու մահու խնդիր մը ։ Ճիշդ է, որ 160.000 հաշուող Իսլանտացիներու ընդհանուր թիւին միայն քսան առ հարիւրը ուղղակի կ'աշխատի ձկնարաններու եւ ձուկի հետ առնչութիւն ունեցող գործարաններու մէջ բայց Իսլանտայի ազգային արտածումներուն 97 առ հարիւրը կապ ունի ձուկի եւ ձկնեղէններու արտադրութեան հետ ։

Կղզիին վրայ գտնուող ագարակներէն ու ոչխարներէն ժողովուրդը կը ստանայ իրեն անհրաժեշտ սնունդն ու բուրդը, բայց իրեն պէտք եղած ցորենն ու միւս բոլոր գործածութեան նիւթերը դուրսէն կը ստանայ՝ իր արտածած ձուկին շնորհիւ ։

Հետեւաբար, բնական է, որ Իսլանտացիները այնքան մեծ կարեւորութիւն ընծայեն ձկնեղէնի իրենց արտադրութեան ։ Վերջին պատերազմին ժամանակ այդ ջուրերուն մէջ շատ ձկնորսութիւն չկատարուեցաւ. հետեւաբար ձուկերը այն աստիճան բազմացան, որ պատերազմէն վերջ, ամէն մարդ կրնար առատ ձուկ որսալ՝ առանց ուրիշին հացին պատճառ դառնալու ։

Սակայն վերջին քսան տարիներուն ընթացքին, Եւրոպայի մէջ ձկնեղէններու սպառումը միսի սպառման 58 առ հարիւրին հասած է եւ այս համեմատութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ։ Հիւսիս – Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր երկիրներու ձկնորսները խուժած են դէպի Իսլանտայի բացերը եւ Իսլանտացիները կը վախնան, որ եթէ այսպէս շարունակուի, քանի մը տարիէն, օտարները իրենց ձեռքէն խլած պիտի ըլլան իրենց ապրուստի գլխաւոր միջոցը.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԸ

—Ես որդուս հետ տեղափոխուեցի Երեւան՝ չունենալով ոչ մի մասնագիտութիւն ու աշխատանք։ Մենք չունէինք ոչ մի մօտիկ հարազատ մարդ ։

Բայց շուտով ամէն ինչ կարգադրուեց։ Ես սկսեցի աշխատել որպէս տանը -կար անող, որպէսզի որդիս առանց հսկողութեան չմնայ ։

Որդիս մեծացաւ, սկսեց դպրոց յաճախել։ Նա ընդունակ էր, աշխատասէր եւ իր յառաջդիմութեամբ ուրախացնում էր ինձ ։ Այնուհետեւ մտաւ գիւղատնտեսական ինստիտուտ, դարձաւ ագրոնոմ ։ Իմ ուրախութիւնն անսահման էր, ես հպարտանում էի որ կարողացայ նրան դաստիարակել եւ կարգին, ազնիւ ու պատուաւոր մարդ դարձնել։ Մենք հաշտ էինք ապրում, սիրելով ու յարգելով իրար։ Կեսուրիս տուած փողով կառուցեցինք երկու յարկանի տուն, աւարտելով միայն երկրորդ յարկը։ Որդիս հանդիպեց մի աղջկայ, սիրեց ու ամուսնացաւ ։

Նրա ձայնը զրնգաց, կտրուեց ։

Սեւ շորով գլուխը կապած մի պառաւ՝ շորի ծայրով սրբեց դունաթափ, արցունքոտ աչքերը, սխալվացնելով խօսեց .

«խեղճ կին... Տէր, փրկիր նրան »։

Մայրը մի պահ լռեց, աչքերը լցուեցին արտասուքով։ Մի կաթիլ դանդաղ գլորուեց դունատ այտից, ցօղի պէս ընկաւ շրջազգեստին ։

—Նրա կինը պէտք է դառնար իմ աղջիկը։ Ես այդ էի երազում։ Ես ուզում էի որ ոչ մի բան չվշտացնի նրանց երջանկութիւնը ։Բայց երջանկութիւն չկար ։ Ես զգում էի այդ իմ մայրական սիրող սրտով։ Որդիս առաջուայ պէս շարունակում էր սիրալիր եւ ուշադիր լինել իմ նկատմամբ ։ Ես գիտէի թէ ինչքան խորն է սիրում նա կնոջը ։ Ամիսներ շարունակ ես թաքցնում էի նրանից յաճախակի կրկնուող կռիւները ։ Որդիս պահանջում էր, որպէսզի ես այլեւս կարով չզբաղուեմ, որովհետեւ տեսողութիւնս շատ էր վատացել ։ Իմանալով որ ես մինչեւ որոշ ժամանակ չեմ կարողացած աշխատել աչքերիս հիւանդութեան պատճառով, Հարսըս կռիւ սարքեց, յայտարարելով որ մըտադիր չէ ինձ պահել։ Ես ստիպուած եղայ որդույս թաքցնել որ աշխատում եմ ։ Անհրաժեշտ եղաւ կար անել իմ վաղեմի բարեկամների տանը ։ Վերադառնում էի ճաշին, երբեմն ուշ երեկոյեան։ Բայց այդպիսի պատուիրատուներ քիչ էին ։ Որոշեցի կարել տղամարդու վերնաշապիկներ, պիժամաներ։ Սկզբում աշխատանք քիչ կար, բայց երկու ամիս յետոյ ես հազիւ էի հասնում յանձնել պատուէրները նշուած ժամկէտին։ Սովորաբար ես կար էի անում առաւօտները, երբ հարսս գտնւում էր աշխատանքի վայրում, որովհետեւ գիտէի որ այդ էլ է ջղայնացնում նրան։ Խնդրում էի պատուիրատուներին գալ ինձ մօտ նրանց ծառայութեան ընդմիջման ժամերին, որպէսզի առիթ չտամ աւելորդ խօսակցութիւնների ։ Սակայն երբեմն հարսս, աշխատանքից վերադառնալով, տեսնում էր սանդուխներով բարձրացող տղամարդկանց։ Որդիս յաճախ գործուղման մէջ է լինում եւ չգիտէ իմ նոր աշխատանքի մասին։ Հարսըս սկսեց որդուս լարել իմ դէմ։ Ոչ մի խօսքով ես չէի պատասխանում հարսիս վիրաւորանքներին, աշխատելով, որ որդիս չտանջուի՝ տեսնելով մեր լարուած յարաբերութիւնները։ Մտածում էի լռութեամբ եւ իմ զուսպ վարմունքով նրան խելքի բերել։ Բայց ոչինչ չէր օգնում ։

— Այսօր ես կորցրի ամենաթանկագին բանը. ինձ մօտիկ ու հարազատ միակ մարդու պատիւն ու սէրը ...

Նա ուժ չունէր շարունակելու, ջղաձգութիւնները սեղմում էին կոկորդը ։

Գունատ ու վճռական մայրը մի երկար հայեացք նետեց իր առջեւ նստած մարդկանց, արտասանեց կամաց ու հաստատակամ .

Ռ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար. 5)

մանաւանդ որ կարգ մը օտար ձկնորսներ, որոնք ուժանակներու միջոցով ձուկ կ'որսան, անօգուտ կերպով մեծ քանակութեամբ ձուկ կը ջարդեն ջուրին մէջ :

Անցեալ տարի Ժընեւի մէջ հաւաքուած էր ժողով մը, որուն նպատակն էր ճշդել ձկնորսութեան միջազգային օրէնքները : Այդ ժողովին մէջ Քանատացիները առաջարկած էին «ազգային ջուրերու» սահմանը բարձրացնել վեց մղոնի, իսկ ձկնորսներու իրաւասութեան սահմանը՝ 12 մղոնի: Այս առաջարկը թէեւ ընդունուած էր ժողովականներու մեծամասնութեան կողմէ, սակայն անհրաժեշտ երկու - երորդի ձայները ունեցած չէր՝ միջազգային օրէնք դառնալու համար :

Արդ, Իսլանտացիները կ'ուզեն իրենց համար գործադրել այս բանը. պատճառաբանելով նաեւ, որ օտար (մասնաւորաբար Անգլիացի) ձկնորսները որեւէ վնաս չեն կրեր այս որոշումին գործադրութենէն, որովհետեւ 12 մղոնի սահմանէն ներս ձկնորսութեան նուազումով, ձուկերը շատ աւելի կը բազմանան եւ երբ դէպի բացերը դաղթեն, աւելի մեծ քանակութեամբ կ'իյնան օտար ձկնորսներու ուռկաններուն մէջ :

Շատ մը Իսլանտացիներ, ալ աւելի առաջ երթալով, կը պահանջեն որ Եւրոպայի տնտեսական համագործակցութեան կազմակերպութենէն ներս, որոշուի, որ Իսլանտան ձկնորսութեան մէջ պէտք է մասնագիտանայ: Համոզիչ կերպով կը բացատրեն, որ որքան շատնայ իրենց որսացած ձուկին քանակը, այնքան աւելի առեւտուր կրնան ընել հիւսիս արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ: Եթէ Իսլանտայի ջուրերուն մէջ ձկնորսութիւն կատարելու մենաշնորհը իրենց տրուի, անցեալ տարուան ընթացքին Անգլիայէն ներածած 9.800.000 տոլարի արժէքով ապրանքներէն, եւ Գերմանիայէն ներածած եօթը միլիոն տոլարի ապրանքներէն շատ աւելին կը ներածեն եկող տարիներուն ընթացքին: Կ'աւելցնեն նաեւ, որ իրենց արտածած ձուկին որակը շատ աւելի լաւ է, որովհետեւ ցամաքը մօտ ըլլալուն, ձուկերը թարմ վիճակի մէջ կը փոխադրուին սառցարանները. այսպէս, կ'աւելցնեն Իսլանտացիները, Եւրոպական շուկաներու մէջ ծախուած ձուկը եթէ Իսլանտայէն գայ, շատ աւելի թարմ ու աժան կ'ըլլայ. փոխարէնը Իսլանտա շատ աւելի մեծ քանակութեամբ առեւտուր կրնայ ընել իրմէ ձուկ գնող երկիրներուն հետ :

Սակայն այստեղ ալ կը ծագի Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան համար աշխատողներուն դժուարութիւնը: Թէեւ Իսլանտայի առարկութիւնները շատ ճիշդ են թուղթի վրայ, բայց Անգլիոյ, Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ ձկնորսները կը մերժեն ապագայի ծրագիրներու համար զոհել իրենց այսօրուան շահը եւ պատրաստ են ամէն միջոցի դիմելու, որպէս զի Իսլանտա չկարենայ իրագործել Սեպտեմբեր մէկի իր ծրագիրը :

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԱՐԹՈՒՆ ԵՆ

Ամէն անգամ որ Ֆրանսահայ Կանացի կազմակերպութիւններու մասին խօսք ըլլայ՝ կը յիշեմ բանաստեղծ - գրագիտուհի Սիպիլը, որ ոչ միայն իրապաշտ սերունդին առաջին ներկայացուցիչներէն մէկը, այլ մանաւանդ իբրեւ հասարակական գործիչ՝ հիմնադիրն էր Հայուհեաց Ընկերութեան, որուն նպատակն էր Հայկական գաւառներու մէջ կրթարաններ հաստատել, կրթուած, դաստիարակուած հայ մայրեր պատրաստելու համար :

Արդ՝ այս նպատակին իրագործման համար բացի անդամավճարներէ, անդամուհիները տարին անգամ մը, կը սարքէին խնամուած գեղարուեստական հանդէս մը, որուն մուտքի տոմսակները սպառելու համար, բանաստեղծուհին իր պաշտօնակից Տիկին Արշակուհի Թէոդիկի հետ Պոլսոյ խաներուն մէջ կը թափառէր :

Այս յուշերը վերստին կ'արծարծուէին մտքիս մէջ, երբ Թոռնիկս վերջին անգամ կը վերադառնար, Կապոյտ Խաչի արձակուրդի կայանէն, կը պատմէր այն գուրգուրանքը, ծնողական վերաբերումը, այլ մանաւանդ հայկական մթնոլորտը՝ որոնք աէր մը ներշնչած էին իրեն՝ դէպի Հայ երգը, հայ խօսքը եւ աղօթքները :

Ինչ մեծ ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն ինձ նման ալեւորած մեծ հայրիկի մը համար:

Ուրեմն փարիզեան հեւասպառ կեանքին մէջ, տակաւին կը գտնուին, հայ տիկիններ եւ աղջիկներ որոնք հաւատք ունին իրենց առաքելութեան հանդէպ եւ կը ջանան լաստեր նետել այս համայնակուլ ծովուն վրայ :

Մարդս արժէք է, երբ սպասարկու է հանրային մեծ իտէալի մը, եւ ապրին, շատ ապրին անոնք՝ որոնք կը սպասարկեն այդ իտէալին :

Անցեալ ամառ երբ Կապոյտ Խաչի առաջին խումբի տղաքն եւ աղջիկները կը պատրաստուէին մեկնիլ իրենց արձակուրդի կայանը, մօտ ութսուն հայ ծնողքներ հաւաքուած էին Կար տը Լիոն. Հայ մայր մը յիշեց այն դժբախտ, ահաւոր մանկութիւնը, որ անցուցինք դժոխքի մէջ...

Տեսէք սա տղոց հրճուանքը եւ ցնծութիւնը վաղը, ազատ գեղեցիկ բնութեան մէջ, պիտի երգեն, պիտի խաղան, եւ հայկական մթնոլորտի մը մէջ պիտի ապրին :

Տառապած հայ մայրերը մխիթարելու համար բաւական է յիշեցնել որ գոնէ մեր զաւակները կ'ապրին եւ կը վայելեն այս ազատ երկրին քաղաքակրթութեան բարիքները, բայց հարկ է օգտուիլ պատեհութիւններէն եւ հայ մեծցնել զանոնք :

Ազգ մը մեծ է, երբ անոր մայրերը գիտակցութիւնը ունին իրենց կոչումին, եւ առաքելութեան :

Եօր, անսահման յարգանքով եւ ակնածանքով կը խոնարհիմ բոլոր ուսուցմնատենչ մայրերուն առջեւ. հայ օճախին, հայ մտքին, գրին, հաւատքին եւ աւանդութեանց պահապան հրեշտակներն են անոնք :

Ա. Ա.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՋԱՐԵՀ Ա. Կաթողիկոս, Խորէն Արք.ի, Արտակ Եպսկ.ի եւ քանի մը վարդապետներու ընկերակցութեամբ այցելութիւն մը տուած է Զիպէյլի (Լիբանան) գանիական «Թռչնոց Բոյնին», որ տարիներէ ի վեր իր յարկին տակ հարիւրաւոր հայ մանուկներու հոգեկան եւ մտային ուսում կուտայ: Գնահատելով հեռաւոր Դանիայէն Լիբանան գացած է հայորդիներու դաստիարակութեան նուիրուած այդ հաստատութեան ճիգերը, Վեհափառը «Թռչնոց Բոյնի» հոգեւոր հովիւ երէց Օլէֆ Փոսքըի վղին կախած է 1801ին Ատանայի մէջ շինուած հայկական ոճով ու հայերէն արձանագրութիւն կրող լանջախաչ մը: Երէցը սահուն հայերէնով շնորհակալութիւն յայտնած է կաթողիկոսին, խոստանալով խաչին ճամբով շարունակել դժուար բայց հաճելի այդ աշխատանքը :

ԲԵՐԻՈՅ Թեմի Առաջնորդ Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսի կարգադրութեամբ Օգոստոս 16ին բացառիկ ուխտագնացութիւն մը տեղի ունեցած է Արամոյ եւ Քեսապ ։ Սուրիոյ զանազան շրջաններէն հարիւրաւոր ուխտաւորներ գացած են: Ժամերգութիւնը կատարուած է Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին մէջ ուր յաւարտ պատարագի՝ արքազանը խօսած է տպաւորիչ քարոզ մը: Յաջորդ օր ուխտաւորները գացած են Քեսապ, աննախընթաց խանդավառութիւն ստեղծելով շրջանի Հայութեան մէջ :

ՀԱԼԷՊԻ նահանգապետ հրամանատար Ատէլ Միրի այցելած է Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Ղեւոնդ Արք.ի, ընկերակցութեամբ մամուլի տնօրէն Շաուքի Սալահիէի. կէս ժամուան սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած են :

ԿԱՐԵՒՈՐԸ ՄԻՋԱՎԱՅՐՆ Է

Նոր նշանուած պարոն մը կը ներկայանայ օր մը նկարիչի մը եւ կը յանձնարարէ անոր գծել պատկեր մը որ ներկայացնէր առանձնացած անկիւն մը, ժայռերու մէջ, ծովուն ափունքը, որովհետեւ հոն էր որ առաջին անգամ իր սէրը յայտնած էր նշանածին: Սակայն դեռ պատկերը բոլորովին չաւարտած, քանի մը օր ետք պարոնը կրկին կըներկայանայ նըկարիչին եւ այս անգամ ներողութիւն խնդրելով՝ առաջարկէ անոր տեղ ուրիշ նկար մը գծել եւ յանձնարարածը թողուլ իրեն, քանի որ նշանտուքը խզուած էր :

Հազիւ շաբաթ մը ետք, ետ ի ետ կը հասնի պարոնը, խնդրելու որ նկարիչը կրկին իրեն վերադարձնէ յանձնարարած իր առջի նկարը :

— Կը շնորհաւորեմ, յարեց նկարիչը, նշանտուքնիդ վերանորոգուած ըլլալուն :

— Այո. բսաւ պարոնը՝ քիչ մը շփոթած, բայց շուտ մը ինքզինքին գալով, տեղը նոյնն է, միայն թէ աղջիկը տարբեր է :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Գանձա գիւղին մէջ (Վրաստան) այն տունը՝ ուր ծնած ու մանկութիւնն է անցուցած տաղանդաւոր հայ բանաստեղծ Վահան Տէրեան, վերածուած է տուն - թանգարանի: Հոն դրուած են գրապահարան, մահճակալ եւ բանաստեղծին անուան կապուած այլ առարկաներ :

Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն այն փաստաթուղթերն ու լուսանկարները, որոնք ցոյց կուտան Տէրեանի ընկերային գործունէութիւնը :

Բանաստեղծին գրական գործունէութիւնը ներկայացնող բաժնին մէջ տեղ գրաւած են Տէրեանի քերթուածներու ձեռագիրները, տարբեր ժամանակներու լուսանկարները, Ա. Իսահակեանի, Ն. Մառի եւ ուրիշներու գրութիւնները՝ Վահան Տէրեանի մասին եւայլն:

Համեմատաբար կարճ ժամանակի ընթացքին, Անդրկովկասի տարբեր քաղաքներէն ու գիւղերէն տուն - թանգարանը այցելութեան գացած են աւելի քան երկու հազար հոգի: Ներկայիս աշխատանք կը տարուի տուն - թանգարանը հարստացնելու եւ ցուցադրուած առարկաները աւելցնելու համար :

×

ԹԻՐԱՆԱՑԷՆ Երեւան վերադարձած է Հայաստանի մարզիկներու պատուիրակութիւնը որ մասնակցած էր Ալպանիոյ թեթեւ ծանրութեան մարզական մրցումներուն ։

13 մրցումներէն 12ին մէջ հայ մարզիկները յաղթական դուրս ելած են։ Եռացատկի մէջ նոր մրցանիշ կոտրած է Ռազմիկ Թումանեան: 1500 եւ հինգ հազար մեթր վազքի առաջնորթիւնը շահած է Ջանիբէգ Աւագեան: Հարիւր մեթր վազքի, բարձրութիւն եւ երկայնութիւն ցատկելու մէջ առաջնութիւնը շահած է Էրա Ոսկանեան: Հայաստանի մարզիկները պարգեւատրուած են Ալպանիոյ ախոյեանի շքանշաններով: Իրենց յանձնուած է նաեւ ախոյենական յուշագրոշը ։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (244)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԵ.

ՎԱՐԱԳ

Ժողովուրդը երկու կուսակցութեան էր բաժանուած. մէկի պարագլուխն էր տեղային հոգեւոր առաջնորդը մի քանի հարուստ աղաների եւ զաւաճան էֆէնդիների հետ, որոնք կառավարութեան պաշտօնների մէջ էին գտնւում, — իսկ միւս կուսակցութեան պարագլուխը նորահաս երիտասարդութեան մի խումբ էր, որոնց թւին պատկանում էր եւ Հայրիկը: Մի կողմում՝ ուժ, հարստութիւն եւ իշխանութիւն, միւս կողմում — եռանդ, բարի ցանկութիւններ եւ տկարութիւն: Մէկը անկարգ կառավարութեան կողմն էր, իսկ միւսը — նեղուած, հարստահարուած ժողովրդի: Մէկը պահանջում էր կուրութիւն եւ անպայման հնազանդութիւն, իսկ միւսը բողոքում էր կատարուող անիրաւութիւնների դէմ: — Այդ բոլորը լսելուց յետոյ, ես այն ժամանակ միայն աւելի պարզ հասկացայ, թէ ի՞նչն էր դրդել հոգեւոր առաջնորդին եւ նրա կուսակից էֆէնդիներին՝ դաւադրութիւն գործ դնել Հայրիկի կեանքի դէմ: Եւ այդ բոլորը պատմում էր նա հանդարտ եւ հանգիստ կերպով, առանց վրդովուելու եւ առանց բարկութեան: Ատելութեան մի նշոյլ անգամ չէր նկատւում նրա խաղաղ դէմքի վրայ: Բայց նրա սառնասրտութիւնը առաջ էր գալիս ոչ թէ անտարբերութիւնից, այլ նրա մեծահոգութիւնից եւ բարձր առաքինութիւնից, որով ներողամտութեամբ էր վերաբերւում դէպի իր թշնամիների չարութիւնները:

Բայց, միեւնոյն ժամանակ, չէր կարելի չնկատել նրա խօսքերի ու ձայնի մէջ մի ցաւ, մի դա՛ռն եւ խորին ցաւ, որ թաքնուած էր նրա սրտում, թէ ինչո՞ւ այդպէս պէտք է լինէր, թէ այդ անհամաձայնութիւնը, այդ երկպառակութիւնները, այդ ներքին կռիւը՝ ո՛րքան ջլատում էին նրանց ուժերը, ո՛րքան ժամանակ էին խլում նրանցից, երբ կարող էին աւելի օգտաւէտ, աւելի նպատակայարմար գործերով զբաղուած լինել:

— Ահա այդպէս է լինում, — շարունակեց նա, — երբ հոգեւականութիւնը չէ հասկանում, կամ չէ ցանկանում հասկանալ իր իսկական կոչումը, թէ ինքը Քրիստոսի եկեղեցու, այսինքն հաւատացեալ ժողովրդի՝ սպասաւորն է եւ նրանից ընտրուած մի պաշտօնեայ, թէ իր բոլոր գործունէութիւնը պէտք է նուիրուած լինի նոյն եկեղեցու սպասաւորութեանը եւ բարեկարգութեանը, — այդ դէպքում, նա շեղւում է ուղիղ ճանապարհից եւ ընկնում է մոլորութիւնների մէջ: Նա ծառայից դառնում է տէր, սկսում է իշխել եւ ծառայեցնել, ի հարկէ, ծառայեցնել իր շահերի համար: Այդ ժամանակ նա միանում է մարմնաւոր իշխանութեան հետ, որ իրան նոյնպէս տէր է համարում, եւ նրա կողմն է բռնում: Որքան եւ անկարգ լինէր այդ իշխանութիւնը, այնքան աւելի նպաստաւոր է նրա համար: — Ուրեմն, այլ եւս ինչո՞ւ ենք զարմանում, որ մեր քաղաքի հոգեւոր առաջնորդը միացած է նահանգապետ փաշայի հետ, եւ ինքն էլ մի կողմից է կեղեքում խեղճ ժողովրդին ...

— Ես փաշայի հետ տեսնուեցայ, — ասաց Ասլանը, — նա չափազանց խորամանկ մարդ երեւաց ինձ :

— Եւ խաբեբայ մարդ, — աւելացրեց Հայրիկը : — Ինչպէս ամէն թուրք պաշտօնակալ :

Երեկոյեան պահուն, երբ օդը փոքր ինչ զովացաւ, Հայրիկը մեզ տարաւ եւ երկար ման էր ածում իր վանքի շրջակայքում : Մեծ բաւականութեամբ ցոյց էր տալիս նա այն բոլորը, ինչ որ արել էր, եւ ինչ որ դիտաւորութիւն ունէր անելու : Այդ եռանդոտ մարդը այն տպաւորութիւնն էր գործում ինձ վրայ, որպէս մի լաւ հողագործ, որին ծանօթ են իր ագարակի բոլոր բոյսերը, բոլոր տունկերը, եւ որը գիտէ նրանց բնաւորութիւնը, ուսումնասիրել է նրանց կեանքը, եւ որը այնքան սիրում է նրանց, որպէս մի քնքոյշ տիկին սիրում է իր ձեռքով ցանած եւ իր ձեռքով հասցրած ծաղիկները :

Նա ցոյց էր տալիս այս եւ այն դաշտերը, ասելով, ահա այնտեղ սկսել են տորոնի մշակութիւնը, այդ առաջին փորձն է մեր կողմերում, որը մեծ արդիւնք է խոստանում, — ահա այնտեղ թթենիներ են տնկած, դիտաւորութիւն ունենք շերամապահութիւնը փորձել : Խօսում էր գետնախնձորի մշակութեան մասին ասելով.

— Գիտէ՞ք, պարոն բժշկապետ, մի քանի տարի առաջ գետնախնձորը այստեղ բոլորովին անծանօթ էր. մեր վանքը առաջինը եղաւ, որ սկսեց մշակել, եւ մինչեւ այսօր մեծ դժուարութիւններ է կրում գիւղերում տարածելու : Մեր Տէրտէրները դեռ եւս չեն լուծել այն հարցը, թէ արդեօք գետնախնձորը կարելի՞ է ուտել պահոց օրերում :

Ասլանը ժպտաց :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ըմբոստներու պարագլուխ Սաէպ Սալամ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նորընտիր նախագահ Շեհապի եւ Մարոնի պատրիարք Մէուշիի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ շատ գոհ էր խօսակցութեանց արդիւնքէն, բայց մերժեց ճշդել, թէ ինչ հարցեր քննած են ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ հիւլէագէտ Թելլըր, որ ջրածին ռումբերու «հայրը» կը նկատուի, համաձայն չէ որ հիւլէական փորձերը արգիլուին, որովհետեւ, կ'առարկէ Թելլըր, այդ փորձերը էական են՝ ջրածին ուժի խաղաղ նպատակներու օգտագործման ուղղութեամբ փնտռտուքներ կատարելու համար ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ 17 պահպանողական կուսակցութիւններ եւ Ազգ. Դեմոկրատները որոշեցին միանալ եւ ժողովրդական նոր ուժ մը կազմել։ Նոյեմբերին Պուէնոս-Այրէսի մէջ համագումար մը պիտի ըլլայ՝ նոր կուսակցութեան վերջնական ուղեգիծը ճշդելու համար. հաւանական է որ ժողովրդական այդ շարժումը առնայ «Դեմոկրատական Անկախ Միութիւն» անունը. գլխաւոր նպատակն է պաշտպանել միջին դասակարգին և գիւղացիներու շահերը ։ Միւս կողմէ փերոնական կարեւոր պատուիրակութիւն մը այցելութիւն տուաւ Նախագահ Ֆրոնտիզիի, վստահեցնելով զայն՝ թէ «Փերոնականները զօրավիգ կը կանգնին կառավարութեան, ազգին շահերը պաշտպանելու համար»։ Այս ուղղութեամբ 31.700 փերոնականներու կողմէ ստորագրուած հաւատարմագիր մը յանձնուեցաւ Ֆրոնտիզիի ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ծանօթ բանաստեղծ՝ Փրոֆ. Ռէյցէնշթայն առջի օր Արեւմտեան Գերմանիա ապաստանեցաւ, ուր յայտարարեց թէ համայնավարներու կողմէ մեղադրուած էր իբրեւ «պետութեան հակառակ զգացումներ» ունեցող անձ ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արդիւնաբերութեան նախարար Եիրքալի հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, որ յանձնուեցաւ Հայրեթին Էրքմէնի, Աշխատանքի նախարար։ Ընդդիմադիր թերթերը կը գրեն թէ Եիրքալիի եւ կառավարութեան միջեւ անհամաձայնութիւն մը ծագած էր, թերթի թուղթերու գիներուն առնչութեամբ ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ միջազգային հինգերորդ տօնավաճառին բացումը կատարուեցաւ փոխ-նախագահ Աքրամ Հորանիի կողմէ, բազմաթիւ նախարարներու եւ դեսպաններու ներկայութեամբ, քսան երկիրներ կը մասնակցին այս տօնավաճառին։

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ովկիանոսին մէջ Անգլիա պայթեցուց ջրածին ռումբ մը. բրիտանական երկրորդ փորձն է ասիկա։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վեցյարկանի շէնք մը փլաւ. 12 մեռեալ կայ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մօտերը տան մը վրայ ինկաւ անգլիական օդանաւ մը. մայր մը, երեք ամսուան իր փոքրիկը եւ երկու տղաք սպաննուեցան տան փլատակներուն տակ. օդանաւին մէջ գտնուող երեք մարդիկն ալ նոյնպէս սպաննուեցան։ Ութ վիրաւորներ կան ։

ԱԹԻՍ-ՄՈՆԻ մէջ հրանիւթի ամբար մը պահող ոստիկան մը, առտուան ժամը երկուքին սպաննեց խուլացի երկու երիտասարդներ, ալժերիացի կարծելով. ոստիկանը նախ ազդարարութիւն մը ըրած է, բայց պատասխան չստանալով՝ կրակած, համաձայն իրեն տրուած հրահանգին ։

ՍՈՒՏԱՆԻ ծերակուտականներէն Մամատու սպաննուած է անծանօթներու կողմէ. Հանրապետութեան Խորհուրդի ընկերվարական խմբակին անդամ էր եւ ափրիկեան համախմբումի շարժումին քաղաքական քարտուղար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական եւ տնտեսական նախարար Փինէ առջի օր բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ իր պաշտօնակիցներուն հետ՝ կաթի, գինիի եւ միսի գիներու շուրջ, կարգ մը որոշումներ տրուեցան, որոնք պիտի քննուին Նախարարաց Խորհուրդին մէջ։

ԼՈՒԻ ԺԱԳԻՆՕ որ 24 ժամ հիւր եղած էր Իւրիւկուէյի կառավարութեան, վերադարձաւ Փարիզ, Իւրիւկուէյի թերթերը մեծ խորագիրներով հաղորդեցին Ֆըրանսացի նախարարին այցելութիւնը, հրատարակելով Նախագահ Ֆիշըրի ուղղուած Տը Կոլի նամակը ։

ՍԷՆԻ շրջանին մէջ պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւը Օգոստոսին՝ 4352 հոգի էր, անցեալ տարուան 4.047ի փոխարէն։ Միայն Փարիզի մէջ՝ 2.932 անգործ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ ։ Այս Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը երեքին վեցերորդ Թաղամասի սրահը, 60 Րիւ տը Սէզ։ Պիտի բանախօսէ Միջին Արեւելքէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի կողմէ։ Խմբերգ, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։

Սիրով կը հրաւիրուի լիոնահայ գաղութը ։ Մուտքը ազատ է ։

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն օրը երեկոյեան ժամը ութէն 11 ընկերահամակրական խնջոյք Յոյներու սրահը։ 5 Րիւ Գօնըֆուա ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Ձայնասփռում Ֆրանսա 1էն)

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.45ին Ս. Էթիէնի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, կը պատարագէ Յովսէփ վարդապետ Գանդեան, Յունաստանի կաթողիկէ հոգեւոր հովիւ ։

Պատարագը կը ձայնասփռուի ժամը 8.45էն 10 Փարի Էնթէրէն (Ֆրանսա 1)։ Արեւելքի եւ պալքանեան երկիրներու համար կարճ ալիք՝ 48 մեթր 39 եւ 31 մեթր. 38։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Վիէնի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետի ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աղաւնի Մկրտիչեան եւ պարագաները կը տեղեկացնեն որ այս կիրակի, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ՝ Երուանդ Մկրտիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ ։

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Արփինէ Միքայէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Է. Միքայէլեան եւ Տոքթ. Միքայէլեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, ժամը տասնին, Հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ (Ռիւ Թապըլէ 78) իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր Շարլ Միքայէլեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ներկայ գտնուիլ հոգեհանգստեան այդ պաշտամունքին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ։

Բարեպաշտ եւ ազնիւ Հայ մը, որ միշտ լայնօրէն բերած է իր նիւթական աջակցութիւնը Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին, այս անգամ ալ, Միութեան յանձնած է 12.000 ֆրանքի նուիրատուութիւնը, խնդրելով որ չյիշուի իր անունը, ուստի իր փափաքին գոհացում տալով կ'արձանագրենք ամն 12.000 ֆրանք ։ Տիկին Բերուզ Ճնկրտեանէ հինգ հազար ։ Մարսէյլէն Պ. Պաղտասար Տէրատուրեանէ 1500 ֆրանք։

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամեակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքածոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ.Յ.Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ ։

Անգտանելի այս հաւաքածոն լուսապատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէսզի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յարութեան ։

«Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1890 – 1901) հաւաքածոն կը հրատարակուի երկու հատորով ։

Առաջին հատորը (1890–1897) նոր լոյս տեսաւ, 750 մեծադիր էջ։ Թղթակազմի գինն է 1800 ֆրանք, շքեղ կազմուած՝ 2400 ֆրանք ։

Գրատուն Պարսամեան, 46, րիւ Րիշէ, Փարիզ (9)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Կապոյտ Խաչի կայանի փոքրիկներու Ա. խումբը կը հասնի Սեպտ. 4ին, առաւօտեան ժամը 6,30ին՝ Կառ տը Լիոն։ Իսկ Բ. խումբը՝ Սեպտ. 6ին՝ նոյն ժամուն։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. «Իշխան» խումբի ընկերներու կողմէն յարգանքի այց մը կազմակերպուած է հանգուցեալ ընկեր Համբարձում Պասմաճեանի շիրիմին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ ։

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Սեպտ. 7 առաւօտեան ժամը տասին Լեզ – Օլիվի գերեզմանատան դրան առջեւ ։

ՄԻԼԱՆՕՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

Ներկայիս պատիւ ունինք հաղորդելու յարգոյ հասարակութեան թէ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիարպէքիրեան հարազատներու իրենց ծնողաց յիշատակին քաղաքիս մէջ կառուցած Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյն Ս. Օծման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ նախագահութեամբ եւ մասնակցութեամբ Պոլսոյ Ամենապատիւ Գարեգին Պատրիարքին եւ կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի միջոցաւ. իրենց կողքին ունենալով Հոգեշնորհ Օշին Աբեղայ Նիկոլեանը ։

Այս Շաբաթ ժամը 17ին տեղի կ'ունենայ Դռնբացէքի արարողութիւնը եւ ապա կը կատարուի կիրակմուտքի երեկոյեան ժամերգութիւնը։ Իսկ Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 9ին. Ս. պատարագ ժամը տասնին, որու ընթացքին կը կատարուի Ս. Օծման հանդիսաւոր արարողութիւնը ։

Ս. պատարագի երգեցողութիւնը պիտի ղեկավարէ Պ. Պարթեւեան իր փարիզեան երգչախումբով որուն սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ծանօթ երգչուհի Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան ։

Սոյն հանդիսաւոր արարողութեանց ուրախ ենք ըսելու որ ներկայ պիտի ըլլան բարերարները իրենց ընտանեկան պարագաներով, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ իտալացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ Հայ ազգայիններ զանազան երկիրներէ ։

Միլանի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Արղութեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին՝ սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆԻ Հ.Յ.Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ.Յ.Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» հրատարակչականը որոշած է առանձին հատորի մը մէջ ամփոփել Աւետիք Իսահակեանի նամակները, որոնք վերջերս լոյս տեսան «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ։

Ջերմապէս կը խնդրենք արտասահմանի մեր այն հայրենակիցներէն, որոնք Ա. Իսահակեանէն նամակներ ունին՝ տրամադրեն մեզի, եւ կամ ղրկեն լուսանկարուած պատճէնները։ Նամակները օգտագործելէ ետք, կը խոստանանք զանոնք անկորուստ վերադարձնել իրենց տէրերուն ։

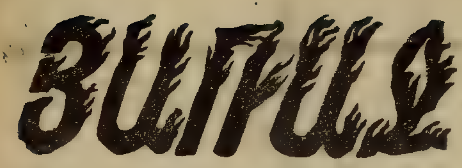
«ՅՈՒՍԱԲԵՐ» Պ. Փ. 868, Գահիրէ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն Էթիէնի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբի տարեկան պարահանդէսը Սեպտեմբեր 27ին Փէրկոլաֆ շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 5 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8285 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4086

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՆԱՆԿՈՒԹԵՆԷ ՓՐԿՈՒԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

Նշմարելի տագնապին դարման տանելու համար Անգարայի կառավարութիւնը տարիներէ ի վեր ամէն կողմ կը զարնէր գլուխը՝ առանց արդիւնքի մը յանգելու։

Քանի մը տարի առաջ երեք հարիւր միլիոն տոլար կ'ուզէր Ամերիկայէն, որ իբրեւ պայման կ'առաջարկէր հակակշիռի ենթարկել Թուրքիոյ ելեւմուտքը։

Սակարկութիւնը չյաջողեցաւ։

Այդ օրերուն բազմաթիւ գեղծումներ երեւան հանուած էին։ Պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, նոյնիսկ նախարարներ չարաչար գործածելով իրենց դիրքը՝ ապօրէն միջոցներով հսկայ հարստութիւն դիզած էին։

Մամուլը արձագանգ էր եղած եւ կառավարութիւնը վարկաբեկուած՝ յաչս ժողովուրդին։

Թուրքիա առաւելագոյն չափով օգտագործեց իր անդամակցութիւնը Ատլանտեան Ուխտին։

«Թրումընի վարդապետութիւն»ը 1947-ին արդէն Թուրքիան մտցուցած էր «ազատ աշխարհ»ի պաշտպանութեան շրջագիծին մէջ։ Այս պարագան առիթ ընծայած էր Անգարայի կառավարութեան, որ բանակը արդիականացնելու պատրուակին տակ հսկայական գումարներ ստանայ Ամերիկայէն։

Քորէայի պատերազմին թրքական զօրագունդի մը մասնակցութիւնը շահագործուեցաւ Մէնտէրէսի կառավարութեան կողմէ՝ նոր վարկեր ապահովելու համար, յանուն բանակին։

Հակառակ դուրսէն ստացուած նիւթական աջակցութեանց, Թուրքիոյ ելեւմուտքի բացը ամէն տարի աստիճան մը աւելի շատցաւ։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 1956ին Թուրքիոյ ազգային ընդհ. եկամուտն էր 21701 միլիոն թրքական լիրա։ Նկատելով որ ըստ «պաշտօնական» մարդահամարին բնակչութեան թիւն է 24.797.000 հոգի, մարդ գլուխ տարեկան եկամուտը կ'ըլլայ 873 լիրա։

Ապրուստի տարապայման սղութեան այս շրջանին, անկարելի է որ մարդ մը կարենայ ապրիլ այսքան համեստ գումարով մը։

Թրքական թղթադրամը երեք տեսակ սակ ունէր հրապարակին վրայ։ Պաշտօնական 125 ֆրանքի սակէն կրնային օգտուիլ շատ բացառիկ առանձնաշնորհեալներ միայն։

Կար միջին սակ մը եւս, ութսուն ֆր., որմէն կ'օգտուէին համալսարանի ուսուցիչներ եւ պետական որոշ պաշտօնեաներ։

Իսկ սեւ սակարանի մէջ թրքական լիրան վաթսուն ֆրանքէն հետզհետէ մինչեւ 25 ֆրանքի իջաւ։

Տպագրական մեքենան շարունակ կը բանէր՝ թղթադրամ տպելու համար։ Համապատասխան ոսկիի չգոյութիւնը իբրեւ ապահովութիւն՝ մէկ հինգերորդ արժէքին իջեցուցած էր թրքական դրամը։

Դեմոկրատ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր (1950) անհաշիւ ծախքերու ենթարկեց պետութիւնը։ Վարչապետ Մէնտէրէս ուզելով զարկ տալ ճարտարարուեստին՝ երկրին զանազան կողմերը բազմաթիւ գործարաններ բացաւ, հանքերը շահագործելու, երկրագործութիւնը զարգացնելու ձեռնարկներ կատարեց։ Վերջերս ալ քարուքանդ ըրաւ Պոլիսը։

Դրամը կորսնցուց իր գնման կարողութիւնը։

Այսպիսի յուսահատական կացութեան մէջ է ահա, որ Եւրոպա ու Ամերիկա կրկին օգնութեան փութացին Թուրքիոյ, որ անդունդին եզրը հասած էր։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋՆԱՊԷՍ ՃՇԴՈՒԱԾ

Հանրապետութեան բարձրագոյն իշխանութեան (Պետական Խորհուրդ) քննութենէն ետք, երեք օրուան խորհրդակցութիւններ հարկ եղան դահլիճին՝ վերջնական ձեւ մը տալու համար նոր սահմանադրութեան։ Ծանօթ է արդէն որ հինգշաբթի իրիկուն Զօր. Տը Կոլ Հանրապետութեան հրապարակին վրայ հանրութեան սեփականութիւն պիտի դարձնէր նոր սահմանադրութիւնը։ Այս հրապարակային ցոյցին համար, որ տեղի կ'ունենար Գ. Հանրապետութեան տարեդարձի օրը, նախատեսուած էին ապահովութեան բացառիկ միջոցներ։ «Հակաֆաշական կոմիտէն» եւ համայնավար կուսակցութիւնը այս համախմբումը կ'ուզէին վերածել «հակակոլեան» եւ «ռէջի» բողոքի ցոյցի մը։ Նկատի առնելով սակայն համայնավար կուսակցութեան եւ արհեստակցական կազմակերպութեանց վերջին ձախողանքները, Տը Կոլ եւ Մալրօ,— որոնց կը թելադրուէր հրաժարիլ այս հրապարակային ելոյթէն, — ազդուած չէին։ Առջի օր արդէն երբ տասը հազար բանուորներու կը սպասուէր Գուրսի հրապարակին վրայ, համաձայն «Հիւմանիթէ»ի, ներկայ եղած էին միայն չորս հարիւր հոգի։

Ալխատանքի նախարար՝ Պերթուէն առաջին անթիւ հարիւր բանուորներու եւ գիւղացիներու պիտի տար Գատուայ չքանշանը, ապա խօսք պիտի առնէին Մալրօ եւ Տը Կոլ։

Այս ելոյթէն ետք, Սեպտեմբեր5ին պաշտօնապէս կը բացուի Հանրաքուէին շուրջ թեր ու դէմ արտայայտութիւններու շրջանը։

Եթէ Խորհրդակցական Կոմիտէին եւ Պետական Խորհուրդին թելադրութիւններն ու դիտողութիւնները հիմնական փոփոխութիւններ յառաջ չբերին նախածրագրին մէջ, շահեկան է սակայն դիտել թէ յառաջխիմութիւն մը կայ ապագայ խորհրդարանին նկատմամբ, որուն կը ձգուի քուէարկել կանոնադրային օրէնք մը ճշդելու համար իր իսկ ձեռնհասութեան սահմանները։ Սահմանադրութիւնը աւելի յստակ է նաեւ անդրծովեան հողամասերու նկատմամբ. հեռանալով նախապէս ծրագրուած համբողջական եւ աւելի մեծ Ֆրանսա»յի մը հեռանկարէն, այսօր կը խօսուի միայն «հասարակապետութեան» մը մասին։

Այս վերջնական ձեւին առջեւ, խօսքը կը մնայ այլեւս կուսակցութեանց, ապա ժողովուրդին։ Մամուլը, նոյնիսկ համակիր զօր. Տը Կոլին, դիտել կուտայ թէ անոնք որ իրենց յոյսը դրած են մէկ մարդու վրայ, պէտք չէ կուրօրէն «այո» ըսեն, այլ քննեն ուշադրութեամբ եւ առարկայօրէն սահմանադրութիւնը՝ ճակատագրական որոշում մը տալէ առաջ։

Ամէն ֆրանսացի (հպատակներուն համար՝ հինգ տարի քաղաքացի ըլլալէ ետք), որ քուէարկելու իրաւունք ունի իր հասցէին պիտի ստանայ սահմանադրութիւնը։

× «Մաչ» շաբաթաթերթը գրաւուեցաւ Ալժէի մէջ։ Այս գրաւման իբրեւ պատճառ կը տրուի թերթին հրատարակած «բացարձակ սխալ» տեղեկութիւնները Զօր. Տը Կոլի տեսակցութեանց մասին՝ Ալժէի մէջ։ Տեղական մամուլը կը յիշէ թէ կ'ակնարկուի «Մաչ»ի այն լուրին, որուն համաձայն Տը Կոլ տեսնուած է Ազատագրական Ճակատի (էֆ – էլ – էն) ներկայացուցիչներու հետ։

Օրը Օրին

ՏՈ՛ՒՐ ԳՐԻՉԴ, ՇՈ՛ՒՏ ...

—Ա՛ս մեր ազգին գործերը ո՞ւր պիտի հասնին ...

— Տեղ մը հասնելու պէտք չունին ... Իրենց կեցած տեղը մնան, կը բաւէ ...

— Այո՛, ես ալ գիտեմ որ կը բաւէ, բայց եկուր տես որ իրենց տեղը մնացած չունին եւ ճամբայ ելեր են դէպի անդունդ եւ խորխորատ ...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես ...

— Եղբա՛յր, ո՛ր կողմդ դառնաս, ո՛ր հարցով զբաղիս, կը յուսահատիս ... Իրարու խօսք հասկցած չունինք եւ հասկընալիք ալ չունինք... Մէկուն համար ճերմակը սեւ է, միւսին համար ալ սեւը ճերմակ է... Եկուր մէջէն ելիր :

— Ատիկա լաւ երեւոյթ է, որովհետեւ եթէ ամէնքս ալ ճերմակին ճերմակ եւ սեւին սեւ ըսենք, համ ու հոտ չի մնար մեր կեանքին մէջ... Երբեմն, իրարու հետ վիճելու ենք, իրարու առնել տալու ենք, որպէսզի իրարմով լուսաւորուինք.. Չե՞ս իմացած Ֆրանսացիներուն իմաստուն խօսքը — երբ գաղափարները իրարու զարնուին, լոյս կը ծագի ...

— Ատիկա ամպերուն համար ըսուած ըլլալու է... Շիտակ է, երբ ամպերը իրարու զարնուին՝ փայլակ ու կայծակ յառաջ կուգայ... Մեր ազգին մէջ, սակայն, ամպերը չէ, ամէնէն լուսավառ ու բոցավառ բառերն ալ իրարու զարնես, խաւար յառաջ կուգայ :

— Իրաւունք ունիս ...

— Ի հարկէ իրաւունք ունիմ ...

Ուրիշ կէտ մըն ալ ուշադրութեանդ յանձնեմ... Նկատա՞ծ ես որ ուրիշ ազգերու մէջ վէճի, ազմուկի առիթ տուող նիւթերը կը փոխուին ... Ամէն օր նորութիւն մը կայ ...

— Մեր մէջ ալ այդպէս չէ՞...

— Դուն իրաւ տգէտ ես եղեր։ Սիրելիս, մեր ազգին մէջ ոչ մէկ վիճելի խնդիր կը հիննայ, կը մաշի .. Ո՛չ, ատանկ հրաշք չի պատահիր... Քառասուն, յիսուն տարի առաջ սխալ մը գործած կ'ըլլաս, ա՛լ օձիքդ չեն ձգեր... Յիսուն տարի կը գրեն ու կը ճառեն այդ մասին ... Նե՞ղը մնացին, նի՞ւթ չունին՝ իրենց լրագիրները լեցնելու համար, *հայտէ* եա կ'երթան մինչեւ Ադամ, Եւա եւ կը ծամեն ու կը ծամծմեն նիշդ այն բաները, որոնք հազար անգամ, միլիոն անգամ ծամուած ու ծամծմուած էին... Լրագիրնին ձեռքդ կ'առնես, կը զզջաս ...

— Իմ օրինակիս հետեւէ, մի՛ առներ ..

— Արդէն, առած չունիմ... Կարդալիք հազար տեսակ բան կայ, աչքերուս լոյսին մեղք չէ՞ որ նայիմ եւ այդ պառաւական բամբասանքներով ժամանակ վատնեմ... Բայց, խնդիրը այն է որ քիթս հոտ կ'առնէ... Որչափ ալ լրագիր չկարդաս, նորէն կը զգաս որ ազգին կէսը միւս կէսին հետ կռիւի մէջ է...

—Ազգին իննըսուն ու հարիւրը եւ տասը առ հարիւրը, ըսէ...

— Թող ատանկ ըլլայ... Բայց այդ տասն ալ միտք կը պղտորէ... Բան մը ընելու ենք, ճար մը գտնելու ենք այս կռիւները կարճ կապել տալու համար ... Ա՛լ համը փախաւ... Ուրիշ ազգեր ինչ մե՛ծ, մե՛ծ խնդիրներով կը զբաղին — հիւլէ, լուսին, անջրպետ — մենք, ըսես, ջուրը առեր կը ծեծենք՝ այն յոյսով թէ կարագի պիտի վերածուի ...

— Առաջարկ մը ունի՞ս ...

— Ունիմ, ներկայացնե՞մ ...

— Այո՛ ...

— Առ, գրաւոր ներկայացնեմ : Աս նամակը ուղղուած է ձեր Մեծերուն... Կարդա՛, յետոյ պահարանը փակցուր իրենց դրկէ ...

— Դուն երկու բառով ըսէ նայիմ, կարդալու ժամանակ չկայ ...

— Լա՛ւ ըսեմ... Այս նամակիս մէջ առաջարկած եմ ձերիններուն որ հրամանագրով մը պատուիրեն իրենց գրողներուն եւ ճառողներուն որ անկէ ետք բացարձակօրէն չպատասխանեն... Ձեր հակառակորդները թող հայհոյեն, մինչեւ որ ճաթին... Լաւ առաջարկ է, չէ՞ ...

— Հրաշալի՛ ...

— Եթէ ատանկ է, եկուր դուն ալ սա նամակս ստորագրէ ...

— Տո՛ւր գրիչդ, շո՛ւտ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԵՐԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԵՑԱՆ

Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք համաձայնութիւն մը գոյացաւ ընդդիմադիր պարագլուխներու եւ լիբանանցի առեւտրականներու պատուիրակութեան միջեւ։ Գիշերը պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հըրատարակուէր՝ յայտարարելու համար թէ գործադուլը վերջացած է Պէյրութի մէջ։ Հինգշաբթի առաւօտ բոլոր վաճառատուները ազատօրէն պիտի բանային իրենց դուռները, մինչեւ կէսօր։

Ծայրայեղ ընդդիմադիրներու պարագլուխը՝ Ատնան Հաքիմ, որ մինչեւ չորեքշաբթի դէմ էր վաճառատուներու վերաբացման, վերջապէս համաձայնեցաւ ընդդիմադիր միւս ղեկավարներուն հետ, որոնք երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէին երկիրը դնել իր բնական հունին մէջ։

«Ժողովրդական դիմադրութեան» հրամանատարը՝ Սաէպ Սալամ, ապըստամբ թաղամասին մէջ ժողով մը գումարեց, իր ընկերներուն բացատրելու համար գործադուլին վերջ տալու պատճառները։ Թրիփոլի եւ Սայտա այս որոշումը առած էին արդէն, որոշ ժամանակէ մը ի վեր։

Այս ձեւով լիբանանեան ըմբոստութիւնը վերջացած կը համարուի՝ չորս ամսուան եղբայրասպան կռիւներէ ետք։

Այսուհանդերձ, առջի գիշեր նոր ռմբակոծումներ եղած են Պէյրութի եւ Լիբանանի այլ շրջաններուն մէջ։ Մայրաքաղաքին մէջ պայթած են երեք ռումբեր եւ տեղի ունեցած է զինամարտ մը, հետեւեալ պայմաններու մէջ.— Զինուած մարդիկ տուներու տանիքներէն կրակ բացած են ամերիկեան դեսպանատան եւ ամերիկացի զինուորներու վրայ։ Դեսպանատան պահակներէն մէկը յայտարարեց թէ տասնեակ մը գնդակներ անցած էին իր գըլխուն վրայէն, դեսպանատան պատերուն զարնուելով։

Ամերիկացի զինուորները բաւարարուած են դեսպանատան մէջ ապաստանելով եւ չեն փոխադարձած խռովարարներու գնդակներուն։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ընդդիմադիր պարագլուխ Սաէպ Սալամ տեսակցութիւն մը ունեցած էր նորընտիր նախագահ Շեհապի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ մօտ ատենէն լիբանանեան տագնապը պիտի լուծուի։ Զօր. Շեհապ իր կարգին յայտարարած էր, թէ գործադուլը պիտի վերջանայ։ Հակառակ անոր որ միջազգային շրջանակները կասկածով արձագանգեցին այս յայտարարութիւններուն, բայց այսօրուան լուրերը ցոյց կուտան արդէն թէ կացութիւնը բարելաւուած է։ Ցարդ պաշտօնապէս հաստատուած պէտք է ըլլայ նաեւ կողմերու համաձայնութիւնը՝ վաճառատուներու վերաբացման մասին։ Ըստ երեւոյթին զօրավար Շեհապ յաջողած է համոզել ընդդիմադիրները՝ որ մահափորձերով եւ հրդեհներով կարելի չէ յաղթահարել կառավարութիւնը։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. Էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՄԵԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ «Հայհիդրոէներգոշինի պետ» Վ. Սեկոյեան մասնագիտական յօդուած մը ստորագրած է Հայաստանի ջրաելեկտրակայաններու շինութեան, Սեւանի ջուրերուն օգտագործման եւ գետերու ոռոգման սիսթեմին մասին. ստորեւ՝ շահեկան այս յօդուածը, արեւմտահայերէնի վերածուած :

Հայաստանի տնտեսութեան բնորոշ առանձնայատկութիւններէն մէկը այն է, որ բացի ջրաելեկտրաղբիւրներէն՝ երկիրը ելեկտրուժի այլ աղբիւրներ չունի. առ այժմ քիչ թէ շատ հզօր ջերմաելեկտրակայաններ չկան եւ տնտեսութիւնը սնունդ կը ստանայ միայն ջրաելեկտրակայաններէն :

Ջրաղբիւրներու ուսումնասիրութիւնը, Հայաստանի մէջ, սկսաւ 1920էն ետք : 1926ին շահագործման գրուեցաւ արդէն Հրազդան գետի վրայ կառուցուած Երեւանի ջրաելեկտրակայանը, որ իր ժամանակին մեծագոյն կայաններէն մէկն էր՝ 4.5 հազար քիլովաթ կարողութեամբ : Երգէսի շինարարութեան հետ միաժամանակ ընդլայնուեցաւ մինչ այդ գոյութիւն ունեցող Ալաւերդիի պղնձաձուլական գործարանը ... Երեք տարի ետք Շիրակի ոռոգիչ ջրանցքին վրայ կառուցուեցաւ Լենինականի ջրաելեկտրակայանը՝ 5,3 հազար քիլովաթ կարողութեամբ : Այնուհետեւ, 1932 թուականին կառուցուեցաւ Ձորագէսը՝ 22.4 հազար քիլովաթ կարողութեամբ :

Բացայայտ է, որ լեռնային գետերու վրայ գործող ջրաելեկտրակայաններու աշխատանքը կախում ունի տարուան եղանակներէն, հետեւաբար, ելեկտրուժի 50 – 60 տոկոսը կը ստացուի գետերու գարնանային վարարումներու ժամանակ : Իսկ անհաւասարաչափ արտադրուող ելեկտրուժը չէր կրնար կայուն հիմք ծառայել՝ Հայաստանի արդիւնաբերութեան եւ տնտեսութեան միւս ճիւղերուն զարգացման համար : Այդ պատճառով ալ, ուշադրութիւնները մասնաւորապէս կեդրոնացան Հրազդան գետի եւ Սեւանայ լիճի ջուրերու պաշարներուն օգտագործման վրայ :

Սեւանայ լիճի ջուրերու օգտագործման հետ կապուած է երկրին տնտեսական զարգացումը :

Բազմակողմանի ուսումնասիրութեան հիման վրայ կազմուած՝ Սեւանի եւ Հրազդանի ջուրերու բարդ օգտագործման սկզբնական սիսթեմը կը նախատեսէր կառուցանել ութ ջրաելեկտրակայաններէ բաղկացած ջրվէժ մը՝ ժամական քանի մը միլիառ քիլովաթ ելեկտրուժի արտադրութեամբ :

Սեւան – Հրազդան ոռոգիչ սիսթեմի բազմաթիւ ջրանցքները պէտք է ոռոգէին Արարատեան դաշտի 120 հազար հեկտար հողային տարածութիւնները : Կը նախատեսուէր Սեւանի ջուրերու օգտագործման ժամանակաշրջանին լիճին մակարդակը իջեցնել յիսուն մեթրով եւ անոր հայելին կրճատել վեց անգամ : Այս ձեւով հնարաւորութիւն կը ստեղծուէր լիճին դարաւոր պաշարներէն օգտագործել յիսուն միլիառ խորանարդ մեթր ջուր :

Տնտեսութեան արագ զարգացումը մեծ քանակութեամբ ելեկտրուժ կը պահանջէր եւ Սեւանայ լիճի ու Հրազդանի ջուրերուն օգտագործման այդպիսի լուծումը, տուեալ պայմաններու մէջ, խելացի գաղափար էր : Ջրվէժի ջրաելեկտրակայանները հսկայական դեր խաղացին երկրին տնտեսական զարգացման բնագաւառին մէջ, եւ կարելի է ըսել որ արդարացուցին իրենց վրայ դրուած յոյսերը :

Ջրվէժի առաջին՝ Քանաքեռի ջրաելեկտրակայանի եւ «Հարաւային խաղանի» ոռոգիչ ջրանցքի շինարարութիւնը սկսաւ 1931ին : Սակայն ջրվէժի միւս ատրճաններուն եւ ոռոգման կառուցումներու շինութիւնը ձգձգուեցաւ, որուն հետեւանքով լիճէն հոսող թանկարժէք ջուրը ցարդ չօգտագործուիր լրիւ արդիւնաւորութեամբ :

Այս ժամանակամիջոցին լիճին մակարդակը իջած է աւելի քան տասը մեթր : Կ'ենթադրուէր թէ ջրվէժի իւրաքանչիւր հերթական կայանի գործարկումէն ետք հնարաւոր պիտի ըլլար աստիճանաբար նուազեցնել լիճէն հոսող ջուրին քանակը :

Սակայն արդիւնաբերութեան զարգացումը թոյլ չէր տար՝ այդ բոլորը ընել : Եթէ 1950ին լիճէն հոսեցուցած էին մէկ միլիառ 244 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր, Գիւմուշգէսի գործարկման նախօրեակին ջուրին հոսեցումը հասած էր արդէն մէկ միլիառ 749 միլիոն խորանարդ մեթրի : Գիւմուշի ելեկտրակայանի գործարկման շնորհիւ հնարաւոր դարձաւ զգալիօրէն կրճատել հոսող ջուրի քանակը, զայն իջեցնելով տարեկան մինչեւ մէկ միլիառ 274 միլիոն խորանարդ մեթր : Այսուհանդերձ, ելեկտրուժի պահանջը կ'աճէր եւ Արգնիի ջրաելեկտրակայանի գործարկման պահուն լիճէն հոսած էր մէկ միլիառ 418 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր : Այսպէսով, նոյնիսկ ջրվէժի երկու հսկայ կայանները շահագործման յանձնելէ ետք ալ լիճէն հոսող ջուրի քանակը այժմ աւելի է, քան քանի մը տարի առաջ :

Վերջին տարիներու ընթացքին Հայաստանի իշխանութիւնները լրջօրէն զբաղեցան Սեւանի ջուրերը խնայողութեամբ օգտագործելու հարցով : Շարք մը միջոցներու ձեռնարկուած է՝ լիճին ջուրը հնարաւոր եղածին չափ բարձր մակարդակի վրայ պահելու համար : Սեւանի ջուրերուն օգտագործման հարցը լուծելու համար ստեղծուեցաւ Սեւանի կոմիտէ մը :

Սակայն ձեռք առնուած միջոցները հարցը կը լուծէին մասնակիօրէն : Հարկ էր անյապաղ լուծել գլխաւոր խնդիրը՝ հնարաւորութիւն ստեղծել գաղրեցնելու համար Սեւանի ջուրերուն հոսեցումը՝ ելեկտրուժի կարիքներուն համար :

Խօսքը այն մասին է, որ 1965էն սկսեալ Սեւան – Հրազդան ջրվէժի ջրակայանները օգտագործեն միայն այնքան ջուր, որքան անհրաժեշտ է հոսեցնել Արարատեան դաշտի 120 հազար հեկտար հողերը ոռոգելու համար, այսինքն՝ լիճէն հոսող ջուրին քանակը նուազեցնել տարեկան 500 միլիոն խորանարդ մեթրով : Ի դէպ, եթէ մօտակայ տարիներուն իրագործուին այն ծրագիրները, որոնք մշակուած են ջրամասնագիտութեան գիտահետազօտական հաստատութեան եւ Հայկական Ջրային տնտեսութեան նախարարութեան կողմէ՝ Արարատեան դաշտի ստորերկրեայ եւ միւս ջուրերու օգտագործման համար, ոռոգման նպատակով Սեւանի ջուրերուն օգտագործումը կը նուազի :

Անշուշտ ելեկտրուժի համար Սեւանէն հոսող ջուրերու քանակին նուազեցումը կապուած է լուրջ դժուարութիւններու հետ, քանի որ ներկայիս արդիւնաբերութեան մատակարարուող ելեկտրուժին մեծ մասը կը ստացուի Սեւան – Հրազդան ջրվէժի կայաններէն : Երբ, — ինչպէս կը նախատեսուի, — Սեւանէն հոսող ջուրի քանակը նուազի, ջրվէժի ջրակայաններու արտադրած ելեկտրական ուժին քանակն ալ համեմատաբար կը պակսի :

Իշխանութիւնները հաւանութիւն տուած են, որ Սեւանէն հոսող ջուրին քանակը նուազեցնեն այնքան՝ որ ան բաւարարէ միայն ոռոգման կարիքներուն : Այս ուղղութեամբ տրուած որոշումները կը յանգին հետեւեալին.— Նախ՝ պէտք է աւարտի եւ 1959ին շահագործման յանձնուի Աթարբեկեանդէսը, իսկ 1960ին՝ Երեւանգէսը. 1962 – 63ին պիտի աւարտի քանի մը հարիւր հազար քիլովաթ կարողութեամբ ջերմաելեկտրակայաններու շինութիւնը որոնք պիտի աշխատին Աղստաֆա — Երեւան կազամուղի միջոցով ստացուելիք կազով : Այնուհետեւ կ'իրագործուի Երեւան – Աղստաֆա 330 քիլովոլթնոց ելեկտրահաղորդման գծի շինարարութիւնը՝ Ատրպէյճանէն լրացուցիչ ելեկտրուժ ստանալու համար : 1965 – 66ին կ'աւարտի Որոտան գետի վրայ կառուցուող 150 հազար քիլովաթ կարողութեամբ Տաթեւի ջրակայանի շինութիւնը :

Այս ծրագիրներուն իրագործումը միայն հնարաւորութիւն կուտայ ապահովել ելեկտրուժի պահանջը այն հաշուով, որ 1965էն սկսեալ նուազի Սեւանէն հոսող ջուրի քանակը :

Նախատեսուած ծրագիրներու մէջ ամէնէն աւելի աշխատանք ու ջանք կը պահանջէ Որոտանի ջրվէժին հզօրագոյն կայանի՝ Տաթեւի ջրակայանի շինութիւնը : Ինչպէս ըսինք, լեռնային գետերու վրայ գործող ելեկտրակայանները վարարումներէն կախում ունին : Երբ գարնան գետերը ջրառատ են, կայանները կ'աշխատին լրիւ կարողութեամբ, իսկ սակաւաջուր ամիսներուն՝ անոնց կարողութիւնը կը պակսի : Նման գետերէն չատեր չունին յարմար աւազաններ, որպէս զի անոնց մէջ ստեղծուին ջրամբարներ, որոնց շնորհիւ հնարաւոր կը դառնար կարգի դնել կայաններու աշխատանքը : Այս տեսակէտէն, Հայաստանի միւս գետերուն համեմատութեամբ Որոտանը ունի որոշ առաւելութիւններ : Անոր ջրվէժին մէջ կարելի է ստեղծել խոշոր ջրամբարներ, որոնց միջոցով կ'իրագործուի նաեւ ելեկտրուժի միւս սիսթեմներուն տարեկան եւ բազմամեայ սաբքաւորումը :

Որոտանի ջրվէժին կառուցումը զգալապէս կ'ամրապնդէ Հայաստանի ելեկտրուժի արտադրութիւնը, կը բարելաւէ Հարաւային Հայաստանի լեռնահանքային աճող արդիւնաբերութեան ելեկտրուժ մատակարարելու պայմանները :

Որոտան գետը սկիզբ կ'առնէ Զանգեզուրի լեռնաշղթայի արեւելեան լանջերէն եւ կը դառնայ Արաքս գետի ձախափնեայ մեծ վտակը : Գետին ընդհանուր երկայնութիւնն է 189 քիլոմեթր, որուն 126 քիլոմեթրը կ'անցնի Հայաստանի, իսկ մնացածը Ատրպէյճանի հողամասերէն : Այդ գետի ուսումնասիրութեան նպատակն էր պարզել ելեկտրուժի եւ ոռոգման համար անոր օգտագործման հնարաւորութիւնները : Ներկայիս Որոտանի օգտագործումը, ելեկտրուժի տեսակէտէն, կը սահմանափակուի գիւղական քանի մը փոքր ջրակայաններով : Որոտանի ջուրերը դէշ կ'օգտագործուին նաեւ ոռոգման նպատակին համար : Սիսիանի եւ Գորիսի շրջաններուն մէջ կան քանի մը ոռոգիչ ջրանցքներ, որոնք տարեկան մօտ երեսուն միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կ'օգտագործեն եւ աննշան տարածութեամբ հողեր կ'ոռոգեն միայն :

Ներկայիս արդէն հաստատուած է Որոտան գետի օգտագործման սիսթեմը : Կը նախատեսուի կառուցանել եօթը ջրաելեկտրակայաններէ բաղկացած ջրվէժ մը : Գետի վերին հոսանքը թէեւ մեծ թեքումներ ունի, բայց այնտեղի ջուրի բապաշարը փոքր է, այդ պատճառով ալ ելեկտրուժի օգտագործման համար առանձին հետաքրքրութիւն չի ներկայացներ : Կը նախատեսուի գետը օգտագործել 2.072 նիշէն սկսեալ : Այդ հնարաւորութիւն կուտայ Հայաստանի հողամասին մէջ ստանալ 1.496 մեթր օգտակար ճնշում :

Ջրվէժի եօթը կայաններէն Հայաստանի մէջ կը կառուցուին չորսը, որոնց ընդհանուր կարողութիւնը պիտի ըլլայ 240 հազար քիլովաթ : Առաջինը պիտի ըլլայ Սպանդարեանի ջրակայանը՝ երեսուն հազար քիլովաթ կարողութեամբ, երկրորդը՝ Անգեղակոթինը՝ քսան հազար, երրորդը՝ Շամբինը քառասուն հազար քիլովաթ կարողութեամբ եւ չորրորդը՝ Տաթեւի ջրակայանը, 150 հազար քիլովաթ կարողութեամբ :

Վ. ՍԵԿՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱՆ ՆՈՐ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

●

Բ.

Նոր սահմանադրութեան ծրագրի հեղինակները այն համոզումն ունին թէ՝ առաջադրուած բարեփոխութիւններով հնարաւոր է ոչ միայն երկիրը դուրս բերել իր տագնապալի եւ անիշխանական վիճակէն, այլ եւ երջանիկ զարգացումի մը բանալ Ֆրանսայի եւ անդրծովեան երկրամասերու համար :

Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է, կ'ըսեն անոնք, յստակ եւ անվիճելի սահմանագծումով մը բաժնել Օրէնսդիր եւ Գործադիր իշխանութիւնները, եւ ճշդել անոնց փոխադարձ իրաւասութիւններն ու պարտաւորութիւնները : Եւ ասիկա այնպիսի եղանակով մը, որ կարելի ըլլայ Գործադիր իշխանութեան տալ անհրաժեշտ վարկն ու հեղինակութիւնը՝ տիրաբար վարել կարենալու համար պետութեան գործերը :

Մօտաւոր գաղափար մը միայն կազմելու համար, թուենք նոր սահմանադրութեան ամենայատկանշական կէտերը, ո–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԸ

— Խնդրում եմ դատարանից նշանակել բժշկական քննութիւն :

Դատաւորը, խորհրդակցելով հենց այդտեղ ժողովրդական ատենակալների հետ, յայտարարեց, որ Ստեփանեանի քաղաքացիական գործը յետաձգւում է երկու օրով, մինչեւ բժշկական քննութեան եզրակացութեան ստացումը :

Երկու օր յետոյ, դատարանի լեփ – լեցուն դահլիճում, դատաւորը կարդաց բժշկական քննութեան եզրակացութիւնն այն մասին որ Ցակոբեան Հեղինէն, որը մեղադրւում էր անբարոյական վարքի համար ... կոյս է :

Դատարանը գնաց խորհրդակցութեան :

Լարուած լռութիւնը խզեցին վրդովմունքի տրտունջները : Զայրացկոտ ձայներ լսուեցին : Ինչ որ մէկը բարձրաձայն հեծկլտաց :

— Ինչ ստորնութիւն, — խօսեց հարսի ետեւի շարքում նստած հասակաւոր մի կին, խստօրէն նայելով նրան :

— Ո՞վ կարող էր կարծել, այդքան ջահել, եւ այդքան անամօթ :

— Խայտառակել այդքան արժանաւոր ու աշխատասէր կնոջը, — խօսում էր նիհար ու փոքրիկ մի ծերուկ օրօրելով գլուխը եւ կշտամբալից նայելով հարսին :

Լիքը եւ բարեսիրտ տեսքով մի կին, բարկացած ոլորելով սեւ, արտասուքից կարմրած աչքերը, վրդովուած ասաց .

— Ոչ ամօթ ունի, ոչ խիղճ : Այդպէս էլ զրպարտել խեղճ կնոջը :

Մի աղջիկ, իրեն առաջ գցած, հիացմունքով նայում էր մօրը :

Հարսը նստած էր խեղճացած, ընկճուած : Նա վախենում էր գլուխը բարձրացնել, նայել մարդկանց : Կողքին տանջւում էր նրա ամուսինը, տանջւում էր այնպէս խոր, ինչպէս մահացու վիրաւորուած մարդը : Նա տեսնում էր ամուսնու գունատ սմքած դէմքը եւ նոյնպէս տանջւում էր, վախենալով խօսել նրա հետ :

Վրդովմունքի տրտունջները, աղմուկը, բացագանչութիւնները շարունակւում էին : Դատաւորը եւ ժողովրդական ատենակալները ներս եկան : Ներկայ գտնուողները վեր կացան : Լռութիւն տիրեց : Դատաւորը յայտարարեց վճիռը : Դատարանը որոշեց .

Մերժել հայցուոր, քաղաքացի Ստեփանեան Նժմայի հայցը Ցակոբեան Հեղինէին բնակարանից վտարելու եւ սենեակների փոխանակութիւն կատարելու մասին, քրէական գործ յարուցել՝ յանձնելով այն դատախազին՝ յետաքննել եւ պատասխանատուութեան կանչել Ստեփանեան Նժմային կանխամտածուած զրպարտութեան համար :

Քրէական գործ յարուցել, վկաներ Ներսէսեանի, Սարգիսեանի, Մարգարեանի նկատմամբ բացայայտ զրպարտութեան համար :

Դահլիճը ջերմօրէն ողջունեց դատարանի արդարացի վճիռը :

Դատաւորը սիրալիր նայում էր մօրը՝ գոհ այն բանից, որ իր կասկածները չհաստատուեցին եւ մօր անարգուած պատիւը վերականգնուեց :

Ուսուցչուհին արտասունքից խոնաւացած աչքերով նայում էր մօրը, ջղայնօրէն մերթ հանելով, սրբելով, մերթ նորից դնելով ակնոցը :

Ինժեները թեթեւ ժպիտով նայում էր մօրը ուրախացած, որ գործը այդպիսի ընթացք ստացաւ :

Մայրը լսել էր դատարանի վճիռը, տեսնում էր համակրական հայեացքները, հարսի սարսափած դէմքը : Դահլիճում տիրող լռութեան մէջ նա լսում էր որդու դժուարութեամբ զսպուած հեծկլտոցը :

Մայրը կանգնած էր հանգիստ ու վեհ՝ աչքերը յառած որդուն : Նրա մէջ խօսում էր մօր գգուանքը, տագնապը, սէրը, որից աւելի ուժեղ եւ մաքուր զգացմունք չկայ աշխարհում ...

Ռ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Ե եւ վերջ)

րոնք հիմնուած են վերոյիշեալ առաջադրութիւններու վրայ :

Նոր եւ բացառիկ լիազօրութիւններ տրուած են մասնաւորապէս Հանրապետութեան Նախագահին: Անփոփոխ պահելով նախկին սահմանադրութեամբ իրեն տրուած իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, նոր սահմանադրութեամբ ան կը դառնայ իրական վարիչը Գործադիր Իշխանութեան :

Կը նշանակէ վարչապետը իր հայեցողութեամբ: Վարչապետը իր կարգին՝ կ'ընտրէ իր գործակից նախարարները եւ կ'ենթարկէ Ազգ. Ժողովի վաւերացման :

Վարչապետն ու կառավարութեան անդամները, կրնան ընտրուիլ խորհրդարանի անդամներէն զատ, նաեւ, տարբեր կոչում ունեցող քաղաքացիներէ :

Կառավարութեան կազմութեան մէջ, խորհրդարանը փաստօրէն ոչ մէկ դեր ունի: Ան պարտաւոր է հաստատել զայն, առանց առարկութեան :

Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունի լուծել Ազգ. Ժողովը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել, մինչեւ 40 օր:

Այն պարագային, երբ Հանրապետութեան Խորհուրդի (նոր օրգան) կարծիքով, ընդհատուի բնականոն գործունէութիւնը՝ հանրապետութեան օրգաններուն, վտանգուի անկախութիւնն ու երկրի ամբողջականութիւնը եւ անկարելի դառնայ միջազգային յանձնառութեան կատարումը, հանրապետութեան նախագահը վարչապետի եւ խորհրդարանի նախագահներու հետ պաշտօնական խորհրդակցութենէ ետք, կը դիմէ օրուան պահանջներու համապատասխան բոլոր միջոցներուն: Իշխանութեան պահպանման եւ յարատեւման մտահոգութեամբ գործադրուած բացառիկ միջոցները գործադրելի պիտի ըլլան ամենանուազագոյն ժամանակի մէջ :

Հանրապետութեան նախագահի այս արտակարգ իրաւասութիւններու շրջանին, խորհրդարանը կը հաւաքուի իր լրիւ իրաւունքներով, եւ չի կրնար լուծուիլ: (14րդ յօդուած):

Յատկանշական է նաեւ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան նոր կարգը :

Ցարդ այս ընտրութիւնը կը կատարուէր խորհրդարանի միացեալ նիստին մէջ, Ազգ. Ժողովի նախագահութեան ղեկավարութեամբ :

Նոր սահմանադրութեամբ կ'ընդարձակուի ընտրական շրջանակը: Խորհրդարանի անդամներու հետ, նախագահի ընտրութեան պիտի մասնակցին, նահանգային ընդհանուր խորհուրդներու, անդրծովեան եւ հասարակապետութեան համապատասխան ներկայացուցիչներու, ինչպէս նաեւ թաղապետական խորհուրդներու կողմէն նշանակուած ներկայացուցիչներ:

Ոչ նուազ յատկանշական են նաեւ ծերակոյտին տրուած նոր իրաւունքները :

Չորրորդ հանրապետութեան մէջ Հանրապետութեան Խորհուրդ անունը ստացած նախկին Ծերակոյտը, փաստօրէն դարձած էր պարզ խորհրդակցական օրգան մը: Մինչ՝ երրորդ հանրապետութեան շրջանին, երեսփոխանական ժողովի համազօր իրաւունքներ ունէր :

Նոր սահմանադրութեամբ, գրեթէ նոյնութեամբ կը վերականգնի նախկին կարգը :

Եթէ այս կամ այն պատճառով Հանրապետութեան Նախագահը չկարենայ կատարել իր պարտականութիւնը, Ծերակոյտի Նախագահն է որ ի պաշտօնէ կը ստանձնէ Հանրապետութեան Նախագահի պարտականութիւնը :

Այս մէկ քանի կէտերով կ'ենթադրենք թէ կարելի է արդէն իսկ որոշ գաղափար կազմել Գործադիր Իշխանութեան տըրուած նոր լիազօրութիւններու մասին:

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՆՈՑ

●

Ամբողջ ամիս մը, Փալատրիի գեղատեսիլ լճի ափին՝ հսկայ շէնքի մը մէջ, բանակումի եկած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երկսեռ երիտասարդութիւնը :

Ու մենք, գոհ ենք որ պարբերական մեր այցելութիւններով առիթը կ'ունենանք տեսնելու իրենց առօրեայ կեանքն իր բոլոր մանրամասնութիւններով : Ուրախալի է մեզ հաստատել, թէ այս երիտասարդական կազմակերպութիւնը, անցուցած է արդէն առաջին տարիներու խարխափումներու շրջանը, տասնեակ տարիներու փորձառութիւն ձեռք ձգած, իր շարքերը խտացուցած, երիտասարդական խանդավառութեամբ զինուած, Ֆրանսահայ կեանքին մէջ արմատ ձգած՝ կուռ կազմակերպութիւն մըն է արդէն, որ կոչուած է գաղութին մէջ ազգապահպանման տեսակէտէն կարեւոր դեր մը կատարել :

Ապացոյց՝ տարեկան իրենց մեծագոյն ձեռնարկը, բանակումը՝ այնպէս ինչպէս մենք կը տեսնենք, ուր եկող ու գացող երիտասարդներու թիւը կը հասնի 300–350 հոգիի, արձակուրդի իրենց օրերը կ'անցընեն ստեղծուած այնպիսի պայմաններու մէջ, որ կրնայ նախանձը շարժել նման ձեռնարկներով զբաղող, եւ պետութենէն նպաստ ստացող շատ մը կարեւոր հաստատութիւններու :

Միայն թէ, այցելուներու հիացումին առարկայ այս հսկայ ձեռնարկին, բարոյական ու նիւթական պատասխանատուութիւնը ստանձնելու քաջութիւնն ունենալու համար, պէտք է ըլլալ չարքաշ, աշխատանքէ չվախցող, կեանքի դժուարութիւններուն կուրծք տալու վարժուած ժողովուրդի մը զաւակները: Ու մանաւանդ, անհրաժեշտ է ունենալ այս երիտասարդական կազմակերպութեան՝ նոյնքան երիտասարդ, եւ սակայն շրջահայեաց, ձեռներեց, յանդուգն, բայց համեստ, գաղափարական ղեկավարներու աքանչելի հոյլը՝ որ կ'աշխատի նուիրումով: Գործը կը վարէ հեղինակութեամբ, յարգանք ներշնչելով բոլորին, կարգ ու կանոն պարտադրելով ամէնուն :

Ինչ որ հաճելի է եւ կը կարծենք թէ հոս է արդէն, իրենց յաջողութեան մեծագոյն գաղտնիքը՝ չենք տեսներ իրենց մօտ, «գործը ես ըրի»ի հիւանդագին հոգեբանութիւնը: Ըրած են բոլորը, աշխատած են միասին գործը վարելու համար, եղբայրօրէն ձեռք – ձեռքի տուած ըսքանչելի ուժեր են անոնք, որ իրենց աշխատանքի այս եղանակով, կը վարակեն, ու օրինակ կը հանդիսանան իրենց շուրջը գտնուած երիտասարդութեան :

Ոչինչ ձգուած է պատահականութեան, իւրաքանչիւր ղեկավար ստանձնած է ընդհ. գործին մէկ մասը, եւ բանակումին նման հսկայ գործը՝ կ'ընթանայ այցելուին զարմանք ու հիացում պատճառող կարգ ու կանոնի մէջ :

Գոհելի է մանաւանդ, հաճելին օգտակարին միացնող, բանակումը՝ ազգապահպանման նպաստող ձեռնարկի մը վերածելու իրենց ձգտումը: Օգտուելով տըղոց արձակուրդի օրերէն, կ'ուզեն անոնց տալ առողջ օդին հետ, նաեւ հայեցի մըտային որոշ պաշար, կազմակերպելով շահեկան դասախօսութիւններ, ժամանցի երեկոյթներ, գեղարուեստական հանդէսներ, որոնց ընթացքին հայ խօսքը՝ հայ երգն ու պարն է որ կը տիրապետեն:

Բոլոր անոնք, որ ներկայ եղան իրենց տուած Օգոստոս 17ի փառատօնին, կրնան հաստատել մեր ըսածը: Փառատօն մը, որ անցաւ իրապէս փառաւոր: Փառաւոր՝ ամէն տեսակէտով ... Մէկ խօսքով, եղաւ դափնեպսակը երիտասարդ ղեկավարներու տարած աշխատանքին, եւ թափած ճիգերուն: Փառատօն մը՝ որ պիտի մնայ յիշատակելի ներկաներուն թէ կազմակերպողներուն համար :

Փալատրիի գեղատեսիլ լճակը, չենք գիտեր թէ տեսա՞ծ էր մէկ անգամէն այդքան բազմութիւն: Կեդր. Ֆրանսայի փոքրաթիւ գաղութները, մէկ օրուան համար եկած, միացած, ամբողջութիւն մը կազմած էին մեր տղոց բանակավայրին մէջ, հոն էր Վիէնը, Վալանսը, Կրընոպլը, Տէսինը, Լիոնը, Ս. Շամոնը, Ս. Էթիէնը, Պուրկուէն, Լաքոթ – Սէնթ Անտրէն, նոյնիսկ հեռաւոր Էքս լէ Պէնի փոքրաթիւ հայ գաղութը, ինչպէս նաեւ ամէնկողմէ հոն արձակուրդի գացած շատ մը հայրենակիցներ:

Եկած են բոլորը, լեցուցած բանակումի ընդարձակ մարգագետինը, բակն ու օրահը: Ամբողջ օրը խրախճանք, խաղ ու խնդում, երգ ու պար, նման երբեմնի նաւասարդեան տօներուն ... եւ որպէս թէ ստեղծուած մթնոլորտը ըլլայ աւելի հարազատ՝ սրահի ճակատի պատին ամբողջ երկայնքին գծուած է, մեր հեռաւոր հայրենիքի խորհրդանիշ՝ զոյգ Մասիսներու եւ Հայուն համար միշտ նուիրական Էջմիածնի գեղեցիկ որմնանկարը: Գործ՝ Ժ. Փալամուտեանի, որ հայրենաբաղձ այդ բազմութիւնը, երեւակայութեամբ պահ մը կը փոխադրէ իր հայրենի աշխարհը :

Հսկայ բացօդեայ պատարա՞գը, լի խորհուրդով, հոգեզմայլ սուրբ – սուրբով եւ Տէր Ողորմեայով :

Բացօդեայ պատարագին կը յաջորդէ, խնջոյք, որմէ վերջ պաշտօնական հանդէս: Պատիւ այդ երիտասարդութեան, եւ սրտաբուխ մէկ մէկ համբոյր իրենց Հայու պայծառ ճակատներուն, որ այդ մեծածիգ ու բազմաճիւղ ձեռնարկին տակէն ճակատաբաց դուրս եկան: Կէսօրէ վերջ տուին հանդէս մը, գեղարուեստական ընտիր յայտագրով. պատրաստուած Ափրիկեանի եւ Ժ. Փալամուտեանի կողմէ: Մասնակցութեամբ՝ Գ. Մ. Գօզոսեանի եւ Օր. Շ. Գէնկեանի: Հայկական եւ կովկասեան պարերը, որ ներկաները այնքան խանդավառութեամբ ծափահարեցին, եղան ղեկավարութեամբ Թորոսեան եղբայրներու: Խորհրդաւոր ու գեղեցիկ էր նաեւ կենդանի պատկերը՝ արտասանութեամբ Օր. Ա. Կիւրեղեանի : Հաճելի եւ գեղեցիկ էին Օր. Ս. Հարէթնազովեանի, Օր. Մ. Սոֆեանի արտասանութիւններն ու Մարտիրոսեան քոյրերու զոյգերգները: Ա. եւ Ժ. Ուլուսուզեան Վիէնէն, Գօյաճեան Վալանսէն, Գուշաքչըզեան Ս. Շամոնէն, իրենց մասնակցութիւնը բերին նուագով: Տէսինի խումբը՝ աշխոյժ խմբական պարերով :

Բանակումի վարչութեան կողմէ, ներկայ հասարակութեան բարիգալուստի խօսքը վերապահուած էր ղեկավարներու ամէնէն կրտսերին՝ Վիգէն Թորոսեանի : Որմէ վերջ օրուան նախագահը, Ն. Նիկողոսեան խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը : Իսկ Միրզէ, Միրիճեան եւ Սիսլեան, խօսեցան խանդավառութեամբ, յուզումով, օրուան կազդուրիչ պատկերէն ստացած հոգեկան ապրումներով: Օրուան խօսնակն էր Գ. Փափազեան :

Մեր նպատակը թղթակցութիւն գրել չէր, կ'ուզէինք գրի առնել միայն մեր տպաւորութիւնները, հոգեկան ապրումներ ու մանաւանդ գնահատանքի արտայայտութիւններ, որ դեռ կը լսենք մեր շուրջը :

Սակայն, արդար ըլլալու, եւ ձեռնարկը իր ընդհ. գիծերով տալու մտահոգութեամբ, բարոյապէս պարտաւոր նկատեցինք մենք մեզ, յիշել գոնէ անունները, բոլոր անոնց, որ իրենց բերած մասնակցութեամբ՝ նպաստեցին այդքան գեղեցիկ ձեռնարկի մը յաջողութեան : Խօսիլ բոլորի մասին, եւ չյիշել Վիէնի մեր երկու ընկերներն ու Տէսինի ընկեր Ս. Առաքելեանը, որոնք ամբողջ օրը՝ այդ տաք օդին, կրակին դիմաց շիշ – քէպապ հասցուցին ծով բազմութեան :

Եւ ըսել թէ այս գեղեցիկ, ազգային տեսակէտով այնքան օգտակար գործը եղած է երիտասարդութեան մը կողմէ, որուն համար տարիներ շարունակ «կորան, այլասերեցան» ըսելով շատեր նոյն իսկ ապարդիւն գտած են անոնց համար տարուած աշխատանքը :

Ապրի, շատ ապրի վաղուան հայ օճախներու սիւները կազմող այդ երիտասարդութիւնը, որ եկաւ գործով հաստատել հակառակը :

Անհրաժեշտ էր սակայն, ներկայ ըլլալ, հետեւիլ իրենց աշխատելու եղանակին՝ եւ ըսել մանաւանդ, այնքան ապրումով իրենց երգած յեղափոխական երգերը՝ համոզուելու համար, թէ այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ, եւ սակայն գաղափարական կուսակցութեան մը շունչին տակ հասակ նետած այս երիտասարդութիւնը՝ միայն «սիւրբրիզ փարթի»ներու տակ չէ: Աշխատանքմը որ եղած է արդիւնաւէտ. խանդավառած է բոլորը, մանաւանդ՝ տարեցները: Ի տես այս պատկերին, այս ափերուն վրայ, ինչպէ՞ս կարելի չէ ըսել թէ՝ Հայը կայ, Հայը կը մնայ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու քաղաքիս շատ ծանօթ ազգայիններէն կարսեցի Գ. Կարապետ Գրիգորեանը Օգոստոս 26ին: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, դամբանականը խօսեցաւ Տէր Ներսէս քահանայ :

Հանգուցեալը Հայաստանէն յաջողած էր Մարսէյլ գալ եւ հոս հաստատուիլ, հայր էր երեք չափահաս զաւակներու, որոնք այսօր կազմած են հայկական շէն եւ պարկեշտ ընտանեկան բոյներ, պատիւ բերելով Հայութեան, հանգուցեալը Հայաստանի մէջ, ցարական շրջանին Էջմիածնի կալուածոց գրաւման ժամանակ, կռուողներու շարքին մէջ գտնուած է, եւ նախամայիսեան հանրապետութեան հռչակման օրերուն, կամաւոր արձանագրուած եւ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է նուիրական այդ պայքարին: Իր հայրենասիրական պարտականութիւնները միշտ կատարած է գիտակցութեամբ :

Մեր ցաւակցութիւնները, կը ներկայացնենք հանգուցեալին ընտանիքին ու զաւակներուն: Հողը թեթեւ գայ, սիրելի հայրենակից, հանգիստ տառապած ոսկորներուդ :

ՅԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (245)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԵ.

ՎԱՐԱԳ

— Շատերը ինձ մեղադրում են, — շարունակեց նա, — թէ ինչո՞ւ վանքում ես հիմնեցի երկրագործական դպրոց, թէ մի այդպիսի հիմնարկութիւն բոլորովին հակառակ է վանքի նշանակութեանը եւայլն: Ասեցէք խնդրեմ, պարոն բժշկապետ, ո՞վ արդեօք, աւելի քան վանականը, պէտք է ծանօթ լինի երկրի ու նրա մշակութեան գործի հետ: Վանքը լոկ աղօթատեղի չէ, նա ունի ընդարձակ տընտեսութիւն, որը կանոնաւոր կերպով կառավարելու համար, պէտք է երկրագործական մեծ հմտութիւններ ունենալ : Կարդացէք մեր վանքերի պատերի վրայ քանդակած արձանագրութիւնները եւ դուք կը տեսնէք, որ սկսեալ մեր հին թագաւորներից, իշխաններից եւ իշխանուհիներից, մինչեւ մեր ժամանակների բարեպաշտները, ընծայել են մեր վանքերին ամբողջ գիւղեր, ագարակներ, ընդարձակ անտառներ, այգիներ եւ այլն, — այնպէս որ, վանքերը մեր կողմերում, եւ առ հասարակ Հայաստանի մէջ, ամենահարուստ կալուածատէրերն են: — Վանականները ի՞նչպէս կարող են կառավարել այդ կալուածները, եթէ ծանօթ չեն գիւղատնտեսութեան հետ : Ամենաբարեխիղճ կապալառուն անգամ կարող է խաբել նրանց: Բացի դրանից, իրանց անընդունակութեամբ միշտ կարող են վատնել կալուածները, ինչպէս շատ վանքերինը վատնուած է :

Ասլանը, որ բոլոր ժամանակը ուշադրութեամբ լսում էր, հարցրեց .

— Դուք որեւիցէ վտանգ չե՞ք նախատեսում, Հայրիկ, երբ վանականները իրանց կալուածական հարստութեան հետ՝ կը ստանան եւ կրթութիւն, եւ ուսում :

— Ի՞նչ վտանգ կարելի է սպասել կրթութիւնից, — հարցրեց Հայրիկը, ոչ սակաւ զարմանալով :

— Այն վտանգը, որ կոչւում է «կղերականութիւն» : Մինչեւ այսօր ձեր վանականները անզօր եւ անվնաս էին, որովհետեւ անկիրթ էին, բայց կրթուելով, նրանք ուժ կը ստանան, կ'աշխատեն իշխել ժողովրդի վրայ եւ հարստահարել նրան:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Նախագահ Նասր ճառ մը խօսեցաւ, անդրադառնալով Լիբանանի, Յորդանանի եւ միաժամանակ Ալժերիոյ կացութեան.— Արաբ ժողովուրդը զէնքի տակ է եւ կը պահանջէ Լիբանանի եւ Յորդանանի գրաւման բանակներուն հեռացումը, ինչպէս նաեւ Ալժերիոյ ազատագրութիւնը։ Արաբ. Հանրապետութեան Նախագահը աւելցուց թէ աշխարհակալ ուժերը կը շարունակեն մնալ արաբական հողերու վրայ, յուսալով թէ այդ ձեւով պիտի խորտակեն արաբական ազգայնականութիւնը. նոյն այս նպատակին համար է նաեւ որ Արեւմտեանները զէնք կուտան Իսրայէլի։ Նասր չեշտեց թէ Համայնավար Չինաստան զօրավիգ կը կանգնի «դէպի յաղթանակ տանող արաբական շարժումին»։

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ, որ Գահիրէէն պիտի երթար Նիւ Եորք, կը մտածէ նախ հանդիպիլ Պաղտատ՝ յեղափոխական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցելու համար։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ թերթերը կը հաղորդեն թէ Ամմանի կառավարութիւնը ծագումով հրեայ ամերիկացի զինուորներուն արգիլած է այցելել Երուսաղէմ։

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Յորդանանի միջեւ մօտաւորապէս նոր դաշինք մը պիտի կնքուի, փոխարինելու համար նախորդը, որ երկու տարի առաջ մերժուեցաւ Յորդանանի կողմէ, երբ Արաբական Լեգէոնի հրամանատար Կլապ Փաշայ արտաքսուեցաւ երկրէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ երկրորդ նախարար մը եւս հրաժարեցաւ, Էմին Գալաֆաթ. այս նախարարին հրաժարումը անակնկալ պատճառեց կառավարական շրջանակներուն, որովհետեւ ան Վարչապետին հաւատարիմներէն մէկը կը նկատուէր։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ռումանիոյ մէջ հարիւրաւոր պաշտօնեաներ ձերբակալուած են. ռումանական թերթերը կը գրեն թէ առեւտրական, ելմտական եւ փոխադրական այդ պաշտօնեաները Պետութեան օրէնքներուն դէմ կը գործէին։ Միւս կողմէ լուրջ մաքրագործումներ եղած են Պուքրէշի ձայնասփիւռի կայանի անձնակազմին մէջ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ դէպի Արեւմուտք փախստականներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ, լուրջ դժուարութեան մատնելով Պոնի կառավարութիւնը. երկու օրուան ընթացքին 1800 հոգի եւս ապաստանեցան Արեւմտեան Գերմանիա. Ընկերային նախարարը կառավարութեան դիմում մը կատարեց, որպէսզի կառավարական հաստատութիւնները տրամադրուին տարագիրներուն, իբրեւ բնակարան։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ նոր առաջարկ մը ներկայացուցին ՄԱԿին՝ անդրմթնոլորտային մարզին մէջ միջազգային գործակցութեան մը համար։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Փինէ ճշդեց թէ 1959ին համար պիտի ջնջուին գործատէրերու վճարած վեց հարիւր ֆրանք ամսական յաւելուածականը գործաւոր գլուխ, որ 1958 Յունուար 1էն ի վեր կը վճարուէր ամսականներու վրայ դրուած հարիւրին հինգէն զատ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Սեպտ. 3).— Ձոյլ ոսկի 518·000, զուից․ 3410, Նափոլէոն 3520, անգլ. 4320, քսան տոլարնոց 17·360։ Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 443, սթերլին1255, զուից. 105·50, պելժ. 8·95, լիր 0·73, մարք 107։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Ժիւրայի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։ Նուպար Պօտուրեան (Տէսին) երկու հազար ֆրանք։ Արմենակ եւ Նուպար Աքքաշեաններէ (Փարիզ) հազարական ։ Գ. Քիւրճեանէ (Պէլֆոր) 2500։ Անդրանիկ Տարաքճեանէ (Պէլֆոր) 2500 եւ երեք քիլօ պօնպօն։ Տիկին Ս. Թիւթէլեան (Մարսէյլ) երկու հազար եւ պտուղ, պիսքիւի ։ Տիկին Գրիգորեան (Փարիզ) հինգ հարիւր, Տիկին Պետրոսեանէ (Փարիզ) հինգ հազար։ Գ. Միսակ Միրզէ (Լիոն) չորս հազար։ Գ. Վարդաւառ Գամալէրեանէ (Լիոն) չորս հազար։ Տիկին Թադէոսեան (Լիոն) հազար։ Ֆրանսացի Տիկինէ մը հազար ֆրանք ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ։ Այս Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը երեքին վեցերորդ Թաղամասի սրահը, 60 Րիւ տը Սէզ։ Պիտի բանախօսէ Միջին Արեւելքէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ։ Խմբերգ, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։

Սիրով կը հրաւիրուի լիոնահայ գաղութը։ Մուտքը ազատ է։

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն օրը երեկոյեան ժամը ութէն 11 ընկերահամակրական խնճոյք Յոյներու սրահը։ 5 Րիւ Պօնըֆուա։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՑՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Խրիմեան» խումբի ընկերներու կողմէն յարգանքի այց մը կազմակերպուած է հանգուցեալ ընկեր Համբարձում Պամաճեանի շիրիմին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Սեպտ. 7 առաւօտեան ժամը տասին Լեզ – Օլիվի գերեզմանատան դրան առջեւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Զարեհ Զաքմաքճեանէ (Փարիզ), փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի կսկծալի մահուան առթիւ 3000 ֆր.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աղաւնիի Մկրտիչեան եւ պարագաները կը տեղեկացնեն որ այս Կիրակի, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ՝ Երուանդ Մկրտիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Արփինէ Միքայէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Է. Միքայէլեան եւ Տոքթ. Միքայէլեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, ժամը տասնին, Հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ (Ռիւ Ռապըլէ 78) իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր Շարլ Միքայէլեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ներկայ գտնուիլ հոգեհանգստեան այդ պաշտամունքին։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Ձայնասփռւում Ֆրանսա 1էն)

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·45ին Ս. Էթիէնի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ։ Կը պատարագէ Յովսէփ վարդապետ Գասպարեան, Յունաստանի կաթողիկէ հոգեւոր հովիւ։

Պատարագը կը ձայնասփռուի ժամը 8·45էն 10 Փարի Ենթէրէն (Ֆրանսա 1)։ Արեւելքի եւ պալքանեան երկիրներու համար կարճ ալիք՝ 48 մեթր 39 եւ 31 մեթրը · 38։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Վիէնի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետի։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արձակուրդի պատճառով յետաձգուած Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը։ Նոյն տեղը, նոյն ժամին։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին՝ սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբի տարեկան պարահանդէսը Սեպտեմբեր 27ին Փէրկոլաֆ շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 6 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8286 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4087

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՆԱՅԵԱՆ ՏԱԿԱՌԸ

Թուրքիոյ ելմտական նախարար Հասան Փոլաթքան Փարիզի մէջ է, ուր բանակցութիւններ կը կատարէ զանազան հիմնարկութեանց վարիչներուն հետ՝ երկիրը սնանկութենէ փրկելու համար :

Բանակցութիւնները անվերջ կ'երկարեն : Եւ յոյսեր ալ չկային, որ շուտով արդիւնքի մը յանգէին :

Սակայն յանկարծ անակնկալ դէպք մը պատահեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ վեր ի վայր շրջելով աշխարհի ճակատագիրը վարող Մեծերու հաշիւները, — Յուլիս 14ի Պաղտատի յեղափոխութիւնը :

Բախտաւոր Թուրքիա նաեւ օգտուեցաւ այս դէպքէն :

Մինչեւ այն օրը, երբ Պոլսոյ մէջ պիտի գումարուէր Պաղտատի Ուխտի գերագոյն ժողովը, Հանրապետութիւն կը հռչակուէր Իրաքի մէջ :

Արեւմտեան պետութիւնները, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիա բոլորովին անակնկալի եկան : Մեծ հարուած մը կը ստանար «Պաղտատի Ուխտ»ը եւ ջուրը կ'իյնար Մերձաւոր Արեւելքի պաշտպանութեան ծրագիրը :

Միւս կողմէ Լիբանանի ներքին խռովութիւններն ու Յորդանանի անստոյգ վիճակը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէին արեւմտեան դաշնակիցներուն : «Այզընհաուրրի վարդապետութիւն»ը կը անանկանար :

Այս պայմաններուն մէջ միակ «վստահելի» երկիրը կը նկատուէր Թուրքիան, որուն բանակը հրահանգ ստացած էր կազմ ու պատրաստ գտնուելու՝ Իրաքի դէմ հաւանական արշաւանքի մը համար :

Թուրքիա ջուրին երեսն ելաւ կրկին : Ու առանց որեւէ զոհողութեան՝ իր ակնկալածէն աւելի վարկ ստացաւ դուրսէն :

Հասան Փոլաթքան Անգարայի Ազգ. Ժողովին մէջ յաղթական յայտարարութիւններ ըրաւ ձեռք բերուած անսպասելի յաջողութեան մասին :

Ստացուած 359 միլիոն տոլարին 234 միլիոնը տուած է Ամերիկա, հարիւր միլիոնը Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան կազմակերպութիւնը, (յիսուն միլիոնը արեւմտ. Գերմանիա), 25 միլիոնն ալ՝ Միջազգային Հիմնադրամը :

Թուրք կառավարութիւնը «խոստացած է» կարգի դնել իր ելեւմուտքը, հաւասարակշռելով զայն, դադրեցնել ազգայնացուած ձեռնարկութիւններուն տրուած դրամական աջակցութիւնը, սեղմումներ ընել ենթարկելագրամատուներու վարկերը, զարկ տալ արտածումներուն եւ չարունակել հանրօգուտ ձեռնարկները՝ առանց անհաշիւ մսխումներու :

Արժեզրկուած է թրքական դրամը : Տոլարը՝ որուն պաշտօնական սակն էր 2·80 լիրա՝ այժմ կ'արժէ 9 լիրա : Այսինքն՝ Ֆրանքի հաշուով մէկ թրքական թղթադրամը պաշտօնապէս կ'արժէ շուրջ 46 ֆրանք, մինչ սեւ շուկայի մէջ արժէքն է 25 ֆրանք միայն :

Հակառակ ստացուած նոր վարկերուն, Թուրքիոյ ելմտական վիճակը փայլուն չէ :

Ֆրանսայի Արտաքին պաշտօնատունը վերջերս շրջաբերականով մը կը հրաւիրէր առեւտրականները անմիջապէս դադրեցնել ապրանքներու առաքումը դէպի Թուրքիա, նկատելով որ այս վերջինը ի վիճակի չէր վճարելու անոնց փոխարժէքը :

Ո՛չ «լքեալ գոյքեր»ը, ո՛չ ալ «վարլըդ վէրկիսին» կրցան փրկել թրքական պետական գանձը, որ իսկական «դանայեան տակառ» մըն է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՅԱՆՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ, ԿԸ ԽՆԴՐԵՄ ՈՐ «ԱՅՈ» ՊԱՏԱՍԽԱՆԷՔ»

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՀԱԿԱՑՈՅՑ ԸՐԻՆ

Հանրաքուէի պայքարը հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Զօր. Տը Կոլի կողմէ : 40 մեթր բարձրութեամբ Վէ մը կ'իշխէր Հանրապետութեան արձանին վրայ, երբեւ խորհրդանշան կոլեաններու եւ Ե. Հանրապետութեան : Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին՝ անախորժ միջադէպերու տեղի չտալու համար : Ոստիկանութեան կողմէ գրաւուած էին հանդիսավայրին շրջակայ բոլոր տաները, ուր զինուորներ գնդացիրներով զինուած կը հսկէին : Թռչող օդանաւ մը (հելիքոփթէր) հսկողութիւն կը կատարէր օդէն :

Թերթերուն համաձայն՝ 130·000էն 150 հազար ժողովուրդ հաւաքուած էր, լսելու համար նոր սահմանադրութեան ըսկըզբունքները : Հրաւիրեալներուն մէջ կային Լանիէլ, Պիտօ, Մոլէ, Թրիպուլէ, Մորիս Շուման, Սուսթել, Փոլ Ռէնօ, Փինէ եւայլն :

Հանդիսութիւններէն առաջ խումբ մը ցուցարարներ, մեծ մասով համայնավար, ուզած քալել դէպի հրապարակ : Կը կրէին պաստառներ, որոնց վրայ գրուած էր . «ոչ» : Ցուցարարները միաժամանակ կը գոռային իրենց սովորական նշանախօսքը «Ֆաշիզմը պիտի չանցնի» : Ժողովուրդը, որ սկսած էր համախմբուիլ, պատասխանեց .— «Համայնավարները Մոսկուա թող երթան», «կեցցէ Տը Կոլ» : Կռիւներ եղան ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ : 24 ոստիկաններ վիրաւորուեցան, 10 ցուցարարներ հիւանդանոց փոխադրուեցան . բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան :

99 բանուորներ, որոնց մէջ՝ երեք կին եւ երկու Ալժերիացի, պարզեւատրուեցան աշխատանքի պատուոյ շքանշանով :

Վարչապետէն առաջ խօսեցան Կրթական նախարար Պերթուէն եւ Անտրէ Մալրօ, որոնք շեշտեցին հանրապետական կարգերու պահպանման անհրաժեշտութիւնը .— «1941ին ազատ Ֆրանսացիներու զէկավարը ըսած էր, — յայտարարեց Անտրէ Մալրօ, — Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն . որովհետեւ՝ մեր կամքն է հաւատարիմ մնալ ժողովրդավարական այն սկզբունքներուն, զոր մեր նախնիքները ստեղծեցին մեր ցեղին հանճարէն եւ որոնք խնդրոյ առարկայ են մահու եւ կենաց այս կռուին մէջ» :

Մալրօ յիշեց նաեւ Տանթոնն ու Սէն Ժիւսթը «որոնք կը յայտարարէին թէ Հանրապետութիւնը կառավարութեան հակիչն է ժողովուրդին ընտրեալներուն կողմէ . անոնք չէին յայտարարեր թէ անկա անդամահատութիւն մը պիտի ըլլայ» :

Կարգը եկած էր Զօրավարին, որ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ, շեշտելով իր հաւատարմութիւնը՝ հանրապետական կարգերու հանդէպ : Ցայտնելէ ետք, թէ նոր սահմանադրութիւնը կազմուած է ժողովուրդին համար իսկ, ժողովրդավարական սիսթեմով, Տը Կոլ աւելցուց . — «Քաղաքական պայքարներէ վեր՝ ազգային իրաւարար մը պիտի ըլլայ, քաղաքացիներէն ընտրուած, հաստատութիւններու օրինաւոր գործունէութիւնը ապահովելու պաշտօնով, որ իրաւունք պիտի ունենայ դիմելու ժողովուրդին գերագոյն կարծիքին, լուրջ տագնապի մը պարագային պատասխանելով Ֆրանսայի անկախութեան, պատուին եւ ամբողջութեան, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան փրկութեան : Պիտի ըլլայ կառավարութիւն մը՝ կառավարելու համար, որուն համար ժամանակ եւ կարելիութիւն պիտի տրուի, որ իր գործէն զատ ուրիշ բանով պիտի չզբաղի : Պիտի ըլլայ խորհրդարան մը՝ ազգին քաղաքական կամքը ներկայացնելու կոչումով, օրէնքներ քուէարկելու եւ անոնց գործադրութեան հսկելու համար, առանց դուրս ելլելու իր դերէն. Կառավարութիւնն ու Խորհրդարանը պիտի գործակցին, իրարմէ անջատ մնալով . գալով իրենց պատասխանատուութեան, կառավարութեան եւ խորհրդարանին ոչ մէկ անդամը միաժամանակ կրնայ մաս կազմել երկուքին» :

Տը Կոլ, որուն ճառը բազմաթիւ առիթներով ընդմիջուեցաւ խանդավառ կանչերով, ճշդեց նաեւ անդրծովեան հողամասերու պարագան .— «Ֆրանսայի ազգին եւ անդրծովեան ժողովուրդներու միջեւ Հասարակապետութիւն մը պիտի ըստեղծուի, որուն մէջ իւրաքանչիւր հողամաս պետութիւն մը պիտի ըլլայ, որ ինքզինք պիտի կառավարէ, մինչ արտաքին քաղաքականութիւնը, պաշտպանութիւնը, դրամը, տնտեսական եւ ելմտական քաղաքականութիւնը, արդարութեան հսկողութիւնը եւ բարձրագոյն ուսումը՝ պիտի ստեղծեն հասարակաց մարզ մը» :

Վարչապետը իր ճառը վերջացուց, յայտարարելով «յանուն Ֆրանսայի», կը խնդրեմ ձեզմէ որ «այո» պատասխանէք հանրաքուէին, որովհետեւ անհուն յոյս մը կը ծագի Ֆրանսայի համար . կը կարծեմ թէ արդէն ծագած է ան : Կեցցէ Հանրապետութիւնը, կեցցէ Ֆրանսան» :

Ժամը 7ին Վարչապետը վերջացուց իր խօսքը, հրաւիրելով ժողովուրդը, որ իրեն հետ երգէ «Մարսէյեզը», մինչ խանդավառ ամբոխը կ'աղաղակէր «Տը Կոլ, Տը Կոլ» :

Ե. Հանրապետութիւնը սկսած էր :

Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ թերթերուն մէջ հրատարակուած նոր սահմանադրութեան պատճէնը վաւերական չէ : Պաշտօնական շրջանակները սխալներ կը գտնեն անոնց մէջ :

Ֆրանսայի մէջ կին քուէարկողները աւելի շատ են քան այրերը : Արդարեւ, քուէարկելու տարիք ունեցող 15 միլիոն Ֆրանսուհիներ եւ 13 միլիոն Ֆրանսացիներ կան ներկայիս : Սահմանադրութեան պաշտօնական պատճէնը պիտի ղրկուի քուէարկելու իրաւունք ունեցող բոլոր Ֆրանսացիներուն :

× Ցարդ խորհրդային մամուլը վերապահ էր Զօր. Տը Կոլի հանդէպ : Մինչ հանրաքուէին թուականը կը մօտենայ, «Փրաւտա» հրաժարելով իր վերապահութենէն երկար յօդուած մը հրատարակած է, խստօրէն քննադատելով Փարիզի կառավարութիւնը : «Փրաւտա»յի համաձայն, սէնտիքաներու գոյութիւնը, ընկերային ապահովութիւնը, ընտանեկան նպաստները եւ գործադուլի իրաւունքը վտանգուած են Ֆրանսայի մէջ : Ինչպէս կը տեսնուի, խորհրդային մամուլին մէջ միայն համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը դիրք ճշդեց ֆրանսական նոր սահմանադրութեան դէմ, մինչ միւս թերթերը լռութիւն կը պահեն . ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ», խորհրդային կառավարութիւնը բարեկամական յարաբերութիւններ կ'ուզէ պահել վարչակարգի մը հետ, որ կը դատապարտուի համայնավար կուսակցութեան կողմէ ...

× Ուրբաթ առաւօտ Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռ, որ ընկերվարական կուսակցութեան կարեւորագոյն դէմքերէն մէկն է, պաշտօնապէս յայտարարեց թէ «այո» պիտի քուէարկէ Սահմանադրութեան : Ցարդ կը սպասէր Տէֆէռի դիրքորոշման, որ մեծ կարեւորութիւն ունի ընկերվարական կուսակցութեան համար :

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

Մըր Մըրն

«ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»ԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Միջազգային շրջանակներու համաձայն «պաղ պատերազմը» սկսած է սաստկանալ երկու ճակատներուն միջեւ : Արդարեւ, այդ սաստկութիւնը տեղ – տեղ ստացած է այնպիսի բնոյթ՝ որ «պաղ պատերազմը» սկսած է··· տաքնալ : Օրական հազարաւոր ռումբեր կ'արձակուին Ազգ. Չինաստանի պատկանող կղզիներուն վրայ, մինչ Լիբանանի մէջ քաղաքացիական կռիւները տակաւին չեն հասած իրենց վախճանին :

Անշուշտ «պաղ» թէ «տաք» այս պատերազմները լուրջ վնասներ կը հասցնեն քաղաքացիներուն, զինուորներուն թէ կառավարութեան : Բայց ուրիշ զոհեր ալ ունին անոնք, ինչպէս՝ գրողները ···:

Արդարեւ, ամերիկեան ամսագիր մը 1939ին հրատարակած էր աշխարհահռչակ գրագէտ Էրնըսթ Հէմինկուէյի երեք պատմուածքները, որոնց նիւթը առնուած էր Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմէն : Ինչպէս ծանօթ է, Հէմէնկուէյ պատերազմական թղթակից էր սպանիացի Հանրապետականներու կողքին : Վերջերս ամերիկեան նոյն այդ ամսագիրը ուզած է վերահրատարակել Հիմինկուէյի այդ պատմուածքները : Գրագէտը արգիլած է : Հրատարակիչն ու գրողը դիմած են Նիւ Եորքի Բարձր. Ատեանին :

Հետաքրքրականը սակայն Հիմինկուէյի պատճառաբանութիւններն են.— Վերջին տասը տարիներու ընթացքին ամերիկեան հանրային կարծիքը փոխուած է. Խորհրդային Ռուսիա, որ Միացեալ Նահանգներու դաշնակիցն էր, այսօր դարձած է անոր գլխաւոր թշնամին : Հետեւաբար՝ 1958 թուականին խնդրոյ առարկայ երեք պատմուածքներուն հրատարակութիւնը բարոյական թէ նիւթական մեծ վնասի մը պիտի ենթարկէ գրագէտը : Միւս կողմէ, Ամերիկա այսօր բարեկամացած է Մատրիտի հետ, այսինքն միացած անոնց՝ որոնք Հիմինկուէյի կողմէ «փաշական» յօրջորջուած էին «Որո՞ւն համար կը ղօղանջեն զանգերը» վէպին մէջ :

Ինչպէս կ'երեւի, պատճառաբանութիւնը տեղին է, հետեւաբար, Նիւ Եորքի Բարձր. Ատեանը թոյլ չի կրնար տալ որ ամսագիր մը հրատարակէ «ամերիկեան հանրային կարծիքը պղտորելու» կոչուած գրութիւններ, հոգ չէ թէ անոնց հեղինակը ըլլայ ··· Ամերիկացի Հիմինկուէյ :

«Պաղ պատերազմ»ին մէջ կառավարութեան շահը կը պահանջէ որ հանրային կարծիքը ըլլայ իր կողքին :

Գրագէտն ալ կը փափաքի որ ընթերցողները մնան իր կողքին :

Թերթին տնօրէնը չուզեր հրաժարիլ իր շահաբաժինէն, որ կրնայ ապահովել հռչակաւոր գրողի մը գործերուն հրատարակութեամբ :

Ստեղծուած խառնիճաղանճին մէջ վընասողները կ'ըլլան··· մտաւորականները, որ թարգմանի՝ թերթ եւ գրագէտ :

Պիտի ըսէք թէ հարցը կը կարգադրուի, երբ ճակատները որոշեն վերջ տալ «պաղ պատերազմ» կոչեցեալ սա՛ «անխիղճ»ին :

Հարցը հոն է սակայն, որ երբ «պաղը» վերջանայ՝ պիտի սկսի «տաքը» եւ այն ատեն··· բոլորս մէկ պիտի վնասենք :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՐԿՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐ

«Ասում եմ ես գովք ապա արդար
Անտունիների՛ն տխրաբարբառ,
Շրջիկ տաղերին, որ դարեդար
Երգել են հողէ մեր գիւղերում,
Կամ քարաքանդակ քաղաքներում —
Այդ քաղաքների խուլ տներում,
Սիրելիների սիրուց հեռու՝
Իրենց հայրենի խուլից հեռու ...»։

(«Գիրք ճանապարհի») ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

1956ին Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Հայկական մինիատուրների պետական ձեռագրատան մատենադարանին կողմէ, եւ աշխատակցութեամբ Աս. Մնացականեանի «Հայկական Միջնադարեան Ժողովրդական Երգեր» անունով բաւական ընդարձակ հատորը, նուիրուած մեծանուն հայագէտ Մանուկ Աբեղեանի յիշատակին։ Միայն ներածութիւնը կը գրաւէ 110 էջեր։ Յետոյ կուգան երգերը 348 էջերով։ Ամէնէն վերջը «բանասիրական տեղեկութիւններ, օժանդակ նիւթեր եւ ծանօթագրութիւններ» 202 էջեր, որոնց մէջ են նաեւ օգտագործուած աղբիւրներու ցանկը, բառարանը եւ յատուկ անուններու ցանկը։

Ինչպէս բանասիրական, գիտական եւ պատմական ուրիշ երկասիրութիւններ, որոնք վերջին տարիները լոյս տեսան Հայաստանի մէջ այնպէս ալ Աս. Մնացականեանի այս գործը կարելի է նկատել առաջին համադրական աշխատութիւններէն մէկը, որոնք նուիրուած են Միջնադարեան Ժողովրդական Երգերուն թէ՛ ուսումնասիրութեամբ եւ թէ նիւթերով։ Անշուշտ, ինչպէս այդ ցոյց կուտայ օգտագործուած աղբիւրներու ընդարձակ մէկ ցանկը, եղած են զանազան ժամանակներու մէջ նման փորձեր, առանձին հատորով կամ պարբերական մամուլի մէջ, որոնք նկատի ունեցած են այս բազմակողմանի նիւթը։ Կարելի չէ ըսել թէ Աս. Մնացականեանի երկասիրութիւնն ալ սպառիչ կերպով պրպտած է այս անըսպառ հանքը։

1952ին Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ Նիւ Եորքի Ակնայ Հայրենակցական Միութեան նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններով եւ տողերս ստորագրողին խմբագրութեամբ, հազարէ աւելի էջեր պարունակող «Ակն եւ Ակնցիք» ստուար հատորը, որուն մէջ Ակնայ Անտունիներուն, այսինքն միջնադարեան ժողովրդական երգերուն նուիրուած է միայն շուրջ երկու հարիւր մեծադիր էջեր, ողբացեալ Վահան Գույումճեանի ուսումնասիրութեամբ որոնց ամբողջութիւնը կը պարտինք իր պրպտումներուն եւ ջանքերուն։ Այս հատորին յիշատակութիւնը չենք գտներ դժբախտաբար օգտագործուած աղբիւրներուն մէջ։ Յիշուած հատորէն ժամանակին ղրկուած են Միասնիկեան մատենադարանին, Էջմիածին եւ թերթերու խմբագրութիւններուն (այս վերջիններն ալ լռութիւն պահեցին, երբ անոնց հեղինակներու եւ գործերու թէ՛ յիշատակութիւնը եւ թէ փառաբանութիւնը կը կարդանք իրենց թերթերուն մէջ)։

Աս. Մնացականեան իր ներածութեան մէջ կը գրէ — «Դեռ եւս գոյութիւն չունի դէթ մի փոքրիկ ժողովածու, ուր ամփոփուած լինէին նրանց ընտրուած կամ մի այլ եղանակով խմբաւորուած նմոյշները։ Չկան նաեւ նրանց առանձին ուսումնասիրութիւններ»։

Այս տողերը գրուած են 1956ին, երբ 1952 լոյս կը տեսնէր «Ակն եւ Ակնցիք» ստուար հատորը։ Զարմանալ կարելի է որ Աս. Մնացականեան կը յիշէ միեւնոյն տեղն հետեւեալ հեղինակները, Մ. Աբեղեան, Տիրայր Արքեպիսկոպոս, Հայր Ն. Ակինեան, Մ. Մկրեան, Գր. Գրիգորեան, Ա. Զօպանեան, Գ. Անդրէասեան, Գ. Յովսէփեան, Վ. Փափազեան, Հ. Ճանիկեան, Ղ. Յովնանեան, Գ. Սրուանձտեանց, Կ. Կոստանդեան եւ ուրիշներ, որոնք հայկական միջնադարեան երգերու ուսումնասիրութեամբ զբաղած են եւ տըւած են նաեւ նիւթեր։ «Ահա մօտաւորապէս այն պատկերը, կը գրէ Աս. Մնացականեան, որն ունեցել է մինչեւ օրս հայկական միջնադարեան ժողովրդական երգերի հրատարակման, գնահատման եւ ուսումնասիրութեան գործը»։

Բարեբախտաբար հեղինակը կը զգայ թէ «բաց ու թերի» գոյութիւն ունին իր ժողովածուին մէջ. «երբ մասնագէտները ձեռքի տակ ունենալով սոյն ժողովածուն, ձեռնամուխ կը լինեն նրա ընդգրկած նիւթի առաւել բազմակողմանի ուսումնասիրութեանը, աստիճանաբար կը լրացնեն այն բացն ու թերին, որ առկայ է սոյն հրատարակութեան մէջ»։

1957ին ալ դարձեալ Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Նահապետ Քուչակ» անունով «Հայրենի կարգաւ» քառեակները, Ավ. Ղուկասեանի յառաջաբանով, որուն խորագիրն է «Մեծ հումանիստ Քնարերգուն» 35 էջերով։ Հատորին մէջ կան 385 քառեակ սիրոյ հայրեններ, 46 քառեակ «Պանդխտութիւն» եւ 122 քառեակ «Խոհական եւ խրատական», ծանօթութիւններով եւ բազմաթիւ փոփոխակներով։

Ավ. Ղուկասեան «Նահապետ Քուչակ»ի այս ժողովածուն կազմելու ատեն հիմք է ունեցեր Ա. Տեւկանցի «Հայերգ»ը, Մ. Աբեղեանի «Գուսանական Ժողովրդական երգեր»ը եւ Ա. Զօպանեանի «Հայրեններու բուրաստան»ը։ Իր «Նահապետ Քուչակ»ի ժողովածուն աւելի ամբողջական պիտի ըլլար, եթէ աչքի առջեւ ունենար նաեւ Վ. Գույումճեանի թէ՛ ուսումնասիրութիւնը եւ թէ նիւթերը որոնց մէջ կան անյայտ մնացած ժողովրդական բանաստեղծութեան աննման գոհարներ, քնարերգական անզուգական տողեր։

Եւ սակայն Աս. Մնացականեանի հատորին վրայ այս երկրորդ գործը առաւելութիւն մը ունի։ Հեղինակը ծանօթ է մեր յիշած երկասիրութեան, «Ակն եւ Ակընցիք»ին, որովհետեւ տեղ մը կը յիշէ. — «Ակն եւ Ակնցիք ազգագրական ժողովածուն, որ հրատարակուել է 1952 թըւականին, պարունակում է բաւականաչափ նիւթ, «Հայրեն» հասկացողութեան տաղաչափական էութեան դէմ»։ Իսկ ծանօթութիւններուն մէջ կը կարդանք նաեւ հետեւեալ բացատրութիւնը. — «Մի քանի տարի առաջ լոյս տեսած «Ակն եւ Ակնցիք» ստուար ժողովածուում հրատարակուեցին բանահաւաք Վ. Գույումճեանի հաւաքած Ակնայ հայրեններ, որոնց մեծ մասը պանդխտական է եւ բոլորն ալ տաղաչափութեամբ չեն համապատասխանում 15 վանկանի հայրենների։ Գույումճեանի հաւաքած զգալի մասը հաւանական է, սկզբնապէս գրական ծագում ունի, բայց հայրենների նման ժողովրդականացնելու Ակնում։ Արդեօ՞ք սրանց եւ քուչական հայրենների միջեւ չկայ հեղինակային կապ։ Այս հարցը կարօտ է ուսումնասիրութեան»։

Ավ. Ղուկասեան ծանօթ ըլլալով մէկտեղ այս գործին, դիտելի է որ իր մէջ բերած եւ օգտագործած նիւթերուն մէջ երբեք յիշուած չեն Վ. Գույումճեանին հաւաքած նիւթերը։

Ավ. Ղուկասեան հիմնական միտք մը կը յայտնէ, որուն մենք ալ համաձայն ենք. «Այսպէս ուրեմն, մեր կարծիքով Քուչակի ստեղծագործութեան պատուանդանը, սնուցիչ աղբիւրը Ակնի եւ նրա շրջապատի կեանքն է 16րդ դարի առաջին տասնամեակներին»։

Տեսնենք թէ «Ակն եւ Ակնցիք» հատորին մէջ ի՞նչ տրուած է իբրեւ Անտունի Քուչակեան տաղերէն։ Արդեօ՞ք «մեծ մասը պանդխտական է» ինչպէս կը կարծէ «Նահապետ Քուչակ»ի քառեակներուն հաւաքածոյին հեղինակը։

Աչքի առջեւ ունենալով Վ. Գույումճեանի ուսումնասիրութեամբ ներկայացուած բոլոր նիւթերը, կը գտնենք որ 184 մահերգներուն, 91օրօրներուն եւ 48 հարսանեկան հայրեններուն քով 126 պանդխտութեան հայրեններ կան։

Ինչ որ ալ ըլլայ անոնց նիւթը, իրողութիւնն այն է որ Ակնայ անտունիները կամ հայրենները մինչեւ հիմա օգտագործուած չեն յիշուած երկու հատորներուն մէջ։ Փափաքելի էր որ Գիտական – բանասիրական նոր աշխատութեան մէջ անոնք լրջօրէն քննութեան առնուէին, վստահ ըլլալով որ այդ քննութիւնը նորանոր գիւտերու առջեւ պիտի դնէ ենթական եւ հայկական միջնադարեան ժողովրդական երգերու արուեստը աւելի յստակ եւ չոչափելի պիտի դարձնէ։ Որովհետեւ բաղդատութիւն մը մեզ բերաւ այն եզրակացութեան, որ «Նահապետ Քուչակ»ի անունով լոյս տեսած հատորին մէջ չկան այն գեղեցիկ, թանկագին եւ քնարերգական քերթուածները, որ «Ակն եւ Ակընցիք» հատորին մէջ կան եւ որոնք քառեակներ չեն միայն։ Կան ալ որ ընդարձակ դիւցազներգութեան մը ինչ ինչ հատուածներն են։

Ավ. Ղուկասեան որ Մեծ հումանիստ Քնարերգուն» Նահապետ Քուչակը եւ իր ստեղծագործութիւնը կ'ուսումնասիրէ Ակնայ միջավայրին եւ իր շրջապատի պայմաններուն մէջ, ճիշդ կը նկատէ որ այդ պայմաններուն եւ ժողովուրդի ապրելակերպին ծանօթ ըլլալու հետեւանքով միայն կրնար Նահապետ Քուչակ բանաստեղծը հոն ծնած ըլլալ եւ հոն ալ ապրիլ։

Բծախնդիր պրպտող մը եւ ուսումնասիրող մը Նահապետ Քուչակի քերթուածներուն մէջ պիտի գտնէ այնպիսի բառեր, բացատրութիւններ, ապրելակերպի հետքեր, որոնք բացառաբար Ակն քաղաքին եւ շրջակայ գիւղերու բնակչութեան յատուկ են։ Որով կասկած չի մնար, որ Նահապետ Քուչակ երկար տարիներ ապրած է այդ քաղաքին մէջ։

Փափաքելի է որ նման բանասիրական, քննադատական գործեր լոյս տեսնէին իրենց հարազատ ուղղագրութեամբ, որպէս զի ուրիշ բանասէրներ կարենային ձեռագրական բաղդատութիւններ ընել։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

1. Հայկական Միջնադարեան Ժողովրդական Երգեր Աս. Մնացականեան, Երեւան, 1956։
2. Նահապետ Քուչակ, Երեւան, 1957։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՄԵԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Որոտանի գետահովիտի տեղագրական եւ երկրաբանական բարենպաստ պայմանները հնարաւորութիւն կուտան՝ ըստեղծելու բաւական մեծ ջրամբարներ, որոնք կը հանդիսանան տարեկան ու բազմամեայ կարգաւորիչներ՝ Որոտանի եւ ելեկտրուժի միւս սիսթեմներուն համար։ Այդ ջրամբարները միաժամանակ պիտի դառնան ձկնաբուծութեան եւ ձըկնորսութեան զարգացման վայրեր։

Սպանդարեանի ջրակայանը պիտի ունենայ ծովու մակերեւոյթէն 2·065 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող ջրամբար։ 290 միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալ ունեցող այդ ջրամբարին համար պիտի կառուցուի 74 մեթր բարձրութեամբ ամփարտակ, 103 մեթր բարձրութեամբ նոյնպիսի ամբարտակ մը պիտի շինուի Անգեղակոթի ջրամբարի համար, որ պիտի ունենայ 260 միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալ։ Իսկ Տաթեւի ջրակայանը պիտի ունենայ կամարաձեւ երկու ամբարտակներ՝ 50 եւ 70 մեթր բարձրութեամբ։ Այդ ամբարտակներուն շնորհիւ պիտի ստեղծուին 12 միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալով Տաթեւի ջրամբարը եւ հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալով Տոլորսի ջրամբարը։ Այսպէսով կը ստեղծուի չորս ջրամբար՝ 662 միլիոն խորանարդ մեթր ընդհանուր ծաւալով։

Այդ ջրամբարներուն շինութեան համար անհրաժեշտ կը նկատուի տեղափոխել Սիսիանի շրջանի Բազարչայ, Բորիսովկա, Բալակ, Շաղաթ, Աշոտաւան, Տոլորս գիւղերը։ Այդ բնակարանները պիտի կառուցուին այլ շրջաններու մէջ՝ ջրվէժի շինարարութեան հաշւոյն։

Որոտանի ջրվէժը իր հիմնական ցուցանիշներով Հայաստանի ելեկտրուժի ցանցերուն շարքին առաջին տեղը կը գրաւէ։ Որոտանի սիսթեմը կոչուած է վճռական դեր խաղալու միւս կայաններու, որոնց կարգին՝ նաեւ Սեւան – Հրազդանի ջրվէժի կայաններու կարգաւորման մէջ։

Որոտանի ջրվէժին շինութիւնը հիմնովին կը բարեփոխէ այդ շրջանին տնտեսութիւնը։ Կը ստեղծուին արտադրական բազմաթիւ նոր հիմնարկութիւններ, մշակութային օճախներ, բարեկարգ բընակավայրեր։ Այս բոլորին շնորհիւ կը բարձրանայ աշխատաւորներու նիւթական եւ մշակութային մակարդակը։

Կ'ենթադրուի թէ Որոտանի ջրվէժին շինարարութեան պիտի ձեռնարկուի Տաթեւի ամէնէն հզօր ջրակայանէն։ Բաւական է ըսել թէ այդ կայանի ելեկտրուժի տարեկան արտադրութիւնը կը կազմէ ամբողջ ջրվէժին արտադրուելիք ելեկտրուժին 62·5 տոկոսը։ Սակայն ճիշդ այստեղ հարկ է ըսել, թէ Տաթեւահէսը առաւելագոյն չափով ելեկտրուժ կ'արտադրէ միայն այն ատեն՝ երբ պատրաստ ըլլայ Սպանդարեանի ջրամբարը, առանց որուն Տաթեւի ջրակայանի ելեկտրուժի արտադրութիւնը ժամական 200 – 230 միլիոն քիլովաթ նուազ կրնայ ըլլալ։ Հետեւաբար Սպանդարեանի ջրամբարին շինութիւնը պէտք է դասուի կառուցումներու առաջին կարգին։

Տաթեւահէսը կ'օգտագործէ Որոտան գետի այն մասը, որ ինկած է Շամբ գիւղի աւերակներէն 32 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, մինչեւ Շահվերտլար գիւղը։ Այդ վայրին մէջ գետը կը պատնէշուի յիսուն մեթր բարձրութեամբ կամարաձեւ ամբարտակով, որուն շնորհիւ ջուրին մակարդակը կը բարձրանայ եւ կը հասնի Շամբի ջրակայանի բաց ջրանցքի մակարդակին։ Այսպէսով կը կազմուի 12 միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալ ունեցող ջրամբար, որ լիովին բաւական է Շամբի ջրակայանէն ստացուող ջուրի սպառումը վերակարգաւորելու համար։

Տաթեւի ջրակայանի առաջնահերթ կառուցումներէն մէկն է Տոլորսի ջրամբարը, որուն համար ընդարձակ աւազան մը կայ։ Հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալով ջրամբարը հնարաւորութիւն կուտայ կուտակելու Սիսիան գետի գարնանային ջուրերը, որու հաշւոյն Տաթեւ ջրակայանը կ'արտադրէ տարեկան 74 միլիոն քիլովաթ – ժամ կարգաւորիչ ելեկտրուժ։

Տոլորսի ջրամբարի շինութեամբ, ինչպէս ըսինք, ջրամոյն կ'ըլլան Տոլորս եւ Աշոտաւան գիւղերը։ Այդ գիւղերու բընակչութեան համար նախատեսուած է Որոտան գետի աջ ափին կառուցանել նոր աւան, որ Սիսեանի շրջանին հետ ամբողջութիւն մը պիտի կազմէ։ Կը նախատեսուի այնտեղ շինել 4 – 6 եւ 8 բնակարան ունեցող երկյարկանի շէնքեր եւ միայարկ առանձնատուներ։ Աւանը պիտի ունենայ կեդրոնական ջեռուցում, կոյուղի, ջըրմուղ, սինեմա, բուժարան, մանկապարտէզ, դպրոց, մարզադաշտ եւ մշակութային եւ զբօսանքի այլ կեդրոններ։ Շինարարութեան առաջին օրերուն իսկ աւանին մէջ պիտի հիմնուին զբօսայգիներ, պիտի տնկուին ծառեր։ Շամբի ջրակայանի տընօրէնութեան, ինչպէս նաեւ Տաթեւի ամբարտակի եւ թիւ մէկ ստորերկրեայ ճամբու շինարարներուն համար պիտի կառուցուի նաեւ յատուկ աւան մը՝ Շամբ գիւղի աւերակներու շրջանին մէջ։

Տաթեւի ջրակայանի խոտորումը (տերիվասիոն) կ'ունենայ 18 քիլոմեթր երկայնութիւն եւ ամբողջովին կ'անցնի մինչեւ 15 քառ. մեթր տրամագիծ ունեցող անճնշում փապուղիի մէջէն, ուրկէ մէկ վայրկեանի մէջ կը հոսի 25 խորանարդ մեթր ջուր։ Խոտորման գիծը կ'անցնի Որոտանի աջ ափէն։ Փապուղին փորելու համար նախատեսուած են տասը խորշեր։ Բացի մուտքի եւ ելքի Փապուղիի խորշերէն՝ պիտի բացուին ստորերկրեայ չորս ճամբաներ։

Ստորերկրեայ թիւ մէկ ուղին կը տեղաւորուի Շամբ գիւղի աւերակներուն մօտ։ Ստորերկրեայ թիւ երկու ուղին կը բացուի Եայճի գիւղի դիմաց գտնուող կիրճին մէջ։ Բանուորներու համար նախատեսուած է ստեղծել ժամանակաւոր աւան՝ նախկին Եայճի գիւղին տեղը։ Ստորերկրեայ թիւ երեք ուղին կը տեղաւորուի Եայճի եւ Հալիձոր գիւղերու միջեւ ինկած կիրճին մէջ։ Այդ ճամբուն համար ալ պիտի շինուի ժամանակաւոր աւան։ Չորրորդ ուղին կը բացուի Շինուհայր գիւղին մօտ։ Շինուհայրին յարող բարձրաւանդակին վրայ նոյնպէս կը հիմնուի նոր աւան մը։ Կայանի շինարարութեան ընթացքին այնտեղ պիտի ապրին ստորերկրեայ ճամբուն բանուորները, իսկ շինարարութեան աւարտումէն ետք՝ այնտեղ պիտի տեղափոխուին Շինուհայր գիւղի բնակիչները։

Խոտորման վերջաւորութեան՝ Խոտ գիւղի շրջանին մէջ գտնուող Սարահարթին վրայ պիտի շինուի հարիւր հազար խորանարդ մեթր ծաւալով օրական կարգաւորման աւազան։ Այստեղ ալ կը նա–

խատեսուի նոր աւանի մը շինութիւնը : Այստեղ կ'ապրին փապուղիի ելքի խորշին, կարգաւորման աւազանի եւ մասամբ խողովակաշարքի շինարարները : Աշխատանքներէն ետք՝ այդ աւանը պիտի տեղափոխուին Ծոտ գիւղի բնակիչները :

Ջրակայանին շէնքը կը տեղաւորուի Որոտանի կիրճին մէջ՝ Շահվէրտյար գիւղի շրջանը : Ներկայիս կ'ուսումնասիրուին շէնքին ստորերկրեայ փոփոխութիւնները : Տեղագրական եւ երկրաբանական պայմանները թոյլ կուտան կառուցանել կայանի ստորերկրեայ շէնք մը :

Տաթեւի ջրակայանի շինարարութեան շրջանին մէջ փոխադրական միջոցները թոյլ են : Մօտակայ Ղափան երկաթուղիի կայարանը կը գտնուի ապագայ ջրակայանէն 45 քիլոմեթր, իսկ գլխաւոր շինութիւններէն 87 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ : Ղափան կայարանի մօտ պիտի շինուի մատակարարման կեդրոն : Այստեղէն ջրակայան կը տանի Ղափան : Գորիս խճուղին : Իսկ միւս կեդրոններուն համար՝ շինարարական հրապարակներ եւ ստորերկրեայ կառուցումները, անհրաժեշտ է բանալ նոր խճուղիներ :

Մեծ աշխատանքներ պէտք է կատարուին նաեւ Տաթեւի ջրակայանի շինարարութեան կեդրոններուն ջրամատակարարման համար : Նախատեսուած է օգտագործել Ակների աղբիւրները, որոնք պիտի միացուին Գորիսի ջրմուղին : Պէտք է հաստատուին 25 – 30 քիլոմեթր ջրմուղի նոր գիծեր, որոնք կ'ընդգրկեն կայաններու կառոյցները, Ծոտի եւ Շինուհայրի նոր աւանները, Հալիձոր եւ Ցայծի գիւղերը եւ շինարարական այն տեղամասերը՝ որոնք կը գտնուին այդ գիծին վրայ : Նոր աւանը , ուր կը տեղափոխուին Տոլորս եւ Աշոտաւան գիւղերու բնակիչները, ջուր պիտի ստանայ Սիսիանի աղբիւրներէն :

Շինարարութեան կայաններուն ելեկտրականութիւն պիտի մատակարարուի Գիւմիւշ – Քաջարան ելեկտրահաղորդման գիծէն : Շինուհայրի սարահարթին վրայ պիտի տեղաւորուի 220/100/35 քիլովաթնոց բաց ենթակայան : Այդտեղէն ելեկտրահաղորդման բարձր վոլթով գիծեր պիտի տարուին դէպի շինարարութեան կեդրոնները : Այդ գիծերուն երկայնութիւնը պիտի ըլլայ աւելի քան քանի մը տասնեակ քիլոմեթր :

Ահա Տաթեւի ջրակայանի շինարարութեան համառօտ նկարագրութիւնը : Ինչպէս կ'երեւի՝ բաւական բարդ հարց է : Հիմնականը նախապատրաստական աշխատանքներն են, որոնց համար առնուազն երկու – երեք տարի պէտք է : Ճիշդ այդ պատճառով նախապատրաստական աշխատանքներուն անհրաժեշտ է ձեռնարկել ոչ թէ 1959ին, ինչպէս նախատեսուած է, այլ՝ ընթացիկ տարուան մէջ : Այդ ձեւով հնարաւորութիւն կը ստեղծուի 1961ին սկսիլ հիմնական աշխատանքներուն :

Պէտք է արագացնել նախագիծերու մշակումը :

Կասկած չկայ թէ երկրին բոլոր ուժերը աշխատանքի պիտի լծուին՝ Որոտանի ջրվէժին առաջնեկը՝ Տաթեւի ջրակայանի շինարարութիւնը ժամանակին աւարտելու համար : Այդ կայանի շինարարութեան յաջողութենէն կախում ունի ջրվէժին միւս կայաններուն կառուցման յաջողութիւնը :

Վ. ՍԵԿՈՅԵԱՆ

ՊՈՒՐՍԱՅԻ ՀՐԴԵՀԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, տխուր հրդեհ մը հինգ հազար տուն ու խանութ մոխրակոյտի վերածած էր Պուրսայի մէջ (Թուրքիա) : Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան. —

Պուրսա քաղաքը ենթարկուեցաւ հրդեհի ահաւոր աղէտի մը : Հարիւր հազարի մօտ Պուրսացիներ, ապատարարներու կողքին ժամերով պայքարեցան բոցերուն դէմ , որոնք մոխիրի վերածեցին աւելի քան հինգ հազար տուներ ու խանութներ :

Գրավաճառներու շուկային կից գտնուող կազմատունէ մը յանկարծ ծագեցաւ հրդեհը, որ 15 վայրկեանի մէջ տարածուեցաւ գոց շուկայի բոլոր բաժնեմասերուն վրայ եւ սկսաւ առաջանալ : Երեք օրէ ի վեր շարունակուող անօրինակ տաքերը չորցուցած էին փայտաշէն տուները , որոնք կը բռնկէին անմիջապէս եւ հրդեհը կը տարածուէր : Ժողովուրդը կը խուժէր գոց շուկայ , խանութպաններն ու առեւտրական գրասենեակներու տէրերը ձեռնածալ կը դիտէին երկինք բարձրացող կրակը, որուն զոհ կը դառնային խանութներն ու գործատեղիները : Քիչ ատեն վերջ բոցերը պատեցին երկու քիլոմեթրի մօտ դաշտ մը եւ հասան հիւսուածեղէնի գործարանները ու բամպակի մթերանոցները : Այլեւս անհնարին դարձած էր աղէտին առաջքը առնել :

Ոսկերիչներու Շուկան անձնատուր եղած էր բոցերուն : Ոսկերիչներու խանութներուն մէջ գտնուող ոսկիէ իրեղէնները կը հալէին, ապակիները ջարդ ու փշուր կ'ըլլային ջերմութեան ազդեցութենէն : Գաւառներէն հասնող հրշէջները, կողք կողքի, անդուլ անդադար կ'աշխատէին Եալովայէն եկող զինուորականներուն հետ, բայց ապարդիւն :

Արձակուեցան խորտակիչ ռումբեր ... պատերը կը փլցուէին արգելք հանդիսանալու համար բոցերու յառաջացման ,բայց ոչ մէկ պատուար կրնար արգիլել անոնց ծաւալումը, որ ամէն վայրկեան աւելի եւս վտանգաւոր կը դառնար :

Գրավաճառներու շուկան, Էմիրհան , Սանալը Զարշըն, Ոսկերչաց Շուկան, Առեւտրական սակարանը, Կէլինճիք Զարշըն, Եօրկանճըլար, Արաքիյէճիլէր , Պէտէսթէն, Շէքերճիլէրպաշը, Սարաչհանէպաշը, Զըրա փազարը, Թաշչըլար , Քէօֆիւճիւլէր, Ֆէվզի Չաքմաք պողոտային մէկ մասը եւ Փայթոն ճուլար խանը այրեցան ամբողջովին : Բոցերը պատեցին նաեւ պատմական «Ֆիրինճ» խանը : (Այս խանը կառուցուած էր Պէյազիտ Բ.ի կողմէ, իբրեւ հասոյթի աղբիւր Իսթանպուլի մզկիթներուն եւ վարժարաններուն) : Խանը մոխիրի վերածուեցաւ մէկ ժամուան մէջ : Դարձեալ ռումբեր նետուեցան դէթ այստեղ մարելու համար կրակը, բայց ոչ մէկ արդիւնք կարելի եղաւ ձեռք ձգել :

Հրոյ ճարակ դարձած է 17 հազար քառակուսի մ. դաշտ մը : Պաշտօնապէս չէ ճշդուած թէեւ այրած խանութներու թիւը, բայց վերոյիշեալ վայրերուն մէջ, գոյութիւն ունէին աւելի քան հինգ հազար տուներ ու խանութներ, որոնց մեծամասնութիւնը ապահովագրուած էր :

Ապահովագրիչներ կը յայտնեն թէ նիւթական վնասը հրապարակի այսօրուան գիներով առնուազն մէկ միլիառ է :

Ճարտարարուեստի նախարար Սամէտ Աղաօղլու որ դէպքին վայրը փութացած էր, յայտարարեց — «Շփման մտած եմ Հանր. Նախագահին ու վարչապետին հետ : Իսկոյն պիտի առնուին անհրաժեշտ միջոցները եւ պիտի կատարուին օժանդակութիւններ » :

Այն պահուն, երբ հրդեհը կը շարունակուէր բովանդակ սաստկութեամբ , շահագրգռուողները կը յայտնէին, թէ երկու հոգի մեռած ու հարիւրաւոր ուրիշներ վիրաւորուած էին :

Դեռ չէ ճշդուած հրդեհին պատճառը , բայց որոշ է որ ան ծագած է կազմարարի մը գործատեղիէն :

ՄԷՆՏԷՐԷՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պուրսայի հրդեհին շուրջ Ա. Մէնտէրէս հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ. — « Ցաւով տեսայ թէ մեծ վնասներ պատճառած է հրդեհը Պուրսայի մէջ : Ամէնէն աւելի ցաւալի պարագան այն է որ աղէտեալներուն մէջ կան մեծ թիւով հայրենակիցներ որոնք կորսնցուցած են իրենց ամբողջ ունեցածն ու օրուան ապրուստի բոլոր հնարաւորութիւններն ու միջոցները :

Այս աղէտը, որուն ենթարկուեցաւ կանաչ ու գեղեցիկ Պուրսան, մեծ յուզումի եւ սուգի մատնեց բովանդակ Թուրքիան : Կը ստանամ հեռագիրներ բազմաթիւ հաստատութիւններէ եւ բարեսէր յարգելի հայրենակիցներէ, որոնք փափաք կը յայտնեն օժանդակելու Պուրսայի աղէտեալներուն : Անոնց այս վերաբերումը , կասկած չկայ թէ մխիթարութիւն մը պիտի ըլլայ այն հայրենակիցներուն, որոնք կորսնցուցած են իրենց օրապահիկը ճարելու ամէն հնարաւորութիւն :

Կարմիր մահիկը այս նպատակին իրագործման համար շարժման անցած է արդէն ու պիտի կազմէ յանձնախումբ մը :

Անկէ զատ կ'ուզեմ յայտնել հանրային կարծիքին, թէ կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներուն շնորհիւ, որքան ալ մեծ ըլլան մեր կրած վնասները , արմատապէս պիտի վերանորոգուին մօտ ատենէն եւ Պուրսա աւելի բարեզարդուած երեւոյթ մը եւ տեսարան մը պիտի ստանայ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ

Ամերիկեան «Տէյլի Փրես» թերթը կը հաղորդէ թէ Տոքթ. Պօղոս Տէր Կարապետեան դասախօսութիւն մը տուած է անջրպետային հրթիռներու զարգացման , երկրի ձգողութեան, օդանաւերու եւ հրթիռներու միջեւ եղած տարբերութեան եւ գիտական այլ այժմէութիւններու մասին :

Թերթը կ'աւելցնէ թէ գնահատուած գիտնական մըն է Տէր Կարապետեան, որ կը պաշտօնավարէ անջրպետի թէքնիք աշխատանոցներու մէջ, Ռեմօ Ուուտրիճ Ընկերութեան մօտ, Քալիֆորնիա : Բարձրագոյն ուսումը ստացած է Մետիսըն Ուիսքանսըն քոլէճին մէջ : Լոս Անճելըսի համալսարանը աւարտելէ ետք՝ պաշտօնի կոչուած է վերոյիշեալ ընկերութեան մօտ :

Ֆրեզնոյի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ասպարէզ», արձագանգ հանդիսանալով այս լուրին, կ'աւելցնէ թէ գիտական համագումարի մը մէջ վերջերս խօսած իր ճառը լոյս տեսաւ ամերիկեան թերթերու մէջ, որոնք մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին անոր :

Տոքթ. Պօղոս Տէր Կարապետեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն է, որուն շարքերուն մէջ վարած է վարչական եւ այլ կարեւոր պաշտօններ : Ր

Մ. ՍԱՐԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԳՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Գրիւսէլի միջազգային ցուցահանդէսին կը մասնակցին բազմաթիւ Հայեր , տարբեր մարզերու մէջ եւ տարբեր երկիրներէ :

Պելժիոյ կառավարութեան ընդհանուր կոմիսարը շարք մը պարգեւատրումներ կատարած է Համաշխարհային այս ցուցահանդէսին մասնակցող ուշագրաւ արուեստագէտներուն :

Պարգեւատրուածներու շարքին կը գտնուի նաեւ յայտնի նկարիչ Մարտիրոս Սարեան (Հայաստան), որ ստացած է ոսկի շքանշան՝ «Բնանկար. Հայաստան» եւ «Երեւանի ծաղիկները» իւղանկարներուն համար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տաղանդաւոր դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեան Ֆրանսա 3 ռատիօկայանէն (Նախկին Շէն Նասիոնալ) հրաւիրուած է նուագելու Մուսորսկիի Թապլօ տ'էքսփօզիսիօն, որ այնքան գնահատուած էր իր երաժշտական երեկոյթին ընթացքին :

Ձայնասփռումը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի (Սեպտ. 9) ժամը 20ին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (246)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԵ.

ՎԱՐԱԳ

— Այդ հազիւ կարող է պատահել մեր մէջ, — պատասխանեց Հայրիկը : «Կղերականութիւնը» հակառակ է մեր եկեղեցու ոգուն, որը կատարեալ ժողովրդական բնաւորութիւն ունի : Եւ եթէ վանականները կրթուելով՝ կարող են բռնանալ ժողովրդի վրայ եւ հարստահարել նրան , — չէ՞ որ , որքան կը կրթուին վանականները, նոյն չափով եւ գուցէ աւելի կը կրթուի ժողովուրդը , եւ այսպիսով ուժերի հաւասարութիւն կը պահպանուի , եւ մէկը միւսին չէ կարող ճնշել : Հոգեւորականութիւնը այն ժամանակ միայն սկսում է վտանգաւոր դառնալ, երբ իր զարգացման աստիճանով շատ բարձր է լինում ժողովրդից :

Ասլանը չը կամեցաւ այդ հարցի մասին երկար խօսել, որովհետեւ շատ վիճելի էր : Արեգակը արդէն սկսել էր խոնարհուիլ դէպի իր մուտքը : Հայրիկը չէր շտապում վերադառնալ գրօսանքից , եւ ինչպէս երեւում էր, նա դիտաւորութիւն ունէր այն գիշեր պահել մեզ վանքում : Բայց Ասլանը շնորհակալութեամբ հրաժարուեցաւ, ասելով, որ քաղաքում հարկաւոր գործ ունի, եւ չէ կարող մնալ : Երբ վերադարձանք վանքը, Ասլանը, ինձ պատուիրեց, որ իսկոյն ձիանները պատրաստել տամ : Ես գնացի դէպի ախոռատունը, իսկ նրան թողեցի Հայրիկի հետ միայնակ :

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Արեւը մտել էր եւ երեկոյեան մութը բաւական թանձրացել էր, երբ մենք , մեր ձիանները հեծնելով, մեծ գոհունակութեամբ մնաք բարեաւ ասացինք Հայրիկին եւ, դուրս գալով վանքից, սկսեցինք իջնել Վարագայ լերան զառիվայրը : Ճանապարհը Հայրիկի շնորհիւ հարթած էր, եւ մենք մեծ դժուարութիւն չէինք կրում իջնելու ժամանակ : Մեզ հետ ուղեկցում էր մի քահանայ, որին կոչում էին տէր Եղիշէ : Թէ ի՞նչ գործ ունէր նա վանքում, կամ ինչո՞ւ եկաւ նա մեզ հետ, եւ կամ ի՞նչ էր խօսում նա ճանապարհին Ասլանի հետ, — այդ ես չը գիտեմ , որովհետեւ նրանք յիսուն քայլով ինձանից առաջ էին գնում, իսկ ես իմ ձիու դանդաղ ընթացքով գնում էի նրանց ետեւից : Միայն այդ մարդու անցեալ եւ ներկայ կեանքը բովանդակում էր իր մէջ մի քանի այնպիսի գծեր, որ անկարելի էր չը հետաքրքրուիլ նրանով : Նա ոչ մի տեղում կանոնաւոր ուսում չէր ստացել , սկսեալ իր պատանեկութեան հասակից, նա եղել էր այն ընձախնդիր ուսումնասէրներից մէկը, որ հին դարերի փիլիսոփաների նման, երկար թափառել էր զանազան երկիրներում գիտութիւն մուրալու նպատակով :

Նա դիմել էր այս եւ այն նշանաւոր քերականին, ճարտասանին, տրամաբանին, աստուածաբանին, նա մտել էր նաեւ անապատական աբեղաների միաբանութեան մէջ, բայց ոչ մի տեղում իր ուսումնասիրութեանը չէր կարողացել յագուրդ տալ : Նա մտել էր մինչեւ անգամ մի ժեզուիտական դպրոց եւ շուտով թողել էր : Նա կենակցութիւն էր ունեցել Դամասկոսի շէյխերի եւ Լիբանանի ռաբբիների հետ : Նրա մոլաշրջիկ կեանքը եւ ամէն տեղ իր որոնածը չգտնելը՝ ծնեցրին նրա մէջ մի տեսակ թերահաւատութիւն դէպի ամէն ինչ : Եւ այլ կերպ լինել կարող չէր : Նրան չյաջողուեցաւ հասնել այն աղբիւրներին, որտեղից մաքուր ու պարզ բխում է ճշմարտութիւնը : Նրա ժամանակում կանոնաւոր դպրոցներ չկային, այլ կային միայն անհատներ, որոնք իրանց չքաւոր գիտութեանը այնքան մեծ նշանակութիւն էին տալիս եւ այնքան թանգ գնով էին վաճառում, որպէս մի քուրմ իր սրբութիւնը : Դրանց մօտ պէտք էր շատ տարիներ սպասաւորել եւ նրանց բոլոր հաճոյքը կատարել, մինչեւ նրանք արժան կը համարէին մի փոքրիկ մասն տալ իրանց գիտութիւնից :

Բայց տէր Եղիշէն առողջ դատողութեան տէր մարդ էր : Երկարամեայ փորձերը, ամէն տեսակ անձանց հետ շփուելը՝ առաջ էին բերել նրա մէջ բոլորովին ինքնուրոյն համոզմունքներ, եւ նրա բոլոր գաղափարները, թէեւ ըստ մեծի մասին անճիշդ , բայց իր սեփական մտածութեան արդիւնքն էին : Վերադառնալով իր հայրենիքը, Վան, նա հանդիպեց Հայրիկին, որի հետ իսկոյն բարեկամացաւ, եւ որի ազդեցութեան ներքոյ բոլորովին ուրիշ ուղղութիւն ստացաւ :

Այստեղ նա վճռեց իրան նուիրել մանուկների կրթութեան գործին, եւ մտածելով, որ իբրեւ կրօնաւոր, աւելի հեշտ կը լինի իրան գործել ժողովրդի մէջ, ձեռնադրուեցաւ քահանայ : Որպէս քահանայ, նա հրաժարուեցաւ ծուխից, հրաժարուեցաւ եւ այն արդիւնքներից, որ իւրաքանչիւր քահանայ ստանում է իր ծուխից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահ Այզընհաուըր պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ եթէ Ֆորմոզայի ապահովութիւնը պահանջէ՝ ամերիկեան ուժերը պիտի միջամտեն. սակայն Ուաշինկթընի ամէնէն խիստ ազդարարութիւնը կը նկատուի, ուղղուած՝ Փէքինի կառավարութեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր խանութները վերաբացուեցան, ինչպէս կը յայտարարուի պաշտօնապէս։ Քաղաքին մէջ զէնք կրելը արգիլուեցաւ. անսաստողները պիտի ձերբակալուին։ Ամերիկա երկուքուկէս միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Լիբանանի, երկրին տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար։ Միւս կողմէ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ նաեւ, թէ նոր կուսակցութիւն մը հիմնուած է «Ազատ ազգայնականներ» որուն նախագահն է Քամիլ Շամուն. մաս կը կազմեն՝ Վարչապետ Սոլհ, Էմիր Մէճիտ Արսլան եւ Տնտեսական Նախարար Քազէմ էլ Խալիլ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ընդհատելով Ղրիմի իր արձակուրդը, վերադարձած է Մոսկուա «կարեւոր գործերու համար»։

ԻՏԱԼԻՈՅ Նախագահ Կրոնքի պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Րիօ տը Ժանէյրօ, ուր հրաւիրուած էր Նախագահ Քիւպիչէքի կողմէ։

ՄԱԿի քարտուղար Համըրշոլտ կ'երկարաձգէ Միջին Արեւելքի իր ճամբորդութիւնը. Գահիրէէն անգամ մը եւս պիտի երթայ Իսրայէլ, Պէյրութ, Պաղտատ եւ Ամման։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրենթանօ տեսնուեցաւ Փոնի ֆրանսական դեսպանին հետ, Սեպտեմբեր 14ին Քոլոմպէ լէ Տէօզ եկեղեցի մէջ տեղի ունենալիք Տը Կոլ — Ատենաուըր հանդիպումին նախապատրաստական աշխատանքներուն համար։

ՂԱՆԱՅԻ Վարչապետը յայտարարեց թէ եթէ Ֆրանսա հիւլէական իր փորձերը կատարէ Սահարայի մէջ, բովանդակ Ափրիկէն պիտի դատապարտէ Փարիզի կառավարութիւնը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ ներկայիս կը խօսուի Միջին Արեւելքի համագաշնակցութեան մը մասին, որուն մաս պիտի կազմեն Արաբական երկիրները, Իսրայէլ եւ այլ ժողովուրդներ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ 7րդ նաւատորմիղը պատրաստութիւններ կը տեսնէ չինական ջուրերուն մէջ հանդիսաւոր ռազմափորձեր կատարելու համար. ինչպէս ծանօթ է, ամերիկեան այս նաւատորմիղը զինուած է հիւլէական եւ ջրածին ռումբերով։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. ճակատի բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ «ալժերիական տարագիր կառավարութիւն» մը կազմուած է արդէն, որ պիտի ճանչցուի բազմաթիւ երկիրներու կողմէ։ Բանբերը գացած էր Արեւմտեան Գերմանիա, գերմանացի ժողովուրդին բացատրելու համար Ալժերիոյ պարագան։

ՀԱՎՐԻ մէջ ձերբակալուեցան եօթը Ալժերիացիներ, որոնք մաս կը կազմէին Ազատագր. ճակատին եւ բազմաթիւ խափանարարութիւններ փորձած էին Հավրի շրջանին մէջ։

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ մառենչալ Վորոշիլով այս ձմրան պիտի այցելէ Հնդկաստան. Թուականը եւ տեւողութիւնը տակաւին ճշդուած չեն։

ՓԱՐԻԶԻ Քաղաքապետական Խորհուրդի նախագահ Ժան–Լուի Վիժիէ Ուաշինկթըն գնաց իր տիկնոջ հետ եւ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ. ի պատիւ Ֆրանսացի հիւրերուն, հացկերոյթ մը տրուեցաւ։

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Օգոստոսի ընթացքին Խրիմի մէջ Իւլպրիխթ – Խրուշչեւ գաղտնի տեսակցութիւն մը եղած է։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ վերջին քանի մը օրերու ընթացքին ըմբոստները բախումներ ունեցած են բանակին հետ՝ զանազան շրջաններու մէջ. 65 ապստամբներ սպաննուած են։ Ազատագր. Ճակատը կը շարունակէ խափանարարութիւններ ընել եւ ոճիրներ գործել Ֆրանսայի թէ Ալժերիոյ մէջ։

ՎՐԻՊԱԿ

Սեպտեմբեր երեքի «Յառաջ»ին մէջ, Գ. էջ, «պելժահայ նամականի» վերջին պարբերութեան մէջ Տիկին ԽԱՉԻԿՈՎԻ անունը սխալմամբ գրուած է «Շաշիկով»։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամեակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքածոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ։

Անգտանելի այս հաւաքածոն լուսապատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէսզի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յաղթութեան։

«Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1890 – 1901) *հաւաքածոն կը հրատարակուի երկու հատորով։*

Առաջին հատորը (1890–1897) *նոր լոյս տեսաւ,* 750 *մեծադիր էջ։ Թղթակազմի գինն է* 1800 *ֆրանք, շքեղ կազմուած՝* 2400 *ֆրանք։*

Գրատուն Պարսամեան, 46, րիւ Րիշէ, *Փարիզ* (9)։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 – 1959 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։*

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէններու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի։

Բ.— Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 150000 *ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։*

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։ 1 Պուլըվար տիւ Նօր, Լը Րէնսի։ Հեռաձայն Լը Րէնսի 172։

Հաղորդակց.— Էկլիզ տը Բանթէնէն առնել 146 *թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն։*

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ։ *Այս Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը երեքին վեցերորդ թաղամասի սրահը,* 60 Րիւ տը Սէզ։ *Պիտի բանախօսէ Միջին Արեւելքէն նոր ժամանած՝*

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ։ Խմբերգ, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։

Սիրով կը հրաւիրուի լիոնահայ գաղութը։ Մուտքը ազատ է։

ՃԱՇ.— Նոյն օրը երեկոյեան ժամը ութէն 11 *ընկերահամակրական խնջոյք Յոյներու սրահը։* 5 Րիւ Պօնըֆուա։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի ընկերներու կողմէն յարգանքի այց մը կազմակերպուած է հանգուցեալ ընկեր Համբարձում Պասմաճեանի շիրիմին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Սեպտ. 7 *առաւօտեան ժամը տասին* Լեզ – Օլիվի *գերեզմանատան դրան առջեւ։*

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Ձայնասփռում Ֆրանսա 1էն)

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·45*ին Ս. Էթիէնի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ։ Կը պատարագէ Յովսէփ վարդապետ Գանցեան, Յունաստանի կաթողիկէ հոգեւոր հովիւ։*

Պատարագը կը ձայնասփռուի ժամը 8·45*էն* 10 *Փարի Ինթէրէն* (*Ֆրանսա* 1)։ *Արեւելքի եւ պալքանեան երկիրներու համար կարճ ալիք՝* 48 *մեթր* 39 *եւ* 31 *մեթր* · 38։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Վիէնի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետի։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis. Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45*ին։ Կը խօսի Պ. Վիլպէ, «Հաւատքի միջոցով բժշկող աւետարանիչը»։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հաւատացեալ հիւանդները։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արձակուրդի պատճառով յետաձգուած Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, *Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը։ Նոյն տեղը, նոյն ժամին։*

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ընկերական ժողովը այս չարաթ երեկոյ ժամը 9*ին՝ սովորական հաւաքատեղին։*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21*ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» հրատարակչականը որոշած է առանձին հատորի մը մէջ ամփոփել Աւետիք Իսահակեանի նամակները, որոնք վերջերս լոյս տեսան «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ։

Ջերմապէս կը խնդրենք արտասահմանի մեր այն հայրենակիցներէն, որոնք Ա. Իսահակեանէն նամակներ ունին՝ տրամադրեն մեզի, եւ կամ ղրկեն լուսանկարուած պատճէնները։ Նամակները օգտագործելէ ետք, կը խոստանանք զանոնք անկորուստ վերադարձնել իրենց տէրերուն։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ» Պ. Փ. 868, Գահիրէ։

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ
Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR

Թարգմ. Ժ. Մ. Սիլնջքի

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն։

Թատերախաղին փորձերը սկսած են արդէն, բծախնդիր պատրաստութեամբ, հայ ու ֆրանսացի բեմի ու շարժանկարի ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ.—

Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, *ինչպէս նաեւ* Ռուբէն Ալլանեան, Ռոպէր Ժանս, Ժաք Ֆելիսիէ եւ Ժընըվիէվ Լըֆլեռ։ *Բեմադրութիւն* Աւետիս Միսիրեանի, *Թեքնիք խորհրդական* Ռոժէ Մարլաֆ։

Ատափթասիոն *ֆրանսերէնի՝* Օլիվիէ Մաքօ, *գիմայարդար* Կարպիսխուպէսէրեան, *առաջին ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբերէն սկսեալ։*

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 – PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 7 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8287 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4088

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Այսօր՝ Կիրակի՝ տեղի կ'ունենայ Միլանոյի Հայոց նորակառոյց Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյն օծումը :

Իտալիոյ մեր հայրենակիցները ուզած են հանդիսաւոր հանդամանք մը տալ այս արարողութեան, որուն նախագահելու համար Պոլսէն հրաւիրած են Ամեն. Գարեգին պատրիարքը: Կաթողիկոս. պատուիրակն ու Փարիզի եկեղեցւոյ դպրաց դասն ալ կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը :

Արդարանալի է այս հանդիսաւորութիւնը, երբ նկատի ունենանք, որ Միլանոյի հայրենասէր ու բարեպաշտ հայութիւնը ցարդ չունէր սեփական հայկական եկեղեցի: Պարբերաբար այնտեղ պաշտօնավարող քահանաներն ու վարդապետները կամ այցելու եկեղեցականները ստիպուած էին կրօնական պաշտամունք կատարել օտար եկեղեցիներու մէջ եւ անյարմար ժամերու :

Տարիներ առաջ Տիարպէքիրլեան եղբայրներու տրամադրած հողին վրայ եկեղեցիի մը պաշտօնական հիմնարկէքը կատարուած էր: Սակայն յետագային պետական արտօնութիւնը զլացուած ըլլալով, մեր հայրենակիցները պարտաւորուեցան ուրիշ աւելի ընդարձակ հողի մը վրայ եւ տարբեր թաղամասի մը մէջ կառուցանել իրենց եկեղեցին՝ նոյն բարերարներու ծախքով: Տեղւոյն Հայութիւնն ալ իր օժանդակութեան բաժինը բերաւ այս ազնուական ձեռնարկին :

Շնորհաւորելի են Միլանոյի մեր հայրենակիցները, որոնք հետզհետէ հաստատ հիմերու վրայ կը դնեն իրենց ազգային հաստատութիւնները: Քանի մը տարի առաջ քաղաքի կեդրոնի նորակառոյց արդիական մէկ շէնքին մէջ յաջողած էին սեփականատէր դառնալ Ակումբի մը, — օժտուած ամէն յարմարութիւններով, — որ դարձած է ժամադրավայրը ո'չ միայն Միլանոյի Հայութեան, այլ արտասահմանէն իտալական այդ մեծ ոստանը այցելող բոլոր Հայերուն համար :

Այնտեղ կը տրուին երբեմն դասախօսութիւններ ալ տեղական մտաւորականներու կամ դուրսէն այցելող հիւրերու կողմէ :

Կը յուսանք, որ այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ նաեւ զարկ տալ Հայերէնի դասընթացքին՝ օտար աստղերու տակ ծնող եւ հասակ նետող նոր սերունդի մեր փոքրիկներուն սորվեցնելու համար մայրենի լեզուն :

Ամէն տեղ եկեղեցիի կողքին միշտ ունեցած ենք նաեւ հայկական դպրոցը :

Միլանոյի քանի մը հարիւր Հայերը ցրուած են քաղաքին զանազան անկիւնները եւ նիւթապէս անհնար է իրենց համար ունենալ ազգային վարժարան մը:

Սակայն բարի կամեցողութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ կրնան Հայերէնի կանոնաւոր ուսուցումը դնել հաստատ հիմերու վրայ :

Միլանոյի հայ գաղութին անձնուէր եւ ժրաջան նախագահը՝ Բժիշկ Երուանդ Արզումանեան եւ իր անմիջական աջակիցները՝ Գ. Գ. Երուանդ Հիւսիսեան, Յակոբ Ալիքսանեան եւ ընկերները ազգասիրական մեծ պարտականութիւն ունին այս ուղղութեամբ :

Մեր եկեղեցաշէն հայրենակիցները պէտք է լրջօրէն զբաղին նաեւ հայերէնի դասընթացքներով, այլապէս թերի պիտի ըլլայ իրենց գործը :

Ազգապահպանման համար եկեղեցին կարեւոր ազդակ մըն է անշուշտ, սակայն անոր հետ զուգընթաց, նոյնիսկ անկէ աւելի կարեւոր է դպրոցը, հոգ չէ թէ սահմանափակ ձեւով :

Նոր սերունդը իր եկեղեցիին եւ ազգութեան հետ կապելու առաջին պայմանն է հայ մեծցնել զայն, ազգային ոգի ներշնչել անոր, սիրցնել հայութիւնը, ճանչցնել անոր մեր փառապանծ անցեալը եւ յուսադրել զայն ապագայի լուսաշող հեռանկարներով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԳԱՒԱՌ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

ՄԷՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ «ՈՉ» ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք պայքարի, քարոզչութեան, մամուլի ասուլիսներու, դասախօսութիւններու շաբաթները սկսան եւ պիտի տեւեն մինչեւ Սեպտեմբեր 28:

Կասթոն Տէֆէրի նշանակալից դիրքորոշումէն ետք, աւելի կ'ապահովուի «այո»ներու յաղթանակը: Արդարեւ, ինչպէս երէկ կ'ըսէինք, Տէֆէռ ընկերվարական կուսակցութեան «ձախ» թեւին պարագլուխներէն կը նկատուի եւ իր տեսակէտը հարուած մըն է այդ թեւին որ աւելի քան երբեք փոքրամասնութեան մէջ կը մնայ : Անկախները եւ Գիւղացիները (բացի Իզորնիէն) այո կը քուէարկեն, ինչպէս նաեւ ընկերային հանրապետականները :

Ուրբաթ իրիկուն արմատական երեսփոխան եւ նախկին վարչապետ Մէնտէս – Ֆրանս մամուլի ասուլիս մը տուաւ ճշդելով իր տեսակէտը սահմանադրութեան մասին: «Ոչ» քուէարկողներու պարագլուխը բացատրեց թէ նոր Սահմանադրութիւնը բացարձակ բաժանումն է ժողովուրդին եւ իր հիմնարկութեանց: «Այս Սահմանադրութեան հեղինակները կ'ուզեն եւ ժխել ժողովրդապետութիւնը: Փորձ մըն է առանց մեծութեան եւ առանց ապագայի: Ինչո՞ւ կը մերժուի Ալժերիոյ ինչ որ կ'առաջարկուի անդրծովեան հողամասերուն»: Տեղական մամուլը դիտել կուտայ սակայն թէ այս ձեւով Մէնտէս – Ֆրանս կը միանայ համայնավար կուսակցութեան: «Ոչ»երու յաղթելու պարագային Մէնտէս կ'առաջարկէ.—

1) Սահմանադրական ժողովի մը ընտրութիւն «թաղամասի քուէով»:

2) Սահմանադրութեան մը քուէարկութիւն մէկ ամիսէն :

3) Ֆրանսական Միութեան երկիրներու համաձայնութեամբ, համադաշնակցութեան կապերը ճշդելու համար:

X «Այո»ի կողմնակից են ոչ – Վալուազիէն արմատականները (Մորիս – Ֆէօյ): Ազատ ձգուած են փուժատականները որոնք կրնան «այո» կամ ոչ ըսել:

Ժողովրդական Շարժումը «այո» պիտի քուէարկէ :

Ալժերիոյ Հանրային փրկութեան կոմիտէն առաջին առթիւ քիչ մը յուսախաբ եղած է անգամ մը եւս նկատելով որ «էնթէկրասիոն» բառին չէ հանդիպած Տը Կոլի ճառին մէջ եւ ցարդ պաշտօնական կարծիք չէ յայտնած :

Տիւքլօ ճառ մը խօսած է Ուրբաթ իրիկուն.— Բոլոր հանրապետականները, համայնավար, ընկերվարական, արմատական, կաթողիկէ թող միանան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ եւ «ոչ»ը կը յաղթէ»:

Անշուշտ որեւէ ձեւով հաւանական չի թուիր այս «յաղթանակը» մանաւանդ որ նոյնիսկ անոնք որ համակարծիք չեն սահմանադրութեան «այո» պիտի քուէարկեն պարզապէս «համայնավար» քուէարկած չըլլալու համար :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ֆրանսական նոր Սահմանադրութիւնը կը հետաքրքրէ միջազգային բոլոր շրջանակները: Առջի օրուան թերթերը հետեւ-

(Շարունակութիւնը կարդալ ·Դ· էջ)

Մեր Մէջը

ԻՆՔՆԱԿՈՉ «ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ»ՆԵՐ...

Հետաքրքրութեամբ, ինչպէս նաեւ որոշ դժգոհութեամբ մը՝ ընթերցողները հարց կուտան.

— Կը լսենք թէ Հայաստանէն մտաւորականներ ու գիտնականներ կ'այցելեն Փարիզ. ո՞ւր են, ի՞նչ կ'ընեն, ի՞նչ կ'ըսեն ...:

Տեղին է փարիզահայութեան առարկութիւնը: Նոյնիսկ՝ գնահատելի, երբ դիտելու ըլլանք ազգային տեսանկիւնէն: Լոյսքաղաքի մեր հայրենակիցները կը հետաքրքրուին հայրենիքի ծանօթ դէմքերով, կ'ուզեն գիտնալ անոնց տպաւորութիւնները ու մտազբաղումները: Կ'ուզեն տեսնել զանոնք: Հաղորդուիլ, վերանորոգուիլ անոնց շունչով, որ տաք շունչն է Արարատեան մեր աշխարհին:

Արդարեւ, մենք ալ կը լսենք թէ Հայաստանէն զբօսաշրջիկներ կուգան: Վերջերս մեր ընթերցողները մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացին Հայաստանէն եկած խումբ մը գիտնականներուն ի պատիւ «հայրենայով» կազմակերպուած ընդունելութեան նկարագրութիւնը: Քանի մը հոգի ներկայ եղած են այդ հանդիպումին, իբրեւ փարիզահայութեան ներկայացուցիչներ :

Ուրիշ տեղեր ալ նման մանրանկար «հանդիպում»ներ կը կազմակերպուին Հայաստանէն եկած ծանօթ կամ անծանօթ մարդոց ի պատիւ:

Ամէն տեղ եւ ամէն զբօսաշրջիկ հարց կուտայ.— Ո՞ւր է Փարիզի Հայութիւնը, փարիզահայ մտաւորականութիւնը ... :

Իրենց «քաղաքավար» լռութեամբ կազմակերպիչները ըսել կ'ուզեն անշուշտ թէ իրենք կը ներկայացնեն Փարիզի «ընտրանին ...»:

Ինքնակոչ սեփականատէրներ :

Այս մարդիկը, որոնց թիւը քանի մը տասնեակէն աւելի չէ, սեփականացուցած են Հայաստանը՝ ի շահ իրենց :

Սեփականացուցած են հայաստանեան գրականութիւնը, իբրեւ թէ իրե՞նց գրիչին արտադրութիւնը ըլլար ան :

Այդքանը բաւական չէր, հիմա ալ սկըսած են սեփականացնել Հայաստանէն եկող հիւրերը :

Հեռաւոր Մասիսներու ստորոտէն արտասահման եկած կռունկները խաբրիկներ կ'ուզեն տանիլ տարագիր Հայութենէն: Կ'ուզեն տեսնել ժողովուրդը, զանգուածը: Կը հետաքրքրուին մեր կեանքով: Կ'ուզեն տեսնել մեր երիտասարդութիւնը, մշակութային մեր կեանքը :

Հայաստանէն եկած մտաւորականներ, որո՞նք Փարիզի հրաշալիքներուն հետ եւ նոյնիսկ՝ անոնցմէ առաջ, կ'ուզեն զգալ հոգեխռովքը ժողովուրդին, շաղախուիլ անոր հետ :

Բայց, իրենց դիմաց կը գտնեն քանի մը փրանսախօս երիտասարդներ, կիսատ–պռատ «մտաւորական»ներ եւ «ամբոխ» մը՝ որ լաւագոյն պարագային քանի մը տասնեակէ աւելի չէ ...:

Անշուշտ, յուսախաբ կը վերադառնան Երեւան: իբրեւ ականատես վկայելով թէ արտասահմանի Հայութիւնը «կորել» է :

Ո՞վ է յանցաւորը :

Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր որ այդ «կազմակերպիչ»ները այլեւս իրենց փարախէն դուրս գային, որպէսզի կարելի ըլլար ժողովրդական հանդիպումներ սարքել :

Ժողովուրդը կ'ուզէ տեսնել հայրենիքի պատգամաբերները, բայց անոնց փողն ու թմբուկը հնչեցնողները վարագոյր կը քաշեն չորս դին, գաղտնապահութեան համար ...:

Արդեօք, երբ Հայաստանէն դուրս կ'ելլեն քանի մը խեղճուկրակ «պրոլետար»ներէն զատ ուրիշ հասցէներ չե՞ն տրուիր իրենց :

Մենք, «Նեղմիտ նացիոնալիստներ»ս երբ պատրաստ ենք լսելու հայրենիքի նուաճումները եւ խանդավառուիլ Հայաստանէն եկած գիտնականներով, «լայնամիտ պրոլետարներ»ո՞ւն կը մնայ այսպիսի պառաւական հաշիւներ ընել :

Ականջը խօսի Ստ. Կուրտիկեանին, որովհետեւ կ'ուզէինք ցոյց տալ իրեն «թէ ինչո՞ւ պարոնայք Դաշնակները» որ կը ներկայացնեն ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը՝ « չեն վախենում կուլտուրական կապից »:

Մնաց որ, Հայաստանի մտաւորականները կամ գիտնականները արտասահմանի մէջ եթէ փորձեն հանդիպիլ սովորականէն տարբեր հասցէներու՝ տարբերութիւնը կը տեսնեն արդէն ...:

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Նորընտիր նախագահ Շեհապ իր խորհրդակցութիւններուն սկսած է արդէն՝ նոր կառավարութեան կազմութեան համար: Զօրավարը համակարծիք է կառավարութեան մը՝ որ գլխաւորուի չէզոք մարդու մը կողմէ, երկու կողմերու չափաւորականներէն առնուած նախարարներով. այս պարագան լուրջ դժուարութիւններու դուռ կը բանայ: Միւս կողմէ Նախագահ Շամունի կողմնակիցները յայտնեցին թէ եթէ ըմբոստ պարագլուխ մը կառավարութեան մաս կազմէ՝ դէմ պիտի քուէարկեն :

ՉԻՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ծանր ընոյթ ստացաւ խորհրդային պաշտօնաթերթերու՝ «Փրաւտա»յի եւ «Իզվեստիա»յի սպառնալիքներով որոնք սթափեցուցին կարգ մը «քնացողներ»ը եւ վախցուցին Ուաշինկթընի ու Լոնտոնի վերջին լաւատեսները: Արդարեւ, համայնավար Չինաստանի մէջ ըլլալիք ամերիկեան միջամտութեան մը պարագային՝ Մոսկուա «Միացեալ Նահանգներու վրայ տեղացնել հարիւր հազարաւոր քանդիչ ռումբեր »: Միւս կողմէ Ազգ. Չինաստանի Պաշտպանական նախարարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ Քեմոյի մէջ ներկայիս կան 150·000 հոգի, որոնց մօտ 45·000ը՝ քաղաքացի: Տագնապին սկիզբէն ի վեր ազգայնական կորուստներու թիւը կը հասնի ութ հարիւր հոգիի :

ՄԱԿի լաւատեղեակ շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ ոչ Մարոք, այլ՝ Թունուզ ալ որոշած է յարիլ Արաբական Լիկային: Միւս կողմէ Գահիրէի մէջ կը գումարուի Լիկայի քաղաքական կոմիտէին ժողովը, որուն կը մասնակցին Լիբանանի եւ Յորդանանի ներկայացուցիչները :

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարիչը՝ Ֆութ, առջի օր մեկնեցաւ Լոնտոն՝ Վարչապետ Մաքմիլլընի հետ տեսնուելու համար. կարգ մը շրջանակներու համաձայն կըգիին կառավարիչը կ'ուզէ որ Մակարիոս Արք. Կիպրոս վերադառնայ: Միւս կողմէ, Էօքան թռուցիկներ ցրուեց զգուշացնելով կառավարիչ Ֆութը՝ որ բրիտանական ծրագրին գործադրութեան մասին կը մտածէ. «այդ ծրագիրը պարտադրելու համար, պէտք է քալէ 450·000 Յոյներու դիակներուն վրայէն »:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ հիւլէական կեդրոնի մը մէջ Թիզլէյ, ուր կ'աշխատին մօտ երկու հազար հոգի, հիւլէական թեթեւ պայթում մը պատահեցաւ, որուն հետեւանքով եօթը հոգի վիրաւորուեցան :

ՉԻԼԻԻ Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Ժորժ Ալեսանտրի, ազատական եւ պահպանողական կուսակցութիւններու թեկնածուն, ստանալով 386·192 ձայն. իր գլխաւոր հակառակորդն էր Ալյենտէ, որ ստացաւ 354·300 ձայն :

ՕՐՄԱՆԵԱՆ եւ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Դ.

Օրմանեանի մեծագոյն մեղքն այն է որ չա՛տ կը սիրէր « պատրիարքանալ» : Այդ ախտը կործանեց զինք : Պատրիարքական գահը դարձաւ իր Տարպեան ժայռը :

Ծակոտկէն իմացականութիւն մը իր միտքը, որ ներքին փոսեր ունի : Արդա - րեւ կուռ ու խիտ չէ Օրմանեանի մտածո - ղութիւնը, ահա թէ ինչո՛ւ աղաւաղմաու - թիւններ կը լողան իր գրութեանց ու խօսքերուն մէջ : Բայց եւ այնպէս պէտք է խոստովանիլ թէ ուշիմ մարդ է, կըր - նայ երկարել իր նայուածքին շառաւիղը մինչեւ հեռաւոր հորիզոններ :

Այս իրողութեան հակառակ, կը զար - մանաս թէ ի՛նչպէս զոհ դարձաւ «պատ - րիարքանալու » սնափառութեան : Ինք որ գիտէր, ու կը խոստովանէր, թէ «վար - չական գործերու բերմունք չունէր», եւ ընդհակառակն «գրական եւ ուսումնական պաշտօններու » նախասիրութիւն ցոյց կուտար, փոխանակ իր անունը յաւեր - ժացնելու փառաւոր հեղինակութիւննե - րով՝ ի՞նչպէս խաբուեցաւ սատանայէն եւ աչք տնկեց պատրիարքական աթոռին, որ մեծ վտանգներ կը ներկայացնէր իրեն :

Ի՞նչ վտանգի մասին է խօսքը :

1896 Օգոստոս 14ին, տեսնելով Հայոց ջարդը Պոլսոյ մէջ՝ երբ «դիակներու վը - րայէն» ցատկելով կը վազէր տուն, ու գիտնալով հանդերձ թէ որո՛ւ հրամանով կը կատարուէր կոտորածը՝ երկուքուկէս ամիս չանցած յանձն կ'առնէ «պատրիար - քանալ», նոյնիսկ «առանց վարանումի » ինչպէս կը ճշդէ : Գիտէր նաեւ թէ պար - թեւական ջարդեր տեղի ունեցած էին 1894 Յուլիսէն ի վեր :

Ուրեմն, կը յօժարէ՞ր մեղսակից դառ - նալու՝ լուռ հանդիսատես մնալով, թէ կը յաւակնէր միջամտել Թուրք պետութեան գործերուն, բռնել արիւնռուշտ ձեռքէն ու կասեցնել չարիքը :

Ցաւակնութեա՞ն նայեցէք — պատ - մագրական եւ յուշագրական իր աշխա - տութեանց մէջ՝ ինքը, զորչ վկայու - թեանց մէջ՝ իր աշակերտները կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ հայկա - կան ջարդերը... վերջ գտան շնորհիւ Օր - մանեանի միջամտութեան :

Այդ հարցն է որ պիտի քննենք այս ան - գամ :

Հայկական ջարդերուն աշխարհագրու - թիւնը Գէորգ Մեսրոպ կը ներկայացնէ այսպէս .—

1894 Օգոստոս – Սեպտեմբեր Մուշ եւ Սասուն :

1895 Սեպտեմբեր 30ին Պոլիս :
1895 Հոկտեմբեր 3ին Աքհիսար :
1895 Հոկտեմբեր 8ին Տրապիզոն :
1895 Հոկտեմբեր 15ին Հաճըն :
1895 Հոկտեմբեր 21ին Երզնկա :
1895 Հոկտեմբեր 23ին Մարաշ :
1895 Հոկտեմբեր 25ին Կիւմիւշխանէ :
1895 Հոկտեմբեր 25ին Պիթլիս :
18·5 Հոկտեմբեր 27ին Պիրէճիկ :
1895 Հոկտեմբեր 27ին Ուրֆա :
1895 Հոկտեմբեր 27ին Բաբերդ :
1895 Հոկտեմբեր 28ին Գարահիսար :
1895 Հոկտեմբեր 30ին Էրզրում :
1895 Նոյեմբեր 1ին Տիգրանակերտ :
1895 Նոյեմբեր 1 – 5 Արաբկիր :
1895 Նոյեմբեր 7ին Մարտին :
1895 Նոյեմբեր 4 – 9 Մալաթիա :
1895 Նոյեմբեր 8ին Ակն :
1895 Նոյեմբեր 10 – 11 Խարբերդ :
1895 Նոյեմբեր 12ին Սեբաստիա :
1895 Նոյեմբեր 12ին Կիւրին :
1895 Նոյեմբեր 15ին Այնթապ :
1895 Նոյեմբեր 15ին Մարզուան :
1895 Նոյեմբեր 15ին Ամասիա :
1895 Նոյեմբեր 15ին Թոքաթ :
1895 Նոյեմբեր 18ին Մարաշ :
1895 Նոյեմբեր 18ին Ենիճէ :
1895 Նոյեմբեր 20ին Վան :
1895 Նոյեմբեր 28ին Զէյթ :
1895 Նոյեմբեր 30ին Կեսարիա :
1895 Դեկտեմբեր 18ին Պիրէճիկ :
1896 Յունուար 1ին Ուրֆա :
1896 Յունիսին Վան :
1896 Օգոստոս 14ին Պոլիս :
1896 Սեպտեմբերին Ակն :
1896 Հոկտեմբեր 6ին Էրզրում :
1896 Նոյեմբեր 5ին Էվէրէկ :

Բարգէն կաթողիկոս կը գրէ թէ ջար - դերը սկսած են 1895ին, Տրապիզոնէն : Օրմանեան առաջին ջարդը կ'արձանագրէ 1894 Յուլիսին, Սասունի կոտորածով : Առանց խնդիր հանելու թուականներու մասին, որ փոքրիկ տարբերութիւններ կը ներկայացնէ մէկ պատմագիրէն միւսը, այստեղ կուտամ Օրմանեանի գիտցածը ջարդերու մասին .—

« Կոտորածներուն տեղագրական ըն - դարձակութեան մասին կրնանք ըսել թէ Փոքր Ասիոյ մէջ Սամսոն, Ամասիա, Կե - սարիա, Ատանա, Մերսին, հիւսիսէն հա - րաւ գիծի մը արեւելեան կողմը, եւ Ան - տիոք, Բերիա, Մամպուճ, Նորտուզ, Աղբակ, արեւմուտքէն արեւելք գիծի մը հիւսիսային կողմը՝ Օսմանեան երկիրնե - րու մէջ քաղաք եւ գիւղ չէ մնացած որ կոտորածէն եւ աւարառութենէն եւ ամէն տեսակ հարստահարութենէ ազատ մնա - ցած ըլլայ, որ է ըսել թէ յատկապէս մը - տադրութիւն դարձուած է ջարդել եւ ջնջել Սեբաստիոյ, Կարնոյ, Վանայ, Բա - ղէշի, Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի, վեց կուսակալութեանց Հայերը, յարակցելով Անկիւրիոյ, Ատանայի եւ Բերիոյ դրացի կուսակալութեանց հայաշատ մասերը :

« Իսկ կոտորածներու յառաջացումը հնար է երեք գիծերու վերածել :

Մէկը Տրապիզոնէն դէպի Կիւմիւշխա - նէ, Բաբերդ, Դերջան, Կարին, Բասէն, Գայլագիտ, Քղի, Կամախ, Երզնկա, Ար - ճէշ, Ալաշկերտ(?) [Ատլճավազ], Վան, Շատախ, Կարճ - կան, Սղերդ, Բաղէշ, Խիզան, Մուշ ու Սասուն :

« Միւսը Սամսոնէն դէպի Ամասիա, Մարզուան, Եւդոկիա, Սեբաստիա, Նի - կոպոլիս, Զէյթ, Կեսարիա, Խարբերդ, Ակն, Արաբկիր, Եդեսիա, Պիրեճիկ, Սե - ւերեկ, Բալու եւ Տիարպէքիր :

« Իսկ երրորդը Կիլիկիոյ վիճակաց մէջ Կիւրին, Ալպստան, Հաճըն, Գերմանիկ, Մելիտինէ, Ատանա, Տարսոն, Մերսին, Զոքմարզուան, Ենիճէքալէ, Այնթապ, Բերիա, Իսքէնտէրուն, Անտիոք :

« Այդ թեմերուն մէջ եւ այդ քաղաքնե - րուն չուրջը գտնուող գիւղերէն եւ ոչ մէ - կը ազատած է ահռելի արկածէն» :

Օրմանեան այս «արկածներուն ման - րամասն նկարագրութեանց մէջ .—

« Գալով գործուած բռնութեանց մա - սին, կեանք, ինչք, չէնք, պատիւ, ոչինչ չէ ազատած հուղկահար հրոսակին ձեռ - քէն, թէ խմբովին եւ թէ անհատաբար սպանութիւններ գործուած են ըստ հա - ճոյս, սուսերահար կամ գաշունահար, գլխատուած կամ խեղդուած, կախուած կամ չարչարուած, այրած կամ յօշոտած, անխնայ եւ անողորմ, զաւակներ մօրեր - նուն գիրկը, սիրելիներ իրարու աչքին առջեւ, թող ազգի ազգի ժամերով յեր - կարաձգուած անլուր տանջանքներ, ո - րոնց յիշատակն իսկ սիրտերը կը մղէ եւ միտքերը կը քամմնցնէ : Տուներ թալնած, խանութներ կողոպտուած, քանդ եւ գըր - պան խուզարկուած, մինչեւ իսկ զգեստ - ներէն մերկացուած : Տուներ եւ բնակա - րաններ, թաղեր եւ թաղարաժիններ կրա - կի տրուած, վանքեր գլխաւորապէս սըր - ուրեք որ գտնուին՝ քանդուած եւ մնաս - ուած, եկեղեցիներ պղծուած և տապալն - ուած, սուրբ սպասներ կողոպտուած, եւ սրբութիւններ ոտնակոխ եղած, ծիսա - կան գիրքեր պատռուած, եւ նուիրական առարկաներ անարգ կիրառութեան գոր - ծածուած : Հապա կանանց եւ աղջկանցհետ գործածուած բռնութիւնները, մերկան - դամ խայտառակուած, յայտնապէս լըլ - կուած, հափափուած եւ յափշտակուած, եւ ամէն տեսակ չարչարանքներու են - թարկուած, եւ արիւնլուայ մէջտեղ թող - ուած, տեսարաններ որոնք միտքէ իսկ անցունել անհնար կ'երեւէր, ակնյայտնի իրականացած» :

Օրմանեան դեռ կը նշանակէ նկարա - գրել « արկածը », — Եդեսիոյ եկեղեց - ւոյն մէջ այրուած, Տիարպէքիրի եւ Խը - թըրպըշի մէջ կրակը նետուած Հայերուն, Վանայ «ահռելի կոտորածին» մանրա - մասնութեանց յիշատակութիւնը եւ այլ « սարսռեցուցիչ » պատմութիւններ :

Այս կացութեան դէմ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէր պատրիարք մը, որ կը «պատրիար - քանար » առանց վարանումի՝ գիտնալով հանդերձ թէ « վարչական գործերու բեր - մունք չունէր», իսկ դիմացինն ալ անանկ հրէշ մըն էր, որ քուրջի կը վերածէր Ա - շըգեան պատրիարքը, ժանգոտելու կը դրկէր «երկաթէ պատրիարք»ը Երուսա - ղէմի վանական խուցերուն մէջ, զինքն ալ... Լահէյի հեռագիրը խմբագրելու եւ « փառնչահըմ չոք եաշա» պոռալու Հա - յոց եկեղեցիներուն մէջ, — այդ է որ պիտի տեսնենք «ընդհուպ » :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Կ'ուզէի կարճ կապել այս յօդ - ուածաշարքը, — երբեք ինծի չի խօսիր նիւթը, ընդհակառակն զզուանք կը պատ - ճառէ : Կարդալէ ետք Օրմանեանի ինք - նարդարացման բոլոր փորձերը, Պոլսոյ Հայոց ազգ. ժողովին ատենագրութիւն - ները, Օրմանեանի թեր ու դէմ գրուած հրատարակութիւնները, եկայ այն եզրա - կացութեան թէ պէտք է դատապարտել Օրմանեանը, եւ նոյն խստութեամբ՝ Օր - մանեանը դատող ազգային մարմինը : Ի՞նչքան խոր է անջրպետը եւ նոր սերունդներուն միջեւ, Աստուած իմ : Այլ եւս նորերու դատաստանին չեն կրնար դիմանալ հիները, — աղէտի՛ն նայեցէք : Եւ սակայն, յօդուածաշարքը այնքան հե - տաքրքրութիւն արթնցուցած է որ կը խնդրուի ինձմէ շարունակել՝ նոր սե - րունդին համար : Նոյնիսկ ստացուած են երկու յօդուածներ իբրեւ յաւելուածական տեղեկութիւն : Այսուհանդերձ կ'ուզեմ շուտով վերջացնել, վախնալով հասցնե - լու համար «Բանբեր»ներու շարքը, ա - ւելի այժմէական եւ աւելի··· շինարար :

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ԱՊԱՍՏԱՆԱՐԱՆԸ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Հայոց կրօնարոյր ու հրաշալից երկրին մէջ, ո՞ր գետն ու աղբիւրը, ո՞ր քարն ու լեռը, ծառն ու ծաղիկը, ո՞ր ծերպն ու քարայրը, բերդն ու աւերակը իր աւան - դութիւնը չունի :

Ամէ՛նքը, ամէ՛նքը ունին :

Չկայ դարաւոր ծառ մը, հովերէ լիզ - ուած պատ մը, անձրեւներէ կերուած պարիսպ մը, ժամանակէն ու անցեալէն մաշած դղեակ մը, խորտակուած կա - մուրջ մը, տանիքը կքած, դուռը բզք - տուած իջեւան մը, որոնց քովը պահ մը նստիս ու չատնես բոլորը անոնց աւան - դութեան, կամ՝ չլսես կանչը անոնց ող - բերգութեան :

Հայ մարդը, իր հայրենիքի չուրջը քա - լեր է պատուար մը՝ հիւսուած աւանդու - թիւններէ, հրաշապատում զրուցներէ, բնութենապաշտիկ առասպելներէ, կախարդական հաւատալիքներէ, ապա՝ վստահ այդ պատուարին, առանձնացեր է իր քաղաքին ու գիւղին մէջ, ինքզինքը յանձնած երազներու, հէքեաթական պատրանքներու, տեղծեր է գոյնզգոյն ա - ռասպել ու զրոյց, անոնցմով ծեփեր է այն ամէն բաները՝ որոնք կան ու կը մը - նան իբրեւ յուշ դարաւոր ապրումի մը եւ հոգող պատմութեան մը ....

×

Վանայ լճին հարաւակողմը հայկական գիւղ մը կայ :

Առտուն եւ իրիկուն, Վանայ լիճէն պաղ ու հաճելի հով մը կը փչէ, կ'օր - րէ թուփերն ու ծառերը, ծաղիկներն ու ցանքը, կը չինէ օրրերգ ու մեղեդի, կ'ո - գեւորէ ձայնի խռովքը, ապա՝ կը ցրցը - նուի գիւղին ու արտերուն վրայ, իբ - րեւ յորդոր խաղաղութեան եւ հաշտ կեանքի :

Գիւղացին ծանօթ հովի յանկերգին, երբ առտուան դէմ էր, կ'ելլէր անկողնէն, երեսը կը լուար, քունը կը փախցնէր, մաքուր օդով կ'աղօթէր, քանի մը ան - գամ կը շնչէր իր տան բոյրը, իր տա - նիքին ու բակին անմեղութիւնը, իր փո - ղոցին ու ժամուն կախարդանքը, ապա՝ զօրացած կամքով, իր արտը կ'երթար աշխատելու, իր հողին հետ խօսելու : Իսկ իրիկունները, երբ յոգնած արեւը, լերան մը ուսին վրայ կը հանգչէր, մայրամու - տի գիշերաբոյր թախծութիւնը կը կա - թէր գիւղին վրայ, այն ատեն, Վանի լճի հովը նորէն կուգար, քունի ու երազի հակերով բեռնաւոր, ամէնուն կը բաժնէր հանոյքը վաղուան արդար աշխատանքին եւ քաղցրութիւնը հայ տան ապրումին :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

"ԳԱՅԵԱՆԷ"

ԽՄԲ.— Երեւանի «Սով. Հայաստան» ամսագիրը հրատարակած է երաժշտա - գէտ Թախսա Գլեզերի (Մոսկուայէն) Ա - րամ Խաչատուրեանի մասին գրած շահե - կան մէկ յօդուածը, որ կը ներկայա - ցնենք ստորեւ. —

Մօտ քսան տարի է անցել այն օրուա - նից, երբ երեւան եկաւ խորհրդային ա - ռաջին բալետը : Դա «Երջանկութիւն» բա - լետն էր, որ Արամ Խաչատուրեանը գրեց Մոսկուայում 1939 թուին տեղի ունեցած հայկական արուեստի առաջին տասնօր - եակի առիթով : Երիտասարդ երաժշտա - գէտը արդէն այդ առաջին «բալետա»յին յօրինման մէջ վառ կերպով դրսեւորուե - ցին նրա խոշոր տաղանդի գծերը : Բա - լետում նոր ձեւով մարմնաւորուեցին ե - րաժշտական անսպառութեան, յանկարծա - կան յօրինումի եւ ժողովրդական պարի հիանալի աւանդութիւնները : Սակայն « Երջանկութիւն » բալետի բանաստեղ - ծական բնագրի լուրջ թերութիւնները չէին կարող նաեւ նրա երաժշտական թատերգութեան վրայ չանդրադառնալ : Խոստապահանջ գեղագէտ Արամ Խաչա - տուրեանը նորից գրեց երաժշտութեան մեծ մասը եւ ըստ էութեան ստեղծեց նոր բալետ :

Հայրենական պատերազմի ամենաահեղ օրերին՝ 1941 թուի Դեկտեմբերի 9ին Լե - նինգրադի Ս. Մ. Կիրով օպե - րայի եւ բալետի թատրոնում, որն այն ժամանակ գտնւում էր Պերմ քաղաքում, տեղի ունեցաւ « Գայեանէ» նոր բալետի առաջին ներկայացումը : Խաչատուրեա - նի լիարիւն խանդավառ, կենսուրախ ե - րաժշտութիւնը, նրա երանպաւորման փայլը առաջացրին շնորհակալ ունկնդիր - ների ջերմ արձագանքը : Դրանից յետոյ Կիեւի, Սվերդլովսկի, Երեւանի երաժշ - տական թատրոնները ներկայացրին «Գայ - եանէ»ն նոր բեմադրութեամբ :

1953 թուին Լենինգրադի Ս. Մ. Կիրով օպերայի եւ բալետի թատրոնը բալետը վերաբեմադրեց նոր խմբագրութեամբ, զգալիօրէն փոփոխելով բանաստեղծական բնագիրը : Ներկայումս «Գայեանէ» բա - լետը յաջողութեամբ բեմադրւում է նաեւ արտասահմանում՝ Գերմանական ժողովր - դական հանրապետութեան մէջ (Պեռլինի պետական օպերա) եւ Չեխոսլովակիայում (Բրատիսլաւայի օպերայի եւ բալետի թատրոն) :

Խաչատուրեանի երաժշտութիւնը ապ - րում է իր ինքնուրոյն գեղարուեստական կեանքով՝ պարարուեստային ներկայա - ցումից անկախ : «Գայեանէ» բալետից ե - րեք սուիտներ համերգային ստեղծագոր - ծութիւնների ցանկում գրաւում են կա - յուն տեղ եւ մեծ յաջողութիւն են վայե - լում : Դժուար է պատկերացնել մի երա - ժշտասէրի, որը չգիտենար «Գայեանէ » բալետի այդ պարերը : Դրանք համաշ - խարհային հռչակ են ձեռք բերել : Տար - բեր երկրներում ամենաբազմազան գոր - ծիքաւորմամբ է հնչում «Սուսերով պա - րը » :

Միայն 1957 թուի անցած եղանակի վերջում Խ. Միութեան Մեծ Թատրոնը առաջին անգամ բեմադրեց «Գայեանէ»ն : Այդ բեմադրութեան համար Բ. Պլետնեո - վը բանաստեղծական նոր բնագիր մշա - կեց : Խաչատուրեանը ստեղծագործական մեծ ոգեշնչմամբ անդրադարձաւ իր բա - լետին եւ գրեց մէկ երրորդից աւելի նոր երաժշտութիւն, զգալիօրէն հարստացնե - լով ստեղծագործութեան սիմֆոնիկ հիւս - ուածքը, խորացնելով երաժշտական հիմ - նական կերպարների զարգացումը, որոնք հոգեբանական տեսակէտից դարձան աւե - լի կատարեալ ու մարդկային : Արամ Խա - չատուրեանը, որի երաժշտութիւնը կա - րելի է ճանաչել՝ լսելով ընդամէնը միայն մի քանի չափ, փայլուն եւ ինքնատիպ արուեստագէտ է : Նա չի նահանջում իր ազգային բնոյթից, անչափ սիրում է կեանքը, երգում է նրա բերկրանքը, մարդկային հոգու վեհութիւնն ու սիրոյ եւ բարեկամութեան ուժը :

Խաչատուրեանի « Գայեանէ » նոր բա - լետը նուիրուած է սիրոյ մեծ ու յաւերժ - կենդանի թեմային, հաւատարմութեանն ու բարեկամութեանը : Գործողութիւնը տեղի ունենում է հայկական մի լեռնա - յին գիւղում : Երիտասարդ որսորդներ Արմէնը եւ Գէորգին լեռներում տեղի ու-

նեցած ամպրոպի ժամանակ փրկում են անծանօթ մի աղջկայ՝ Գայեանէին, որին ՝՝Հրմօրէն սկսում է սիրել Գէորգին։ Նա նսպաստելիօրէն սկսում է խանդել իր աւագոյն ընկերոջը՝ Արմէնին՝ ի դէմս նրա տեսնելով իր ախոյեանին։ Որսի ժամանակ Արմէնը պոկւում է ժայռից։ Գէորգին նրան կարող էր փրկել, բայց խանդը նրան հրում է ոճրագործութեան։ Նա ժամանակին օգնութեան ձեռք չի մեկնում եւ Արմէնը գլորւում է ցած։ Որսորդները նրան գտնում են եւ չուսով նըկատում, որ նա կուրացել է։ Արմէնի դժբախտութիւնը ծանր է անդրադառնում նրա սիրած աղջկայ՝ Մարիամի վրայ, թելադրում նրան դիմելու ինքնազոհողութեան։ Խղճի խայթը տանջում է Գէորգին, երբ համոզւում է, որ անհիմն է իր խանդը։ Այլեւս չկարողանալով թաքցնել իր յանցանքը, Գէորգին իր համագիւղացիների ներկայութեամբ խոստովանում է Արմէնին։ Խորհրդային մարդկանց արդարացի զայրոյթը Գէորգիին ստիպում է գիւղից հեռանալ, որպէս զի աղնիւ աշխատանքով կրկին նուաճի իր կորցրած վստահութիւնը։ Նրա հետ միասին լեռներն է գնում նաեւ նրա սիրուհին՝ Գայեանէն։

Բալետի նոր բնագրում շատ բան կարող է պարզամիտ եւ մտացածին թուալ։ Այսպէս, անհաւատալի է, թէ ինչպէս է յանկարծ վերականգնւում Արմէնի տեսողութիւնը։ Ցաւալին այն է, որ Գայեանէի մնասուելը եւ Գէորգիի անկումը՝ ներկայացման այդ երկու հիմնական գործող անձանց ստիպում են սահմանափակուել մնջախաղով, մի բան, որ աղքատացնում է նրանց պարային հնարաւորութիւնները։ Բալետում շատ բան չափից աւելի պայմանական է եւ զուրկ պատմական առարկայականութիւնից։ Եւ այնուամենայնիւ, այդ բնագիրը երաժիշտին ոգեշնչել է ստեղծել նոր, հնչեղ երաժշտական շըրջաններ եւ արտացոլել հերոսների հակասական զգացմունքները, գրել քնարական գրաւիչ տեսարաններ, եւ հիւթեղ պատկերներ։

« Գայեանէ»ի նոր յօրինուածքը երաժշտական կեանքում իրադարձութիւն հանդիսացաւ, հաստւն վարպետութեան արդիւնքը մի հեղինակի, որը արդէն ունի երկու սիմֆոնիա, երեք ՜ծոնչերթօ, «Սպարտակ» բալետը եւ թատրոնի ու շարժանկարի համար գրուած բազմապիսի երաժշտութիւն։ «Գայեանէ »ի յուզական արտայայտիչ երաժշտութեան առաւել արժէքաւոր յատկութիւնն է նրա թատերդական ամբողջականութիւնը, որը պայմանաւորուած է հիմնական հերոսների կերպարների միջանցիկ երաժշտական զարգացմամբ։ Բալետի երաժշտութիւնը զգացմունքների հարուստ մի ձայնաշար է, որի գունեղ երգերանգները լրացնում են մէկը միւսին՝ իրենց խոր ու տպաւորիչ մարմնաւորումն ստանալով Խաչատուրեանի ստեղծագործութեան մէջ։

ՌԱԻՍԱ ԳԼԵԶԵՐ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺՈՐԺ ԼԸՔՈՆԹ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, վերջերս մեռաւ Ժորժ Լըքոնթ, խոր ծերութեան մէջ։ Ֆրանսական Ակադեմիայի մնայուն քարտուղարն էր 1946էն ի վեր։ Թէեւ ակադեմիային «հնագոյն» անդամը չէր, քանի որ 1924ին ընտրուեր էր այնտեղ, մինչ Անրի Գոռոո անդամ է 1919էն ի վեր, բայց ամէնէն տարիքոտ. ակադեմականն էր։

Ծնած էր 1867ին, Մաքոն։ Երկար ատեն Գրողներու Ընկերակցութեան գործունեայ նախագահը ըլլալէ ետք, մինչեւ վերջը կապուած մնաց անոր գործերուն՝ իբրեւ պատուակալ նախագահ։ Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերու աշխատակիցներն ու գրական քննադատները՝ Լըքոնթ խղճմտանքով կը կատարէր իր վըրայ դրուած պարտականութիւնը, յաջողութեամբ գլուխ կը հանէր իրեն վըստահուած գործերը։ Ակադեմականները միաձայնութեամբ կոչած էին զինքը քարտուղարի պաշտօնին եւ համակրական ժպիտով մը « մշտական » կ'անուանէին եռանդուն ծերունին։

Ցատկառելի վաստակի տէր է. իր բոլոր գործերը թուելու համար՝ թերեւս հարկ ըլլայ առանձին պրակ մը հրատարակել ...։ Յուսափելու համար նման խճողումէ մը, Ռընէ Լալու Լէ Նուվէլ Լիթերէրի մէջ կը ծանրանայ անոր գործին այլազանութեան վրայ։ Վաթսուն տարուան վաստակ մը, որ իր երանգաւորումներով լաւագոյնս կրնայ վկայել ծերունի մտաւորականին մտահոգութիւնները, մտադրաուղմը։

Իբրեւ վիպասան Ժորժ Լըքոնթի անունը առաջին անգամ հրապարակ ելաւ 1897ին, երբ հրատարակեց «Սպասաւորները». չորս տարի ետք՝ «Կանայ խաւաքարտները». երկուքին ալ արժէքը կը կայանայ հեղինակին վկայութեան մէջ. կը ներկայացնէր գաւառի երեսփոխանները։ Գ. Հանրապետութեան բարքերու պատկերը շարունակեց տալ յաջորդական վէպերով, որոնք ունին յատկանշական խորագիրներ, ինչպէս՝ «Ոսկիէ հորթը» (1903). «Փարիզի միջասները» (1905) եւն.։ Ընկերային վիպասան մը, որ կ'ուսումնասիրէր հոգեբանական երեւոյթներ, իրեն ժամանակակից նկարագիրներու եւ տիրող մթնոլորտին լրիւ պատկերը տալու համար։

Փորձեց նաեւ թատերական գրականութիւնը։ Երկու թատերգութիւններ յանձնեց Ազատ Թատրոնին, առաջինը՝ 1891ին «Լա Մէօլ» որ իրապաշտ գործ մըն է, երկրորդը՝ 1893ին «Լէ Միրաժ», ուր կը զգացուի Իպսէնի շունչը. երկուքն ալ ցոյց կուտան, թէ որքաստաարդ մտաւորականը որքան կը հետաքրքրուէր իր ժամանակաշրջանին արուեստի շարժումներով։

1892ին հրատարակեց ուշագրաւ հատոր մը՝ «Պատուարապաշտ արուեստը», ըստ Տիւրան–Ռինէլի հաւաքածոյին։ Այնուհետեւ Ժորժ Լըքոնթ հրատարակեց պատմական ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս՝ «Ռաֆայէլի» (1927), «Տանթոն» (1928), «Քարփէօ» (1929), «Թիէ» (1933)։

Ցարատեւ աշխատանքի, պրպտումներու եւ ուսումնասիրութեանց մարդն էր Լըքոնթ, որ միշտ ըսելիք մը ունէր։ Անհամար գիրքերու հեղինակ է։ Խոր ծերութիւնը իրեն համար պատճառ մը չէր որ չաշխատէր։ Ահա թէ ինչու, ֆրանսական մամուլը, գրեթէ միահամուռ, գրականութեան եւ արուեստի սպասարկու՝ Ժորժ Լըքոնթի համար ոչ մէկ գնահատանք կը սակարկէ։

×

ԶԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ս. ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ, (Քալիֆորնիա).—Տաղանդաւոր ջութակահար Զաւէն Մելիքեան նոր յաղթանակ մը տարաւ Օգոստոս 26ի երեկոյեան՝ նոր էջ մը բանալով Ամերիկայի երաժշտական կեանքին մէջ։

Ս. Ֆրանսիսքոյի երաժշտասէր հասարակութեան ներկայացուց իր նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած լարային նըւագախումբ մը (Թը Սան Ֆրանսիսքօ Սթրինկ Անսամպլը) որ նորութիւն մըն է ոչ միայն Քալիֆորնիոյ, այլեւ ամբողջ Ամերիկայի համար։

Առաջին մեծ պատերազմէն ետք՝ Եւրոպայի մէջ երեւան եկան ջութակահարներու փոքրիկ խումբեր — Վերթօսի տի Ռոմաի Մուզիչի, Սոսիէթա Քորելլի, սոլիսթի տի Զակրէպ՝ եւայլն.— որոնք շուտով մեծ ժողովրդականութիւն շահեցան Եւրոպայի զանազան շրջաններուն մէջ։ Այս խումբերը կը բաղկանան 13 արուեստագէտներէ եւ կը նուագեն առանց ղեկավարի։

Զաւէն Մելիքեան 1956ի վերջերը երբ հասաւ Ամերիկա, առաջին օրէն իսկ նկատեց այսպիսի խումբի մը պակասը։ Երբ միացաւ Ս. Ֆրանսիսքօ Սիմֆընի Օրքեստրային, սկսաւ իր ջութակահար ընկերները հետաքրքրել այսպիսի խումբի մը կազմութեան շուրջ։

Երաժշտասէրներու երեկոյթի մը ընթացքին ան առիթը կ'ունենայ հանդիպելու Գ. Ֆրէնք տը Պելիսի։ Վերջինս այսպէս կը նկարագրէ այդ հանդիպումը եւ իր ու Զաւէնին կատարած դերը այս խումբին կազմութեան մէջ։

« Վերջին տասը տարիներուն, ձայնասփիւռի հազարաւոր ունկնդիրներու հետ ունեցած յարաբերութիւններուս ընթացքին՝ համոզուեցայ թէ անհրաժեշտ էր նման խումբի մը կազմակերպութիւնը։ Բայց, առկա սաղմնային վիճակի մէջ գտնուող երազ մըն էր ինձ համար, երբ առաջին անգամ ըլլալով, անցեալ տարի հանդիպեցայ Գ. Զաւէն Մելիքեանին, որ կարծիքս հարցուց այս խնդրի մասին։

Հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն արդիւնաւորուեցան երկար խօսակցութիւններով եւ գործակցութեան ծրագիրներով։ Գ. Մելիքեան ստանձնեց պատասխանատուութիւնը ի մի բերելու համանման երաժշտական ուժեր, այսօր այդ երազը իրականութիւն դարձած է։ Օրինաւոր կերպով կազմակերպուած է «Ֆըրանսիսքօ Սթրինկ Անսամպլը», բաղկացած 13 առաջնակարգ նուագողներէ (7 ջութակ, երեք միջակ «վիօլա» ջութակ, երկու բամբ ջութակ «վիօլօնսէլ» եւ մէկ թաւ ջութակ)։

Ցիշենք նաեւ, որ Գ. Ճորճ Մարտիկեան իր մեծագոյն բաժինը ունեցաւ այս խումբին կազմակերպութեան եւ յաջողապէս հրապարակ գալու դժուարին աշխատանքին մէջ։

Համերգէն — Օգոստոս 26 — մէկ շաբաթ առաջ ծանօթացնելու համար նորակազմ նուագախումբը տեղւոյս երաժշտասէր եւ ծանօթ անձնաւորութեանց հացկերոյթ մը սարքեց, ուր ներկայ էին մօտ յիսուն հոգի, որոնց շարքին նաեւ Ս. Ֆ.ի քաղաքապետ Գ. Ճորճ Քրիստոֆըրը։

Գ. Մարտիկեան նկատի ունենալով որ այսպիսի նորակազմ խումբ մը իր սկըզբնական շրջանին նիւթական օժանդակութեան պէտք ունի, հինգ հարիւր տոլար նուիրեց խումբին։

Հացկերոյթի վերջաւորութեան քաղաքապետը իր կարգին ջերմօրէն ողջունեց խումբին երեւումը Ս. Ֆ.ի մէջ։

Վէթերաններու մեծ սրահը, ուր տեղի ունեցաւ համերգը, լեցուած էր բերնէ բերան։

Խումբը առանց ղեկավարի, աւելի ճիշդը՝ Զաւէնի «անյայտ» ղեկավարութեամբ, նուագեց գլխաւորաբար 17րդ եւ 18րդ դարերուն ապրող երաժշտագէտներ՝ Ճիւզէփփէ Սամմարթինիի, Ֆրանչիսքօ Տուրանթէի, Անթոնիօ Վիվալտիի, Ֆրանչիսքօ Վերաչինիի դասական կտորները։ Ինչպէս նաեւ մէկական կտոր Ռոսսինիէ եւ Զէզարէ Պրերոյէ։ Հակառակ այն իրողութեան որ այս բոլոր կտորներն ալ առաջին անգամ կը լսուէին Ս. Ֆրանսիսքոյի մէջ, մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցան ունկնդիր հասարակութեան կողմէն։ Սոլոյի մասերը առաւելապէս նուագուեցան Զաւէնի կողմէ։

Ցաջորդ օրուան բոլոր թերթերը խանդավառութեամբ ողջունեցին Ս. Ֆր. Սթր. Անսամպլի կազմութիւնը եւ մեծ գովեստով արտայայտուեցան անոր առաջին համերգին մասին, շեշտելով թէ Զաւէն Մելիքեանն է անոր ղեկավար ոգին։

Այս նուաճումը Զաւէն կատարեց գրեթէ մէկ տարուան մէջ։

Քալիֆորնիա հաստատուելէն քանի մը ամիս յետոյ իր պատասխանատուութեամբ երկու համերգներ սարքեց Ս. Ֆըրանսիսքոյի մէջ։ Ամերիկեան երաժշտական քննադատները, առաջին առիթով իսկ գնահատեցին անոր արուեստը եւ տարին չլրացած Զաւէն հրաւիրուեցաւ անդամակցիլ Ս. Ֆ. Սըմֆընի օրքեստրային եւ օփերայի նուագախումբին։ Քանի մը շաբաթ առաջ ան նուագեց, Պոսթըն Սիմֆընիի ղեկավար Արթհըր Ֆիթլէրի հրաւէրով, այստեղ կազմակերպուած «Փափս» համերգին մէջ իբր սոլիստ եւ արժանացաւ ունկնդիրներու բուռն գնահատութեան։

Զաւէն ոչ միայն տաղանդաւոր ջութակահար մըն է, այլ եւ կարող կազմակերպիչ եւ խմբավար։

Վստահ ենք թէ անոր առջեւ կը բացուին նոր ասպարէզներ։

Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (247)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Այդ արեց նա այն մտքով, որ փոքր ինչ անկախ դիրք ստանայ, եւ մանաւանդ, որ ընդհարումներ չունենայ միւս եկեղեցականների հետ, որը անխուսափելի է դառնում, երբ մէջ տեղում շահերի խնդիր կայ։ Նա բաւականացաւ մի փոքրիկ օրիորդական դպրոցով, որ պահում էր իր տան մէջ։ Այս առաջին օրիորդական դըպրոցն էր, որ բացուեցաւ Վանայ մէջ, բայց որպէս առաջինը, եւ որպէս մի նոր եւ անսովոր հիմնարկութիւն, նրա կեանքը կարճատեւ եղաւ։ Սկզբում նոյն իսկ քահանաներն եղան, որ գրգռեցին հասարակութեան ատելութիւնը նրա դէմ, ցոյց տալով ուսումը աղջկանց համար՝ մի անբարոյականացնող ձեռնարկութիւն։ Քաղաքի արքայան առաջնորդը, որ կարող էր խաղաղեցնել հասարակութեան յուզմունքը, ինքը աւելի բորբոքեց, եւ դպրոցը երեք տարի գոյութիւն ունենալուց յետոյ փակուեցաւ։Այդ անցքը խիստ դառն կերպով ազդեց տէր հօր սրտին, երբ իր գործունէութեան հէնց առաջին քայլում հանդիպեց այդ տեսակ անյաջողութեան։ Բայց նա համբերող եւ երկայնամիտ մարդ էր, նա վշտացաւ, բայց չը յուսահատուեցաւ։

Գիշեր էր, երբ մենք հասանք Այգեստան։ Տէր հայրը հրաւիրեց մեզ իր տունը ընթրիք ուտելու։ Ասլանը, որ սովորութիւն չունէր այդ տեսակ հրաւէրքներ ընդունելու, սիրով յանձն առեց նրա առաջարկութիւնը։ Ընթրիքը անցաւ բաւականին զուարճալի կերպով. տէր հայրը պատմում էր զանազան արկածներ իր ճանապարհորդութիւններից, պատմում էր, թէ ինչ էր տեսել եւ ինչ էր արել զանազան երկրներում, խօսում էր Հայրիկի մասին, նրա աշխատութիւնների մասին, խօսում էր տեղային քահանաների տգիտութեան մասին, եւ նրա խօսակցութիւնները այնքան հետաքրքրական էին, որ բոլորը եւ մեծ ուրախութեամբ լսում էին։

— Դուք կարծում էք տիկինը կարո՞ղ է գալ,— հարցրեց Ասլանը քահանայից, ընթրիքի սեղանը հաւաքուելուց յետոյ։

— Կարող է, եւ անպատճառ այս գիշեր այստեղ կը լինի,— պատասխանեց քահանան վստահութեամբ.

— Բաւական դժուար կը լինի նրա համար... ի՞նչպէս կարող է... կրկնեց Ասլանը թերահաւատութեամբ։

— Նա իր բանը գիտէ... Նա այդ տեսակ գործերի համար բաւական խելք ունի... ասաց քահանան։

Ասլանը մեծ անհամբերութեամբ սպասում էր մի տիկնոջ, այդ տիկինը տէր հօր քոյրն էր։ Տէր հայրը իր հայրենիքից բացակայ գտնուած ժամանակ, նրա տանը պատահել էր երկու անփոխարինելի կորուստ. մայրը վախճանուել էր, իսկ միակ քոյրը, անտէր մնալով, բռնութեամբ յափշտակուել էր, եւ մի տաճկի ամուսին էր դարձել։ Այդ յափշտակութիւնը, որով հետեւ երկրի սովորական դէպքերից մէկն էր, անցել էր խիստ ներողամտութեամբ հայ հասարակութեան կողմից. իսկ տէր հայրը, որ անչափ սիրում էր իր քրոջը, որպէս երեւում էր, չէր կարող մոռանալ այդ դժբախտութիւնը։ Մահմետականութիւնը շատ պայմաններ ունի, ոչ միայն օտարազգիներին ամենայն դիւրութեամբ որսալու, այլ, եւ նրանց թէ կրօնապէս եւ թէ ազգայնապէս իր հետ միացնելու։ Այդ էր, որ աւելի ցաւեցնում էր տէր հօրը։ Մի հայ աղջիկ կամ տղայ, կամաւ, թէ կամայ, երբ մահմետականի հետ է ամուսնանում, այնուհետեւ կտրւում են նրա բոլոր յարաբերութիւնները իր ազգականների հետ եւ այլ եւս իրան հայ կոչել չէ կարող։ Մի Հայի պատահելիս՝ նա իրաւունք չունի հայերէն խօսել. Նա զրկւում է մինչեւ անգամ իր ծնողների տունը գնալուց, եւ «հայ» անունը նրա բերանում այնուհետեւ փոխւում է «գաւուր» անունով, որից պէտք է խորշիլ, որին պէտք է պիղծ համարել։ Բայց տէր հօր քոյրը այդ մասին մի գեղեցիկ բացառութիւն էր կազմում. նա մնացել էր հաւատարիմ թէ իր ազգին եւ թէ կրօնին, թէեւ ամենայն զգուշութեամբ մահմետականներից թաքցնում էր իր զգացմունքները։ Նա սիրում էր իր եղբօրը եւ երբեմն գաղտնի կերպով գալիս էր նրա տունը, ուրախանում էր նրա երեխաներով, եւ փառք էր տալիս Աստծուն, որ իր հօր տան օջախը իսպառ մարած չէր։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

եալ մեկնաբանութիւնները կ'ընեն .—

«Թայմզ» (Լոնտոն, անկախ) .— Հան-րաքուէն, անխուսափելիօրէն, վստահու-թեան քուէ մը պիտի ըլլայ միաժամա-նակ Տը Կոլին եւ Սահմանադրութեան. ընտրողները իրենց տեսակէտները պիտի չկարենան զատել վարչապետէն եւ Սահ-մանադրութենէն։ Այսուհանդերձ «այո»-ներու մեծ մասը, ինչպէս կը նախատես-ուի, պիտի ըլլայ անոնց ձայնը՝ որոնք կը հիանան Զօր. Տը Կոլի վրայ։ Ֆրանսա-ցիները իմաստուն գործ մը պիտի տեսնեն «այո» քուէարկելով, եթէ չատերու հա-մար այս ընտրութիւնը ցաւալի ըլլայ :

Մանչեսթր Կուարտիըն (ազատական) .— Սահմանադրութիւնն ու գօրավարը մեր-ժելով՝ Ֆրանսա անգամ մը եւս պիտի հասնի քաղաքացիական պատերազմի եզ-րին։ Ֆրանսական Ափրիկէին համար «ոչ» մը՝ պիտի նշանակէր վախճանը գեղեցիկ այն ճիգին, որ Ֆրանսա երբեւիցէ փոր-ձած ըլլայ իր գաղութներուն ինքնավա-րութիւն տալու համար։ Այս պատճառով Ֆրանսացի դեմոկրատները պէտք քաջա-քականութիւն մը պիտի ընեն՝ հանրա-քուէին ժխտական պատասխան մը տա-լով։ Ֆրանսայի տագնապը կը պարտադրէ որ Զօր. Տը Կոլ մնայ իշխանութեան գլ-լուխ։ Ֆրանսայի քաղաքական ժողովր-դավարութիւնը փրկելու համար էական երկու կէտեր կան. Ալժերիոյ պատերազ-մին վերջաւորութիւնը եւ անկախ ու ազ-գային ձախ շարժումի մը ստեղծումը ։ Զօր. Տը Կոլ կրնայ գլուխ հանել առա-ջինը։ Եթէ ձախողի՝ շատ քիչ հաւանա-կանութիւններ կան որ Ֆրանսա իյնայ Ալժէի մարդոց ձեռքը։

Տէյլի Թէլէկրաֆ (Լոնտոն, պահպանո-ղական) .— Եթէ նոր Սահմանադրութիւնը առաջարկուէր մարդու մը կողմէ, որ Տը Կոլէն նուազ վստահութիւն ներ-շնչէ, պիտի մերժուէր, բայց՝ ներկայաց-ուելով պետական հարուածի մը առաջքը առնելու կարողութիւնը ունեցող միակ մարդուն կողմէ՝ յաջողելու մեծ հաւանա-կանութիւններ ունի ։

Կազէթ տը Լօզան (ազատական). — Զօր. Տը Կոլ քաջութիւն ցոյց տուաւ նաեւ անդրծովեան հողամասերուն նկատմամբ ։ Երես դարձուց գաղթատիրութեան։ Ո՞վ է Ֆրանսայի քաղաքական այն անձը, որ կրնար ինքնավարութիւն եւ նոյնիսկ ան-կախութիւն տալ անոնց՝ առանց դատա-պարտուելու իբրեւ Ֆրանսան լուծարքի ենթարկող մարդ։ Ասիկա ամէն բան կը նշանակէ արդէն ։

Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն (հանրա-պետական) .— Վարչապետ Տը Կոլի ծրա-գիրը կը ձգտի ապահովել հանրապետա-կան սկզբունքներու գոյութիւնը՝ Ֆրան-սայի մէջ ։

Կինեբրալ Անզայկըր (Պոն, անկախ) .— Թէ այս մարդը, Տը Կոլ, որ զարգացած է եւ ունի գրաւէտ տաղանդ, խորհրդա-րանին տկարութեան հետեւանքով կրնայ ըլլալ Ֆրանսացի Հիթլէր մը՝ ապահովա-բար Ֆրանսայի փոքրագոյն վտանգն է ատիկա ։ Այսուհանդերձ, մեզի կը թը-ւի թէ ամէնէն ծանր վտանգը կը կայա-նայ իր ծրագիրներուն ձախողութեան մէջ։ Եթէ ձախողի՝ ոչ միայն Ալժերիոյ, այլ բոլոր մարզերու մէջ, կարճատեւ վերելքէ մը ետք Ֆրանսա պիտի իյնայ նոր անդունդի մը մէջ, յուսախաբու-թեան բոլոր վտանգներով ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ կը հաղորդեն թէ Սեպտեմբերի ընթացքին դէպի լուսին նոր հրթիռ մը արձակելու փորձ պիտի չկատարուի ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ նոր առա-ջարկ մը ըրաւ՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ «խաղաղութեան» դաշինք մը կնքելու ուղղութեամբ խորհրդակցութիւններու սկսելու համար. ծանուցագիրը միաժա-մանակ յանձնուեցաւ Զօրս Մեծերուն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ գնդ. Քարլոս Քրոսի պաշտօնի վերսկսման դէմ բողոքելու հա-մար 16 բարձրաստիճան սպաներ իրենց հրաժարականը տուին, իսկ 14 ուրիշներ հսկողութեան տակ առնուեցան. կը կար-ծուի թէ Նախագահ Ֆրոնտիսի յաջողած է գոյել փոքրիկ «ըմբոստութիւն» մը, ա-ռանց արիւն թափելու. հարկ չէ եղած նոյնիսկ խիստ միջոցներու դիմել ։

ՓԱՐԻԶԻ հունդարական հիւպատոսա-րանին վրայ ուրբաթ կէսօրէ ետք հրա-նիւթի շիշ մը արձակուեցաւ, հաստատու-թիւնը կրակի տալու նպատակով. ահա-բեկիչը՝ հունգար տարագիր մը, որ 1947-էն ի վեր Ֆրանսա ապաստանած է, փա-խուստ չէ դիմած եւ կամովին ձերբա-կալուած է։ Քննութիւն մը բացուած է, ճշդելու համար դէպքին պատճառները ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Սեպտ. 5) .— Զոյլ ոսկի 517.000, նափոլէոն 3520, զուից. 3410, անգլ. 4320, քսան տոլարնոց 17.280, Թղթադրամ (գուպահեստական շուկայ) սթերլին 1245, տոլար 445, զուից. 106, պելժ. 8.95, լիր 0.73։

ԱՆԳԼԻԱ յառաջիկայ եօթը ամիսներու ընթացքին 48 միլիոն ֆրանքի տնտեսա-կան օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Հնդ-կաստանի ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ուրախ լուրի մը առթիւ Տիկին Գու-յումճեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Շ. Միսաքեան սրահին։(Ստանալ Յառաջէն)։

ԼԻՈՆԻ Ազգ. Միութեան Կեդր. վար-չութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Նիսէն Պ. Գառնիկ Պախթիարեանէ 40 հազար ֆրանք Լիոնի Ազգային Միու-թեան առեւտրական Նիս այցե-լութեան առթիւ, խոստացած է նաեւ Սեպտեմբերի վերջերը այցելել Լիոն իր քեռայրին հետ կարեւոր նուիրատուու-թիւն մը ընելու ազնիւ գաղափարով ։ Թուլոնէն եկեղեցատէր ոմն 10.000 Ֆր.։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Իրենց այցելութեան առթիւ Հայ Կար-միր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն .— Տէր եւ Տիկին Շըվալիէ – Աթմաճեան հայերէն գիրքեր եւ թերթեր, Տէր եւ Տիկին Նազարեանց երեք հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վու-ալէն հազար, Տէր եւ Տիկին Շահպազեան տասը քիլօ շաքար եւ հարիւր քիլօ գետ-նախնձոր։ Տէր եւ Տիկին Գեորգեան տուփ մը պիսքիւի եւ պոնպոն։ Պ. Մալ-խասեան երկու քիլօ պիստակ եւ պոնպոն։ Դերասանուհի Հայկուհի Խոչեան պոն-պոն, Օր. Մ. Խաչատուրեան պոնպոն, Տէր եւ Տիկին Սուճուքճեան չոքոլա եւ պոնպոն Տէր եւ Տիկին Տէպիլեան տասը քիլօ դեղձ։ Տէր եւ Տիկին Պէրթրան տուփ մը պիսքիւի եւ պոնպոն։ Տէր եւ Տիկին Մ. Պասմաճեան պոնպոն։ Տէր եւ Տիկին Կ. Պասմաճեան պոնպոն։ Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան մէկ քիլօ չոքոլա։ Տիկին Թովմասեան պոնպոն։ Պ. Պօտայեան 5 քիլօ դեղձ։ Տիկ. Թօփուզեան ութ քիլօ պանան։ Տէր եւ Տիկին Ազարեան պոն-պոն։ Տէր եւ Տիկին Տաքէսեան պոնպոն ։ Տէր եւ Տիկին Պըյըքլեան չօքօլա եւ պոն-պոն։ Տէր եւ Տիկին Տուրկութեան պոն-պոն ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
(Ձայնասփռում Ֆրանսա 1էն)

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.45ին Ս. Էթիէնի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ։ Կը պատարագէ Յովսէփ վարդապետ Գանդ-եան, Ցունաստանի կաթողիկէ հովուա-պետ։

Պատարագը կը ձայնասփռուի ժամը 8.45էն 10 Փարի էնթէրէն (Ֆրանսա 1)։ Արեւելքի եւ պալքանեան երկիրներու հա-մար կարճ ալիք՝ 48 մեթր 39 եւ 31 մե-թըր . 38։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Վիէնի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Լեւոն-եան վարդապետի ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ .— Հայ Կարմիր Խա-չի տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959 ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17. Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնու-թիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամ-եակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքա-ծոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ ։

Անգտանելի այս հաւաքածոն լուսա-պատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէս զի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յա-րութեան ։

«Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1890 – 1901) հաւաքածոն կը հրատա-րակուի երկու հատորով ։

Առաջին հատորը (1890-1897) նոր լոյս տեսաւ, 750 մեծադիր էջ։ Թղթակազմի գինն է 1800 ֆրանք, չքեղ կազմուած՝ 2400 ֆրանք ։

Գրատուն Պարսամեան, 46, րիւ Րիշէ, Փարիզ (9)։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» հրատարակչականը որո-շած է առանձին հատորի մը մէջ ամփո-փել Աւետիք Իսահակեանի նամակները, որոնք վերջերս լոյս տեսան «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ։

Ջերմապէս կը խնդրենք արտասահմանի մեր այն հայրենակիցներէն, որոնք Ա. Ի-սահակեանէն նամակներ ունին՝ տրամա-դրեն մեզի, եւ կամ ղրկեն լուսանկար-ուած պատճէնները։ Նամակները օգտա-գործելէ ետք, կը խոստանանք զանոնք անկորուստ վերադարձնել իրենց տէրե-րուն ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ» Պ. փ. 868, Գահիրէ ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Արձակուրդի պատճառով յետաձգուած Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովը տե-ղի կ'ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շա-բաթ եւ Կիրակի օրերը։ Նոյն տեղը, նոյն ժամին ։

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ 17 Րիւ Պլէօ, մէթօր Քատէ։ Կը խօսին ընկերներ Կարօ Սասունի եւ Տօքթ. Ն. Գօնեալեան ։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Էժս աճ Փրովանսի մէջ այս կիրակի, ժամը տասնին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Քուր Սէնթ Քաթրին տը Սիէնի մատրան մէջ ։ (20 Րիւ Վինեէ։

ԽՄԲ .— Այս յայտարարութիւնը դժ-բախտաբար շատ ուշ հասաւ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 9 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8288 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4089

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

Այժմ որ Հինգերորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը զանազան սրբագրութիւններ եւ բարեփոխումներ ստանալէ ետք վերջնական խմբագրութեամբ հրատարակուած է, քաղաքական զանազան հոսանքները շաբթուան ընթացքին պիտի ճշդեն իրենց դիրքը:

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն կարեւոր հանգրուան մը պիտի կազմէ Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ՝ ինչ ալ ըլլայ արդիւնքը, դրական թէ ոչ:

Տասներեք Սահմանադրութիւն փոխած է այս երկիրը՝ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն ի վեր, առաջինն ըլլալով 1791ինը:

Երրորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնն է, որ եղած է ամէնէն երկարակեացը (1875 – 1940):

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ ցարդ ո՛չ մէկ Սահմանադրութիւն յաջողած է մնայուն կառավարութիւն մը ապահովել Ֆրանսայի:

Խորհրդարանը՝ իբրեւ օրէնսդիր մարմին՝ միշտ հակակշռած է գործադիր իշխանութիւնը (կառավարութիւն), որուն կեանքը ամէն անգամ կախում ունեցած է անոր վստահութեան կամ անվստահութեան քուէէն:

Զօրավար Տը Կոլի նպատակն է եղած՝ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր՝ հաստատ հիմերու վրայ դնել գործադիր իշխանութիւնը, թոյլ չտալով որ անիկա խաղալիկ դառնայ խորհրդարանին ձեռքը:

Հանրաքուէի ենթարկուած Սահմանադրութիւնը հիմնական փոփոխութեան կ'ենթարկէ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան եղանակը եւ աւելի լայն իրաւասութիւններ կուտայ անոր:

Նոյնպէս մանրամասնօրէն կը ճշդէ խորհրդարանին եւ կառավարութեան իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, ինչպէս նաեւ անոնց փոխ – յարաբերութիւնները (յօդուած 24 – 51):

Յատկանշական է այն պարագան, որ նախարարի պաշտօնին կոչուած երեսփոխանն ու ծերակուտականը պէտք է հրաժարին խորհրդարանի անդամակցութենէն, որպէսզի միաժամանակ հաշուետու եւ հաշուառու չըլլան:

Սահմանադրութիւնը կը ստեղծէ կարգ մը նոր մարմիններ, ճշդելով անոնց իրաւասութեանց սահմանները:

Սակայն ամէնէն կարեւոր նորութիւնն է Ֆրանսայի անդրծովեան երկիրներուն խոստացուած ինքնավարութիւնը:

Զօրավարը իր յանդուգն ծրագիրը բացատրելու համար անձամբ գնաց Մատագասքար եւ ափրիկեան հողամասերը: Սրտաբաց լեզուով խօսեցաւ նոր Սահմանադրութեան անոնց բերելիք օգուտներուն մասին: Հրաւէր կարդաց ազատօրէն արտայայտելու իրենց կամքը Սեպտեմբեր 28ին: Ու խոստացաւ կատարեալ անկախութիւն շնորհել՝ եթէ չեն ուզեր համայնական որոշ կապերով կապուիլ Ֆրանսայի հետ, վայելելու համար անոր նիւթական, ռազմական եւ մշակութային աջակցութիւնը:

Նախկին գաղթավայրերու մասին հարցը դրուած է շիտակի:

Ալժերիոյ խնդիրն է միայն, որ աւելի բարդ հանգամանք կը ներկայացնէ:

Վարչապետին վերջին հանգրուանն էր Ալժերիան, ուր կ'երթար երրորդ անգամ ըլլալով Մայիսէն ի վեր:

Ազատագրական Ճակատը կառավարութեան նոր ծրագրին դէմ իր դժգոհութիւնը ցոյց տուաւ վերջին շաբաթներու եղեռնափորձերով:

Աշխարհ անհամբեր կը սպասէ հանրաքուէի արդիւնքին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒԼԳԱՆԻՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՒ ՆԱԽԱԳԱՀԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ՝
1959 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27ԻՆ

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կիրակի օր յայտարարեց թէ մառեշալ Բուլկանին Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Նախագահաց Խորհուրդէն դուրս հանուեցաւ:

Պաշտօնազրկման այս որոշումը տրուած է Ուրբաթ օր, Կեդր. Կոմիտէի ժողովին մէջ.

Որոշուած է նաեւ, որ Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունուար 27ին: Համագումարի ընթացքին պիտի քննուին ազգ. տնտեսութեան բարգաւաճման կարելիութիւնները՝ 1959 – 1965 ժամանակաշրջանին: Տեղեկագիրը պիտի ներկայացուի Խրուշչեւի կողմէ, իսկ գլխաւոր կէտերը պիտի պարզուին մամուլին մէջ:

Բուռն վիճաբանութիւններ կը նախատեսուին համագումարին մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, 1956ին Խրուշչեւ նոր նկարագիր մը տուած էր Խ. Միութեան տնտեսութեան, հիմնական փոփոխութիւններու ենթարկելով զայն: 20րդ համագումարը, որ այնքան փոթորիկ ստեղծեց, կը նախատեսէր բացառիկ ժողովներ՝ քննելու համար ձեռք ձգուած արդիւնքները:

Միջազգային մամուլը այս առիթով չեշտ կը դնէ նաեւ մառեշալ Բուլկանինի շնորհազրկման վրայ: Վերջերս երբ ըՍ – Թաւրոփոլի տեղական տնտեսական խորհուրդին անդամ ընտրուեցաւ, այս շնորհազրկումին կը սպասուէր արդէն: Այս ձեւով որոշ չափով կը հաստատուի նաեւ իտալացի համայնավարի մը այն յայտարարութիւնը (1957) թէ Բուլկանին մաս կը կազմէր Մոլոթով – Մալենկով – Գականովիչ «հակակուսակցական խմբակ»ին: Խրուշչեւ իր շնորհազրկումը ուշացուց՝ Նախագահաց Խորհուրդին ընդդիմադիր թեւը չզօրացնելու նպատակով: Այսուհանդերձ, հարկ եղաւ տարի մը սպասել, վերջնական շնորհազրկման համար:

Ստալինի նախկին գործակիցներէն Նախագահաց Խորհուրդին մէջ կը մնան Ա. Միկոյեան, Վորոշիլով եւ Խրուշչեւ: Նոր խմբակ մը կը ստեղծուի Կրեմլինի մէջ, ուր անծանօթ մարդիկ, ինչպէս՝ Ֆրոլ Քոզլով, առաջնակարգ դիրքեր կը գրաւեն «վարիչ մարմին»ին մէջ, ուր կը գտնուի նաեւ Նուրիտին Մուխիտինով, որ կ'ուսակցական եղած է 1942ին:

Այսուհանդերձ, կը ժամանչէ «Ֆիկառօ», նորերը Ստալինի լաւագոյն աշակերտներն են, իսկ հիները՝ անոր գործակիցները:

ԵՐԿՈՒ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ահաբեկիչները դարձեալ յարձակում գործեցին երկու զինուորներու վրայ:

Առաջինը տեղի ունեցաւ ժամը 14ին, Պուլվար Մաժենթա: Երկու ահաբեկիչներ կրակ բացին ենթասպայի մը վրայ, որ իր կնոջ եւ տղուն հետ կը քալէր: Ենթասպան անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, ուր հոգին աւանդեց: Ոճրագործներէն մէկը ձերբակալուած է:

Երկրորդ ոճրափորձը տեղի ունեցաւ Բիւ տը Շարանթօն: Երկու ահաբեկիչներ դարձեալ կրակ բացին ենթասպայի մը

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՄԵԾ ՀԱՅՐԻԿԻ ՈՐՈՇՈՒՄ

– –Հոս եկուր նայիմ, Կարօ :

— Եկայ, հայրիկ··· Ըս՞ւրն կ'ուզես··

— Սուրճի ժամանակ չէ··· Սրտեղ նստէ, ըսելիք ունիմ··· Քանի՞ տարի է դուն իմ փեսաս ես :

— Տասը տարի, մէկ ամիս ···

— Ճիշդ··· Թոռնի՞կս քանի է :

— Դուն ինձմէ լաւ գիտես ··· Աստուածաշունչին մէջ քու ձեռքովդ գրեցիր անոր ծննդեան թուականը··· Նօթը ե – դաւ ···

— Աղէկ··· Կը յիշե՞ս, երբ աղջկանս հետ նշանուած էիր, քեզի խանութս կանչեցի, օր մը եւ հետդ դաշնագրի պէս բան մը կնքեցինք ···

— Ատանկ բան մը կը յիշեմ ···

— Կ'ուզես նէ «չեմ յիշեր» ըսէ որ սա խոշոր ձեռներս համնեմ··· Հիմա, ինծի ըսէ նայիմ, այդ դաշնագրին առաջին յօդուածը ի՞նչ կ'ըսէր ···

— Այդ դաշնագրին առաջին յօդուածով, ես, Կարապետ Զուգակեան կը խոստանայի քու թոռնիկներդ մեր եկեղեցին մկրտել··· Մկրտեցի ···

— Լաւ ըրիր: Երկրո՞րդը ···

— Երկրորդ յօդուածով կը խոստանայի թոռնիկներդ Հայոց եկեղեցին տանիլ, ամէն Կիրակի :

— Ճիշդ ··· երրո՞րդը ···

— Կարծեմ, երրորդ յօդուածին մէջ ըսուած էր թէ աղջիկդ ու ես ամէն բան պիտի ընէինք որ թոռնիկներդ հայերէն սորվէին, Հայու շունչով ու հոգիով մեծնային եւ օր մը ազգին ծառայէին:

— Կը բաւէ, հիմա օձիքէդ բռնեցի ··· Աղջիկս շուկայէն գայ, անոր ալ օձիքէն պիտի բռնեմ ···

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ յանցանք գործեր ենք, հայրիկ

— Ա՞լ ի՞նչ պիտի ընէիք ·· Վեց ամիս է քովերնիդ եմ··· Բերանս կղպեր նստեր եմ··· Բայց, ներսէս ինքզինքս կ'ուտեմ · · Աս առիթին կը սպասէի ···

— Ի՞նչ պատահեր է, հայրիկ :

— Անմեղ գառնուկ մի՛ կտրիր գլխուս ··· Շիտակը շա՛տ աղուոր յարգեր ես մեր համաձայնութիւնը ··· Սա վեց ամսուան մէջ թոռնիկիս բերնէն վեց հատ հայերէն բառ լսեցի՞··· Եղա՞ւ աս բրածըդ: Դուն իմ թշնամի՞ս ես, դուն իմ ազգիս թշնամի՞ն ես··· Ասանկ ընելիքդ գիտնայի, աղջկանս եղունգը քեզի ցոյց չէի տար ···

— Բայց , հայրիկ ···

— Սո՛ւս··· Վեց ամիս համբերեցի, բայց հիմա ըսեմ — Կիրակի մը եղա՞ւ որ *չօճուխս* ձեռքէս բռնէիր ու եկեղեցի տանէիր··· Եթէ Ծնունդին հոս չէի, Զատկին հոս էի··· Եկեղեցի տարի՞ր, խոստովանցուցի՞ր, Հաղորդութիւն առնել տուի՞ր : Մեծ հայր եղեր տէ դիմացիր··· Օղորմած հոգին ողջ ըլլար ու տեսնէր ···

— Բայց, հայրիկ , այս երկիրներուն մէջ···

— Սո՛ւս··· Այս երկիրին պոչէն բռներ գացեր էք··· Գնա՛ *տէ* Դաշնակեաններուն թոռները տես··· Հայերէն մը կը խօսին կոր որ բերնիդ ջուրերը կը վազեն: Անցած օր «Հայր Մեր » մը ըսաւ որ լալս

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայերուն միջեւ կռիւները կը շարունակուին. «Ֆիկառօ» կը յայտնէ թէ Դաշնակցականներու եւ Հնչակեաններու միջեւ պատահեցան նոր բախումներ. չորս հոգի սպաննուած են եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Միւս կողմէ վարչապետ Սամի Սոլհի դէմ մահափորձ մը եղած է. ութ զինուորներ վիրաւորուած են, բայց Վարչապետը ազատած է:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ – հեռաձայնով).— *Միլանոյի եկեղեցւոյ օծումը տեղի ունեցած է Կիրակի առաւօտ արտակարգ խանդավառութեամբ եւ խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան:*

Շաբաթ իրիկուան գոնրացէքի արարողութենէն ետք, Կիրակի առաւօտ · չորս ժամ տեւող շատ յուզիչ եւ գեղեցիկ արարողութեան մը ընթացքին տեղի ունեցած է օծումը, ձեռամբ կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ եպիս.ի եւ նախագահութեամբ Պոլսոյ Պատրիարքին:

Քառաձայն պատարագը կատարած է Փարիզի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Ա. Պարթեւեանի եւ մասնակցութեամբ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանի: Հանդիսութեան ներկայ եղած են բազմաթիւ օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններ որոնց կարգին ոստիկանապետը, քաղաքապետը, օտար յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, ռուս եկեղեցւոյ քահանան եւն.: Հայեր եկած էին Փարիզէն, Մարսէյլէն, Ժընեւէն, Մատրիտէն, Պելժիքայէն, Լոնտոնէն եւ Եւրոպայի միւս քաղաքներէն:

Օծումէն ետք, օրուան պատշաճ քարոզ մը խօսած է Պոլսոյ պատրիարքը:

Կիրակի իրիկուն գաղութը ճաշ մը կազմակերպած էր ի պատիւ բարերարներուն:

Հացկերոյթը տեղի ունեցաւ Սավոյի մէջ մասնակցութեամբ միայն 180 հոգիի, կարելի չէր եղած բոլոր փափաքողներուն գոհացում տալ:

Նորակառոյց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ առաջին առթիւ խօսք առաւ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան որ յայտնեց երախտապիտական եւ շնորհակալութեան զգացումները բոլորին:

Գաղութի վարչութեան կողմէ խօսք առաւ Բժ. Ե. Արզումանեան որ Տիարպէքիրլեան եղբայրներուն գաղութին կողմէ նուիրեց երկու ոսկի շքանշան, որոնց վրայ փորագրուած էին եկեղեցւոյ նկարը եւ իրենց անունը: Խօսք առաւ նաեւ Մանուկեան եպիսկոպոսը, եւ եկեղեցւոյ ճարտարապետը՝ Պ. Սուրեան: Կէս գիշերը անց, Պատրիարք Հայրը փակեց այս հաւաքոյթը:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:—

× *Պոլսոյ պատրիարքը որ ցարդ Միլանօ կը գտնուի պիտի այցելէ նաեւ Վենետիկի Մխիթարեան վանքը, եւ Ֆիրէնցէ:*

եկաւ: Ամէն Կիրակի, մարերնին եկեղեցի կը տանի եղեր եւ ամէն օր ալ ժամ մը հայերէն կը սորվեցնէ եղեր··· Դո՞ւք ի՞նչ կ'ընէք — թոռնիկիս հետ անգլերէն, ֆրանսերէն կը ճարճատիք ··· Հիմա նայէ որ ըսեմ ··· Ես միլիոնատէր չեմ, բայց աղքատ ալ չեմ, դուն ատիկա աղէկ գիտես··· Աշխարհիքիս մէջ աղջիկէս, քեզմէ եւ թոռնիկէս զատ ուրիշ մարդ–մարդասանք չունիմ···· Իմ ժառանգորդներս ալ դուք էք ···

— Հայրիկ , ատանկ բաներու մասին մի խօսիր հիմա ···

— Խօսելու եմ, որովհետեւ աս ասանկ երթայ նէ ես շատ ապրելիք չունիմ ··· Թոռանս աս վիճակը իմ մահուանս պատճառ պիտի ըլլայ ··· Մտիկ ըրէ — *ես* աս թոռս իմ ուզածիս պէս կը մեծցնէք, Հայու զաւակ կ'ընէք, *ես* ես իմ փարաներս, եղածին պէս, ազգիս կը կտակեմ··· Դուք ալ, էրիկ կնիկ ձեր գլխուն ճարը կը նայիք··· Ես հա՛յ թոռնիկի մեծ հայրիկ ըլլալ կ'ուզեմ, հա՛յ թոռնիկի , խօսք կը հասկնա՞ս··· Լա՛ւ մտածեցէք, էրիկ կնիկ, վերջը չզղջաք ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

"ԳԱՅԵԱՆԷ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բալետի սիմֆոնիկ զարգացումը հիմնուում է մի քանի առաջատար թեմաների վրայ։ Դա բերկրալից աշխատանքի թեման է, բարեկամութեան թեման, Գայեանէի թեման, Գէորգիի թեման, որսորդութեան թեման ։ Այդ թեմաներից իւրաքանչիւրը երաժիշտը չի մատուցում որպէս արդէն կազմաւորուած թեմա ։ Այդ թեմաները հեշտութեամբ են իմացւում, բայց դրանք մշտապէս փոփոխուում են եւ ամէն անգամ նոր ձեւով են հնչում՝ նայած ինչպէս են դասաւորուում բեմական կացութիւնները եւ ինչպիսի վիճակում է հերոսների հոգեկան աշխարհը։ Բարեկամութեան թեման, որն այնքան լուսաւոր ու բերկրալից է հնչում առաջին գործողութեան մէջ, բալետի վերջում հնչում է որպէս ռեկվիէմ ։ Որքան հետաքրքրական նրբերանգներ են տրուած Գայեանէի թեմային, որքան հոգեբանօրէն ճշմարտացի ու աւարտուն է Գէորգիի կերպարը, որի երաժշտական բնութագրումը անխզելիօրէն կապուած է խղճի խայթի, տառապանքի թեմայի, դաւաճանութեան թեմայի հետ։ «Գայեանէ» բալետի երաժշտութիւնը վառ կերպով դրսեւորուած ազգային բնոյթ ունի։ Պատահական չէ, որ խմբական պարային տեսարաններում այնքան օրգանապէս միահիւսուած են «Ուզունդարա» եւ «Շալախօ» ժողովրդական պարերը ։ Եւ միաժամանակ հէնց այդ յօրինուածքում պարզորոշ երեւում է, թէ ինչպէս Խաչատուրեանը շարունակում է Չայկովսկու համանուագային աւանդութիւնները, որի հետ նրան մօտեցնում են եւ խոր մարդկայնութիւնը, եւ խիստ յուզականութիւնը, եւ սիմֆոնիկ զարգացման ուժականութիւնը, եւ երաժշտութեան «մատչելիութիւնը», որ իր անմիջական ազդեցութիւնն է ունենում ունկնդիրների վրայ ։

Խաչատուրեանի երաժշտութեան գունեղութիւնը նպաստում է այն բանին, որ կերպարները աւելի տպաւորիչ են դառնում, երաժշտութիւնը յագեցւում է հոգեբանական ճշմարտացիութեամբ։ Հեղինակը նրբօրէն օգտագործում է գործիքների տեմբրը՝ հերոսներին, նրանց ըղձումներն ու ապրումները բնութագրելու համար (եւ դա Խաչատուրեանի սիմֆոնիզմը մօտեցնում է Չայկովսկու քնարական-դրամատիկական սիմֆոնիաներին)։ Այսպէս, բաս-կլարնետի եւ ֆագոտի տեմբրը հոգեբանական մռայլ տպաւորութիւն է ստեղծում, բնութագրելով Գէորգիի բնաւորութիւնը եւ նրա գործած յանցանքը։ Տաւիղը հիանալի «լոյս է սփռում» Արմէնի տեսողութեան վերականգնման տեսարանում։ Անգլիական փողիկը եւ Ֆլէյտան լեռնային տեսարանների իւրայատուկ գունաւորում են ստեղծում ։ Սաքսոֆոնները փայլուն կերպով են հնչում «Սուսերով պարում», իսկ որքան արտայայտիչ է ջութակի, թաւջութակի, ալտի մենանուագը սիրային երգերում։ «Գայեանէ»ի նոր էջերը կրկին անգամ վկայում են, որ Խաչատուրեանի մօտ նուագի գոյների պայծառութիւնը, կշռոյթի հնարամտութիւնը զուգորդւում են բազմաձայն զարգացման մեծ վարպետութեան հետ ։

Բալետի առաջին պատկերում հիւսուած գորգի մօտ մասսայական տեսիլում եւ Գ.րդ գործողութեան օրկեստրային նախերգանքում Խաչատուրեանը համերգային ձեւով մշակում է Երեւանին նուիրուած երգը, որը «Գայեանէ» բալետում խորհրդանշում է աշխատանքի ուրախութիւնը ։

Չափազանցութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ Մեծ Թատրոնում «Գայեանէ»ի նոր բեմադրութեան գլխաւոր գործող անձը սիմֆոնիկ նուագախումբն է ։ Մեծ Թատրոնի հիանալի նուագախումբը տաղանդաւոր ղեկավար բալետի փայլուն վարպետ Եու. Ֆայերի ղեկավարութեամբ, ունկնդիրների ուշադրութիւնը գրաւում է ամբողջ ներկայացման ընթացքում ։ Այստեղ չկան առաջատար եւ երկրորդական դերերգեր ։ Նուագախմբի ամէն մի ձայնը միշտ ունի իր էական դերը եւ գրաւիչ է իր արտայայտիչ իւրայատկութիւններով ։ Դժուարագոյն մասը, որը մեծ արուեստով եւ փայլուն ճարտարութեամբ է կատարւում, ունկնդիրները ընդունում են ցնծութեամբ ։

Հիանալի բեմայարդարում մը.որ վերստեղծում է Հայաստանի գարնան բուրումնալից ծաղկումը եւ լեռնային գիւղի գեղեցիկ ու ինքնատիպ բնանկարը ստեղծել է նկարիչ Վ. Ռինդինը ։

Խաչատուրեանի երաժշտութիւնը իր լիովին համապատասխան պարային դրըսեւորումը չի գտել Վ. Վայնոնէնի բեմադրութեան մէջ։ Այսպէս, հանդիսատեսին հիասթափեցնում է «Սուսերով պարի» բեմադրութիւնը, թէեւ ունկնդիրները միշտ պահանջում են կրկնել դրա կատարումը ։

Ամէնից ուրախալին այն է, որ Խաչատուրեանի նոր բալետը դարձել է Մեծ Թատրոնի բալետի իսկական երիտասարդական ներկայացում ։ Երիտասարդ պարողները հարուստ հող են գտել ոչ միայն իրենց պարային վարպետութիւնը, այլեւ դերասանական հմտութիւնները դրսեւորելու համար ։ Բալետը անչափ յուզական է, յագեցուած է հերոսների ներքին կեանքով, հոգեբանական այնպիսի նրբութիւններով, որոնք պահանջում են խորապէս ներթափանցել կերպարի մէջ ։ Շատ հետաքրքրական է Գէորգիի կերպարը Եա. Սեխայի կատարմամբ ։ Նա իրեն դրսեւորեց որպէս տաղանդաւոր դերասան, որը կարողանում է հանդիսատեսին լարուած դրութեան մէջ պահել ։

Մեծ Թատրոնում «Գայեանէ» բալետի բեմադրութիւնը ուրախացնում է իր թարմութեամբ, գունեղութեամբ ու մարդկայնութեամբ ։ Դա Խաչատուրեանի տաղանդաւոր բալետային բեմական հնարաւոր մարմնաւորումներից մէկն է ։ Ինչպէս արուեստի ամէն մի նշանակալից ստեղծագործութիւն, «Գայեանէ» բալետը դեռ տարբեր շատ մեկնաբանումներ կը գտնի ։ Կարծում ենք, որ որոնումները դեռ չեն աւարտուած եւ բալետի բեմադրութեան մէջ կարող են գտնուել շրջադարձեր, նոր լուծումներ, նոր գիւտեր, երաժշտութիւնը դրա համար ստեղծում է բոլոր հնարաւորութիւնները ։

ՌԱՒՍԱ ԳԼԵԶԵՐ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒՐԸ"

Փարիզի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը մէկ երկու տարիէ ի վեր զանազան անձնաւորութեանց պարգեւեց «Հայաստանի Սուրը»։ Ոմանք կը հետաքրքրուին իմանալ թէ ինչ կը նշանակեն այդ շնորհումները ։

Վարչութեան կ՚իյնայ հանգամանօրէն հանրութիւնը տեղեակ պահել «Հայաստանի Սուր»ի կանոնագրութեան մասին, որ անկասկած օրէնքի սահմաններուն մէջ գծուած ըլլալու է ։

Ըստ օրինի որեւէ միութիւն կամ հաստատութիւն չի կրնար շքանշան ստեղծել ։ Այդ իրաւունքը կը պատկանի միայն գերիշխան պետութեանց (էթա սուվրէն) ։ Ասկէ 20-25 տարի առաջ Վէրտէօնի քաղաքապետութիւնը ի յիշատակ 1916ի ճակատամարտին «Վէրտէօնի Մէտալ» մը հաստատեց այն զինուորներուն համար որոնք այդ ժամանակ Վէրտէօնի ճակատին վրայ գտնուեր էին։ Անմիջապէս քաղաքապետութիւնը սաստուեցաւ կառավարութեան կողմէ, իր իրաւասութենէն դուրս ելած ըլլալուն համար ։

Բոլոր շքանշանները — պատուոյ լեգէոն, զինուորական մետալ, պատերազմական խաչ եւ այլն յանձնուած են պատուոյ լեգէոնի բարձր դիւանապետութեան հսկողութեան։ Ֆրանսացի մը չի կրնար օտար շքանշան մը կրել առանց բարձր դիւանապետութեան արտօնութիւնը խնդրելու եւ ստանալու ։

Ով որ ապօրինաբար շքանշան կը ստեղծէ կամ կը կրէ, տուգանքի եւ բանտարկութեան կ՚ենթարկուի ։

Բուն շքանշաններէն զատ կառավարութիւնը երբեմն կը հաստատէ նշաններ կամ խորհրդանշաններ (էնսինեը է ամպլէմ), օրինակի համար մայրերունը։ Այդ կարգի շքանշանները հրովարտակով հաստատուած են։ Անոնց ապօրինի գործածումը վերոյիշեալ պատիժներուն կ՚ենթարկուի ։

Այս համառօտ բացատրութիւններէն կը հետեւի թէ «Հայաստանի Սուրը» ոչ իսկական շքանշան մըն է եւ ոչ ալ պետական խորհրդանշան մը։ Պէտք է ուրեմն զայն դասել այն վարձատրութեանց կարգին, զոր կը բաշխեն գրական, գիտական, մարդական եւայլն Միութիւններ կամ կազմակերպութիւններ։ Արգիլուած է զանոնք կրել զինուորական կամ քաղաքացիական համազգեստի վրայ՝ շքանշաններու միջեւ։ Եթէ մէկը այդ տեսակի նշան մը կրէ առանց ստացած ըլլալու, պիտի չհետապնդուի իբր ապօրինի շքանշան կրող, բայց կրնայ, ըստ պարագային, բարոյական վնասուց հատուցման դատապարտուիլ ։

Կարելի է տարակուսիլ «Հայաստանի Սուր»ի ստեղծման պատեհութեան մասին։ Առ ի չգոյէ պետական հակակշռի՝ Հայ Ռազմիկներու վարչութիւնը անտարակոյս անոր աչալուրջ մատակարարութեան երաշխաւոր մը պիտի ըլլայ, նախանձախնդիր կենալով որ չարժեզրկուին Հայաստանի եւ անունը եւ սուրը ։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ

Առեղծուած մըն է մարդը։

Մանուկ մը կը ծնի։ Անմեղ ու անվնաս։ Ան չի գիտեր թէ ի՞նչ է աշխարհը։ Ո՞ւր է ծնած։ Բանտի՞ մէջ թէ պալատի մէջ ։

Բախտաւո՞ր ծնողքի զաւակ է ինքը, թէ անբախտ ։

Հայրենիք ունի՞ թէ հայրենազուրկ է ։

Ամսէ ամիս իր կեանքի կծիկը կը քակուի ։

Իր ժպիտին կը յաջորդեն հայրիկ կամ մայրիկ առաջին թոթովանքները։ Կը փորձուի քալել։ Օրին մէկն ալ դպրոցի դռնէն ներս ոտք կը նետէ, կամաց-կամաց ։ Իր կեանքին հորիզոնը կը սկսի ընդլայնել ։

Կեանքն ու գրքերը լայնօրէն կը բանան իրենց կախարդիչ պալատներու եւ պարտէզներուն դռներն ու պատուհանները ։

Թէեւ ամէն օր, տունէն դէպի դպրոց կ՚երթայ ու կը վերադառնայ, միշտ միեւնոյն ճամբով սակայն կը նախզգայ թէ կեանքի ճանապարհները սկսած են ճիւղաւորուիլ ։

Իսկ երբ կ՚անցնի զինուորական եւ ամուսնական կամուրջներէն, ինքնաբերաբար կը թօթափէ երէկուան մանկունակ մտայնութիւնները ։

Այժմ մարդ է դարձած ։ Բայց ոչ կատարեալ մարդ ։

Շատոնց հասկցած, թէ ինքը կաղամբի կամ վարդի մը մէջէն չէ բերուած ...

Մեծ ազգի զաւակն է ինք, թէ անշուք։ Հայրենատէ՞ր են, թէ հայրենազուրկ ։ Տեղացի՞ են, թէ օտարական ...

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ԱՊԱՍՏԱՆԱՐԱՆԸ

(ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խարզի՜թ, Խարզի՜թ.

Այս էր գիւղին անունը, ինկած Վանայ լճի հարաւակողմը, դեռ նոր իր հարսանեկան առագաստը մտած հարսին պէս թարմ ու գեղեցիկ, նստած մանկութեան կանաչ երազի մը կուշտը կը խնդայ ու կը բերկրի ։

Գիւղ հայկական բարի ու մանկամիտ, որ ատել, խարդախել չի գիտեր, վասն զի՝ իր բնութեան պէս անբիծ է եւ երկինքի նման ջինջ։ Գիւղ, գիւղ, անարատ հաւատքի կրակ ու ծուխ, մեր լեռներու վրայ արածող ոչխարին հոտաւէտ ու քաղցրանուշ կարագ իւղ ։

Խարզիթի մէջ, հայկական բոլոր գիւղերու նման, թոնիրի հացարոյր մոխիրը փողոցին մէջ չեն նետեր, հացն ու աղն ալ գետին չեն նետեր, որ մարդն ու կենդանի անոնց վրայ չկոխեն, չպղծեն անոնց սրբութիւնը։ Ով որ մոխիրին ու հացին վրայ կոխէ այնքան յանցաւոր է որքան այն մարդը որ տաճար մը կը քանդէ ....։

Հացը գետին ինկած տեսա՞ր, պէտք է վար ծռիս, առնես զայն, քանի մը անգամ վրան փչես փոշին թօթուես, դնես բարձր տեղ մը՝ որ թռչունները տեսնեն, գան եւ ուտեն։ Հացին վրայ կոխող մարդը արքայութիւն պիտի չերթայ։ Իսկ ով որ գետինը աղ թափէ, իր մահէն վերջ՝ պիտի դատուի, պիտի դատապարտուի իր թափած աղին հատիկները հաւաքել իր թարթիչներովը, եթէ չյաջողի՝ պիտի նետուի կպրալից կաթսայի մէջ ու պիտի եռացուի եօթն անգամ եօթը օր ։

Խարզիթը մանուկ մըն էր անմեղ, պառկած ցորենարտերու եզրը, կը ծծէր հողին բոյրը, ականջ կը դնէր անոր երկունքի ոգցին։ Իսկ երբ արեւը կը ծագէր, անոր հետ զրոյցի կը նստէր ....։

×

Օր մը, դարեր առաջ, Գրիգոր անունով պատանի մը երեւցաւ Խարզիթ գիւղին մէջ, խնդումերես պատանի մը՝ որ յետոյ պիտի կոչուէր Գրիգոր Նարեկացի, ան՝ որ խօսեցաւ Աստուծոյ հետ, մեր բառերուն եւ ասոյթին ամէնէն ընտիրովը ։

Ան՝ դեռ կրօնական մը չէր, անծանօթ առանձնութեան խորհուրդին եւ քերթողութեան արուեստին ։

Պատանի մըն էր, Խարզիթ եկած էր գործ փնտռելու։ Փնտռեց, գտաւ, հովուութիւն, Գրիգորը հովիւ դարձաւ, արածեց գիւղին ոչխարները։ Դաշտերը գնաց հօտին հետ, երբ ոչխարները խոտ կը կրծէին, Գրիգորը կը դիտէր արտն ու անդաստանը, ուր կը ծփար հեղեղը ոսկեգոյն ցորեանին, հասկերը կը սվսվային արեւին տակ, հողէն կ՚ելլէր բեղնաւորութեան ոգին, ոսկեղէն դենդեր կը կախէր այն տեղերը աշխատող հնձուորներու ականջէն ։

Իսկ երբ գիշեր կ՚ըլլար, մութը կը ծածկէր երկիրն ու երկինքը, աստղերը կ՚երեւային, կը ցոլցլային ադամանդի կտորներու պէս, այն ատեն՝ հօտը կը գիշերէր անտառի մը եզերքը, կը տիրէր խոր լռութիւն, Գրիգորը հովուական գաւազանին կռթնած՝ կը դիտէր երկիրն ու երկինքը, եւ հոյլը անթիւ աստղերուն։ Խորհրդաւոր էին անոնք. երկինքը կը նմանէր տաճարի մը խորանին, որուն վրայ՝ աստղերը կը պլպլային, իսկ երկիրը՝ կը նմանէր սեւ տարազ հագած կրօնաւորուհիի մը՝ որ լուռ կ՚աղօթէր ....։

Բարի էր գիւղը, բարի էր նաեւ անոր հովիւը ։

Անգամ մը, Խարզիթի մօտ գտնուող քիւրտ գիւղի մը երիտասարդները, որոշեցին ծեծել, տանջել, նոյն իսկ եթէ հարկ ըլլար՝ սպաննել Գրիգորը, ան՝ որ գեղեցիկ էր եւ իմաստուն։ Զինուեցան քարով ու փայտով. ձոր մը իջան, ուր կը գտնուէին Գրիգորն ու իր հօտը։

Ցերեկ էր, չարագործները մօտեցան, սպառնացին ու հայհոյեցին, Գրիգորը իր վախէն փախաւ, փոս մը, խոռոչ մը կամ քարայր մը փնտռեց իբրեւ ապաստանարան, որուն մէջ մտնէր ու ապաստանէր, դողահար՝ հոս ու հոն վազեց, բայց չգտաւ, յուսահատեցաւ, ժայռի մը տակ նստաւ, սպասեց ճակատագրի անխուսափելի հարուածին, երբ զարմացմամբ տեսաւ որ ժայռը կը ճեղքուէր հրաշքով մը։

Գրիգորը բերկրեցաւ, ոտքի ելաւ անմիջապէս, մտաւ բացուածքին մէջ ։ Քիւրտ երիտասարդները փնտռեցին Գրիգորը, բայց չգտան, քանի, քանի անգամներ բացուածքէն ներս նայեցան, անօգուտ, Աստուած փարպուրած էր անոնց աչքերը եւ զանոնք զրկած էր աչքի լոյսէ։

Գրիգոր փրկուած էր ։

×

Այդ ապառաժը տակաւին կայ ու կը մնայ իբրեւ յուշարձան հին օրերու այս փառահեղ հրաշքին։ Գիւղացիները անոր մօտ խաչքար մը տնկած են, ամէն տարի, խաչի տօնին, կուգան անոր ուխտի եւ փառաբանութեան։ Խունկ կը ծխեն, մոմ կը վառեն, կ՚աղօթեն, ապա՝ իրենց տուները կը վերադառնան, շուրթերնուն վրայ՝ «ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ»ն ։

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

Հապա սա ընկերային խմորումներն ու խմբաւորումնե՞րը : Իսկական անել մը:

— Կապո՞յտ ես, թէ կանանչ ...

— Ջա՞խ ես, թէ աջակողմեան ...

Այս բոլորին վրայ կուգան բարդուիլ նոյնպէս, կրօնական հարցերը եւ հակումները:

— Քրիստոնեա՞յ ես թէ կռապաշտ ...

— Կաթողիկէ՞ , թէ ուղղափառ ...

Եւ ահա միջազգային բազմաթիւր մամուլն ու քաղաքական մեքենան:

Ձայնասփիւռի եւ այլազան գործիքներու անտեսանելի ալիքները անդուլ որ թոյն ու թշնամութիւն կը սեռին, աշխարհի չորս ծագերէն, ամէն մէկը իր նախասիրած նշանաբանով ու յանկերգին փարած:

Մին՝ յանուն իր վարդապետութեան՝ զանգուածային մաքրագործումներ կը սարքէ:

Երկրորդ մը՝ յանուն իր դաղանային գերիշխանութեան, անլուր ցեղասպանութիւններ կը կազմակերպէ:

Երրորդ մը՝ քարիւղի կռիւներ կը ստեղծէ ...

Այս թունաբոյր մթնոլորտը, բախտաւոր ցեղի մը զաւկին համար, մասամբ դեռ չնչելի պատուհան մը ունի :

Ուրվհետեւ, սպառազինուած է իր հայրենիքին հակադդեցիկ զէն ու զրահով :

Որքան որ ալ մարդկօրէն մտածէ, ճշմարտութեան միայն մէկ երեսը կը տեսնէ:

Միշտ իր ազգային շահերու տեսանկիւնէն պիտի դատէ դէպքերը :

Մինչ նոյնը չէ պարագան, իրաւազուրկ ժողովուրդի մը զաւկին համար :

Կ՚ընդվզի եւ հարց կուտայ իր հերթին.

— Ուրեմն , աշխարհը, որ արարչութեան ձեռակերտ դրախտն է, միթէ մարդի՞կն են Գեհենի վերածած զայն ...

Պէ՞տք է անպայման միշտ նենգ ու չարամիտ ըլլալ, որպէսզի մարդը կարենայ մարդավայել կեանք մը ապրիլ ...

Հա՞րկ է վիրաւ ջարդել ու չարչարել , որ hէpnu հռչակուի ...

Արդեօք չերեփ մը ապուրի՞ համար :

Միթէ այսքան ճղճիմ ու անարժէ՞ք է գոյութեան իմաստը ...

Երէկուան անբասիր երախան, ընդոստ կը ցցուի :

Դաւանութեան ու հիասթափութեան ցուրտ հով մը սկսած է համակել այժմ իր էութիւնը :

Խեղճ մարդ արարած, իր ծննդեան առաջին մէկ օրէն իսկ, զոհն է իր նման մարդոց :

Մարդը մարդուն դէմ գազան :

Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԴՐՕՇԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

●

Քանի մը ամիս առաջ, Լէյտի Տօքր պատռեց Մոնաքոյի թուղթէ մէկ պզտիկ դրօշակը եւ անմիջապէս արտաքսուեցաւ Ֆրանսական Ռիվիէրայէն: Այսպէս ըստեղծուեցաւ աննախընթաց գայթակղութիւն մը, որ պարմանք պատճառեց միջազգային հանրային կարծիքին: Այսուհանդերձ, այս կամ այն առիթով, լուրերու մէջ յաճախ յիշատակուող դրօշակները իրենց ետին ունին հերոսութիւններով, առելութիւններով, արիւնահեղութիւններով արկածախնդրութիւններով լեցուն պատմութիւններ, որոնք շատ քիչ ծանօթ են, թերեւս բացի այն երկրէն, որուն կը պատկանին:

ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Դրօշակը ազգային խորհրդանիշ նկատելու գաղափարը յարաբերաբար նոր է:

Անշուշտ, դեռ ինչակրութեանց շրջանէն, բանակները դրօշակներ ունէին, իրարեւ միջոց իրար ճանչնալու: Ֆրանսական Յեղափոխութենէն ետք միայն դրօշակը հզօր խորհրդանիշը դարձաւ ազգային գիտակցութեան : Ժողովուրդը իր դրօշակը բարձրացուց Փարիզի պատնէշներուն վրայ: 1956ին Հունգար յեղափոխականներուն առաջին գործը եղաւ պատռել իրենց դրօշակին վրայ 1949ին աւելցուած համայնավարական աստղը եւ մուրճն ու մանգաղը :

Վերջերս դրօշակները դիւրութեամբ կը փոխուին, քաղաքական դէպքերուն համաձայն, ինչպէս՝ աւստրիականը, կարմիր դրօշակ մը հորիզոնական ճերմակ երիզով մը, որ ջնջուեցաւ Անշլուսի ատեն, բայց 1945ին վերահաստատուեցաւ: Այդ դրօշակը վիպական պատմութիւն մը ունի: Ան հաստատուեցաւ, երբ դուքս Լէոփոլտ Ե. ճակատամարտի մը ընթացքին անհաւանելի հերոսութիւն եւ քաջութիւն յայտնաբերեց: Շարունակեց կռուիլ, երբ արիւնը այլեւս բոլորովին ներկած էր իր ճերմակ վերարկուն: Եւ չներկուած միակ կէտը գօտիին տեղն էր, ուր կազմուած էր հորիզոնական ճերմակ գիծ մը :

Ամէնէն փառատենչիկ զինանշանը խորհրդայինն է, որ կը ներկայացնէ ջրագունդը՝ մուրճ մանգաղով եւ ծագող արեւը «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէք» նշանաբանով եւ 16 խորհրդային հանրապետութեանց լեզուներով :

Կը կարծուի, թէ ամէնէն հին դրօշակը ճերմակ խաչով կարմիր դրօշակն է, որ գոյութիւն ունի 1219 Յունիս 15էն ի վեր: Այն օրը Վալտէմիր Բ. Թագաւորը կը պատերազմէր հեթանոս էսթոնացիներու դէմ: Տագնապալի պահու մը, աչքերը դարձնելով երկինք՝ օգնութիւն խնդրեց Աստուծմէ: Այն ատեն, տեսաւ որ եթե –րին մէջ կը ծփայ ճերմակ խաչով կարմիր դրօշակ մը: Եւ այդ վայրկեանէն ճակատամարտը սկսաւ զարգանալ ի նպաստ Տանեմարքացիներուն :

Իբրեւ խորհրդանիշ՝ անդուգական է Յունաստանի կապոյտ – ճերմակ դրօշը որուն հինգ կապոյտ եւ չորս ճերմակ երիզները կը խորհրդանշեն ինը վանկերը «Ազատութիւն կամ մահ» նախադասութեան, որ նշանաբանն էր 1821ի հելլէն մարտիկներուն :

Աւելի փոքր նշանակութիւն ունի Փերուի կարմիր եւ ճերմակ դրօշակը: Երբ զօրավար Սան Մարթին իր երկրին ազատագրման համար կը պատերազմէր Սպանիացիներուն դէմ, յանկարծ տեսաւ կարմիր կուրծքով եւ ճերմակ թեւերով թռչուններու երամ մը եւ խոկոյն գոչեց . « Ահաւասիկ Ազատութեան դրօշակը »:

Սակայն, անտարակոյս, ամէնէն ինքնատիպ դրօշակը իրլանտականն է, իր երեք գոյներու իմաստի տեսակէտէն՝ կանաչի, ճերմակի եւ նարնջագոյնի : Կանաչը կը խորհրդանշէ կաթողիկէ ազգայնականները, նարնջագոյնը՝ բողոքական միաբանականները եւ ճերմակը՝ անոնց միջեւ տիրող խաղաղութիւնը, որ մինչեւ հիմա երբեք գոյութիւն ունեցած չէ սակայն :

Հապա՝ անգլիական դրօշա՞կը ինչ կը խորհրդանշէ : Բնականաբար, յամառութիւն եւ եսապաշտութիւն :

ԹՐՔԱԳԱՑՈՒՄ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՎՆԱՍՈՒՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ

●

Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերուն ընթացքին վնաս կրողներուն վաթսուն միլիոն ոսկիի հատուցման օրէնքին համաձայն՝ անցեալ տարի 365 օր ժամանակամիջոցով պարտամուրհակներ տրուած էին: Մինչեւ 1700 ոսկիի բարձրացող մուրհակները վճարուած են արդէն: Սեպտեմբերի սկիզբը Կեդրոնական դրամատունը սկսած է վճարել նաեւ 1700 ոսկիէն վեր բոլոր պարտամուրհակները :

× Թուրքիոյ մէջ Եկամուտի Տուրքին Բ. մասնավճարին գանձումը սկսած է : Թրքական թերթերուն համաձայն 1957–58 տարիներուն համար ըլլալիք գանձումները մրցանիշ մը պիտի կոտրեն. մէկ միլիառի գանձում կը նախատեսուի :

× Մեծ Կղզիին մէջ կռիւ մը ծագած է յոյն քահանաներու եւ երկու Թուրքերու միջեւ: Իրիկուան ժամը ութի ատենները Այա Նիքոլայի քահանաներէն Փաւլոս երբ վանք կը վերադառնար՝ հանդիպած է երկու երիտասարդներու, որոնք վազելով իր կողմը կուգային: Թուրքերը կարծելով թէ իրենց ծանօթ քահանաներէն մէկն է ան, սկսած են խօսիլ Փաւլոսի մասին : Քահանան լաւ թրքերէն չգիտնալով իսկոյն սկսած է օգնութիւն աղաղակել, վախնալով որ երիտասարդները իր վրայ կ՚ուզեն յարձակիլ: Այս աղաղակին վրայ վանքին հինգ քահանաները դուրս ելած ու ծեծած են երիտասարդները: Ոստիկանները դէպքին վայրը հասնելով պահականոց տարած են կռուողները: Քննութիւն մը բացուած է, միջադէպին բուն չարժառիթը ստուգելու համար :

ՑԵՂԱՅԻՆ ԲՆԱԶԴ...

Պոլսոյ բոլոր թերթերը իրենց առաջին էջերուն վրայ կուտան վայրագ ոճիրի մը պատմութիւնը: Ոճրագործն ու զոհերը Թուրքեր են: Ստորեւ՝ դէպքին մանրամասնութիւնները, քաղուած պոլսական թերթէ մը.—

Ձերբակալուեցաւ տարուան ամէնէն սարսափազդու ոճրագործը, 27 տարեկան նաւավար մը, որ իր անասնական կիրքին գոհացում տալու համար յաջորդաբար խեղդեց 30ամեայ կին մը, երկու անչափահաս զաւակներն ու տասնամեայ աղջնակ մը, որոնք իր նաւակը նստած էին:

Իր սեռային զգացումներուն ազդեցութեան տակ, մէկ վայրկեանի հաճոյքի համար, չորս հոգի ապխտալի կերպով մեռցնող ոճրագործը, իր գործած վայրագութեանց բոլոր մանրամասնութիւնները պատմեց, այն աստիճան կենդանի երանգաւորումներով որ մերթ ընդ մերթ կ՚ապրէր նոյն վայրկեանները :

Ոճրագործ Քանտէմիր Սիրահի Բալա , այսպէս սկսաւ դէպքի պատմութեան. — Ես Հարէմի նաւամատոյցին նաւակներուն կը հսկեմ, այն օրը չէշ մը օղի եւ մէկ շիշ ալ գինի խմած էի: Օղը շատ տաք էր, ըմպելին սեռային զգացումներս կը խաբաղանէր: Ժամը վեցի ատենները, կին մը երկու փոքր աղջիկներու եւ տղեկի մը հետ եկաւ եւ ըսաւ. «Մեզի Սալաճաք կը ձգե՞ս»: Գոհունակութեամբընդունեցայ և ծով բացուեցանք: Օդը հետզհետէ սկսաւ խստանալ, ջուրի հոսանքը դէպի Քըզքուլէսի կը մղէր մեր նաւակը իսկ կինը սրունքները բաց, դէմս նստած կը հրահրէր կիրքերս: Այլեւս չկրցայ ինքզինքս զսպել եւ կնոջ առաջարկեցի յարաբերուիլ. «Չըլլար» ըսաւ, այն ատեն քեզի ծով կը նետեմ, պատասխանեցի: Այս խօսքերս նաւակին ծայրը նստած տղոց սարսափ ազդած ըլլալու են որ տեղի տըւին անոնց լացին :

Արիւնը գլուխս խուժած էր: Նախ տըղուն ապտակ մը զարկի եւ ծով գլորեցաւ: Ետոյ աղջիկն ալ նոյն ձեւով ծով նետեցի: Կինը սկսաւ պոռչտալ, դեռ չէր ուզեր յանձնուիլ: Միւս աղջկան հետ նաւակը պիտի չըջէին: Նախ կինը յետոյ աղջիկը բռնածիս պէս ծով նետեցի: Այս միջոցին օդը կը մթագնէր: Երկուքն ալ լողալ գիտէին երբ տեսայ որ ջուրին երեսը կ՚ելլեն կնոջ գլխուն թիով զարկի. արիւն հոսիլ սկսաւ: Այն ատեն կինը թախանձանքով «գիս նաւակին մէջ առ, ինչ կ՚ուզես ըրէ, երկու զաւակներուս մահուան պատճառ եղար գոնէ սա աղջկան մի դպչիր» կ՚աղաչէր: Կնոջ կուրծքը բոլորովին մէջտեղն էր, չկրցայ համբերել, երկուքն ալ նաւակին մէջ առի: Կինը աղամական մերկութեամբ հանուեցուցի: Սակայն յուզումէս ամբողջ մարմնաւս կը դողայի : Կնոջ լացը ջիղերս խանգարեց դարձեալ զայն ծով նետեցի որպէսզի խեղդուի, թիով ճնշեցի, որպէսզի մարմինը ջուրին մէջ մխրճուի: Խեղդուեցաւ ...

Կնոջ դիակը ծովուն մակերեսին վրայ կը ծփար, Գնալըի եւ Սիվրիդաբուի բացերը կը գտնուէինք: Աղջիկը նաւակին ցռուկին տակ գտնուող պարապութեան մէջ խոթեցի եւ վրան ծածկեցի արեւարգելի կերպասով: Թիավարելով Գնալըի ափունքը հասած էի: Ժամը առաւուան մէկը անցած էր: Ջկնորսներէն հաց եւ ջուր ուզեցի: Երբ կերայ, ինքզինքս վերագըտայ: Աղջնակը որ վախէն կծկտած էր, իր մերկ գիստերով սեռային կիրքերս հրահրել սկսաւ: Ֆէնէրպահչէի փարոսին մօտերը կը գտնուէինք: Աղջկան հրամայեցի որ հանուի: Ան ալ մօրէ մերկ եղաւ: Սակայն այնքան յուզուած էի որ չկրցայ ինքզինքս վերագտնել, ցուցամատովս զայն պղծեցի, երբ ցաւէն սկսաւ պոռալ «լաէ, հակառակ պարագային քեզ ալ ծով կը նետեմ» ըսելով սպառնացի: Բայց երբ տեսայ որ աղջնակը նաւակիս թիւը սերտելու կը միտէր, անմիջապէս ան ալ ծով նետեցի: Լողալ գիտնալուն համար ծովուն մէջ թեւեւ կը չարժտէր, բայց մէկ կողմէ ալ կ՚աղերսէր որ նաւակին մէջ առնեմ: Դարձեալ նաւակ առի եւ այս անգամ սրունքները վեր՝ գլուխը ծովուն մէջ մխրճեցի: Մէկ քանի անգամ տապըլտկեցաւ եւ ի վերջոյ խեղդուեցաւ : Անկէ ալ փրկուած էի: Դիակը ծովուն վըրայ կը ծփար: Արեւածագին Մօտայի եղըը հասայ: Ձկնորսներէն ջուր ուզեցի եւ խմելէ վերջ թիերուն թափ տալով ժամը առաւօտեան եօթին դարձեալ Հարէմի նաւամատոյցը հասայ: Նաւակը ծովեզերք քաշեցի: Ընկերներուս ըսի թէ Իզմիր պիտի երթամ եւ խոյս տուի:

Թրքական բնազդ ... :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (248)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Թէլլի – խաթունը, — այդպէս էին կոչում այժմ նրան,— քաղաքի ոստիկանութեան գլխաւորի կինն էր: Նրա ամուսինը կոչւում էր Լաթիֆ – բէկ : Դա այն չարագործների տեսակիցն էր, որոնց ոստիկանի պաշտօնը բաւական ընդարձակ յարմարութիւններ է ընծայում, իրանց անբարոյական ցանկութիւնները կատարելու :

Գողերի գաղտնի ընկեր էր նա աւազակների պաշտպան , սպանութիւնների մասնակից, մի խօսքով, հազիւ թէ քաղաքում մի որեւիցէ անիրաւութիւն գործուէր եւ նրա մասը խառն չլինէր: Բայց միեւնոյն ժամանակ նահանգապետ փաշայի սիրելին էր նա :

Իսկ տիկինը այնքան բարոյական ուժ ունէր, որ իր քաղցր բնաւորութեամբ , խելքով ու շնորհքով, եթէ ոչ բոլորովին կարողացել էր զսպել այդ գազանին, բայց շատ անգամ յաջողւում էր նրան՝ մեղմացնել իր ամուսնի բարբարոսութիւնները : Նա միեւնոյն ժամանակ սիրելի էր իր ամուսնին : «Ի՞նչ անեմ ... սովորել եմ ... եթէ այն հացը, որ ուտում եմ հառամ չը լինի, չեմ կարող մարսել» ,— այդ էր լինում ոստիկանի պատասխանը, երբ տիկինը խրատում էր նրան: Նրա տան մէջ շատ անգամ կատարւում էին եղեռնական խորհուրդներ՝ մէկին սպաննելու, միւսին կողոպտելու , երրորդի տունը կրակ տալու, եւ այդ տեսակ խորհուրդներ ըստ մեծի մասին վերաբերում էին քրիստոնեաներին: Եթէ Տիկինը չէր կարողանում խափանել չարութիւնը, այն ժամանակ նա, իրան բոլորովին անյայտութեան մէջ պահելով , զգուշացնում էր, որտեղ որ հարկն էր, եւ չարիքի առաջն առնում էր: Այդպէս, երբ որ նա յայտնի կերպով անկարող էր ներգործել, դիմում էր գաղտնի միջոցների :

Նա քիւրտ էր, նա անբախտ ամուսին էր: Բռնութեամբ յափշտակեցին նրան հայրենի տնակից, բռնութեամբ ստիպեցին նրան ուրանալ իր կրօնը, իր ազգը , — նա սովորեց ատել բռնութիւնը, եւ նրա վշտացած սրտում զարգացաւ մի խուլ բողոք դէպի ամէն չարութիւն : Իր քրիստոնէութեան գիտակցութիւնը ծնեց նրա մէջ կարեկցութիւն եւ դէպի օտարի քրիստոնէութիւնը: Մանաւանդ, անձնական զգացմունքը ընդարձակ կերպարանք ըստացաւ եւ տարածուեցաւ իր ազգային –ների վրայ, որոնք միեւնոյն տառապանքների մէջն էին: Այն եղեռնական տեսարանները, որոնք շատ անգամ հանդիսանում էին նրա տան մէջ, այն անիրաւութիւնները, որոնք համարեա ամէն օր կատարւում էին իր շուրջը, աւելի եւ աւելի բորբոքում էին նրա դառն ատելութիւնը դէպի այն ազգը եւ դէպի այն կառավարութիւնը, որ այդ բոլորը մեքենայում էր: « Ես վաղուց կը թողնէի այդ տունը, ես չուտով կը հեռանայի այդ գազանների որջից,— երբեմն ասում էր նա իր եղբօրը, — բայց համբերեցի եւ մընացի, որ, որքան կարող եմ, օգնեմ թշուառներին »... Նա իրան զոհել էր, ուրիշ զոհեր պաշտպանելու համար: — Այդ էր միայն մխիթարում նրան :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

վրայ, որ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ ։ Ահաբեկիչները կը փնտռուին ։

Ժիրոնտի մէջ ալժերիացի ահաբեկիչները ռումբ մը զետեղեցին գործարանի մը մէջ. նիւթական վնասներ կան միայն ։

Միւս կողմէ Մարսէյլի բացերը «Փրեզիտան տը Գազալէ» նաւուն մէջ եղած պայթումին շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին ։ Վիրաւորներէն մէկը մեռած է արդէն հիւանդանոցին մէջ ։ Իսկ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը յայտարարեց թէ նաւուն մէջ ռումբը զետեղուած էր իր անդամներուն կողմէ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը սկսաւ բարելաւուիլ, երբ Նախագահ Այզընհաուըր ընդունեցաւ Չու Ան Լէի առաջարկը՝ Փէքին – Ուաշինկթըն ընդհատուած խորհրդակցութիւններուն վերսկսելու համար ։ Շաբաթ եւ Կիրակի, համայնավարները ոչ մէկ ռումբ արձակեցին ազգայնական կղզիներուն վրայ ։ Անգլիական շրջանակները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին որ Ամերիկա ընդունեցաւ համայնավար Չինաստանի առաջարկը ։ Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ խաղաղ միջոցներով լուծել չինական կնճռոտ այս հարցը, որ այնքան յուզած էր միջազգային շրջանակները ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ դեսպաններու ժողովը բացուեցաւ Գահիրէի մէջ Հասունայի կողմէ, որ յայտարարեց ․— «Արաբական ազգայնականութեան եւ արաբական միութեան անունով՝ բացուած կը յայտարարեմ այս ժողովը» ։ Առաջին անգամն է, որ այս ձեւով կը կատարուի Լիկայի բացումը ։ Լիբանանի եւ Յորդանանի ներկայացուցիչները կը մասնակցին ժողովին ։ Կիրակի օր Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչը զեկուցում մը տուաւ, պարզելով Ալժերիոյ ներկայ կացութիւնը եւ խնդրելով որ Արաբական Լիկան 15 միլիառ Ֆրանքի օժանդակութիւն մը ընէ իրենց կազմակերպութեան տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար ։

ՄԱԿի քարտուղարը Համըրշոլտ կիրակի օր Երուսաղէմէն գնաց Պաղտատ, ուր սկսաւ խորհրդակցիլ Իրաքի կառավարութեան ղեկավարներուն հետ ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Վարչապետ Մաքմիլըն եւ Կիպրոսի կառավարիչ Ֆութ կ՚ուսումնասիրեն կիպրեան հարցը, որ անելի մատնուած է ։

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ խումբ մը զինուորականներ փորձեցին տապալել առժամեայ կառավարութիւնը, բայց ձախողեցան ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր ազդարարութիւն մը ըրաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ, որ Արեւմտեաններուն կը գործակցի Միջին Արեւելքի մէջ ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան նախկին թեկնածու Սթիվընսըն մամուլի ասուլիս մը տուաւ ամերիկեան դեսպանատան մէջ, շեշտելով թէ Ֆրանսա «արդիւնաբերական վերածնունդ»ի մը մէջ կը գտնուի ներկայիս եւ այսուհետեւ կրնայ մրցիլ արդիւնաբերական մեծ երկիրներու հետ ։ Քաղաք. ճակատի վրայ ամերիկացի գեմոկրատ պարագլուխը խօսեցաւ Զօր. Տը Կոլի մասին որ Ֆրանսայի պատմական այս տագնապին մէջ անգամ մը եւս կը ներկայանայ եւ կրնայ մեծ գործեր տեսնել. այսուհանդերձ, Սթեվընսըն իր մտահոգութիւնը յայտնեց Ալժերիոյ պատերազմին մասին «որ պէտք է վերջանայ, բայց ոչ ոք գիտէ՝ թէ ինչպէս» ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Տըլլըս Լատին Ամերիկայի Հանրապետութեանց իր պաշտօնակիցները հրաւիրեց Ուաշինկթըն, ուր Սեպտեմբեր 23 – 24ին ժողով մը պիտի ըլլայ՝ ամերիկեան հասարակաց հարցերու շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար ։

ՄԵՔՍԻԿՈՅԻ մէջ ուսուցիչները բողոքի ցոյց մը ըրին. ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ աւելի քան երկու հարիւր հոգի որոնց ընթացքին երկու հոգի սպաննուեցան, երեք հարիւր ուրիշներ վիրաւորուեցան. աւելի քան երկու հարիւր հոգի ձերբակալուեցան ։ –

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ մէջ «Ոսկէ առիւծ» մրցանակը շահեցաւ ճափոնական ժապաւէն մը՝ «Փուփուսով մարդը» ։ Լաւագոյն բեմադրութեան մրցանակը տրուեցաւ Լուի Մալի (Ֆրանսացի) իր «Սիրահարները» ժապաւէնին համար եւ իտալացի Ֆրանչեսքօ Ռոզիի ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ՈՒ ԺԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907–1957)

Ժամբորդական նոթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Յօդուածներ
եւ Խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2 000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 Փր.։
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին ։

ՕՐԵՐ ՈՒ ԺԱՄԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ԴԻՄԵԼ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Քէօսէեան (Ֆօթօ Ռէքս), 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Միսաք Միրզէ, 194 Րիւ Վանտոմ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Ս. Միսլեան, 17 կամ 28պիս, Քուր Ժան Ժօռէս ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ս. Ընտրիկեան, 8, Րիւ Ժան Տիւկա ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Գ. Կ. Տէրմոյեան ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Գ. Քէչէճեան, 37, Ռիւ Պել Իմած ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ.— Յուսաբեր ։

ԻՏԱԼԻԱ, Տօքթ. Ե. Արզումանեան, Վիա Քափելլարի 3 ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Ազատ Օր ։

ՊԱՂՏԱՏ.— Գոյամարտ ։

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամեակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքածոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ ։

Անգտանելի այս հաւաքածոն լուսապատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէսզի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յարութեան ։

«Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1890 – 1901) հաւաքածոն կը հրատարակուի երկու հատորով ։

Առաջին հատորը (1890–1897) նոր լոյս տեսաւ, 750 մեծադիր էջ ։ Թղթակազմի գինն է 1800 Ֆրանք, շքեղ կազմուած՝ 2400 Ֆրանք ։

Գրատուն Փարամեան, 46, րիւ Րիշէ, Փարիզ (9) ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Արիստակէս Մկրտիչեան եւ Հերիկնազ Մկրտիչեան եւ զաւակները Նիկոլ, Մկրտիչ և Արաքսի Փիասնիրով իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Գուրգէն Ալիքսանեանի, Սամսոն Ալիքսանեանի, Առաքել Մաթէոսեանի ու պարագաներուն, իրենց մօր Գինօ Ալիքսանեանի կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ ։

×

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 26ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959 ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 – 1959 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը ։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ՚ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․—

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի ։

Բ.— Հայկականը որ կ՚օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Աշակերտուհիներ կ՚ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ ։ Տարեվճարն է 150000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան ։ 1 Պուլըվար տիւ Նոր, Լը Րէնսի ։ Հեռաձայն Լը Րէնսի 172 ։

Հաղորդակց.— Էկլիզ տը Բանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյոն ։

Օր. ՀԵՂԻՆԷ-ԻՌԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Պ. ԲԱՐՈՒՆԱԿ-ԺԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Խօսնեցեալք
Լա Սիոթա 30 Օգոստ. 1958 Ժանթիյի

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ ։ 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ ։

Կը խօսին ընկերներ Կարօ Սասունի եւ Տօքթ. Ն. Գոնեալեան ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Յ.Դ.Շրջ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը ։ Նոյն տեղը, նոյն ժամին ։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» հրատարակչականը որոշած է առանձին հատորի մը մէջ ամփոփել Աւետիք Իսահակեանի նամակները, որոնք վերջերս լոյս տեսան «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ ։

Ջերմապէս կը խնդրենք արտասահմանի մեր այն հայրենակիցներէն, որոնք Ա. Իսահակեանէն նամակներ ունին՝ տրամադրեն մեզի, եւ կամ ղրկեն լուսանկարուած պատճէնները ։ Նամակները օգտագործելէ ետք, կը խոստանանք զանոնք անկորուստ վերադարձնել իրենց տէրերուն ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ» Պ. Փ. 868, Գահիրէ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI
10 SEPTEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8289 · 34EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4090

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Սեպտեմբերը կարծես իր մեղմ կլիմայով խաղաղութիւն առաջ բերաւ Միջին Արեւելքի մէջ: Կիրքերը հանդարտած են որոշ չափով եւ մեծ յոյսեր կան, որ բնականոն կացութիւն ստեղծուի շուտով:

Ամսոյս 23ին Լիբանանի հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունի մեկնումով, ընդդիմադիրները այլեւս ո՛չ մէկ պատրուակ կրնան ունենալ շարունակելու եղբայրասպան կռիւը, որ չորս ամսուան ընթացքին մեծ աւերներ գործեց աշխարհի ամէնէն խաղաղ երկրին մէջ:

Ծորապէս ցաւալի է սակայն, որ մինչ Լիբանանի ըմբոստները միզմացուցած են իրենց գործունէութիւնը, եղբայրասպանութիւնը վարակած է մեր հայրենակիցները, իբրեւ հետեւանք օտար քարոզութեանց:

Իրադէպներ կը պատմեն թէ ըմբոստներու ձայնասփիւռի զաղտնի կայանէն հայ համայնավարներ օրն ի բուն հայերէն լեզուով գրգռիչ յայտարարութիւններ կը կատարէին՝ հրաւիրելով Հայերը, որ զէնք բռնեն ընդդիմադիրներու կողքին՝ ընդդէմ նախագահ Շամունի եւ երկրին օրինաւոր կառավարութեան: Չէին մոռնար ամէն առթիւ յարձակելու նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, որ ամէն տեղ իրենց մղձաւանջն է:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հիւրընկալ բոլոր երկիրներու մէջ ունի մէկ հիմնական քաղաքականութիւն, — երբեք չխառնուիլ անոնց ներքին գործերուն:

Շատ ենք տառապած, հալածուած ու կեղեքուած անցեալին մէջ: Կեանքի փորձառութիւնը լաւագոյն դասն է ինչպէս մարդոց՝ նոյնպէս նաեւ ժողովուրդներու համար:

Տարագիր Հայերը իրենց երկրորդ հայրենիքներուն մէջ պէտք է դառնան հաւատարիմ քաղաքացիներ՝ յարգելով երկրին օրէնքները: Պէտք է կատարեն իրենց պարտականութիւնները, վայելելով բատ օրինի իրենց շնորհուած իրաւունքները:

Այս կը պահանջէ սփիւռքի հայութեան շահը Միջին Արեւելքի, ինչպէս Մօտաւոր ու Հեռաւոր արեւմուտքի մէջ: Այս քաղաքականութիւնն է, որ կը ջատագովէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը հայ ժողովուրդի ազգային ձգտումներուն:

Փախանդման շրջանը, որուն մէջ կ'ապրի հայ ժողովուրդը շուրջ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր, մէկ հիմնական բան կը պարտադրէ բոլորիս, — ազգապահպանում:

Իսկ ազգապահպանում կը նշանակէ տէր կանգնիլ մեր ազգային սրբութեանց եւ աւանդութեանց, մեր դարաւոր մշակոյթին, լեզուին, արուեստին ու գրականութեան: Հետապնդել մեր քաղաքական դատը՝ որուն համար ա՛յնքան արիւն թափած են մեր հարազատները: Չմոռնալ մեր անկորնչելի իրաւունքները: Վերջապէս՝ մեր բոլոր ճիգերը կեդրոնացնել նոր սերունդը հայ մեծցնելու եւ Հողիով հայութեան հետ կապելու սրբազան աշխատանքին:

Ամէն հայրենասէր Հայ օտար երկիրներու մէջ ուրիշ մտածում պէտք չէ ունենայ երբեք:

Ողբալի է սակայն հայկական գաղութներու վիճակը՝ սփիւռքի բոլոր երկիրներուն մէջ:

Քաղաքական ըմբռնումներու տարբերութիւնը եղբայրը հանած է եղբօր դէմ: Օտար, մութ տարրեր կը հրահրեն կիրքերը անդադար՝ գաղափարական տարակարծութիւնը եղբայրասպան թշնամութեան աստիճանին հասցնելով:

Ո՞ւր կ'երթանք այս ձեւով:

Կ'ապրինք լուսաւոր դարու մը մէջ: Կը վայելենք քաղաքակրթութեան բարիքները: Մասնակից ենք արեւմուտքի յառաջդէմ ժողովուրդներու կեանքին:

Ու փոխանակ համադրելու մեր ճիգերը յանուն հայապահպանման՝ փցուն եւ ժամանակավրէպ խնդիրներ պատրուակ կը դարձնենք՝ արուեստական վէճեր ստեղծելու եւ խաղաղութեան կարօտ հայ տարագիրներու կեանքը թունաւորելու համար:

Ազգապահպանո՛ւմ: Այս պէտք է ըլլայ հայրենասէր բոլոր Հայերու կարգախօսը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

●

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

« Այո » ներու եւ «ոչ»երու պայքարը սկսաւ կիրակի եւ արդէն յայտնի է պատկերը: Ընկերվարական կուսակցութեան վաւերի զանազան խումբերը տուին իրենց որոշումը: Մեծամասնութիւնը կողմնակից է «այո» քուէարկելու, բացի եօթը նահանգներէ — Շէռ, Քօթ տիւ Նոր, Իզեռ, Ժիրօն, Մէօրթ Է Մօզէլ, Փիւի տը Տօմ *եւ* Սառթ *:*

Ցատկանշական է սակայն Մարսէյլի քաղաքապետ՝ երեսփոխան Տէֆէրի դիրքը: «Ձախ» ընկերվարականներ որ «այո»յի կողմնակից է, համաձայն չէ սակայն Տր Կոլի քաղաքականութեան Ալժերիոյ մէջ: Փրովանսալի *մէջ, Տէֆէռ կը պարզէ իր տեսակէտը.— Անմիջական բանակցութիւններ Ալժերիոյ մէջ «անոնց հետ որոնց հետ կը կռուինք:*

Տէֆէռ կը յիշէ այս առթիւ իր անդրծովեան քաղաքականութիւնը երբ նախարար էր Անդրծովեան Ցամաքամասի:

Արմատականներու մօտ, որոնց համագումարը հինգշաբթի է, հաւանական է որ «այո»ները յաղթեն, հակառակ Մէնտէս–Ֆրանսի պայքարին: Մէնի նահանգը զըլխաւորութեամբ Մէնտէսի, կողմնակից է «ոչ»ի բայց Թուլուզի մէջ Գուրժէս–Մոնուրի չկրցաւ յաղթել եւ ժողովը դրական պատասխան տուաւ սահմանադրութեան, մինչ կացութիւնը անորոշ է Լիօն: Հաւանական է որ Ֆելիքս Կայեառ, որ կուսակցութեան նախագահութեան թեկնածու է, «այո»յի կողմնակից մնայ:

Ուսուցիչներու Ազգային Ընկերակցութիւնը եւ Երիտասարդ Հանրապետութիւնը, Մարդկային Իրաւանց Լիկան «ոչ» պիտի քուէարկեն. Ինչ որ ցոյց կուտայ թէ համայնավարները առանձին չեն այդ տեսակէտը պաշտպանող: «Ոչ»ի կողմնակից է նաեւ Փիէռ Փուժատ, որ ազատ կը ձգէ սակայն իր անդամները:

× *Արարական Լիկան որ ժողով գումարած է Գահիրէի մէջ բանաձեւ մը քուէարկեց դատապարտելով Ֆրանսական սահմանադրութիւնը եւ Հանրաքուէն:*

× *Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ Օգոստոս 30 – 31ին եւ Սեպտեմբեր մէկին* 1720 *արկածներ պատահեցան,* 74 *հոգի մեռաւ.* 2·377 *վիրաւոր կայ: Անցեալ տարի նոյն շրջանին* 1755 *արկածներ պատահեցան,* 96 *հոգի մեռաւ,* 2·375 *վիրաւոր կար:*

× *Սեպտ.ի առաջին շաբթուան ընթացքին Ֆրանսայի մէջ* 7000 *Հիւս. Ափրիկէցիներ հարցաքննուեցան. բազմաթիւ ձերբակալութիւններ եղան:*

Օրէ Օրին

ՇԱՏՈ՞ՆՑ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԱԾ Է

— Ամերիկան ու Անգլիան պէտք է նոր ժամանակներու իմաստութիւնը ունենան ու ետ քաշուին Լիբանանէն եւ Յորդանանէն: Որովհետեւ, չէք կրնար, սուիններով, ժողովուրդի մը պարտադրել անոր չուզած վարչաձեւը . .

Այսպէս կը բարբառի Ուկրայնացի Խրուշչեւը, որ ասկէ, 22 ամիս առաջ, ո՛չ թէ հին օրերու սուիններով, այլ արդիական զէնքերով Հունգարիոյ վրայ խոյացաւ — ինչպէս կատղած վագրը կը խոյանայ զառնուկի մը վրայ — որպէսզի չսիրուած վարչաձեւ մը պարտադրէր հունգար ժողովուրդին:

Կրեմլին կ'ամբաստանէ երկու մեծ դաշնակիցները թէ «զինեալ միջամտութիւն» կ'ընեն Միջին Արեւելքի մէջ: Ու կը փորձեն վերականգնել հին ժամանակներու գաղթատիրութիւնը:

— Կրօնքիս հայհոյողն ալ, զանէ, մի–սիլմա՞ն ըլլար, կ'ըսէ միւսիլմանը ...

Ուրիշներու գաղթատիրութեան դէմ բողոքողն ալ, զանէ ի՛նք գաղթատէրներու մեղքե՞րը գործած չըլլար ..

Այսօր, աշխարհի ամէնէն մեծ գաղթատէր պետութիւնը այն պետութիւնն է, որուն գործերը կը վարեն Խրուշչեւներ, Վորոշիլովներու կամ Կրեմլինեան [illegible] Միքոյեան, այն տեսակ մարդիկ, որոնք տարիներով բարեւի կեցան «հանճարափայլ» հէշին առջեւ ու եղան անոր մեղսակիցները՝ իրենց մորթը փրկելու համար:

Խրուշչեւը չէ՞ր խոստովանողը, 1956ի Փետրուարին, թէ Ստալինի հետ ժամադրութիւն ունեցողը «վստահ չէր թէ ողջ–առողջ ետ պիտի գա՞ր թէ ոչ»:

Ողջ – առողջ ետ գալու համար չէ՞ր որ Մոսկուայի այսօրուան մարդասէ՜րները եւ «շղթայուած» ազգերու ազատութեան համար սիրտ – փոր հատցնո՜ղ երեւելիները կը ծանդուլէին չալի–սատակ «Ա–րեւ»ին բոլոր ռեհրներուն:

Արեւմտեան երկու Մեծերը զինուորական անձշան ուժեր ղրկած են Լիբանան ու Յորդանան — երկու մանրանկար պետութեանց խնդրանքին վրայ — ո՛չ թէ իրենց վարչաձեւը այդ երկիրներուն պարտադրելու, այլ, ընդհակառակն, այդ երկիրներուն մէջ, ազատ քուէով, հաստատուած վարչաձեւերը պաշտպանելու համար:

Քանի՞ տեղացի ջարդեցին Ամերիկացի «Ճի – այ»ները ու Անգլիացի «Թամի»ները՝ Պէյրութի թէ Ամմանի ճամբաներուն վրայ ...

Երկու դաշնակիցները ետ պիտի քաշեն իրենց զօրագունդերը, երբ ապահով վիճակ մը ստեղծուի Միջին Արեւելքի մէջ ու երբ փարատած ըլլայ քարիզի հաղֆերուն սպառնացող վտանգը:

Կարելի՞ է հարցնել Խրուշչեւներուն եւ Սորոլիեւներուն — «Դո՞ւք երբ ետ պիտի քաշէք ձեր Կարմիր Բանակը Հայաստանէն, «Դրախտավայր»ին մնացեալ ռուսական շրջաններէն, Պալթիկ Ծովու ափունքէն, Պալքաններէն, Արեւելեան Գերմանիայէն, Լեհաստանէն, Հունգարիայէն, Չեխոսլովաքիայէն, Հիւսիսային Քորէայէն: Ու ե՞րբ ետ պիտի տանիք ձեր լրտեսները ու գործակալները այն երկիրներէն, որոնք ձեր ճանկը ինկած չեն:

Հրաւիրատո՞մս զացած էր այդ հայրենիքներէն՝ Մոսկուա.

— Հրամմեցէ՛ք, եկէք ու տուն – տեղ եղէք ...

Արեւմտեան աշխարհը անմեղ գառնուկ չէ, գիտենք: Գիտենք մանաւանդ մենք Հայերս:

Բայց, այդ աշխարհին մեղքերը քաշելիկ Խրուշչեւները չեն որ պիտի համրեն:

Որովհետեւ, մարդասպանը ընդհանուր դատախազ չի կրնար ըլլալ: Իր սուիններով, իր հրացաններով, իր թնդանօթներով, իր չեկայով եւ իր կացիններով — ետ տարէք ձեր յիշողութիւնը մինչեւ 1921 Փետրուարը — իր արիւնկզակ վարչաձեւը ուրիշներուն պարտադրող Մոսկուան շատո՜նց, շատո՜նց կորսնցուցած է մեծ ու պզտիկ ազգերու ազատութեան ու անկախութեան պաշտպան ներկայանալու իր իրաւունքը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈԾԵՆ ՔԵՄՈՅ ԿՂԶԻՆ

■

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.— ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿԻԼ, ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ Խ.ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿԻԼ

Երկու օրուան հանդարտութենէ մը ետք համայնավարները բուռն յարձակում սկսան անցնելով 53·000 ռումբ արձակեցին Քեմոյ կղզիի վրայ: Փէքինի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ «Քու – Քիէնի բանակները պատրաստ են ճզմելու ամերիկեան ուժերը՝ եթէ անոնք փորձեն անցնիլ Չինաստանի ազգային ջուրերուն նոր սահմանը »:

Ինչպէս ծանօթ է, քանի մը օր առաջ Համայնավար Չինաստան իր «ազգային ջուրեր»ուն սահմանը երեք մղոնէն բարձրացուց 12 մղոնի, Ֆորմոզայէն Քեմոյ կղզին վացող նաւերը նեղ դրութեան մատնելու նպատակով: Այսուհանդերձ, Ուաշինկթընի մէջ կը յայտարարեն թէ ամերիկեան եօթներորդ նաւատորմիղը, նըկատի չառնելով Փէքինի որոշումը, պիտի շարունակէ մնալ իր տեղը, հսկելով ազգայնական ուժերուն վրայ:

Միւս կողմէ ազգայնական եւ համայնավար օդանաւերու կատաղի կռիւ մը եղաւ, որու ընթացքին համայնավար եօթը «Միկ»եր վար առնուեցան եւ երկու ուրիշներ լրջօրէն վնասուեցան: Փէքին յայտարարեց թէ ազգայնական երկու օդանաւեր վար առնուած են համայնավարներու կողմէ:

Դիւանագիտական ճակատի վրայ նոյնպէս կացութիւնը սկսած է ծանրանալ. Խրուշչեւ նամակ մը ղրկեց Նախագահ Այզընհաուըրի, մտանաւորապէս յայտարարելով.— Համայնավար Չինաստանի վըրայ ըլլալիք յարձակում մը պիտի նկատուի Խ. Միութեան վրայ կատարուած յարձակում: Ծայր. Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը պիտի չհաստատուի այնքան ատեն որ ամերիկեան նաւատորմիղը կը մնայ Ֆորմոզա, այնքան ատեն որ ամերիկացի զինուորները իրենց տունը չեն վերադարձած»: Խ. Միութեան Վարչապետը կ'եզրակացնէ թէ հասարակաց լեզու մը պէտք է գտնել՝ կացութիւնը բարելաւելու համար Ծայր. Արեւելքի մէջ:

Ուաշինկթըն պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Ծայր. Արեւելքի ներկայ կացու–

(Շարունակութիւնը կարդալ ·Դ· էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Տօքթ. Եզիկ Գօնեալեան (Պէյրութէն): Մեր ընկերը վերջերս վացած էր Պրիւսէլ մասնակցելու համար Ատամնաբուժական Միջազգային Դաշնակցութեան համագումարին:

ՖՐԱՆՍԱՆ
ՆՈՐ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Գ.

Նոր սահմանադրութիւնը, բացառիկ փոփոխութիւններ չի մտցներ կառավարութեան հիմնական իրաւասութիւններուն ու պարտաւորութիւններուն մէջ։

Ըստ առաջնոյն, կառավարութիւնն է, որ կը ճշդէ եւ կը վարէ ազգին քաղաքականութիւնը։

Վարչապետը կը ղեկավարէ կառավարութեան գործերը, կ'ապահովէ օրէնքներու գործադրութիւնը եւ պատասխանատու է ազգային պաշտպանութեան։

Բայց կառավարութիւնը ինքնիշխան չէ. ան պատասխանատու է եւ հաշուետու խորհրդարանին։ Այս վերջինն է, որ կը քննէ եւ կը վաւերացնէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը. կը քննէ եւ կը քուէարկէ բոլոր օրէնքները, եւ պիւտճէն։

Հետեւաբար, կառավարութեան գործունէութիւնը, սերտօրէն պայմանաւորուած կը մնայ խորհրդարանի գործունէութեան հետ։

Նոր սահմանադրութիւնը, բազմաթիւ յօդուածներով ճշդած է երկու օրգաններու — կառավարութեան եւ խորհրդարանի — գործակցութեան սահմանները։

Նկատելի ճիգ մը ի գործ դրուած է մասնաւորապէս, չափաւորելու Ազգ. Ժողովի «ծայրայեղութիւն»ները եւ կառավարութեան գործունէութիւնն ու կեանքը ապահովելու՝ «կուսակցական եւ հատուածական» ազդեցութիւններէ։

Այս տեսակէտին յատկանշական է նոր սահմանադրութեան 23րդ յօդուածը. որով նախարարական պաշտօնի. անցած խորհրդարանի անդամ մը, կը կորսնցնէ իր պատգամաւորի կոչումին հետ նաեւ, համազգային չափանիշով արհեստակցական եւ հանրային որեւէ կազմակերպութեան ներկայացուցչական հանգամանք։

Գործադիր իշխանութեան կապակցութեամբ այս ընդհանուր ծանօթութիւններէն ետք, քանի մը խօսք՝ անդրծովեան երկիրներու մասին։

Արեւմտեան գաղթատիրութիւնը մահացու հարուած ստացաւ վերջին աշխարհամարտին։

Նախկին գաղթավայրերը ազատագրուեցան։ Հպատակ ազգերն ու ցեղերը տիրացան իրենց անկախութեան։

Ֆրանսան իր կարգին անկախութիւն տուաւ Հնդկաչինի երեք երկիրներուն, Թունուզին եւ Մարոքին։ Ասով հանդերձ, ցարդ անլոյծ կը մնան անդրծովեան միւս երկրամասերու խնդիրները։

Դժուարութիւնները մեծ են եւ բազմաթիւ։

Տնտեսական, քաղաքական, զինուորական եւ բարոյական նկատումներով, Ֆրանսական հանրային կարծիքը անկարելի կը նկատէր վերջնականապէս բաժանուիլ այդ երկրամասերէն։

Վերջին տարիներուն, մասնաւորապէս Կի Մոլէի կառավարութիւնը յաջողեցաւ քուէարկել տալ, անդրածովեան երկրամասերու յատուկ հիմնական օրէնքը։

Գաղթատիրական կարգերու տեղ, ընտեղծուեցաւ նոր իրաւակարգ՝ ինքնավարութեան մասնակի արտօնութիւններով։

Կատարուած այս փոփոխութիւնը, թէեւ կարեւոր, գոհացում չտուաւ սակայն տեղական ցեղերուն։

Բացարձակ անկախութեան կողմնակիցները, համեմատաբար քիչ են։ Մեծամասնութեան ցանկութիւնն է ապահովել ներքին լայն ինքնավարութիւն՝ կապուած Ֆրանսայի։

Անիկա, կիսամիջոց մըն է միայն, բայց երբեք արմատական լուծում։ Անկախութեան պահանջը, եթէ այսօր սուր հանգամանք մը չունի, վաղը՝ սպառնական բնոյթ կրնայ ստանալ։

Հակառակ այս իրողութեան, ինչպէս յիշեցինք վերը, Ֆրանսական հանրային կարծիքը բաժանուած է նաեւ, այս խիստ կենսական հարցին շուրջ եւս։

Մէկ մասը — փոքրամասնութիւն — գլխաւորաբար ընկերվարականները եւ ազատախոհ տարրերը, խոհեմութիւն կը նկատեն ընդառաջել անդրծովեան երկրամասերու անկախութեան պահանջին։ Այս եղանակով, անոնք կը կարծեն թէ հնարաւոր պիտի ըլլայ նախ կանխել ապագայ անխուսափելի բաղդումները, եւ յետոյ՝ աւելի բանաւոր եւ գործնական հիմերով ամրապնդել այդ երկրամասերու միութիւնը Ֆրանսայի հետ։

Այս տեսակէտին դէմ՝ մեծամասնութիւնը կը պահանջէ պահպանել ներկայ գոյավիճակը։ Ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ միջոցներով, անոնք արդէն այն տեւական հարցումներն են, որոնց չիտակ պատասխանելէ կը խուսափին անոնք։

Այս երկու գլխաւոր տեսակէտներէն զատ, վերջերս երեւան եկած է երրորդ մը։

Թուական տուեալներով հաստատուած է, որ անդրծովեան երկրամասերը, շատ սուղի կը նստին Ֆրանսական տնտեսութեան վրայ։

Հում նիւթերու եւ տեղական տնտեսութիւնը զարգացնելու համար տրամադրուած հսկայական դրամագլուխի փոխարէն, ցարդ ստացուած արդիւնքը եղած է աննշան։ Մասնագէտները, աւելի նպաստաւոր վիճակ մը չեն նախատեսեր նաեւ մօտ ապագային։ Այս պատճառաբանութիւններով, անոնք անիմաստ կը նկատեն տնտեսական անկայունութիւններով Ֆրանսական միլիառներու մսխումը, եւ հետեւաբար, աւելորդ կը նկատեն անդրծովեան երկրամասերը Ֆրանսական միութեան մէջ պահելու բոլոր փորձերը։

Ճիշդ պիտի չըլլար անշուշտ, նման տարակարծութիւններով միայն բացատրել անդրծովեան երկրամասերու խնդրի դժուարութիւնները։

Անհրաժեշտ է յիշեցնել նաեւ, որ Դ. Հանրապետութեան յաջորդական բոլոր կառավարութիւնները, չունեցան այս ընտիպողական եւ կենսական խնդրին նուիրուած յատակ եւ գործնական ծրագիր մը։ Անիկա, ոչ այն պատճառով, որ անոնք անընդունակ էին եւ անկարող, այլ անոր համար, որ չունեցան անհրաժեշտ վարկն ու հեղինակութիւնը։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՋԲՕՍԱՐՇԱՒ
ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԱՒԱՌՆԵՐ

Էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանի նուիրական աւանդութիւնների մէջ իրենց ուրոյն տեղն ունեն ուսումնական տարուայ վախճանին կանոնաւորաբար կազմակերպուող ուխտագնացութիւններն ու զբօսարշաւները։ Կասկածից վեր է, որ ուսանողները լցւում են հպարտութեամբ եւ երախտագիտութեամբ՝ հանդէպ իրենց շինարար եւ ստեղծագործ նախնիքները, երբ ջերմեռանդ հաւատով իրենց թրթռուն շրթներն են հպում մեր բազմադարեան վանքերի եւ խաչքարերի սուրբ ժամուոններին։ Նրանց սէրն ու նուիրումը հայրենիքի եւ ժողովուրդի նկատմամբ արդարօրէն գերաճում է, երբ դիտելով հայրենի հրաշափառ լեռներն ու ձորերը, ծանօթանալով պատմական այն բոլոր վայրերին, որոնց անուններն էին միայն մինչ այդ լսում դրասեղանների առաջ, կենդանի կերպով պատկերացնում են մեր ժողովուրդի քաջարի մաքառումներն ու հերոսամարտերը։

Ահա այսօրինակ խոհերով եւ յոյզերով Հոգեւոր ճեմարանի դասախօսական կազմը եւ ուսանողութիւնը սոյն թուականի Յունիսի 11ին Մայր Աթոռ Էջմիածնից մեկնեցինք՝ իրագործելու համար զբօսարշաւի բաւական լայն ու դժուարին մեր ծրագիրը։ Ժամը 11ին հասանք Սեւան։ Այստեղ եղանակը անձրեւոտ էր։ Ցորդ անձրեւի տակ մտանք Նոր Բայազիտ, որ զմրուխտեայ լեռների ծոցում թառած մեր շրջանային գեղեցիկ կեդրոններից մէկն է։ Հրաշալի է Նոր Բայազիտի Ս. Կարապետ եկեղեցին, կառուցուած ԺԵ. դարում, հայկական ոճով։ Կայ նաեւ Միրանաւոր Ս. Աստուածածին եկեղեցին, կառուցուած ԺԶ. դարի ըսկզբին, բազիլիկ ոճով։

Նոր Բայազիտից մեկնեցինք դէպի Մարտունու շրջանը։ Դժուարին, բայց խիստ շահեկան ճանապարհը մշտապէս անցնում է լեռնանցքներով եւ գրեթէ ամէն քայլափոխի մեզ բերում է անակնկալ գեղեցկութիւններ։ Մարտունու շրջանը նոյնպէս լեռնային է, հարուստ փարթամ արօտավայրերով։ Այստեղ, Յունիսին, մեր ինքնաշարժները անցան նոյնիսկ ձիւնապատ լեռնալանջերով, երբ մի քիչ այն կողմ երփներանգ ծաղիկներն էին ժպտում կենսուրախ եւ առոյգ.

Փոքրիկ գետակի ափին, Վերին Ղարանլուխ գիւղի մօտ, կանաչ մարգագետինների վրայ նստեցինք ճաշի։ Մինչ այդ գիւղի բնակչութիւնը, նկատելով մեզ, սկսել էր հաւաքուել մեր շուրջը։ Նրանց խնդրանքով հոգեւոր ճեմարանի սաները երգեցին հոգեւոր – եկեղեցական եւ ժողովրդական երգեր։

Շարունակելով մեր ճանապարհը դէպի Եղեգնաձորի շրջանը, անցանք աւելի քան երկու հազար մեթր բարձրութեան լեռնանցքներով եւ հասանք Սելիմի իջեւանատունը (քարվանսարայ)։ Այս շէնքը եղել է իջեւանատեղի արարական ժամանակից գոյութիւն ունեցող եւ Արեւելք ու Արեւմուտք կապող առեւտրական մեծ ճանապարհի վրայ։ Կառուցուել է ԺԴ. դարում, հայ ճարտարապետի ձեռքով, Գոշեան իշխանական տոհմի օրով։ Սելիմի իջեւանատունը մեծ կարեւորութիւն ունի որպէս հազուադէպ նմուշ հայկական հին ճարտարապետութեան քաղաքացիական կառոյցների։

Սելիմի լեռնանցքը ոլորապտոյտ այն ճանապարհն է, որն ունի մօտաւորապէս 40 քիլոմեթր երկայնութիւն, չափազանց մեծ թեքութեան վրայ է եւ խիստ դժուարանցանելի, մանաւանդ անձրեւոտ օրերին։ Ճանապարհների այս դրութիւնը մեր հետաքրքրութիւնն աւելի էր խորացնում եւ արժէքաւորում մեր ճամբորդութիւնը։

Ժամը ութին հասանք Եղեգնաձորի շրջանային կենդրոնը, որը գտնւում է բարձրաբերձ լեռների շրջապատի մէջ եւ ունի գեղեցիկ դիրք։ Տեղի միջնակարգ դպրոցի տնօրինութիւնը սիրայօժար կերպով մեզ տրամադրեց երկու ընդարձակ սրահ, որտեղ գիշերեցինք շատ հանգիստ։

Առաւօտեան, ուղեւորական նախապատրաստութիւններից յետոյ, ճանապարհ ընկանք դէպի Սիսիանի շրջանային կեդրոնը։ Մինչ մեկնումը ուսանողներից ոմանք զբաղուեցին ֆութպոլի խաղով, իսկ ոմանք էլ բարձրացան մօտակայ բլուրը, դիտելու համար սուրբ ու սիրելի մեր լեռն Արարատ։ Մէկ օրուայ բացակայութիւնն անգամ բաւ էր, զգացնել տալու համար նրա խորունկ կարօտը մեր սրտերում։

Սիսիան չհասած թեքեցինք մեր ճանապարհը դէպի Ջերմուկ։ Այս անունը վաղուց արդէն տարածուել է մեր հայրենիքի սահմաններից դուրս, բայց դժբախտաբար դեռ քիչերն են ծանօթ այդ վայրի հրաշափառ գեղեցկութեան։ Մուգ – կանաչ թաւիշով պատած լեռների զմրուխտեայ օրօրոցի մէջ, ջրերի ու ջրվէժների խուլ համերգի տակ եւ Հայաստանեան արեւի կենսատու շողերի ներքոյ հիանալի է Ջերմուկը։ Լեռների փէշերն ի վեր, բացւում տարածութիւնների կրծքին եւ ձորերի շրթների վրայ կոթողուել են հայկական ճարտարապետութեան լաւագոյն դրոշմը կրող նոր հիանալի շէնքեր։ Ի տես այս բոլորի, ուրախութեամբ համոզւում ենք, որ շատ մօտիկ ապագայում Ջերմուկը կը դառնայ մեր երկրի լաւագոյն ամարանոց – բուժավայրերից մէկը։

Ափսոսանքով թողնում ենք Ջերմուկը եւ մեկնում դէպի Սիսիան։ Ճանապարհը նախորդների հարազատ շարունակութիւնն է։ Անվերջ վայրէջք ու վերելք, օձապտոյտ ոլորապտոյտներ լեռների, ձորերի, կիրճերի միջով, բայց միշտ կանաչ ու փարթամ արօտավայրերով շրջապատուած, միշտ քաղցր, հոտաւէտ բուրմունքի մէջ եւ մանաւանդ մշտապէս հայրենի կապո՜յտ – կապո՜յտ երկնակամարի տակ։ Չափ չկայ մեր գոհունակութեանը եւ մեր հոգեկան հրճուանքին։

Անցնելով մի քանի գիւղերի միջով, երեկոյեան ժամը ութին հասանք Սիսիան։ Այցելեցինք Ս. Յովհաննէս հռչակաւոր եկեղեցին, որը կառուցուած է Է. դարում։ Քիչ դադարից յետոյ ճանապարհ ընկանք դէպի Գորիս քաղաքը։ Գիշերային մեր ճամբորդութիւնը նոյնչափ հետաքրքիր ու հաճելի էր։ Գորիս հասանք ժամը 10·30ին։ Այստեղ եւս Ակսել Բակունց միջնակարգ դպրոցի տնօրինութիւնը մեզ ընդունեց սրտաբաց եւ սիրայօժար կերպով մեզ տրամադրեց դպրոցի ընդարձակ սրահներից երկուսը։ Գիշերեցինք շատ հանգիստ։

Առաւօտեան ծանօթացանք քաղաքի տեսարժան վայրերին։ Ժողովուրդը մեզ ընդունեց սիրալիր կերպով։

Ճանապարհորդական նախապատրաստութիւններից յետոյ ուղեւորուեցինք դէպի Ղարաբաղ։

Հիասքանչ է Ղարաբաղը իր լեռնային անկրկնելի գեղեցկութիւններով։ Վեհութիւն է շնչում կարծես ամբողջ շրջապատըն ու մթնոլորտը։ Բոլորիս համար էլ պարզ ու հասկանալի են լինում այս երկրամասի՝ Սիւնեաց աշխարհի հերոսական ազատատենչ պայքարի մասին մեր պատմութեան բերած բազմաթիւ վկայութիւնները։ Այստեղ ապրելիս, այստեղ շնչելիս թեւ կ'առնի մարդու հոգին, այնքան վեհ է եւ այնքան ներշնչող լեռնային Ղարաբաղը։

Անցնելով երկար եւ խիստ դժուարին ճանապարհ, մտանք Շուշի քաղաքը։ Շուշին ունեցել է հարուստ անցեալ։ Քաղաքը պատկանելիս է եղել Մելիք Շահնազարին։ Բերդը կառուցուել է Փանահ խանի կողմից 1789 թուականին։ Յետագայում դարձել է առեւտրական մեծ հանգուցակէտ։ Աւելի ուշ եղել է հայ հասարակական կեանքի կարեւորագոյն կեդրոններից մէկը, ունեցել է տպարան, թեմական դպրոց, կուսանոց, եղել է առաջնորդանիստ քաղաք, մեր մշակոյթին եւ գրականութեանը տուել է լաւագոյն դէմքեր՝ վիպասան Մուրացանը, պատմաբան Լէօն, գրականագէտ Ա. Տէրտէրեանը եւ ուրիշներ։

Երկիւղածութեամբ եւ ակնածանքով դիտում ենք կիսաւեր վիճակի մէջ իսկ հոյակերտ Ամենափրկիչ կամ Ղազանչեցոց եկեղեցին, որ կառուցուել է 1868 – 1888 թուականներին որձաքար սպիտակ քարերով եւ մանաւանդ հայկական ճարտարապետութեան մաքուր եւ հարազատ ոճով։

Մանրամասն ծանօթանալով եկեղեցուն, երգեցինք Հայոց պատարագի յուզիչ

ԸՄԲՈՍՏԻՆ ՄԱՀԸ

Անտառը յուզուած էր, յուզուած մեծապէս։

Խուլ, անեցուն, զայրագին մի շշուկ գրաւել էր նրան։ Հսկայ կաղնիները բուռն շարժումով կռանում էին դէպի հացիներ, թեղին ու լորին վրդովուած՝ շշնջում էին։ Թփերն անգամ, անճոռնի բազեղներով զալարուած, ոտները ճահճի մէջ, գաղջ հողի վրայ պառկած՝ անհանգիստ էին... Անտառն ամբողջ յուզուած էր։ Անսովոր մի դէպք էր տեղի ունենում այդ բազմադարեան ճահճային աշխարհում, ուր ծառերը մինչեւ այդ՝ աճում էին, մեռնում, ուռում էին, ապրում, գիջութեան մէջ բորբոսնում, պարազիտներով լցւում, բազեղներով կաշկանդւում եւ ուր բոլորը գոհ էին, ոչինչի չէին ձգտում։

Բայց ահա մի օր ծառերից մի քանիսը պատռել էին ամէն պատուաստ, անցել ամէն ճահիճ, եւ արմատները, փոխանակ ըստ վաղեմի աւանդութեան դէպի ձորն ի վար իջեցնելու, սկսել էին դէպի լեռն ի վեր պարզել։ Այդ անսովոր էր, խիստ անբնական եւ անտառն ամբողջ ի զուր յուզուել։

Ինչ... արհամարհել պապենական սովորութիւնը, թողնել ճահիճն ու ձորերը, ձգնել ազատուելու պատուաստակներից եւ որ գլխաւորն է, դէպի լեռը մագլցել։ Ինչի նման էր այդ։

Նոր ծառերը սակայն, անվրդով, անզգայ կարծես այդ բոլոր յուզման՝ անցել էին գիջութիւնը, անցել գծուած սահմանը, գնում էին դէպի վեր՝ ոստնելով ժայռերի վրայից, արհամարհելով արգելքները, պատռելով հողի կուրծքը։ Եւ որ առաւելն է, այդ ամբողջ նոր ճիւղաւորութեան ծայրում սկսել էր ծնել մի առոյգ եւ հպարտ ոստերով ծառ, որ վեհութեամբ նայում էր արեւին, իր ոտների մօտ փռուած հին անտառին եւ իր հպարտ շարժումովը կարծես ծաղրում էր ճահիճի մէջ ապրող հին ընկերներին։

— Դարձէք, խելայեղներ, — գոչում էին հները։

— Ցնեթացել են, — գոռում էին կաղնիները։

— Կ'ոչնչանան, — շշնջում էին թփերը։

Իսկ նոր ծառը բարձրանում էր, անհոգ բարձրանում եւ բոլոր այդ աղմուկի վրայ ժպտում ու զուարճանում։

— Բայց այդ ո՞ւր ես գնում, մոլորուած, — կանչեց վերջապէս մի հսկայ կաղնի, — ի՞նչ գործ ունիս այդ բարձրութիւնների վրայ, ուր տիրում է սառնամանիք, ուր քամին սոսկալի է, ուր ջուր չկայ եւ ուր ժայռերը կոշտ են, ճանապարհը դժուար...

ՎՐԴ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

« Տէր ողորմեա՛»ն, դիտեցինք շրջապատի շիրիմները, նկարուեցինք զանգակատան առաջ եւ ապա ծանր յուզումներով հրաժեշտ տուեցինք Շուշուն ;

Ոլորապտոյտ ճանապարհներով իջանք, ցածր, դիտելով մօտիկ հեռաւորութեան վրայ գտնուող նորակերտ Ստեփանակերտը իր բարձրաբերձ շէնքերով եւ ծխնելոյզներով: Նորաշէն այս քաղաքը, Շուշի քաղաքին մօտիկ, բարձրանում է հսկայաքայլ առաջընթացով, շնորհիւ մեր ժողովուրդի ստեղծագործ ջանասիրութեան: Հասանք Ստեփանակերտ: Բնակիչները մեզ դիմաւորեցին հրճուանքով :

Ստեփանակերտից մեկնելով ուշ դիշերին հասանք Կիրովապատ: Մեզ ուրախութեամբ դիմաւորեցին տեղի երիտասարդ եւ գործունեայ արժ. Տ. Նշան քահանան եւ եկեղեցական խորհրդի անդամները : Գիշերեցինք Հայոց եկեղեցու վերնատան մէջ :

Առաւօտ վաղ շարունակեցինք մեր ուղեւորութիւնը, անցանք Շամխոր, Աղստաֆա եւ Ղազախի քաղաքները եւ վերստին մտանք մեր Մայրենի Հողը :

Անցանք Իջեւանի շրջանով եւ Դիլիջան չհասած, թեքուեցինք աջ՝ լեռների մէջ, Հաղարծնի վանքը ուխտի գնալու համար: Անցանք շատ խիտ անտառի միջով, չափազանց դժուար եօթը քիլոմեթր երկարութեամբ ճանապարհով եւ հասանք վանք :

Վանքի դիրքն ու շրջապատը հրաշալի են: Կանգնած է կանաչազարդ ու ծառախիտ անտառների ծոցում, դէպի ձոր նայող բարձրադիր վայրում :

Հաղարծնի վանքը բաղկացած է երեք եկեղեցիներից եւ մէկ սեղանատնից: Վանքը հիմնադրուել է Իվանէ եւ Սարգիս Զաքարեանների կողմից, Ժ. դարում ։ Ժ. դարում նախ կառուցել է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ապա ԺԱ. դարում՝ Ս. Աստուածածինն ու Ս. Ստեփանոսը: Սեղանատունը կառուցուել է 1248 թուականին Մինաս վարդապետի կողմից, Յովհաննէս եւ Սարգիս վարդապետների ձեռքով :

Հաղարծինը ունեցել է դպրոց: Ըստ Կիրակոս Գանձակեցու, վանքն իր մշակութային կեանքի ամենածաղկուն շրջանն անց է կացրել Խաչատուր Տարոնեցու առաջնորդութեան ժամանակ: «Սա պայծառացոյց սուրբ Հաղարծինն, յորում առաջնորդ էր ինքն »,— գրում է պատմիչը:

Վանքի բակում, բնութեան բոլոր գեղեցիկ եւ օդաւէտ բարիքներով օժտուած այս վայրում նստեցինք ճաշի, որից յետոյ ունեցանք մի քիչ հանգիստ եւ ապա ճանապարհ ընկանք դէպի տուն :

Անցանք Դիլիջանով, Սեւանով, Երեւանով եւ ամենաբարի Աստուծոյ օգնութեամբ Յունիսի 14ին հասանք Էջմիածին:

ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ԱՆԹԱՐԵԱՆ

«Էջմիածին»

ԲԱՑԻԿՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Արձակուրդ է: Կ'երթան, կ'երթա՛ն ...

Իմ ալ հոգիս կը հրճուի: Կ'ուզեմ երթալ դէպի դաշտ ու հող, օձիք ու փողկապ մէկ կողմ նետած, մազերս հովին՝ շնչել փոշին արեւուն, օդը դաշտերուն :

Այս հաւատքով խանդավառ, կ'առնեմ պայուսակս ու, բարակ անձրեւի մը մէջէն կը հասնիմ կայարան :

Ներսը թէ դուրսը, բազմութիւն մը ծովածաւալ, կը շտապէ: Կը շտապեմ ես ալ ու կը դրաւեմ անկիւն մը, կառաշարին մէջ, որ դանդաղ, բայց վճռական գնացքով մը կը սկսի սուրալ :

Ճամբուն վրայ, քիչ մը ամէն տեղ դաշտեր, լեռներ, պարտէզներ որոնք՝ իրենց գեղեցիկ տեսարաններով կարծէք կը ըստիպեն ինձ որ դիրենք ներկայացնեմ մեր ընթերցողներուն :

Ֆրանսան հարուստ իր արուեստովը, այնպիսի դրոշմ մը դրած է իր հողին վրայ, որ կարելի չէ առանց աքանչանալու անցնիլ: Ամէն բան իր տեղը, իր կարգին, վարպետօրէն խնամուած՝ կը մնայ ուշադրութեան արժանի երկիր մը:

Անցնելով լեռներէն, ձորերէն, պարտէզներէն, վերջապէս կառաշարը կանգ կ'առնէ: Ու ես ամէնուն հետ՝ ամէնուն պէս կ'իջնեմ վար :

Մարսէյլ.— Այս քաղաքը չի նմանիր Փարիզի, որ օրական քանի մը անգամ գոյն կը փոխէ: Ամպերը իրենց որոտումներով կուգան ու կ'անցնին: Անձրեւը կը տեղայ ու հեղեղը կը լուայ մայթերը, հապճեպով : Մարսէյլ օժտուած է բացառիկ առաւելութիւնով մը: Այդ առաւելութիւնը արեւն է, որ խաւ առ խաւ իր փոշին կը բաժնէ ամէնուն հաւասար :

Բայց այդ չէր իմ նպատակս: Փնտռածս ուրիշ բան է, Հայը, թէ ինչպէս կ'ապրի, ինչպէս կ'օգտագործէ իր ժամանակը կամ ինչ կը մտածէ իբրեւ Հայ ։

Առաջին առթիւ կ'այցելեմ հայաշատ թաղերը: Կը գտնեմ ընկերներ, բարեկամներ, ծանօթներ: Իւրաքանչիւրը հարցում մը ունի իր շրթներուն վրայ.

— Ի՞նչ լուր բերեր ես Լոյս Քաղաքէն..

Պատասխանս թէեւ [illegible] գոհացուցիչ, սակայն կը հրահրէ երկրէն բերուած այն կայծը, որ տարիներու անստոյգ մշուշէն անկախ, հետզհետէ սկսեր էր աղօտանալ: Եւ ահա, անմիջապէս, անոնց դէմքերուն վրայ կը փայլի անոյշ ժպիտ մը: Աչքերը կը պայծառանան ու, սրտէրուն խորէն կը դղյացնեն այն անհուն սէրը, որ դեռ մանուկ, բերած էին իրենց հետ :

Քաղաքին մէջ թէ արուարձանները, Հայը կ'ապրի իր ճակտին քրտինքովը ։ Ան շնորհիւ իր աշխատանքին, կրցեր է ունենալ գործ, տուն, խանութ: Բարեկեցիկ են: Կան նաեւ հարուստներ: Աղքատ գոյութիւն չունի :

Կը հանդիպիմ հասակ նետած սերունդի մը, որուն շրթներուն վրայ կը ժպտէր մեր մայրենի բարբառը: Ազգային դիմագիծը պայծառ, գիտակցութիւնը գնահատելի է:

Տեսայ նաեւ բոլորովին հակառակը : Եթէ շատեր իրենց շնորհալի կողմերովը կրցան ուրախացնել զիս, գտնուեցան ուրիշներ ալ որ սիրտս մկրտելու չափ վիշտ պատճառեցին ինձ : Ու մարդ կը տարուի ըսելու թէ, այսպիսի քաղաքակրթեալ ժողովուրդի մը լաւագոյն կողմերէն ոչ թէ չեն օգտուած, այլ կորսնցուցած են մեր բնաշխարհէն իրենց հետ բերած նահապետական սովորութիւնները, պժգալու աստիճան :

Կարտան.— Այս գաղութը հաստատուած 1925էն վերջ, ունեցեր է բեղուն գործունէութիւն մը, ազգային տեսակէտով: Մատուռ, դպրոց, լսարան, հանդէս եւ սովորութիւններ: Ասոնց կարգին տօներ, որոնք կը տօնուէին մեծ պատրաստութեամբ : Բայց հետզհետէ, պարագաներու բերումով գացեր է իր բախտը փնտռելու ուրիշ տեղ: Իսկ մնացածներէն ոմանք, հաւատարիմ մեր դատին եւ սըրբութիւններուն, դեռ կը շարունակեն իրենց կորովի աշխատանքը :

Էքս Ան Փրովանս.— Այս պատմական քաղաքը իր շրջաններով միասին, մեր հարազատներէն կը համրէ մօտաւորապէս յիսուն ընտանիք : Ամէնքն ալ տնտեսապէս կ'ապրին լաւ կեանք մը: Բայց չունին ազգային որեւէ մէկ հաստատութիւն, որ կարենար արդարացնել իրենց գոյութիւնը :

Պատճառը անշուշտ կարելի չէ ուրիշ տեղ փնտռել, եթէ ոչ իրենց մէջ, որ մինչեւ այսօր չեն կրցած ստեղծել վառարան մը, տաքնալու համար ։

Միւս կողմէն սակայն յուսադրիչ է, որ իրենցմէ ոմանք կապուած անցեալի աւանդութիւններուն, կը շարունակեն մընալ հաւատարիմ երբ առիթը ներկայանայ: Կը ստանան Հայ – Բոյժ եւ կը կարդան Յառաջ, որոնք եղած են իրենց միակ մխիթարութիւնը :

Լա Սիոթա.— Միջերկրականի հարաւային ափը, 18 - 20.000 բնակիչներով քաղաք մը, որ մօտաւորապէս կը համրէ հարիւր քսանը հինգ հայ ընտանիք :

Այս գաղութն ալ միւս գաղութներուն պէս բարեկեցիկ է եւ ունի իր հարուստները: Մեծ մասը կ'աշխատի նաւային աշխատանոցներուն մէջ: Իսկ մնացածն ալ ունի իր սեփական գործը :

Երեք օրերու ներկայութիւնս այս գաղութին մէջ, զիս ըրաւ կատարեալ յուսախաբ: Այո, ճիշդ է որ ունին մատուռ եւ ժողովարան, ուր տարին անգամ մը, քանի մը մամիկներ եւ պապիկներ կ'երթան մխիթարութիւն խնդրելու իրենց մաշած հոգիներուն համար: Արդեօ՞ք բաւական է այսքանը, ապացուցանելու համար իրենց գոյութիւնը: Ոչ անշուշտ: Պէտք է գիտնալ որ, ասկէ դուրս կայ ամէնէն կենսականը: Այդ դպրոցի մը հարցն է, որ պէտք էր ստեղծէին մինչեւ այսօր :

Իմ պտըտումներս զիս բերին այն համոզման, թէ կարելի է ունենալ այդ դպրոցը եթէ գտնուէին քանի մը սրտցաւ աշխատողներ :

Վալանս.— Տրոմի մէջ սիրուն քաղաք, որ իր ծոցին մէջ կը պահէ մեր տարագիր հայրենակիցներէն մեծ մաս մը :

Հայերը հոս հաստատուած են 1922էն սկսեալ: Անկէ վերջ հետզհետէ բազմանալով կազմեր են մեծ թիւ մը, աւելի քան 2500 անձ :

Այստեղ երեք յարանուանութիւններն ալ ունին իրենց եկեղեցիները, ուր կը կատարուին մկրտութեան, պսակի եւ թաղումի արարողութիւններ :

Գաղութը ունի նաեւ իր դպրոցը :

Ազգային վարչութիւնը ձեռներէցօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը մեր հայրենակիցներուն հանդէպ :

Վալանսի Հայութիւնը մեր վերի թուած գաղութներէն բոլորովին տարբեր կեանք մը ունի: Իր մայրենի լեզուին հետ՝ պահեր է մեր երկրի բոլոր աւանդութիւնները, բարքերն ու վարքերը հարազատօրէն:

Տէսին.— Առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելեմ մեր այս գաղութը, որ 1922էն ի վեր հաստատուեր է հոս ։

Նախապէս քիչ, բայց հետզհետէ բազմանալով կը հասնի համեստ թիւի մը : Մօտաւորապէս երեք հազար անձ ։

Հազիւ հասած քաղաքին կեդրոնը, կը շրջապատուիմ խումբ մը հայրենակիցներէ: Ասոնց մէջ կան ծանօթ եւ անծանօթ դէմքեր: Ամէն մէկը հարցում մը ունի շրթունքին ծայրը: Կը պատասխանեմ ըստ կարելւոյն :

Նախ կ'այցելենք եկեղեցին, ուր իմ բարի բախտէն տեղի կ'ունենար մկրտութեան մը արարողութիւնը :

Յետոյ դիտելով ժողովարանին տեսքը, կանգ կ'առնենք Հ. Յ. Դ. Ակումբին առջեւը ։

Սարգիս Առաքելեան, որուն կ'ընկերանային Կէնճեան եղբայրները Լիոնէն, պատմականը կ'ընէ ամէն մէկ քարին, փայտին եւ տարուած աշխատանքին: Իսկ Մ. Մարտիրոսեան կը խօսի գաղութին գործունէութենէն :

Մայր սրահը ունի չորս հարիւր աթոռ, ուր կը կատարուին մեր ազգային տօները: Հոս կը յաճախեն 34 աշակերտներ, սորվելու համար իրենց մայրենի լեզուն: Իսկ Նոր Սերունդը իր տրամադրութեան տակ ունի երկու բաժիններ, բոլոր յարմարութիւններով ։

Գաղութը տնտեսապէս լաւ վիճակ ունի: Իւրաքանչիւր ընտանիք շինած է իր տունը, պարտէզի մը մէջ, ուրկէ կը ստանայ ծաղիկ եւ բանջարեղէն :

Տէսինը յար եւ նման Վալանսի, արժանի է ջերմ գնահատութեան, որ կրցեր է վառ պահել ազգային գիտակցութիւնը : Մայրենի լեզուն ի պատուի է բոլոր տուներէն ներս: Ու մեր երկրին բարի սովորութիւնները կը մնան անեղծ :

Լիոն.— Ամէնքդ ալ կը ճանչնաք այս քաղաքը, որ մեր հայրենակիցներէն կը պահէ ստուար թիւ մը :

Գաղութը ունի լուսաւորչական, կաթոլիկէ եւ բողոքական եկեղեցիներ, ուր կը կատարուին կրօնական արարողութիւններ:

Նորակառոյց եկեղեցիին մօտ կը շինուի դպրոց մը, ուր ըստ քաղած տեղեկութիւններուս, կարելի պիտի ըլլայ տեղաւորել մեծ թիւով աշակերտներ : Բացումը պիտի կատարուի այս աշնան :

Գաղութը բարեկեցիկ է եւ աշխատունակ : Պատկան իշխանութեանց մօտ ունի բարի վարուց արձանագրութիւններ :

Արձակուրդի քանի մը օրերու տպաւորութիւններս զիս հասցուցին այն եզրակացութեան, թէ գաւառը իր ամփոփ համրանքներովը կրնայ հրաշքներ գործել, եթէ ուզէ : Մեծ բան չի պահանջուիր իրմէ: Հաւաքական աշխատանք եւ քիչ մըն ալ սէր մեր մայրենի լեզուին հանդէպ: Մնացածը կը կարգադրուի ինքնաբերաբար: Փա՞ստ կ'ուզէք: Ահա այս տարուան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարը, որ 300ի մօտ երկսեռ երիտասարդութիւն մը համախմբած էր Փալաւրիւի դաշտին մէջ՝ Իզէր :

Ով որ ներկայ էր այդ տեղ, կրնայ ճշգրիտ պատկերը տալ այդ երիտասարդութեան, որ ոչ միայն մեր պապերու ժառանգին հաւատարիմ մնալու օրինակը կուտար, այլ արծուեթեւ սաւառնումով մը կը վազէր դէպի կեանք: Դէպի բարձունքները լուսաւոր, կերտելու համար յաւիտենական Հայուն երազ ապագան :

ԾԱՏՈՒՐ ՓԷՐՓԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (249)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Ես յետոյ աւելի մօտ ծանօթութիւն ունեցայ այդ տիկնոջ հետ, այն ժամանակ միայն նկատեցի, որ նրա աշխատութիւնները՝ դարման տանելու իր ազգայինների թշուառութիւններին՝ չէին սահմանափակւում միայն այսպիսի մասնաւոր օգնութիւններով. Նրա նպատակները շատ ընդարձակ էին. Նա ունէր բաւական հիմնաւոր գաղափարներ՝ տիրող չարիքը բառնալու համար: Այդ գաղափարները զարգացել էին նրա մէջ մասամբ իր անբախտ եւ ճնշեալ դրութիւնից, իսկ առաւելապէս եղբօր ազդեցութիւնից: Նրա յարաբերութիւնները Ասլանի հետ, որպէս երեւում էր, նոր չէր : Այդ ես նկատեցի բակոյն, երբ նա եղբօր հետ ներս մտաւ մեր սենեակը: Նա մօտեցաւ եւ մի տարապայման համարձակութեամբ, որ խիստ օտարոտի էր հարեմի կնոջ համար, նստեց Ասլանի մօտ եւ, նրա ձեռքը առնելով իր ձեռքերի մէջ, ժպտալով ասաց .

— Ախ, որքան ցանկանում էի քեզ տեսնել... ո՞ւր էիր, ի՞նչ ես այդքան թափառում այդ վանքերում ...

— Վանքերն էլ պէտք է տեսնել, — ասաց Ասլանը, նոյնպէս ժպտալով, — մեր ժողովուրդը դեռ չէ ազատուել վանքերից ...

— Բայց քո դէմ որոգայթներ են լարւում, գիտե՞ս ։

— Գիտեմ ... եւ հէնց դրա համար ուզում էի տեսնել քեզ :

— Դու մատնուած ես...

— Այդ ես վաղուց սպասում էի :

Տիկինը տուեց Ասլանին մի նամակ, որի կարդալու միջոցին, դէմքը բոլորովին այլայլուեցաւ, յետոյ իր սովորական սառնասրտութեամբ հարցրեց .

— Այդ նամակը ի՞նչպէս ընկաւ քո ձեռքը:

Տիկինը պատմեց, թէ մի քանի օր առաջ փաշայի քարտուղարը բերեց իր ամուսնի մօտ այդ նամակը եւ յանձնեց նրան, փաշայի կողմից պատուիրելով, որ ամէն հնարներ պէտք է գործ դնել, որպէս զի գտնուի նամակի մէջ նկարագրուած անձը: Իսկ Տիկինը գաղտնի լսում էր նրանց խօսակցութիւնը, եւ բակոյն հասկացաւ. թէ գործը ումն էր վերաբերում, եւ ամուսնի բացակայութեան ժամանակ նրա թղթերի միջից վեր առեց նամակը ։

Նամակը գրած էր տաճկերէն լեզուով, նրա բովանդակութիւնը մօտաւորապէս այս էր թէ, սուրբ Տիրամօր տօնախմբութեան ժամանակ յայտնուեցաւ մի աբեղայ, որ լեռնային ճգնաւորի կերպարանքով թափառում էր ուխտաւորների մէջ : Յետոյ կեղծ ճգնաւորը, վանեցի վաճառականի ձեւի մէջ մտած, գնաց եզիդիների ցեղապետի վրանը, նրա մօտ մնաց մի ամբողջ օր: (Եզիդիների ցեղապետը յայտնի թշնամի է կառավարութեան) : Այնտեղից դուրս գալուց յետոյ, նա անյայտացաւ, բայց նամակագիրը շատ հաւանական էր համարում, որ անպատճառ Վան եկած պէտք է լինի: « Խարեբան դաւադիրների մի մեծ խմբի գլխաւոր անդամներից մէկն է, որոնք ամէն տեղ խըռովութիւն են սերմանում: Այդ անիրաւները չափազանց յանդուգն եւ ճարպիկ մարդիկ են, որոնց անձնանուիրութիւնը իրանց գաղափարին՝ հասնում է վերին աստիճանի մոլեռանդութեան, եւ այդ պատճառով, աւելի վտանգաւոր են: Եթէ Վան եկած լինի, նա անպատճառ մի որ եւիցէ նոր կերպարանքի մէջ մտած պէտք է լինի :» Յետոյ աւելացրած էր.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

թեան պատասխանատուները համայնավարներն են, որոնք կ'ուզեն գրաւել ազգայնական կղզիները :

Միւս կողմէ, Մաօ Ցէ Թունկ յայտարարեց եօք թէ Միացեալ Նահանգները նման կացութիւն մը կը ստեղծեն նոր երկիրներ գրաւելու համար, աւելցուց թէ Վարշաւայի մէջ Ամերիկա–Համայնավար Չինաստան խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան, յոյս յայտնելով թէ այդ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ լուծել տագնապը :

Ամէն պարագայի մէջ, միջազգային շրջանակները մտահոգութեամբ կը հետեւին Ծայր. Արեւելքի կացութեան, որ երկու օրուան մեղմացումէ մը ետք գարձեալ ծանրացաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ կը շարունակէ երթեւեկել Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ. Պաղտատէն անցաւ Ամման, ուր պիտի խորհրդակցի Յորդանանցի ղեկավարներուն հետ : Իրաքի Արտաքին նախարարը յայտարարեց.— Իրաքի կառավարութիւնը յստակօրէն ըսաւ Համըրշոլտի թէ Միջին Արեւելքի կացութեան բարելաւման հիմնական կէտըն է՝ անգլեւամերիկեան ուժերու հե –

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէագէտներու միջազգային ժողովին մէջ Ֆրանսացի մասնագէտները յայտնեցին թէ վերջերս յաջողած են իւրանիումէն անջատել իզոթոփ 235ը : Ֆրանսացիներու գիւտը մեծապէս գնահատուեցաւ հիւլէագէտներուն կողմէ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Մեծ Համայնագիտարանին 51րդ հատորին մէջ կենսագրական ծանօթութիւններ հրատարակուած են բազմաթիւ մահճաշներու մասին, որոնք զոհ գացած էին սթալինեան մաքրագործումներու : «Յարութիւն» առած է նաեւ մահեցեալ Թուխաչեւսքի, կարմիր Պոնապարթը, որ 1937ին դատավարութենէ մը ետք գնդակահարուեցաւ իբրեւ «մատնիչ» :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մեծ գործարանատէր Սիրուս Իաթոն, որ Խրուշչեւի հրաւէրով գացած է Մոսկուա, Ամերիկա – Խ. Միութիւն գործակցութեան մասին յօդուած մը գրած է «Փրաւտա»յի մէջ, յօդուածագիրը կ'առաջարկէ որ առաջին առիթով Խրուշչեւ եւ Այզընհաուըր փոխադարձ այցելութիւններ տան իրարու, երկու երկիրներու միջեւ մնայուն բարեկամութիւն մը պատեհելու համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԸՆ եւ Սուրիայէն երեք հարիւր ուսանողներ մեկնեցան Մոսկուա, 3 – 5 տարուան դասընթացքներով մասնագիտանալու համար իրենց նախընտրած ճիւղերուն մէջ :

ռացումը Լիբանանէն եւ Յորդանանէն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Խ. Միութեան կը յիշեցնեն թէ Յուլիս 31ին առաջարկ մը ըրած էին՝ անակնկալ յարձակումներու առաջքն առնելու նպատակով խորհրդակցութիւններ ունենալու համար. Մոսկուա տակաւին չէ պատասխանած այս առաջարկին, որ իբրեւ ժողովի թուական կը նախատեսէր Հոկտեմբերի առաջին շաբաթը :

ԼՈՒԻ ԺՈՔՍ որ նախագահած էր Լատին Ամերիկայի Ֆրանսայի դեսպաններու ժողովին, վերադարձաւ Փարիզ. Ֆրանսացի նախարարը յայտարարեց թէ Հարաւային Ամերիկայի բոլոր երկիրները խանդավառութեամբ դիմաւորած էին զինքը. ընդհանուր առմամբ գոհունակութիւն յայտնեց իր ճամբորդութեան եւ ժողովին արդիւնքներուն մասին :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Խ. Միութիւնը յայտնեց թէ աշխարհի մեծագոյն հիւլէական ելեկտրակայանը կը գտնուի Սիպերիոյ մէջ : Այս լուրը մեծ զարմանք պատճառած է բոլորին, որովհետեւ ցարդ ոչ ոք գիտէր թէ նման շինութիւն մը կայ Խ. Միութեան մէջ : Երբ բոլորովին վերջանայ 600.000 քիլովաթ պիտի արտադրէ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գոմոնի խումբը տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սրբոց Թարգմանչաց տօնին առթիւ կազմակերպուած է հայ մշակոյթին նըւիրուած շքեղ ցերեկոյթ մը որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 12 կիրակի օր, ժամը 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ԱՑՏԱյի

ծնունդը, 3 Սեպտ. 1958ին : Իսի :

ՆՈՒԷՐ

Իրենց սիրեցեալ քրոջ Տիկին Անժէլ Քըրիսեանի զաւակակից մահուան առթիւ Օր. Ֆլորա Գ. Գէօհլաեան եւ Տէր եւ Տիկին Ս. Տէր Թովմասեան հազար ֆր. կը նուիրեն Յ. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին եւ հազար ֆրանք ալ Մշակոյթի տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՕՐԵՐ ԵՒ ՃԱՄԲԵՐՈՒ

ՀԱՄԱՐ

ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ԴԻՄԵԼ —

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Քէօսէեան (Ֆօթօ Ռէքս), 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Միսաք Միրզէ, 194 Րիւ Վանտոմ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Ս. Սիսլեան,, 𝕸 կամ 28պիս, Քուր Ժան Ժօռէս :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ս. Ընտրիկեան, 8, Րիւ Ժան Տիւկա :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ — Գ. Կ. Տերմոյեան :

ՎԱԼԱՆՍ — Գ. Քէչէճեան, 37, Ռիւ Պել Իմաժ :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ — Յուսաբեր :

ԻՏԱԼԻԱ, Տօքթ. Ե. Արզումանեան, Վիա Քաֆիլլարի 3 :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ — Ազատ Օր :

ՊԱՂՏԱՏ — Գոյամարտ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկին Թագուհի Գույումեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ Կարապետ Գույումեանի մահուան տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Փարիզի Մշակոյթի Տան հազար ֆրանք, 1500 ֆր. «Յառաջ»ին : (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Ժիւրայի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները :

Փարիզէն՝ Հմայեակ Տիւրկէրեան տասը հազար եւ ոմն երեք հազար ֆրանք :

Լիոնէն՝ Բարթող Ամիրայեան եւ Պարգեւ Ալթունեան երկու հազարական ֆր. :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ողբացեալ Տիկին Նուէր Նազպաշեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընըզեան երեք հազար ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

Կը խօսին ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ ՏՕՔԹ. Ն. ԳՈՆԵԱԼԵԱՆ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ — Գօզոս Գալուստեան եւ զաւակները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն, հայրենակիցներ Նշան Պետրոսեանի, Գէորգ Աբրահամեանի, Աբրահամ Աբրահամեանի (Մարսէյլ), Յակոբ Աբրահամեանի (Պէյրութ), Տիկին Ալթուն Աբրահամեանի եւ փեսային Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գարակեավուրեանի (Փոնթըշէրի), Տիկ. Ֆլօր Տինկչեանի եղբայրներուն, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեանի, Գոմոն, Տէր եւ Տիկին Տիրան Օհաննէսեանի Սէն Մորիս, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Տէրտէրեանի Լէ Միլը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեանի Մարսէյլ, եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, եւ ազգականին Տիկին Պատասխան Աբրահամեանի կսկծալի մահուան տխուր առթիւ :

ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի տօն՝ վերացման Սրբոյ Խաչի Ս. եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեշնորհ Տ. Գարեգին վրդ. Սարգիսեան, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի կ'ունենայ ընդհ. հնջեցելոց համար մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն : Իսկ երեկոյեան թափօր, շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրենք այս հանդիսութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ — Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959 :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e) —

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ.Յ.Դ.Շրջ. ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը : Նոյն տեղը, նոյն ժամին :

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի օրակարգին :

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Անդամատետրերը միասին բերել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ :

×

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 26ին, Ժօրժ Ե.ի սրահներուն մէջ :

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» հրատարակչականը որոշած է առանձին հատորի մը մէջ ամփոփել Աւետիք Իսահակեանի նամակները, որոնք վերջերս լոյս տեսան «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ :

Ջերմապէս կը խնդրենք արտասահմանի մեր այն հայրենակիցներէն, որոնք Ա. Իսահակեանէն նամակներ ունին՝ տրամադրեն մեզի, եւ կամ դրկեն լուսանկարուած պատճէնները : Նամակները օգտագործելէ ետք, կը խոստանանք զանոնք անկորուստ վերադարձնել իրենց տէրերուն :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ» Պ. Փ. 868, Գահիրէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի «Մարտունի» շրջանէն Երանոս գիւղէն Այրի Տիկին Աննման Գասպարեան կը փնտռէ իր զաւակը Աւետիս Գասպարեանը որ Փարիզի շրջանները բնակ կը կարծուի : Տեղեկացնել՝ Մկրտիչեան Յակոբ, 3 Րիւ Մառեշալ Ժոֆըր, Էքս Ան Փրովանս, (Պ. Տիւ Ռօն) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 11 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8390 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4091

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Այսօր՝ Հինգշաբթի՝ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ կը բացուի Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը :

Վերջինը տեղի ունեցած էր անցեալ տարի Յունիսին Թուլուզի մէջ, Ընկերվարական Միջազգայինի Վիեննայի համագումարի նախօրեակին :

Թուլուզի մէջ շեշտը դրուած էր Ալժերիոյ խնդրին վրայ, որ տարիներէ ի վեր կը զբաղեցնէ Ֆրանսական կառավարութիւնն ու հանրային կարծիքը :

Ֆրանսական գլխաւոր պատուիրակը՝ Փիէր Քոմէն, վերջերս հանգուցեալ, Վիեննայի մէջ երկար զեկոյցով մը պարզած էր իր կուսակցութեան տեսակէտը այդ ցաւոտ հարցին մասին եւ հրաւիրած Միջազգայինը, որ քննիչ յանձնախումբ մը ղրկէ Ալժերիա, կացութիւնը տեղւոյն վրայ քննելու համար :

Այս յանձնախումբը ամիսներ առաջ հրատարակեց իր զեկոյցը, որուն եզրակացութիւնը ա՛յն էր, որ ընկերվարութիւնը ընդունելով հանդերձ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը՝ Ալժերիոյ պարագային կ'ընդունէր Ֆրանսայի անխզելի կապերը անոր հետ՝ մշակութային ու քաղաքակրթական գետնի վրայ :

Իսի լէ Մուլինոյի համագումարը տեղի կ'ունենայ որոշեալ ժամանակէն ուշ : Պատճառը նոր Սահմանադրութիւնն է, որ կը կազմէ օրակարգի գլխաւոր հարցը :

Ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղերը վերջին օրերս քննելով զայն ճշդեցին հանրաքուէին առթիւ իրենց բռնելիք դիրքը :

Քուէարկուած բանաձեւերէն դատելով, «այո՛»յի կողմնակիցները մեծամասնութիւն կը կազմեն : Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէ որ իբրեւ կարեւոր մէկ անդամը Զօր. Տը Կոլի դահլիճին, մասնակցած էր Հինգերորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութեան, կը յուսայ տանիլ յաղթանակը՝ համագումարին ընդունիլ տալով իր բանաձեւը :

Բազմաթիւ մասնաճիւղեր, որոնք մինչեւ վերջերս «ո՛չ»ի կողմնակից էին, Սահմանադրութեան կարգ մը յօդուածներուն սրբագրութենէն վերջ վերաքննեցին իրենց դիրքը եւ որոշեցին «այո» քուէարկել :

Ասոնց կարգին ամէնէն յատկանշականն է Պուշ տիւ Ռոնի մասնաճիւղին որոշումը :

Մարսիլիոյ քաղաքապետ – երեսփոխան եւ նախկին նախարար Կասթոն Տէֆէր եւ Ֆրանսիս Լէնար, նոյնպէս երեսփոխան — անկեղծ բարեկամներ հայ ժողովուրդին — անցեալ շաբաթ իրենց թերթին՝ Փրովանսալի *մէջ հրատարակուած յօդուածներով հանդիսաւորապէս յայտնեցին թէ որոշած են* այո՛ *պատասխանել հանրաքուէին :*

Ֆրանսական ընկերվարութեան այս երկու վարիչ դէմքերը ո՛չի կողմնակից էին նախքան Սահմանադրութեան բարեփոխումը խորհրդակցական մարմնին եւ պետական խորհուրդին կողմէ :

Ուստի եւ իրենց դրական քուէ տալու որոշումը մեծ տպաւորութիւն գործեց հանրային կարծիքին վրայ : Բոլոր մեծ թերթերը իրենց առաջին էջին վրայ եւ մեծատառ խորագիրներով ծանուցին զայն, կարեւոր արտատպումներ ընելով Կասթոն Տէֆէրի յօդուածէն :

Մարսիլիոյ քաղաքապետին որոշումը աւելի մեծ արժէք կը ստանար մանաւանդ անոր համար, որ նոյն օրը արմատական ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ Մէնտէս Ֆրանս հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր թէ «ո՛չ» պիտի պատասխանէ հանրաքուէին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ՄԱԼՐՕ ԱՆԹԻԼԵԱՆՆԵՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Հանրաքուէի պայքարը կը շարունակուի եւ հետզհետէ դիրքերը կը ճշդուին : Այս շաբաթ քաղաքական վեց կազմակերպութիւններ պաշտօնապէս պիտի յայտարարեն իրենց որոշումները : Ընկերվարականները եւ Վալուազիէն Արմատականները Սեպտեմբեր 11 – 14 պիտի ունենան իրենց համագումարները, առաջինները՝ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ իսկ միւսները՝ Լիոն : Հակառակ անոր որ ժողովականներու կարծիքէն կախում ունին որոշումները, բայց, «այո»յի կողմնակիցները սկսած են արդէն հող շահիլ :

Ուրբաթ օր տեղի պիտի ունենայ նաեւ Անթիէի գիւղացիներու կուսակցութեան «փոքրիկ համագումարը» : Ըստ երեւոյթին Անթիէ դիրք ճշդած է Փ. Փուժատի դէմ եւ շատ հաւանական է որ «այո» քուէարկէ, իր բարեկամներուն հետ :

Շաբաթ օր տեղի պիտի ունենան երեք այլ ժողովներ : Փարիզի մէջ, Մայիս 13ի շարժումը, զօրավար Շասէնի նախագահութեամբ պիտի գումարուի, վերջնական որոշում մը տալու համար : Արմատականներու անջատուած թեւը (Մորիս – Քէօյ) եւ Հանրապետական Կեդրոնը, որոնք միացած են, շաբաթ օրուան իրենց համագումարին համար նախապատրաստական ժողով մը գումարեցին աղջի օր եւ որոշեցին համագումարին առաջարկել որ «այո» քուէարկէ, առանց վերապահութեան : Այս որոշումը որ գրեթէ միաձայնութեամբ անցաւ՝ բացի մէկ հոգիէ, տրուած է հետեւեալ երեք պատճառներով .

1.— Սահմանադրութիւնը չի ջնջեր խորհրդարանական վարչակարգը, այլ, ընդհակառակն նոր հիմերու վրայ կը դնէ զայն :

2.— Կ'ապահովէ Գործադիր մարմինին կայունութիւնն ու իշխանութիւնը :

3.— Վերջ կը դնէ ժողովական վարչակարգին :

Քոթոնուի մէջ շաբաթ օր ժողով մը պիտի գումարէ նաեւ Ափրիկեան Համախմբումը :

Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ Սեպտեմբեր 20 – 21ին Զօր. Տը Կոլ պիտի այցելէ Ֆրանսայի կարգ մը մեծ քաղաքները, ինչպէս՝ Ռէնս, Պորտօ, Սթրազպուր եւ Լիլ, ուր խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ շրջաններու ներկայացուցիչներուն հետ :

Վարչապետը չորրորդ անգամ ըլլալով Հոկտեմբեր 2–3ին պիտի երթայ Ալժերիա. այս առիթով պիտի այցելէ նաեւ Այաչիօ, Մարսէյլ, Լիոն եւ Տիժոն : Զօրավարը կը մտածէ Հոկտեմբերի ընթացքին այցելել նաեւ Օրլէան, Թուլուզ, Ռուէն եւ Նանսի :

Չորեքշաբթի առաւօտ Մաթինեոնի մէջ Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց Տը Կոլի նախագահութեամբ : Օր մը առաջ վարչապետը խորհրդակցած էր արդէն Մալրոյի, Սուսթէլի եւ ուրիշներու հետ, որմէ ետք կիսապաշտօնական շրջանակները կը յայտնէին թէ շատ մօտ ատենէն Անտրէ Մալրօ պիտի այցելէ Ֆրանսական Անթիլեան կղզիները :

× Ալժերիացի ահաբեկիչներու գնդակներուն զոհերը չաւելցնելու նպատակով, զինուորներուն հրահանգուած է որ առանձին չպտտին փողոցներուն մէջ. այսուհետեւ զինուորները խումբով պիտի շրջագային :

Օրը Օրին

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻԷՆ

Առաջին նամակ՝ արտասահմանէն Ամերիկա .

— Ներփակ կը ղրկենք 450 տոլարի չէք մը... Այս գումարով մեզի համար ապսպրեցէք տողաշար մեքենայի տառերուն կաղապարներուն ամբողջ շարքը ...

Պատասխան՝ Ամերիկայէն .

— Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր նամակը, ինչպէս նաեւ ներփակեալ 450 տոլարի չէքը... Առ ի գիտութիւն, ըսենք որ գործարանատէրը կ'ըսէ թէ հայերէն տառերու համար պէտք եղածին չափ ապսպրանք չունենալով, գիները հետզհետէ պիտի բարձրանան... Կրնայ ըլլալ որ, քանի մը տարիէն, ա՛լ մեր տառերը չձուլուին ...

×

Երկրորդ նամակ՝ արտասահմանէն Ամերիկա .

— Մեր թերթին խորագիրներու տառերը մաշեր են... Նորերու պէտք ունինք.. Մեզի համար կ'ապսպրէ՞ք...

Պատասխան՝ Ամերիկայէն.

— Շատ շնորհակալ ենք ձեր ապսպրանքին համար... Գործարանատիրոջ հետ յարաբերութեան մտանք ... Եւ պատասխան ստացանք թէ հայերէն տառերու վրայ ապսպրանք չեն ընդունիր, որովհետեւ ապսպրող չկայ ...

×

Նամակ Ամերիկայէն արտասահման .

— Գրաշարներու պէտք ունինք՝ մեր տողաշար մեքենաներուն համար... Առնուազն հինգ հոգիի համար գործ ունինք ... Կրնա՞ք քանի մը անուններ տալ ...

Պատասխան՝ արտասահմանէն.

— Ձեր խնդրանքը զարմացուց մեզ ... Այդտեղ քառորդ միլիոն Հայ ունիք, գրաշար չունի՞ք... Այդ ի՜նչ ցաւալի երեւոյթ է ... Հապա ինչո՞ւ ձեր թերթերուն մէջ կը գրէք թէ Ամերիկայի գաղութը իր հայութիւնը պահեր է... Ինչպէ՞ս պահած կ'ըլլայ երբ տեղւոյն վրայ հինգ հատ, այբուբեն գիտցող գրաշար անգամ չկայ... Ուրեմն, ասկէ ետք ձեր «են – տէլ»ներուն չհաւատանք... Ինչ որ է, քանի որ ուզեր էք, մենք ալ կը ղրկենք.. Այս տեղուանքը հայերէն չգիտցող հայ երիտասարդի չէք հանդիպիր... Հինգ հատ ալ կը ղրկենք, տասը հատ ալ... Հասկըցուեցաւ — դուք, այդ կողմերը հայկական դպրոց չունիք եղեր եւ ձեր նոր սերունդին հայերէն չէք կրնար սորվեցնել եղեր ... Մի՛՞ղք... Կը նշանակէ որ եթէ մենք, այս կողմերը, հայութիւնը չպահենք՝ իր լեզուով եւ մնացեալներով, ձեզմէ խեր չկայ... Կը ներէք համարձակութեանս, բայց դուք, հոդ, ի՞նչ կ'ընէք ... Միայն տոլա՞ր հաւաքել գիտէք ... Միայն եկեղեցի՞ շինել գիտէք... Լեզո՞ւն ինչ պիտի ըլլայ... Այս ընթացքով, տասը, քսան տարիէն ձեր նամակներն ալ անգլերէնով պիտի գրէք, ձեր լրագիրներն ալ անգլերէնով պիտի հրատարակէք: Շատ խօսեցայ, գիտեմ, բայց ձեր նամակը ներսիդիս տակնուվրայ ըրաւ ...

×

Այո՛, լաւատեղեակ աղբիւրէ մը կ'ազդարարեն թէ ասկէ տասը, տասնըհինգ տարի ետք, մեր տպարանները տողաշար մեքենայ պիտի չկարենան գործածել, որովհետեւ տառերու կաղապարները պիտի չունենան: Գործարանը ժամանակ չունի խեղճուկրակ ապսպրանքներով զբաղելու: Հինգ, վեց տպարան, երեք, չորս տարին անգամ մը «շարք մը» պիտի ապսպրեն : Թող չապսպրեն :

Ուրեմն, մեր թերթերը նորէն պիտի շարուին ձեռքով — ամէն տառ հատիկ հատիկ : Պայմանաւ որ մինչեւ այդ օրերը թերթ հրատարակելու պէտք ունենանք ...

Խորագրի տառերն ալ պիտի չշինուին ու յօդուածին «գլխարկը» շինուած պիտի ըլլայ սիւնակին տառերով: Պայմանաւ որ այդ տառերէն քան մը մնացած ըլլայ :

Գրաշա՞ր: Ամերիկա՞յի մէջ: Երա՞զ : Ամերիկայի երիտասարդներէն ո՛չ մէկը այս սիւնակը շարելու չափ հայերէն պիտի սորվի — այս ընթացքով :

Հետեւա՞նքը: Տասնըհինգ տարիէն՝ ո՛չ հայերէն թերթ, ո՛չ ալ հայերէն գիրք՝ այս ափերուն վրայ : ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Տիկին Լիւսի Թօսպաթ, Տէր եւ տնօրէնուհի Պէյրութի «Այգ» օրաթերթի եւ կինը երեսփոխան՝ Տիգրան Թօսպաթի :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլըս յայտարարեց թէ Ամերիկա պատրաստ է չինական հարցին շուրջ Վարշաւայի մէջ խորհրդակցական ժողով մը գումարել, ինչպէս կ'առաջարկէր Փէքին : Ուաշինկթըն իր համաձայնութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց նաեւ չինական կառավարութեան : Եթէ Փէքին հաւանութիւն տայ, Ս. Միութիւնը դուրս պիտի մնայ դեսպաններու այս ժողովէն, որուն կ'ուզէր մասնակցիլ : Չինական հարցը ներկայիս ստացած է բաւական բարդ բնոյթ. ըստ երեւոյթին Ամերիկա հարկ եղածին չափ չի քաջալերեր Չանկ Քայ Չէքը, բայց միւս կողմէ 7րդ նաւատորմիղին հսկողութեամբ ազգայնական նոր ուժեր կը ղրկուին Քեմոյ : Օր մը առաջ, համայնավար Չինաստանի Արտաքին նախարար Չու Ան Լէ Փէքինի քորէական դեսպանատան մէջ յայտարարած էր.— Մենք իրաւունք ունինք ազատելու մեր սեփական հողամասը :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՐՔՈՒՄ

Գահիրէի «Ջահակիր»ը, իր թիւ 94 – 95ի մէջ, Օգոստոս 9, հրատարակած է «Դաշնակցական գործիչ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի նամակը» *ընդհանուր խորագրին տակ «նամակ մը», որպէս թէ գրուած իմ կողմէ՝ եւ ուղղուած Երեւանի եղբօրս :*

« Երկու խոշորցուած քլիշէներով» *տըպագրուած* « այս նամակի բնագիրը » *խմբագրութիւնը ստացած է եղեր* « փոստով, անծանօթ առաքողէ մը» :

Մեր հակառակորդներու կողմէն առաջին փորձը չէ այս՝ հարուածելու համար զիս եւ մեր կուսակցութիւնը : Այս անգամ սակայն, «Ջահակիր» եւ իր «անծանօթ» մեղսակիցները չեն կրնար խուսափիլ իրենց պատասխանատուութենէն :

Եգիպտական դատարանին վստահելով պարզել այս նոր կեղծիքին բոլոր մութ ծալքերը, այսօրուան համար ամենայն վճռականութեամբ կը յայտարարեմ .—

Հայաստանէն մեկնելէս ի վեր, 1921էն մինչեւ այսօր, ես ոչ մէկ տող գրած եմ եղբօրս, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներուս :

Հետեւաբար, ինծի վերագրուած նամակը — ամբողջապէս շինծու եւ կեղծ — գործն է մեր ծանօթ ու անծանօթ երդուեալ հակառակորդներուն :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՅԱՂԱԳՍ ԺԱՄԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ

Ս. գրեց.—

«... Մի քանի տարի առաջ, «Ակօս»ի մէջ հայապահպանութեան մասին գրած ձեր յօդուածը, իբրեւ վերջաբան, դուք կը ջատագովէիք եւ անհրաժեշտ ու հնարաւոր կը համարէիք ազգային բոլոր հաստուածներու համերաշխութիւնը և համագործակցութիւնը: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը այժմ : Լաւատեսութիւնը գեղեցիկ յատկութիւն մըն է, բայց...»:

Նամակագիրը ի նկատի ունի իմ «Հայապահպանութեան Հարցեր» յօդուածը Պէյրութի «Ակօս» ամսագրի 74րդ համարում :

Քննելով «Հայապահպանութեան հարցի» զանազան երեւոյթները, ես յանգել էի հետեւեալ եզրակացութեան .

«Զատահականութիւն չէ, որ հայապահպանութեան վերաբերող հարցերը այսքա՞ն սուր կերպով դրուած են մեր առջեւ ու կը յուզեն մեզ: Այսօր աւելի քան երբեք հայութիւնը, որպէս ազգ, կանգնած է համլէթեան երկընտրանքի առջեւ՝ «լինե՞լ՝ թէ չլինել»: «Չլինելու» տպաւորութիւնը մեծ է, անհերքելի: «Լինելը» մեծ չափով մեզմէ կախուած է, մեր ապրելու վճռական կամքէն, մեր գիտակցութենէն, մեր համազգային ուժերու միացումէն, մեր համերաշխ գործունէութենէն :

«Տարագիր հայութիւնը, ի սփիւռս աշխարհի, թանկագին գանձ մըն է, մեծարժէք, մանաւանդ, ապագայի համար: Պէտք է դուրգուրանք անոր վրայ, պահենք մեր աչքի լոյսին պէս, պաշտպանենք ամէն չարէ – փորձանքէ, աջակցինք անոր ապահովութեան ու զարգացման: Այս նպատակին ծառայող ամէն միջոց արժանի է ամէնուս քաջալերանքին:

Եւ ամենահիմնական միջոցը ազգային բոլոր ուժերու համագործութիւնն է ազգային գերագոյն նպատակի շուրջ ։

«Երկար տեւեց մեր պառակտումը եւ [illegible] ամենակենսական հարցերու անտեսումով: Ընկերային եւ գաղափարական չերտաւորումները ազգի մը մէջ եւ տարակարծութիւններն ու պայքարը բնական երեւոյթներ են, բայց կան հարցեր, որոնց շուրջ ազգային բոլոր հատուածներն ու հոսանքները պէտք է միանան, համախմբուին ու համերաշխ գործեն: Բնական ու բանական վիճակը այդ է: Ազգային գոյութեան, հայապահպանութեան հարցը առաջինն է գլխաւոր այդ հարցերէն ։

«Ապրելու եւ յարատեւելու տենչ ունեցող ժողովուրդ մը, որպիսին է Հայը, իր բոլոր հատուածներով պարտաւոր է լինել այնքան իմաստուն եւ քաղաքագէտ, որ ի վերջոյ, գտնէ միջոցն ու ձեւը, որպէսզի իր բովանդակ կարողութիւնները ծառայեցնէ ազգային գոյութեան պայքարը յաղթանակով պսակելու համար ։

Այդ միջոցն ու ձեւը դժուար չէ պատկերացնել հայ տարագրութեան ներկայ պայմաններուն մէջ, որ ինչպէս ըսինք, նոյնպէս բաժնուած է «երկու աշխարհ»ներու ։

«Հասկնալի է եւ ակներեւ, քանի պայմանները չեն փոխելու այդ «երկու աշխարհ»ները, քաղաքական գետնի վրայ չեն կրնար ոչ համերաշխիլ, ոչ ալ գործակցիլ. վիճը անոնց նպատակներու միջեւ անանցանելի է: Բայց կան հարցեր, որոնք ընդհանուր են եւ որոնց շուրջ, ըստ էութեան, կարծիքներու լուրջ տարբերութիւն չկայ. անոնք թանգ են ամէնքի սրտին: Ինչպէս ազգային հաւաքականութեան պահպանութիւնը, մշակոյթը իր բոլոր ձիւղերով եւ հաստատութիւններով — եկեղեցի, դպրոց, արուեստ, գրականութիւն, ազգային հաստատութիւններ եւայլն: Մէկ խօսքով՝ այն ամէնը, որ առընչութիւն ունի հայութեան ազգային գոյութեան, հայապահպանութեան հարցին հետ ։

«Գիտակցութեան, կամքի, ուժերու, նիւթական եւ բարոյական բոլոր միջոցներու կեդրոնացում հայապահպանութեան ճակատի վրայ — այս է օրուան հրամայականը բոլոր հայ Հայերու համար: Ժամանակի խորհուրդն է ու թելադրութիւնը: Ընդունա՞կ ենք ունկնդրելու ժամանակի կոչին: Ով ականջ ունի լսելու, միտք ունի հասկնալու եւ կամք ունի գործադրելու, թող լսէ, հասկնայ եւ աշխատի գործադրել ։»

Նամակագիր բարեկամ մը որ իրեն «իրատես» է կոչում, «Անթիլիասէն եկողը», «անլրջութիւն» է համարում ազգային հատուածների համերաշխութեան կամ համագործակցութեան մասին խօսելը, «անուազն ժամավաճառութիւն» ։

Բաներ կան, սակայն, որոնք, մինչ ըստիպում են խօսել, մանաւանդ, մեզ մօտ, Սփիւռքում, ուր խօսքը նաեւ գործ է: Պէտք է խօսել, եթէ ոչ անմիջական գործի ակնկալութեամբ, գոնէ գաղափարները յստակացնելու եւ բիւրեղացնելու համար մարդկանց մտքերում, թէկուզ արդարացնելու համար ժողովրդական առածը, թէ՝ «ցաւ ունեցողը չմտախօս կը դառ- [illegible]

«Անթիլիասէն եկողը» արդէն վ ձիւն՝ է Սփիւռքի առարկայական եւ ենթակայական գոյավիճակը ։

Ենթակայականը, այո, որոշ չափով փոխել է: Կասկած չկայ, որ Սփիւռքի Հայութեան «երկու աշխարհների» բաժանումը աւելի է խորացել ու սրուել է, այն աստիճան, որ, եթէ չվախենանք բառերից, կարող ենք ասել, թէ կազմուել է երկու հայութիւն՝ տարբեր աշխարհահայեացքով, ներհակ ապրելու կերպով, հակամարտ ձգտումներով, նոյն իսկ բարոյական, առանձնայատուկ նկարագրով ու դիմագծով ։

«Էջմիածին» – Անթիլիաս» պայքարը, անկասկած, խորապէս ցնցեց ու փոթորկեց Սփիւռքի հայութեան կեանքը: Անվիճելի է, որ այսօր հայկական երկու հաստուածները — ազատ եւ խորհրդայնամիտ— իրարից անհամեմատ աւելի հեռու են, քան առաջ, և թշնամանքը նրանց միջեւ աւելի բուռն է, աւելի անհաշտ: Անհունօրէն դժբախտ ու ցաւալի է այս, բայց եւ բնական ու հասկնալի հայ ազգային նկարագրին քաջածանօթ մարդկանց համար: Հայը միջին ճանապարհներ չի սիրում, ծայրայեղ է թէ գաղափարներով եւ թէ գործելակերպով — «Ազատութի՛ւն կամ մահ», «Մուրճ կամ զնդան պիտի լինիս» ...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԾՆՈՒՆԴ ԱՌԱՒ Գ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ Ֆրանսայի եւ Ֆրանսական Միութեան ամբողջ ժողովուրդը կը պատրաստուի իր հանրաքուէով ընդունելու կամ մերժել Ե. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը, զօրավար Տը Կոլ, Սեպտեմբեր չորսին Փարիզի ժողովուրդին բացատրեց նոր Սահմանադրութեան հիմնական կէտերն ու ներկայացուցած առաւելութիւնները: Սեպտեմ. չորսը պատահմամբ ընտրուած թուական մը չէր : Ճիշդ 88 տարի առաջ, 4 Սեպտեմ. 1870-ին էր, արդարեւ, որ ծնունդ առած էր Գ. Հանրապետութիւնը :

Պատմաբան Անտրէ Քասթըլօ հետեւեալ գրութեան մէջ կը ներկայացնէ թէ ինչպէս վերջ գտաւ Նափոլէոն Գ.ի իշխանութիւնը եւ ինչ պայմաններու մէջ վերահաստատուեցաւ Հանրապետութիւնը :

1870 Սեպտեմբեր 3ի երեկոյեան, Թիւիլըրիի պալատին սրահներէն մէկուն մէջ, յուզումէն տժգունած ու այլափոխուած մարդ մը կը խոնարհէր փոքրակազմ եւ նոյնքան յուզուած կնոջ մը առջեւ: Մարդը կը կոչուէր Հանրի Շովօ, Նափոլէոն Գ.ի ստեղծած երկրորդ Կայսրութեան վերջին Ներքին Նախարարը. իսկ կինը՝ Էօժէնի կայսրուհին էր: Հանրի Շովօ, կայսրուհիին առջեւ խոնարհելով հանդերձ, անոր կ'երկարէր Սըտանէն հասած հեռագիր մը:

Էօժէնի կայսրուհին, արցունքէն լճացած աչքերով, կարդաց ամուսնին գրած հետեւեալ կարճ տողերը .

«Բանակը պարտուած է: Քանի որ չկրցայ սպաննուիլ իմ զինուորներուս կողքին, ստիպուեցայ անձնատուր ըլլալ՝ բանակը փրկելու համար ։

Նափոլէոն»:

Պահ մը վերջ, կայսրուհին կ'ուղղուէր դէպի իր աշխատասենեակը, ուր կը գտնուէին իր երկու քարտուղարները. «գունատած, աչքերէն բարկութեան շողեր արձակելով», հեւալով կը պոռար այս վերջիններուն.

— «Գիտէ՞ք թէ ինչ կ'ուզեն հաւատացնել ինծի: Իբր թէ կայսրը անձնատուր եղած է: Դուք կը հաւատա՞ք այս հերիւրանքին»:

Քարտուղարները, իրենց տիրուհիին արտաքին երեւոյթէն սարսափած, չէին համարձակեր բառ մը իսկ արտաբերել: Յեղյեղուկ ձայնով, կայսրուհին կը շարունակէր գրեթէ սպառնալից.

— «Չէ՞ք հաւատար, չէ՞»:

Քարտուղարներէն մին, Ֆոնթի, իր ամբողջ քաջութիւնը հաւաքելով .

— «Տիկին, պարագաներ կան, երբ ամէնէն քաջ անձն իսկ...»

Էօժէնի, ինքնիրմէն ելած, կ'ընդմիջէր պոռալով.

— «Ոչ. կայսրը անձնատուր եղած չէ. Նափոլէոն մը անձնատուր չըլլար: Մեռած է... կը լսէ՞ք: Մեռած է, եւ կ'ուզեն ինծմէ ծածկել իրողութիւնը»...

Ապա, երբ ստիպուեցաւ համակերպիլ իրողութեան, թեւերը պարզած, ինքնիրմէն ելած, գրեթէ կը պոռար.

— «Ինչո՞ւ պատերազմի դաշտին վրայ չսպաննուեցաւ. չզգա՞ց թէ ողջ մնալով ինքզինքը անպատուութեան կը մատնէ: Ի՞նչ անուն իբր ժառանգ պիտի թողու իր զաւկին ։

×

Բայց եւ այնպէս, Օգոստոս 7էն ի վեր, յայտնի դարձած էր, որ վախճանը մօտալուտ է: Այդ օրը Նափոլէոն Գ. ուրիշ հեռագիր մըն ալ ուղարկած էր. «Անդարմանելի դժբախտութիւն: Բացարձակ պարտութիւն»:

Այդ օրը, Էօժէնի իր մօտիկներուն կ'ըսէր՝ «Կայսերական գերդաստանին վերջն է. այժմ մեր մտահոգութեան միակ առարկան պէտք է ըլլայ Ֆրանսան»:

Ամբողջ ամիս մը, հեռագիրէ հեռագիր, կայսրուհին հետեւած էր բանակին քայքայման եւ իր ամուսնին անկարող ճիգերուն: Գիտցած էր, որ Նափոլէոն Գ. Փարիզ չվերադառնայ: Այս վերջինը, հիւանդութենէն եւ կրած պարտութենէն քայքայուած խեղճ, նոյնիսկ ձիու վրայ նստելու անկարող, հազիւ կը քաշքշուէր բանակին ետեւէն որ, քաղաքէ քաղաք կը փախչէր թշնամիին առջեւէն, ի վերջոյ հասնելու համար Սըտան ։

Պարտութեան լուրը արդէն իսկ տարածուած էր Փարիզի մէջ: Ժողովուրդը կը սկսէր խլրտիլ :

— «Ինչ ալ պատահի, զինուորները պէտք չէ կրակեն ժողովուրդին վրայ», որոշած էր կայսրուհին :

Սեպտեմբերի երեքէն չորսի գիշերը, մինչ Էօժէնի իր տխուր մտածումներով տարուած էր, Թիվոլի փողոցին մէջ հաւաքուած ամբոխը, սեւ շղարշներով ծածկուած եռագոյն պարզած, կը գոչէր՝ «կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» ։

Քառասուն տարուան ընթացքին երրորդ յեղափոխութիւնն էր որ ծայր կուտար Փարիզի մէջ:

Առաւօտեան ժամը մէկին, Ժիւլ Ֆավր կը բարձրանար Երեսփոխանական ժողովին ամպիոնին վրայ, եւ կը պահանջէր կայսերական ընտանիքին հեռացումը: Երեսփոխանները, սակայն, Սըտանի հարուածէն տակաւին շշմած, չէին համար -

(Շար.)

ԸՄԲՈՍՏԻՆ ՄԱՀԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Բարձրանում եմ, — ժպտաց նոր ծառը:

— Բարձրանում ես, — աղչեց մեծ կաղնին, — խենթ, ինչ կայ բարձրանալու մէջ, եթէ ոչ՝ միմիայն կորուստ: Աւելի լաւ չէ՞ որ իջնես դէպի ձորը, գետակի ափին, ուր ստուեր կայ, առատ ջուր, անդաւար հող եւ ուր քամին անզօր է, կայծակն՝ անհասանելի ...

— Բարձրանում եմ, — յամառեց ծառը եւ մի քայլ իսկ կանգ չառաւ ։

— Դու կ'ոչնչանաս, — կանչեցին ծառերը ։

— Բարձրութեան վրայ ...

— Կայծակին զոհ կը լինիս:

— Լեռների ծայրին ...

— Դու անօթի կը մնաս, ծարաւ, պապակուած ։

— Բայց բարձր կը լինեմ ...

Ու բարձրանում էր, անյագ բարձրանում ։

Անտառն ամբողջ այժմ լուռ, զզուանքով, դարձած դէպի բարձրացող ծառը, սրտատրոփ դիտում էր նրա քայլերը, ուրախանում նրա յաճախ ապարդիւն ճիգերի վրայ, չարամտօրէն ժպտում, երբ նա մի խոշոր ժայռի դէմ էր առնում եւ նենգամիտ, կծու խօսքեր նետում, երբ ծառը պապակուած ու յոգնած՝ կանգնում էր շունչ առնելու եւ կամ երբ քամին զօրեղ տարուբերում էր նրան այս — այն կողմ, ծռում, գետնին էր քսում, կամ տերեւներն ու ճիւղերը միմեանց խառնելով՝ գլխին դիզացնում ...

Փչում էր քամին, այրում էր արեւը, անձրեւն ու հեղեղները թրջում էին նրան, ամպերը գլխին որոտում, փոթորիկը նրան ժայռէ – ժայռ խփում, կայծակը նրա շուրջ շանթից գծեր պարզում... եւ սակայն ծառը յամառ, անդրդուելի՝ ելնում էր, ելնում եւ մշուշոտ, բարձր կատարների ձգտում ...

×

Եւ երկար, երկար տանջուելուց յետոյ կէս ճղակոտոր, տերեւները կորցրած, յոգնած, ուժասպառ, խաղալիք քամիների, որոտումների տակ, կայծակի գծերի մէջ անձրեւներով թրջուած՝ հասնում էր բարձր կատարին: Այժմ նա մշուշին ցած էր թողել ճահիճների մէջ մնացած իր ընկերներին ծածկելու. այժմ նա արեւին էր տարածում իր թեւերը, բայց այժմ քան երբեք՝ նա մենակ էր, անընկեր, հեռու գետակից, հեռու ձորակից :

Եւ չէր ափսոսում: Այդտեղ, բարձրութեան վրայ հանգչած, զմայլում էր նա հեռաւոր հորիզոնով, փայլուն արեւի տակ ողողուած լեռների կատարներով: Անձրեւը նրան ջուր էր տալիս, լեռան հողը՝ սնունդ: Այնտեղ նա երազում էր իրենից բարձր կանգնած սերունդ ստեղծել, բռնել կատարը, արեւի լոյսի մօտ լինել, ամպերի խոնաւութիւնից հեռու կենալ եւ ճահճային պատուանդանից միշտ ազատ մնալ ։

Իսկ ցածի անտառը նայում էր դէպ նրան ծիծաղելով, նայում էր մենաւորին, խենթուկին ու ասում .

— Կ'ոչնչանայ. կայծակը կը փշրի նրան, քամիները կը կործանեն յանդուգնին ...

Գալիս էին քամիները, փշրում նրա ճիւղերը, ցրիւ տալիս տերեւները. գալիս էր անձրեւը, մերկացնում էր նրա ոտը, ճկուն արմատները հեղեղների տակ ողողում. գալիս էր եւ կայծակը, ադմըկում, վժժում, շրջակայ ժայռերը ցընցում, այս – այն թփիկն այրում – սեւացնում եւ գոչում ծառին.

— Յանդուգն, ո՞ւր ես եկել ինձ մօտ, կ'այրեմ քեզ :

— Այրիր, — ասում էր ծառը, — կ'այրուեմ այստեղ, բայց կ'այրուեմ բարձրութեան վրայ ...

Այդպէս էլ եղաւ ։

Մի չարագուշակ, փոթորկալից գիշեր քամիները ճղակոտոր արին ծառին, հեղեղը մերկացրեց արմատները եւ այրող, նախանձոտ կայծակը եկաւ վժժալով ու նրա կրծքին խփեց ...

Ծառը բռնկեց, սկսեց այրուել ։

— Այրւում է.... — քրքջաց ներքեւից ճահճային անտառը ։

— Նրա վերջն այդ էր, — ասում էին թփիկները ։

— Տեսա՞ր, յանդուգն արարած, — կանչեց մեծ կաղնին, — մեռնում ես այժմ ահա ...

— Բարձրութեան վրայ ... մրմնջաց ծառը:

Եւ խոր ու խաւար գիշերուայ մէջ նրա բոցը փայլում էր հեռուից՝ մի կրակոտ աստղի նման: Ճարճատում էր նա, ծուխ մուխ արձակում, եւ մահը խնկում, մահ այդքան բարձր. եւ հողը նրա շուրջը կարծես տեղ էր բաց անում, ընդունելու իր ծոցի մէջ նրան, որ բարձրին ձգտեց եւ բարձրութեան վրայ էլ մեռաւ ...

ՎՐԴ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ձակած որեւէ որոշում տալ եւ ժողովը յետաձգած էին յաջորդ օրուան ։

Սեպտեմբեր չորսի առաւօտեան, որ առանց կաթիլ մը իսկ արիւն թափելու Երրորդ Հանրապետութեան առաջին օրը պիտի ըլլար, թերթ ծախողներու ձայնէն ժողովուրդը կ'արթննար ․

« Կայսրը գերի ինկա՛ծ․ կայսրը գերի ինկա՛ծ» ։

Քաղաքին ամէն կողմերէն ժողովուրդը սկսած էր խուժել դէպի Քոնքորտի հրապարակը, ուր եղբայրաբար իրարու կը խառնուէին ազգային պահակագունդի զինուորներ, բրտէնկաթով քաղաքացիներ, աշխատանքի շապիկով բանուորներ ։ Հոն էին նաեւ կայսերական վարչակարգին օրով հալածուած բոլոր անձերը —լրագրողներ, հռետորներ, իտէալիստներ ։

Քանի մը հոգիներ կը պոռան՝

« Անկցի՛ն դաւաճանները ։ Անկցի՛ կայսրուհին » ։ Բայց այդ ձայները կը կորսուէին չուռով ժողովուրդին միահամուռ կանչին մէջ — «Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը․ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը ․» ։

Անդին, պալատին մէջ, Էօժէնի կ'ընդունէր երեսփոխանական պատուիրակութիւն մը՝ Թիէրի գլխաւորութեամբ ։ Այս վերջինը առանց նախաբանի կը ներկայացնէր իրենց պահանջը․ երեսփոխանները կը խնդրեն կայսեր փոխանորդուհիէն, որ գործադիր իշխանութիւնը յանձնէ «կառավարական յանձնաժողովի» մը ։

— « Ձերդ Վեհափառութիւնը թող չվստահիք կայսերական զօրքերուն ապագան » ։

Այս կինը, զոր կեանքին — եւ սիրոյ — քմայքները բարձրացուցած էին գահի վրայ, իսկական իշխանուհիի մը վայել պատասխան կուտայ երեսփոխաններուն ․

— « Ինծի համար, մեր դերդաստանին ապագան ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ այլ եւս․ կը մտածեմ միայն Ֆրանսայի ապագային մասին ։ Իմ միակ մտահոգութիւնս է իմ ․ատրիճանիս եւ պաշտօնիս պարտադրած պարտականութիւնները կատարել ամբողջովին ։ Ինչ կը վերաբերի ազգին ներկայացուցիչներուն, անոնք ալ պարտականութիւնը այնքան ունենան […] որքան իմս․ պէտք է մոռնան իրենց կուսակցական վէճերը եւ իմ շուրջս խմբուին՝ օտար յարձակման դէմ պատուար կանգնելու համար ։ Պատերազմին ճակատագիրը իրենց ձեռքերուն մէջն է » ։

Վիճաբանութիւնը կ'երկարի ։ Կայսրուհին համոզուած է որ ինքը իրաւունք չունի իր հեռացումով պարտադրել որ կայսրը հրաժարի ։

Սակայն Տարիւ այնպիսի խօսքեր կը գտնէ, որոնք կը յաջողին համոզել Էօժէնին ․

— « Տիկին, կը վախնաք որ ձեզ ամբաստանեն, թէ ճակատագրական պահուն դասալիք եղաք ։ Սակայն արդէն իսկ ձեր քաջութեան մեծագոյն փաստը տուիք հանրութեան շահին զոհելով դուք ձեզ, եւ թշնամիին ներկայութեան ներքին յեղափոխութեան մը առաջքն առնելով » ։

Էօժէնի տեղի կուտայ ․

— « Եթէ կոմս Փալիքաօն համաձայնի՝ ես ալ կը համաձայնիմ » ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԵՐԸ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(ԵՂԻՍԱԲԷԹՈՒՊՈԼԻՍ)

Սթալին շրջանի մէջ կը գտնուի Եղիսաբէթուպոլիս (Տումպրըվէն) համաքաղաքը, ուր Հայերը Մոլտաւիայէն գաղթելով եկած են Թրանսիլվանիոյ Ապաֆի Միքայէլ իշխանի օրով ։ Այս իշխանը լսած ըլլալով որ Հայերը նշանաւոր վաճառականներ են՝ հրաւիրած է զանոնք իր իշխանութեան տակ գտնուող երկիրը գալթել՝ խոստանալով ամէն տեսակ դիւրութիւն ։

Հայերը երկու գաղթականութեամբ եկած են այստեղ ։ Առաջին անգամ եկողները փոքրաթիւ էին, որոնք 1654ին, կեօրկէն եկան Մարտիրոս Գանտայի եւ Աղպէյ եղբայրներուն հետ, որոնք սակայն երկար չմնացին եւ վերադարձան իրենց տեղերը՝ ներքին եւ արտաքին խռովութիւններու հետեւանքով ։

Երկրորդ գաղթը տեղի ունեցաւ խմբովին, 1672 թուականին, երբ Մոլտաւիոյ իշխանը Հայոց կրօնին դէմ հալածանքի սկսաւ ։ Ներգաղթողներուն մէջ էին նաեւ անոնց կրօնական առաջնորդները՝ Զիլիֆտար Մինաս եպիսկոպոսը եւ ուրիշ եկեղեցականներ ։

Հայերը Գաշպալով գիւղը եկան խնդրելով Միքայէլ Ապաֆի իշխանէն, որ իշխանական յատուկ կալուածներուն մէջ իրենց բնակութեան տեղ մը շնորհէ ։ Իշխանը գոհացում կուտայ Հայոց խնդրանքին (Հայր Գովրիկեան, «Հայք Եղիսաբէթուպոլիս Թրանսիլվանիոյ» Վիէննա, 1898, էջ 4) ։

Ուրեմն 1658 թուականէն սկսած, Հայերը արդէն կը բնակէին Եղիսաբէթուպոլսոյ կից՝ Գաշալով գիւղին մէջ, Ապաֆիի հին դղեակին շրջակայքը ։ Բայց անոնք տակաւին չունէին ընիկ քաղաքացիի իրաւունք եւ կը նկատուէին օտար պանդուխտներ ։

Գաշպալովի Հայոց վիճակը բարելաւուեցաւ երբ 1696ին անոնք Ֆոկառոյի Միքայէլ Ապաֆի Բ․ էն ստացան հրովարտակ մը, որուն մէջ Հայերը իբրեւ «Հայ վաճառականաց ընկերութիւն» մը կը նկատուէին (տես Հ․ Գովրիկեան վերոյիշեալ գիրքը, էջ 12) ։

Այս հրովարտակի հիման վրայ պաշպալովի Հայերը ապրեցան խաղաղութեան մէջ, բայց մեծ հրդեհ մը անոնց գիւղը մոխիրի վերածեց եւ հայ գաղթականները ցիրուցան եղան ։ Շատ չանցած՝ ծագեցաւ Ռաքոցիի առաջնորդած ապստամբութիւնը ։ Հայերը հաւատարիմ մնացին Միքայէլ Ապաֆի իշխանին, բայց [illegible] ապստամբութիւնը վերջացաւ, անոնք վերադարձան իրենց բնակավայրը, վերաշինեցին իրենց բնակարանները եւ կառուցին նոր եկեղեցի մը ։

ԺԸ․ դարու սկիզբները Կերլայի (Հայաքաղաք) հիմնադիր Օգսենդիոս վրդ․ Վրզարեան, որ Թրանսիլվանիոյ Հայոց եպիսկոպոսն էր՝ Գաշպալովի Հայերը Կերլա փոխադրել ուզեց ։ Գաշպալովցիք ընդդարձակ նամակով մը դիմեցին Վիէննայի Լէոփոլտ կայսեր, որ 1712ին գրուած նամակով մը հանդարտեցուց Գաշպալովցիները, հրահրելով որ անոնք տեղերնին մնան ։

Հայոց Եղիսաբէթուպոլիսը կառուցուած է Թրնովա գետին արեւելակողմը, լայն եւ ուղղահայեաց փողոցներով, միայարկ եւ երկյարկանի քարաշէն կամ աղիւսակերտ մեծ տուներով ։ 250 տարի առաջ մօտ 2300 Հայեր (450 տուն) կ'ապրէին այնտեղ, իսկ ներկայիս հազիւ ութսուն Հայեր կան ։

Գաշպալովի մատուռէն յետոյ, Հայերը ունեցան փոքր եկեղեցի մը, զոր ծախեցին բողոքականներուն եւ 1723ին քաղաքի հրապարակին վրայ ձեռնարկեցին մեծ եկեղեցիի մը կառուցման, որուն համառօտ պատմութիւնը արձանագրուած է կողմնակի մէկ դրան վրայ ։

Այս փառաւոր եկեղեցին իր մեծութեամբ գրեթէ հաւասար է Կերլայի եկեղեցիին եւ նուիրուած է Հունգարներուն Եղիսաբէթ թագուհիի անուան, այդ պատճառով Եղիսաբէթուպոլիս կչուած է նաեւ քաղաքը ։ Այս եկեղեցին ունէր Անիէն բերուած մագաղաթի վրայ գրուած բազմաթիւ ձեռագրեր, որոնք դժբախտաբար անհետացած են ։

Հ․ Մ․ Վ․ ՊՈՏՈՒՐՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արք․ կոչ մը ըրած է Լիբանանի մեր հայրենակիցներուն, որ միջամուխ չըլլան քաղաքացիական կռիւներուն․ Սրբազանը կը շեշտէ մանաւանդ, «մէկ կողմ թողունք մեր ներքին անհամաձայնութիւնները, որոնց լուծումը Հայու արիւնին չի կարօտիր » ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի Շրջանային Վարչութեան ատենապետ Յովհաննէս Շահինեան Լիբանանի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով Քամիլ Շամուն Մարզական վարչական կազմի անդամ ընտրուած է ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Ելմտական նախարարութեան Թեհրանի յանձնախումբերու փոխ – տնօրէն Վաչօ Շահումեան իր պաշտօնին մէջ ցուցաբերած գործունէութեան եւ հաւատարիմ ծառայութեան համար արժանացած է նախարարութեան գնահատանքին եւ ստացած պաշտօնի բարձրացում, Ելմտական Նախարարութեան ներկայացուցիչը դառնալով տուրքերու գանձման յանձնախումբին մօտ ։

ԹԵՀՐԱՆԻ Հեշմաթիէ թաղամասին մէջ Զիբրայէլ Սահակեանի ծախքով սկսած է շինուիլ թաղային դպրոց մը․ աշխատանքները այնպէս դասաւորուած են, որ շէնքը պատրաստ ըլլայ ուսումնական յառաջիկայ տարեշրջանին օգտագործուելու համար ։ Բարերարը յանձն առած է նաեւ դպրոցին արդիական կահաւորումը եւ ծրագիր ունի շէնքը օժտել գեղեցիկ թատերասրահով մը ։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ անձնասպան եղած է երիտասարդ դաշնակահար Արա Գնաճեան, ջրային տապնապի մը ընթացքին ինքզինք վար նետելով 12․5 մեթր բարձրութեամբ պատուհանէ մը ։ Եղերաբախտ երիտասարդը կը պատկանէր պոլսահայ ծանօթ ընտանիքներէն մէկուն, եղբօրորդին է ազգային բարերար Սարգիս Գնաճեանի, որու նիւթական ծախքով կառուցուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի մայր տաճարը ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐ

Հայաստանի մէջ մարզիկներու միջազգային օրուան տօնակատարութեան առթիւ «Սով․ Հայաստան» օրաթերթը հրատարակած է լուսանկարները կարգ մը հայ մարզիկներու, որոնք շահած են միջազգային մրցանակներ ։ Ա․ Ազարեան, մարմնամարզիկ՝ ախոյեան աշխարհի եւ ողիմպիական միջազգային խաղերու ։ Վ․ Ենգիբարեան՝ աշխարհի եւ ողիմպիական խաղերու կռփամարտի ախոյեան ։ Նորայր Մուշեղեան ըմշամարտի աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն մէջ շահած է առաջնութեան բաժակը ։ Ս․ Զաքարեան, Ռ․ Միութեան թէնիսի ախոյեան ։ Հայկարամ Գօյաճեան՝ Խ․ Միութեան հեծանիւի ախոյեան ։ Աղնիւ Գրիգորեան, մարմնամարզուհի, Հայաստանի ախոյեան ։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ Լենինի հրապարակին վրայ շահագործման յանձնուած է «Արմենիա» պանդոկը, ճարտարապետական հիանալի կառուցուածքով ։ Եօթյարկանի գեղեցիկ այս պանդոկին նախագիծը պատրաստած են երկու ճարտարապետներ՝ Մ․ Գրիգորեան եւ Է․ Սարապեան ։ Ճաշարան արճարանը միաժամանակ կրնայ սպասարկել 250 հոգիի ։ Պանդոկը ունի երեք սենեակնոց վեց յարկաբաժիններ, երկու սենեակնոց 14 յարկաբաժիններ եւ 76 սենեակ ։ Բոլորն ալ ունին արդիական կահաւորում ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (250)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ․ ՀԱՏՈՐ

ԺՁ․

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

« Իմ այս տեղեկութիւններով ես գըլխաւորապէս պարտական եմ սուրբ Տիրամօր վանքի վանահայր Կարապետ վարդապետին, որը մեր հաւատարիմն է եւ անձամբ Ձերդ Վսեմութեան ծանօթ ։ Դա միեւնոյն անձնաւորութիւնն է, որին անցեալ տարի Դուք պատուեցիք, պարգեւելով մի թանգակին մուշտակ ։ Նա ինքը մի թարեբախտ դիպուածով կարողացել էր երեւան հանել դաղտնիքը, երբ խաբեբան արդէն այստեղից հեռացել էր ։ Ես անմիջապէս մարդիկ ուղարկեցի նրան կալանաւորելու, բայց իմ մարդիկը դժբախտաբար նրա հետքը կորցրել էին» ։

Նամակը ուղղած էր Վանի նահանգապետ փաշային եւ ստորագրած էր միեւնոյն քուրդ Շարիֆ – Բէկի անունով, որին մենք տեսանք սուրբ Տիրամօր վանքի տաճարում, ուր եկած էր նա իր բաժին զանձանակադրամը ստանալու ։ Բէկի ըստորագրութեան ներքեւ դրոշմուած էին Կարապետ հայր սուրբի, տէր Թոդիկի եւ իմ քեռի Պետրոսի կնիքները այսպիսի մակագրութեամբ ․

« Մենք հաստատ գիտենք եւ վկայում ենք, որ բոլորը, ինչ որ գրել է բէկը, ճշմարիտ է եւ ուղիղ » ։

— Մէկը վարդապետ, միւսը քահանայ, իսկ երրորդը ժողովրդի ներկայացուցիչ, իրաւ, լաւ զոյգեր են ․․․ ասաց Ասլանը ծիծաղելով եւ նամակը մի կողմ դնելով ։

Յետոյ նա դարձաւ դէպի տիկինը այս խօսքերով ․

— Դու ինձ ասում ես, նազելի տիկին, թէ ինչո՞ւ եմ ես թափառում վանքերում ։ Ախար ես աշխատում եմ, եթէ նրանցից մի բարիք գտնել չեմ կարող, գոնէ նրանց չարը մեզանից հեռացնեմ ։ Տեսնո՞ւմ ես, ովքեր են մեր մատնիչները ․․․

Կարծես, տխրութեան մի ամպ անցաւ տիկնոջ համակրական դէմքի վրայ ։

—Դու այդ նամակը գողացել ես, պէտք է տանես դարձեալ իր տեղը դնես, — խօսքը փոխեց Ասլանը ։

— Կարծեմ, Աստուած իմ այդ գողութիւնը մեղք չի համարի, — ասաց տիկինը ժպտալով ։

— Ես էլ կարծում եմ, որ մեղք չի համարի, բայց քո ամուսինը կասկածանքի մէջ կ'ընկնի, երբ կը տեսնէ, որ նամակը իր տեղումը չէ ։ — Դու այն ասա, յիշո՞ւմ ես, թէ ուրիշ ի՞նչ խօսեց փաշայի քարտուղարը, երբ նամակը յանձնեց քո ամուսնին ։

— Բոլորը յիշում եմ ։

— Ո՞ւմ վրայ կասկած ունէին ։

— Քո վրայ ։ Իմ ամուսինը ասաց քարտուղարին․ «Այդ եւրոպացի բժիշկը իմ աչքում մի բարի պտուղ չէ երեւում ․․․» Իսկ քարտուղարը պատասխանեց, թէ բըժիշկ Հայոց առաջնորդի մօտ հիւր է կանչուած, փաշան նոյնպէս հրաւիրուած է, այնտեղ պէտք է փորձել նրան ։ — Իրա՞ւ, դու հրաւիրուած ես առաջնորդի մօտ ։

— Այո ։

— Ես խորհուրդ կը տայի չգնալ․ փորձանքի մէջ կ'ընկնես ։

— Հէնց դրա համար, որ նրանք պէտք է ինձ «փորձեն » — հարկաւոր է գնալ ։

— Իմ ամուսինը նոյնպէս այնտեղ կը լինի ։ Նա շատ վտանգաւոր մարդ է ։

— « Աղուէսը հաւանոցի մէջ առիւծ կը դառնայ» ։ — Նա վտանգաւոր է, այո, բայց այստեղի ողորմելի Հայերի համար ։

— Այնուամենայնիւ, զգուշանալ պէտք է ։

— Դու առաջ միշտ քաջալերում էիր ինձ, տիկին, իսկ այժմ վհատեցնում ես ։ « Ծովը մտնողը թրջուելուց չի վախենայ» ։ Ես այդ տեսակ փորձանքներ շատ եմ տեսել ։ Խրախուսեցէք, ողի եւ շունչ տուեցէք մեզ, տիկին ։ Մարդկային հասարակութեան մէջ բարի գործերը աւելի յաջողութեամբ կը կատարուեն, երբ գործիչների թւում կը մասնակցեն եւ կանայք ։ Մեսիան առաջինը եղաւ, որ հասկացաւ այդ կարեւորութիւնը, եւ նրա Մարիամները եւ Մարթաները, քրիստոնէութեան սկզբում, աւելի գործ կատարեցին, քան թէ Պօղոսները ։ Հինգերորդ դարու հայ կանայքը վառեցին այն կրակը, որ բորբոքեց Աւարայրի դաշտի հերոսների սրտերը ։ Եւ այժմեան Հայի կեանքում գործերը այն ժամանակ միայն շատ լաւ առաջ կը գնան, երբ կինը եւ տղամարդը կը բաժանեն աշխատանքը ։ Դուք այն առաքինի կանանցից մէկն էք, որ պէտք է օրինակ տաք ձեր քոյրերին ։ Հանգամանքները ձգեցին ձեզ բոլորովին օտար շրջանում․ դուք ընկաք թշնամի բանակի մէջ ։ Մի ուրիշը ձեր տեղ կարող էր բոլորովին կորած լինել ։ Բայց դուք ապացուցիք, որ մարդ կարող է պիտանի լինել իր ազգին, որտեղ եւ լինէր նա ։

Մի ժամանակ հայ տիկինները զարդարում էին Պարսից թագաւորների եւ մինչեւ անգամ մողօլների խաների կանանոցները ։ Եւ այդ տիկինները աւելի օգուտ էին բերում իրանց հայրենիքին, քան ժամանակի թուլասիրտ հայ իշխանները ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար․)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշըլտ Ամմանէն գնաց Պէյրութ, ուր սկըսաւ խորհրդակցիլ Նախագահ Շամունի հետ՝ ամերիկեան բանակին հեռացման մասին, բայց Լիբանանի նախագահը այդ ուժերուն հեռացումը կ՚ընդունի այնպայմանով միայն՝ որ ՄԱԿի զինեալ ուժերը ապահովեն երկրին անկախութիւնը: Համըրշըլտ չէ յաջողած համոզել նաեւ Յորդանանի Թագաւորը՝ որպէսզի անգլիական ուժերը մեկնին այդ հողամասէն ։ ՄԱԿի փոխ քարտուղար Տոքթ. Պիւնչ Ժընեւէն գնաց Պէյրութ, դիւրացնելու համար Համըրշըլտի գործը ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ Նասր ընդունեցաւ Չեխոսլովաքիոյ հրաւէրը եւ պիտի այցելէ Փրակա, բայց տակաւին թուական մը չէ ճշդուած այս ճամբորդութեան համար:

ԳԱՀԻՐԷի մէջ վերջացաւ Արաբական Լիկայի ժողովը, ուր որոշուեցաւ զօրավիգ կանգնիլ Մագուպի, որպէս զի ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի նախագահ ընտրուի. այս ձեւով Լիբանանի Արտաքին նախարար Մալիքի թեկնածութիւնը լրջօրէն վտանգուած կը նկատուի ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց չորս մեծերուն՝ Գերմանիոյ վերամիացման համար, Պոն կ՚առաջարկէ այս խնդիրը լուծել Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Խ. Միութեան եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբով մը։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ «Պորպա» թերթը կը գրէ թէ Համայնավար բոլոր երկիրները պատերազմ յայտարարեցին Եուկոսլաւիոյ դէմ. համայնավար Չինաստան եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները աննախադէպ ատելութիւն մը ցոյց կուտան մարեշալ Թիթոյի դէմ, բայց «այս պայքարը ցոյց կուտայ համայնավարներու ներքին դժուարութիւններն ու տագնապները» ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Գոմիկին եւ Պոլըս համաձայնեցան ... Գերմանիա կը վերադարձուին կարմիր բանակին կողմէ պատերազմի ընթացքին գրաւուած արուեստի բոլոր գործերը ։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բազմաթիւ պայթումներ եղան անգլիական զինուորական հաստատութիւններուն մէջ. զոհ չկայ բայց նիւթական մեծ վնասներ կան: Կը կարծուի թէ Էոքա այսուհետեւ զինուորական հաստատութիւններու մէջ պիտի շարունակէ իր պայքարը ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ հինգ հոգի մահուան դատապարտուեցան եւ գնդակահարուեցան իբրեւ պատերազմական ոճրագործ. հինգ «մատնիչները» պատերազմի ընթացքին միացած էին գերմանական բանակներուն բայց յաջողած էին 15 տարի գաղտնի պահել իրենց «գործակցութիւնը», կը հաղորդէ Մոսկուայի «Կարմիր Աստղ» թերթը ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ այսօր կը սկսին մեծ ռազմափորձեր, 80.000 զինուորներու եւ 15.000 պատերազմական կառքերու մասնակցութեամբ. 1938ի Հիթլերեան Գերմանիայէն ի վեր առաջին անգամն է որ գերման բանակը կը կատարէ այսքան մեծ ռազմափորձեր ։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նէօ – Տեսթուր կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն յայտնեց թէ Աքսիոն թերթը այլեւս իր պաշտօնաթերթը չէ։ Թերթին տնօրէնը՝ Պեհիր Պէն Եահմէտ տեւապէս քննադատելով Պուրկիպայի քաղաքականութիւնը առիթ տուած է այս որոշումին ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Սեպտեմբեր 9) — Զոյլ ոսկի 515.000, նափոլէոն 3500, դուիզ 3390, անգլ. 4290, քառն տոլարնոց 17.160, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 1240, տոլար 444, դուից. 107.25, պելժ. 9, լիր 0.73:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Հաճի Մահակեան եւ Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Ալիս Սահակեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց թոռան եւ զաւկին՝

ՇԱՀԱՆ – ՐԻՇԱՌԻ

ծնունդը 27 Օգոստ. 1958 ։ Փարիզ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 10.000 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Սանճեանէ (Վիլֆրանշ) ի նպաստ օգտափոխութեան կայանին ։

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան ։

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 10ին, Խաչվերացի երեկոյեան թափօր ժամը 4.30ին:

Բշ. 15 Սեպտեմբեր, յիշատակ Մեռելոց, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ ժամը 10.30ին ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ Կոմիտասեան երկսեռ երգեցողութիւնով եւ Ֆաչահանդստի մասնաւոր արարողութիւնով: Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի նաեւ Մեռելոցի յատուկ Հոգեհանգիստ ... Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին տեղի կ՚ունենայ Խաչվերացի աւանդական թափօրն ու Անդաստանը ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1959 Փետրուար 22ին Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ: Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ.— Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ: Կը խօսին ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ ՏՕՔԹ. Ե. ԳՈՆԵԱԼԵԱՆ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ Կարապետ Գուլումեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Պ. Գ. Էլէմիրզեան եւ Խաչատուրեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԷԼԷՄԻՐՋԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թափայճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

× Այս առթիւ Խաչատուրեան եղբայրները տասը հազար ֆրանք կը նուիրեն Այգաստանին: (Ստանալ Յառաջէն):

×

Մարսէյլ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Խաչվերացի տօնի առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցելոց հոգւոյն: Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուի Թաղիս հաւատացեալ հասարակութիւնը ։

× ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարգրիտ ... Տէր եւ Տիկին Յ. Տօղրամաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Աւագեան, Մարսէյլի Հայ Լեզէոնական Միութիւնը, Տարօն – Սասնոյ Զօրի Հայր. Միութիւնը, Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընկերները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի ժամը տասնին Պուլվար Օտտոյի Ս.Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, զինակից ընկերոջ, հայրենակիցին եւ ընկերոջը

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալի յիշատակը յարգողները ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի «Մարտունի» շրջանէն Երանոս գիւղէն Այրի Տիկին Աննման Գասպարեան կը փնտռէ իր զաւակը Աւետիս Գասպարեանը որ Փարիզի շրջանները ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել՝ Մկրտիչեան Յակոբ, 3 Րիւ Մառեշալ Ժօֆրը, Իվրի Սիւր Սէն, (Պ. Տիւ Ռոն):

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17. Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Յ.Դ.Շրջ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը: Նոյն տեղը, նոյն ժամին ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովի օրակարգին ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատոմսերը միասին բերել ։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 16ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ ։

×

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 26ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի տօն՝ վերացման Սրբոյ Խաչի Ս. եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեշնորհ Տ.Գարեգին վրդ. Սարգիսեան, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի կ՚ունենայ ընդհ. ննջեցելոց համար մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն: Իսկ երեկոյեան թափօր, շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրենք այս հանդիսութեան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ. պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959 ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 12 SEPTEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8291 34EME ANNEE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4092

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԸՆՏՐԱՆՔ

Նոր Սահմանադրութեան ամէնէն կարեւոր կէտն է գաղթավայրերուն համար նախատեսուած ինքնորոշման իրաւունքը:

Տասնեւեօթը յօդուածներ (72 – 88) կը սահմանեն անդրծովեան հողամասերու նոր վարչաձեւը :

Հնդկաչինի եւ Ալժերիոյ նախընթացները շատ սուղ արժեցին Ֆրանսայի: Առիթ չտալու համար ըմբոստական նոր շարժումներու եւ խռովութեանց, Սահմանադրութիւնը շատ պարզ ու յստակ կերպով կը ճշդէ մայր հայրենիքի եւ գաղթավայրերու փոխ - յարաբերութիւնները :

Ու զանոնք կը դնէ բացորոշ երկընտրանքի մը առջեւ, — կա՛մ ֆրանսական մեծ հայրենիքին հետ՝ վայելելով անոր նիւթական, ռազմական, մշակութային ու քաղաքակրթական օժանդակութիւնը՝ ներքին ինքնավարութեան լայն իրաւասութիւններով, կամ՝ բաժանում Ֆրանսայէն՝ զգենալով բոլորովին անկախ պետութիւններ :

Երկրորդ պարագային Ֆրանսա օժանդակութեան ո՛չ մէկ յանձնառութիւն կը ստանձնէ :

Այս երկընտրանքի առաջին ձեւին կողմնակիցները այո՛ պէտք է պատասխանեն հանրաքուէին, երկրորդինները՝ ո՛չ :

Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան մէջ շատ մեծ յեղաշրջում մըն է գաղթավայրերուն ընծայուած այս պատեհութիւնը :

Զօրավար Տը Կոլ խորհրդարանին շնորհած լիազօրութիւններն օգտուելով առաւ այս յանդուգն քայլը: Ու զայն յառաջօրէն բացատրելու համար շահագրգռուողներուն՝ անձամբ այցելեց ափրիկեան գաղթավայրերը եւ կենդանի խօսքով լուսաբանեց սեւամորթ ցեղերը՝ հրաւիրելով զանոնք այո՛ պատասխանել հանրաքուէին:

Վարչապետին այս աղատախոհ քաղաքականութեան ռահվիրան էր եղած Կաստոն Տէֆէր, Կի Մոլէի դահլիճին Անդրծովեան Ֆրանսայի նախարարը, որ երկար ճամբորդութիւն մը կատարած էր գաղթավայրերուն մէջ, մօտէն ծանօթանալու համար անոնց կարիքներուն ու պահանջներուն ։ Ու վերադարձին քուէարկել տուած էր հիմնական – օրէնք մը, կոչուած՝ մեծապէս բարւոքելու տեղացիներու վիճակը եւ սերտացնելու անոնց բարեկամական յարաբերութիւնները մայր երկրին հետ :

Այժմ, որ նոր Սահմանադրութիւնը աւելի լայն ինքնավարութիւն կը շնորհէ անդրծովեան հողամասերուն, նոյնիսկ հնարաւորութիւն կուտայ անոնց անկախութեան տիրանալու, տարակոյս չկայ որ Ֆրանսայի դիրքը պիտի ամրապնդուի ո՛չ միայն ներքնապէս, այլ նաեւ արտաքին ճակատին վրայ :

Մարսիլիոյ ընկերվարական քաղաքապետը երբ կը ջատագովէ այո՛ պատասխանել հանրաքուէին՝ մասնաւորապէս նկատի ունի վարչապետին գաղթային նոր քաղաքականութիւնը :

Ըստ Կաստոն Տէֆէրի, Զօրավար Տը Կոլ իբրեւ իրատես քաղաքագէտ, շատ լաւ ըմբռնած է 1945էն ի վեր աշխարհի մէջ առաջ եկած պատմական յեղաշրջումը, ժողովուրդներու մտայնութեան մէջ գոյացած խոր փոփոխութիւնը :

Աւելիս կը նշանակէ որ, կ'ըսէ, այսուհետեւ Ֆրանսա կ'ուզէ անդրծովեան ժողովուրդներու հետ իր յարաբերութիւնները հիմնել ո՛չ թէ յաղթանակի իրաւունքներուն եւ բռնութեան, այլ՝ վստահութեան եւ բարեկամութեան վրայ :

Հանրաքուէն վճռական հանգրուան մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԸ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՂԻ՞

« ՀԱՄԸՐՇՈ՛ՂՏ, ՏՈՒՆԴ ԳՆԱ՛... »
ԿԸ ԳՐԷ ՊԷՅՐՈՒԹԻ «ԼԸ ՍՈՒԱՐ»Ը

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Միջին Արեւելեան շրջապտոյտին վերջին հանգրուանը կը նկատուի Պէյրութ: Կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Ընդհանուր Քարտուղարը կ'աշխատի համոզել արաբ ղեկավարները, որ անգլօ-ամերիկեան բանակները մեկնին եւ ՄԱԿի զինեալ ուժերը փոխարինեն զանոնք: Այս ծրագրին համաձայն է Ցորդանան: Լիբանանի Նախագահն ալ նոյն պայմանը դրած էր՝ ամերիկեան ուժերու հեռացման համար: Ներկայիս կը սպասուի Գահիրէի պատասխանին ։

Երեքշաբթի օր Պէյրութ հասնելով, Համըրշոլտ յաջորդ օրն իսկ գնաց Արտաքին նախարարութիւն եւ խորհրդակցեցաւ Տոքթ. Մուխէյպէրի հետ, որ Մալիքի բացակայութեան կը վարէ Արտաքին նախարարի պաշտօնը: Համըրշոլտի խօսակցութեանց ներկայ էր նաեւ ՄԱԿի փոխ քարտուղար Ռալֆ Պիւնչ: Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք Համըրշոլտ գնաց նախագահական ապարանքը եւ տեսակցեցաւ Շամունի հետ: Իրիկուան դէմ ընդունուեցաւ զօր. Շեհապի կողմէ, որ մօտ ատենէն պիտի ստանձնէ Նախագահի իր պաշտօնը:

ՄԱԿի քարտուղարին եւ լիբանանցի ղեկավարներու խօսակցութեանց մասին [illegible] ւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ բոլոր Լիբանանցիներն ալ ամերիկեան բանակին հեռացումը կ'ընդունին՝ ՄԱԿի զինեալ ուժերու փոխարինման պայմանով ։

Համըրշոլտ պաղ ընդունելութեան մը արժանացաւ Լիբանանի նոյնիսկ կառավարութեան կողմնակից մամուլին կողմէ:

Փալանժականներու պաշտօնաթերթը՝ «Ալ Ամալ» կը գրէ թէ Համըրշոլտի որդեգրած դիրքին հետեւանքով է, որ Լիբանան հասաւ այս վիճակին եւ ստիպուեցաւ դիմել օտար ուժերու օգնութեան ։

Ամէնէն ծանր խմբագրականը սակայն գրած է «Լը Սուար» (Տիգրան Թոսպաթի թերթը) որ տագնապին առաջին օրէն իսկ կանգնած է կառավարութեան կողքին եւ կը պայքարի ի խնդիր Լիբանանի անկախութեան: «Համըրշոլտ, տունդ գնա՛...» խորագիրով իր խմբագրականին մէջ, «Լը Սուար» Համըրշոլտը կը կոչէ «Նասըրի դաշնակիցը»:

Միւս կողմէ ընդդիմադիր պարագլուխ Սաէպ Սալամ Միլանոյի «Իլ Ճիորնօ» թերթին թղթակիցին հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ «Լիբանանցիները նասըրականութիւն չեն ուզեր. Լիբանանի անկախութիւնն ու գերիշխանութիւնը պէտք է պահպանուին»:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՍՈԼՀԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔԸ

Լիբանանի Վարչապետ Սամի Սոլհ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտնեց թէ պիտի հեռանայ Լիբանանէն, դժուար պարտականութիւն մը գլուխ հանելէ ետք: Վարչապետը յոյս յայտնեց, որ կացութիւնը պիտի բարելաւուի օրինաւոր կառավարութեան իշխանութեան ներքեւ եւ կոչ ըրաւ որ բոլոր Լիբանանցիները համախմբուին կառավարութեան շուրջ, ներշնչուելով այն սկզբունքներէն՝ որոնց հետեւած է իր քաղաքականութեան մէջ,

1.— Հաւասարութիւն՝ օրէնքի սահմաններուն մէջ :

2.— Սէր, Ներողամտութիւն եւ հաւասարութիւն՝ լիբանանեան հայրենիքը կազմող բոլոր տարրերուն միջեւ :

3.— Անկեղծ գործակցութիւն արաբական եղբայր երկիրներու հետ՝ հաւասարութեան գետնի վրայ եւ գերիշխանութեան փոխադարձ յարգանքով, ինչպէս ճշդուած է Լիկայի ուխտին մէջ:

4.— Ցարգանք՝ ՄԱԿի ուխտին հանդէպ:

Վարչապետ Սոլհ հրաժեշտի իր խօսքը վերջացուց յուզիչ բառերով, մոռնալով « իրեն թէր ու դէմ եղած ամէն բան, որովհետեւ ինք միշտ ներած է ու երբեք չէ գիտցած ատել »:

× Արաբական Լիկայի որոշումը՝ Շարլ Մալիքի թեկնածութեան դէմ, խոր յուզում պատճառեց Պէյրութի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ: Հակառակ արաբական երկիրներու որդեգրած դիրքին, Լիբանան եւ Միացեալ Նահանգները կը պաշտպանեն Մալիքի թեկնածութիւնը՝ ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի նախագահութեան համար :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԿ. ԹԱՂԵՐՈՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր Կիրակի, նոր դէպքեր պատահած էին Հայերու միջեւ եւ չորս հոգի մեռած: Այս առթիւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Ազդակի վերջին թիւէն (Սեպտեմբեր 10):

Կիրակի առտու, ժամը 10·30ին, Հաճնոյ եռեւէն անցնող օթօպիւսի վրայ, խումբ մը զինեալ Հայեր կը կեցնեն Գարանթինա գացող օթօպիւս մը եւ կը կրակեն անոր մէջ գտնուող հայ երիտասարդի մը վրայ : Երիտասարդը, որ կը կոչուէր Միսաք Նազարեան, ընդակի հինգ հարուածներ կը ստանայ եւ ծանր վիճակի մէջ կը փոխադրուի Սի էՄ Սի հիւանդանոց, ուր աւանդած է հոգին :

Այս գզուելի ոճիրը խոր զայրոյթ առաջացուցած է հայկական թաղերու մէջ, առիթ տալով կարգ մը միջադէպերու, որոնց ընթացքին պատահած են սպանեալներ եւ վիրաւորներ ։

Այս մասին անդրադառնալով Լ'Օրիան *այս առտու կը գրէ. «Կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ Դաշնակներու եւ հայ համայնավարներու միջեւ: Կիրակի օր արիւնալի հաշուեյարդարներ հինգ զոհեր խլեցին — Կարապետ Գալանեան անկենդան գտնուեցաւ Ճերմակ տուներու շրջանին մէջ, գլուխը երկու գնդակով ծակուած. Արամ Կիրակոս Մալիքեան սպաննուեցաւ Պուրճ – Համուտի [illegible] սպաննուեցաւ օթօպիւսի մը մէջ երկու անծանօթներու կողմէ, որոնցմէ մէկը կը կոչուի Աղա. անոնք շատ մօտէն կրակած են անոր վրայ. օթօպիւսը կ'երթար Նահրի քորնիշին վրայէն:*

Միւս երկու սպաննալներու ինքնութիւնը կարելի չեղաւ ստուգել: Կայ նաեւ ծանր վիրաւոր մը՝ Սեդրակ տէր Գօզոսեան, որ փորէն վիրաւորուեցաւ երբ նստած էր իր դրան առջեւ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ «Տէյլի Մէյլ» պահպանողական թերթը կը գրէ թէ Կիպրոսի կառավարիչ Ֆութ հրահանգ ստացած է կղզիին մէջ գործադրելու բրիտանական ծրագիրը, ի հարկին զէնքի ուժով: Ցոյն եւ Թուրք ժողովներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի կարելի եղածին չափ շուտ. այսուհանդերձ, ծանօթ է, թէ Ցոյները պիտի չմասնակցին այս ընտրութեանց : Ֆութ վերադարձած է արդէն Կիպրոս ։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ յայտարարեց թէ ամերիկեան զինուորական օդանաւերը երկու անգամ անցած են օդային իր սահմանէն «լուրջ ազդարարութիւն» մը ընելով Միացեալ Նահանգներուն եւ սպառնալով վար առնել զանոնք՝ յաջորդ անգամ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հասարակապետութեան տնտեսական խորհուրդը Սեպտեմբեր 18–ին ժողով մը պիտի գումարէ Վենետիկի մէջ :

ՍԱՕ ՓԱՈՒԼՕՅԻ մէջ Կրոնքի եւ Քիւպիչէք համաձայնագիր մը ստորագրեցին, որով Իտալիա եւ Պրազիլիա մէկ կողմ ձգելով հատուածական հարցերը կ'որոշեն նոյն տեսակէտը պաշտպանել ազգային եւ միջազգային հարցերու մէջ :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը դատապարտէ մառեշալ Թիթոյի մարդիկը «որոնք 1944–1948 աւելի քան 36 հազար Ալպանացիներ սպաննեցին »:

ՓԱՐԻԶԻ եւ Սէնի նահանգին մէջ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին սնտուկները պիտի փակուին ժամը 22ին, կը յայտարարուի պաշտօնապէս :

ՖՐԱՆՍԱ ՄԱԿի ժողովին մէջ Ալժերիոյ մասին ըլլալիք վիճաբանութիւններուն պիտի չմասնակցին :

ԴԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը քննադատէ կուսակցութեան նախագահը՝ որ պաշտպանած է եուկոսլաւ համայնավարները, եզրակացնելով — « Երբ մէկը Ռուսիան կամ ընկերվարական ուրիշ երկիր մը կը հարուածէ՝ կը դաւաճանէ միջազգային ընկերվարութեան » ։

Օրէ Օրին

ՑԱՒՕՔ ՍՐՏԻ ...

Վերամուտը բարեբախտութեան հետ ունի նաեւ իր դժբախտութիւնը, մասնաւորապէս Հայկական ճակատի վրայ : Դժբախտութիւն՝ ոչ միայն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեր գաղութներուն, այլ՝ նաեւ՝ Հայաստանի մէջ:

Բազմաթիւ առիթներով մատնանշած ենք տխուր երեւոյթ մը — Հայաստանի մէջ հայ երիտասարդութիւնը հայերէն չի գիտեր: Տարօրինակ պարագայ մը: Ընթերցողները իրաւունք ունին զարմանալու: Եթէ հայերէնը Հայաստանի մէջ ալ կարելի չէ պահել, ուրեմն ինչո՞ւ այսքան ազմուկ – աղաղակ, ի խնդիր եւ ի փառս հայապահպանման :

Ամէն անգամ, երբ փորձած ենք խորհրդային Հայաստանի թերութիւնները մատնանշել՝ «հայրենասէր»ներու փարախէն ձայներ լսուած են: Մեղադրուած ենք իբրեւ «հակահայաստանեան», «հակահայ» եւն.: Հետաքրքրականը այն է սակայն, որ մեզի հետ նոյն թերութիւնները սկսած են քննադատել նաեւ... Հայաստանի մտաւորականները : Թերեւս անոնք ալ «հակահայ» են, ըստ ռամկավար – հնչակ – համայնավար հաւաքածոյին ...:

Դառնանք բուն հարցին :

Երեւանի թերթերը, *Սով. Հայաստան* եւ *Գրական Թերթ*, միաժամանակ սկսան պախարակել —

Ա.— Մայրենի լեզուին լերի ուսուցումը՝ Հայաստանի դպրոցներուն մէջ :

Բ.— Դաստիարակներու անհոգութիւնը:

Գ.— Ուսանողներու անտարբերութիւնը :

Դ.— Դասագրքերու խեղճութիւնը եւն:

Երեւանի Պետական Համալսարանի դասախօս Ալ. Մարգարեան «*Սով. Հայաստան*»ի մէջ (Օգոստոս 31) կը բողոքէ որ *« մայրենի լեզուի ուսուցման գործը դեռ եւս մնում է ցածր մակարդակի վրայ, հետեւաբար բարելաւման խիստ կարիք է զգում »:*

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՑԱՂԱԳՍ ԺԱՄԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ

Բ.

Շատ ժամանակ եւ մեծ աշխատանք պիտի պահանջուէին ջնջելու համար հայ մարդու սրտից եւ հոգուց հետքերը այն յոռի ազդեցութեան, որ եղաւ «էջմիածին — Անթիլիաս» պայքարի հետեւանքը: Մինչ այժմ այդ ուղղութեամբ դժուար է լուրջ յոյսեր սնուցանել: Ապացոյց՝ Երեւանի ու էջմիածնի «խօսնակը» եւ Սփիւռքի, բոլշեւիկներին ուղեկից տարրերի մամուլը: Եւ քանի Երեւանում ամուր նստած է հայ բոլշեւիկը, ապաւինած Մոսկուայի սուինին, միամտութիւն կը լինի մտածել, թէ հիմնական փոփոխութիւն հնարաւոր կը լինի այս տեսակէտից: Քանի ազատ եւ բռնատիրական երկու աշխարհները կան, պիտի շարունակուի, դժբախտաբար, գոյութիւնը եւ երկու հայ աշխարհների: Այս ուղղութեամբ եղած քարոզչութիւնը իրօք որ ժամավաճառութիւն է:

Իսկ ի՞նչ է Սփիւռքի Հայութեան առարկայական վիճակը:

Որքան տարիները անցնում են, այնքան Սփիւռքը կործանում է իր ոտքի տակի հողը: «էջմիածին — Անթիլիաս պայքարը», անշուշտ, այս տեսակէտից էլ բացասական նշանակութիւն ունեցաւ, բայց այդ չէ գլխաւոր չարիքը: Սփիւռքի դժբախտութիւնը այն է, որ նա զուրկ է ազգային ինքնահողից իր ոտների տակ եւ ազգային մթնոլորտ չունի իր շուրջը: Անհարազատ կլիմայի տակ փոխադրուած բոյսի պէս Սփիւռք Հայութիւնը տարուէ տարի խամրում ու տկարանում է: Ժխտել այս փաստը նշանակում է կոյր լինել:

Սփիւռքում շուրջ մէկ միլիոն Հայ ապրում է, համարեա նոյնքան, որքան եւ ներկայ Հայաստանում: Հայութեան այս հոծ զանգուածը հրաշալի ներուժութիւն է ցոյց տալիս օտար միջավայրում, եւ օտարների համար: Անցէք Հիւսիսային Ամերիկա, Բրազիլ, Արժանթին, Մերձաւոր Արեւելք, ամէն տեղ հայկական գաղութները հրաշք են գործում ՝ շինարարական ու տնտեսական գետնի վրայ: Չափազանցութիւնից հեռու չի լինի, եթէ ասենք, որ Սփիւռքի Հայութիւնը տարագրութեան այս մօտ քառասուն տարիների ընթացքում, եթէ ոչ աւելի, Հայաստանից պակաս շինարարութիւնչի կատարել եւ անպայման աւելի հարստութիւն հաւաքել: Հայ բոլշեւիկները պարծենում են Հայաստանում հիմնուած գործարաններով ու կառուցուած շէնքերով, թող տեսնեն, թէ ինչ գործարանների ու շէնքերի տէր է դարձել տարագիր Հայը Սան Փաուլոյում, Պուէնս Այրէսում, Կորինթոսում, Հիւսիսային Ամերիկայում: Ո՞ւր որ Հայը չի տարել իր հետ ազգային շինարարական հանճարն ու նախաձեռնութեան ոգին, եւ ի զուր չէ, որ ամէն տեղ, կառավարութիւնների եւ ժողովրդի կողմից, Հայը համարւում է ցանկալի բնակիչ երկրի համար:

Այո, սակայն, մէդալի մէկ կողմն է: Ապշեցուցիչ է, որ անձնական կեանքում կամ օտարի համար հրաշագործ Հայը, մանաւանդ նրա, այսպէս կոչուած վէրքին խաւը անսահման ժլատ է, խեղճ եւանձարակ հաւաք. նախաձեռնութեան տեսակէտից, մասնաւորապէս, ազգային հարցերում: Փառաւոր պալատներ եւ հսկայ գործարաններ ունեցող Հայը «դպրոց» անունը կրող թշուառ հիւղակներ է պահում, որոնց ուսուցիչները իր սպասաւորներից պակաս ռոճիկ են ստանում: Իր ճարպիկութեամբ եւ կազմակերպող գործնական խելքով մարդկանց զարմանք պատճառող Հայը աշխարհիս ամէնէն անկազմակերպ ժողովուրդն է Սփիւռքում:

Հայկական աւանդական յատկութիւններ մի կողմից, միւս կողմից ազգային պետական իշխանութեան բացակայութիւնը, յաւելեալ մի շարք գործօնների հետ, աւեր են գործում Սփիւռքի Հայութեան կեանքում՝ աստիճանաբար տկարացնելով նրա հաւաքական ինքնապաշտպանութեան ոգին եւ դիմադրական թափը: Քառասուն տարուայ փորձը բաւական է համոզուելու համար, որ այս ընթացքով Սփիւռքի Հայութիւնը ստոյգ կերպով կը մատնուի կորուստի, եթէ վճռական միջոցներ ձեռք չառնուին:

Որո՞նք են այդ «վճռական միջոցները:»

Ոմանք կարծում են, թէ՝ «Արտաքոյ Խորհրդային Հայաստանի չիք փրկութիւն»: Մի ժամանակ ասում էին՝ «Արտաքոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ չիք Հայութիւն»: Դէպքերը եկան հաստատելու, որ Հայաստանեայց եկեղեցուց դուրս էլ կարող է Հայութիւն գոյութիւն ունենալ: Անկասկած, ի վերջոյ, կոյրերն անգամ պիտի համոզուեն, որ առանց Սովէտների էլ Հայութիւնը կ'ապրի: Դժբախտաբար, մինչեւ այժմ շատ թանձ նստեց եւ դեռ շատ թանձ պիտի նստի քաղաքական հաւկուրների այս փիլիսոփայութիւնը:

Եթէ անգամ ընդունելու լինենք Խորհրդային (իմա ռուսական) տիրապետութեան բացարիկ դերը Հայաստանի պահպանութեան տեսակէտից (մի բան, որ անվիճելի չէ), Սփիւռքի Հայութեան համար Սովէտները ոչ միայն դրական գործօն չեն, այլ եւ այլասերման ու քայքայման աղբիւր:

Անկախ համայնավարութեան ընդհանուր փիլիսոփայութիւնից եւ ազգային հարցի մասին հետապնդած նպատակներից՝ Սովետները, կարելի է ասել, իրենց գոյութեան առաջին իսկ օրից սկսած՝ անողոք եւ անհաշտ պայքարի մէջ են ազատ աշխարհի հետ: Սփիւռքի Հայութեան զանգուածօրէն ապրած 10 – 12 երկրներից համարեա կիսում համայնավարութիւնը արգիլուած է օրէնքով, միւս երկրներում էլ աւելի կամ պակաս հանդուրժելի է միայն: Դժուար չէ երեւակայել այդ երկրներում պատսպարուածների վիճակը, եթէ նրանք փարած մնան Խորհրդային իշխանութեան:

Թերեւս, ոմանց համար որոշ իմաստ ունենար սովետասիրութիւնը արտասահմանում, եթէ Խորհրդային Հայաստանը, իբրեւ միջազգային ուժ, ի վիճակի լինէր հովանաւորելու եւ պաշտպանելու իր քաղաքացիներին, բայց Խորհրդային Հայաստան գոյութիւն չունի միջազգային ասպարէզում, իբրեւ գերիշխան անկախ պետութիւն:

Երեւակայեցէք, ուրեմն, դրութիւնը մի ժողովրդի, որ իր ապրած երկրի իշխանութեան աչքին անվստահելի է եւ որ իր թիկունքում չունի պաշտպան պետական ուժ: Աւելին, ունի պետական մի իշխանութիւն, որ աշխատում է նրան օգտագործել իր քաղաքական նպատակների համար: Այսօր էլ ի զօրու չէ, Երեւանի Միասնիկեանի օրից հնչուած քաղաքականութիւնը արտասահմանի Հայերին գործածելու իբրեւ հրձիգ համաշխարհային յեղափոխութեան համար: Զարմանալի չէ, որ հայ բոլշեւիկները եւ բոլշեւիկացած հնչակեանները յամառ կերպով աշխատում են համայնավարական սայլին լծել արտասահմանի Հայերին: Զարմանալի եւ տարօրինակ է, որ նոյն նպատակին են ձգտում հայ ռամկավար քաղքենիները, Բարեգործականի մարդիկ, Սփիւռքի հայ եկեղեցու վեզարաւոր եւ անվեղար սպասաւորներից շատերը, գաղութահայ բուրժուազիան յանձին Ջիմջիմովների: Բոլշեւիզմը արմատացնել Սփիւռքի Հայութեան մէջ, այսօրուայ պայմաններում, նշանակում է դէպի կործանում մղել հայկական զանգուածները ոչ միայն ազգային, այլեւ անհատական տեսակէտից:

Հետեւաբար, եթէ Սփիւռքը ուզում է պահել իր գոյութիւնը եւ ազգային նկարագիրը, նա պէտք է վճռական կերպով հեռու կենայ բոլշեւիզմից ու Սովետներից: Հայաստանը սիրել չի նշանակում սիրել եւ բոլշեւիզմը: Հայաստանը եւ Հայաստանի ժողովուրդը կարելի չէ կտրել Սփիւռքից. Սփիւռք եւ Հայաստան միեւնոյն ամբողջութեան տարբեր մասերն են, բայց Հայաստան եւ Խորհրդային իշխանութիւն համանիշ հասկացողութիւններ չեն: Հայաստանը Սփիւռքի պահպանութեան ու զարգացման համար կենսական անհրաժեշտութիւն ներկայացնող գործօն է, Սփիւռքը Հայաստանի համար՝ թանկագին գանձ: Բոլշեւիզմի դերը բացասական է Հայաստանի եւ Սփիւռքի բնականոն յարաբերութեան տեսակէտից:

Հետեւաբար, կրկնենք, եթէ Սփիւռքը ուզում է յարատեւել — եւ ուզում է, անշուշտ — նա պէտք է ձեռք քաշէ բոլշեւիզմից եւ հաշտուի այն իրողութեան հետ, որ Մայր — Հայրենիքը իրեն բարեկամ եւ աջակից չէ եւ որ ինքը պարտաւոր է մտածել իր մասին, իր ներկան ու ապագան ամրապնդել ազգովին:

Ընդունա՞կ է Սփիւռքը մտածել ու գործել ազգովին:

Այս հարցին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է պատասխանել մի ուրիշ հարցի.

Ընդունա՞կ է Սփիւռքը վերջ տալու ներքին պաղ պատերազմին:

Հարցեր, որոնց դրական կամ բացասական պատասխանից կախուած է Սփիւռքի ապագան: «Լինե՞լ թէ չլինել»:

Իմ նամակագիր բարեկամը եւ նրա նման շատ ուրիշներ երեւում է, թէ հաշտուած են այն մտքի հետ, որ այս հարցերով զբաղուելը ժամավաճառութիւն է: Տխմարութիւն չէ՞ երազել մտածել եւ գործել ազգովին, երբ մէջտեղը ազգ չէ մնացել, երբ փաստօրէն ներքին պաղ պատերազմը վերածուած է տաք պատերազմի, ներքին եւ արտաքին ճակատների վրայ: Լաւ է թէ վատ, պէտք է հաշտուել այս փաստի հետ, որ այլեւս գոյութիւն ունի երկու հայ ազգ եւ ըստ այնմ մտածել ու գործել: Այս է թելադրում իրապաշտութիւնը:

Սակայն, որքան եւ իրապաշտ, այս փիլիսոփայութիւնը, վերջին հաշուով, դէպի մահ կ'առաջնորդէ Սփիւռքի Հայութիւնը: Որովհետեւ հարցը չի վերջանայ «երկու ազգի» բաժանումով, այլ անխուսափելի կերպով՝ յարատեւ եւ անհաշտ պատերազմով նրանց միջեւ, որ ասել է՝ ազգային նիւթական եւ բարոյական ուժերի անպտուղ սպառումով փոխադարձ բնաջնջման համար: Այսօր արդէն, պաղ պատերազմի շրջանում, մեր ուժերի կարեւոր մէկ մասը, եթէ ոչ մեծամասնութիւնը, վատնւում է հատուածական պայքարի վրայ, «տաք պատերազմը» կը խլէ մեր բոլոր ուժերն ու միջոցները:

Հաշտուել ներկայ կացութեան հետ, ժամավաճառութիւն համարել նրանից ելք փնտռելը՝ նշանակում է անխուսափելի համարել Սփիւռքի Հայութեան փճացումը, հաշտուել նրա մահուան մտքի հետ: Բոլշեւիզմի համար մէկ միլիոն Հայերի ապահայացումը նշանակութիւն չունի, բայց մեզ չի կարող մտահոգութիւն չպատճառել: Ժամավաճառութիւն թէ ոչ, մենք պէտք է զբաղուենք հայ Սփիւռքի գոյութեան հարցերով:

Ինչ որ այսօր ժամավաճառութիւն է, վաղը կարող է ստանալ կենսական կարեւորութիւն եւ դառնալ իրական անհրաժեշտութիւն: Առարկայական ազդակների փոփոխութեամբ փոխւում են եւ ենթակայական պայմանները: Այդ մենք տեսնում ենք նոյն իսկ բոլշեւիկեան աշխարհում:

Արդ, ուրեմն, մի քիչ էլ ժամավաճառութիւն անենք: Երբ ամբողջ աշխարհ, մեծով — պզտիկով, ժամավաճառ է խաղաղութեան կապոյտ թռչունը գտնելու համար, յանցա՞նք է, որ մենք էլ մեր տունը լաւ կահաւորուած ու մաքուր պահելու համար ժամավաճառ լինենք:

Ընդունա՞կ է հայ Սփիւռքը մտածել եւ գործել ազգովին:

Ընդունա՞կ է հայ Սփիւռքը վերջ տալու ներքին պաղ պատերազմին:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԾՆՈՒՆԴ ԱՌԱՒ Գ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեսփոխանական ժողովին մէջ, ազգին ներկայացուցիչները պէտք է ընտրեն հետեւեալ երեք առաջարկութիւններէն մէկը. Ա) «Ընդհանուր կառավարութիւնը» յանձնել Զօր. Կոմս տը Փալիքաոյի: Բ) Ժիւլ Ֆավր, ինչպէս արդէն ըսինք, նախորդ գիշերը պահանջած էր կայսերական ընտանիքին հեռացումը, եւ օրէնսդիր մարմնին կողմէ կառավարական յանձնաժողովի մը ընտրութիւնը. այս վերջինը «մինչեւ արեան վերջին կաթիլը պէտք է կռուի յարձակող թշնամիին դէմ եւ զայն վտարէ երկրէն»: Գ) Իսկ Թիէր կը ներկայացնէ երրորդ բանաձեւ մը. «Տրուած ըլլալով ներկայ պայմանները, Երեսփոխանական ժողովը պէտք է նշանակէ կառավարական եւ պատերազմական յանձնաժողով մը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ Սահմանադիր ժողով մը հրաւիրել:»

Անմիջապէս յանձնախումբ մը կը կազմուի այս երեք բանաձեւերը քննելու եւ տեղեկագիր մը կազմելու համար: Երեսփոխանները, ըստ սովորութեան, դուրս կ'ելլեն ժողովասրահէն՝ վերոյիշեալ յանձնախումբին անդամներուն ընտրութեան մասին կարծիքներու փոխանակութիւն ունենալու համար:

Սակայն ժողովուրդը անհամբեր է, եւ վերջ մը պիտի դնէ ժամավաճառութեան:

Թիւիլըրիի պալատին մէջ, կայսրուհին կ'ընդունի տեղի տալ եւ հրաժարիլ՝ ի տես բազմութեան, որ դռները բանալով, պալատին պարտէզին ներս խուժած է:

Ժողովուրդը ուրախութեան աղաղակներով կ'ընդունի կայսրուհիին այս որոշումը: Ութսուն տարուան մէջ, հինգերորդ անգամն է, որ Թիւիլըրիի պալատը կ'ընդունի Փարիզցիներուն ահազդու այցելութիւնը:

Աւստրիոյ Ֆրանսական դեսպանը, որ իր աւստրիացի պաշտօնակցին հետ պալատ փութացած էր, կը պաղատի Եօժէնիին, որ շուտով հեռանայ Թիւիլըրիէն:

Կայսրուհին յուսահատ ակնարկ մը կը նետէ չորս դին: Ուրեմն ամէն բան վերջացա՞ւ. պէ՞տք է հեռանայ իր փառքը կազմող շրջապատէն:

Ժամը մէկը քառորդ կ'անցնի: Խուժանը կը մօտենայ պալատին:

— «Շուտ, շուտ, աճապարեցէք Տիկին»:

Այնպահուն, երբ քովնտի դռնէ մը անցնելով Եօժէնի ինքզինքը կը նետէր սպասող կառքի մը մէջ, ժողովուրդը կը խուժէր Երեսփոխանական ժողովէն ներս, մինչ յանձնաժողովին ներկայացուցիչը կը յայտնէր երեսփոխաններուն, որ Թիէրի բանաձեւը ընդունուած է:

Ժողովուրդին ներս խուժելով առաջ կու գայ աննկարագրելի իրարանցում մը:

Փալիքաօ կը նախընտրէ առանց ուշադրութիւն գրաւելու հեռանալ. մինչ Շընայտէր վար կ'իջնէ նախագահական իր աթոռէն, որ կը գրաւուի աղմկարար կավառչի մը կողմէ: Ժողովասրահը այժմ բոլորովին գրաւուած է. «Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» կանչը կը լսուի ամէն կողմէ: Հանրապետական երեսփոխանները կը զգան վտանգը. քանի մը վայրկեան վերջ անտիրութիւնն ու անիշխանութիւնը պիտի դառնան Ֆրանսայի տէրը: Այդ պահուն է որ Կամպեթթա կը ցատկէ դէպի ամպիոնը եւ կը յաջողի իր ձայնը լսելի դարձնել բազմութեան.

— «Քաղաքացինե՛ր. երկիրը վտանգի մէջ է: Տրուած ըլլալով որ ժողովը ժամանակ ունեցաւ վարչակարգին անկումը որոշելու. տրուած ըլլալով որ մենք ենք որ կը կազմենք ժողովուրդին քուէներով ընտրուած օրինական իշխանութիւնը, կու գանք յայտարարելու որ Լուի Նափոլէոն Պոնափարթ եւ իր գերդաստանը այլեւս դադրած են իշխելէ Ֆրանսայի վրայ»:

Ծափահարութիւններ, գոհունակութեան կանչեր, «Հանրապետութիւն կ'ուզենք» աղաղակներ: Բայց վտանգը տակաւին անցած չէ. նման իրարանցումի եւ անկարգութեան մէջ կարելի չէ նիստը շարունակել:

Այդ պահուն է, որ Ժիւլ Ֆավր փայլուն գաղափարը կ'ունենայ բազմութիւնը «օդ առնել տալու» ղրկել.

— «Արիւն պէտք չէ հոսի: Այստեղ չէ որ Հանրապետութիւնը պէտք է հռչակէք, այլ՝ Քաղաքապետութեան շէնքին մէջ»:

Ժողովուրդը կը սկսի խելայեղ ծափահարել եւ յանկարծ հլու, հնազանդ կը հետեւի Ժիւլ Ֆավրի եւ Ժիւլ Ֆէրրիի, որոնք, Սէնի աջ ափէն կ'ուղղուին դէպի քաղաքապետութեան շէնքը. մինչ ուրիշ խումբ մը, Սէնի ձախ ափէն եւ Կամպէթթայի ու Փէլըթանի առաջնորդութեամբ, կ'ուղղուի դէպի նոյն տեղը:

Ոգեւորուած բազմութիւն մըն է, որ կը հետեւի իր ղեկավարներուն, բայց ոչ այլեւս սպառնացող ու գրգռուած, այլ՝ զուարթ, աղմկարար:

Քաղաքապետարանի շէնքին մէջ Փարիզի երեսփոխանները կը գտնեն եթէ ոչ ուրիշ կառավարութիւն մը, բայց գոնէ կառավարութիւն կազմելու կարող խմբակ մը: Այնտեղ է Պլանքին, որ իր կեանքին մեծագոյն մասը բանտերու մէջ անցուցած է՝ ազատութիւն պահանջած ըլլալուն համար: Այնտեղ են նաեւ՝ Տէլէքլիւզ, Ֆլուրէնս, Փիա, եւ ուրիշներ: Բայց կառա-

վարական ոչ մէկ փորձառութիւն ունեցող այս մարդիկը ի՞նչպէս պիտի կարենան կառավարել, մինչ, միւս կողմէն, Փրուսիացիները հետզհետէ կը մօտենան Փարիզի դռներուն :

Ժիւլ Ֆէրի գաղափար մը կ'ունենայ .

— « Փարիզի երեսփոխանները՝ իշխանութեան գլուխ » :

Առաջարկը կ'ընդունուի — ամէն ոք ծանօթ է մայրաքաղաքին ներկայացուցիչներուն ազգասիրութեան : Քանի մը վայրկեան վերջ, փոքր թղթիկներու վրայ գրուած, պատուհանէն ժողովուրդին կը նետուի նոր նախարարներուն ցանկը . Արակօ, Կամպէթա, Ժիւլ Ֆէրի, Կարնիէ — Փաժէս, Փէլըթան, Քրէմիէօ եւ Սիմոն : Իր գրութիւններուն համար բանտարկուած Ռոշըֆոր եւս, զոր ժողովուրդը բանտէն դուրս հանած էր, կը նշանակուի նախարար : Կառավարութիւնը կազմուած է, բայց վարչապետ չկայ տակաւին : Կ'առաջարկուի վարչապետ նշանակել զօրավար Թրոշիւն :

Աճապարանքով մարդ կ'ուղարկեն զինքը Քաղաքապետարանի շէնքը կանչելու համար : Երբ կը հասնի ու կ'իմանայ թէ զինքը վարչապետ ընել կ'ուզեն, կը հարցնէ .

— « Ընտանիքի, անհատական ստացուածքի եւ կրօնքի պաշտպա՞ն էք » :

Կը վստահեցնեն զինքը՝ թէ այո . ապա ուրեմն զօր . Թրօշիւ, որ նոյն առաւօտ իսկ «զինուորականի պատւոյն, կաթողիկէի հաւատքին» վրայ խոստացած էր կայսրուհիին, որ զինքը պիտի չլքէ երբեք, կ'ընդունի վարչապետութիւնը :

Անմիջապէս ազդ մը կը պատրաստուի, եւ կը ձեռնարկուի անոր տպագրութեան, որպէս զի Փարիզի պատերուն փակցուի :

Ահա այդ ազդին բովանդակութիւնը .

— Փարիզցինե՛ր,

Հանրապետութիւնը հռչակուած է:

Կառավարութիւն մը նշանակուած է. բաղկացած՝ հետեւեալ քաղաքացիներէն.

Էմմանուէլ Արակօ, Քրէմիէօ, Ժիւլ Ֆավր, Ժիւլ Ֆէրի, Կամպէթա, Կարնիէ – Փաժէս, Կլէ – Պիզուան, Փէլըթան, Փիքար, Ռոշըֆոր, Ժիւլ Սիմոն :

Զօրավար Թրօշիւ, վարչապետ, զինուորական եւ ազգային պաշտպանութեան հարցերում մէջ բացարձակ լիազօրութիւն ստացած է:

Կառավարութիւնը քաղաքացիները կը հրաւիրէ հանդարտութեան. ժողովուրդը պէտք չէ մոռնայ որ թշնամիին դիմացը կը գտնուի :

Կառավարութիւնը, ամէն բանէ առաջ, Ազգային պաշտպանութեան Կառավարութիւն մըն է» :

Անհրաժեշտ է նաեւ կայսրութենէն անկեալ պահել գաւառը, որ անգամ մը եւս, պարտաւոր է ընդունիլ մայրաքաղաքին պարտադրած կառավարութիւնը :

Անդին, Երեսփոխանական ժողովին մէջ, վիճաբանութիւնները կը շարունակուին տակաւին : Շուտով կը հասնի Ժիւլ Ֆավր, որ ժողովականներուն կը հասկըցնէ թէ խօսքի առեն չէ, թէ պէտք է ենթարկուին, այլապէս կառավարութիւնը խիստ միջոցներու կրնայ դիմել : —

Տրուած ըլլալով որ արտաքին թշնամին օրէ օր աւելի կը մօտենայ Փարիզի, երեսփոխանները տեղի կուտան ու կը հեռանան՝ ներքին պառակտումի տեղի չտալու համար :

Երրորդ Հանրապետութիւնը ծնունդ առած էր ու իշխանութեան տիրացած՝ առանց կաթիլ մը արիւն թափելու :

ԱՆՏՐԷ ՇԷՆԻԷԻ ՄԱՅՐԸ ՀԱ՞Յ ԷՐ

Ֆրանսացի մեծ բանաստեղծ Անտրէ Շէնիէ, որ գլխատուեցաւ կառափնատին վրայ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան առեն, ըստ իր կենսագիրներուն ծնած է Պոլիս Ցոյն մօրմէ եւ Պոլիս հաստատուած Ֆրանսացի հօրմէ : Մօրը ծննդեան մականունն էր Լոմաքա :

Արդ, Գրիգոր Սինապեան, Օսմ. կայսրութեան երբեմնի պետական խորհուրդի անդամ, Բարեգործականի մատենադարանին մէջ կատարուած պրպտումներու ընթացքին ձեռքը կ'անցնի «Մէրքիւր տը Ֆրանսի» հին թիւ մը, ուրուն մէջ գրըուած է թէ Փարիզի Թրքական դեսպանատան Ա. Թարգմանը Հայ է Լոմաքա անունով : Ասիկա փաստ մը պիտի համարուէր թէ Անտրէ Շէնիէի մայրը Հայ ընտանիքէ սերած է :

Սակայն Լոմաքա յունական անուն մըն է եւ ոչ մէկ նմանութիւն ունի հայկական անունի հետ : Այս մասին Գ. Սինապեան (ինքն ալ կաթողիկէ) սա փաստը կը բերէ .

— « Այդ թուականներուն Պոլսոյ Հայ կաթողիկէ ջոջ ընտանիքներու մէջ յունախօսութիւն կը տիրէր եւ կարելի է իրենց յունախօսութիւնը ազդած ըլլայ իրենց անուններուն վրայ» : Ասիկա հաւանական է, բայց միթէ կարելի չէ՞ որ ուրիշ յոյն ընտանիքներ ալ Լոմաքա անունը կրեն : Մանաւանդ եթէ Լոմաքա արհեստի մը կամ մարդկային Ֆիզիքական յատկանիշը ցոյց տուող անուն մըն է : Օրինակի համար մեր մէջ կան բազմաթիւ Սարաֆեաններ, Գասապեաններ, Թոփալեաններ, Գարակէօզեաններ, Գավազալեաններ, որոնք իրարու հետ ազգականական կապ չունին : Երկրորդ եթէ իր մայրը Հայ էր, ինչու համար զայն Ցոյն պիտի ներկայացնէր Փարիզի մէջ : Առոր ալ սա առարկութիւնը կրնանք ընել այն թէ գուցէ իր կաթողիկէ մայրը Հայութենէն բոլորովին հրաժարած՝ ինքզինքը Ցոյն ճանչցուցած էր, մանաւանդ այդ թուականներուն կաթոլիկ եւ լուսաւորչական պայքարը սուր հանգամանք առած էր, Անտրէ Շէնիէ ինքն ալ պիտի փափաքէր որ իր կտակներուն մէջ յունական արիւն գտնուէր, որպէսզի իբրեւ բանաստեղծ օժտուած ըլլար յոյն մուսաներու ներշնչումով :

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂՈՒԷՍԻՆ ՊՈՉԸ

(ՓԱՍՏԵՐԸ ԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Աղուէսին միակ վկան իր . . . պոչն է :

Երկոտանի աղուէս մը, հետեւելով իր չորքոտանի նմանակին, առէնէ մը ի վեր ձեռնարկած է զրպարտչական արշաւի մը Դաշնակցութեան և Դաշնակցական յայտնի գործիչներու դէմ, վկայութեան կոչելով միշտ եւ միայն իր պոչը . . .

«Արեւ», իր 1958 Սեպտեմբեր 2ի թիւով եւ «Անոնց դերասանութիւնը» խորագրին տակ, կը գրէ, ի միջի այլոց .

« Ջահակիր» պարբերաթերթը, որ Դաշնակցական ղեկավարներուն կեղծիքը եւ դերասանութիւնը փաստող վաւերաթուղթեր հրատարակելու մասնագիտութիւնը ունի, Տէր Թովմասեանի այս նամակը հրատարակելու առթիւ, այսպէս կը վերջացնէ իր տեսութիւնը —

« Այս նամակը կ'ապացուցանէ բարեբախտաբար, որ Դաշնակցական պետերը դժալի տեսակէն դերասաններ են, կեղծաւոր փարիսեցիներ, հասարակ արհեստաւորներ : Իրենց գործունէութիւնը ապրուստի միջոց մըն է ուրեմն, եւ ոչ մէկ գաղափարական, հայրենասիրական եւ ազգասիրական հիմ չունի : Ուրեմն պէտք չէ զարմանալ այն հակազգային եւ հակահայաստանեան եպերելի գործերուն համար, որ կը կատարեն . . .» :

Արդարեւ, այս « վարձու յարկարաժինը», որ կը կոչուի «Ջահակիր», իր 1958 Օգոստոս 9ի թիւով հրատարակած էր կեղծ ու չինովի նամակ մը, զոր իբր թէ Սահակ Տէր Թովմասեան գրած եւ ղրկած է իր եղբօր, Երեւան :

Այդ նամակին մէջ՝ մեր ընկերը իբր թէ կը գրէ .

« Միայն ծերութեանս օրերուն ես հասկցայ, որ զուր կորսնցուցած եմ կեանքիս լաւագոյն տարիները : Դէպքերուն ողջ ընթացքը կը հաստատէ որ մեր կուսակցութիւնը գտած չէ աջակցութիւն Հայերու մեծ մասին մօտ : Առոր առաւել նաեւ չատերու մօտ ստեղծած է զայրոյթ ու առեղջութիւն մեր հանդէպ : Երիտասարդ սերունդն ալ մեծ մասամբ չի աջակցիր մեզ» :

« Վարձու յարկարաժինը», նամակին պատճէնը հրատարակելով, անոր կցած է հետեւեալ բացատրութիւնը .

« Ջահակիր », դարձեալ փաստով, անծանօթ առաքողէ մը ստացած է նոր փաստաթուղթ մը : Անիկա նամակ մըն է, գրուած Ֆրանսայի հայ գաղութին ականաւոր գործիչ Սահակի (Սահակ Տէր Թովմասեանի) կողմէ, եւ ուղղուած իր եղբօր՝ Հայկին : »

Այս ծանօթութեան մէջ իսկ կ'երեւի աղուէսին պոչը :

Նախ՝ սուտ է, որ այդ նամակը իրեն ղրկուած է փոստով :

Երկրորդ՝ սուտ է, որ առաքողը անծանօթ է իրեն :

Իրողութիւնն այն է, որ նամակը իրեն ղրկուած է ոչ թէ «անծանօթ առաքող»ի մը կողմէ, այլ տրամադրուած է ծանօթ աղբիւրէ մը :

« Անծանօթ առաքող»ը գործակալ մըն է, որ ԿԵՂԾՈՒԱԾ նամակ մը կը տրամադրէ ուրիշ գործակալի մը :

Կը կրկնենք, նամակը ԿԵՂԾՈՒԱԾ է, պատրաստուած է Ներսը եւ ղրկուած է դուրս՝ չենք գիտեր թիւ քանի՞ գործակալին :

Սահակ Տէր Թովմասեան երեսուն տարիէ ի վեր ոչ մէկ կապ ունի հայրենաբնակ իր եղբօր եւ միւս ազգականներուն հետ :

Սահակ Տէր Թովմասեան տրամաբանօրէն չէր կրնար նման բովանդակութեամբ նամակ մը գրած ըլլալ իր եղբօր, որ Երեւան կ'ապրի : Սահակ Տէր Թովմասեան չէր կրնար չգիտնալ, որ Երեւանի մէջ ամենախիստ գրաքննութիւն կայ, մանաւանդ յայտնի Դաշնակցականներու նամակներուն համար :

Տանք նաեւ քանի մը փաստեր այն մասին, թէ նամակը կեղծուած է ստուգապէս :

Սահակ Տէր Թովմասեան հայագէտ չէ, բայց կրնայ իր լեզուն գրել անսխալ : Իր նամակին մէջ գործածուած են կարգ մը բառեր, որոնք ինքնին կը հաստատեն, թէ ուր գրուած է այդ կեղծ վաւերաթուղթը :

Ահա այդ բառերը, որոնք աղուէսին պոչը ցոյց կուտան որոշապէս .

ա) Ցետեւանք : բ) Արտահայտել : գ) Ապրեցա : դ) Հաջորդ : ե) Ցեռեւարար : զ) Հաջողութիւն : է) Լավագոյն : ը) Ցանդէպ : թ) Ցանդերձ : ժ) Ցին :

Այս բառերը գրուած են հայաստանեան ուղղագրութեամբ : Այսքանը կը բաւէ հաստատելու համար, թէ խնդրոյ առարկայ նամակը գրուած չէ Ֆրանսայի մէջ, այլ գրուած է Երեւանի մէջ : Գրուած չէ Սահակ Տէր Թովմասեանի կողմէ, այլ գրուած է Զեկայի ներսի գործակալներուն կողմէ եւ «միրայօժար կերպով» տրամադրուած դուրսի գործակալներուն :

Այսքանը պարզ ու յստակ է մեզի համար : Պարզ ու յստակ է նաեւ, թէ ով է «անծանօթ առաքողը» : Պարզ ու յստակ է նոյնպէս, թէ ով է ստացողը :

Մնացածը մեզ չի հետաքրքրեր . թերեւս կրնայ հետաքրքրել քրէական յանցանքներ քննող դատարանը, որուն դիմած է արդէն ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան :

Բնաւ պիտի չզարմանանք, եթէ օր մը մեր գիրն ալ կեղծուի եւ մեր անունով նամակներ հրատարակուին Գահիրէի «վարձու յարկարաժին»ին մէջ :

««ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

« Ցառաջ»ի Սեպտեմբեր 2ի թիւին մէջ, « Տպաւորութիւններ Մարսէյլէն» վերնագրին տակ, Գ. Մ. Տ. Պետրոսեան ակնարկելով Աստուածածնայ տօնին օրը Մայր Եկեղեցիի ժամերգութիւններուն, կը գրէր —

« Երգեցողութիւնները կը շարունակուին . . . փոխուած եղանակներով » :

Արդ գիտել կուտանք թէ «փոխուած» բան չկայ, երգուածը Կոմիտասի պատարագն էր (բացի միջանկեալ կարճ անցքէ մը), մէկ ծայրէն միւսը իր ամենահարազատ եւ ճշգրտագոյն վիճակին մէջ, առանց մէկ նօթի փոփոխութեան :

Մեղադրելի չէ որ Կոմիտասի Պատարագին անծանօթ մարդիկ փոխուած համարին ամէնէն վաւերականը՝ մեր եղանակներուն :

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳԵՑԻԿ ԵՐԿՍԵՌ ԴԱՍՈՒ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՃՇԴՈՒՄ .— «Գործոց բարեաց» յաջողութիւն մաղթել ընդունուած է մեր աղօթքներուն եւ Տէր Ողորմեաներուն մէջ, եւ կը ծանուցուի բոլոր եկեղեցիներու բեմերէն : Թղթակից մը կը խեղաթիւրէ այդ խնդրանքին իմաստը, ծանուցանող քահանային վերագրելով առեւտրական ռէքլամի նման խօսքեր :

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (251)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Նրանք չատ անգամ հեռացնում էին իրանց արիւնարբու ամուսինների զազանային բարբարոսութիւնները խղճուկ Հայաստանից, կամ նրանց չնորհիւ Հայաստանը վայելում էր այս եւ այն իրաւունքները : Դուք, տիկին, նրանցից մէկն էք :

Տիկնոջ գեղեցիկ աչքերի մէջ փայլեց ամօթխածութեան կրակը : Ասլանի խօսքերը բաւական փաղաքչական երեւացին նրան : Նա ոչինչ չպատասխանեց, բայց եղբայրը, որ բոլոր ժամանակ լուռ էր, հարցրեց .

— Ինձ չատ զարմացնում է մի բան, թէ ո՞րպէս Կարապետ հայր սուրբին կամ նրա համախոհներին կարող էր յայտնի լինել գաղտնիքը :

— Շատ հասարակ կերպով, — պատասխանեց Ասլանը եւ պատմեց անցեալ դէպքերից մէկը, որը յատկապէս ինձ համար՝ թէ չատ հետաքրքրական էր եւ թէ չատ ամօթալի . . .

Դու յիշո՞ւմ ես, ընթերցող, Տիրամօր վանքի տօնախմբութեան ժամանակ, այն խաղաղ խորհրդաւոր գիշերը : Երբ ես եւ գեղեցիկ Մարօն, նստած նրանց վրանի մուտքի հանդէպ, քաղցր խօսակցութեան մէջ էինք : Ուխտաւորների ընդարձակ բանակի մէջ տիրում էր խորին լռութիւն : Ցանկարծ հեռուից լսելի եղաւ երգեցողութեան մի հիանալի ձայն : « Այդ ճգնաւորի ձայնն է», ասաց Մարօն : Նա «ճըգնաւորին» ցերեկով տեսել էր Կաթնաղբիւրի ձորում, իսկ նոյն գիշերը, փոքր ինչ առաջ, ես տեսայ նրան իմ քեռի Պետրոսի վրանում, նրա եւ տէր Թօդիկի հետ խօսելիս : Ի՞նչ խորհուրդ ունէին, ես չգիտեմ, որովհետեւ ես չուտով թողի եւ հեռացայ նրանց մօտից . Երբ Մարօն ասաց ինձ «ճգնաւորի ձայնն է», ես հետաքրքրուեցայ այդ խորհրդաւոր ճգնաւորով, եւ աւելի մեծ եղաւ իմ զարմանքը, երբ Մարօն յայտնեց ինձ, որ նա Ասլանն է : Ցետոյ մենք սկսեցինք երկար խօսել ծըպտեալ Ասլանի վրայ, որ յեռնային ճգնաւորի կերպարանքով թափառում էր վանքի չրջակայքում եւ ուխտաւորների բանակի մէջ : Բայց մենք այնքան անզգոյշ էինք, որ ամենեւին չէինք մտածում, որ վրանի միջից երկու սուր ականջները լըսում էին մեր խօսակցութիւնը : Դա պառաւ խաթունն էր, որին քնած էինք կարծում : Դու յիշո՞ւմ ես, ընթերցող, այն սոսկալի սպառնալիքները, որ զայրացած Մարօն կարդում էր իմ քեռի Պետրոսի, տէր Թօդիկի եւ նրանց համախոհների մասին :

Դու եւ այն մոռացած չես լինի, որ յետոյ ես եւ Մարօն գիշերով գնացինք ծըպտեալ ճգնաւորի, — Ասլանի մօտ, գտանք նրան ծովեզերքում մի այրի մէջ, եւ մինչեւ առաւօտ մնացինք այնտեղ : Այդ բոլորը լցնում են պառաւ Խաթունի միամիտ գլուխը զանազան կասկածներով, որը, առանց դրանց եւս, իմ եւ Մարոյի յարաբերութիւնների վրայ միշտ ծուռն աչքով էր նայում : Խաթունը մոլեռանդ է . դա այն հաւատաւոր կանանցից մէկն է, որ կարծում են, թէ ամէն բան պէտք է ասել տէրտէրին :

Իսկ այդ դէպքում, նա աւելի պատճառներ ունէր յայտնելու տէր Թօդիկին բոլորը, ինչ որ լսել էր նա մեր այն գիշերուայ խօսակցութիւնից : Ասում եմ, պատճառներ ունէր, որովհետեւ Մարոյի անխոհեմ սպառնալիքները վերաբերում էին ըստ մեծի մասին տէր Թօդիկին, եւ հաւատաւոր պառաւը պարտք էր համարել զգուշացնել քահանային : Տէր Թօդիկը, ինչպէս յայտնի է, այն տեսակ անձինքներից է, որ «սեւ ջրից սեր կը քաղեն», այսինքն, ամենաչնչին բանից օգուտ քաղել գիտեն,

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

(Շար. Ա. էջէն)

Հ. Ալեքեան շատ աւելի բուռն է իր դատումներուն մէջ (*Գրական Թերթ*, Օգոստոս 31): Թերթի Ա. էջի զոյգ սիւնակներուն վրայ սրտագին կոչ մըն է որ կ'ընէ հայրենաբնակ մտաւորականը՝ « Կանչում է խարազատ դպրոցը » խորագիրով :

Շեշտելէ ետք թէ «միւս գիտելիքների հետ միասին կարեւոր նշանակութիւն ունի նաեւ մայրենի լեզուի ու գրականութեան դասաւանդումը» Հ. Ալեքեան կը գրէ, մասնաւորապէս.— *Ցաւօք սրտի, լեզուի ու գրականութեան դասաւանդումը գեռ. ռեսպուբլիկայի ոչ բոլոր դպրոցներում է գտնւում բարձր մակարդակի վրայ: Երբեմն այդ առարկայի համար ընտրւում են ոչ պիտանի դասատուներ : Պատահում են նաեւ դէպքեր, երբ իրենք, դասատուները ոչ միայն շարահիւսական, այլեւ... ուղղագրական սխալներ են անում, լաւ չգիտեն մայրենի գրականութիւնը :*

Մեզի համար դառն է կատարել այս հաստատումը, աւելի ճիշդը՝ արձականգ տալ Հայաստանի մէջ իսկ կատարուած ցաւալի այս յայտարարութեան: Ինչպէ՞ս կարելի է երեւակայել, թէ ժողովուրդ մը իր հայրենի հողերուն վրայ իսկ չի գիտեր մայրենի իր լեզուն: Ո՛չ միայն ժողովուրդը, պարզ բանուորը կամ պաշտօնեան՝ այլեւ... ուսուցիչները : Եթէ «պուրժուա – նացիոնալիստ»ներ չըլլային եւ ունենայինք նոյն ուղղագրութիւնը՝ հաւանական է որ Պէյրութէն հայերէնի դասատուներ ղրկէինք... Երեւան : Այդ պարագային, Հայաստանի ուսանողները ալ չէին ըլլար այնպէս՝ ինչպէս կը հաստատէ Հ. Ալեքեան.— *Հետեւելով բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնների ընդունելութեան քննութիւններին, կարելի է նկատել, որ միջնակարգ դպրոցներն աւարտած զգալի թիւով երիտասարդներ վատ գնահատանքի են արժանանում լեզուից եւ գրականութիւնից: Ինչպէ՞ս կարելի է աւարտել միջնակարգ դպրոցը եւ չիմանալ, ասենք, թէ ով է Խաչատուր Աբովեանը, Շիրվանզադէն, Պռոշեանը, Թումանեանը, թէ ինչ նշանաւոր երկեր ունեն հայ գրականութեան այդ խոշոր կլասիկները :*

Ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել այն պարագան, թէ Հայաստանի մեր երիտասարդները չեն գիտեր հայերէն եւ կը սորվին ռուսերէն (կ'ենթադրենք): Աւելի քան տխուր այս երեւոյթին գլխաւոր պատճառներէն մէկը անհոռնի ուղղագրութիւնն ու այլանդակուած լեզուն չէ՞ արդեօք: «Ինտերնացիոնալ» Զիմզիմովիչներուն հանոյք պատճառելու համար ուկեղինիկ մեր լեզուն անդամահատողները ի՞նչ կը մտածեն այս մասին: *Հայքէյ*ի հոգեբանութիւն չէ՞ հայ տղոց համար պատրաստուած հայերէն դասագիրքերուն մէջ թխմել Լենին «պապա»ի, Սթալին «քեռու» եւ Նորելուկ խրուշչեւ «ազբօր» մասին գրուած լորձնաշուրթն փառաբանութիւններ :

Հայաստանի մեր համայնավարները կը վախնան որ հայ տղաքը անմա՞սն կը մնան «հումանիստ»ական այդ «հրաշալիք»ներէն:

Բայց չէ՞ որ հայ տղաքը հայերէնէ աւելի ռուսերէն կը սորվին եւ այդ լեզուով իրենց համար դիւրին է կարդալ «պարտիայ»ի ղեկավարներուն... արկածախնդրութիւնները:

Ամէն պարագայի մէջ յուսադրիչ է տեսնել թէ քանի մը իրաւ հայրենասէր մտաւորականներ անդրադարձած են տխուր իրականութեան եւ իրենց կարելին կը փորձեն, որ հայ տղաքն ու աղջիկները հայերէն սորվին գէթ... Հայաստանի մէջ :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ :

×

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 26ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1959 Փետրուար 22ին Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ: Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, ընկերուհի Ֆլօրա Շէօհլաեանի և Տէր և Տիկին Ս. Տէր Թովմասեանի, իրենց սիրեցեալ քրոջ Անժէլ Քրիսեանի *կսկծալի մահուան առթիւ:*

×

Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Գօմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակիցներ՝ Նշան Պետրոսեանի, Աբրահամ Պէկլէրեանի, Գէորգ Աբրահամեանի, Այրի Տիկին Ալթուն Տինկճեանի, Այրի Տիկին Ֆիլոր Տինկճեանի եւ զաւակներուն, Գրիգոր Գարակեավուրեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր, քրոջ, եւ ազգականին Այրի Տիկին Պատասխան Աբրահամեանի *(ծնեալ Տինկճեան, Զարսանճագի Դամղազ գիւղէն) մահուան առթիւ :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաչէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Վ. Գայթանճեանի ձեռամբ տասը հազար Ֆրանքի գումարը էքս լէ Պէնի տարեկան դաշտապարահանդէսէն գոյացած, որուն կարեւոր մասը նուէրն է հոգեշնորհ Տէր Օշին վրդ. Նիկոլեանի ։ Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գարիպեանէ հազար Ֆրանք ։ Տիկին Թ. Յովհաննէսեանէ հազար Ֆրանք ։

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան :

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 10ին, Խաչվերացի երեկոյեան Թափօր ժամը 4·30ին:

Բշ. 15 Սեպտեմբեր, յիշատակ Մեռելոց, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ Խաչվերացի տօնին առթիւ : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի Շաւիլի հայ դպրոցին նախկին ուսուցչուհի Տիկին Լուսին Սարգիսեանի *մահուան քառասունքին առթիւ:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ Կոմիտասեան երկսեռ Երգեցողութիւնով եւ Խաչահանգստի մասնաւոր արարողութիւնով: Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի նաեւ Մեռելոցի յատուկ Հոգեհանգստեան պաշտօն, իսկ կէս օրէ ետք ժամը 4·30ին տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի աւանդական Թափօրն ու Անդաստանը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արեւմտ. Գերմանիայէն Տիգրան Կարապետեան կը փնտռէ իր ազգականները Յակոբ եւ Նազարէթ Հաճեանները (Աֆիոնցի), որոնք Վալանս ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել՝

Kaiserslautern 5 Vogelweh 4030
Allemagne

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի «Մարտունի» շրջանէն Եռանոս գիւղէն Այրի Տիկին Աննման Գասպարեան կը փնտռէ իր զաւակը Աւետիս Գասպարեանը որ Փարիզի շրջանները ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել՝ Մկրտիչեան Յակոբ, 3 Րիւ Մառեշալ Ժօֆըր, Էխս Ան Փրովանս, (Պ. Տիւ Ռօն):

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

2 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

Կը խօսին ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ ՏՕՔԹ. Ե. ԳՈՆԴԱԼԵԱՆ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ Կարապետ Գուլումեանի *մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :*

×

Գ. Գ. Էլէմիրզեան եւ Խաչատուրեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԷԼԷՄԻՐԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ռափայէլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Մարսէյլ .— Գուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Խաչվերացի տօնի առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղին բոլոր հին եւ նոր ննջեցելոց հոգւոյն: Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուի Թաղիս հաւատացեալ հասարակութիւնը ։

× ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարգրիտ Արթինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Տօղրամաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Աւագեան, Մարսէյլի Հայ Լեգէոնական Միութիւնը, Տարօն – Սասնոյ Զորի Հայր. Միութիւնը, Գուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընկերները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի ժամը տասնին Գուլվար Օտտոյի Ս.Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, զինակից ընկերոջ, հայրենակիցին եւ ընկերոջը

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալի յիշատակը յարգողները ։

×

Գ. Գառնիկ եւ Վրէժ Ստեփանեան, Տիկին Վարդուհի Տէր Նապարէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Գուլվ. Օտտոյի Հայոց եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ ծնողքին Տիգրան Ստեփանեանի *մահուան 11րդ տարեդարձին եւ* Ովսաննա Ստեփանեանի *մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները ։*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Յ.Դ.Շրջ. ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը: Նոյն տեղը, նոյն ժամին :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի օրակարգին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Հայ մատրան սրահը ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 16–ին, Ցոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացի վարչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 5·30ին, Իսիի Խրիմեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի տօն՝ վերացման Սրբոյ Խաչի Ս. եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեշնորհ Տ.Գարեգին վրդ. Սարգիսեան, յաւարտ Ս. պատարագի տեղի կ'ունենայ ընդհ. ննջեցելոց համար մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն: Իսկ երեկոյեան Թափօր, շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրենք այս հանդիսութեան ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 – PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 13 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8292 34EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4093

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՐԴԵԱՆ ՀԱՆԳՈՅՑ

Ալժերիան Ֆրանսայի անբաժան մասը կը կազմէ : Պարզապէս նահանգ մը :

Այդ պատճառաւ ալ նոր Սահմանադրութեան մէջ ո՛չ մէկ մասնաւոր տրամադրութիւն կայ անոր մասին :

Զօրավար Տը Կոլ երբ մէկ կողմէ անկախութիւն կը խոստանայ Ափրիկէի գաղթավայրերուն՝ որոշ պայմաններով, Ալժերիան կը նկատէ Ֆրանսական հող եւ Ալժերիացիներն ալ՝ Ֆրանսայի քաղաքացի՝ համբողջական բաժինով :

Իր երեք համբորդութիւնները որոշ չափով պարզեցին մթնոլորտը : Սակայն հակադիր տեսակէտները հաշտեցնելու ջանքերը դրական արդիւնքի մը չյանգեցան :

Կարելի չեղաւ լուծել գորդեան հանգոյցը :

Այն կամակերպութիւններն ու անձնաւորութիւնները, որոնք անվերապահ կերպով դրական դիրք բռնած են նոր Սահմանադրութեան եւ հանրաքուէին հանդէպ՝ չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնները Ալժերիոյ մասին :

Ազատականական ճակատը կը շարունակէ իր ընդդիմութիւնը զօրավարի ծրագրին եւ առաջարկներուն դէմ : Նոյնիսկ անոր վերջին այցելութեան առթիւ սատակացուց նռնակներ, ընդունելու համար իր հակառակութիւնը :

Կաթոն Տէֆէր Փռովանսալի իր ծանօթ յօդուածին մէջ յոյս կը յայտնէր, որ վարչապետը՝ նոյնպէս վճռած է վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին եւ այնտեղ տանիլ քաղաքականութիւն մը, որ նպաստ ունենայ ժողովուրդներու մտայնութեան եւ ամբողջ աշխարհի մէջ առաջ եկած յեղաշրջումը :

Ու կ'աւելցնէր թէ՝ իր համոզումով զօրավար Տը Կոլ այն միակ անձնաւորութիւնն է, որ բաւարար հեղինակութիւն ունի անհրաժեշտ զոհողութիւնները պարտադրելու մէկ կամ միւս կողմին՝ ի պաշտպանութիւն Ֆրանսայի եւ Ափրիկէի գերագոյն շահերուն :

Վարչապետը քաղաքական հասունութեան եւ կացութիւնը ըմբռնելու անժխտելի ապացոյցներ տուաւ՝ Ափրիկէի եւ Մատակասքարի բնակիչներուն անկախութիւն առաջարկելով, Թունուզի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելով, Մարոքի Սուլթանին բարեկամական նամակ ուղղելով եւ Եգիպտոսի հետ առկախ խնդիրները կարգադրելով :

Այս բոլորէն ետք՝ Մարսիլիոյ ընկերվարական քաղաքապետը կը յուսայ, որ վարչապետը բանաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ընէ Ալժերիոյ համար : Ու կը հրաւիրէ զայն այս նպատակով անմիջական բանակցութեանց ձեռնարկել Ալժերիոյ մէջ՝ «անոնց հետ որոնց դէմ կը կռուինք» :

Արմատական — ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ Մէնտէս — Ֆրանս, որ կը քարոզէ «ո՛չ» պատասխանել հանրաքուէին, դիտել կուտայ թէ մեծ յոյսեր դրուած էին զօրավարին վրայ երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ՝ խաղաղ լուծում մը յանգեցնելու համար Ալժերիոյ կնճիռը : Սակայն այդ յոյսերը չիրականացան :

« Մայիս 13»ի շարժման ղեկավարները անդրդուելի կը մնան իրենց տեսակէտներուն մէջ, դժուարացնելով լուծման կարելիութիւնները :

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին դրական ելքը մեծապէս պիտի դիւրացնէ նաեւ Ալժերիոյ խնդրին կարգադրութիւնը :

Տարակոյս չկայ, որ իր դիրքը ամրացնելէ վերջ, զօրավարը աւելի մեծ հեղինակութիւն պիտի ունենայ կտրելու համար գորդեան հանգոյցը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ.— ԵԹԷ ՏԸ ԿՈԼԸ ՉԷՔ ՈՒԶԵՐ, Ո՞Վ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷՔ

■

ԿԱՑԵԱԼ՝ ՄԷՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍԻ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ օր բացուեցան երկու մեծ համագումարներ, — Ընկերվարական եւ Արմատական, — որոնք մեծ նշանակութիւն ունին հանրաքուէի պայքարին համար :

Ընկերվարականներն ու Արմատականները ներկայ Խորհրդարանին մէջ ունին 267 ներկայացուցիչներ, ընտրուած՝ վեց միլիոն քուէներով, բայց երկու կուսակցութիւններն ալ բաժնուած են զանազան թեւերու : Երկուքին մէջ ալ ձախ ընդդիմադիրները զօրաւոր շարժում մը կը ներկայացնեն :

Ազգ. Ժողովի նախագահ Լը Թրոքէր դիրքը ճշդած է արդէն եւ «ոչ»ի կողմնակից է :

Այսուհանդերձ, ուշագրաւ է այլ պարագայ մը : Մինչ Արմատականներու մէջ բազմաթիւ անհատներ իրարու դէմ են եւ անհամաձայն իրարու՝ Ընկերվարականները կը յարգեն մեծամասնութեան կամքը եւ կ'ենթարկուին կուսակցական կարգապահութեան : Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ ազատ ըլլան թեր կամ դէմ քուէարկելու, ինչ որ կը [illegible] մասնաճիւղեր :

Ընկերվարական ընդդիմադիրներն՝ ալ բաժնուած են իրարու միջեւ : Կի Մոլէի կառավարութեան երեք նախարարները՝ Կազիէ, Փինօ, Ժագէ «ոչ»ի կողմնակից են, բայց կ'ընդունին ներկայ կառավարութեան քաղաքականութիւնը, իր գըլխաւոր գիծերուն մէջ : Միւս թեւը կը կազմեն Մայէր, Տէփրէօ եւ Վերտիէ, որոնք Ֆլիմլէնի դահլիճին տապալումէն ի վեր եղած ամէն բանի դէմ են :

Իսկ լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ Կի Մոլէ ուղղակի դիրք ճշդեց «ոչ»երուն դէմ, հարց տալով անոնց.— Ուրիշ ո՞վ կ'առաջարկէք : Պատրա՞ստ էք յաջորդելու : Որո՞նց հետ. համայնավարնե՞րուն : Շատ են հարցումները :

Անդրադառնալով իր քաղաքական ուղեգիծին, Ընկերվարականներու ընդհանուր քարտուղարը ըսաւ.— Ես աւելի ջերմ կոլեան չեմ՝ քան հինգ ամիս առաջ, բայց կը կարծեմ թէ երկիրը պէտք ունէր այդ մարդուն, Մայիսին : Կը մտածեմ թէ իր ներկայութիւնը՝ իշխանութեան գլուխ, ամէնէն օգտակարն է ազգին համար : Այսուհանդերձ, մենք պէտք չէ ձգենք որ առանձին մարդ մը մտածէ մեր մասին : Անիկա ձեզի բսած էի արդէն այն ատեն՝ երբ դուք բաժնուած էիք Մէնտէսի թեր ու դէմ : Գալով անոնց՝ որոնք անձնական հաշիւներ ունին, ուրիշ կուսակցութիւններու մէջ թող երթան :

Մոլէի վճռական խօսքերը պատճառ չէին սակայն, որ ընդդիմադիրները յարձակումի անցնին կուսակցութեան հետեւած քաղաքականութեան դէմ : Մազիէ կը յիշէ Մայիս 27ի ընկերվարական խորհրդարանական խմբակցութեան որոշումը՝ « զօրավիդ չկանգնիլ Տը Կոլի թեկնածութեան» : Անոր կը յաջորդէ Ռու, որ կը ճշդէ մասնաւորապէս .— Վարչակարգին տագնապը արդիւնք է գաղութներու հարցերը լուծելու մեր անկարողութեան եւ գաղութներու ժողովուրդներուն անմիջապէս անկախութիւն չկարենալ տալու մեր անորոշութեան :

Կի Մոլէի պատասխանը չուշացաւ.—Տը Կոլ միակ անձն է, որ կրնայ առաջարկել այդ անկախութիւնը :

Նախկին վարչապետը կ'աւելցնէ, թէ Ընկերվարականներու նպատակը ժողովուրդներու ազատագրութիւնը չէ, այլ՝ անհատներու ազատագրութիւնը, ամէն ճնշումէ, նոյնիսկ ազգային ճնշումներէ. «անզարգացեալ ժողովուրդներու համար քաղաքական անկախութիւնը բաւական չէ, հարկ է նաեւ տնտեսական անկախութիւն. այլապէս, միայն քաղաքական անկախութեամբ անոնք պիտի դառնան գաղութները վարչակարգի մը, որ աշխարհի ամէնէն անտանելին է — Խորհրդային վարչակարգը » :

Վերջապէս, կուսակցութեան գործունէութեան տեղեկագիրը, որ ներկայացուեցաւ Կի Մոլէի կողմէ, ընդունուեցաւ ժողովականներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ. 598ի դէմ 3.139 ձայնով եւ 136 ձեռնպահութեամբ :

Այնուհետեւ վիճաբանութիւնները սկըսան, բայց առաջին քուէարկութիւնը ցոյց կուտայ թէ Կի Մոլէ պիտի յաղթէ նաեւ այս անգամ :

Լիոնի մէջ բացուեցաւ Արմատականներու համագումարը, լարուած մթնոլորտի մը մէջ : Տալատիէի նախագահութեամբ ժողովականները միաձայնութեամբ վաւերացուցին կուսակցութեան Բիւրոյին գործունէութիւնը :

Առաջարկուեցաւ, որ Համագումարը իր դիրքը ճշդէ նոր Սահմանադրութեան դէմ :

Բուն վիճաբանութիւնը սկսաւ :

Մէնտէս Ֆրանս, որ իր դիրքը ճշդած էր արդէն ժողովականները պիտի համոզէ որ «ոչ» քուէարկեն, բայց Ֆելիքս Կայեառ պիտի պաշտպանէ «այո»ն :

Մինչ Ընկերվարականներու համագումարին արդիւնքը որոշ չափով ծանօթ է արդէն, Արմատականներու տալիք որոշումին մասին առ այժմ կարելի չէ բան մը ըսել :

× Զօր. Տը Կոլ, խօսակցութեան մը ընթացքին ճշդած է.— Հանրաքուէի մէջ եթէ վաթսուն առ հարիւր «այո» ունենանք՝ պատուաբեր արդիւնք մըն է, իսկ 70 առ հարիւրը՝ յաղթանակ :

Օրէ Օրին

ԹՈՒՂԹԷ ՍԼԱՔՆԵՐ

Ճահիճը, դարձեալ, սկսած է փրփրիլ :

Այս անգամ՝ նոր «տակտիկա» որդեգրած են մեր հակառակորդները՝ փորձելով հարուածել Դաշնակցութիւնը, հաստաբուն կաղնի :

Կը փորձե՞ն ներքին պառակտում ըստեղծել մեր շարքերուն մէջ, առանց անդրադառնալու որ Դաշնակցականը պարզապէս կ'արհամարհէ ռամկավար - հնչակ - համայնավար խմբակին « կարծիք »ը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ.— օձառի պղպջակ :

« Վարձու յարկաբաժին » մը, — ինչպէս կնքած է *Յուսաբեր* — վերջերս ըսկըսած է հրատարակել Դաշնակցական անհատներու «նամակ»ներ : Շինովի նամակներ, որոնց միակ առաւելութիւնը ձեռագիրներու ... նմանութիւնն է, եթէ առաւելութիւն կարելի է նկատել գեղծարարութիւնը :

Չենք գիտեր, բայց լսած ենք թէ այս կամ այն ձեւով կարելի է կեղծել անհատի մը նամակը, բաւական է որ ըլլայ անոր ձեռագրին մէկ նմոյշը :

Կարեւորը այդ չէ սակայն, այլ՝ փարախին վարձակալներուն միամտութիւնը :

Այս երանելիները հրատարակած են ընկեր Ս. Տէր Թովմասեանի մէկ «նամակ»ը, զոր իբրեւ թէ մեր ընկերը գրած ու ղրկած է Երեւանաբնակ իր եղբօր :

Ինչո՞ւ այսքան իրարանցում : Ի՞նչ կ'ուզեն :

Պարզ է ինծի համար, թէ ինչ կ'ուզեն իրենք գիրենք Դաշնակցութեան հակառակորդի պատուանդանին վրայ բարձրացուցած այս խեղճերը :

Եւ իրենց ուզածը առօք - փառօք տեղաւորած են ընկեր Սահակի «նամակ»ին մէջ.—

« Միայն ծերութեանս օրերուն ես հասկցայ, որ զուր կորսնցուցած եմ կեանքիս լաւագոյն տարիները : Դէպքերուն ողջ ընթացքը կը հաստատէ որ մեր կուսակցութիւնը գտած չէ աջակցութիւն Հայերու մեծ մասին մօտ : Ատոր առաւել նաեւ շատերու մօտ ատեղծած է զայրոյթ եւ ատելութիւն մեր հանդէպ : Երիտասարդ սերունդն ալ մեծ մասամբ չի աջակցիր մեզ» :

Նամակը շինուած է ա'յս հատուածին համար :

Պահ մը ենթադրենք, թէ ընկեր Ս. Տ. Թովմասեանն է այդ տողերուն հեղինակը : Վարձակալներուն հաճոյք պատճառելու համար, ենթադրենք որ մենք ալ գրած ըլլանք նման տողեր : Բայց,

Ա.— Համայնավարը կը հաւատա՞յ թէ *«մեր կուսակցութիւնը գտած չէ աջակցութիւն Հայերու մեծ մասին մօտ»* :

Բ.— Ռամկավարը ինչպէ՞ս կրնայ հաւակնիլ որ Դաշնակցութիւնը *«շատերու մօտ ստեղծած է զայրոյթ եւ ատելութիւն մեր հանդէպ »* :

Գ.— Հնչակեանը երազին մէջ իսկ կրնա՞յ տեսնել թէ *«Երիտասարդ սերունդն ալ մեծ մասամբ չի աջակցիր մեզ»* :

Անշուշտ, չեն հաւատար :

Եթէ հաւատային իրենց ըսածին՝ ժամավաճառ պիտի չըլլային այսպիսի խեղճութիւններով :

Մեր հակառակորդները չեն կրցած մարսել, որ Դաշնակցութիւնը կը մնայ հզօր եւ կանգուն՝ հայ ժողովուրդին ցոյց տուած լայն աջակցութեան շնորհիւ :

Սփիւռքի հայաշատ գաղութներուն մէջ Հայութիւնը Դաշնակցութեան կը վստահի իր իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը՝ Դաշնակցական երեսփոխաններ ղրկելով խորհրդարան :

Մեր կուսակցութեան հակակշռին են թակայ դպրոցները կը յորդին հազարաւոր աշակերտներու բազմութեամբ :

Միջին Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպա ու Ամերիկա՝ երիտասարդական մեր կազմակերպութիւնները, իրենց հազարաւոր անդամներով, խանդավառ գործունէութիւն ցոյց կուտան բոլոր մարզերու մէջ :

Փոխարէն՝ « Միացեալ ճակատը » կը տառապի հիւանդութենէ մը՝ որ կը կոչուի ... անդամներու չգոյութիւն :

Հէ՜յ երանելիներ, փոխանակ նամակներով զբաղելու՝ աւելի լաւ չէ՞ որ ձեր հիւանդութեան դարմաններուն մասին մտածէք :

ԱՐՄԷՆԱԿ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Ցառաջ, հեռաձայնով).— Ուրբաթ առաւօտ Պէյրութէն հեռաձայնով ստացած մեր լուրերուն համաձայն՝ կացութիւնը սկսած է բարելաւուիլ : Հայկական թաղամասերը համեմատաբար աւելի հանդարտ են : Հինգշաբթի օր կռիւ մը պատահած է կառավարութեան կողմնակից եւ հակառակորդ Հայերու միջեւ . հայ համայնավար մը սպաննուած է ընդհարումներու ընթացքին :

Քաղաքական ճակատի վրայ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Նախագահ Շամունէ ետք տեսակցութիւն մը ունեցած է նաեւ զօր. Շեհապի հետ, առաջարկելով որ նորընտիր նախագահը ամերիկեան ուժերու հեռացումը պահան-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՂԱԳՍ ԺԱՄԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ

Գ.

Թաղմավարական մի օրէնք գոյութիւն ունի. եթէ թշնամուն չես կարող հարուածել ճակտից, աշխատիր թեւերից կամ թիկունքից զարնել: Վախ չունիմ, որ տրուած հարցին չկարողանամ պատասխանել «ճակատից»: Ընդունա՞կ է Հայը ... Հայը ամէն բանի ընդունակ է. երբ Վանը պաշարուած էր մահ բերող թշնամիներով, ամենահաշտ թշնամի Հայերն անգամ միացան եւ ճակատեցին թշնամու դէմ: Երբ, միւս կողմից, ծանր երկունքով ծնունդ առաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, հերոսների մէջ հերոս մի հայորդի լքեց հայրենիքը եւ հեռացաւ արտասահման այն կարճամիտ ամբաստանութեամբ, թէ՝ թուրքն է շնորհել մեզ անկախութիւնը, կարծես իր եւ իր ազգակից հայրենակիցների թափած արեան գինը չլինէր Հայաստանի ազատութիւնը: Այո, զարմանալի ազգ է Հայը՝ ընդունակ ամէն բանի, բայց մեր ժամանակաշրջանում կարո՞ղ է մտածել եւ գործել ազգովին, կարո՞ղ է վերջ տալ ներքին պաղ պատերազմին, դժուար է պատասխանել «ճակատից»:

Ընդունա՞կ է — չգիտեմ, բայց գիտեմ, որ պէտք է:

Ի հարկ է, քանի Մայր – Հայրենիքը ազատ չէ, աներեւակայելի է, որ Սփիւռքի Հայութիւնն էլ միանայ քաղաքականօրէն ազգովին: Մէկի հայեացքը ուղղուած պիտի լինի դէպի Մոսկուա, միւսինն՝ դէպի Նիւ Եորք — Սովետները կամ Միացեալ Ազգեր: Այս երկու փիլիսոփայութիւնները կարելի չէ հաշտեցնել քաղաքական գետնի վրայ: Բայց ժողովուրդների կեանքը միայն քաղաքականութիւնից բաղկացած չէ: Անտարակոյս, քաղաքականութիւնը հիմնական ազդակ է, միայն անկախութեան սահմաններում ազգերը գտնում են իրենց լրիւ ինքնութիւնը եւ գոյութեան ու զարգացման ապահովութիւնը: Սակայն, անկախութիւնը միակ ստորոգելին չէ ազգային գոյութեան՝ կան եւ ուրիշ, թերեւս, աւելի էական հիմնական ստորոգելիներ: Հողը՝ օրինակ: Մի այլ սեփական հողի վրայ կարող է ազգը յարատեւել եւ լրիւ կերպով բարգաւաճել: Մշակոյթը — առանց ազգային մշակոյթի անկախութիւն էլ հնարաւոր չէ: Մանաւանդ, հայրենիքի սահմաններից դուրս, Սփիւռքում, մշակոյթը վճռական գործօն է ազգապահպանութեան: Մի ժողովուրդ, որ կորցնում է իր մշակոյթը դատապարտուած է մահուան ազգովին եւ քաղաքականապէս:

Մշակոյթը մի ժողովուրդի մտաւոր ու հոգեկան ստեղծագործութեան արդիւնք է եւ իր էութեամբ համազգային է: Լեզու, կրօն, պետութիւն, արուեստ, գրականութիւն — սրանք են ազգապահպանութեան հիմնական գործօնները եւ ընդհանուր սեփականութիւն են ազգի բոլոր անդամներին: Դաշնակցական Դանիէլ Վարուժանի բանաստեղծութիւնները ոգեւորում են ամէն Հայ՝ եւ Դաշնակցական եւ Ռամկավար, եւ Լուսաւորչական եւ կաթոլիկ ու բողոքական եւ նոյնիսկ բոլշեւիկ: Ռամկավար Վահան Թէքէեանի ստեղծագործութիւնը հարազատ է որքան Ռամկավարի, նոյնքան եւ Դաշնակցականի սրտին: Բոլշեւիկ Եղիշէ Չարենցը միայն համայնավարների սեփականութիւնը չէ — համահայկական է:

Մշակոյթը միակ գետինն է, որի վրայ անխտիր բոլոր Հայերը հաւասարապէս կարող են ոտք դնել: Եւ ահա այդ գետինն է, որ խուսափում է Սփիւռքի Հայերի ոտքի տակից: Քաղաքակիրթ եւ հաճելի ձեւերով Հայերի կոտորած է տեղի ունենում:

Ծորճ Մարտիկեանի հետ ես ներկայ եղայ Գուէնոս Այրէսի հայ ուսանողական միութեան դասախօսական մէկ ժողովին: Արժանթինի մէջ, շուրջ 40 հազար հոգի, հայկական, կարելի է ըսել, ամենաերիտասարդ գաղութն ունինք՝ բարեկեցիկ, գործունեայ եւ հայրենասէր: Գուէնոս Այրէսի Ուսանողական Միութիւնը մօտ երեք հարիւր անդամ ունի. առողջ տեսքով, աշխոյժ տղաներ եւ աղջիկներ: Եւ սրտի կսկիծով մենք տեսանք, որ մի մասը բոլորովին հայերէն չգիտէ եւ մեզ հետ խօսում էին թարգմանի միջոցով. միւսների մեծ մասն էլ հազիւ թոթովում էր հայերէն: Մարտիկեանը արտասուեց ի տես այդ ողբերգութեան:

Նոյնն է պատկերը եւ Ուրուգուէյի մայրաքաղաք Մոնտէվիտէոյում, ուր 25 տարուց ի վեր ապրում են 8 – 10.000 աշխատաւոր Հայեր: Եւ Պրազիլի Սան Փաուլոյի մօտ տասը հազար բարեկեցիկ եւ շինարար հայ գաղութում: Եւ Լատին Ամերիկայի միւս երկրներում, ուր սեւ ճակատագիրը նետել է Հայերի զաւակներին: Եթէ այս վիճակը շարունակուի, մի քանի սերունդ անցած՝ Հարաւ. Ամերիկայէն այլեւս հայութեան հետք չի մնայ, ինչպէս չէ մնացած Գալիցիայում կամ գրեթէ չէ մնացած Հնդկաստանում:

Ազգային տեսակէտից աւելի սարսափելի է Հիւս. Ամերիկայի 250.000 Հայերի վիճակը: Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Կիլիկիայի փլուզումից յետոյ, Ամերիկահայ պանդուխտները, որոնք ապրում էին հայրենիք վերադառնալու յոյսով, 1921 – 22 թուականներին, դիմեցին զանգուածային ամուսնութեան այլեւս Ամերիկայում հաստատուելու դիտաւորութեամբ:

Երբ ես, 1930ին, նորից այցելեցի Ամերիկա, համարեա իմ բոլոր ծանօթները ամուսնացած էին, տուն – տեղ ունէին զաւակների տէր: Ապշեցուցիչ էր երեխաների բազմութիւնը հայաբնակ վայրերում: Մինչեւ 7 – 8 տարեկան սքանչելի մանչեր եւ աղջիկներ հիանալի խօսում էին հայերէն:

Երբ 1939ին նորից վերադարձայ Ամերիկա, ցաւով տեսայ, որ նախկին հայախօս սերունդից քիչերը պահել էին իրենց մայրենի լեզուն, շատերը քիչ – շատ հասկանում էին, բայց չէին կարող հայերէն ազատ արտայայտուել, շատ – շատերն էլ հայերէն չգիտէին: Ծեղակրօն ուխտերում դեռ մնացել էր հայերէնը, բայց ժողովներում ,մեծ մասամբ ,տիրող էր անգլերէնը: Եւ մեր ղեկավարութիւնը, խուճապի մատնուած, դարման էր փնտռում ճերմակ ջարդի դէմ:

Այսօր այլեւս Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան ուխտերում հայերէն չեն խօսում: ժողովներ, արձանագրութիւններ, դասախօսութիւններ, թղթակցութիւններ,— ամէն բան կատարւում է անգլերէն: Ձեւի համար միայն, իբրեւ ծէս, «երկրորդ քարտուղարը» կազմում է հայերէն արձանագրութիւն, որ ոչ ոքին ոչինչ չի ասում: Այժմ այլեւս գոյութիւն չունի Հայ Ամերիկացի, այլ Ամերիկացի Հայ ...

Եւ եթէ այս է պատկերը Ամերիկայի Դաշնակցական նոր սերունդի, որ ամէնից աւելի նախանձախնդիր է հայապահպանութեան, կարելի է երեւակայել, թէ ինչ դրութեան մէջ է Ամերիկահայ միւս երիտասարդութիւնը: Վիճակագրութիւն չկայ, բայց կարելի է ասել. թէ ամերիկահայութեան կէսէն աւելին Ամերիկա ծնած սերունդ է: Այդ սերնդի հազիւ 10–15 առ հարիւրը մնացել է հայութեան ազգային մթնոլորտում: Նախագահ Ուիլսընի օրերին. Հայը Ամերիկայում համարւում էր ամէնից դժուարութեամբ ձուլուող տարրը: Այսօր, աւաղ, Հայը շատ արագ կորցնում է իր ազգային ինքնութիւնը: Պատճառը հասկանալի էր թերեւս, եւ բնական, բայց կարելի չէ հաշտուել ազգակործան այդ երեւոյթի հետ:

Ցաւալի է կացութիւնը եւ Եւրոպայում, մանաւորապէս Ֆրանսայի հոծ գաղութի մէջ: Այստեղ եւս «սպիտակ ջարդը» աւեր է գործում:

Իսկ ի՞նչ է անում Հայութիւնը ինքնապաշտպանութեան համար:

Խօսքս ի հարկէ, Սփիւռքի Հայութեան մասին է: Երեւանին հետաքրքրական չեն այս հարցերը: «Երեւանն է խօսում» — ամէն օր Երեւանի ռատիոյի խօսնակը անոյշ խօսքերով թոյն է ներարկում ըՍփիւռքի հայրենակարօտ Հայերի մտքերի մէջ, յիմարական առասպելներ հիւսելով բազմիցս «լիկուիդացիայի» ենթարկուած Դաշնակցութեան մասին եւ՝ պաշտպանութեան տակ առնելով զանազան նենգամիտ ստահակների, բայց մի օր չլսեցինք կարեկցութեան խօսքեր կամ Սփիւռքի ցաւերը դարմանելու տրամադրութիւն:

Չորս տասնեակ տարիներ առաջ, երբ Միասնիկեան յեղափոխութեան էր մղում տարագիր Հայերին իրենց պատսպարող երկրների իշխանութեան դէմ եւ «մաքրագործուած» Եսայեանի բերանով յայտարարում էր ի գիտութիւն արտասահմանի Հայերի, թէ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը «ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», նման վերաբերումը դեռ ըմբռնելի էր, բայց այսօր, երբ շատ պաղ ու տաք ջուր անցել է Երեւանի կամուրջների տակից, առնուազն աններելի է: Կարելի չէ ամէն չարիք բացատրել միայն Մոսկուայի պարտադրանքով, անկասկած. Երեւանն էլ բաժին ունի ըՍփիւռքի մէկ միլիոն Հայութեան դէմ հետապնդուող ոճրագործ քաղաքականութեան դէմ: Այլապէս. քառասուն տարուայ ընթացքում գոնէ մէկ հատիկ անկեղծօրէն սրտցաւ խօսք, մէկ հատիկ շինարարական ծրագիր, մէկ հատիկ դըրական ձեռնարկ, մէկ անգամ ազգային մտահոգութիւն, լսուած կը լինէր Երեւանից Սփիւռքի Հայութեան վիճակը բարելաւելու նպատակով: Քար անտարբերութիւն լաւագոյն դէպքում եւ, առհասարակ, ատելութիւն ու թշնամանք — այս է եղել եւ շարունակում է մնալ բոլշեւիկների քաղաքականութիւնը դէպի արտասահմանի Հայութիւնը:

Այսպիսի պայմաններում, քանի նման վերափոխումը չէ փոխուած, կարելի չէ դրական գործ սպասել Երեւանից: Եթէ մեզ հանդիստ ձգեն, դրա համար էլ պէտք է շնորհակալ լինենք: Դրական գործ կարելի է եւ պէտք է սպասել Սփիւռքի Հայութիւնից: Ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնապահպանութեան բնազդը պէտք է, ի վերջոյ, զարթնի դրա մէջ՝ մղելով համազգային գործունէութեան օրուայ ահաւոր չարիքի՝ ապազգայնացման դէմ:

Արդ՝ ի՞նչ կարելի է եւ պէտք է անէ Սփիւռքի Հայութիւնը: Ո՞րն է այս ծրագիրը, որի շուրջ հնարաւոր է ազգային ճիգերի համախմբումը: Ընդհանուր նպատակի շուրջ:

Տեսանք արդէն՝ ընդհանուր նպատակ գոյութիւն ունի — մշակոյթը, իբրեւ ազգապահպանութեան եւ ազգային ուժերի միացման հիմնական գործօն: Քաղաքականութիւնը ներկայ ժամանակներում ազգապահպանման ազդակ չէ: Ընդհակառակն, ազգացրման ու պառակտման ազդակ է:

Հետեւաբար, Սփիւռքի Հայութիւնը, ազգապահպանութեան գործում, կարող է եւ պէտք է միանայ եւ բոլոր ուժերը կեդրոնացնէ Հայ Մշակոյթի շուրջ:

Սփիւռքի Հայութեան ազգապահպանութեան գլխաւոր զէնքը, այսօրուայ պայմաններում, մեր կարծիքով, եկեղեցին է: Եկեղեցական ազդակի կարեւորութիւնը հասկացել են նոյն իսկ կրօնի մահացու թշնամի բոլշեւիկները: Խօսքը կրօնական զգացումի մասին չէ, այլ եկեղեցու ընկերային դերի: Անգլիասաքսոն եւ Լատին Ամերիկաներում ,մանաւանդ, եկեղեցին մեծ ուժ է ժողովուրդների կեանքում: Հակակրօն համայնավարներն եւս, առանց միջոցների մէջ խտրութիւն դնելու, օգտագործում են այդ ուժը իրենց նպատակների համար:

Սփիւռքի Հայութեան ինքնապաշտպանութեան տեսակէտից եւս եկեղեցին մեծ արժէք ունի, բայց հայ իրականութեան ամենատկար ճակատը եկեղեցին է: Եւ այդ ոչ թէ այն պատճառով, որ Հայութիւնը բաժանուած է յարանուանութիւնների, այլեւ ամէն յարանուանութիւն ինքը իր մէջ: Հայ կաթողիկէութիւնը, օրինակ, որոշ կերպով շերտաւորուած է զուտ ազգային եւ, այսպէս ասենք, լատինացման կուսակից հոսանքների, որոնք շատ էլ հաշտ չեն միմեանց հետ: Հայ բողոքականութիւնը աւելի մտահոգիչ պատկեր է ներկայացնում ազգային տեսակէտից: Ճիշդ է, վերջերս, մանաւորապէս Լիբանանում, յատկապէս երիտասարդութեան մէջ, կարծես ազգային արթնութեան շրջան է սկսած, Ամերիկացի հայ բողոքականութեան ստուար զանգուածը անշեղ քայլերով եւ թւում է թէ գոհունակութեամբ դիմում է դէպի օտարացում: Չէ՞ որ «արքայութիւն ընդունելու համար ազգային անցագիր չի պահանջւում»:

(Մնացեալը յաջորդով) Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԻՒՐԱՆԻՈՄԻ ՊԱՇԱՐԸ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մնայուն աշխատակիցներէն Եան Հասպրուքի մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալը:

19րդ դարուն, Եւրոպայի տնտեսական զարգացման գլխաւոր ազդակներէն մէկն այն էր, որ հարուստ էր այդ շրջանին ուժ արտադրող գլխաւոր նիւթով՝ հանքածուխով:

20րդ դարուն, սակայն, արդիւնաբերական զօրաւոր տնտեսութիւն մը ունենալու համար քարիւղը դարձած էր անհրաժեշտութիւն. իսկ Եւրոպա շատ աղքատ է քարիւղի տեսակէտէն, եւ իրեն պէտք եղած քարիւղին մէկ շատ փոքր մասը միայն կրնայ արտադրել:

21րդ դարուն, իւրանիոմն է, որ պիտի դառնայ ուժի գլխաւոր արտադրիչը եւ այնպէս կը թուի թէ Եւրոպա շատ աւելի հարուստ է իւրանիոմով քան քարիւղով: Սակայն, եթէ «իւրանիոմ»ի նոր եւ հարուստ հանքեր չգտնուին Եւրոպայի մէջ, Եւրոպա «իւրանիոմ»ի դարուն մէջ եւս պիտի չըլլայ տնտեսական առաջնակարգ ցամաքամաս մը, ինչպէս էր հանքածուխի դարուն:

Բ. աշխարհամարտէն առաջ, «իւրանիոմ»ի գործածութիւնը շատ սահմանափակ էր, եւ Երկաթէ վարագոյրէն դէպի արեւմուտք գտնուող եւրոպական ցամաքամասին մէջ «իւրանիոմ»ի հանքեր գոյութիւն ունէին միայն Փորթուկալի մէջ:

Բ. աշխարհամարտին վերջաւորութեան յայտնի եղաւ, որ ապագայի հրաշքը «իւրանիոմ»ը պիտի ըլլայ. եւ ամէն երկրի մէջ սկսան պեղումներ կատարուիլ այդ յարգի հանքը գտնելու յոյսով: Եւրոպական երկիրներէն Ֆրանսան էր առաջինը որ լուրջ աշխատանք թափեց այս ուղղութեամբ. իր ճիգերը յաջողութեամբ պսակուեցան. եւ այսօր Ֆրանսա կը հանդիսանայ «իւրանիոմ»ի առաջին արտադրիչ երկիրը՝ Եւրոպայի մէջ: Լիմուզէնի, Մասիֆ Սանթրալի, Վանտէի, Մատաքասկարի եւ Կապոնի մէջ կը գտնուին «իւրանիոմ»ի Ֆրանսական հանքերը. այլ շրջաններու մէջ ալ փնտռտուքներ կը շարունակուին. Եթէ նկատի չունենանք Քոնկօն (մասնաւորաբար պելժիական Քոնկօն), ամբողջ Եւրոպայի ու իր գաղութներուն «իւրանիոմ»ի արտադրութեան հինգ եօթներորդը կը պատկանի Ֆրանսայի:

«Իւրանիոմ» կրնայ գտնուիլ երկրաբանական որեւէ կազմութեան մէջ, յաճախ ուրիշ մետաղներու հետ խառնուած. որ եւ է հանք մը, որ 2 – 3 առ հարիւր «իւրանիոմ» կը պարունակէ, արդէն իսկ հարուստ հանք կը նկատուի: Այս իսկ պատճառով, շատ աւելի հետաքրքրական է զտման գործարանները տեղւոյն վրայ բարձրացնել, եւ զտուած իւրանիոմը մետաղ – իւրանիոմի (Իւ – 238) վերածել, քան թէ մեծ քանակութեամբ հող եւ հանք փոխադրել հեռաւոր վայրի մը մէջ, գտնուող գործարան մը:

Ֆրանսա այժմ այս ձեւի երկու գործարաններ ունի, որոնք 180.000 թոն մետաղ զտելով տարեկան 350 թոն Իւ – 238 կ'արտադրեն: 1959ի սկիզբը երկու նոր գործարաններ եւս պիտի ունենայ, իսկ 1961ին՝ երկու ուրիշներ եւս:

Պատերազմէն ի վեր Ֆրանսա արդէն իսկ ծախսած է 35 միլիոն տոլար՝ պեղումներու եւ այժմ բանող երկու գործարաններուն համար. 1959ին բացուելիք երկու նոր գործարաններուն համար յատկացուցած է 26 միլիոն տոլար եւս. իսկ 11.5 միլիոն տոլար ալ այս ուղղութեամբ ծախսած է Մատաքասկարի եւ Ափրիկէի մէջ: Ֆրանսա կը յուսայ Իւ – 238ի տարեկան իր արտադրութիւնը հազար թոնի բարձրացնել մինչեւ 1961, 2500 թոնի՝ մինչեւ 1970 եւ երեք հազարի՝ մինչեւ 1971:

Մինչեւ նոր պահեստներու յայտնաբերումը, Ֆրանսա այժմ ունի 15.000 թոն Իւ – 238ի պահեստ մը, եւ 50 – 100.000 թոնի հասնող մետաղ – իւրանիոմի յաւելեալ պահեստ մը:

Եւրոպայի միւս երկիրներէն ո՛չ մէկը այս մարզին մէջ կը հասնի Ֆրանսայի, հակառակ անոր որ ամէն կողմ պեղումներ կը կատարուին մեծ թափով: Գերմանիոյ մէջ գտած են խոստմնալից կէտեր եւ շուտով պիտի ձեռնարկեն աշխատանքի: Իտալիա եւս կը յուսայ «իւրանիոմ»ի հանքեր գտնել իր հողին վրայ: Մինչդեռ այնպէս կը թուի թէ Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսամպուրկ զրկուած են այս թանկագին մետաղէն:

Այս պարագան այնքան ալ մեծ դժբախտութիւն մը չի ներկայացներ Պելժիոյ համար, որովհետեւ Պելժիական Քոնկոյի մէջ «իւրանիոմ»ի հարուստ հան –

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԴՌՆԲԱՑԷՔ ԵՒ ՕԾՈՒՄ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Երկար տարիներէ ի վեր Միլանոյի գաղութը կ'երազէր ունենալ իր սեփական եկեղեցին: Այսօր, վեց Սեպտեմբեր, այդ երազը կ'իրականանայ շնորհիւ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիարպէքիրեան հարազատներուն, որոնք ի յիշատակ իրենց ծնողաց Զարուհիի եւ Մանուկի՝ Միլանոյի մէջ, Վիա Եոմելլիի վրայ, կանգ կուտան իսկապէս գեղեցիկ եկեղեցիի մը, որ միջնադարեան մեր կրօնական ճարտարապետութեան իր կառոյցով՝ բոլորիս կը խօսի ոչ միայն մեր ազգային աւանդութիւններէն այլ պատմութենէն եւ կրօնքէն:

Ճարտարապետներն են Զարեհ Սուրեան եւ Լունարտոն, իրենց օգնական ունենալով՝ Գ. Վոլփին:

Սրբավայրը հրջապատուած է գեղեցիկ պարտէզով մը. մարմարակերտ սանդուխը կ'առաջնորդէ դէպի մուտքի երկշարք սիւները, որոնք իրենց գագաթներուն կը կրեն թակոյկաձեւ նրբօրէն աշխատուած խոյակներ. պէ աւելի եռ՝ նոյնանման երկու կիսասիւներ, որոնց միջեւ կը բացուի մուտքի սքանչելի դուռը, որուն վրայ բարձաքանդակ կը նշմարուին խաչակիր թեւաբաց արծիւը, մեր պատմական վեց եկեղեցիներու հարազատ վերարտադրութիւնները.— Աղթամարի Ս. Խաչը, Օձունի եկեղեցին, Զուարթնոցը, Վաղարշապատի Հռիփսիմէ սրբատունը, Մարմարաշէնն ու Թալինի աղօթատունը:

Հազիւ ներս՝ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ մարմարեայ երկգոյն սալայատակին վրայ փորագրուած «Տուր խաղաղութիւն Ազգիս» բացատրութիւնը, որուն «Խաղաղութիւն» բառին տեղ զետեղուած է սպիտակ աղաւնին, ձիթենիի ճիւղը իր կարմիր կտուցին:

Մեր ձախին՝ Յ. եւ Ս. Տիարպէքիրեան եղբայրներուն ծնողաց բարձրաքանդակ պղնձեայ կիսանդրիները, գործ՝ Փրօֆ. Գետեսքիի, եւ մարմարափոր ոսկեզօծ հայերէն եւ իտալերէն հետեւեալ վերատառութիւնները.

«Զարուհի Տիարպէքիրեան, ծնեալ յիզմիր 1-5-1859. վախճանեալ ի Միլան 22-2-1928: Մանուկ Տիարպէքիրեան, ծնեալ յիզմիր 9-3-1856. վախճանեալ ի Միլան 4-3-1926. Որդիքն կառուցին զայս լաւերժ յիշատակ»:

Հոս, այս առիթով, փոխադրուած են բարեբարներուն ծնողաց աճիւնները, որոնք երեսուն տարիէ ի վեր կը հանգչէին Միլանոյի գերեզմանատան Կոթողականի մէջ:

Մեր աջին՝ նոյնպէս երկլեզու, կը կարդանք.— «Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիարպէքիրեան կառուցին զայս եկեղեցի ի յիշատակ իրենց սիրելի ծնողաց:»

Եկեղեցին, որ կ'անուանակոչուի Քառասուն Մանկանց՝ 14 ջահերով լուսաւորուած է, որոնց բարձրութեան կը գտնուին 14 բազմագունեան լուսամուտներ, որոնց վրայ վերարտադրուած են ազգային պատմական սրբավայրեր, բոյսի եւ թռչունի զարդանկարներ, ինչպէս կենդանապիրները մեր եկեղեցւոյն մեծ սուրբերուն, Ս. Սանդուխտ կոյս, Ս. Հռիփսիմէ, Առաքեալներ Թադէոս եւ Բարթողիմէոս, Ս. Ներսէս մեծ պարթեւ, Ս. Մեսրոպ, Ս. Սահակ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Ներքնամասը կը կրէ 16 երակաւորուած մարմարեայ կարմիրի զարնող սիւներ, չորսը՝ ամբողջական, տասը՝ մասնակի եւ չորս հատ եկեղեցւոյն չորս անկիւններուն մէջ մխրճուած: Բոլորն ալ կը վերջանան խոյակներու տարբերակներով, խաղողի ողկոյզներ, լայնաբաց տերեւներու ոլորուն թեքումներ, որոնց մէջ բոյն դրած է հայկական խաչը:

Եկեղեցին ներքնապէս սպիտակածեփ է, գմբէթը երկնագոյն, որուն խորութեան մէջ կը բացուին ութ վարդագոյն պատուհաններ, որոնք արեւուն լոյսին թափանցումով կը ստեղծեն հաճելի ջերմութիւն մը:

Նախքան յառաջանալը դէպի խորան, մեր ձախին եւ աջին կը նշմարենք Ս. Յովհաննու Մկրտչի եւ Ս. Սարգսի գունագեղ կենդանապիրները, (գործ Փրօֆ. Լոնկարէզզիի) որոնց առջեւ կը պլպլան կարմրալոյս կանթեղներ:

Կիսակամարը որ կ'աղեղանայ խորանին մուտքին վրայ՝ իր ճակտին կը կրէ հետեւեալ վերատառութիւնը.— «ԼՈՒՍԱՒ. Աստուածութեան Քո Քրիստոս Լուսաւորեցեր Սուրբ ԶԵԿԵՂԵՑԻ»:

Վարագոյրը՝ գոյ կարմիր, որուն կեդրոնը ոսկեգօծ բարձի վրայ բազմեր է խաչակիր Գառն Աստուծոյ: Ապա հրաշալի արծաթագործ կանթեղը, որ կը լուսաւորէ խորանը, որուն վրայ կը բարձրանան նրբակերտ ոլորագնաց զոյգ սիւներ, վերջանալով ջահաձեւ բոցալեզու: 12 աշտանակներ կը պլպլան ճերմակ մեխակներու ողողումին ընդմէջէն. մարմարաձեւ գծագրուած շրջանակին մէջ Թագակիր Ս. Աստուածամայրն է ու Յիսուս Մանուկը, երկրագունտը ափին մէջ. այս եւս գործ՝ Փրօֆ. Լոնկարէզզիի: Եկեղեցին շուտով պիտի օժտուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ Քառասուն Մանկանց պատկերներով եւս:

Խորանին վերեւ կամարուող գմբէթիկը բաց երկնագոյն է, թռչունի, բոյսի, ծաղկի եւ խաչի բազմագունեան փոփոխակներով:

Խորանին աջին եւ ձախին կը գտնուին զոյգ պահարանները:

Սրբավայրի ճակտին հայերէն փորագրուած է Քառասուն Մանկանց, իտալերէն՝ Հայկական Եկեղեցի յորջորջումները: Կը նշմարուին նաեւ բարձրաքանդակ զոյգ աղաւնիներ, ու մարմարակերտ խաչը անոնց միջեւ. ալ աւելի վեր, ուր կը սկսի գմբէթին բոլորակը՝ Հայկական Խաչը մէջն մինակ. արտաքնապէս, Սրբավայրը շուրջ բոլորուած է հայկական դասական ճարտարապետութեան յատուկ դեղաքանդակներով:

Սեպտեմբեր վեցին, ժամը ճիշդ 17ին, սկսաւ Դռնբացէքի արարողութիւնը, նախագահութեամբ Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքին եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեանի, որոնք իրենց կողքին ունէին Փարիզի Տէր Յարութիւն քահանան, Միլանոյի գաղութին հոգեւոր տէր արեղայ Օշին Նիկոլեանն ու աւագ սարկաւագ Բժ. Օննիկ Աւագեանը: Դպրաց դասը կը ղեկավարէր Փարիզէն փոխ դպրապետ Գ. Խաչիկ Նշանեան:

Եկեղեցին եւ իր շրջակայքը կը յորդին հաւատացեալներով, որոնք եկած են Ամերիկայէն, Ֆրանսայէն, Զուիցերիայէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն, Պոլսէն, Միջին Արեւելքի երկիրներէն, Զինաստանէն, եւայլն:

Յաջորդ առաւօտ, 7 Սեպտեմբեր, Կիրակի, Ս. Պատարագի Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ Գ. Արա Գարթեւեան, որուն երգչախումբին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ծանօթ երգչուհի Իրիս Փիլպիլեան եւ փոխ դպրապետ Խաչիկ Նշանեան:

Կը պատարագէ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան: Ժողովուրդը կը յորդի դէպի պարտէզն ու յարակից փողոցները. իտալացի բարեկամներ, երկիւղածօրէն կը յառաջանան դէպի խորանը:

Առաջին կարգի վրայ կը նշմարուին Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիարպէքիրեան եղբայրները իրենց ընտանեկան պարագաներով, ապա Միլանոյի Նահանգապետ փաստաբան Ալտօ Բագաթիի փոխանորդ Փրօֆ. Մարքինէնկին, անձնական քարտուղար Տոքթ. Մոնարքօն, օտարականներու գրասենեակին վարիչ Տոքթ. Տէ Ֆոքաթիսը, ռուս համայնքին ծերունազարդ հոգեւոր հայրը: Ս. Եպիս. Մանուկեան կը կարդայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի երկու հեռագիրները, որոնց առաջինով Գ. Սարգիս Տիարպէքիրեանի կը շնորհէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի առաջին կարգի ադամանդակուռ Պատուանշանը, զոր անցեալին շնորհած էր արդէն իր երէց եղբօր Յովհաննէսի:

Կը քարոզէ Պատրիարք հայրը. յորդորելով ապրիլ հաշտ, անհասկացողութիւնները կը փարատին երբ հոգիներուն մէջ նստեր են բարեկամեցողութիւնն ու ողջմտութիւնը:

Պատարագը կ'աւարտի ժամը 13.30ին:

× Կ'արժէ անդրադառնալ թէ ինչպէս գործեց եւ հասաւ իր նպատակին եկեղեցւոյ շինութեան գործով պարապող յանձնախումբը.— Բժ. Երուանդ Արզումանեան, Գարոններ՝ Երուանդ Հիւսիսեան, Յակոբ Սրապեան, Ժան Յովհաննէսեան եւ Անտրէ Յովակիմեան, որոնց կողքին իբրեւ օժանդակ մարմին Տիկիններ՝ Զըւարթ Սէֆէրեան, Պէատրիս Շալճեան, Արմինէ Սրապեան, Սոնա Իպիշեան եւ Ալիս Գորանեան:

Յանձնախումբին տարած երկար տարիներու յամառ աշխատանքը վեր է ամէն գնահատանքէ. ան յաղթեց հարթել բազմաթիւ եւ բազմատեսակ դժուարութիւններ. ատոր համար Միլանոյի գաղութը երախտապարտ է անոր:

Կիրակի երեկոյ, ժամը 8.30ին, ի պատիւ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիարպէքիրեան եղբայրներուն հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ Փրինչիփէ Սաւոյեա պանդոկին գեղեցիկ սրահներուն մէջ. ներկայ էին շուրջ երկու հարիւր հայրենակիցներ: Յաջորդաբար գրաւոր ուղերձներով խօսք առին Հոգաբարձութեան ատենապետ Գ. Երուանդ Հիւսիսեան, Իտալիոյ Հայոց վարչութեան նախագահ Բժ. Երուանդ Արզումանեան եւ ճարտարապետ Գ. Զարեհ Սուրեան. երախտագիտութեան եւ բարձր գնահատանքի խօսքերով: Բժ. Երուանդ Արզումանեան, Միլանոյի գաղութին կողմէ, Յովհաննէս եւ Սարգիս հարազատներուն նուիրեց ոսկի շքեղ մետայլներ, որոնց վրայ արուեստի նրբին երանգներով գծագրուած է Քառասուն Մանկանց եկեղեցին:

Իտալացի սիրելի անձնաւորութիւն մը երկար խօսեցաւ, ուղղելով իր խօսքը՝ իր երախտագիտութեան բարեկամ Տիարպէքիրեան եղբայրներուն. ապա յուզումով խօսեցաւ Յարութիւն Տիլիֆզեան: Կարդացուեցան բազմաթիւ հեռագիրներ: Մէջընդմէջ, ղեկավարութեամբ Գ. Արա Գարթեւեանի՝ երգչախումբը երգեց հայրենակարօտ երգեր: Օր. Ալիս Փիլիպիլեան երգեց, հայերէն եւ իտալերէն: Ամէնէն վերջ խօսք առին կաթողիկոսական պատուիրակն ու Պատրիարք Հայրը, շեշտելով բարեսիրական ոգին, որուն այնքան պէտք ունի մեր ժողովուրդը, ցրուած ի սփիւռս աշխարհի:

Այո, Միլանահայութիւնը երախտապարտ է Յ. եւ Ս. Տիարպէքիրեան հարազատներուն, որովհետեւ իրենց կատարած մեծ գործով հաւատքի տուն մը տուին անոր:

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

...քեր կան, որոնք մինչեւ վերջերս կը հայթայթէին Եւրոպայի պէտք եղած իւրանիումը, հակառակ անոր որ արտադրութեան 75 առ հարիւրը կը գնուէր Մ. Նահանգներու կողմէ:

Տնտեսական մարզին մէջ, իւրանիումով կարելի է ստանալ ելեկտրական ուժ: Մինչեւ 1967 շատ տարածուած պիտի ըլլայ «իւրանիում»ով [illegible]րու գործածութիւնը, որոնք տարեկան 2300 Թոն Իւ – 238ի փոխարէն պիտի արտադրեն 7500 մէկավաթ ելեկտրականութիւն (մէկ մէկավաթը կը համապատասխանէ հազար քիլովաթի): Կը կարծուի թէ մինչեւ 1967 Եւրոպան բոլորովին ինքնաբաւ պիտի ըլլայ այս ձեւի հիւլէական ուժի տեսակէտէն:

Գաղափար մը տուած ըլլալու համար յայտնենք, որ Մ. Նահանգներու «իւրանիում»ի պաշարը 170.000 Թոն է, տարեկան ութ հազար Թոն արտադրութեամբ: Ֆանտոսալի պաշարը մէկ միլիոն Թոն, որուն շնորհիւ կը յուսան մինչեւ 1960 տարեկան իրենց արտադրութիւնը հասցնել 10 – 15.000 Թոնի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու ակադեմիայի Արուեստի հաստատութեան երաժշտական – ազգագրական արշաւախումբը այցելած է Սեւ Ծովի ափերուն վրայ գտնուող հայաբնակ վայրերը՝ հայ ժողովրդական երգեր լսելու եւ գրի առնելու նպատակով: Ինչպէս յայտնի է Տրապիզոնի եւ շրջակայ Հայերը 19րդ դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ մեծ հոսանքներով գաղթած են Աբխազիա: Ազգագրական – բանասիրական տեսակէտէն կարեւորը այն է, որ Աբխազիոյ հայ բնակչութիւնը պահպանած է Համշէնի բարբառը եւ ժողովրդական երաժշտական արուեստը: Արշաւախումբին մաս կը կազմէին երաժիշտներ, Գ. Հախինեան, Է. Խաչապործեան, Մ. Մանուկեան եւ ձայնագրող Հ. Մելոյեան: Մէկ ամսուան ընթացքին արշաւախումբը այցելած է հայկական ութ գիւղեր եւ գրի առած 250է աւելի ժողովրդական երգեր:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (252)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Իսկ պառաւը յայտնել էր նրան շատ բան: Նա թափ էր տուել պառաւի միամիտ գլխից բոլորը, ինչ որ յայտնի էր Որսորդի տան եւ նրա այցելուների մասին: Այնուհետեւ տէր Թոդիկը, ոչ այնքան անձնապաշտպանութեան զգացմունքից դրդուած, որքան վրէժխնդրութեան սիրով կառավարուած, վճռում է պատժել Ասլանին, մանաւանդ, որ Ասլանի եւ նրա ընկերների գործունէութիւնը ամենեւին համակրելի չէր թէ տէր հօրը եւ թէ նրա համախոհներին: Նա անմիջապէս յայտնում է իմ քեռի Գէորգին եւ Կարապետ հայր սուրբին իր ստացած տեղեկութիւնները, յետոյ իմացում են տալիս Շարիֆ – բէկին, որ այդ ժամանակ գտնւում էր Ս. Տիրամօր վանքում, եւ չորսը միասին գրում են Նահանգապետ փաշային այն նամակը, որ քանի բոպէ առաջ Ասլանը կարդաց մեզ:

— Հիմա հասկացա՞ք, թէ որտեղից Կարապետ հայր սուրբին եւ նրա համախոհներին կարող էր յայտնի լինել գաղտնիքը,— հարցրեց Ասլանը, երբ վերջացրեց իր պատմութիւնը:

Ես հալուեցայ ամօթից: Գլխաւորապէս իմ եւ Մարոյի յիմարութիւնից էր առաջ եկել այդ բոլորը: Իսկապէս մենք էինք մեր անզգուշութեամբ մատնել Ասլանին: Նա նկատեց իմ շփոթութիւնը եւ, դառնալով դէպի ինձ, ասաց.

— Դու ուրախ կաց, բոլորը կ'անցնի...

Բայց տիկնոջը աւելի հետաքրքրում էր այն, թէ ո՞րտեղից եւ ի՞նչ եղանակով հասել էին Ասլանին այդ տեղեկութիւնները:

— Ես մի օր առաջ նամակ ստացայ,— ասաց Ասլանը:

— Ես իսկոյն յիշեցի պառաւ Սուսանի մի օր առաջ յայտնուիլը Այգեստանի փողոցներում եւ Հիւբբիի կախարդական գաւազանի մէջ թագցրած խորհրդաւոր թուղթը:

— Ուրեմն դու ինձանից առաջ գիտէիր, որ մատնուած ես,— ասաց Տիկինը.— ուրեմն ես մի մեծ ծառայութիւն չարեցի քեզ, ցոյց տալով փաշայի ստացած նամակը:

— Դու ինձ շատ պարտաւորացրիր,— պատասխանեց Ասլանը:

Տիկինը ժպտաց:

— Բայց ինձ զարմացնում է,— հարցրեց նա,— թէ ի՞նչպէս կարող էին քո նամակաբերին յայտնի լինել այդ բոլոր մանրամասնութիւնները, որպէս պատմեցիր,— թէ Ֆարհադի եւ Մարոյի գիշերային խօսակցութիւնը իրանց վրանի հանդէպ, թէ Խաթունի լսելը եւ նրա խոստովանութիւնը տէր Թոդիկին, թէ այդ քահանայի եւ նրա համախոհների արած մատնութիւնը քուրդ բէկին, եւ այլն:

— Այդ բոլորը յայտնել էր իմ նամակագրին Մարօն,— պատասխանեց Ասլանը:— Երբ տէր Թոդիկը իր մօտ խորհուրդ է կազմում Կարապետ հայր սուրբի, տանուտէր Գէորգի եւ քուրդ բէկի հետ, նրանց բոլոր խօսակցութիւնը լսում է քահանայի դուստրը, Սօնան, որը մի պատուական աղջիկ է: Նա շտապում է եւ շուտով իմացում է տալիս Մարոյին, իսկ Մարօն իմ թղթակցին:— Տեսնո՞ւմ ես, տիկին, դարձեալ կանայք են շինում բանը:

— Իսկ պառաւ Խաթունի խոստովանութի՞ւնը քահանային:

— Նա ինքն է պատմում Մարոյին, երբ Մարօն հարցնում է նրանից: Ինձ գրել էին, թէ խեղճ պառաւը միշտ լաց է լինում, որ մի խոստովանութիւնը այդպիսի վատ հետեւանք ունեցաւ.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

չէ եւ միջազգային վիճակը ուժերու օգ֊ նութիւնը խնդրէ, երկրին պաշտպանու֊ թեան համար: Պաշտօնական շրջանակ֊ ները այս առնչութեամբ ոչ մէկ յայտա֊ րարութիւն կ'ընեն :

Համբըշոլտ ուրբաթ կէսօրէ ետք պիտի մեկնէր Նիւ Եորք, ուր պիտի ներկայա֊ ցնէ Միջին Արեւելքի իր շրջապտոյտին տեղեկագիրը :

Պէյրութի վաճառատուները մեծ մա֊ սով վերաբացուած են: Ընդդիմադիրներու եւ բանակին միջեւ կռիւը դադրած է : Պատահական խռովարարները միայն մերթ ընդ մերթ կը խանգարեն քաղաքին հանդարտութիւնը, աննշան միջադէպե֊ րով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ամերիկ֊ եան հեռատեսիլէն ճառ մը խօսեցաւ, շեշտելով թէ «խաղաղութիւնը վտան֊ գուած է Ֆորմոզայի մէջ»: Նախագահը ըսաւ թէ Միացեալ Նահանգները պիտի խորհրդակցին համայնավար Չինաստանի հետ, վճռական մնալով իրենց տեսակէ֊ տին վրայ: Անգլիոյ Վարչապետը իր կար֊ գին յայտարարեց թէ Լոնտոն ոչ մէկ համաձայնութիւն ունի Ուաշինկթընի հետ Ծայր. Արեւելքի տագնապին մէջ հասա֊ րակաց ուղեգիծ մը որդեգրելու համար: Միւս կողմէ ազգայնական չորրորդ զօրա֊ բաժին մը ուղարկուեցաւ Քեմոյ կղզին, ամերիկեան Դրդ նաւատորմիղին հսկողու֊ թեամբ: Հինգշաբթի օր համայնավար֊ ները 58.000 ռումբ արձակեցին Քեմոյի վրայ, մինչ ամերիկեան նաւատորմիղը զգալապէս կը զօրանայ, ներկայիս չինա֊ կան ջուրերուն մէջ կը գտնուին ամերիկ֊ եան 125 ռազմանաւեր, որոնց հինգը՝ օ֊ դանաւակիր, հինգ հարիւր օդանաւեր եւ 65.000 զինուոր, որոնց մեծ մասը մաս֊ նագիտացած է հիւլէական զէնքերու գործածութեան :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանր. Նախագահ Ճելալ Պայար, Արտաքին նախարար Զորլուի ըն֊ կերակցութեամբ գնաց Աֆղանիստան, պաշտօնական այցելութիւն մը տալու հա֊ մար Թագաւորին :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարու֊ թիւնը յայտարարեց թէ Քոփէնհակի խոր֊ հրդային դեսպան Սլավին մեռած է Մոս֊ կուայի մէջ «ծանր հիւանդութեան մը հետեւանքով »:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ հինգշաբթի օր ոչ մէկ թերթ լոյս տեսաւ. բանուորները կը պահանջեն որ Օգոստոս հինգի գործա֊ դուլի օրավարձքերը տրուին: Ուրբաթ օր միայն մէկ թերթ հրատարակուեցաւ՝ թերթի բոլոր տնօրէններուն ժամանակցու֊ թեամբ :

ԼԸ ՔՈՐՊԻՒԶԻԷ հռչակաւոր ճարտա֊ րապետը Ստոքհոլմի մէջ բացումը կա֊ տարեց իր գործերուն ցուցահանդէսին եւ ուրբաթ օր ընդունեցաւ Շուէտի Թագա֊ ւորին կողմէ, որ մեծապէս կը գնահատէ գեղարուեստը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մօտ համայնավար Չինաստանի դեսպանը կանչուեցաւ Փէքին եւ պաշտօնանկ եղաւ. այս առթիւ կը յիշ֊ ուի այն պարագան թէ Փէքինի ղեկավար֊ները պահանջած էին որ համայնավար երկիրները դիւանագիտական իրենց յա֊ րաբերութիւնները խզեն Եուկոսլաւիոյ հետ :

ԱՆԳԼԻԱ զէնք պիտի չտայ Ինտոնե֊ զիոյ հակառակ անոր որ Ճաքարթայի կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ ա֊ ռաջարկ մը ներկայացուցած էր Լոնտոն:

ՃԱՓՈՆԻ Արտաքին նախարարին եւ Տը֊ լըսի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը երկու երկիրները պիտի վերաքննեն հասարակաց պաշտպանութեան ծրագիրը: Այս ձեւով Միացեալ Նահանգները աւելի ազատօրէն պիտի օգտագործեն Ճափոնի պատերազմական իրենց խարիսխները :

ԱՆԳԼԻՈՅ Պատերազմական նախարար Սէնտս Սեպտեմբեր 22ին պիտի երթայ Ուաշինկթըն ամերիկացի իր պաշտօնա֊ կիցին հետ կարեւոր խորհրդակցութիւն֊ ներ ունենալու համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ Ընկերվարական կուսակցու֊ թեան ղեկավար մարմինը, Ննննի նախա֊ գահութեամբ ժողով մը գումարեց եւ ո֊ րոշեց թէ կուսակցութիւնը զօրավիգ պիտի կանգնի Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայի ծրագրին :

ԼԻԲԵՐԻՈՅ Արտաքին նախարարութիւնը բողոքագիր մը ներկայացուց Փարիզի կա֊ ռավարութեան, Սահարայի մէջ ջրածին ռումբի փորձեր կատարելու Ֆրանսական որոշումին դէմ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե֊ բաստիոյ Ահարոնեան խումբին կողմէ : Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյ֊ թին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանա֊ կողները, ընկերներն ու համակիրները :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողնե֊ րէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տնօ֊ րէնութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O)
Tél. ; OBS. 18-28

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները կը ծանու֊ ցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր հան֊ գուցեալ Կարապետ Գուլումեանի մահ֊ ուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Գ. Էլէմիրզեան եւ Խաչատուրեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգե֊ հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) ի֊ րենց կնոջ եւ մօր՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԷԼԷՄԻՐՋԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ռափայէլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Մարսէյլ — Պուլվար Օտտոյի Ս. Յա֊ կոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Խաչվե֊ րացի տօնի առթիւ, յետ պատարագի հո֊ գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցելոց հոգ֊ ւոյն: Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուի Թաղիս հաւատացեալ հասարակութիւնը :

× ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկին Մարգրիտ Արթինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Տօղրամաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ա֊ ւագեան, Մարսէյլի Հայ Լեգէոնական Միութիւնը, Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութիւնը, Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Վռամեան Ենթակոմիտէին ընկերները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի ժամը տասնին Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուս֊ նոյն, հօր, զինակից ընկերոջ, հայրենա֊ կիցին եւ ընկերոջը

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալի յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Գառնիկ եւ Վրէժ Ստեփանեան, Տիկին Վարդուհի Տէր Նազարէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ֊ տօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առա֊ ւօտ, Պուլվ. Օտտոյի Հայոց եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ ծնողքին Տիգրան Ստե֊ փանեանի մահուան 11րդ տարեդարձին եւ Ովսաննա Ստեփանեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ա֊ նոնց յիշատակը յարգողները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

2 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապե֊ տարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

Կը խօսին ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ ՏՕՔԹ. Ծ. ԳՈՆԵԱԼԵԱՆ :

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պա֊ տարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե֊ ղեցւոյն մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարո֊ զէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան :

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8, պա֊ տարագ ժամը 10ին, Խաչվերացի երեկոյ֊ եան Թափօր ժամը 4.30ին:

Բշ. 15 Սեպտեմբեր, յիշատակ Մեռե֊ լոց, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ ժամը 10.30ին :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ Խաչվերացի տօնին առթիւ: Յաւարտ պատարագի հո֊ գեհանգստեան արարողութիւն պիտի կա֊ տարուի Շաւիլի հայ դպրոցին նախկին ու֊ սուցչուհի Տիկին Լուսին Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցա֊ նէ որ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պա֊ տարագ Կոմիտասեան երգեցողու֊ թիւնով եւ Խաչահանգստի մասնաւոր ա֊ րարողութիւնով: Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի նաեւ Մեռելոցի յատուկ Հո֊ գեհանգստեան պաշտօն, իսկ կէս օրէ ետք ժամը 4.30ին տեղի կ'ունենայ Խաչ֊ վերացի աւանդական Թափօրն ու Անդաս֊ տանը :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ.Յ.Դ.Շրջ. ժողովը տե֊ ղի կ'ունենայ՝ Սեպտեմբեր 13 – 14, Շա֊ բաթ եւ Կիրակի օրերը: Նոյն տեղը, նոյն ժամին :

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդա֊ մատետրերը միասին բերել :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երե֊ կոյ, ժամը 9ին, Հայ մատրան սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը ան֊ հրաժեշտ է :

ԼԻՈՆ — Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն֊ կերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 16֊ ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրա֊ կարգ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 5.30ին, Իսիի Խրիմեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի տօն՝ վերացման Սրբոյ Խաչի Ս. եկեղեցւոյս մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, կը պատա֊ րագէ եւ կը քարոզէ Հոգեշնորհ Տ. Գարե֊ գին վրդ. Սարգիսեան, յաւարտ Ս. պա֊ տարագի տեղի կ'ունենայ ընդհ. ննջեցե֊ լոց համար մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն: Իսկ երեկոյեան Թափօր, շրջա֊ նիս բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւի֊ րենք այս հանդիսութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արեւմտ. Գերմանիայէն Տիգրան Կա֊ րապետեան կը փնտռէ իր ազգականները Յակոբ եւ Նազարէթ Հաճեանները (Ա֊ ֆիոնցի), որոնք Վալանս բլլալ կը կար֊ ծուին: Տեղեկացնել՝

Kaiserslauten 5 Vogelweh 4030
Allemagne

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17. Rue Bleue, 17 – PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 14 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8293 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4094

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՐԾՕՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ամփոփուիլ եւ գործօն աշխատանքի լծուիլ :

Ա՛յս պէտք է ըլլայ օրուան կարգախօսը այժմ, երբ արձակուրդի օրերը իրենց վախճանին կը մօտենան :

Աշնան հետ կեանքը կը վերսկսի իր բնականոն ընթացքը :

Շուտով կը վերաբացուին նաեւ դպրոցները :

Փարիզեան շրջանի մեր երկու վարժարանները — Սեւրի Սամուէլ - Մուրատ - եանն ու Րէնսիի դպրոցասիրացը — կը շարունակեն աշակերտներ արձանագրել նոր տարեշրջանին համար :

Տարակոյս չկայ, որ ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս բաւարար տեղ պիտի չունենան անոնք՝ բոլոր դիմումներուն գոհացում տալու համար :

Մանաւանդ Սեւրի վարժարանը կը տառապի տեղի նեղութենէն : Վերջին տարիներուն բազմաթիւ աշակերտներ մերժուած էին : Սահմանափակ է անկողին - ներու թիւը — միայն 105 :

Դիմումներ կատարուած էին Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան՝ կարենալու համար նոր շէնքեր կառուցանել դըպրոցի ընդարձակ հողին վրայ :

Երեսուն տարի առաջ, 1928ին, երբ Վենետիկի Մխիթարեան հայրերը հիմը դրին Սեւրի վարժարանին, Գալուստ Կիւլպէնկեան յանձնառու եղած էր տարը սաներ պահել հոն : Ձենք գիտեր թէ այդ յանձնառութիւնը ի զօրո՞ւ է դեռ :

Ամէն պարագայի մէջ կը յուսանք թէ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարիչները բարեացակամութեամբ նկատի պիտի ունենան կատարուած դիմումը :

Նոր շէնքերու կառուցումով ո՛չ միայն աւելի թիւով աշակերտներ պիտի կրնան հայեցի դաստիարակութիւն ստանալ, այլ եւ վարժարանի տեսչութիւնը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ գեղչելու տարեթոշակը, որ այժմ կարեւոր գումար մը կը ներկայացնէ՝ ապրուստի պայմաններուն սղութեան պատճառաւ :

Փարիզեան արուարձանի զոյգ դպրոցները աշակերտներ կ'ընդունին ո՛չ միայն մայրաքաղաքէն, այլ նաեւ գաւառէն ու արտասահմանէն :

Քանի որ կարելի չէ նոր վարժարաններ հիմնել՝ պէտք է ընդարձակել եղածները :

Պետութենէն պաշտօնապէս ճանչցուած եւ Ֆրանսայի պետական ծրագիրը գործադրող այս կրթական հիմնարկութիւններն են միայն, որ ի վիճակի են հայ լեզուն, գրականութիւնն ու պատմութիւնը բաւարար չափով ուսուցանել նոր սերունդին : Ազգային ոգի ներշնչել եւ Հայութիւնը սիրցնել անոր :

Ուստի բոլորիս գուրգուրանքին առարկայ պէտք է դառնան անոնք :

Նոյնքան — եթէ ոչ աւելի — ճիգ պէտք է վատնենք «Հայերէնի դասընթացքներուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ գաւառ :

Կապոյտ Խաչ, Համազգային, Նոր Սերունդ, Եկեղեցի, Բարեգործական, Կըրթասիրաց եւ այլ Միութիւններ պէտք է անկարելին փորձեն՝ աւելի մեծ թիւով դասընթացքներ հաստատելու համար բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ :

Ու աշակերտները հրապուրելու համար պէտք է հետաքրքրական դարձնեն դասերը :

Մեծ պարտականութիւն կը ծանրանայ մանաւանդ ծնողներու ուսերուն վրայ : Անոնք իբրեւ գիտակից Հայեր, պէտք է ստիպեն իրենց զաւակները, որ սորվին լեզուն եւ ազգային պատմութիւնը :

Ցաւով կը դիտենք, որ յաճախ մեր պզտիկները զոհ կ'երթան ծնողներու անտարբերութեան :

Վերամուտի սեմին՝ անհրաժեշտ է լծուիլ գործօն աշխատանքի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՅԵԱՌ-ՄԷՆՏԷՍ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԻ ՄՈԼԷ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Երկու կարեւոր կուսակցութեանց համագումարները կը շարունակուին : Մինչ ընկերվարականներու նոյնիսկ ընդդիմադիր տարրը պատրաստ է հետեւելու մեծամասնութեան որոշումին, Լիոնի մէջ Մէնտէս շուզեր տեղի տալ : Ցայտնի է արդէն թէ նախկին վարչապետին կողմնակիցները շատ չեն եւ համագումարը հարիւրին 70 «այո» քուէարկել պիտի որոշէ :

Ուրբաթ օր Իսիի մէջ նշանակալից էր Կազիէի միջամտութիւնը :

Կազիէ կը նկատէ որ հանրապետութեան յաջորդ նախագահընտրութիւնը պիտի ընտրուի : քուէարկութեամբ մը պիտի ընտրուի : Արդարեւ, ընտրական ժողովը մեծ տեղ մը պիտի տայ մարդաշատ փոքր շրջաններուն քան քաղաքներուն : Օրինակ Փարիզը որ ունի երեք միլիոն բնակիչ պիտի ներկայացուի երեք հազար պատուիրակի կողմէ, իսկ 13.319 շրջաններ որոնք իրենք ալ երեք միլիոն բնակիչ ունին պիտի ունենան 16.000 պատուիրակ :

Ապա Կազիէ կը բացատրէ թէ՝ այս քուէարկել կը նշանակէ օրինականացնել Մայիս 13ը եւ կ'եզրակացնէ — «Մի պահանջէք որ «այո»յի համար պայքար տանինք, կրնաք պահանջել որ «ոչ»ի պայքար չտանինք : Պէտք է հեռացնենք բաժանման որեւէ գաղափար» :

Բամատիէ իր կարգին կը ճշդէ թէ պէտք է «այո» կամ «ոչ» ըսել Սահմանադրութեան, ոչ թէ Տը Կոլին : Տէֆէռ վըստահ էր որ Տը Կոլ արդարական լուծում մը պիտի գտնէ Ալժերիոյ համար, բայց «Ալժէի մարդիկը զինքը կը լսե՞ն» :

Մարսիլիոյ քաղաքապետը վստահ է որ Տը Կոլ դէմ է «էնթեկրասիոնին» քանի որ բառը չէ արտասանած եւ միշտ խօսած է «Ալժերիոյ կանոնադրին» մասին : Ժիւլ Մոք համակերպած է «այո»յի, բայց դէմ է Լը Գայ. — Այս ըսել կը նշանակէ ընդունիլ ինչ որ Պլում կը դատապարտէր :

Ամէն պարագայի մէջ հակառակ բոլորին ջանքերուն ապահով չէ որ բաժանում մը չի պատահի, Սավարի մեկնած է, կրնան հրաժարիլ նաեւ Տանիէլ Մայեռ, Վերտիէ եւ Տէփրէօ :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կայեառ եւ Մէնտէս բուռն վիճաբանութեան բռնուեցան Լիոնի համագումարին մէջ :

Մէնտէս ըսաւ մօտաւորապէս ինչ որ ըսած էր Փարիզի մէջ տուած մամուլի իր ասուլին ընթացքին : Նախկին վարչապետը կը շեշտէ որ եթէ զինքը մերժ ըրած ըլլային՝ խնդիրը հոս հասած չէր ըլլար : Իրեն համար. — Տը Կոլ առաջին զոհն է Դ. Հանրապետութեան սխալներուն : Եւ կը դատապարտէ Տը Կոլը, որուն գլխաւոր սխալը կը նկատէ իր դահլիճին մէջ ունենալ Կի Մոլէն՝ որ «Ալժերիոյ մէջ Ֆրանսայի գործած ազիտալի սխալներուն խորհրդանշանն է » Մէնտէսի համար եւ կ'եզրակացնէ — Պէտք է ոչ քուէարկել, մարդիկ կան որ «այո» պիտի ըսեն առանց խանդավառութեան : Մէնտէսի այս ելոյթին անմիջապէս կը պատասխանէ Ֆելիքս Կայեառ . — Պարոն նախագահ, եթէ «այո»ներ կան առանց խանդավառութեան , «ոչ»երն ալ կան առանց համոզումի : Եւ Շառանթի երեսփոխանը կ'եզրակացնէ . — Ցիմարութիւն է ուզել որ Արմատական - ները քուէարկեն՝ ոչ , համայնավարներու եւ Փուժատականներու կողքին : Ներ-

Օրէ Օրին

ՎՐԷԺԸ ՉԻ ԹԱՂՈՒԻՐ

Շատ պզտիկ լուր մը.

— Հունգարիոյ նախկին վարչապետին, Իմրէ Նաճիի այրին, Ռուսաստան աքսորուած է իր երկու թոռներուն հետ ...

Իմրէ Նաճի մահուան դատապարտուեցաւ անցեալ Յունիսին, Պուտափեշթի Զինուորական Ատեանին կողմէ, դռնփակ «դատավարութեան» մը ընթացքին : Խըրուշչեւ այդպէս հրահանգած էր : Մահապատիժը գործադրուած էր վճիռին արձակումէն քանի մը ժամ ետք :

Որովհետեւ, համայնավար երկիրներու մէջ, ամբաստանեալը, որ միշտ դատապարտեալ է — իրեն վերագրուած մեղքը ապացուցուի թէ չապացուցուի — ժամանակ չունենար վճռաբեկ Ատեանին դիմելու եւ իր դատին վերաքննութիւնը պահանջելու : Թէեւ, խօսքը մէջերնիս, դիմելու ալ պէտք չունի, որովհետեւ այդ արդարակորո՛վ հայրենիքներուն մէջ, վճռաբեկները ստորադաս Ատեանի մը վճիռը վերաքննող կամ բեկանող Ատեաններ չեն : Այլ, մեր վարժապետին բառերին պէս, «ցոյցս մարդկան բաներ են» :

Ի՞նչ յանցանք գործած էր մահապարտ վարչապետին որբեւայրին : Ի՞նչ յանցանք գործած էին հանգուցեալին թոռները :

Երկաթէ Վարագոյրին անդին կողմը յանցանքներ ու մեղքեր գործելու պէտք չկայ՝ տեղ մը աքսորուելու համար :

Երբ ամուսինը «դաւաճան» է եւ մահուան դատապարտուած է, կը նշանակէ որ անոր կողակիցն ալ «դաւաճանուհի » է : Որովհետեւ, եթէ «դաւաճանուհի » եղած չըլլար, իր ամուսնոյն վրայ հսկողութիւն կատարած կ'ըլլար լրտեսաբար եւ անոր գաղտնիքները հաղորդած կ'ըլլար Չեկային ...

Երբ մեծ հայրիկը «դաւաճան» է եւ մեծ մայրիկն ալ անոր մեղսակից, կը նշանակէ որ թոռներն ալ, մօտաւորապէս, դաւաճաններ են : Կամ դաւաճաններ պիտի ըլլան, երբ չափահասութեան տարիքին մօտենան :

Խրուշչեւները կը հաւատան այն տեսութեան թէ «կառավարել կը նշանակէ նախատեսել » :

Ի՞նչ պէտք ունին սպասելու եւ իրենց աչքերով տեսնելու Իմրէ Նաճիի մը թոռներուն մեղքը, որ տակաւին գործուած չէ, բայց կրնայ գործուիլ :

— Անպատճառ, իրենց մեծ հօրը վրէժը պիտի լուծեն... Հիմակուընէ, տեղ մը զրկեցէք եւ իրենց ուղեղը լուացէք ... Եթէ լուացուելիք բան չէ, պայթեցուցէք

Այդպէս չվարուեցա՞ն «Բոլոր Ռուսաստաններու Վեհափառ Կայսեր» գերդաստանին անդամներուն հետ ալ, 1918ին :

— Աղէկ, Նիկոլան ալ սատկեցնենք , Նիկոլային կնիկն ալ... Խելացի՞ գործ մը տեսած կ'ըլլանք եթէ ողջ ձգենք անոնց զաւակները ... Ո՛չ... Անոնց ալ հաշիւը մաքրելու ենք, որովհետեւ օր մը մեր գլխուն փորձանք կը դառնան... Սատկեցնենք արքայական գերդաստանին բոլոր անդամները ... Փուշին մէջ տե՞ղ չկայ...

Եւ սակայն, համայնակուլ միջազգային համայնավարութիւնն անգամ չի կրնար աշխարհի երեսէն վերցնել՝ տասնեակներով միլիոններու հասնող իր զոհերուն ժառանգորդները :

Մոսկուայի կարիգային զէնքերն անգամ չեն կրնար ջախջախել վրէժի զգացումը, որով տոգորուած են մարդիկ՝ «Դրախտավայր»ին ներսն ու դուրսը :

Խրուշչեւ եւ ընկերները կրնան , ձեռք ձեռքի, Սիպերիոյ տափաստանները քշել Իմրէ Նաճիի մը այրին ու անոր թոռները : Կրնան, Սախալինի սառնամանիքներուն վրայ կատարել տալ Երեւանցի գրագէտ մը կամ բանաստեղծ մը :

Բայց, կրնա՞ն Պուտափեշթ ու Երեւան մնացող այրիներուն, հայրերուն, մայրերուն , քոյրերուն, եղբայրներուն, զաւակներուն եւ թոռներուն ներսիդին կարդալ եւ ըսել տալ անոնց՝ ի խորոց սրտի.

— Կեցցէ՛ միջազգային համայնավարութիւնը ...

Չեն կրնար : Որովհետեւ կտակ ձըգուած վրէժը փոսի մէջ չի թաղուիր ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՕՐԻՆԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ԵՒ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ քանի մը օր Պէյրութ մնալէ ետք մեկնեցաւ Նիւ Եորք , թղթածրարներով բեռնաւոր : Լիբանանի օրինապահներն ու ընդդիմադիրները իրենց առաջարկները ներկայացուցին անոր :

Ընդհանուր քարտուղարին յանձնուած յուշագիրով մը, ընդիմադիրները կը պահանջեն ամերիկեան ուժերու անմիջական հեռացումը. միաժամանակ կը ճշդեն թէ ՄԱԿի դիտերուն գործը վերջացած կարելի է համարել, քանի որ Զօր. Շեհապի ընտրութեամբ երկրին մէջ ընդդիմադրութիւն չմնաց :

Ըմբոստներու կողմէ տրուած երկրորդ յուշագիր մը Լիբանանի Արտաքին Նախարար Շարլ Մալիքի ՄԱԿի ընդհանուր ժողովի նախագահութեան դէմ կ'արտայայտուի, աւելցնելով թէ այդ թեկնածուն որոշելու իրաւունքը կը պատկանի Արաբական Լիկային :

Օրինապահները չուշացան իրենց խօսքը լսելի դարձնել : Փաղանգաւորներու կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը Համըրշոլտի յանձնեց 350.000 Լիբանան-

կայ պայմաններուն մէջ, Ֆրանսայի ապրած ներկայ մտահոգ վիճակին մէջ, ես կ'ըսեմ որ կարելի չէ մտածել «ոչ» քուէարկելու մասին » :

ցիներու կողմէ ստորագրուած ծանուցագիր մը, ուր կ'առաջարկուի Լիբանանի ապահովութեան համար վճռական միջոցներ ձեռք առնել՝ ամերիկեան ուժերու հեռացման պարագային : Միւս կողմէ Փաղանգաւորները Շարլ Մալիքը կը նկատեն «Լիբանանի արժանաւոր ներկայացուցիչը» :

Կառավարութեան կողմնակից թերթերը շարունակեցին իրենց սուր քննադատութիւններ՝ Համըրշոլտի դէմ : Այսուհանդերձ, կը կարծուի թէ Ընդհանուր Քարտուղարը որոշ չափով դիրք. ճշդած է նասրականներու դէմ եւ սկսած մտածել Լիբանանի անկախութեան պահպանման եւ ապագային մասին. յամենայն դէպս, պաշտօնական շրջանակներու տպաւորութիւնը այս է, համաձայն Լը Մոնտի Պէյրութի թղթակիցին :

Երկրին կացութիւնը միշտ կը մնայ շըփոթ : Լիբանանի մասին վերջնական կարծիք մը յայտնելու համար, քաղաքական շրջանակները կը սպասեն որ զօր. Շեհապի պաշտօնավարութեան շրջանը սկսի , տեսնելու համար թէ Արաբները ինչ կը մտածեն այս երկրին մասին. Նասրի կողմնակիցները իրապէս կը սպասեն Լիբանանի անկախութեա՞ն, թէ պարզապէս դէմ են Նախագահ Շամունի :

Գլխաւոր դժուարութիւններէն մէկն ալ նոր կառավարութեան կազմութիւնն է : Ընդդիմադիրները կը պնդեն, որ Ռաշիտ Քարամէի պէտք է վստահուի այդ պաշտօնը : Օրինապահները որ եւ է ձեւով թոյլ չեն տար որ հինգ ամիս

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ եւ Ճ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ե.

Ջարդերուն նպատակն էր Ցօրացնել Հայերը ։

« Մեծ պետութիւնները » , ինչպէս սովորութիւն էր ըսել այն ատեն, կը թուէր թէ ծրագրած էին անդամատել Թուրքիան ։ Շատ բան կորզուած էր արդէն եւրոպական հողերէն ։ Փոքր Ասիոյ հողերուն վրայ անդամատումի պատրուակ կրնար ծառայել, այս անգամ, հայկական բնաշխարհը ։ Սան – Ստեֆանոյի դաշնագիրը բաւական խօսուն էր այդ տեսակէտով ։

Ուրեմն հարկ էր օր առաջ նօսրացնել Հայերը իբրեւ առաջին յօղուած ... բարենորոգութեան ։

Օրմանեան ծանօթ է նօսրացման այդ ծրագրին ։ Թէ « Ապտիւլ Համիտ կուսակցականներու կողմէ իր կեանքին դէմ իսկ վտանգի երկիւղն ունէր, եւ իր անձն ալ նկատի կ'առնէր իր գործած եւ գործադրել տուած բռնական միջոցներուն մէջ», աժան կարծիք մըն է զոր, աւելորդ անգամ մըն ալ ըլլալով, հրապարակ կը նետէ Օրմանեան՝ առանց հաւատալու ։ Վառընդի ոչ ոք կը վկայէ թէ Հայերը ... վէ – տէօ ունէին՝ այդ օրերուն, որ կարենային ռումբ նետել Պիթլիսէն մինչեւ Պոլիս ։ Վախը կամ կասկածամտութիւնը յատուկ է ամէն բռնապետի, — Համիտի ջարդերուն պատճառները միամիտ մարդու սխալ է վերագրել յեղափոխութեան ։

Սակայն, այն իրողութեան դէմ, թէ Համիտ ջարդեր էր Հայերը եւ կը շարունակէր ջարդել, ի՞նչ կը մնար ու կրնար ընել Հայոց պատրիարքը ։

Օրմանեան ծանօթ է իր նախորդներուն գործած զէնքերուն ։

« Երկաթէ պատրիարքը » կը ներկայացնէր ... իր հրաժարականը ։

« Ստրուկ պատրիարքը » կը համբուրէր ... սուլթանին ոտքերը ։

Իսկ ի՞նք, — Օրմանեա՞ն ։

« Փոխադարձ վստահութիւն արծարծելու ջանքեր» միայն կ'ընէր, իր իսկ խոստովանութեամբ ։ Անմիջապէս աւելցնելով թէ այդ « ջանքերուն նպաստաւոր արդիւնքներէն մին եղաւ կոտորածներուն դադարումը» ։

Ի՞նչ կ'ըսէ ։

Այսպէս Համիտ դադրեցուց ջարդերը շնորհիւ Օրմանեանի ստեղծած «փոխադարձ վստահութեան» ։ Հրաշալի՜ է սա «փոխադարձ» բառը, ճիշդ իր տեղը ։ Եւ դեռ կան մարդիկ, որոնք կ'ուրանան Հայոց այս մե՜ծ պատրիարքին դիւանագիտական բացառութեանց մե՜ծ արժէքը ։ Ուրեմն , Օրմանեան վստահութիւն ներշնչեց Համիտի, եւ Համիտ վստահութիւն ներշնչեց Օրմանեանի ։ Ուրիշ խօսքով, Համիտ չէր կրնար այլեւս մերժել Օրմանեանի մէկ խնդրանքը, եւ Օրմանեան չէր կրնար մերժել Համիտի խնդրանքը ։ Փոխադարձութեան օրէնքով ։ Հաւասարէ հաւասար՝ սուլթան եւ պատրիարք, Թրքական բառով՝ օրթախ ։ Ապացո՞յց , — 1897 Օգոստոս 6ին, ռումբ մը կը պայթի Գալը Ալիի մէջ ։ Բայց թողէք որ պատմէ ինքը, Օրմանեան.

— « Ղալաթիոյ խորհրդարանը Վարչութեան նիստին կը նախագահէի, երբ յանկարծ ռումբի ձայներ լսուեցան, եւ լուր առնելով իմացանք թէ Բարձր Դուռը, Նախարարութեան ժողովարանին ներքեւ արձակուած էր ռումբը, եւ շէնքէն մաս մըն ալ քանդուած ։ Կ'երեւի թէ նախարարական ժողովի օր ըլլալուն՝ նոյնիսկ ժողովարանն ու ժողովեալները վնասել ուզած են, սակայն չեն կրցած տեղը ճշդել ։ Ժողովը թողլով իսկոյն արքունիք փութացի երթալ, եւ խնդրել որ յանցապարտնե՛րը միայն(*) փնտռուին եւ ժողովրդական ընդհանուր ձերբակալումներ եւ բռնութիւններ տեղի չունենան ։ Խնդրանքս ընդունուեցաւ, եւ ես չմեկնած՝ բոլոր գործունեայ Նախարարութեանց հեռագրական հրամաններ ղրկուեցան » ։

Անշուշտ « փոխադարձ վստահութեան» ուժով ։

« Քանի մը օր ետքը, սուլթանին գահակալութեան տարեդարձին առթիւ, Օգոստոս 9ին, Օսմանիէ շքանշանի առաջին աստիճանը» կը շնորհուի Օրմանեանի, ինչպէս կը գրէ, «իբրեւ քաջալերելու միջոց» ։

Պատրիարք ըսածդ ասա՞նկ կ'ըլլայ իշտէ, թէ հօտը կ'ազատէ, թէ կուրծքը կը զարդարէ ։

Ռումբ մըն է պայթեր Գալը Ալի ։ Ո՞րու ձեռքով, յայտնի չէ դեռ, իսկոյն ժողովը կ'ընդհատէ Օրմանեան եւ կը վազէ պալատ, խնդրելու համար որ ամէն Հայու չզպչին, միայն յանցապարտները պատժուին ։

Ի՜նչ փութկոտութիւն, փաթրի՛ք էֆէնտի, առտուընէ՞ գիտէիր թէ Հայեր էին տէռորիստները ։ Ելտըզի պալատին խոհանոցին խազանն ալ որ պայթէր՝ պիտի վազէիր արքունի՞ք, խնդրելու համար որ չկտրէր դազանը, ջարդելու համար բոլոր Հայերը ։ Եւ յետոյ, միայն ու միայն յանցապարտները պատժելու խնդրանքը մեղադրանք մը չէ՞ միթէ թէ առաջ ոչ–յանցապարտնե՛րն ալ կը պատժուէին՝ երբ փչէր ... փորիադը, — այսինքն տեղի կ'ունենար ընդհանուր ջարդ ։

Դիւանագիտական լեզո՞ւ է սակա, թէ Օսմանիէ շքանշան խնդրելու ձեւ մը, — կը թողում ճշդել Օրմանեանիկներուն ։

Արդ, այն կացութեան մէջ, որ ծանօթ է ամէնուն, ի՞նչ կ'ուզէիր որ ընէր պատրիարք մը, — կրնան հարցնել ինծի ։

Ինչպէս յիշատակեցի, Հայոց պատրիարքները մէկ զէնք միայն ունէին , — թուղթէ ատրճանակ մը ։

Հրաժարական ։

Օգուտ կ'ընէ՞ր հրաժարիլը, ի՞նչ շահեցան նախորդ պատրիարքները հրաժարական ներկայացնելով ։ Պիտի չքննեմ այդ հարցը, այլապէս շա՛տ կ'երկարի այս յօդուածաշարքը, թէեւ հետաքրքրական՝ շրջանի մը հոգեբանական կլիմային ուսումնասիրութեան տեսակէտով ։ Կ'ուզեմ կանգ առնել միայն այն մեղադրանքին վրայ թէ Օրմանեան չուզեց, յամառօրէն մերժեց հրաժարիլ, եւ կառչած մնաց աթոռին՝ մինչեւ Համիտի տապալումը , իր աթոռն ալ հետը ։ Գրիգոր Զօհրապ, որ յարգելի միակ անձնաւորութիւնն է Օրմանեանի պաշտպաններուն մէջ, երբ Ազգ. ժողովին մէջ վիճաբանութեան դրուեցաւ ամբաստանութեանց քննիչ մարմնին տեղեկագիրը՝ զոր կարելի է անուանել զէվզէկնամէ, ահա թէ ի՛նչ կը գրէ այս հարցին մասին.

— « Ես կ'ընդունիմ որ ժամանակ մը եկաւ՝ ուր այլեւս Օրմանեանին կ'իյնար հրաժարիլ եւ չհրաժարեցաւ » ։

Զօհրապի պաշտպանողականին մէջ, ուր փաստաբանի արուեստը կը կռուի Խղճմտանքի Ձայներուն դէմ՝ ինչպէս կը գրէ Սրենց, այս մէկ հատիկ մեղադրանքը կը քանդէ ճարտասանական ամէն շինուածք ։ Բայց դեռ ուրիշ մեղադրանքներ ալ պիտի հանեմ Զօհրապի ... պաշտպանողականէն, — յաջորդիւ ։

Պատրիարքամոլութիւնը, — հայ լեզուն թող ներէ ինծի որ գործածեցի այս խայտառակ բառը, — այն քաղցր հիւանդութիւնն է, որով վարակուած էր Օրմանեան՝ այն աստիճան, որ կը հեղնէ անոնք որ կը քամահրեն հիւանդի այդ վիճակը.

— « Ոմանց աչքին պատրիարքական հրաժարականի ույժը այնչափ մեծցած եւ ուռած կերպարան մը ստացած է, որ կարծած են անով լուծել միջազգային ահագին խնդիր մը, ինչպէս է Օսմ. կայսրութեան բարեկարգութիւնը, եւ ինչպէս է միջազգային դաշնագրութեամբ երաշխաւորեալ վեց հայաբնակ կուսակալութեանց բարեկարգութիւնը » ։

Հրաժարականի այս հարցին մասին շա՛տ է գրած Օրմանեան, որ « երեքչորս տարին անգամ մը պատրիարք փոխելու վարժութիւն» մը կը վերագրէ Հայոց, եւ այդ վարժութեան մէջ կը գտնէ այն մեղադրանքը թէ «բնական իմն բերմամբ փոփոխման փափաքը կը զարթացնէ», ստեղծելով աւանդութիւն մը , որով պատրիարքութիւնը կը վերածուի երեք տարուան շրջանի մը, — «մէկը տաք, միւսը գաղջ, եւ երրորդը պաղ» ։

Օրմանեան եթէ զգաց տաքը, ապահովաբար այն տարին չէր՝ երբ Երիտասարդ մը կրակեց ատրճանակը իր կուրծքին դէմ, եկեղեցւոյն մէջ, պատարագի ժամանակ ։

Ատիկա փորձ մըն էր հրաժարականը ատրճանակով գրելու ։

Ի՞նչ էր պատահած, որ գործը հասաւ մինչեւ ատրճանակ ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) « Ցանցապարտները » բառին վրայ Օրմանեանն է որ դրած է շեշտը ։ Ու քովը դրած է «միայն» բառը, որ կը զօրացնէ դիւանագիտական շնաշխարհիկ այս ... բերանացի ծանուցագիրը ։

ՑԱՂԱԳՍ ԺԱՄԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Եկեղեցական տեսակէտից աւելի տխուր է Հայութեան մայր – զանգուածի՝ Լուսաւորչականների վիճակը ։

Այն փաստը, որ Հայաստանեայց եկեղեցու կեդրոնը գտնւում է բոլշեւիկեան տիրապետութեան սահմաններում, անմիջապէս ենթակայ Խորհրդային Իշխանութեան, պատճառ է դարձել, որ ըՍփիւռքի հայկական եկեղեցիների մեծ մասում տեղաւորուի բոլշեւիզմը , որին չի հետաքրքրում եկեղեցու ազգային դերը ։ Էջմիածնի մի կոչով կամ իր դեսպանների ուղիով Խորհրդային Իշխանութիւնը աշխատում է օգտագործել Հայոց եկեղեցին եւ հայ հոգեւորականներին իր քաղաքական նպատակների համար ։ Այս տեսակէտից առանձնապէս ողբալի է հայ բարձրաստիճան հոգեւորականութեան ինքնամատոյց ծառայութիւնը բոլշեւիզմին ։ Իսկ յայտնի է, որ ուր կայ բոլշեւիզմ, այնտեղ անխուսափելի են եւ պառակտում, պայքար ու կռիւ ։ Սփիւռքի Հայաստանեայց եկեղեցու հաստատութիւնների մեծ մասում այսօր տիրում է պառակտում ու պայքար բոլշեւիկեան գծով ։ Եւ հայ բարձրաստիճան հոգեւորականութիւնը, դժբախտաբար, գլխաւոր պառակտիչն ու խռովարարն է, իբրեւ գիտակից կամ անգիտակից գործիք բոլշեւիզմի ձեռքին ։

Բոլշեւիզմն էր, որ սրեց Էջմիածին – Անթիլիաս հակամարտութիւնը՝ մինչեւ Լիբանան բերելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ Կիլիկիոյ Աթոռի դէմ զինելով իրեն հպատակ արտասահմանեան առաջնորդներին ու եպիսկոպոսներին Պոլսի պատրիարքի գլխաւորութեամբ ։ Կա՞յ աւելի ամօթալի մի էջ Հայոց եկեղեցու պատմութեան մէջ, քան այն դէպքերը , որոնք տեղի ունեցան Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Անթիլիաս այցելութեան կապակցութեամբ ։

Հայոց եկեղեցին, սակայն, դեռ այսքան բարոյալքուած չէր, որ դիպաստ ընկնէր բոլշեւիզմի ոտների տակ ։ Նրա մի մասը յանձին Կիլիկիոյ կաթողիկոսական թեմերի, ծառացաւ բոլշեւիկեան բիրտ արարքների դէմ ։ Փրկելով Հայոց եկեղեցին բարոյական վերջնական անկումից ։ Այն շարժումը, որ սկսուած է Անթիլիասում Զարեհ Կաթողիկոսի եւ Խորէն ու Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսների գլխաւորութեամբ ապացոյց է, որ դէթ Սփիւռքում Հայոց եկեղեցին դեռ կենսունակ է եւ ի վիճակի է կատարելու իր ազգաշէն դերը ։

Ազատագրուելով բոլշեւիկեան հակակրօն եւ ապազգային խնամակալութիւնից՝ Հայոց եկեղեցին Սփիւռքում կարող է պէտք է դառնալ ազգահաւաքման եւ ազգապահպանութեան գլխաւոր գործօն , ինչպէս եղած է դարերի ընթացքում պետականութենէն զրկուած Հայութեան համար ։ Ի՞նչ պատճառ կամ ի՞նչ անյաղթելի արգելք կայ, որ այս գետնի վրայ իրար միանան եւ գործակցին բոլոր Հայ Հայերը, կուսակցական թէ անկուսակցական հեռացնելու համար Սփիւռքին սպառնացող մահացու վտանգը ։

Մեզ թւում է, որ որեւէ լուրջ պատճառ կամ արգելք գոյութիւն չունի, բացի հոգեբանական այն արհեստական մթնոլորտից, որ առաջ է եկել Սփիւռքում, իբրեւ արդիւնք պայքարների հետեւանքով քաղաքական գետնի վրայ ։ Բաւական է քաղաքականութիւնը դուրս հանել եկեղեցական շրջանակից, ինչ որ անկարելիութիւն չէ, եթէ կայ կամեցողութիւն այդ ուղղութեամբ, եւ եկեղեցին կը դառնայ ոչ թէ բաժանման ու պառակտումի, այլ միութեան եւ համերաշխութեան ազդակ ։

Մեր բարձրաստիճան հոգեւորականներից շատերը, որոնք պահել էին իրենց ողջմտութիւնը եւ հոգեկան անկախութիւնը, մօտիկ անցեալում ,հնարաւոր էին համարում այդպիսի մի վիճակ, հնարաւոր եւ ցանկալի Սփիւռքի ապահովութեան համար ։ Այսօր Սփիւռքը աւելի անապահով է, աւելի ենթակայ է այլասերման ու փոշիացման, հետեւաբար , աւելի կենսական է եւ անհրաժեշտ եկեղեցական գործօնի զօրացումը ազգապահպանութեան ճակատի վրայ ։

Պիտի առարկեն՝ պառակտումն ու հատուածական թշնամանքը այնքան արմատացել են, կիրքը այնքան կուրացրել է մարդկանց, որ աներեւակայելի է մերձեցումն ու գործակցութիւնը որեւէ գետնի վրայ ։ Այսօր աներեւակայելի է, բայց վաղը կարող է դառնալ երեւակայելի ։ Ժամանակը եւ կարիքն են որոշում մարդկանց հոգեբանութիւնն ու վարքագիծը ։ Եւ ժամանակը, ի հարկէ, ի վերջոյ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկէ Սփիւռքի եկեղեցական թեմերում տիրող անիշխանութիւնը ։

Երկրորդ ասպարէզը, ուր Սփիւռքի Հայութիւնը պէտք է եւ կարող է գործել հաւաքաբար, համազգային միացեալ ճակատով, մշակոյթն է ընդհանրապէս եւ, ի մասնաւորի, կրթական – դպրոցական գործը ։ Այս ասպարէզն էլ աշխատում է իր նպատակներին ծառայեցնել ։ Ոմանք բարեմտութեամբ, ուրիշներ կարճամտութեամբ կարծում են, որ բոլշեւիզմի միտքը դիւրացնելով Սփիւռքի հայ դպրոցներից ներս, հայրենասիրական գործ են կատարում՝ կարծելով, թէ այդ ձեւով կը դիւրացնեն Հայաստանի եւ Սփիւռքի բարեկամական մերձեցումը ։ Երկար տարիների փորձը, վերջապէս, նրանց էլ պիտի համոզէ — պէտք է համոզէ — որ բոլշեւիզմ եւ հայրենասիրութիւն անհաշտելի գաղափարներ են. կարելի չէ ջուրը եւ կրակը միեւնոյն ամանի մէջ տեղաւորել ։ Հարկ չկայ բացատրելու հայ դպրոցի եւ կրթական գործի նշանակութիւնը ազգապահպանութեան գործում ։ Պէտք չկայ նաեւ պատկերացնելու այդ գործի ներկայ ողբալի վիճակը ։

Եւրոպայում եւ զոյգ Ամերիկաները , այսինքն Սփիւռքի Հայութեան վտանգուած ճակատի վրայ, այսօր փաստօրէն հայ դպրոց գոյութիւն չունի ։ Մի քանի բացառութիւն չեն կարող փոխել մռայլ պատկերը ։ Մերձաւոր Արեւելքի դպրոցներն էլ, չնչին բացառութեամբ, աղքատ, անապահով եւ թոյլ կազմակերպուած , վերջին տարիները մասնաւորապէս, թատերաբեմ են դարձել հատուածական մրցակցութեան եւ սուր պայքարի դարձեալ բոլշեւիզմի ներշնչումով, նրա ուղեկիցների կողմից ։

Հնարաւո՞ր է համերաշխ գործակցութիւն կրթական – դպրոցական հարցի շուրջ ։ Մեր կարծիքով եւ հնարաւոր է, եւ անհրաժեշտ ։ Հնարաւոր է, որովհետեւ, եթէ քաղաքականութիւնը մեկուսացնենք, ոչ մէկ պատճառ չի մնայ, որ, օրինակ, Ռամկավարն ու Դաշնակցականը կամ Բարեգործականն ու Համազգայինն ու Հայ Օգնութեան Միութիւնը չգործակցին Սփիւռքի հայ կրթական – դպրոցական գործի շուրջ ։ Սփիւռքի հայ կրթական գործ՝ նշանակում է հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն, հայ գրականութիւն, հայագիտութիւն եւ հայութիւն, ընդհանուր առումով հայ մշակոյթ ։ Ի՞նչ է, հայ մշակոյթը Ռամկավարի կամ Հնչակեանի համար տարբե՞ր է , Դաշնակցականի համար՝ տարբե՞ր ։ Բոլշեւիկի համար, այո, մշակոյթն էլ կուսակցական, իրենք ասում են դասակարգային գործօն է, բայց ազգային գաղափարաբանութեան հետեւորդների համար մշակոյթը ընդհանրական է, ազգի բոլոր անդամների հաւաքական սեփականութիւն ։

Օրինակով խօսելով, ինչո՞ւ ըստ էութեան նպատակակից չեն եւ չեն կարող գործակցել, ունինք Համազգայինի Ն. Փալանճեան ճեմարանը , Բարեգործականի Մանուկեան վարժարանը եւ Մխիթարեան կամ բողոքական երկրորդական դպրոցները, որոնք գոյութիւն ունին այստեղ , միեւնոյն հայկական միջավայրի մէջ ։ Եւ հետապնդում են, վերջին հաշուով, միեւնոյն նպատակները ։ Բացի նախապաշարուած հոգեվիճակից եւ կուսակցական կամ յարանուանական նեղմտութիւնից հիմնական ուրիշ պատճառ կարելի չէ ցոյց տալ ։

Այս նզովեալ ժամանակները եւ բարքերի ապականութիւնը, ի վերջոյ, պիտի անցնեն ։ Մահուան սպառնալիքի տակ

ապրող Սփիւռքի Հայութիւնն էլ պիտի սթափուի ու զգաստանայ, բոլշեւիկեան կախարդանքից ազատ, առաջին հերթին համախմբուելով եկեղեցական եւ կրթական ճակատի վրայ՝ հաւաքաբար պայքարելու համար մահաբեր թշնամու՝ ճերմակ ջարդի դէմ ։

Չերկարենք։ Ինչ որ ասուեց եկեղեցու եւ դպրոցի մասին, վերաբերում է եւ մշակոյթի միւս ճիւղերին, գրականութիւն, արուեստ եւայլն։ Այս գետնի վրայ էլ բոլշեւիկի հետ անկարելի է հասկացողութիւն կամ գործակցութիւն, քանի որ արուեստն եւ գրականութիւնն էլ բոլշեւիկի համար դասակարգային են, համակուսակցական ։ Բայց ազգային դաւանանք ունեցող Հայերը ինչո՞ւ պիտի չհամերաշխին ու չգործակցին ։

Բոլոր ասպարէզներում, բացի քաղաքականից, Հայութիւնը միասնական ամբողջութիւն է, տարբեր ձեւերով կամ տարբեր խօսքերով, միեւնոյն ազգային նպատակներ հետապնդող ։ Պատմական դէպքերը եւ տարբեր միջավայրերը իրենց կնիքը դրել են մեր նկարագրի վրայ, յաճախ բաժանել եւ միմեանց դէմ հանել, ոխեր եւ ատելութիւններ ներարկել մեր հոգու մէջ, բայց խորքով, ըստ էութեան Հայութիւնը միասնական ամբողջութիւն է։ Եւ ամէն անգամ, երբ ամբողջութեան գոյութիւնը վտանգուած է եղել, Հայը, որպէս հաւաքականութիւն, երեւան է բերել բաւարար իմաստութիւն եւ քաջութիւն՝ ազգային միացեալ ճակատով դիմագրաւելու թշնամուն ։

Եւ «ի՞նչ աւելի մեծ եւ ահարկու վտանգ, քան Սփիւռքի Հայութեան սպառնացող ճերմակ ջարդը։ Մենք ունենք պերճախօս նախընթացներ Հայոց պատմութեան մէջ։ Լեհացոց ողբերգութիւնը՝ օրինակ։ Կենսունակ, բարեշէն, ծաղկած մի գաղութ – ոմանք հաշւում են 30·000 շունչ, այլասերուեց ու փչացաւ Էջմիածնի քարսիրտ վերաբերումի եւ ներքին անմիաբանութեան հետեւանքով։ Նոյն ենք լինում եւ այսօր։ Եթէ Սփիւռքի ներկայ վիճակը շարունակուի մի քանի տասնեակ տարի եւս, Մայր – Հայրենիքէն կտրուած, ներքնապէս պառակտուած ու հակամարտ հարիւր հազարաւոր Հայերից կը մնան միայն հայկական աչքերով եւ հայկական քթերով Ֆրանսացիներ, Քանատացիներ, Ամերիկացիներ, Բրազիլցիներ ու Արժանթինցիներ ։

Ընթերցողը, այս տողերը կարդալիս, երեւի պիտի զարմանայ. ինչե՞ր է ասում այս մարդը։ Այդ բոլորը մենք գիտենք. հազար անգամ խօսուած ու գրուած է։ Ցաւը ծանօթ է, դարմանը ցոյց տուէք ։ Ի՞նչ գործնական միջոց ունիք, ա՛յդ մասին խօսեցէք ։

Բժշկութեան առաջին քայլը ախտաճանաչութիւն է։ Երբ հիւանդութեան արմատը յայտնաբերուեց, բուժումը կը դիւրանայ։ Նոյնն է պայմանը եւ ընկերային ախտերի համար։ Կարելի՞ է ասել, թէ Հայութեան բոլոր խաւերը համամիտ են Սփիւռքի ցաւերի բնոյթի մասին։ Ի հարկէ, ոչ, հետեւաբար, աւելորդ չէ շատախօսութիւնը Սփիւռքը տանջող հիւանդութիւնը երեւան բերելու եւ հանրային գիտակցութեան կողմին ընդունելի դարձնելու համար։ Եւ երբ հանրութիւնը ծանօթանայ, գիտակցի եւ համաձայնի, աւելի կը հեշտանայ եւ հիւանդութեան դարմանումը։ Սա ինքնին արդէն գործնական միջոց է։

Անպայման գործնական միջոց է եւ այն աշխատանքը, որ կատարւում է գտնելու համար այն միջին ճանապարհը, որով կարողանային կողք – կողքի քայլել այսօր հակամարտ եւ պայքարող կողմերը ։ Մենք մատնանշեցինք այդ հանրածանօթ ճանապարհը — եկեղեցի եւ մշակոյթ ։ Կան եւ ուրիշ ճանապարհներ ։ Հաւաքական որոնումը ընդհանուր ուղիների — այս եւս գործնական աշխատանք է ։

Գործնական է, մանաւանդ, եթէ այդ աշխատանքը կատարւում է բարեմտութեամբ, առանց յետին մտքերի եւ հաշիւների, անաչառ ու սրտցաւ ոգիով ։ Չենք կարող չընդունել, որ այս ոգին, յաճախ, բացակայում է մեր մէջ, ամէն անհատ անխտիր և ամէն կազմակերպութիւն համարում է իր զանգակատունը ամէնից բարձր եւ իր ջատագոված ճշմարտութիւնը միակ ճշմարիտը ։ Մինչդեռ բացարձակ ճշմարտութիւններ շատ քիչ կան ընկերային կեանքում. Մարդկային համակեցութեան հիմքը փոխադարձ հասկացողութիւնն է եւ փոխադարձ օգնութիւնը փոխադարձ զիջումների հիման վրայ ։

Այս էլ գործնական միտք է. փոխադարձ հասկացողութիւն է եւ փոխադարձ օգնութիւն՝ փոխադարձ զիջումների — եւ աւելացնենք՝ համերաշխութեան հիման վրայ։ Մինչեւ որ հայ մարդը չհրաժարի այն համոզումից, թէ միայն ինքն է տիեզերքի կեդրոնը եւ միայն իր ձեռքումն է ճշմարտութեան բանալին, կեանքը կը մնայ այնտեղ, որտեղ որ այժմ ։

Իսկապէս որ՝ ցաւ ունեցողը շատախօս կը դառնայ։ Մեր խօսքն էլ շատ երկարեց։ Վերջացնենք ։

Ուրեմն ի՞նչ, պիտի հարցնէ ընթերցողը։ Ուրեմն ի՞նչ, պիտի հարցնեմ ես ընթերցողին։

Իմ նպատակն էր, ընթերցողի հետ միասին, մտածել — մտածել, թէ ինչի՞ մասին պէտք է մտածենք, եւ ի՞նչ անենք, որպէսզի չճզմուենք ու չփչանանք «ապազգայնացում» կոչուած ահռելի ճիւաղի ճիրաններում ։

«Ժամավաճառութիւն է», պիտի ասէ նամակագիր բարեկամս։ Թերեւս։ Բայց ժամավաճառութիւն չէ՞ միթէ մեծ մասը այն բաների, որ մենք անում ենք այսօր։ Ժամավաճառութիւն չէ՞ մեծ մասը այն գրուածքների, որոնցմով լեցւում է մեր մամուլը, դժբախտաբար հայրենի միջավայրից հեռու։ Սփիւռքում, մեր աշխատանքի մեծ մասը կարելի է համարել «ժամավաճառութիւն», եթէ չհաւատանք մեր ժողովրդի հրաշագործ ուժին, եթէ չսիրենք մեր ժողովուրդը, չապրենք նրա ցաւով եւ չմտահոգուենք նրա ապագայով։ Ժամավաճառութիւն... ժամավաճառութիւն չէ այն, որ հայ մարդիկ գնդացիրներով ու բազուկներով զինուած, Պէյրութի թաղերում, իրար են կոտորում ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

1958, Օգոստ, Լիբանան

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՀԵՏ

Մի անգամ, նստած Գրողների Տանը, զրուցում էի Շիրվանզադէի հետ։ Խօսք բացուեց ծերութեան եւ ծերերի շուրջը ·

— Ես չեմ սիրում ո՛չ ծերութիւն, ո՛չ էլ ծերերին, — ասաց Շիրվանզադէն։— Երբ նստած ես լինում նրանց շրջանում ակամայից ինքդ էլ ես ծերանում։ Երեք խօսքից երկուսն՝ իրենց հիւանդութիւնների մասին է։ Մէկը փորիցն է գանգատւում, միւսը՝ կողքից, մէկի գլուխն է ցաւում, միւսի՝ ոտը... հազում ու փռշտում են, տնքում ու փնթփնթում են... կարծես թէ մահու հոտ է փչում նրանցից...։ Ես սիրում եմ երիտասարդութեանը եւ ուզում եմ միշտ նրա հետ լինել։ Դէ՛հ, ես էլ երիտասա՜րդ եմ, — ակնոցների ուռուցիկ ապակիների տակից կապոյտ աչքերի ժպիտով դէմքիս նայելով. շարունակեց նա, — մի՛ նայիք ճերմակ մազերիս, սրտումս՝ գարո՜ւն է...։

Եւ իսկապէս, չնայած պատկառելի գրողի գագաթին վաղուց էր ձիւն դրել, բայց նրա սիրտը մնացել էր մշտադալար գարուն ։

×

Շիրվանզադէն շատ էր սիրում չափածոյ կատակներ յօրինել իր շրջապատի մարդկանց մասին ։ Այդպիսի կատակներ նա գրել էր Գ. Վանանդեցու, Արազու, իմ եւ ուրիշների մասին։

Մի անգամ «Ինտուրիստ» հիւրանոցում ապրող գրող Արազու սենեակից գողացել էին նրա շորերը։ Այս առթիւ Շիրվանզադէն ձեռաց յօրինեց հետեւեալ տողերը·—

« Արազի՛, Արազի՛,
Մնացել ես առանց տաբազի »։

Ամէն անգամ, երբ Շիրվանզադէն մտնում էր Գրողների Տուն, նրա շուրջը ստեղծւում էր մեծ կենդանութիւն։ Բոլոր գրողները շրջապատում էին նրան։ Մեծ վիպասանն աշխոյժ խօսում եւ սրամտում էր, իսկ գրողները՝ ծիծաղում էին։ Ամէնից բարձր էր հնչում Վահան Թոթովենցի կենսալի ծիծաղը ։

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ ԵՐԳԵՐ

Գեղեցիկ ես դու նորից. նորից զուլալ·
Նորից անվրդով է բիւրեղ քո հայելին·
···Նա կարող էր քո ափերին անհոգ խաղալ,
Նա, իմ փոքրիկ տղան, զոհուած իմ սիրելին ···

Օ՜ գետ, դու միշտ այդպէս, միշտ գեղեցի՜կ եղիր,
Բայց ոչ, չե՛ս մոռացել օրը դժոխք ·
Մայրամուտըն անցած սարսափների
Ցոլքն է բուում,
Աղիտաւոր մի ցոլք ···

×

Անխօս քայլում եմ ես այրուած այս եզերքով,
Մոխիրների վրայ կեա՜նք կայ, արե՛ւ,
Մոխիրների վրայ կանաչ սլաքներով
Ցարձակման են անցել անթիւ ծիլեր ։

Բայց ի զուր եմ կանչում իմ սիրունիկ տղային·
Ձայնիս արձագանգն է միայն գալիս,
Միայն քամին որ պաղ՝ զայրանալով յանկարծ
Իր ցասումը խառնում դողդոջ ձայնիս։

Ահոյ կամուրջն է այս· ես նայում եմ գետին·
Ահա խեղթ մի ալիք փայլե՜ց···կորա՛ւ··
«Ինչպէս կեանքն իմ մանկան »
— Ես խորհում եմ լռին —
Ինչպէս մանկութի՛ւնը նրա կորած ···»։

ՆԷՆԴԱ ԼԵՑԱՍԿՈՒ

Թարգմ. Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՀԻՒԼԷԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒՀԻՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼ

Աշխարհի ամէնէն լաւ վճարուած քարտուղարուհին է Օր. Ռիթա Օրֆըլս, որ ամսական վեց հարիւր հազար ֆրանք կը շահի։ Բայց ստիպուած է միասին պտըտցնելու թոյնի սրուակ մը, մինչ երկու ոստիկաններ կը հետեւին իր քայլերուն ։

Ռիթա Օրֆըլս Միացեալ Նահանգներու հիւլէական գաղտնիքներու քարտուղարուհին է։ 12 տարի աշխատած է ջրածին տարրալուծարանի մը մէջ, գիտական փնտռտուքներ կատարելով։ Այնուհետեւ Ամերիկայի Պատերազմական Նախարարութիւնը իրեն վստահեցաւ գաղտնի պաշտօն մը. պիտի համախմբէեւ մեքենագրէ ամերիկեան հիւլէական փնտռտուքներու բոլոր փաստաթուղթերը ։

Իր գրասենեակը կը գտնուի մետաղէ ԳԻԷՏԻՆԿԻ մը առաջին յարկին վրայ որ Ամերիկացիներու կողմէ կը կոչուի «փաստաթուղթերու անառիկ սենեակ»։ Հոն կը գտնուին ամէնէն գաղտնի աշխատանքներու արդիւնքները, ինչպէս նաեւ գիտնականներու դիւանները։ Ռիթայի սենեակին դուռները միայն ներսէն կը բացուին, ելեկտրականութեամբ։ Եթէ անհանգիստ ըլլայ կամ մարի (ամէն ինչ նախատեսուած է) միայն երկու հոգի գիտեն դուռը դուրսէն բանալու գաղտնիքը — Միացեալ Նահանգներու Նախագահն ու զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը ։

Օր. Օրֆըլս մշտական հսկողութեան ենթակայ է, որովհետեւ, մինչ գիտնական մը կ՚աշխատի մէկ ճիւղի վրայ, ինք գիտէ ամերիկեան հիւլէական բոլոր գաղտնիքները, որոնք կը համախմբուին իր մօտ։ Կը բնակի շատ լաւ կահաւորուած յարկաբաժինի մը մէջ, որ կը գտնուի իր գրասենեակին գտնուած շէնքին մէջ։ Երկու ոստիկաններ, գիշեր թէ ցերեկ, կը պահեն իր դուռը։ Երկու ուրիշներ կը հետեւին անոր ամէն տեղ, նոյնիսկ՝ թատրոն։ Երբ հիւանդանայ եւ այլեւս անկարող ըլլայ աշխատելու՝ կառավարութիւնը իրեն պիտի տայ 63 միլիոն ֆրանք։ Բայց Ռիթա դատապարտուած է առանձին մնալու։ Երբ ընդունեցաւ իրեն առաջարկուած այս պաշտօնը, ստորագրեց պայմանագրութիւն մը՝ որով երբեք պիտի չամուսնանայ ։

Աւելի ապահով ըլլալու համար, միասին կը պտտցնէ թոյնի սրուակ մը. հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, եթէ պատահի որ վինքը փախցնեն՝ անմիջապէս անձնասպան պիտի ըլլայ ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի գործերուն ձայնապնակները պիտի տրուին, Սեպտեմբեր 30-ին ժամը 20ին Փարիզի ՇէՆ Նասիոնալէն (Ֆրանս 3)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (253)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

— Մարօ եւ Սօնա, — կրկնեց տիկինը մի առանձին ոգեւորութեամբ, — երկու նորընծայ օրիորդներ, որ պատրաստւում են ծառայել բարի գործին ։ Ախ, որքան ցանկանում եմ գոնէ մի անգամ տեսնել նրանց ։

— Երկուսն էլ շատ սիրուն եւ հարուստ ձիրքերով աղջիկներ են — ասաց Սալման։ — Ժամանակով նրանցից լաւ բան դուրս կը գայ ...

Ախ, որքան քաղցր էր ինձ լսել այսպիսի գովասանքներ թէ Մարօյի եւ թէ Սօնայի մասին, երկուսն էլ անմոռանալի յիշատակներով կապուած էին իմ սրտի հետ ...

Խօսակցութիւնը կրկին դարձաւ մատնութեան վրայ։ Տիկինը հարցրեց ·

— Ես զարմանում եմ, թէ ի՞նչից են յառաջ գալիս այդ մատնութիւնները։

Տէր հայրը, որ մինչեւ այդ ժամանակ լուռ էր, պատասխանեց ·

— Եթէ դու կարդացած լինէիր մեր ազգի պատմութիւնը, չէիր զարմանայ, սիրելի քոյր։ Տխուր է մեր անցեալը, եւ մեր ներկայ կեանքը անցեալի շարունակութիւնն է։ Ես շատ տեղեր եմ ման եկել, շատ երկիրներ եմ տեսել, բայց ոչ մի ազգ չեմ տեսել, որ Հայի նման լինէր։ Մի ազգ, որի հետ կարելի է համեմատել Հային, են Հրեաները ։ Բայց Հրեան եւս շատ բաների մէջ բարձր է Հայից ։ Մի ժողովրդի ճնշուած, ստրկացած, հալածուած դրութիւնը աւելի սեղմում է նրանց եւ աւելի ամրապնդում է նրանց մէջ միութեան կապերը։ Եւ Հրեաները այդ միութիւնը ունեն, բայց Հայերը չունեն ։ Ես մինչեւ այսօր չեմ կարողացել հասկանալ, թէ ինչո՞ւ նոյն չարժաքիթները, այսինքն՝ հալածանքը եւ ճնշումը, յառաջ չեն բերել Հայերի մէջ այն միութիւնը, որ կայ Հրեաների մէջ, քանի որ այդ երկու ազգերի դրութիւնը շատ նման է միմեանց։ Տեսնում ես, Աւղանիստանի, Բէլուջիստանի, կամ Բուխարայի խորքերում մի քանի տուն Հրեաներ, նրանք դարերով ապրում են այնտեղ եւ օր ըստ օրէ աճում են, բազմանում են, որովհետեւ շատ սերտ կերպով միացած են միմեանց հետ։

Բայց հայ գաղթականները, մինը միւսին ոչնչացնելով, վերջապէս սպառւում են։ Որտեղ երկու տուն Հայեր կան, նրանց մէջ չորս կուսակցութիւն կայ։ Անմիաբանութիւնը վաղեմի ժամանակներից մեր ազգի կեանքի մէջ այն ուտող, մաշող ցեցն է եղել, որ ժառանգաբար անցել է մեզ, եւ որ սպառել է ազգային մարմինը։ Մեր պատմութեան մէջ կարող էք տեսնել հազարաւոր օրինակներ, մանաւանդ այն դարերում, երբ պարսիկները, Յոյները, Արաբացիները, Սելջուկները եւ մօնղոլական զանազան ցեղեր կըրակով եւ արիւնով ոչնչացնում էին Հայաստանը։

Նրանց առաջնորդները միշտ եղել են իրանք Հայերը, եւ միշտ Հայերից միացած են եղել թշնամու հետ։ Այժմ հասկացար, սիրելի քոյր, թէ ինչի՞ց են յառաջ գալիս այս մատնութիւնները, որ քեզ այնպէս խռովեցնում են ։

— Բայց միթէ՞ օտարի լուծը աւելի քաղցր է, — հարցրեց տիկինը վշտացած ձայնով ։

— Այո, Հայը սիրում է օտարի լուծը։ Մեր պապերն չէի՞ն որ դիմեցին Պարսից Վռամ արքային եւ նրանից խնդրում էին, որ հայ Թագաւորը վեր առնէ եւ նրա տեղը Պարսից մարզպան դնէ, եւ այսպէսով կործանեցին Արշակունեաց հզօր պետութիւնը ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

չարունակ երկրին անիշխանութեան պատասխանատուներու պարագլուխներէն մէկը մաս կազմէ կառավարութեան։ Զօր. Շեհապ կը մտածէ Վարչապետի պաշտօնը յանձնել չէզոքի մը ։

Նախագահ Շամունի դէմ եղած գլխաւոր քննադատութիւններէն մէկն ալ այն է, թէ ան իշխանութենէ հեռացուցած է մահմետական կարեւոր ուժերը, իր կողքին պահելով տկար տարրեր։ Ներկայիս ընդդիմադիրները կ'աշխատին որ Շեհապի օրով նոյն «խաղը» չկրկնուի։ Ահա թէ ինչու նորընտիր Նախագահը չի կրնար բոլորովին չէզոքի մը յանձնել կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը ։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համայնավարները հետզհետէ կը սեղմեն Քեմոյի օդային եւ նաւային «օղակը» ։

Ազգայնական ուժերը յարձակում գործեցին, ճեղքելով համայնավար շղթան. ուրիշ միջոց չկար Քեմոյի զինուորներուն ռազմանիւթ եւ պաշար հասցնելու համար։ Համայնավար ուժերը կազմ ու պատրաստ կը սպասեն՝ ռումբերու հեղեղ մը նոր խուժելու համար Քեմոյ ։ Բայց ազգայնականները, զօրացած ամերիկեան զէնքերով, յարձակումի մը ենթարկուելու պարագային՝ հակայարձակումի պիտի անցնին, հարուածելով համայնավար Չինաստանի հողամասը ։ Ամերիկեան նաւատորմիղը այս հակայարձակումին մասնակցի թէ ոչ՝ հարցը պիտի տանայ բարդ բնոյթ ։

Ուշագրաւ է նաեւ Միացեալ Նահանգներու Պատերազմական նախարարին այն յայտարարութիւնը՝ թէ Ամերիկա պիտի դիմադրէ, Քեմոյի վրայ ընդլայնք ուղղակի յարձակումի մը պարագային։

Միւս կողմէ Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն իր դիրքը ճշդեց հետեւեալ ձեւով. — Ամերիկացի մեր դաշնակիցները Ֆորմոզայի համար ոչ օժանդակութիւն խնդրեցին մեզմէ, ոչ ալ՝ այդ ուղղութեամբ խոստում մը ստացան։ Այսուհանդերձ, աւելցուց Վարչապետը, երկու երկիրներու միջեւ եղած համաձայնութիւնը պատճառ մըն է, որ Անգլիա իր օժանդակութիւնը չզլանայ՝ չինական թնճուկը խաղաղ եղանակներով լուծելու համար ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը անդրադառնալով Խաղաղականի մէջ Անգլիացիներու կատարած ջրածին ռումբի փորձին, խստօրէն քննադատեց «անգլամերիկեան աշխարհակալները»։ Ձայնասփիւռին խօսնակը աւելցուց թէ Անգլիա եւ Ամերիկա ջրածին փորձերը դադրեցնելու իրենց խոստումը չյարգեցին, հետեւաբար՝ Խ. Միութիւնը ինքզինք ազատ կը նկատէ՝ հիւլէական փորձերը շարունակելու համար ։

Ինչպէս ծանօթ է, ջրածին եւ հիւլէական փորձերը դադրեցնելու որոշումը տալու համար մեծերու ժողով մը պիտի գումարուէր, որ տակաւին չէ գումարուած ։ Մինչ այդ, Անգլիա պատճառ մը չէր գտներ իր փորձերը ընդհատելու ։

ՀԱԼԷՊԻ (Սուրիա) Ֆրանսական մշակոյթի կեդրոնը սուրիական կառավարութեան կողմէ պիտի գնուի եւ վերածուի արաբական մշակոյթի կեդրոնի մը, մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուած է երեք յարկանի այդ շէնքին գնահատման համար ։

ՍՊԱՆԻՈՅ հիւսիսային շրջանին մէջ Կրավալոս գիւղի տուներէն մէկուն զարնուելով ջախջախուեցաւ հանրակառք մը, որ իսկոյն կրակ առաւ. արկածին հետեւանքով 17 հոգի մեռան. 21 վիրաւորներ դուրս հանուեցան տան փլատակներուն տակ մնացած հանրակառքէն ։

ԻՒՄԱՆԻԹԷի ուրբաթ առտուան թիւը գրաւուեցաւ Ներքին նախարարութեան որոշումով եւ ոստիկանապետին հրահանգով։ Համայնավարներու պաշտօնաթերթը յօդուած մը հրատարակած էր Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօր. Կարպէյի դէմ, ինչ որ պետութեան ապահովութեան դէմ առնուած քայլ մը կը նկատուի։

1936 – 1 Գ. զօրամասի զինուորները արձակուին 1958 Հոկտեմբերի ընթացքին. այս զօրաբաժինին մաս կը կազմեն 1935 Նոյեմբեր 16էն 1936 Յունուար 31 ծնած տղաքը, որոնք զէնքի տակ կանչուած էին 1956 Յուլիսին ։

Տէր եւ Տիկին Վաղէն Անդրէասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Անդրէասեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Բիւրակն Իշխանեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վահան Անդրէասեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Թէփէկէօզեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Յակոբեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Անդրէասեան, Էդնաեան, Չերազ եւ Քաջունի ընտանիքները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ 81 տարեկանին Վիրոֆլէի իր բնակարանին մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի առտու ժամը 10.30ին, Շավիլի Հայոց եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Վիրոֆլէի Նոր գերեզմանատունը ։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ ։

Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ ։

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանակողները, ընկերներն ու համակիրները ։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին։

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տնօրէնութեան ։

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տօնապետ եւ Սաթենիկ Տօնապետեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տօնապետեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ եւ Մարթա Ոսկանեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Սէնթ Անի Հայութեան նաեւ բոլոր ծանօթներուն ու բարեկամներուն, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ Աննա Գասպարեանի (74 տարեկան) մահուան առթիւ ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գրիգոր Խաչատուրեանէ (կամաւոր) հազար Ֆր. իր ապաքինման առթիւ ։

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ
Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիոմի միացումով շինել անբեկանելի (էնֆասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ ։

Դիմել՝

VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)
7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-38

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ԴԻՄԵԼ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Քէօսէեան (Ֆօթօ Ռէքս), 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Միսաք Միրզէ, 194 Րիւ Վանտոմ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ, Ս. Սխլեան,, 17 կամ 28պիս, Քուր Ժան Ժոռէս ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ս. Ընտրիկեան, 8, Րիւ Ժան Ցիւկա ։

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ.— Գ. Կ. Տերմոյեան ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Գ. Քէշիշեան, 37, Ռիւ Պել Իմաժ ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ.— Յուսաբեր ։

ԻՏԱԼԻԱ, Տօքթ. Ե. Արզումանեան, Վիա Քափելլարի 3 ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Ազատ Օր ։

ՊԱՂՏԱՏ.— Գոյամարտ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

2 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր ։

Վեցերորդ թաղամասի Քաղաքապետարանի շէնք սրահներուն մէջ ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին Ահարոնեան ակումբը, 26 Րիւ տէ Քռնվալէսան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազարեանի։

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները առաջնորդեցէք Ահարոնեան ակումբը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը 16ին, Ցոյներու սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 16 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8294 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4095

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱԽՈՂԱԾ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս բացառիկ երեւոյթ էր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան արտակարգ ժողովին որոշումը Մերձաւոր Արեւելքի մասին:

Ութսուն երկիրներու պատգամաւորներ միաձայնութեամբ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով լիազօրութիւն կը տրուէր ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտի խաղաղութիւնը վերահաստատել արեւելեան կողմն աշխարհի:

Դժուարին ու տաժանելի աշխատանք:

Համըրշոլտ, որ տարիներէ ի վեր իր բազմաթիւ երթեւեկներով մօտէն ուսումնասիրած է իսլամ - արաբական խնդիրները եւ այլեւս մասնագէտ դարձած Մերձաւոր Արեւելքի բարդ կնճիռներուն, շաբաթներով ճիգ թափեց՝ հաշտեցնելու համար զանազան երկիրներու հակադիր շահերը:

Քանիցս տեսակցեցաւ Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորին, Լիբանանի վարիչներուն եւ Նախագահ Նասրի հետ:

Իր գլխաւոր պաշտօնն էր համոզել շահակիցները, որ համաձայնին անգլիական եւ ամերիկեան զինուորներու մեկնումին՝ Յորդանանէն ու Լիբանանէն:

Ձախողեցաւ իր առաքելութիւնը:

Պաղտատի Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնն էր, որ ահուսասարսի մթնոլորտ մը ստեղծած էր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Լիբանան ու Յորդանան վտանգ կը տեսնէին իրենց անկախութեան համար:

Համըրշոլտի առաջին այցելութիւնը Լիբանան՝ քննելու համար ՄԱԿի «դիտորդ»ներուն աշխատանքը՝ ո՛չ մէկ դրական արդիւնքի յանգած էր: Ընդհանուր իր ներկայացուցած տեղեկագիրը «կողմնակալ» նկատուած էր Լիբանանի օրինաւոր կառավարութեան կողմէ: Երկիրը չէր խաղաղած եւ եղբայրասպան կռիւը շարունակուած էր բստ առաջնոյն:

Այդ իսկ պատճառաւ նախագահ Քամիլ Շամուն ստիպողաբար օգնութիւն խնդրած էր Այզընհաուըրէն՝ երբ Իրաքի հաշեմական թագաւորութիւնը կէս ժամուան մէջ պատմութեան անցաւ:

Միւս կողմէ Պաղտատի Ուխտին ընդհանուր ժողովը՝ նոյն օրը գումարուած Անգարայի մէջ՝ թելադրած էր Հիւսէյն Թագաւորին՝ դիմել անգլիական կառավարութեան՝ իր երկրի պաշտպանութեան համար:

Ուրեմն Միացեալ Նահանգներն ու Մեծն Բրիտանիա զինուորական լայն աջակցութիւն ընծայած էին Լիբանանի ու Յորդանանի՝ ընդ առաջ երթալով օրինաւոր իշխանութեանց դիմումին:

Արդի՞ւնք: Լիբանան եւ Յորդանան պահեցին իրենց անկախութիւնը:

Սակայն օտար երկու մեծ պետութեանց ռազմական միջամտութիւնը Մերձ. Արեւելեան երկիրներու գործերուն՝ դժգոհութիւն առաջ բերաւ զանազան շրջանակներու մէջ:

Ու ամէնէն առաջ Կրեմլինի վարիչներուն մօտ, որոնք չեն հանդուրժեր արեւմտեան ճակատի դիրքերուն ամրապնդման արաբական աշխարհին մէջ:

Դժգոհ մնացին նաեւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան պատասխանատուներն ու նախագահ Նասրի կողմնակիցները Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

ՄԱԿի արտակարգ ընդհանուր ժողովին մէջ միացեալ ճակատ կազմած էին Արաբական Լիկայի անդամ տասը երկիրները:

Վերջերս Գահիրէի ժողովին մէջ Արաբական Լիկան աւելի ամրապնդեց իր ուխտը:

Մարոք եւ Թունուզ եւս պաշտօնապէս որոշեցին անդամակցիլ Արաբական Լիկային, որ ներկայիս Գարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան ովկէանոս արաբական միացեալ ճակատ մը կը ներկայացնէ:

Ալժերիան է միայն, որ դուրսը կը մնայ:

Այսպէս ուրեմն աստիճանաբար կը կազմակերպուին Արաբները՝ ղեկավարութեամբ գնդապետ Նասրի, որուն անունը խորհրդանշան դարձած է Համարաբական Միութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ "ԱՅՈ" ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

■

ՄՈԼԷ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Երկու կարեւոր համագումարները վերջ գտան, որոշ չափով յաղթանակ մը ապահովելով Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին: Եթէ Արմատականները «այո» քուէարկելու որոշում տուին, ընկերվարականները սակայն չկրցան, հակառակ Կի Մոլէի ջանքերուն, փրկել կուսակցութեան միասնականութիւնը: Արդարեւ, Տէփրէօյի գլխաւորութեամբ ընդդիմադիրները որոշեցին հեռանալ կուսակցութենէն եւ պայքար տանիլ «ոչ» քուէարկելու համար: Ինչպէս գրած էինք, ընդդիմադիրներն ալ բաժնուած են, եթէ Տէֆէռ որոշեց «այո» քուէարկել պատճառը այն է որ Տը Կոլէն կը սպասէ ազատական լուծում մը Ալժերիոյ հարցին եւ վստահ կը թուի ըլլալ որ Տը Կոլ պիտի բանակցի Ազատ. Ճակատին հետ: Մնաց որ Զօր. Շաւէնի նման «ծայրայեղ» նկատուած դէմքեր ալ որոշած են «այո» քուէարկել վստահ որ՝ Զօր. Տը Կոլ Ալժերիոյ համար Էնթէկրասիոնի *քաղաքականութեան համակարծիք է: Այս պարագան երբ նկատի առնուի կարելի է, ինչպէս տեղական մամուլը դիտել կուտայ, կարծել որ Տը Կոլի քաղաքականութիւնը այնքան ալ յստակ չէ Ալժերիոյ համար, քանի որ ամէն ոք իր ուզածը կը հասկնայ Զօրավարին խօսած ճառէն:*

Ընկերվարական համագումարին ընդդիմադիր թեւին գլխաւոր եւ փայլուն արտայայտիչն էր Սոյի քաղաքապետը՝ երեսփոխան էտուար Տէփրէօ.— Եթէ հանրապետութիւնը տեղի տուած չըլլար, Արդարութեան Բարձրագոյն Ատեանի երբեւէ նախագահը եւ այսօր Սուսթէլը դատելու վրայ կ'ըլլայի: Եւ Սուսթէլը չէի դատապարտեր որ մտնէ Տը Կոլի դահլիճին մէջ եւ Նոռի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարի կողքին (Մոլէ): Ջինքը չէի դատապարտէր որ մենաշնորհ դարձնէ ծայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը: Ապա Տէփրէօ կը շարունակէ.— Երկրին եւ կուսակցութեան մէջ կ'ուզեն որ «այո»ներու եւ «ոչ»երու ամբողջութիւն մը ըլլայ, մինչ «այո»ն նոյն իմաստը չունի Փարիզի եւ Ալփեանի մէջ: Ի՞նչ է այս մարդուն քաղաքականութիւնը որուն տրուած է արտակարգ լիազօրութիւն: Գլխաւոր պատճառ մը ունինք «ոչ» քուէարկելու, ընկերվարական ենք: Միակ սահմանադրութիւնը որ կրնայ մեզի գոհացնել՝ սահմանադրութիւն մըն է որ խաղաղձեւավկարենայապահովել անցքը՝ դրամատիրութենէն ընկերվարութիւն, բայց ծերակոյտին տրուած իրաւասութիւնները եւ սահմանադրութեան միւս գլուխները ճիշդ հակառակն են այս բաղձանքներուն: Հակառակ համագումարին որոշումին, կը յայտարարենք թէ պիտի շարունակենք մեր պայքարը «ոչ»ին համար »:

Սէնի երեսփոխանը կը հեռանայ մինչ ոմանք կը բողոքեն եւ ուրիշներ ենթերնասիոնալ կ'երգեն:

Երկուքուկէս ժամ խօսելով ԿիՄոլէ բացատրեց իր դիրքը եւ պատճառները զոր ունի՝ վստահելու Տը Կոլին: Ժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը Ալժերիոյ մասին, ուր կը յայտնէ մասնաւորաբար թէ բանակցութիւնները անհրաժեշտ են խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար:

Ի վերջոյ համագումարը 1176ի դէմ 2786 ձայնով որոշեց այո քուէարկել: Տէփրէօյի կողքին իրենց հրաժարականը ներկայացուցին Վերտիէ, Սավարի, Րոզընֆելտ, Մայեռ, եւ Տիկ. Օմէէն:

✕ *Արմատականներու համագումարը վերջացաւ ապահովելով «Սահմանադրութեան» «այո» պատասխան մը, 544ի դէմ 716 ձայնով: Մէնտէսեան հոսանքը պարտուեցաւ եւ կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ Ֆելիքս Կայեառ: Ամէնէն երիտասարդ նախագահը զոր կուսակցութիւնը ունեցած է:*

✕ *Արմատականներու անջատուած թեւը (Մորիս Ֆէօյ) որոշեց «այո» քուէարկել:*

ՄԵՐ ՍՐՏԷՆ

ՄԻԱԿՏՈՒՐ ԱԶԳԸ ...

— Դուն լուր ունի՞ս որ ազգերնիս երկուքի բաժնուեր է, երկուքի կիսուեր է.. Մէկ կէսը չի ճանչնար միւս կէսը ...

— Ամէն ազգի մէջ ալ այդպէս է ... կը կարծես որ Ֆրանսայի 50 միլիոն Ֆրանսացիները իրարու ծանօ՞թ են ..

— Դուն իմ ըսածիս միտ բանին չըմբռնեցիր, որովհետեւ դիւրին դիւրին խօսք հասկցողներէն չես: Եղբայր պատուական մեր խնդիրը բոլորովին տարբեր է... Դուն մեզ Ֆրանսացիին, Անգլիացիին կամ Չինացիին հետ մի բաղդատեր ... իմ ըսածս ան է որ մեր ազգը երկու տարբեր ազգերէ կը բաղկանայ...

— Մի՛ չափազանցեր ...

— Չեմ չափազանցեր ... Պատմեմ, մտիկ ըրէ.... Անցածները, ինչպէս պատահեցաւ, ե՛ս ալ չեմ գիտեր, ելայ մեր ազգին երկու կէսերէն մէկուն հանդէսին գացի... Երբ սրահէն ներս մտայ, հանդէսը տակաւին սկսած չէր, բայց յոյս կար որ ժամէ մը սկսէր: Քսան, երեսուն հոգի նստած էին: Աչքիս պոչովը իրենց նայեցայ ... Ամէնքն ալ ինծի անծանօթ ... Անկիւն մը քաշուեցայ եւ սկսայ թերթըս կարդալ... ժամ մը ետք, երկու հարիւր հոգի մը եկած էին: «Ելլեմ, սանկ մը դառնամ», ըսի ինքնիրենս ... Նպատակս էր ծանօթներ, բարեկամներ գտնել... վեր, վար պտտեցայ... Աստուած վկայ; Ճայնուածքս մէկ ծանօթի վրայ ալ չինկաւ... Մեր կէսէն մա՛րդ չկար... Նստողներէն ո՛չ մէկը ուրիշ ատեն տեսած էի...

— Եկեղեցի երթայիր ...

— Աղէկ որ միտքս ձգեցիր... Առտուն ալ եկեղեցի գացած էի ... Դուրսը, դրան առջեւ աչքս չորս կողմն էր... Ոչ մէկ բարեկամ ... Ջերկնցնեմ — կը նշանակէ որ իմ ըսածս շիտակ է, ազգերնիս երկուքի կիսուեր է ...

— Օր մը կը միանանք ..

— Շատ յաւատես ես... Եթէ ասանկ երթայ, այդ երկու կէսերը պիտի բաժնուին չորս քառորդներու այդ չորս քառորդներն ալ ութ մէկ ութերորդներու եւ օր մըն ալ պիտի տեսնես որ հովը առեր տարեր է այդ ... *խըլման*:

— Կարեւոր պարագայ մը ուշադրութենէդ վրիպեր է ... Իրա՛ւ է որ դուրսը, այսինքն, այս կողմերը բաժան - բաժան ըլլալու վրայ ենք, բայց ներսը, այսինքն մեր «ազա՛տ ու անկա՛խ» հայրենիքին մէջ, պատկերը բոլորովին տարբեր է ...

— Ինչպէ՞ս տարբեր կրնայ ըլլալ, միեւնոյն ազգը չե՞նք ...

— Ծնունդով, արիւնով, այո՛, միեւնոյն ազգն ենք, բայց ներսը քանի մը սրբագրութիւններ կատարեցին եւ կրցան միակտուր, միակամի, միատեսակ եւ միակամ ազգ մը մէջտեղ բերել ...

— Գրաբար կը խօսիս ...

— Լա՛ւ, աշխարհաբարի թարգմանեմ.. Նայէ, այս կողմերը ամէն Հայ իր սեփական կարծիքը ունի... Ես ձմերուկ կը սիրեմ դուն սեխ կը սիրես... Մա՛րդ մեր գործին չի խառնուիր... Ես «Արշալոյս» կը կարդամ, դուն «Վերջալոյս»... Ո՞վ կրնայ արգիլել: Ասանկ որ կարծիքներու եւ ճաշակներու զանազանութիւն կայ ... Ատոր համար ալ ազգերնիս, քու ըսածիդ պէս քառորդներու եւ չեմ - գիտեր - ինչերու բաժնուեր է:

— Հոն ալ ատանկ չէ՞...

— Հո՞ն... «Հոն» ասանկ, ուզածիդ պէս շարժիլ չկայ, սիրելիս: Խրուշչեւը «դդում կեր» հրամայէ, դդում պիտի ճտկես, «սոխ կեր, սեխ մի՛ ուտեր» պատուիրէ, սոխ պիտի ճտկես... Եթէ կրնաս «դդում կեր» ըսած օրը, ելիր սեխ կեր, նայէ ինքզինքդ ուր կը գտնես ... Ասանկ որ «հոն» ներդաշնակութիւն ըստեղծուած է եւ այդ պատճառաւ ալ ազգերնիս միակտուր է, միակամի է, միատեսակ է ու միակամ է, այսինքն մէկ կտորէ շինուած բան մը, որ «ազատ ու անկախ ազգ» կը նշանակէ Բոլշեւիկեան բառարանին մէջ ...

— Սիրելիս, քանի որ ատանկ է եւ ես իմ ուզած ատենս ձմերուկ պիտի չկարենամ ուտել, կը նախընտրեմ որ առանկ կիսուած ըլլանք: Որովհետեւ, աւելի լաւ է իրարմէ բաժնուած բանաւորներ մնալ, քան իրարու փակած անբաններու վերածուիլ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Գ. Ն. Սարգիսեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յունաստանի Շրջ. վարչութեան ատենապետ եւ անդամ Աթէնքի կեդր. վարչութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՍՈՒՍԹԷԼԻ ԴԷՄ

Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը մահափորձ մը ըրաւ Տեղեկատուութեան նախարար Սուսթէլի դէմ. կառավարը վիրաւորուեցաւ, բայց նախարարը ազատեցաւ առողջ մահէ: Ոճրագործներէն մէկը սպաննուեցաւ: Ինչպէս ծանօթ է, Սուսթէլ խորհրդանշանն է Ալժերիոյ Էնթէկրասիոնին, *այս ձեւով ըմբոստները կը յայտնեն թէ դէմ են Հանրաքուէին,* Էնթէկրասիոնին *եւ կառավարութեան՝ որուն մաս կը կազմէ Սուսթէլ: Մահափորձը մեծ աղմուկ ստեղծեց երկրին մէջ:*

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ - ՏԸ ԿՈԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Կիրակի օր, Քոլոմպէ Լէ Տէօ զ'էկլիզի մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի Վարչապետներուն հանդիպումը: Տեղական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Եւրոպայի «երկու մեծերու» այս տեսակցութեան, որ պատմական անդրադարձումներ կրնայ ունենալ միջազգային քաղաքականութեան վրայ:

Տը Կոլ եւ Ատընաուըր առաջին անգամ ըլլալով կը հանդիպէին իրարու: Թէեւ խօսակցութիւնը գաղտնի պիտի պահուէր, բայց լրագրողները յաջողած են լայն տեղեկութիւններ քաղել, տալով երկու մարդոց մտահոգութիւններն ու մտասեւեռումները:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼՈՐՏ ՊՈԼՏՈՒԻՆ

Անգլիոյ Պահպանողական վարչապետներէն, Սթէնլի Պոլտուինի, Ընկերվարական զաւակն էր — մօտիկ բարեկամս, որուն մահուան լուրը կը լսեմ կսկիծով ։

Ընկերվարական էր համոզումով, խառնուածքով եւ իր կենցաղով, ոչ թէ անուշ ջուրի կամ սալոնական քարքերէ համ առնող Ընկերվարական ինչպէս եղան իր շուրջիններէն քանի մը հոգի ։

Շատ ալ գոհ չէր որ իր անունին կապուած էր շողշողուն տիտղոս մը։ Առաջին անգամ, 1937ին, կոչուեցաւ Վիսքաունթ Քորվըտէ, որովհետեւ Էրլի մը անդրանիկ զաւակը, աւանդական սովորութեամբ, «Լորտ» կ'ըլլայ, առանց, սակայն, Լորտերու Ժողովին անդամ նշանակուելու։ Այս «լորտ»ութիւնը անուանական է ։ —

Տասը տարի ետք, 1947ի Դեկտեմբերին երբ իր հայրը անվերադարձ կը մեկնէր, իրեն ժառանգ մնաց անոր ամբողջական տիտղոսը Էրլ Պոլտուին օֆ Պէվտլի։

Անգլիան այն հայրենիքն է, ուր կրնաս, եթէ ուզես, քեզի ժառանգ ձգուած դըղեակը կամ ոսթերլիններու գէզը մերժել, բայց չես կրնար վեհապետէն շնորհուած ազնուապետական տիտղոսին համար « չեմ ուզեր, ուրիշին տուէք» ըսել ։

Ու, ահաւասիկ մեր Ընկերվարական Օլիվըրն ալ եղաւ ծիրանազգեաց Կոմս ու մուշտակ ու դէմքով մը մտաւ Լորտերու Ժողովին ներս, որ յոգնասպառ մարդոց —մեծ մարդոց — հանգստավայրն է ։

Մինչեւ վերջն ալ ինծի համար մնաց « Օլիվըր»։ Ձեմ յիշեր որ մեր գրոյցներուն ընթացքին թերեւս եղած ըլլայ իր տիտղոսէն պարտադրուած կոչականը — Միլորտ։ Նամակներուս մէջ ալ «սիրելի Օլիվըր»ը կը գոհացնէր զինքը։ Որովհետեւ, Հայ չէր — ազգայութեան, էֆէնտիութեան կամ փաշայութեան տիտղոսով, մէկ օրէն միւսը «մեծցած» Հայ ։

Աշխարհի վրայ Հայ չկայ որ իր «աշխարհական» անունը լսած չըլլայ։ Հանդիպած եմ հայրենակիցներու, որոնք երկիւղածութեամբ կ'արտասանեն « Օլիվըր Պոլտուին» անունը ։

— Իրա՞ւ զացեր է եւ Թուրքին դէմ կռուեր է, մեզի համար… Ըսել է որ հայասէր է … Մօտէն կը ճանչնա՞ս, ի՞նչ կ'ըսէ մեր մասին ։

Մեր անունն անգամ լսած չէր՝ մինչեւ 1920։ Այդ տարին, Աղեքսանդրիոյ մէջ, կը հանդիպի Խատիսեանը ողջունող Հայերու բազմութեան մը, որուն առջեւէն կ'երթար մեր Եռագոյնը ։

— Այս մարդը ո՞վ է, այս դրօշա՞կը ինչ է, Հայաստա՞նը ուր է ։

Կը «լուսաւորեն» զինքը։ Քսանըմէկ տարեկան երիտասարդ, որ 17 տարեկանէն իսկ ճաշակած էր պատերազմի դառնութիւնները Ֆրանսայի մէջ, կը խանդավառուի իր լսածներով ու յանկարծ կ'որոշէ Հայաստան երթալ։ Ու կ'երթայ։ Կը կռուի, գերի կ'իյնայ, կը բանտարկուի եւ Թուրքիոյ մէջ, նոյնիսկ, մահուան կը դատապարտուի, որովհետեւ, « դուն Հայերուն օգներ ես»։

Ողջ – առողջ իր հայրենիքը կը վերադառնայ 1921ի վերջերը ։

Խզած էր իր կապերը իր Պահպանողական հօրը հետ, որուն դէմ կը խօսէր խորհրդարանին մէջ, իբրեւ Աշխատաւորական երեսփոխան։ Ատեն մը, իր կուսակցութենէն ալ պաղեցաւ, եղաւ անկախ ընկերվարական ու սկսաւ պայքար մղել Րէմզի Մըքտոնըլտի դէմ որ խառն կառավարութեան ընկերվարական վարչապետն էր։

Ծառայեց Ափրիկէի ճակատին վրայ ու յաղթութենէն ետք, նորէն երեսփոխան ընտրուեցաւ, այս անգամ, դարձեալ, ի դիմաց Աշխատաւորականներու ։ Յետոյ, նորէն, քէն ։

Կառավարիչ նշանակուեցաւ բրիտանական անճշան կղզեխումբի մը, ուր սկըսաւ « իր գրպանին դրամներով » ընկերվարութիւն կառուցանելու փորձեր կատարել։ Երկու տարի հանդուրժեցին իր մարզանքներուն ու ելոյթներուն եւ 1950ին Ընկերվարական վարչապետ Էթլին — այժմ լորտ — ետ կանչեց զինքը։

Այո, տարօրինակ մէկն էր։

«Մեր Օլիվըրը» շառաւիղն էր շատ հին ընտանիքի մը։ Իր նախահայրերէն մէկն էր Թոմաս Պոլտուին օֆ Տիոլըպուրի, որ 1585ին «Լոնտոնի Աշտարակ»ին պատէն վար ցատկեց ու փախաւ։ Բանտարկուած էր, որովհետեւ մաս ունեցած էր Սկովտիացիներու Մերի Թագուհիին փախուստին համար սարքուած դաւադրութեան մէջ ։

Մինչեւ այսօր ալ, Աշտարակին պատին վրայ փորագրուած է Սաղմոսէն առնուած նշանաբան մը — ՚«Աստուած պարիսպ իմ եւ ես յուսամ ի նա» — որ Պոլտուիններու ընտանեկան զինանշանին վրայ ալ կ'երեւայ ։

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, Պոլտուինի ազգականներէն մէկն ալ « պատէն վար ցատկեց » 1941ին ու փախաւ ։

Բայց, այս անգամ, պատկերը այլազանական էր ։

Օլիվըրի զարմուհին իր հօրեղբօր աղջիկը; Մոնիքա Պոլտուին,1914ին վանք կը մտնէ՝ Ֆրանսայի մէջ։ Տասնըհինգ տարեկան էր ։

Քսանըութ տարի կը կտրէ իր կապերը արտաքին աշխարհին հետ եւ 1941ին կ'որոշէ փախչիլ «այդ բանտէն»։ Ու կը փախչի։ Մոնիքան գրեց իր կենսագրութիւնը։ Հատորին անունը՝ «Պատէն Վար Ցատկեցի »։

Կը թուի թէ «պատէն վար ցատկելու» այս աւանդութեան հաւատարիմ մնացած էր նաեւ ողբացեալ բարեկամս ։

Արդարեւ, ան ալ յուսահատօրէն փորձեր կը կատարէր «պատէն վար ցատկելու »։ Այսինքն իր կապերը խզելու այն ազնուապետական աշխարհին հետ, որուն մէջ եւ որուն համար ծնած էր՝ ճակատագրին տնօրինութեամբ ։

Լորտ Պոլտուին մինչ արհամարհեց աշխարհիկ բարքերն ու սովորութիւնները և կոճկուած, արդուկուած բանաձեւերը ։

Ազնուական էր ծագումով, բայց ուզեց ըլլալ — կամ գոնէ երեւալ — հասարակ մահկանացու ։

Այո, հարուստ էր, բայց վկաներու պէտք ունէի՞ք այդ իրողութիւնը հաստատելու համար։ Կը հագուէր շատ պարզ ։ Կ'ապրէր յարկաբաժին մը, որուն կահկարասին աչքի զարնելիք բան մը չէր. Սակաւակեր էր, թէեւ կը սիրէր իր ուիսկին։

Անգամ մը, մեր չտեսներէն մէկը — կորկոտաւոր — ուզեց անպատճառ ծանօթանալ իրեն։ Ու ճաշի հրաւիրեց զինքը «շատ բարձր ճաշարան մը »։ Երեքս էինք։

— Ինչո՞վ կը սկսիք … Խավիա՞ր, Թռչունի մի՞ս… Շամփանիային ո՞ր տեսակը …

Մեր Օլիվըրը կամացուկ մը դարձաւ ինծի ․

— Ըսէ իրեն, ինծի գաւաթ մը գարեջուր եւ կտոր մըն ալ հացուպանիր ապըրպէ …

Ինչո՞ւ չէր ամուսնացած ։

— Որովհետեւ չեմ ուզեր որ զաւակս թնդանօթի միս ըլլայ …

Արտաքին շպարը երբեք չէր հետաքրքրեր զինքը։ Կարեւորը մարդուն ներսն է։

Օր մը խնդրեցի իրմէ որ ինքն ալ ստորագրէր թուղթ մը, որուն տակ ուրիշ լորտերու անուններն ալ կային ։

— Նայէ, լորտ Այս, լորտ Բեն։

— Բան մըն ալ չեն արժեր … Բանուորի մը ստորագրել տայիր ։

Երբ Խատիսեան, օր մը, կը խօսէր իրեն, Անգլիոյ «արեւուն լոյսը չտեսած » հարստութեանց մասին, Օլիվըր դիտել տուաւ.

— Գացէք հանքագործներուն վիճակը տեսէք… Անգլիան իր պալատներով մի չափէք, այլ իր խրճիթներով …

Գրագէտ էր մեր Օլիվըրը։ Եւ շնորհալի հեղինակը ութ հատորներու։

Կրնար նախարար, դեսպան ու վարչապետ ըլլալ, եթէ մէկդի շպրտէր իր համոզումները եւ հետեւէր իր Պահպանողական հօրը քայլերուն։ Բայց, նախընտրեց անկախութիւնը իր տեսակէտներուն եւ « պատին վրայէն վար ցատկեց » ։

Պիտի չմոռնանք զինքը ։ Եւ իր քաջութիւնը, որուն փաստը տուաւ մեր հայրենիքին մէջ ալ ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Ա․

ԱՐՏԱԶՈՒ Ս․ ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԸ ԱՆՑԵԱԼՈՒՄ

Արտազու Ս․ Թադէի վանքի տօնակատարութեան եւ տարեկան աւանդական ուխտագնացութեան առթիւ, մեր ազգային ուխտաւորներին օգտակար մի ծառայութիւն մատուցանելու գաղափարից առաջնորդուած՝ ուզեցինք նրանց ներկայացնել պատմական համառօտ մի տեսութիւն Արտազու Ս․ Թադէի վանքի մասին։

Այս փոքրիկ ուսումնասիրութիւնը հետապնդում է հետեւեալ գլխաւոր նպատակները․

1․ Ծանօթացնել իրանահայութեան Ս․ Թադէի վանքի պատմական արժէքը ։

2․ Մղել ուխտաւորներին՝ ստանձնելու դարաւոր վանքի պահպանումի եւ նորոգութեան հոգատարութիւնը ։

3․— Ներշնչել ուխտաւորներին յարգալի եւ գիտակից վերաբերմունք հանդէպ դարաւոր սրբավայրին։

Մեր այս տեսութեան մէջ օգտուել ենք Վիէննայի Միխիթարեան Ուխտից Հ․ Համազասպ Վ․ Ոսկեանի Վասպուրականվանի վանքերը հրատարակութիւնից։ Նոյնպէս հաւաքել եւ դասաւորել ենք պատմական ու մատենագրական աղբիւրներից այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք հարկաւոր ենք . նկատել Թադէի վանքի ուսումնասիրութեան համար ։

Գոհանում ենք շօշափելով միայն հետեւեալ կէտերը ․

ա) Ս․ Թադէոս Առաքեալի քարոզութիւնը եւ նահատակութիւնը, ըստ հայկական աւանդութեան ։

բ) Ս․ Թադէի վանքի գոյութիւնը որպէս շիրիմ – գերեզման Ս․ Թադէոս Առաքեալի ։

գ) Ս․ Թադէի վանքը որպէս Առաջնորդական, Թեմական Աթոռ Արտազ գաւառի ։

դ) Ս․ Թադէի վանքը որպէս կրօնական, միաբանական հաստատութիւն ։

ե) Ս․ Թադէի վանքի գրական վաստակը ։

Ա) Ս․ ԹԱԴԷՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Լաբուբնան ասորի լեզուով գրի է առել Աբգար Թագաւորի դարձի պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով։ Մովսէս Խորենացին եւ Եւսեբիոս Կեսարացին, օգտուելով վերոյիշեալ աղբիւրից, տուել են մեզ Թադէոս Առաքեալի հետեւեալ վկայութիւնը ։

Եդեսիոյ Աբգար Թագաւորը մի ծանր հիւանդութեամբ տառապում է։ Ժամանակակից լինելով Քրիստոսի, լսում է նրա գործած հրաշքների մասին։ Մի պատգամաւոր է ուղարկում Յիսուսի, հրաւիրելով նրան, որ գայ իր երկիրը եւ իրեն բժշկի։ Երուսաղէմում Աբգար Թագաւորի պաշտօնեաները յայտնում են Յիսուսի իրենց տիրոջ փափագը։ Յիսուս խոստանում է Համբարձումից յետոյ ուղարկել իր աշակերտներից մէկին, այդ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ․— Ստորեւ կը ներկայացնենք Ֆրանսայի հանրապետութեան Նոր Սահմանադրութիւնը, այնպէս ինչպէս հանրաքուէի ենթարկուած է։ Սեպտեմբեր 28ին « այո » կամ « ոչ » պատասխանելով ժողովուրդը պիտի յայտնէ թէ կ'ընդունի կամ կը մերժէ այս Սահմանադրութիւնը։

ՆԱԽԱԲԱՆ

Ֆրանսացի ժողովուրդը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ իր յարումը Մարդկային Իրաւանց եւ ազգային գերիշխանութեան սկզբունքներուն, այնպէս ինչպէս ճշդուած են, 1789ի Յայտարարութեամբ, վերահաստատուած եւ ամբողջացուած 1946ի Սահմանադրութեան նախաբանով ։

Համաձայն այս սկզբունքներուն եւ ժողովուրդներու ազատ ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքին, Հանրապետութիւնը կ'առաջարկէ — Անդրծովեան այն հողամասերուն որ կը յայտնեն անդամակցելու իրենց կամքը, — նոր հիմնարկութիւններ՝ հաստատուած ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան հասարակաց իտէալին վրայ, եւ կազմուած իրենց ժողովրդապետական յեղաշրջման նկատումով ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա․

Հանրապետութիւնը եւ անդրծովեան հողամասերու ժողովուրդները, որոնք ազատ կամքով կ'որդեգրեն ներկայ սահմանադրութիւնը, կը հիմնեն Հասարակապետութիւն մը։

Հասարակապետութիւնը հիմնուած է մաս կազմող ժողովուրդներու հաւասարութեան եւ համերաշխութեան վրայ ։

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ․

Ֆրանսան Հանրապետութիւն մըն է, անբաժան, աշխարհական, ժողովրդապետական եւ ընկերային ։ Օրէնքին առջեւ կ'ապահովէ բոլոր քաղաքացիներու հաւասարութիւնը․ առանց ծագումի, ցեղի կամ կրօնքի խտրութեան։ Կը յարգէ բոլոր դաւանանքները ։

Ազգային խորհրդանշանը եռագոյն դրօշակն է — կապոյտ, ճերմակ, կարմիր ։ Ազգային քայլերգը՝ «Մարսէյյէզ» ։

Հանրապետութեան նշանաբանն է — « ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն » , սկզբունքն է — ժողովուրդի կառավարութիւն, ժողովուրդին կողմէ եւ ժողովուրդին համար ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ․

Ազգային գերիշխանութիւնը կը պատկանի ժողովուրդին, որ զայն կը գործադրէ իր ներկայացուցիչներուն միջոցով եւ հանրաքուէով ։

Ժողովուրդին ոչ մէկ մասնիկը կամ ոչ մէկ անհատ կրնայ ինք զինքին շնորհել անոր գործադրութիւնը ։

Հանրաքուէն կրնայ ըլլալ ուղղակի կամ անուղղակի Սահմանադրութեան նախատեսած պայմաններուն մէջ։ Միշտ համազգայինէ, հաւասար եւ գաղտնի ։

Ընտրելու իրաւունք ունին — օրէնքին ճշդած պայմաններուն մէջ — երկու սեռի պատկանող բոլոր չափահաս Ֆրանսացի քաղաքացիները որ կը վայելեն քաղաքացիական եւ քաղաքական իրաւունքները ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ․

Կուսակցութիւնները եւ քաղաքական խմբակցութիւնները կը նպաստեն հանրաքուէին արտայայտութեան։ Ազատօրէն կը կազմուին եւ ազատօրէն կը գործեն ։ Պարտաւոր են յարգել ազգային գերիշխանութեան եւ ժողովրդապետութեան սկզբունքները ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե․

Հանրապետութեան-Նախագահը կը հսկէ որ Սահմանադրութիւնը յարգուի։ Կ'ապահովէ, իրաւարարի իր հանգամանքով, հանրային իշխանութիւններու կանոնաւոր գործունէութիւնը եւ Պետութեան տեւականացումը ։

Ազգային անկախութեան, երկրին ամբողջութեան, Հասարակապետութեան, համաձայնագիրներու եւ դաշնագիրներուն երաշխաւորն է ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ․

Հանրապետութեան Նախագահը ընտրուած է եօթը տարուան համար, ընտրական ժողովի մը կողմէ, որուն մաս կը կազմեն Խորհրդարանի, ընդհանուր խորհուրդներու, անդրծովեան հողամասերու ժողովներուն անդամները, ինչպէս նաեւ թաղապետական խորհուրդներու կողմէ ընտրուած ներկայացուցիչները ։

(Շար․ 1)

նպատակի համար։ Թադէոս Առաքեալն է լինում այդ աշակերտը, որ Եդեսիա գալով կրտում ու բժշկում է Աբգար Թագաւորին եւ ապա, անցնելով Հայաստան, քրիստոնեայ է դարձնում Սանատրուկ Թագաւորին եւ նրա դուստր՝ Սանդուխտին ։

Աբգար Թագաւորի մահից յետոյ, Սանատրուկը վերադառնում է կռապաշտութեան։ Սանդուխտը սակայն մնում է անդրդուելի իր քրիստոնէական հաւատքի մէջ։ Սանատրուկ հալածում, բանտարկում է Թադէոս Առաքեալին եւ իր դուստրը Սանդուխտին եւ ապա երկուսին էլ նահատակում։ Երկու վկաների մարմինները ամփոփւում են Արտազ գաւառում ։ Երկար ժամանակից յետոյ յայտնւում են նրանց նշխարները ։ Ժողովուրդը նրանց գերեզմանների վրայ մատուռներ է շինում եւ նրանց վերածում է ուխտավայրերի ։

Բ) ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԻ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՊԷՍ ՇԻՐԻՄ – ԳԵՐԵԶՄԱՆ Ս. ԹԱԴԷ ԱՌԱՔԵԱԼԻ

Մովսէս Խորենացին յիշատակում է, որ Ս. Թադէոս Առաքեալը եւ Սանդուխտ կոյսը նահատակուել են Արտազ գաւառում։ Սակայն ե՞րբ է եղել նրանց նշխարների յայտնութիւնը կամ գիւտը, պատմական ոչ մի տեղեկութիւն չունենք։

Զենոբ Գլակ, իր գրքում, որ ըստ ներկայ գիտական բանասիրութեան, ութերորդ դարու կէսերի մի գրուածք է, — ասում է «յԱրտազ գաւառի ի հանգիստ Ս. Առաքելոյն Թադէոսի ...»։

Թովմա Արծրունին, որ մահացել է 910 թուին, իր պատմական գործում այսպէս է գրում. « Գրէ առ սուրբ եպիսկոպոսն Գրիգոր Ամատունեաց, տանն որ նստէր ի հանգիստ սրբոյն Թադէոսի առաքելոյն Արտիզական գաւառի »։

Եզրակացութիւն.— Ութերորդ դարում արդէն գոյութիւն ունէր Թադէի գերեզմանը Արտազ գաւառում։ Իսկ նշխարների գիւտը հաւանաբար աւելի առաջ է տեղի ունեցել ։

Գ) Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԸ ՈՐՊԷՍ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԹԵՄԱԿԱՆ ԱԹՈՌ ԱՐՏԱԶ ԳԱՒԱՌԻ

Ս. Թադէի վանքը, որպէս Արտազ գաւառի վիճակի Աթոռ, առաջնակարգ կարեւորութիւն է ունեցել Հայ Եկեղեցական Պատմութեան մէջ։ Որովհետեւ ըստ աւանդութեան Ս. Թադէոս Առաքեալն է եղել հիմնադիրը եւ առաջին աթոռակալը Արտազ վիճակի։ Դրա համար է, որ հայ նուիրապետութեան մէջ առաջին Աթոռ է նկատուած եւ այս պատճառով Ս. Թադէոսի Առաջնորդի ձայնը հարկաւոր էր կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ։

Պատմական միակ աղբիւրը, որ ունինք այս հարցի շուրջ, Եւսեբիոսի վկայութիւնն է. Նա իր պատմութեան մէջ յիշատակում է Դիոնեսիոս Աղեքսանդրացի Հայրապետի 254 թուին գրած մի նամակը, որ ուղղուած է Մեհրուժան անունով մի հայ եպիսկոպոսի, տիտղոսաւոր Արտազու Աթոռին եւ եպիսկոպոս Հայաստանի ։

Բայց սրանից՝ մինչեւ տասներորդ դար, մենք պատմական ուրիշ վկայութիւն չունենք Արտազի վիճակի եւ վիճակաւոր առաջնորդների մասին։

Տասներորդ դարում, ինչպէս վերեւ յիշեցինք, Թովմա Արծրունին վկայում է, թէ Թադէի Վկայարանի մօտ, Արտազում, ապրում էր Գրիգոր եպիսկոպոս Ամատունեաց ։

ԺԲ. դարում, Սամուէլ Անեցին յիշում է Թադէի Աթոռակալին, որ նախապէս եղել էր հակաթոռ Աղթամարի կաթողիկոսութեան ։

ԺԳ. դարում 1246 թուին, Հ. Մ. Չամչեան յիշում է Յովսէփ վարդապետին, որպէս եպիսկոպոս Արտազու ։

Ըստ պատմական տուեալների, Արտազ գաւառի առաջնորդների Աթոռը Թադէի վանքումն էր։ Սակայն դեռեւս չկան պատմական վկայաթղթեր հաստատելու համար Թադէի առաջնորդարանի աթոռակալների յաջորդութիւնը կանոնաւոր թըւականներով։ Որովհետեւ դեռ չեն հրատարակուած Թադէի վանքի պատմութեան բոլոր ձեռագիր աղբիւրները, վկայաթղթերը, որոնց վրայ բանասիրութիւնը դեռ չէ կատարած իր լուրջ ուսումնասիրութիւնը ։

Ժամանակի ընթացքում Արտազու առաջնորդները կոչւում են Ատրպատականի առաջնորդներ եւ որովհետեւ Թաւրիզը հանդիսանում էր կենտրոն Ատրպատականի հայութեան, 1850 թուին, Սահակ եպիսկ. Սաթունեան, վերջնապէս առաջնորդական աթոռը Թադէի վանքից փոխադրում է Թաւրիզ ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ

(Շար.)

"ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆ"Ը

Ամէն տարի, Օգոստոսին, զանազան երկիրներէ՝ Հայեր եւ օտարներ, խմբովին ուխտի կ'երթան մեծ Սեբաստացիին հիմնած այս պատուական մենաստանը, Վենետիկի վանքը, ուր ամէն կեանք եւ շունչ հայկական է ։

Երրորդ անգամն է որ կ'այցելեմ Վենետիկի Ս. Ղազար մայրավանքը, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, անոնց զմայլելի ամարանոցները՝ Ազոլօ եւ Ս. Զենոնը։ Մէկէ աւելի անգամներ հիւր եղայ՝ վայելելով ջերմ վերաբերմունք եւ հիւրասիրութիւն ։

Ծանօթացայ անոնց եւ աշակերտներուն ներքին կեանքին, վանքին պատկանող հաստատութիւններուն, կատարուած աշխատանքներուն եւ ուխտին, վերջերս գումարուած ընդհ. ժողովի որոշումներուն ։

Այսօր կ'ուզեմ՝ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, աւելի մօտէն ծանօթացնել լուռ այս փեթակն ու իր ժիր մեղու վարդապետները ։

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը մէկ ու կէս ամիս առաջ փակեց իր Ընդհ. Ժողովը, որ ամէն վեց տարին անգամ մը կը գումարէ համաձայն իր ներքին կանոնագրութեան ։

Այս անգամ բացառաբար, հաւաքուած էր Միաբանութեան անդամներուն մեծամասնութիւնը։ Վերաքննելու համար իր սահմանադրութիւնը, կազմակերպելու համար կրթական գործունէութիւնը եւ նոր ընտրութիւններով վերակազմելու դարաւոր իր աշխատանքները, զորս կըրնանք ամփոփել ազգային նուիրում բառերով։

Ներկայիս Միաբաններու թիւը քառասուն է ։

Մխիթարի որդիները կը ջանան կրկնապատկել, եռապատկել աշխարհային երկու մեծ պատերազմներու գործած աւերները, դարմանելու փափաքով կորուստը, եւ գոհացնելու համար ազգային պահանջները ։

Ուրախ առիթ մը եղաւ ինծի տեսնել Օգոստոս 15ին, վանքի աշակերտներուն վեց երիցագոյններուն սքեմ առնելու յուզիչ հանդէսը։

Պատարագէն եւ խաղողօրհնէքէն ետք զոր մատոյց ընդհ. աբբայ Գեր. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան, իր ձեռքով եւ օրհնութեամբ աբեղայի պարեգօտը հագուեցուց խոստմնալից այս վեց պատանիներուն, յատուկ արարողութեամբ եւ աղօթքներով ։

Հոգեկան խորհրդաւոր պահ մը կ'անցնէ մարդ՝ ապրելով այս շքեղ եւ հայկական յիշատակներով զեղուն եկեղեցիին մէջ, մտքով բարձրանալով մինչեւ Մխիթար Աբբայի օրերը, զգալով որ անոր ոգին կը սաւառնի այսօր իր զաւակներուն վրայ, որոնք Հայաստանի մեր հին ու նուիրական վանքերուն մէջ ապրող աբեղաներուն վերանորոգուած ու արդիացած յաջորդներն են ։

Քառասուն այս կրօնաւորները, Սեբաստիոյ սառուցեալ լճին մէջ տառապող վկաներէն անով միայն կը զանազանուին, որ փոխանակ սառի, աշխատանքի եւ յոգնութեան տապը կը կրեն ամէն օր։

Միաբանութեան ապագայ յոյսը կը կազմէ երեսունը հինգէն – քառասուն հասնող աշակերտութիւնը, որ երեք խումբի կը բաժնուի, իրենց ուսումնական շրջանին համաձայն ։

Փոքրիկները 12 – 16 տարեկան տղաք, մօտ 25 հոգի, ամէնքն ալ հայ ծնողքի զաւակներ, ամէն կողմէ հաւաքուած ։ Անոնք նախնական ուսում կը ստանան, գրաբարէ եւ աշխարհաբարէ զատ կը սորվին չորս լեզու՝ հետեւելով իտալական ծրագրին, հասնելու համար լիսէի ընթացքին, ներքին ու արտաքին ուսուցիչներու առաջնորդութեամբ ։

Անոնցմէ աւելի մեծ աշակերտները 17–19 տարեկան, վերոյիշեալ ընթացքը աւարտելէ ետքն է որ կ'ընդունին սքեմը ։ Տարի մը նորընծայութեան շրջան բոլորելով կը կազմուին կրօն. և Մխիթարեան ոգիին մէջ, սկսելու համար. յետոյ իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ուսումները համալսարանի մէջ։ Եւ անոնք են բարձրագոյն կարգի աշակերտները, որոնք հասուն հասակի մէջ կատարելէ ետք կրօնական ուխտը՝ 25 տարեկանին կը ձեռնադրուին վարդապետ, եթէ Միաբանութեան խորհուրդը արժանի գանէ զանոնք ։

Համառօտ գծերու մէջ ամփոփելէն ետք Մխիթարեան աշակերտներու վրայ թափուած գնահատելի ջանքը հարկ է, որ երկու խօսք ալ ըսեմ իրենց գլխաւոր նպատակին, կրթական աշխատանքներուն մասին ։

Պատերազմներու եւ յափշտակութեան երեսէն կորսուած ու քանդուած վարժարաններու փոխարէն՝ անոնք հիմնած են նոր վարժարաններ ։

Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան եւ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան երկու բարձրագոյն դպրոցներէն զատ, որոնք մինչեւ համալսարաններու դուռը կը հասցնեն աշակերտները, անոնց հայեցի սնունդ մը ջամբելէն ետքը, Մխիթարեանները կը վարեն Հալէպի, Աղեքսանդրիոյ, Պոլսոյ եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ չորս նախակրթարաններ, եւ Լիբանանի Պիքֆայայի բարձունքին վրայ փոքր ընծայարան մը։

Իւրաքանչիւր հաստատութեան մէջ կը պաշտօնավարեն երկու, երեք կամ չորս վարդապետներ, օգնութեամբ արտաքին ուսուցիչներու, երկրին ուսումնական ծրագրին հետեւելով, եւ ամէն տարի կառավարական քննութեանց ներկայացնելով խումբ – խումբ երիտասարդներ ։

Գումարուած վերջին Ընդհ. Ժողովին ջանքը եւ ուշադրութիւնը եղած են, որքան կրցայ տեղեկանալ, տեղական եւ օրուան պահանջքներուն համաձայնեցնել դպրոցական ծրագիրները եւ ներքին կանոնագիրները ։

Քանի մը տեղեկութիւններ տնտեսական հարցին մասին։ Այս վարժարաններուն մէջ, Մխիթարեանները ձրի կ'աշխատին ։ Ոչ միայն ամսավճար չեն ստանար, այլ եւ պատահական նուիրատուութիւններէ ու հանդէսներէ գոյացած գումարներն ալ կը խառնեն դպրոցին եկեմուտքին, ըստ կարելւոյն հաւասարակշռելու եւ փակելու համար գրեթէ ամէն տարի կազմուած բացը ։

Շատ համեստ է անոնց դպրոցներուն ամսավճարը, ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ ։ Խնդրանքներուն եւ յանձնարարութիւններու ճնշումին տակ կիսաթոշակ կամ ձրի ընդունելու ստիպուած են, ատոր համար երբեմն կը դիմեն համակիր ծանօթներու կամ նախկին սաներու ։

Ազգային կանոնաւոր օժանդակութեան բաժին մը հարց է որ բերէ Բարեգործականը կամ Կիւլպէնկեան կտակը։ Ոչ թէ վարձատրելու համար այս մեր մշակները, որոնք սեփականութիւն չեն կրնար ունենալ աղքատութեան իրենց ուխտով, այլ աւելի լայն կարենալ բանալու համար իրենց դռները՝ կարօտ ընտանիքի զաւակներուն առջեւ, արդիականացնելու համար վարժարաններուն կահաւորումը եւ զօրացնելու ուսուցչական կազմը ։

Մխիթարեան Միաբանութեան կրթական ու գրական հունձքը ծանօթացնելու պէտք չկայ։ Ամէն Հայ քիչ շատ գիտէ, եւ լաւագոյնս ճանչնալու համար բաւ է, որ անգամ մը այցելէ Վենետիկի Ս. Ղազար կղզին, ուր զոհողութեան ոգին կը շարունակէ երկուքուկէս դարերէ ի վեր ընծայել ինչ որ կը պահանջէ Հայրենիքին սէրը ։

Շ. ՍԵՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (254)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ մեր պապերը չէին ։ որ Անիի բանալիները ուղարկեցին Յունաց կայսրին, եւ իրանց ձեռքով Բագրատունեաց թագաւորութեան հիմքը փորեցին ։ Եւ մեր Վասպուրականը, որ մի ժամանակ Հայոց առանձին թագաւորութիւն էր, Արծրունի Սենեքերիմ թագաւորն իր հաճութեամբ յանձնեց Յոյներին, եւ Սեբաստիայում սկսեց խաղաղ կեանք վարել։ Եւ այդ բոլորը գործողը ո՞վքեր էին.— ժողովրդի իշխանները եւ նրա հոգեւոր գլուխը՝ կաթողիկոսը։ Այժմ շատ զարմանալի չէ, որ մի անպիտան վարդապետ եւ մի քանի շահամոլ իշխաններ դաւ են դնում մի քանի երիտասարդների դէմ, որոնց նպատակն շատ բարի է եւ համեստ, որոնք, բացի ժողովրդի հանգստութիւնը, ուրիշ բանի չեն ձգտում ։

— Բոլորովին ուղիղ է, — պատասխանեց տիկինը, — ես մեր պատմութիւնը չեմ կարդացել, բայց իմ աչքով տեսել եմ, թէ ինչպէս շատ անգամ Հայերն իրանք եկել են իմ ամուսնի մօտ եւ միմեանց վրայ մատնութիւններ են արել ։ Շատ անգամ նոյնը նկատել եմ եւ փաշայի տան մէջ։ Թուրքերի մէջ արդէն առած է դարձել ասել՝ թէ «գաւուրների գլուխները չեն միանայ», որ կը նշանակէ, թէ Հայերի մէջ միաբանութիւն չէ կարող կազմուել։ Ցաւալի է մի այսպիսի կարծիքը, եւ աւելի ցաւալի է, որ նա ուղիղ է ...

Տէր Հայրը մի առանձին ուշադրութեամբ լսում էր քրոջ խօսքերը, եւ կարծես, ուրախանում էր նրա դատողութիւնների վրայ ։

— Ես շատ հետաքրքիր եմ եղել ուսումնասիրել մեր ժողովրդի բնաւորութիւնը, — ասաց նա, — բայց մինչեւ այսօր շատ բաներ մնացել են ինձ անհասկանալի ։ Օրինակ, Հայը ոխերիմ է, մատնիչ է, վրէժխնդիր է այն անարգանքի դէմ, որ նա կրում է մի այլ Հայից։ Բայց եթէ նոյն անարգանքը նա ստանում է Տաճկից, Քուրդից, մի խօսքով, օտարից, նա ամենայն խոնարհութեամբ համբերում է ։ Դա, իմ կարծիքով, յառաջ չէ գալիս այն հանգամանքներից, թէ Հայը տաճկի եւ քրդի առջեւ թոյլ է եւ չէ կարող նրանցից պատիժ պահանջել։ Այլ աւելի յառաջ է գալիս այն օտարամոլ նախապաշարմունքից, որ Հայը տաճկի եւ քրդի մէջ մի առանձին իրաւունք է ճանաչում՝ իր հետ ամէն կերպ վարուելու։ Եւ այսպէս, ոչ միայն պատուի զգացմունքը, այլ Հայի բոլոր պահանջմունքները՝ օտարի եւ իր ազգակցի վերաբերութեամբ՝ միատեսակ չեն ։

Տէր հօր խօսելու միջոցին ես նկատեցի նրա քրոջ երեսի վրայ խիստ տխուր արտայայտութիւններ ։

— Ես կը բերեմ մի ուրիշ օրինակ. — յառաջ տարաւ նա,— հայ ծառայողը իր պարտաւորութեանց մէջ խարդախ է, երբ նա Հայի մօտ է ծառայում։ Բայց երբ նա ծառայում է Թուրքի մօտ, իր պաշտօնը կատարում է ամենայն հաւատարմութեամբ։ Նա հաւատարիմ է մնում ոչ միայն արդար աշխատութիւնների մէջ, այլ որքան ցած, որքան խղճի եւ ազնուութեան ընդդէմ եւս լինէին իր տիրոջ պահանջներն, — բոլորը նա ճշդութեամբ կատարում է ։

Կ. Պոլսի համարեա բոլոր նշանաւոր մահմետական տների սպասաւորները Հայեր են. Նրանք մինչեւ անգամ խառն են լինում հարեմական գաղտնիքների մէջ, եւ խաթունների հաւատարիմ խորհրդապահներն են դառնում։ Փաշաների գանձապետները Հայեր են, եւ նրանց կաշառակերութեան խիստ վարպետ հայթայթողներ են լինում ։ Թողնենք մահմետա–ըը, անցնենք ընդհանուրին. մի գիւղ, որ բնակեցրած է ամբողջապէս Հայերով, աւելի բարձր գին ունի, քան թէ նոյն տարածութեամբ եւ նոյն բազմամարդութեամբ մի ուրիշ գիւղ, որ մահմետականներով էր բնակեցրած, ի՞նչու ։ Որովհետեւ Հայը հլու եւ արդիւնաւոր հըպատակն է։ Նա հլու է, երբ տէրն օտարազգի է, բայց ես գիտեմ գիւղացիներ, որ վատ են վարւում իրանց տիրոջ հետ, որովհետեւ նա Հայ էր։ Դա ինչի՞ց է ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Օրակարգի առաջին հարցն էր Ֆրանսան եւ Նոր Սահմանադրութիւնը: Զօր. Տը Կոլ երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ Գերմանիոյ մէջ աննպաստ յայտարարութիւններ եղան: Այս տեսակէտէն կը յիշատակուի մասնաւորապէս Պաշտպանողական Նախարար Շթրաուսի աննպաստ կարծիքը :

Վարչապետը իր պաշտօնակիցին բացատրեց, թէ Նոր Սահմանադրութեան գլխաւոր նպատակն է՝ գործադիր մարմինին կայունութիւնը :

Ատենաւորը յայտնեց թէ Ֆրանսա, Ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութիւնները եւ Եւրոպան օգուտ կրնան քաղել կայուն Ֆրանսայէ մը:

Գալով եւրոպական հարցերուն, Վարչապետ Տը Կոլ ըսաւ, թէ Եւրոպայի զէնք պէտք է տրուի: Ատենաւորը՝ կատարելապէս համաձայն է այս տեսակէտին :

Ֆրանսա իր կարելիութիւնները վերագտնելու կարիքը ունի, բայց երբեք չի մտածեր հրաժարիլ իր համաձայնութիւններէն :

Ատենաւորը — Եւրոպայի Հասարակաց Շուկան 1960 Յունուար մէկէն պիտի սկսի կիրարկուիլ, բայց նկատի ունենալով Ֆրանսայի տնտեսական եւ սահմանադրական դժուարութիւնները, Գերմանիա դէմ պիտի չկենայ որ այդ պայմանաժամը երկարաձգուի :

Ամէն պարագայի մէջ, Հասարակաց Շուկային հարցը կրնայ լուրջ փոփոխութիւններու ենթարկուիլ, եթէ Հանրաքուէին «ոչ» պատասխանին անդրծովեան հողամասերը: Այս մասին վճռական կարծիք մը յայտնելու համար, բնականաբար կը սպասուի Սեպտեմբեր 28ի վաղորդայնին :

Կարեւոր այլ հարց մը՝ Ֆրանսական հիւլէական ռումբը: Փարիզի կառավարութիւնը կը մտածէ Հոկտեմբեր 31էն առաջ պայթեցնել իր ռումբը. ինչպէս ծանօթ է, այդ թուականին Ժընեւի մէջ ժողով մը պիտի գումարուի՝ ջրածին ռումբի փորձերը ընդհատելու համար:

Ֆրանսա, առ այժմ, խոստումներ չէ տուած հիւլէական փորձերու ընդհատման մասին: Փարիզի կառավարութիւնը հիւլէական ուժ մը դառնալու միջոցները ունի եւ պիտի ըլլայ: Երբ «հիւլէական ակումբի» անդամներուն մաս կազմէ նաեւ Ֆրանսա՝ այն ատեն կրնայ վիճիլ այդ մասին:

Գերմանիա վճռապէս կը յայտարարէ, թէ ոչ ոք կրնայ արգիլք ըլլալ՝ որ Ֆրանսա ունենայ հիւլէական իր ռումբը:

Արդ, Ֆրանսա կ'առաջարկէ որ այս մարզին մէջ Եւրոպայի իր դաշնակիցները օգնեն իրեն, որպէսզի Եւրոպա ունենայ հիւլէական անկախութիւն եւ կապուած չմնայ Միաց. Նահանգներուն :

Ատենաւորը — Գերմանական կառավարութիւնը կը սպասէ իզոթոփներու անջատման Ֆրանսական առաջին գործարանին կառուցման :

Զօր. Տը Կոլ մասնաւորապէս շեշտը կը դնէ Եւրոպայի անկախութեան վրայ՝ միջազգային հարցերու մէջ եւ կ'առաջարկէ ժողով մը գումարել, հասարակաց քաղաքականութեան ուղեգիծ մը ճշդելու համար: Գերմանիոյ Վարչապետը համաձայն է Եւրոպայի անկախութեան բայց կ'աւելցնէ, թէ պէտք չէ մոռնալ այն դերը՝ զոր Միաց. Նահանգները խաղացին համայնավար վտանգին դէմ եւ կը խաղան տակաւին: Ատենաւորը շեշտեց, թէ Գերմանիոյ համար էական խնդիրը վերամիացումն է, որուն մասին որոշում մը պէտք է տրուի «Մեծ»երու ժողովին մէջ:

Երկու երկիրները համաձայն են նաեւ, որ Համայնավար Չինաստան, վեց հարիւր միլիոն հաշուող երկիր մը, միւս երկիրներէն անջատուած չմնայ :

Ատենաւորը — Տը Կոլ հանդիպումէն ետք հրապարակուեցաւ զեկոյց մը, ուր կ'ըսուի թէ երկու մարդիկն ալ համաձայն են հասարակաց բոլոր հարցերուն շուրջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ 55 քիլոմեթր հեռու, Հայաստանի սահմանին մէջ Սեպտ. երկուքին ինկած է ամերիկեան զինուորական օդանաւ մը, որուն համար Մոսկուա բողոքագիր մը ներկայացուց Ուաշինկթընի կառավարութեան: Օդանաւին անձնակազմը բաղկացած էր 17 հոգիէ, որոնցմէ 6ը մեռած են. Ամերիկա Խ. Միութեան կ'առաջարկէ որ քննութիւն մը բացուի մնացեալ 11 հոգիին շուրջ, որոնք,ապահովաբար, ազատած են արկածէն: Խ. Միութիւնը կը յայտնէ թէ օդային սահմանը

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկ. Յարէթնազովեան, իրենց աղջկան՝ Սեղայի ամուսնութեան առթիւ ընկեր Հրայր Թորոսեանի հետ տասը հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի սրահին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ
Նոյեմբեր 2ին, Սալ Կավօ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտ. 7ին Սալ տէ զ'Ամպասատէօռ

Վարչութիւնը կը խնդրէ որ հայկական կազմակերպութիւնները նկատի ունենան այս թուականները:

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ
Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

MAITRE BALTHAZAR

Թարգմ. Ժ. Մ. Սիլնցքի

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէռը ծանօթացնելու համար օտարներուն:

Թատերախաղին փորձերը սկսած են արդէն, ընտրանիի պատրաստութեամբ, հայ ու ֆրանսացի բեմի ու շարժանկարի ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ —

Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ Ռուբէն Ալանեան, Ռօպէր Ժոնս, Ժաք Ֆելիսիէ եւ Ժընըվիէվ Լըֆլեռ: Բեմադրութիւն Աւետիս Միսիրեանի, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ :

Ատափթասիոն ֆրանսերէնի՝ Օլիվիէ Մաքօ, դիմայարդար Կարպիսխուպէսէրեան, առաջին ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբերէն սկսեալ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

անցնելու նման փորձերը պատճառ կըրնան ըլլալ որ յարաբերութիւնները լարուին երկու երկիրներուն միջեւ :

ԻՐԱՔԻ զինեալ ուժերու փոխ հրամանատար գնդապետ Արէֆ, որ միաժամանակ կը վարէր փոխ վարչապետի եւ Ներքին նախարարի պաշտօնները եւ Յուլիս 14ի յեղափոխութեան մէջ զօր. Քասըմի գլխաւոր գործակիցն էր, շնորհազրկուած է համաձայն Պաղտատի եւ Գահիրէի մայնասփիւռներուն: Վերջերս կը յայտարարուէր թէ Արէֆ եւ Քասըմ տարակարծիք են բազմաթիւ հարցերու մէջ :

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Համայնավարներու Լիկայի պաշտօնաթերթը՝ «Պորպա» կը յայտարարէ թէ Խ. Միութիւնը արգիլած է Եուկոսլաւ թերթերու սպառումը՝ իր սահմաններուն մէջ: Այս ձեւով Մոսկուա կը մոռնայ այն համաձայնութիւնը՝ որ գոյութիւն ունէր երկու երկիրներու միջեւ, մշակութային գործակցութեան համար :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԻ ահաբեկիչները կը շարունակեն իրենց ոճրափորձերը՝ Մայր Երկրին մէջ: Ֆոպուր – Մոնմարթրի մէջ զինուոր մը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ. ոճրագործը ձերբակալուեցաւ եւ ժողովուրդին կողմէ լինչի ենթարկուեցաւ.— Պելվիլի մէջ Ալժերիացիները կրակ բացին խումբ մը ոստիկաններու վրայ: Ժուանվիլի մէջ երեք զինուորներ վիրաւորուեցան, որոնց մէկը՝ ծանր :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց դրկուած *մանաւաններուն*, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ դրկելու :

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

✕ Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք – Փօսթալի թիւին վրայ դրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք – Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն):

Անկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի դրկել *Մանտա – քարթով* :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին Ահարոնեան ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազարեանի:

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները առաջնորդեցէք Ահարոնեան ակումբը :

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի յեղափոխական շարժման պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով արձանագրուած է «Դրօշակ» ամսագրին մէջ, որուն առաջին տասնամեակի թիւերէն մնացած էր մէկ հաւաքածոյ եւ խնամքով կը պահուէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ :

Անգտանելի այս հաւաքածոն լուսապատկերներով հրատարակուեցաւ, որպէսզի ամէն Հայ պատեհութիւն ունենայ լրիւ տեղեկանալու իր ազատատենչ հայրենիքի անվերջ մաքառումներուն եւ հրաշալի յարութեան :

« Դրօշակ»ի առաջին տասնամեակի (1899 – 1901) հաւաքածոն կը հրատարակուի երկու հատորով :

Առաջին հատորը (1890–1897) նոր լոյս տեսաւ, 750 մեծադիր էջ: Թղթակազմի գինն է 1800 ֆրանք, շքեղ կազմուած՝ 2400 ֆրանք :

Գրատուն Գարամեան, 46, րիւ Րիշէ, Փարիզ (9):

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

2 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ :

Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանակողները, ընկերներն ու համակիրները :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 – 1959 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը :

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ —

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրովէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 150000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան : 1 Պուլըվար տիւ Նօր, Լը Րէնսի: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Հաղորդակց.— Էկլիզ տը Բանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյոն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին :

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն :

Հասցէ.— 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
17 SEPTEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8293 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4096

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իսի լէ Մուլինոյի համագումարը ցոյց տուաւ թէ վերջին տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ առաջ եկած խմորումները կարծուածէն աւելի խոր էին :

Եւրոպայի Հաւաքական Պաշտպանութեան ծրագրին դէմ է, որ ծառացած էին քանի մը տարի առաջ «փոքրամասնութեան» պատկանող կարգ մը երեսփոխաններ : Կուսակցութեան գերագոյն մարմինը ժամանակաւոր կախակայում սահմանելով անսաստողներուն խնդիրը փակած էր՝ առանց ծանր ցնցումներու :

Այս անգամուան տագնապը աւելի լուրջ հանգամանք կը ներկայացնէր :

1956 Յունուար 2ի ընտրութիւնները առաջնակարգ դիրք մը ապահոված էին ընկերվարական կուսակցութեան, որուն ընդհանուր քարտուղարին կազմած կառավարութիւնը մէկուկէս տարի կեանք ունեցաւ, — ամէնէն երկարակեացը՝ չորրորդ Հանրապետութեան :

Կի Մոլէի անկումէն վերջ, ընկերվարականները մասնակցեցան Պուրժէս-Մոնուրիի եւ Ֆելիքս Կայեարի դահլիճներուն : Տագնապալի օրերու փոքրիկ ընդմիջումէն վերջ, ընկերվարական նախարարներ մտան գարձեալ կառավարութեան մէջ : Պետական Նախարար Կի Մոլէ նոյն իսկ փոխ-վարչապետի պաշտօն ստանձնեց Զօր. Տը Կոլի ճամբորդութեան օրերուն :

Շուրջ երեք տարի խորհրդարանին մէջ իրաւարարի դերը կատարեց ընկերվարական կուսակցութիւնը :

Սակայն վարիչ մարմնի եւ ընկերվարական նախարարներու հետապնդած քաղաքականութիւնը որոշ դժգոհութիւն առաջ բերած էր շարքերու մէջ : Քննադատութեան առարկայ էր մասնաւորապէս Ալժերիոյ խնդիրը :

Կարգ մը վարիչ դէմքեր՝ Փարիզի ու գաւառի մէջ՝ կը ղեկավարէին դժգոհներու շարժումը :

«Փոքրամասնութիւն»ը չէր կրցած իր տեսակէտները ընդունիլ տալ կուսակցութեան «Ազգային Խորհուրդ»ներուն, որոնք մէկէ աւելի անգամներ գումարուեցան ներկայ տարուան ընթացքին :

Զօր. Տը Կոլի կառավարութեան հրատարակած նոր Սահմանադրութիւնը աւելի սուր հանգամանք մը տուաւ ներքին տագնապին :

Ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէ՝ իբրեւ մասնակից անոր խմբագրութեան՝ կը յանձնարարէր շարքերուն «այո՛» պատասխանել հանրաքուէին :

«Ոչ»ի կողմնակիցները կարեւոր թիւ մը կը կազմէին : Նախկին դժգոհներուն վրայ աւելցած էին նորեր, որոնք կ'առարկէին թէ Սահմանադրութեան որոշ կէտերը հակառակ են ընկերվարական սկզբունքներուն : Քրիսթիան Փինօ եւ Ալպէր Կազիէ, որոնք ամենամօտիկ գործակիցներն էին եղած Կի Մոլէի՝ իբրեւ գլխաւոր նախարարները անոր դահլիճին, դարձած էին «ոչ»ի կողմնակիցներ :

Փոքրամասնութեան գլխաւոր վարիչներն էին Էտուար Տէփրէօ, Վէրտիէ, Սավարի, Մազիէ, Պրիֆօ, Ֆելիքս Կուէն, Թանկի-Փրիժան, Տանիէլ Մայէր, որոնք Սահմանադրութեան հարցէն առաջ ալ ընդդիմադիրի դեր կը կատարէին :

Իսկ Մարսիլիոյ շրջանի վարիչներ Կասթոն Տէֆէր եւ Ֆրանսիս Լէնար, որոնք «ոչ»ի կողմնակից էին, վերջին պահուն որոշեր էին «այո» քուէարկել՝ պայմանաւ, որ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին հետ անմիջական բանակցութիւններ սկսին :

Իսիի համագումարին մէջ, մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան ներկայացուցիչները պաշտօրէն պաշտպանեցին իրենց տեսակէտները, ինչպէս վայել է ընկերվարական կուսակցութեան : Մեծ ճիգեր թափուեցան կուսակցութեան միասնականութիւնը պահպանելու եւ պառակտումէ ազատելու համար : Սակայն կարելի չեղաւ :

Կի Մոլէ վերընտրուեցաւ ընդհանուր քարտուղար եւ իր բանաձեւը մեծամասնութեան քուէն ստացաւ : Ընդդիմադիրները մնացին փոքրամասնութեան մէջ :

Ի՞նչ կը պահանջէին անոնք :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՍԹԵԼԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁ

ՈՒՐԻՇ ԴԷՊՔԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌ

Երէկ վերջին պահուն հաղորդած էինք Տեղեկատուութեան նախարարին դէմ եղած մահափորձը : Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին նախարարը կառքով կ'երթար իր գրասենեակը՝ Ավընիւ Տը Ֆրիէտլանտ, երբ կարմիր լոյսի մը պատճառով կառքը կեցաւ, Հիւսիսային Ափրիկեցի մը անմիջապէս զէնք պարպեց եւ առաջին առթիւ վիրաւորուեցաւ կառավարը, մինչ նախարարը ապակիի կտորներ կը ստանար ճակտին :

Մահափորձը լաւ կազմակերպուած էր, քանի որ Սուսթելի էթուալ հասնելէն քիչ առաջ, քանի մը Հիւսիսային Ափրիկեցիներ մեթրոյին մէջ յարձակում կը գործէին երկու զինուորականներու վրայ, խուճապ ստեղծելու նպատակով : Շրջակայ ոստիկաններու ուշադրութիւնը հոն կեդրոնացած էր եւ այդ պատճառով ոչ մէկ ոստիկան կար երբ Սուսթել հասաւ էթուալի հրապարակը : Իրականին մէջ զինուորներու վրայ գործուած յարձակումը պարզապէս պատրուակ մըն էր շփոթ ստեղծելու եւ ոստիկանութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրելով «յաղթական կամարի» շրջանը ամայի դարձնելու համար :

Ոճրագործը, որ հազիւ յիսուն մ. հեռաւորութենէ կրակած էր, փախուստի կը դիմէ : Կ'երթայ դէպի մեթրօ, կրակելով անցորդներու վրայ : Երկու հոգի կը վիրաւորուին, իսկ անցորդ մը կը սպաննուի արձակուած գնդակներէն : Մեթրոյին մէջ ոճրագործը ժողովուրդին կողմէ կը բռնուի եւ լինչի կ'ենթարկուի, ոստիկանութիւնը կը հասնի եւ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց կը փոխադրէ զայն :

Մինչ այդ Սուսթել, թեթեւօրէն վիրաւորուած, կառքէն կ'իջնէր, երբ ուրիշ ոճրագործ մը գնդացիր կը բանայ իր վրայ. նախարարը գետին կը նետուի, երկրորդ անգամ յաջողելով ազատիլ ստոյգ մահէ : Հիւս. Ափրիկեցին կը հետապնդուի ոստիկաններու կողմէ եւ կը վիրաւորուի :

Տեղեկատուութեան նախարարը ժամը 11ին կը հասնի իր գրասենեակը, ուր կը յայտարարէ .—

Այս մահափորձը, անգամ մը եւս ցոյց կուտայ թէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը, յուսահատ՝ կը դիմէ ոճրային միջոցներու : Ասիկա պատճառ մը չէ սակայն, որ կարելի չըլլայ փրկել Ֆրանսական Ալժերիան : Ազատագր. Ճակատի ոճրագործները մոլեռանդ փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն, որ պէտք չէ շփոթել մահմետական աշխատաւորական զանգուածին հետ :

Ժամը 11.30ին Սուսթել մամուլի ասուլիս մը տալով, չեշտեց թէ ոճրափորձը կազմակերպուած էր վարպետօրէն, որովհետեւ անոնք գիտէին որ ամէն օր ժամը 9.30էն 9.45ին գրասենեակ կ'երթար :

Նոյն օրը Ներքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, դատապարտելով համայնավարները, Իւմանիթէն եւ Լիպերասիոնը, որոնք կ'օգնեն ահաբեկիչներուն :

Երեքշաբթի առաւօտ, էթիէն Ֆաժոն «Իւմանիթէ»ի մէջ «տարօրինակ զեկոյց» մը խորագիրով կը բողոքէր Ներքին նախարարութեան այդ յայտարարութեան դէմ, չեշտելով թէ իրենք «չեն գիտեր թէ ինչ պայմաններու մէջ եղած է այդ մահափորձը» :

Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը շարունակելով իր ոճրափորձերը, Գրեանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի, Վանվի եւ 15րդ թաղամասին մէջ գնդացիրի բանեց զինուորական չորս կառքեր. ոչ մէկ ոստիկան վիրաւորուեցաւ. ընդհակառակն, երկու ոճրագործներ ձերբակալուեցան, վիրաւորուելէ ետք :

Ռումբ մը ահաբեկիչներ կրակ բացին ոստիկաններու կառքի մը վրայ, բիւ տը Թիվոլի :

Պուշ տիւ Ռոնի ոստիկանատան մէջ ռումբ մը պայթեցաւ. երեք հոգի վիրաւորուեցան :

Երեքշաբթի առաւօտ Մարսէյլի զինուորական կայանին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ. զինուոր մը սպաննուեցաւ եւ վեց ուրիշներ վիրաւորուեցան :

Գահիրէի մէջ Ֆերհաթ Ապպաս յայտարարեց թէ մահափորձերը պիտի շարունակուին զինուորականներու դէմ. Սուսթելի դէմ եղածը վերջինը չէ. մենք յաջողեցանք մեր նպատակին մէջ, աւելցուց Ազատագր. Ճակատի պարագլուխը, որովհետեւ Ֆրանսա ստիպուեցաւ զինուորներ՝ բերել Գերմանիայէն, պահելու համար զինուորական իր կեդրոնները :

Սրէ Սրին

ՄՈՒԿԻՆ ՊՈՉԸ

— Խելքդ կը հասնի՞...
— Ի՞նչ բանի ...
— Դէպի լուսին երթալ արձակելու այս խենթութեան ...
— Ո՛չ... Քո՞ւ խելքդ ...
— Իմս ալ չի հասնիր :
— Ուրեմն, այդ խնդիրը փակուած է մեզի համար ...
— Սպասէ՛ ... Քու խելքդ չհասածը ո՞ր կէտն է ...
— Սա թուաբանական հաշիւը ... Որչափ գիտեմ, մեր երկրագունդը կը թաւալի արեւուն շուրջ եւ կը թաւալի նաեւ իր առանցքին վրայ ... Ետքը, լուսինն ալ մեր շուրջը կը դառնայ ... Լա՛ւ, ի՞նչպէս հաշիւ ըրած են որ ...
— Կը բացատրեմ, բայց քու գլուխդ պիտի չմտնէ... Իմ խելքս չհասածը ուրիշ բան է... Երկուքուկէս օրէն լուսին պիտի հասնինք եղեր... Ո՛վ գիտէ ինչ միլիոններու պիտի նստին այս փորձերը ... Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար որ այս միլիոնները ուրիշ բաներու յատկացնէին ...
— Օրինա՞կ ...
— Օրինակ, աղքատներուն, հիւանդանոցներուն, դպրոցներուն ... Դրացի մը ունիմ, հինգ զաւակներու տէր... Համարակ բանուոր մը... Երբ անցեալ օր իմացաւ թէ հիւլէական ռումբի փորձը մէկ, երկու միլիոն տոլարի կը նստի եղեր պետական գանձին, վրան մարելիք եկաւ ... Ֆաւաթ մը ջուր տուինք իրեն ... Բայց աւելի գէշ եղաւ, որովհետեւ, երբ սթափեցաւ, սկսաւ հայհոյել այս փորձերը կատարող կառավարութեանց դէմ ... Գիտե՞ս ինչ ըսաւ խեղճ մարդը ...
— Ի՞նչ ...
— «Նայէ՛, նայէ՛, սա զաւակներուս վրան - գլուխին նայէ ... Սա տանս կարասիներուն նայէ ... Սա մեր ուտելիքներուն նայէ ... Պախածոյ բաներ, ամէնքըն ալ... Օր մը չեղաւ որ երթայի զաւակներուս համար սանկ խոշոր հնդկահաւ մը առնէի եւ իրենց առջեւը դնէի ... Մեղքը չէ՞ ազգին-այս դրամներուն... Հիւլէական ռումբ ունենալո՞վ ինչ կ'ըլլայ եղեր... Մարդիկ աւելի՞ երջանիկ պիտի ըլլան, եթէ, տարուէ տարի, իրարմէ աւելի զօրաւոր ու մահացու զէնքեր շինեն »...
— Դրացիդ շնորհքով նառ խօսեր է ... Լսող կա՞յ ...
— Դժբախտաբար, չկայ... Բայց, եղբայր, ասիկա ոճիր է, անիրաւութիւն է ... Անցեալները բարեկամներէս մէկուն կինը ծանրապէս հիւանդացաւ ... Դարմանումի ծախքերուն գումարը գիտե՞ս քանի եղաւ ...
— Քանի՞...
— Երեք հազար տոլար... Խե՛ղճ բարեկամս, ինչ ունէր չունէր՝ դրամատունէն քաշեց... Այսօր, մոխիրի վրայ նստած է ...
— Ատիկա հիւլէական ռումբին կամ լուսին երթալու հարցին հետ ի՞նչ կապ ունի...
— Ի հարկէ, ունի... Եթէ իմ խօսքս մտիկ ընեն, ազգին գանձանակին դրամները, ասանկ, ծովը չեն թափեր — ըսածըս այլաբանական չէ, իրա՛ւ ծովը կը թափեն — եւ հիւանդանոցներուն կուտան, որպէսզի վիրաբուժական գործողութիւն եւ ուրիշ կարգ մը բաներ ձրի ըլլան ...
— Բժիշկները գործադուլ կը հռչակեն ... Խեղճերուն բերնէն իրենց հնդկահաւն ու խավեա՞րը դուրս պիտի քաշես, որպէսզի քու աղքատ բանուորիդ զաւակները կերակրես ...
— Ուրեմն, պիտի ձգենք որ ազգին դրամները ասանկ պարապ բաներու համա՞ր վատնուին ...
— Օր մը կը համոզուիս որ պարապ բաներ չեն եղեր ...
— Ե՞րբ ... Դրացիիս երախաները այսօր չոր հաց թող կրծեն եւ բարեկամս ալ իր հիւանդին համար տարիներու իր խնայողութիւնը փճացնէ, որպէսզի գիտունները — կամ մուկերը — լուսի՞ն հասնին ... Գնա՛ բանդ, եղբայր ... Աս աշխարհը կարգի՛ դրինք տէ, հիմա ալ լուսի՞նը կարգի պիտի դնենք... Ատոր գիտե՞ս ինչ կ'ըսեն ...
— Ի՞նչ ...
— Մուկը ծակէն չէ անցեր, ցախաւելը պոչին է կապեր ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՄՆՈՒԵՑԱՒ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԷՓՐԷՕ

Երկուշաբթի մամուլի ասուլիս մը տալով, ընկերվարական պարագլուխ Էտուար Տէփրէօ յայտարարեց, թէ «Ընկերվարական ինքնավար կուսակցութիւնը հիմնուեցաւ» :

Այս որոշումը ծանր է եւ կարեւոր, աւելցուց ան, որովհետեւ կարելի չէ առանց ցաւի լքել կուսակցութիւն մը, որուն մաս կը կազմէինք քառասուն տարիէ ի վեր. բայց, ընկերներս եւ ես որոշեցինք թէ «ոչ»ի եւ «այո»ի այս պահուն, կարելի չէր այլեւս աչք-կապուկ խաղալ :

Տէփրէօ եւ իր ընկերները Ընկերվարականներէն անջատուեցան, որովհետեւ «ոչ»ի բուռն պաշտպաններ էին : Նոր կուսակցութիւնը հիմնելով Սոյի քաղաքապետը իր կողքին ունի Վէրտիէն, Սավարին, Ռոզէնֆէլտը եւ ուրիշներ :

Նախկին նախարարը իր հրաժարականը տուած է արդէն եւ յայտարարեց թէ շուտով ուրիշներ ալ պիտի հետեւին իրեն :

Նորակազմ կուսակցութեան առժամեայ ընդհ. քարտուղարն է ինք, որ չեշտեց թէ քաղաքական այս կազմակերպութիւնը պիտի համախմբէ «անոնք՝ որ կը մտածեն ընկերվարականի նման եւ ընկերվարականներ միայն» :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՆ ՆՈՐ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Անդրծովեան երկրամասերու շուրջ ըստեղծուած շփոթը փարատուած է այլեւս:

Յստակ է եւ պարզ Զօր. Տը Կոլի կառավարութեան վճիռը:

Իրենց, անդրծովեան երկրամասերու ժողովուրդներուն կը մնայ այլեւս ճշդել իրենց դիրքը:

Անոնք կրնան մաս կազմել ծրագրուած Հասարակապետութեան – հիմնուած՝ ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան հասարակաց իտէալներով, – ընդունելով սահմանադրութեան նախաբանով ճշդուած սկզբունքները եւ նոր կարգերը: Եւ կամ մերժել ու, հետեւաբար բաժնուիլ Ֆրանսայէն:

« Հանրապետութիւնը եւ անդրծովեան երկրամասերը, որոնք ազատ ինքնորոշման վճիռով մը կ'ընդունին ներկայ սահմանադրութիւնը՝ կը հիմնեն Հասարակապետութիւն մը:

« Հասարակապետութիւնը հիմնուած է զանոնք կազմող ժողովուրդներու հաւասարութեան եւ համերաշխութեան վրայ » (յօդ. մէկ):

Հասարակապետութեան անդամները ինքնավար են եւ ազատօրէն կը վարեն իրենց ներքին բոլոր գործերը:

Համապետական ընդհանուր բնոյթ կրող գործերը — արտաքին քաղաքականութիւն, ազգային պաշտպանութիւն, դրամ, տնտեսական քաղաքականութիւն եւայլն — կը վարեն Հասարակապետութեան համապատասխան օրգանները:

Ծրագրուած այս նոր իրաւակարգի հաստատումով, Ֆրանսան, վերջնականապէս հաշուեյարդարի ենթարկած կ'ըլլա՛յ գաղթատիրութեան շրջանէն մնացած ժառանգութեան հետքերը:

Այս եւ ընդհանրապէս նոր սահմանադրութեան միւս հիմնական փոփոխութիւններու շուրջ՝ թեր ու դէմ տեսակէտները, աստիճանաբար աւելի եւս կը պայծառանան:

« Ոչ »ի կողմնակիցները կը յայտարարեն.— Նոր սահմանադրութիւնը լուրջ սպառնալիք մըն է ուղղուած՝ խորհրդարանական ժողովրդավար կարգերու եւ աշխատաւոր ու ձախ հոսանքներու ազատութեան դէմ:

— Քօղարկուած փորձ մը՝ նուիրագործելու «Մայիս 13»ի «յետադիմական եւ ֆաշական շարժումը », եւ հաստատելու անոնց երազած մենատիրական իրաւակարգը:

— Կառավարական տագնապները սահմանափակելու, եւ անոր վարկն ու հեղինակութիւնը զօրացնելու պատճառաբանութեամբ, Հանրապետութեան Նախագահին տրուած բացառիկ լիազօրութիւնները՝ ծնունդ պիտի տան նոր եւ աւելի ծանր բարդութիւններու:

— Թերի է եւ անբաւարար Հասարակապետութեան ծրագիրը ու անհամապատասխան անդրծովեան երկիրներու պահանջներուն:

— Ոչ մէկ արմատական ծրագիր՝ լուծելու Ալժերիոյ տագնապը:

— Եւ վերջապէս, նոր սահմանադրութիւնը անտեսելով բոլոր բանւոր պահանջները, կ'օրինականացնէ Զօր. Տը Կոլը իշխանութեան գլուխ բերող տարրերու տիրապետութիւնը:

« Այո »յի կողմնակիցները, ընդունելով հանդերձ նոր սահմանադրութեան թերիները, իր ամբողջութեամբ սակայն, կը գտնեն լաւագոյնը՝ նկատի ունենալով ներկայ ծանր ու տագնապալի կացութիւնը:

— Գործադիր իշխանութեան, մասնաւորապէս Հանրապետութեան նախագահին տրուած բացառիկ լիազօրութիւնները, կը նկատեն իբրեւ անհրաժեշտութիւն, բարձրացնելու՝ իշխանութեան վարկն ու հեղինակութիւնը, եւ Հանրապետութեան նախագահին հնարաւորութիւն տալու կատարելու համար իր գերագոյն իրաւարարի ծանր պարտականութիւնը:

Հետեւաբար, կատարուած փոփոխութիւնները սահմանուած են ամրապնդելու Հանրապետութեան խորհրդարանական կարգն ու սարքը, եւ ազատութիւնը:

— Հասարակապետութեան ծրագիրը՝ իր հիմնական առաջնորդութիւններով կը համապատասխանէ Ֆրանսայի անդրծովեան երկրամասերու կենսական շահերուն:

Սահմանադրութեան պաշտպան կողմը համոզուած է, որ Ալժերիոյ խնդիրը եւս իր բանւոր լուծումը պիտի գտնէ:

Նոր Սահմանադրութեան այս առաւելութիւնները սակայն, սերտօրէն պայմանաւորուած են Զօր. Տը Կոլի անձին հետ: Հաշուի առնելով այս կարեւոր իրողութիւնը, « այո »յի կողմնակիցներու համոզումով, ան միակ անձն է, որ պիտի կարենայ իրականացնել ծրագրուած բոլոր առաջադրութիւնները:

Սեպտեմբեր 28ին, շուրջ 45 միլիոն քուէարկողներուն վերապահուած է վերջին խօսքը: Նաեւ ճակատագիրը՝ նոր սահմանադրութեան:

Գուշակութիւնները թողունք անոնց, որոնք իրաւունք ունին դեր մը կատարելու:

Վերջացնենք այս ընդհանուր տեսութիւնը, մաղթելով, որ պատմական նոր անկիւնադարձը երջանիկ դարաշրջան մը բանայ մեր այս հրաշալի երկրորդ հայրենիքին:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Ա.

Դ.) Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԸ ՈՐՊԷՍ ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ե՞րբ է հիմնադրուել Ս. Թադէի վանքի Միաբանութիւնը եւ ո՞վ է եղել հիմնադիրը. չունենալով պատմական ստոյգ տուեալներ, չենք կարող տալ ճշգրիտ թըւականը միաբանական հաստատութեան եւ անունը հիմնադրին:

Պատմութիւնից իմանում ենք, որ Հայաստանում եւ Վասպուրականում, վանական միաբանական կեանքը սկսեց տարածուել Ժ. դարուց յետոյ:

ԺԴ. – ԺԵ. դարերում մեծ զարկ տրուեց Վասպուրականում վանքերի շինութեան եւ պայծառութեան:

Այստեղ պէտք է վերյիշել, որ բազմաթիւ վանքեր որպէս միաբանական հաստատութիւն ունէին նաեւ թեմեր, որոնց հոգը յանձնուած էր Միաբանութեան:

Ս. Թադէի վանքը նախ եղած է աթոռ առաջնորդի եւ հետագային ունեցել է նաեւ միաբանական կեանք: Թադէի վանքը ճանաչուած է պատմութեան մէջ բազմաթիւ միաբաններ ունեցող վանքերից մէկը:

Հետեւաբար, Թադէի վանքում նստում էին երկու առաջնորդներ. մին՝ առաջնորդ Արտազ գաւառի եւ միւսը՝ առաջնորդ Թադէի Ուխտի:

Ըստ Հ. Մ. Չամչեանի, Թադէի վանքի միաբանական հաստատութեան առաջին հիմնադիրը պէտք է նկատել Յովսէփ վարդապետը ԺԳ. դարում:

Յովսէփ վարդապետը Վանական վարդապետի աշակերտներից էր: Ըստ Հ. Չամչեանի եւ Կիրակոս Գանձակեցու, Կիլիկիոյ Կոստանդին Ա. Կաթողիկոսը անուանում է Յովսէփ վարդապետին եպիսկոպոս Արտազու եւ նրան յանձնում Արտազու վիճակը իր գիւղերով եւ քաղաքներով: Տալիս է նրան նոյնպէս դրամական օգնութիւն նորոգելու համար Թադէի պատմական վանքը, որ ժամանակի ընթացքում բոլորովին լքուած էր եւ դարձել էր անբնակ ու ամայի:

Յովսէփ առաջնորդը Թաթարների զօրապետի մօտ գնալով իրաւունք է ստանում բաց անելու Ս. Թադէի եկեղեցին եւ նրան գործածելու որպէս աղօթատեղի: Մաքրել, սրբել տալուց յետոյ, կատարում է նաւակատիք: Ապա շինում է վանք եւ հաւաքում կրօնաւորներ եւ այսպէս սկիզբ է դնում Թադէի վանքի միաբանական կեանքին: Յովսէփ առաջնորդ իր ուսուցչի՝ Վանական վարդապետի օրինակին հետեւելով լինում է հիմնադիր Թադէի ուխտին:

Մխիթար Այրիվանեցին ԺԳ. դարում, իր ժամանակագրութեան մէջ յիշում է Յովսէփ առաջնորդին եւ նրա կատարած գործերը:

Ե՞րբ է մահացել Յովսէփ առաջնորդը կամ ո՞վ է յաջորդում նրան, պատմական տուեալներ չունենք պատասխանելու համար:

Քանի որ Թադէի վանքի պատմական արժէքը նուիրապետական է առաջնորդարան Արտազ գաւառի, եպիսկոպոսական առաջին աթոռ, հարկ է որ յիշատակենք մի քանի հռչակաւոր եպիսկոպոս – առաջնորդների անունները, որոնք ծանօթ են պատմութեան մէջ:

1246 թուից մինչեւ 1294 թիւը, Թադէի վանքի պատմութիւնը ծածկուած է մութ քողով: Պատմական յիշատակութիւններ չկան:

1294 – 1295 թուին, Ստեփանոս Օրբելեան իր « Պատմութիւն նահանգին Սիսականի »ին մէջ յիշում է Թադէի վանքի առաջնորդ Տիրացու եպիսկոպոսին: Նկարագրում է Նաւրուզի զօրքի ձեռքից նրա կրած հարստահարութիւնները, վանքի եւ շէնքերի թալանը, քանդումն ու աւերումը:

Տիրացու եպիսկոպոսն իր ապրած ժամանակում մեծ համբաւ ունէր. նա, որպէս գիշերուայ մէջ վառուած մի լուսաւոր ջահ, փայլում էր առաքինութեամբ եւ սրբութեամբ: Նրան չոայլուած տիտղոսները փաստում են այդ գերահռչակ, հեզ, սրբասէր Տիրացու եպիսկոպոսի մեծութիւնը:

Նրա տեսութեան են գալիս, Թադէի վանքը, Կիլիկիոյ մեր Լեւոն թագաւորը, ընկերակցութեամբ Ս. Թորոս վանքի առաջնորդ Թորոս փիլիսոփայի կամ երաժըշտի:

1315 թուին Թադէի վանքը յիշւում է որպէս սուրբ, հռչակաւոր Ուխտ եւ Աթոռ Թադէոս Առաքեալի. նոյն թւում յիշւում է նաեւ վանքի եւ նահանգի առաջնորդ տիեզերալոյս եւ աշխարհածաւալ Տէր Զաքարիա եպիսկոպոս: Թադէի վանքը այդ ժամանակ բոլորում է իր գոյութեան ամենափայլուն շրջանը: Թադէի վանքում Զաքարիա եպիսկոպոսի հետ միասին ապրում էին Տէր Տիրացու եպիսկոպոս, որպէս վանքի առաջնորդ եւ յաջորդ Զաքարիայի եւ մանաւանդ Յովհաննէս Երզնկացին, որ կոչւում է նաեւ Պլուզ կամ Ծործորեցի: Յովհաննէս Երզնկացին իր դարու հռչակաւոր գիտնական – բանաստեղծ եւ իմաստուն վարդապետներից մէկն էր: Նա 1294 թուից բնակուեց Թադէի վանքում, մինչեւ գուցէ իր մահը, 1332:

Զաքարիա եպիսկոպոսը եղել է Թադէի վանքի ամենակարող եւ ամենացայտուն առաջնորդներից մէկը: Իր դարու յայտնի դէմքերից մէկն էր: Ողջամիտ, ճըշմարտասէր, լայնախոհ մի եկեղեցականի համբաւ էր վայելում: Ունէր ուժեղ նկարագիր եւ վարչական կարողութիւն: Նրա առաջնորդութեան ժամանակ, 1319 թըւին, տեղի է ունենում վանքում մի ուժեղ երկրաշարժ, փլչում են վանքը, եկեղեցին, տուները եւ 75 հոգի էլ մահանում են: Կորովի Զաքարիա եպիսկոպոսը իր օգնական հեզ եւ սրբասէր Տիրացու եպիսկոպոսի հետ միասին կարողանում

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս ներկայացուցիչներն են —

— 1000 բնակիչէ պակաս շրջանի մը համար՝ քաղաքապետը:

— 1000էն 2000 բնակիչի համար՝ քաղաքապետը եւ առաջին կցորդը:

— 2001էն 2500 բնակիչի համար՝ քաղաքապետը, առաջին կցորդը եւ թաղապետական խորհուրդատու մը:

— 2501էն 3000 բնակիչի համար քաղաքապետը եւ երկու առաջին կցորդները:

— 3001էն 6000 բնակիչի համար՝ քաղաքապետը, երկու առաջին կցորդները եւ երեք թաղապետական խորհրդատուներ:

— 6001էն 9000 բնակիչի համար՝ քաղաքապետը, երկու կցորդները եւ վեց թաղապետական խորհրդատու:

— 9000էն աւելի շրջաններու համար՝ թաղապետական բոլոր խորհրդատուները:

Անկէ դատ 30.000է աւելի բնակիչ ունեցող շրջաններուն համար պատուիրակներ՝ նշանակուած թաղապետական Խորհուրդին կողմէ. հազար հոգիին՝ մէկ պատուիրակ (31.000էն սկսեալ):

Հանրապետութեան անդրծովեան հողամասերուն համար ընտրական ժողովին մաս կը կազմեն նաեւ վարչական համախմբումներու խորհուրդներէն ընտրուած ներկայացուցիչներ՝ համաձայն կանոնագրային օրէնքի մը ճշդած պայմաններուն:

Հասարակապետութեան անդամ պետութեանց մասնակցութիւնը հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան կոչուած ժողովին՝ կը ճշդուի հանրապետութեան եւ այդ պետութեանց համաձայնութեամբ:

Այս յօդուածին գործադրման ձեւակերպութիւնները կը ճշդուին կանոնագրային օրէնքով մը:

ՅՕԴՈՒԱԾ Է.

Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութիւնը կը կատարուի բացարձակ մեծամասնութեամբ՝ առաջին քուէարկութեան: Եթէ չյաջողի՝ երկրորդ քուէարկութեան Հանրապետութեան Նախագահը կ'ընտրուի համեմատական մեծամասնութեամբ:

Քուէարկութիւնը կը բացուի կառավարութեան հրաւէրով:

Նոր Նախագահին ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ իր նախորդին պաշտօնին ժամանակաշրջանի լրումէն նուազագոյն՝ 20 օր եւ առաւելագոյն՝ 50 օր առաջ:

Երբ որեւէ պատճառով Հանրապետութեան Նախագահի աթոռը թափուր մնայ, կամ՝ Սահմանադրական Խորհուրդը, կառավարութեան ցուցմունքներով եւ իր անդամներուն բացարձակ մեծամասնութեամբ նկատէ թէ Հանրապետութեան Նախագահը արգելք մը ունի իր պաշտօնը շարունակելու համար, Նախագահութիւնը (բացի թիւ 11 եւ 12 յօդուածներու մէջ ճշդուած պաշտօններէն) կը յանձնուի Ծերակոյտի Նախագահին:

Եթէ Սահմանադրական Խորհուրդը յայտնէ թէ նախագահի պաշտօնը չկարենալ կատարելու պարագան վերջնական է, նոր քուէարկութիւն տեղի կ'ունենայ — բացի բացառիկ պարագայէ մը, — նուազագոյն 20 օր եւ առաւելագոյն 50 օր ետք:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ը.

Հանրապետութեան Նախագահը կը նըշանակէ Վարչապետը: Անոր պաշտօնին վերջ կը դնէ երբ վարչապետը ներկայացնէ կառավարութեան հրաժարականը:

Վարչապետին առաջարկով, Նախագահը կը նշանակէ կառավարութեան անդամները, ինչպէս նաեւ վերջ կը դնէ անոնց պաշտօնին:

ՅՕԴՈՒԱԾ Թ.

Հանրապետութեան Նախագահը կը նախագահէ Նախարարաց Խորհուրդին:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ժ.

Օրէնք մը, երբ վերջնականապէս ընդունուի և կառավարութեան յանձնուի, 15 օր ետք, Նախագահը կը հռչակէ զայն:

Այս ժամանակամիջոցին աւարտումէն առաջ Նախագահը կրնայ օրէնքին կամ անոր յօդուածներուն շուրջ նոր վիճաբանութիւն մը պահանջել Խորհրդարանէն:

Այս նոր խորհրդակցութիւնը չի կրնար մերժուիլ:

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԱ.

Հանրապետութեան Նախագահը, կառավարութեան կամ երկու ժողովներուն միացեալ առաջարկին վրայ, — հրատարակուած Պաշտօնաթերթին մէջ — կրնայ հանրաքուէի դնել օրէնքի որեւէ ծրագիր որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեան եւ կը պարունակէ Հասարակապետութեան համաձայնագրի մը վաւերացումը, կամ կը ձգտի արտօնել վաւերացումը դաշնագրի մը՝ որ առանց սահմանադրութեան դէմ ըլլալու անդրադարձումներ կրնայ ունենալ հիմնարկութեանց գործունէութեան վրայ:

Երբ հանրաքուէին եզրակացութիւնը ծրագրին որդեգրումը ըլլայ, Հանրապետութեան Նախագահը կը հռչակէ նախորդ յօդուածին մէջ նախատեսուած ժամանակաշրջանին ընթացքին:

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ժամացոյցի գործարանը այս տարի կը սկսի պատրաստել հայկական ոճով ոսկեայ, ակնազարդ ժամացոյցներ։ Այս տարի նախատեսուած է պատրաստել հինգ հարիւր այդպիսի ժամացոյցներ։ Գործարանի վարիչ կազմը կը պատրաստէ նաեւ զարթուցիչ ժամացոյցի նոր տեսակներու ծրագիր մը։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ աստղագէտ Տէ Ղեխաս, որ մասնակցած էր Մոսկուայի աստղագիտական միջազգային համագումարին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրաւէրով գացած է Երեւան եւ ծանօթացած Բիւրականի դիտարանի աշխատանքներուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիւղատնտեսական նախարարութեան աշխատակիցները պատրաստած են հողապահպանութեան հաստատութիւն մը, որ պիտի զբաղի ճահճախուտ ու քարքարոտ շրջաններով, զանոնք օգտագործելի վիճակի մէջ դնելու համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ երաժշտական հինգ նոր դպրոցներու մէջ աւելի քան 150 երախաներ Սեպտեմբեր մէկին սկսած են դաշնամուրի, ջութակի, թաւջութակի եւ ժողովրդական գործիքներու դասեր առնել։ Այս նոր հաստատութիւնները բացուած են Մարտունի, Եղէգնաձոր, Շամշադին շրջաններուն եւ Երեւանի մէջ։ Այս ձեւով ներկայիս Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին երաժշտական երեսուն դպրոցներ, հինգ հազար աշակերտներով։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ տեղի ունեցած են Խ. Միութեան մարզական հաստատութիւններու ֆութպոլի խումբերուն ախոյենական մրցումները։ Ֆինալի մրցումը Երեւանի ուսանող ֆութպոլիստները հանած է Ուզբեկներու դէմ։ 1 – 4 արդիւնքով Երեւանցիները յաղթական դուրս գալով՝ հռչակուած են Խ. Միութեան ախոյեան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ըմբշամարտի համամիութենական մրցումներուն մէջ Հրանդ Ցակոբեան թեթեւ ծանրութեան ախոյեան հռչակուած է, ստանալով ոսկի շքանշան։

են տասը տարուայ ընթացքում կատարել բոլոր հարկաւոր նորոգութիւնները։

Երբ եկեղեցուց ներս էք մտնում, նկատում էք, որ եկեղեցին երկու մասերից է բաղկացած. մէկը՝ հին մասը, որ շինուած է սպիտակ եւ սեւ քարերից եւ սկսում է դասից։ Իսկ միւս մասը՝ աւելի նոր, 1801ից յետոյ է կառուցուած։

Ուստի ներկայ եկեղեցու հին մասը վերաշինած է Զաքարիա եպիսկոպոսը 1329 թուին եւ հիւսիսային պատի վրայ, պատուհանի տակ, գրած է այս դէպքի յիշատակի արձանագրութիւնը։ Ներկայումս սեւ երեւացող քարերը եղել են կապոյտ քարեր, որոնք բերուել են Գարաբուլաղի քարահանքից։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԼԻՈՆ, (Ցառաջ). — Անցեալ կիրակի կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ կազմակերպուած հրապարակային բանախօսութիւնը։ Բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ ընկերներ լեցուցած էին սրահը, լսելու համար Լիբանանէն նոր ժամանած ընկեր Կարօ Սասունին։

Ժամը չորսին, օրուան նախագահ ընկ. Մ. Միրզէ հրաւիրեց Նոր Սերնդական–ները որ «Մշակ Բանուորդ»ով կատարեն բացումը։

Կազմուած էր գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը։ Ցաջորդաբար արտասանեցին օրիորդներ Վ. Նորոյեան, Օր. Փափազեան եւ Լիւսի Մինասեան։ Օր. Սօնա Տէր Գէորգեանի ընկերակցութեամբ Գ. Գէորգէրեան նուագեց երկու գեղեցիկ կտորներ։ Երգչախումբին չորս խմբերգներէն ետք, օրուան նախագահը ներկայացուց ընկ. Կ. Սասունին եւ բեմ հրաւիրեց զայն։

Աւելի քան մէկ ժամ՝ օրուան բանախօսը պարզեց մեր մտահոգութիւնները եւ անստոյգ ներկան՝ ազգային ճակատի վըրայ, աւելցնելով թէ պարագան նոյնն է նաեւ մեծ թէ փոքր բոլոր ժողովուրդներուն համար. — Մենք պատերազմի մէջ ենք հիմա, բսաւ ան, — այսինքն՝ մեր գոյամարտն է որ կը մղենք զանազան միջոցներով. եկեղեցի, դպրոց, ճեմարան, ակումբ, մարզական եւ երիտասարդական միութիւններով, եւն.։ Նոյնն է բոլորիս նպատակը՝ դիմանալ կարելի եղածին չափ երկար։

Ընկեր Կ. Սասունի իր խօսքը վերջացուց շեշտելով թէ այսօրուան փոքրիկ Հայաստանը լաստ մըն է Հայութեան համար, հոգ չէ թէ ան ըլլայ բռնատիրական վարչակարգի մը ներքեւ. ան կը պատկանի բոլոր Հայերուն։

Բանախօսութենէն ետք տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով մը, մասնակցութեամբ կեդրոնական Ֆրանսայի բոլոր կազմերուն։ Միջին Արեւելքի մասին եղան բազմաթիւ հարցումներ, որոնց պատասխանեց ընկերը։

Երեկոյեան ժամը ութին սկսաւ խնջոյքը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ։ Բոլոր սեղանները գրաւուած էին։ Ընկեր Զէքեանի քանի մը խօսքերէն ետք սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Ս. Առաքելեան, որ ձեռնհասութեամբ վարեց իր պաշտօնը։

Երգերն ու խմբերգները իրարու յաջորդեցին, եղան արտասանութիւններ։ Խօսք առին նաեւ քանի մը ընկերներ եւ իրենց մտահոգութիւնը յայտնեցին ապիտակ ջարդի մասին։ Երիտասարդութիւնը մեծ թիւով կը մասնակցէր խնջոյքին։

Հաւաքոյթը վերջացաւ ուշ ատեն, «Ցառաջ Նահատակ»ով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ —

ՀԵՂԵՂՆԵՐԸ ԱՒԵՐՆԵՐ ԳՈՐԾԵՑԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Վերջին թղթաբերով ստացուած պոլսական թերթերու մէջ կը կարդանք. —

Աքշէհիր գաւառակը այսօր հեղեղի աղէտի մը ենթարկուեցաւ։ Զորս ժամուան տեղատարափը յորդեցուց Աքշէհիր առուն որուն ջուրերը շրջակայ հարիւր տուները խուժեցին։ Քաղաքին ելեկտրական ցանցը խանգարուեցաւ եւ առօրեայ կեանքը ջըլատուեցաւ։ Մարդկային կորուստ չկայ, բայց մեծ է նիւթական վնասը։

Քըրշէհիր ալ հեղեղներու ենթարկուեցաւ։ Մանեաս լիճը յորդելով ողողեց 20 տուներ։ Ատանային շրջանին մէջ տեղատարափը բազմաթիւ գիւղերու մէջ աւեր գործեց։

Քըրշէհիրի մէջ 13 տուներ փլան Մանեասի մէջ մանուկ մը քշուեցաւ հեղեղներէն։

× Անթալիայէն Պոլիս աստղած բերող շոգեմակոյկ մը Գոտրումի առջեւ ժայռերուն բախելով ջախջախուեցաւ։ Նաւազները փրկուեցան։

Ուրիշ շոգեմակոյկ մըն ալ Իզմիրէն Իսթանպուլ եկած պահուն նոյն շրջանին մէջ ընկղմեցաւ եւ եօթը նաւազները ծով թափեցան։ Զինուորական շոգեմակոյկը վեց հոգի ազատեց։

ԹՕՔԱԹԼԵԱՆ ՊԱՆԴՈԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԵՑԱՒ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ

Թօքաթլեան պանդոկի հարցը որ երկար տարիներ զբաղեցուցած էր վարչական մարմինները եւ հանրային կարծիքը, վերջնականապէս պատմութեան անցաւ նկատելով որ պանդոկի վերջին վարձակալը Իպրահիմ Կիւլթան հետեւելով դատարանի եւ Վճռաբեկ Ատեանին տուած վերջնական որոշումին, ստիպուեցաւ համայնքային մարմիններու յանձնել Թօքաթլեան պանդոկը։

Ասկէ ամիս մը առաջ, դատական մարմնի անբեկանելի որոշումէն յետոյ, հակառակ անոր որ կարելի չեղաւ պահանջել անմիջապէս պարպել շէնքը, Գէյօղլուի Թաղ. Խորհուրդը Կեդրոնական Վարչութեան հետ համախորհուրդ մէկ ամսուան պարպումի պայմանաժամ շնորհած էր Իպրահիմ Կիւլթանի, այսպէսով օրինական դետնի վրայ դնելով զայն յանձնարարագրով մը, զոր ստորագրած էր Իպրահիմ Կիւլթան։ Նոյն համաձայնագիրը ստորագրած էին նաեւ Թաղ. Խորհուրդի անունով Տօքթ. Վարդ. Շիկահեր եւ Գ. Սարգիս Նեւրուզ։

Շէնքին վերջնական յանձնումը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 6ին ժամը 9–12։ Ներկայ էին Թաղ. Խորհուրդի անդամները երկու կողմերու փաստաբանները եւ իճրայի պաշտօնեաները։

Այսպէսով համայնքը կը տիրանայ իր ամէնէն կարեւոր եւ հասութաբեր կալուածներէն մէկուն, որ երկար տարիներէ ի վեր կը շահագործուէր Քօնաք պանդոկի վարձակալ Իպրահիմ Կիւլթանի կողմէ։

Այսօր երբ մեծ գոհունակութեամբ արձագանգ կը հանդիսանանք այս լուրին, կարելի չէ չգնահատել այն կարեւոր աշխատութիւնները, զորս տարին մեր Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ Գ. Մկրտիչ Շէլլէֆեան եւ Գէյօղլուի Թաղականութիւնը, երկար համբերատարութեամբ, գլուխ հանելու համար այս կարեւոր գործը։

Այսօր, երբ իրականացած է այլեւս Թօքաթլեան պանդոկի փոխանցումը, վերջ չեն գտած սակայն պատասխանատու մարմիններու պարտաւորութիւնները որոնց գլուխը կուգայ Գէյօղլուի կեդրոնը գտնուող համայնապատկան այս կարեւոր կալուածին համար ճշդել եղանակ մը, առաւելագոյն չափով օգտուելու համար անոր բարիքներէն։

× Փոխանցումներու պահուն հաստատուած է թէ շէնքին պարպումի ընթացքին, կարեւոր աւերներ գործուած են պանդոկին մէջ եւ պակսած են կարգ մը կարեւոր առարկաներ։ Շահագրգռուող շրջանակներէ կը տեղեկանանք թէ Թաղականութիւնը որոշած է նոր դատ մը բանալ նախկին վարձակալ Իպրահիմ Կիւլթանի դէմ վնասուց հատուցում պահանջելով։

Այս նպատակաւ դատական մարմնի որոշումով երեք պահապաններ գիշեր ցերեկ կը հսկեն պանդոկին վրայ։

ԳԱՍԸՄ ԿԻՒԼԷՔ ԵՒ 6–7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հալքի ընդհ. քարտուղար Գասըմ Կիւլէք, որ վերադարձաւ Սեւ Ծովու շրջապտոյտէն հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ լրագրողներուն։

— Մեր ճամբորդութեան ընթացքին նեղացուցիչ դէպքեր պատահեցան, Թրապզոնի եւ Կիրէսունի մէջ կրնար մեծ խնդիրներ պատահիլ, բայց շնորհիւ մեր պաղարիւնութեան յաջողեցանք փրկուիլ անախորժ դրութիւն ստեղծելէ։ Ժողովուրդը սղութենէ կը գանգատէր ամէն կողմ եւ ոչ ոք գոհ է Կիպրոսի հարցին շուրջ եղած վերջին կարգադրութենէն։ Մենք ամէն կողմ համակրանք վայելեցինք։ Կրնամ ըսել թէ Դեմոկրատները կորսնցուցած են Սեւ Ծովու շրջանը։

6 – 7 Սեպտեմբերի տարեդարձին առթիւ, կ՚ուզեմ քանի մը խօսք ընել Թուրք պատմութեան այս մռայլ էջերուն վրայ։ Սա վայրկեանիս, դէպքը տակաւին չէ լուսաբանուած։ Պատասխանատուները մէջտեղ չեն ելած եւ հաշուեյարդարը դեռ չէ կատարուած։ Նկատելով որ անպարտ արձակուած են ամբաստանուած բանտերու մէջ մնացող հայրենակիցները, կը նշանակէ թէ բուն յանցաւորները մեր մէջ կը շրջին արձակ համարձակ։

(Մարմարա)

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (255)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԶ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

— Անպատճառ, — ասաց տիկինը։
— Ո՞րտեղ։
— Ես կը գամ քեզ մօտ։
— Դա անյարմար չէ՞ր լինի։
— Ամենեւին։

ԺԷ.

ԳԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Օրը Շաբաթ էր, այն սպասուած օրը, որի գիշերը ես ու Ասլանը հրաւիրուած էինք սրբազան առաջնորդի մօտ։ Ասլանը զբաղուած էր ինչ որ պատրաստութիւններով, իսկ ես, անգործութիւնից ձանձրացած, չգիտէի ինչ անել։ Առաջնորդի հրաւէրքը ինձ խիստ հրապուրում էր, բայց մինչեւ երեկոյ սպասե՞լ, — այդ շատ եւ շատ ծանր էր ինձ համար։ Դուրս եկայ փողոցը, նստեցի մի հաստարուն ուռենիի հովանու ներքոյ, հոսող առուակի ափի մօտ։ Այդ ուռենիները ամառնային տօթերի ժամանակ խիստ զով պատսպարան են բնակիչների համար, մանաւանդ նրանց, որոնք իրանց բակերում պարտէզներ չունեն։ Ուռենիի ներքոյ միայնակ նստելը՝ նոյնպէս ձանձրացրեց ինձ։ Վերկացայ եւ սկսեցի փողոցի երկարութեամբ գնալ դէպի Այգեստանի զանազան կողմերը։

Զարմանալի ինքնուրոյնութիւն է ներկայացնում այստեղ կեանքը։ Տարուայ այդ եղանակում մարդիկ համարեա ապրում են եւ գործում փողոցի վրայ։ Ահա հիւսը իր տան դրան հանդէպ աթոռ է շինում։ Նրա փոքրիկ երեխաները մեծ փութով հաւաքում են տաշեղները եւ մրջիւնի նման կրում են դէպի տուն վառելիքի համար։ Մի խումբ մարդիկ, մերկ գետնի վրայ նստած, նայում են, թէ ինչպէս է բանում հիւսը։ Մէկը աշխատում է, շատերը անգործ մտիկ են անում նրա վրայ։ Փոքր ինչ հեռու, հարթ գետնի վրայ, ածուխով ինչ որ պատկերներ են գծել. քառանկիւնիների վրայ շարած են փոքրիկ գոյնզգոյն խիճեր. երկու մարդիկ այդ խիճերով «գայլ ու ոչխար» կչուած խաղն են խաղում. մի քանիսը նայում են նրանց խաղի վրայ։ Ահա այնտեղ, փողոցի մի անկիւնում, մի ծառի տակ, նոյնպէս գետնի վրայ, թափառական ոսկերիչը սարքել է իր շարժական քուրան եւ փուքսերը։ Բազմաթիւ կանայք ու աղջիկներ շրջապատել են հայ արհեստաւորին։ Մէկը ինչ որ զարդ է շինել տալիս, իսկ միւսները մեծ կարօտութեամբ նայում են։

Փոքր ինչ հեռու, նոյնպէս մի ծառի տակ, մանրավաճառ չարչին բաց է արել իր խայտաճամուկ վաճառքները։ Նա եւս գլխաւորապէս գործ ունի կանանց հետ, որոնք տալիս են իրանց ձեռագործները եւ փոխարէնը գնում են զանազան իրեղէններ։ Նա չէ մերժում, երբ տան երեխան գողանում է իրանց հաւերից մէկը, բերում է նրա մօտ եւ մի պատառ մաստաք է առնում։ Առեւտուրը կատարեալ նահապետական է. մի նիւթ փոխւում է ուրիշ նիւթի հետ։ Անցնելով այդ դրոլորից, փողոցի երկարութեամբ ես շարունակում էի գնալ։ Կանանցից շատերը, չի դիմանալով ներսի տօթին, դուրս էին բերել իրանց մանուկների օրօրոցները, դըրել էին ուռենիների ներքոյ, հոսող առուակի ափի մօտ, եւ իրանք նստած օրօրոցների մօտ, ոտքով օրօրում էին եւ ձեռքով կար էին կարում։ Դրանցից երբեմն լսւում էին երգի խուլ ձայներ, որ նման էին թախծալի հառաչանքների։ Դրանցից շատերն այն դժբախտ մայրերն էին, որոնց ամուսինները մաշւում էին պանդխտութեան մէջ։ Մի քանի դռների հանդէպ, ծառերի տակ, պառկեցրել էին հիւանդներ, որոնց գլուխը եւ կուրծքը պատած էին ուռենու տերեւներով, զովացնելու համար։ Հիւանդների մօտ նստած էին դեռահաս աղջիկներ եւ դալար, սաղարթախիտ ոստերով զով էին տալիս նրանց երեսներին եւ քշում էին ճանճերին։ Տարուայ եղանակը ազդել էր եւ Սիմոն պատուելիի վրայ, նա եւս իր չարժական դպրոցը դուրս էր բերել փողոցը եւ աշակերտներին շարքերով նստացրել էր ծառերի տակ, մերկ գետնի վրայ։ Փոքրիկ ուսանողները աւելի նայում էին փողոցի անցուդարձ անողների վրայ, քան մի բան էին սովորում։ Բայց Սիմոն պատուելիի հոգէառ ճիպոտը ստիպում էր նրանց՝ աչքերը չը հեռացնել գրքից։ Այսօր նա զբաղուած էր իր չոր նախապատրաստութեամբ. մի խումբ աշակերտների երգել էր տալիս, իսկ ինք, նրանց մօտ կանգնած, յանգով շարժում էր ձեռքի ճիպոտը, եւ իր անախորժ ձայնով ուղղում էր եղանակը։ Փողոցի անցուդարձ անողներից շատերը, այնտեղ կանգնած, լսում էին։ Ես էլ հետաքրքրուեցայ եւ կանգնեցի նրանց մօտ։ Պատուելին ճանաչեց ինձ, եւ մի առանձին պարծենկոտութեամբ, դառնալով դէպի ինձ, ասաց.

— Տեսնո՞ւմ ես, ինչպէս բլբուլի նման երգում են։

Ես ոչինչ չպատասխանեցի։ Նա դարձաւ դէպի խմբուած մարդիկը։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Երեքշաբթի օր բացուեցաւ ՄԱԿի 13րդ ընդհանուր ժողովը, որ ըստ երեւոյթին իր պատմութեան կարեւորագոյն նստաշրջանը պիտի ըլլայ: Օրակարգի վրայ 72 հարցեր կան: Առաջին առթիւ դժուարութիւնը կը կայանայ ժողովի նախագահի ընտրութեան մէջ. Լիբանանի թեկնածուն կը մնայ Շարլ Մալիք, իսկ Արաբական Լիկան կ'առաջարկէ Մաղուպը, որոնց միջեւ պայքարը սուր պիտի ըլլայ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ «Ալժերիա օրակարգի վրայ պիտի չըլլայ»: 42 Արտաքին Նախարարներ եւ հինգ նախարարներ պիտի մասնակցին այս ժողովին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ամերիկեան նաւատորմիղին հրամանատարութիւնը յայտարարեց թէ մօտ երկու հազար «նաւազ – զինուոր»-ներ պիտի հեռանան Պէյրութէն. այս ձեւով մօտ 9400 զինուորներ պիտի մնան լիբանանեան հողամասին վրայ: Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ երկու հայ երեսփոխաններ, Տիգրան Թոսպաթ եւ Խաչիկ Պապիկեան անդամակցած են Նախագահ Շամունի կազմած քաղաքական կուսակցութեան:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան դեսպանները ունեցան իրենց առաջին խորհրդակցութիւնը՝ որ տեւեց երեք ժամ. այս ձեւով չինական հարցին շուրջ երկու երկիրներու խորհրդակցութիւններ վերսկսած կարելի է համարել, ութ ամսուան ընդհատումէ մը ետք: Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ 230.000 համայնավար Չինացիներ պատրաստ են՝ Քեմոյի վրայ արշաւելու համար:

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ խօսելով ամերիկեան հեռատեսիլէն, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքել Միացեալ Նահանգներու հետ եւ այս ուղղութեամբ խորհրդակցութիւնները կրնան սկսիլ այն ատեն՝ երբ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը փափաքի: Միկոյեան շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը պատերազմական առարկաներ գնելու նպատակ չունի Ամերիկայէն «մենք բաւական զէնք ունինք եւ պէտք չունինք գնելու, իսկ եթէ դուք կ'ուզէք՝ կրնանք ծախել»:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ համաձայն է անակնկալ յարձակումի դէմ միջոցներ ձեռք առնելու համար Ժընեւի մէջ խորհրդակցելու ամերիկեան առաջարկին. Նոյեմբեր 10ին Անգլիա, Ամերիկա, Ֆրանսա, Պելժիա, Խ. Միութիւն, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ Ռումանիա պէտք է հաւաքուին Ժընեւ՝ այս մասին որոշում մը տալու համար, կ'աւելցնէ Մոսկուա:

ՓՈԼ ՆԻՎՈՒԱ Ֆրանսայի Թատերագիրը յանկարծամահ եղաւ Կառ տիւ Նորի մէջ, ուրկէ կառախումբ պիտի առնէր դէպի Նոք Լը Զութ, Հեղինակներու Ընկերակցութեան միջազգային համագումարին մասնակցելու համար: 66 տարեկան՝ աւելի քան երեսուն թատերգութեանց հեղինակ էր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը, Միացեալ Նահանգները 75 միլիոն տոլար պիտի տան Անգարայի կառավարութեան. այս գումարին կէսը անմիջապէս պիտի յանձնուի:

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի, որ Սեպտեմբեր երեքին պաշտօնական այցելութեամբ մը գացած էր Պրազիլիա, առջի օր վերադարձաւ Հռոմ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արձակեցին միջերկրային հեռաւոր հրթիռ մը՝ Աթլաս, որ Ատլանտեանի վրայ 4800 քիլոմեթր ճամբայ կտրեց, մեծ յաջողութեամբ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ սկսաւ հրթիռներու իր փորձերուն եւ արձակեց առաջին հրթիռը, երկու մեթր յիսուն երկայնքով: Գերմանացիք հաստատած են նաեւ հրթիռներու արձակարան մը:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, մասնաւորապէս Սումաթրայի կեդրոնը, կռիւները կը շարունակուին ըմբոստներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ: Առջի օր ապստամբները տուին մօտ յիսուն մեռեալ՝ երկու զինուորներ սպաննուած են:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԳԻՆԵՁՕՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կարտանի «Նիկոլ – Դուման» խումբին եւ Նոր Սերունդի «Վարանդեան» խումբին, ի պատիւ ընկեր Պօղոս Հեպոյեանի Ամերիկա իր մեկնումին առթիւ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Գիվէռի «Գեղունի» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին բարեկամներ եւ համակիրներ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 20էն կէս գիշեր, Ցոյներու սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի բժիշկ Պ. Լեւոն Մոմճեան:

Նիւթ՝ ինչպէս մեծցնենք մեր երախաները, 3–14 տարեկան:

Լիոնահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Ղուկասեան Ս. Խաչվերացի տօնին Մեռելոցին առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, իր բոլոր ննջեցեալներուն յիշատակին:

ՈՐԲԵՐՈՒ Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հ. Գահճէճեանէ երեք հազար Ֆր. իրենց ողբացեալ հօր Պ. Դանիէլ Յովհաննէսեանի մահուան տարեդարձին առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին:

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն:

Հասցէ.— 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նոյեմբեր 2ին, Սալ Կավօ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտ. 7ին Սալ տէ գ'Ամպասատէօռ

Վարչութիւնը կը խնդրէ որ հայկական կազմակերպութիւնները նկատի ունենան այս թուականները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 26ին, Ժօրժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

×

Սրբոց Թարգմանչաց տօնին առթիւ կազմակերպուած է հայ մշակոյթին նուիրուած շքեղ ցերեկոյթ մը որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 12 Կիրակի օր, ժամը 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, Կիրակի Լիւթեցիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1959 Փետրուար 22ին Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ: Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց ղրկուած *մանաձներուն*, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը:

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու:

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն *«Յառաջ»*ի Շէք – *Փօսթալի* թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ *«Յառաջ»*ի Շէք – Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն):

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել *Մանտա – քարթով*:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 – 1959 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայապիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 150000 Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան: 1 Պուլըվար տիւ Նօռ, Լը Րէնսի: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Հաղորդակց.— Էկլիզ տը Բանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալֆիւր – Սեռոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ:

Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ:

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանակողները, ընկերներն ու համակիրները:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ.2ին Ահարոնեան ակումբը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազարխանի:

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները առաջնորդեցէք Ահարոնեան ակումբը:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան:

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 18 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8296 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4097

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱԽՏԱԾ

Ընկերվարական համագումարին մէջ փոքրամասնութեան բանբերն էր Էտուար Տէփրէօ՝ նախկին նախարար, նախագահ դատական Գերագոյն Ատեանի, երեսփոխան եւ քաղաքապետ Սոյի, որ ծանօթ է մեր հայրենակիցներուն՝ յաճախ խօսած ըլլալով մեր հանդէսներուն մէջ :

Ելեկտրականացած մթնոլորտի մէջ է, որ անիկա բացատրեց թէ ինչու ինք եւ ընկերները հակառակ են Նոր Սահմանադրութեան եւ «ո՛չ» պիտի պատասխանեն հանրաքուէին :

Կէտեր կան, որ ընդունելի են իրենց համար : Օրինակ՝ գաղթավայրերուն ընծայուած պատեհութիւնը ինքնորոշման համար : Ո՞ր ընկերվարականը կրնայ հակառակ ըլլալ ատոր : Սոյի քաղաքապետը միշտ կողմնակից եղած է մեծ ու պզտիկ բոլոր ազգերու ազատութեան եւ իր այս համոզումը չէ վարանած արտայայտել հրապարակաւ :

Սակայն իր համոզումով Նոր Սահմանադրութեան ընդհանուր ոգին հակառակ է ընկերվարական սկզբունքներուն : Ճշմարիտ ընկերվարականները կը պահանջեն Սահմանադրութիւն մը, որուն՝ շնորհիւ կարելի ըլլայ դրամատիրական վարչակարգէն անցնիլ ընկերվարութեան՝ խաղաղ միջոցներով :

« Մինչդեռ Սահմանադրութիւնը որ Սեպտեմբեր 28ին հանրաքուէի պիտի ենթարկուի, խիստ ծանր վտանգ մը կը կազմէ ժողովրդավարութեան համար » :

Տէփրէօ եւ ընկերները կը քննադատեն մասնաւորաբար այն իրողութիւնը, որ Զօր. Տը Կոլ իշխանութեան գլուխ եկաւ «Մայիս 13»ի շարժումին հետեւանքով : Շարժում, զոր կ՚որակեն հարիւր առ հարիւր ֆաշական :

Հակառակ են անհատի վերիշխանութեան : Ըստ Նոր Սահմանադրութեան, կ՚ըսեն, Հանրապետութեան նախագահը իր ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացնէ ամբողջ իշխանութիւնը՝ առ ոչինչ դրելով խորհրդարանի անդամները, որոնք կ՚ընտրուին ժողովրդական քուէարկութեամբ :

Եթէ հանրաքուէին «ոչ» պատասխանողները մեծամասնութիւն կազմեն, իրենք պիտի պահանջեն գումարումը Սահմանադիր ժողովի մը, որ մէկ ամսուան ընթացքին պիտի խմբագրէ Նոր Սահմանադրութիւն մը :

Ի վերջոյ Տէփրէօ կարդաց յայտարարութիւն մը, որով կ՚ըսէր թէ հակառակ ընկերվարական համագումարի քուէարկելիք բանաձեւին, իրենք պիտի շարունակեն հրապարակաւ պայքար մղել «մենատիրական» Սահմանադրութեան եւ հանրաքուէին դէմ :

Իր երէկուան ընկերներէն ոմանք չուզեցին հրաժարիլ կուսակցութենէն, ինչպէս Թանկի – Փրիժան, որ նոյնիսկ անդամ ընտրուեցաւ նոր վարիչ մարմնին :

Տէփրէօ «ցտեսութի՛ւն» ըսած էր Իսիլէ Մուլինոյի համագումարի պատգամաւորներուն, չէշտելով որ «մնաք բարով» չէ որ կ՚ըսէ : Ցոյց ուզէր ուրեմն շուտով վերադառնալու ծոցը մայր կուսակցութեան, որուն ծառայած է ամբողջ քառասուն տարի :

Մինչ այդ, կազմեց «ինքնավար ընկերվարական կուսակցութիւն» մը, որուն մաս կը կազմեն վարիչ դէմքերէն նախկին վարչապետ Տէլիքս Կուէն, երեսփոխաններ Պինօ, Արպէլթիէ եւ Մաղիէ, ինչպէս նաեւ Միրէյլ Օսմէն, Տանիէլ Մայէր, Պատիու, Հօրիու, Վիէնօ, Ժիւլիէն եւ ուրիշներ :

Այսպէս ուրեմն, Իսիի Համագումարէն ծնաւ ընկերվարական կուսակցութեան հերձուածով մէկ Թեւը, բողոքելու համար Նոր Սահմանադրութեան դէմ :

Մօտաւոր ապագայի մը ընթացքին՝ Տէփրէօ պարզելով «ինքնավար»ին ծրագիրը, յայտնեց թէ «Ժողովրդավար Ուժերու Միութեան» ծոցին մէջ պիտի համախմբէ ոչ – համայնավար ձախակողմեան բոլոր ուժերը : Այսինքն բոլոր ընկերվարականները, միայն ընկերվարականները, չէշտեց : .

Ո՛րքան պիտի փափաքէինք, որ ներկայ ծանր տագնապը փարատէր շուտով եւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը վերադտնէր իր միասնականութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

ՇԱՐԼ ՄԱԼԻՔ (ԼԻԲԱՆԱՆ) ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Լիբանանի Արտաքին նախարար Շարլ Մալիք ՄԱԿ-ի 13րդ ընդհանուր ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ 31ի դէմ 45 ձայնով : Ինչպէս գրած էինք, իր հակառակորդ թեկնածուն էր Մոհամէտ Մաղուպ, Սուտանի Արտաքին նախարարը :

Շարլ Մալիքի յաջողութիւնը հաւանական կը նկատուէր, հակառակ անոր որ ափրիկեւասիական երկիրներ բուռն պայքար կը մղէին՝ ի նպաստ Մաղուպի : Լիբանանի ընդդիմադիրներն ալ Մալիքի դէմ յայտարարութիւններ ըրած էին Համըրշըլտի, զօրավիգ կանգնելով Արաբական Լիկայի նշանակած թեկնածուին :

Վերջին վայրկեանին, Խ. Միութեան թեկնածու Նոսէք (Չեխոսլովաքիա) իր թեկնածութիւնը քաշեց՝ ի նպաստ Մաղուպի :

Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց մասնաւորապէս .— «Արեւելեան Եւրոպայի միւս երկիրներուն հետ համաձայն՝ Չեխոսլովաքիոյ թեկնածուն կը քաշուի, ի նպաստ արաբական երկիրներու ջախջախիչ մեծամասնութեան պաշտպանած թեկնածուին» աւելցնելով թէ իրենք «շատ լաւ յարաբերութիւններ ունին այդ երկիրներուն հետ » :

80 անդամներ ներկայ էին ժողովին. կը բացակայէր Իսրայէլ՝ Հրեաներու Նոր տարուան տօնին պատճառով :

76 հոգի քուէարկեցին (չորս ճերմակ քուէ) : Պարզ մեծամասնութիւնը 39 ձայն էր, նախագահի ընտրութեան համար : Շարլ Մալիք ստացաւ 45 ձայն, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ափրիկեւասիական երկիրներու քուէները բաժնուած էին :

Արաբական երկիրներու մէկ մասը, Լիկայի գլխաւորութեամբ, ինչպէս նաեւ համայնավար երկիրները՝ Խ. Միութեան գլխաւորութեամբ, քուէարկութենէն առաջ վստահ էին թէ ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովի նախագահ պիտի ընտրուի իրենց թեկնածուն եւ այդ ուղղութեամբ յայտարարութիւններ կ՚ընէին :

Այսուհանդերձ, երեքշաբթի օրուան քուէարկութիւնն ու Լիբանանի Արտաքին նախարարին ընտրութիւնը ցոյց կուտան Մոսկուայի խօսնակներուն տկարութիւնը եւ Արեւմուտքի առաջին յաղթանակը կը նկատուին Ընդհանուր ժողովին մէջ :

Մալիքի ընտրութիւնը խանդավառ ծափերով ողջունուած է ժողովականներու կողմէ, ինչ որ անգամ մը եւս հաստատած է մեծամասնութեան համակրանքը՝ Լիբանանի Արտաքին նախարարին հանդէպ :

Շարլ Մալիք շնորհակալութիւն յայտնելով իր ընտրութեան համար եւ յոյս յայտնելէ ետք թէ այս նստաշրջանը պիտի աշխատի խաղաղութեան համար, անմիջապէս անցած է յանձնախումբերու նախագահներու ընտրութեան, որմէ ետք նիստը փակուեցաւ, հինգշաբթի օրուան համար :

Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք դիւանը գումարուեցաւ՝ քննելու համար օրակարգի հարցերը :

Խ. Միութեան Արտաքին Նախարար Կրոմիքօ առաջարկեց որ օրակարգի վրայ դրուի ջրածին փորձերը դադրեցնելու հարցը :

Սփիւռք Սփիւռ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անվիճելի է այն պարագան՝ թէ դարձած ենք «երկու ազգ», երկու Հայութիւն, հակամարտ ձգտումներով ու գործելակերպով : Սփիւռքի ապազգայնացման ախտանանաչման բո՛ւն կէտը, զոր իբրեւ խարիսխ առած էր ընկեր Ս. Վրացեան « Ցաղագս ժամավաճառութեան» իր յօդուածաշարքին մէջ :

Ծանօթ՝ Ցառաջի ուղեգիծին, իբրեւ Դաշնակցական եւ հայապահպանման դրօշակիր, ընկեր Վրացեան խորհրդանշական իմաստ մը տուած էր իր յօդուածին, զայն ուղղակի դրկելով մեր խմբագրութեան : Ցառաջի ողբացեալ խմբագիրը, տարիներ շարունակ մեյան սպառած էր նոյն նպատակին համար : Եւ որքան սրտառուչ է տեսնել, թէ հարցին այս ձեւի մօտեցում մը կը խանդավառէ սրտցաւ հայրենակիցները : Արդարեւ, «Ցաղագս ժամավաճառութեան» յօդուածաշարքը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց գաղութին մէջ : Դաշնակցական թէ հակադաշնակցական, հաւասարապէս կարդացին եւ համակարծիք գտնուեցան Դաշնակցական Ս. Վրացեանի : Բարենիշ մը՝ ֆրանսահայ գաղութին համար, հարց է սակայն, թէ ի՞նչ պիտի մտածեն հայաշատ միւս գաղութները, մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի մէջ, ուր կիրքերը աւելի քան լարուած են ներկայիս, քաղաքական խառնակ կացութեան հետեւանքով :

Յօդուածաշարքին մէջ մատնանշուած ուշագրաւ կէտերէն մէկն ալ այն է, թէ Երեւանը չօժանդակեր Սփիւռքին, Հայապահպանման մեր ճակատամարտին մէջ : Իրօք *«Կարելի չէ ամէն չարիք բացատրել Մոսկուայի պարտադրանքով, անկասկած Երեւանն էլ բաժին ունի Սփիւռքի մէկ միլիոն հայութեան դէմ հետապնդուող ոճրագործ քաղաքականութեան մէջ : Այլապէս, քառասուն տարուայ ընթացքում գոնէ մէկ հատիկ անկեղծօրէն սրտցաւ խօսք, մէկ հատիկ շինարարական ծրագիր, մէկ հատիկ դրական ձեռնարկ, մէկ անգամ ազգային մտահոգութիւն լսուած կը լինէր Երեւանից Սփիւռքի Հայութեան վիճակը բարելաւելու նպատակով »* :

Ամէն օր կը լսենք թէ Հայաստանի մէջ կը շինուին դպրոցներ, գործարաններ, տուներ եւն. եւն. : Ի՞նչ կը մտածէ Երեւանը՝ Սփիւռքի Հայութեան մասին : Փոխանակ եկեղեցիներու « գրաւում »ով զբաղելու, աւելի լաւ չէ՞ որ մեր հայրենիքը մտածէ դպրոց մը շինել Սփիւռքի Հայերուն համար եւ *պրոֆեսոր*ներ դրկէ արտասահման... : Մոսկուան արգե՞լք պիտի ըլլայ :

Բայց արտասահմանը ի վիճակի է իր սեփական միջոցներով կազմակերպուելու եւ դրական գործի ձեռնարկելու : Երեւանի կարմիր մունետիկները գիշեր ցերեկ կ՚ազդարարեն թէ Խ. Միութեան շնորհիւ մարդ եղած են, մոռնալով իրենց ցեղային հանճարը : Բայց Սփիւռքը առանց Մոսկուայի, իր սեփական միջոցներով տիրացած է աւելի մեծ հարստութեան՝ քան Հայաստանը, իր «պետական» միջոցներով .— « *Ճշմարտութիւնից հեռու չի լինի, եթէ ասենք որ Սփիւռքի Հայութիւնը տարագրութեան այս մօտ քառասուն տարիների ընթացքում, եթէ ոչ աւելի՝ Հայաստանից պակաս շինարարութիւն չի կատարել* » :

Հետեւաբար՝ մենք, արտասահմանի Հայերս մեր տնտեսական լայն կարելիութիւններով ի վիճակի ենք շտկելու մեր տունը :

Ի՞նչ կը պակսի մեզի՝ փրկելու համար այն սերունդը, որ մեր աչքերուն առջեւ կը կորսուի, կը ձուլուի, կ՚անհետանայ :

Պարզ է, պիտի ըսէ ընթերցողը, — մեր անհամաձայնութիւնը :

Քաղաքական ճակատի վրայ, բոլորս ալ կրնանք պահել մեր համոզումները : Արդէն, կարելի չէ, որ «ինտերնացիոնալ»ին սպասաւորները բաժնեն Դաշնակցութեան տեսակէտը եւ դառնան «նեղմիտ նացիոնալիստ» : Բայց ասիկա պատճառ մը չէ, որ փոխադարձ զիջումներով չգործակցինք՝ մշակութային ճակատի վրայ : Միասնաբար մտածենք մեր դպրոցներուն մասին : Փոխադարձ համաձայնութեամբ հրատարակենք եւ գործածենք դասագիրքեր : Ուժ տանք հրատարակչական գործին եւ այլեւս սկսինք մտածել Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մեր գաղութներուն մասին :

Ռամկավարը չի՞ փափաքիր, որ Ֆրանսայի մէջ հայ երիտասարդները սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ մնան Հա՛յ :

Հնչակեանը դէ՞մ է որ Ամերիկահայ գաղութը փրկուի :

Պատասխանները, անշուշտ պիտի ըլլան դրական :

Ահաւասի՛կ առաջարկը, որ կուգայ ծանօթ Դաշնակցականի մը կողմէ .— Փոխադարձ զիջումներով՝ գործակցինք մշակութային ճակատի վրայ :

Կը սպասենք արձագանգին :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

•

Մահափորձները եւ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին մայր երկրին մէջ : Ֆերաթ Ապաս արդէն յայտարարած է թէ Սուսթելի դէմ մահափորձը սկիզբ մըն է եւ Ազատ. Ճակատը յաջողած է իր նպատակներուն մէջ քանի որ ֆրանսական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ զօրք ետ բերել Գերմանիայէն :

Առաջին առթիւ Փարիզի ոստիկանապետը խնդրեց Զօր. Տը Կոլէն որ իրաւունք ստանայ ընդլայնելու իր իրաւասութիւններուն սահմանը : Կարգ մը միջոցներ արդէն իսկ ձեռք կ՚առնուին.— Անգործ մահմետականները երեւան հանել, 15.000 պահեստի ոստիկան կանչել, Ֆրանսա տեղափոխել Գերմանիա գտնուող զօրաբաժինները, ոստիկանական հսկումները շատցնել (գիշեր – ցերեկ) պաշտօնական անձնաւորութեանց պաշտպանութիւնը զօրացնել, հակա – ահաբեկչական գունդեր կազմել :

× Զորեքշաբթի առտու ժամը հինգին նոր դէպք մը պատահեցաւ Քուրնըվէօյ. Հիւսիսային Ափրիկէցիներ փորձեցին օդը հանել Փրիմակազի գործարանը որ կրակ առաւ, բայց հրդեհին առաջքը շուտ առնուեցաւ եւ վնաս չկայ :

× Փարիզի մէջ երկու Ալժերիացիներ կրակ բացին ոստիկաններու վրայ. ապահովութեան ուժերէն ոչ ոք վիրաւորուեցաւ. ահաբեկիչներէն մէկը կարելի եղաւ ձերբակալել :

× Սեւրի մէջ ահաբեկիչները փորձեցին կրակի տալ ոստիկանատունը. զինուորական կառք մը կրակ առաւ, բայց կարելի եղաւ հրդեհին առաջքը առնել :

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՓՐԿԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Հարցում մըն է՝ որ սերտօրէն կապուած է նոր սերունդի փրկութեան գործին հետ։

Եթէ կարենանք փրկել նոր սերունդը, կրնանք նաեւ փրկել մեր լեզուն, հայերէնը, եւ փոխադարձաբար ։

Սխալ է նախ այն կարծիքը թէ Ամերիկայի կամ Ֆրանսայի մէջ, օրինակի համար, կարելի չէ փրկել Հայոց լեզուն։ Ասիկա կը նշանակէ թէ նոյն կամ նման երկիրներուն մէջ կարելի չէ փրկել Հայոց ժողովուրդը ։

Այդպէս չենք մտածեր. այդպէս չեն մտածեր մեր ազգային, քաղաքական կամ հանրային կարեւոր կազմակերպութիւնները ։

Տարակոյս չկայ որ միայն լեզուն չէ որ պահած է ու կը պահէ հայ ժողովուրդը ։ Կան այլ ազդակներ. պատմութիւնը, եկեղեցին, ընտանիքը, ազգային ոգին, հայրենիքի գաղափարը եւ ազատագրական պայքարը եւն., եւն., որոնք կը պահեն Հայութիւնը ։

Սակայն, հակառակ այս իրողութեան, եթէ չկրնանք պահել Հայոց լեզուն, բոլոր միւս ազդակները կը կորսնցնեն իրենց զօրութիւնը։ Կը դառնան երկրորդական։ Լեզուն ժողովուրդի մը տեւական գոյութեան հզօրագոյն ազդակն է, մասնաւորաբար այն երկիրներուն մէջ, ուր ազատութիւն կայ, ուր չկայ հալածանք, ազգային, քաղաքական կամ կրօնական։ Թուրքիոյ մէջ, ոչ-հայախօս շրջանները — Կիլիկիա, Կեսարիա եւն.— պահած են իրենց ազգութիւնը, որովհետեւ բռնութեան տակ եղած են, հալածուած են բոլոր գետիններուն վրայ. ազգային ոգին դարձած էր տիրական. հալածուած էր, հետեւաբար տարածուած, ինչպէս կ՚ըսէ ժողովուրդը ։

Սակայն, ազատ ու քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ծնող ու ապրող սերունդներուն համար, շատ չանցած, ազգային ինքնայատուկ բարքերը կ՚անհետանան, ազգային զգացումը կը տժգունի. եկեղեցիները, քրիստոնէական բոլորն ալ, կը դառնան նման իրարու. ընտանեկան կազմըն ու բարքերը կը դառնան անխտրական եւ ազգութիւնը կը հասնի անդունդին եզերքը ...

Երբ հայ լեզուն կորսուի եւ երգերն ու շարականները դադրին հասկնալի ըլլալէ յաջորդական նոր սերունդներուն համար, այլեւս ինչ նշանակութիւն կրնան ունենալ մեր երգերն ու եկեղեցիները. մեր ազգային հաստատութիւններն ու հաւաքացողութիւնները ։

Օտար լեզուներով, անգլերէնով կամ Ֆրանսերէնով, անշուշտ, կարելի է Հայոց պատմութիւն սորվիլ, ճանչնալ հայ մշակոյթն ու գրականութիւնը, ինչպէս կը սորվին ու կը ճանչնան օտարները, Ֆրանսացին, Ամերիկացին, Ռուսը եւն.։

Երեւակայեցէք պահ մը, որ հայերէնը դադրէր մեր հայրենիքին մէջ հայ ժողովուրդին լեզուն դառնալէ. ամէն բան ըլլար ռուսերէնով, ընտանիքէն մինչեւ դպրոցները, մինչեւ հայկական հաւաքոյթները եւ եկեղեցիները. ի՞նչ կը մնար այլեւս հայութենէն եւ հայրենիքէն ։ Այս ըմբռնումով չէ՞ որ Թուրքը ամէն ջանք կը թափէ հայերէնը ջնջելու Հայոց դպրոցներէն, Պոլսոյ մէջ ։

Յիշեցինք այս բոլորը, պարզապէս շեշտելու համար կարեւորութիւնը մեր մայրենի լեզուին, հայ նոր սերունդի փրկութեան գործին մէջ ։

Զարմանալին այն է, որ կը բողոքենք, երբ Թուրքը կ՚արգիլէ մեր լեզուն, բռնութեամբ. կը բողոքենք որ Ռուսը ռուսական բառեր ու բացատրութիւններ կը պարտադրէ մեր լեզուին ու կ՚այլանդակէ զայն. սակայն չենք բողոքեր, երբ մեր լեզուն մեր աչքերուն տակ կը մեռնի, մեր զաւակներուն շրթներուն վրայ, մեր իսկ հովանաւորութեամբ։ Կը համակերպինք, մինչեւ իսկ արդարացնող պատճառներ ալ գտնելով ...

Չենք մտածեր, որ հայ որբ մանուկ մը կրնայ մեծնալ ու դաստիարակուիլ, առանց հայ մօր մը, օտար մօր մը գրկին մէջ ալ։ Կրնա՞յ սակայն հայ մեծնալ, օտար ձեռքերու մէջ։ Նոյնն է նաեւ օտար լեզուով հայ մեծցնելու պարագան ։

Անշուշտ, չենք ժխտեր օտար լեզուներուն նպաստն ալ, սակայն չենք կրնար գոհանալ այդ նպաստով, որքան ատեն որ հարազատ ու հայրենի ու մայրենի լեզուն չի դառնար տիրական հայապահպանման մեր պայքարին մէջ ։

Ուրեմն, պիտի պահենք հայերէնը, եթէ կ՚ուզենք պահել մեր ժողովուրդը ։ Պիտի սորվեցնենք Հայոց լեզուն մեր նոր սերունդին, գիտակից ու ապահով հայութիւն ունենալու համար վաղը եւ ընդմիշտ ։

Ոչ ջարդեր, ոչ հալածանքներ կրցած են բնաջնջել հայութիւնը։ Թող ջարդեն ու թող հալածեն հայ լեզուն, եւ այն ատեն կը տեսնէք թէ ինչ կը մնայ հայութենէն։

Մեր ապրած երկիրներուն մէջ, չկայ ջարդ ու հալածանք, սակայն, անձնասպանութիւնը կրնայ նոյն դերը կատարել, եթէ անտարբեր մնանք ու անգործօն, առանց ապրելու եւ ապրեցնելու ջանք թափելու ։

Այժմ, խնդիր կը ծագի թէ կարելի է՞ պահել մեր լեզուն եւ սորվեցնել զայն մեր նոր սերունդին ։

Կը հաւատանք եւ համոզուած ենք, թէ անկարելի չէ, եթէ դժուար է։ Կրնանք պահել մեր լեզուն, եթէ ըմբռնենք ազգային վտանգը. եթէ դիմենք գիտակցական միջոցներու եւ գերագոյն ու նուիրական մեր պարտականութիւնը նկատենք հայերէնի ուսուցումը. եթէ հայերէն խօսելու եւ հայերէն սորվելու, արշաւ մը բանանք, մեր երիտասարդութիւնը լծելով գործի, համատարած շարժումին ։

Այսօր, Ամերիկայի մէջ յատկապէս, նոր ու հզօր շարժում մը սկսած է օտար լեզուներ սորվելու — Ֆրանսերէն, գերմաներէն, ռուսերէն եւ, նաեւ, արաբերէն, ու մինչեւ իսկ քրտերէն ...

Ինչո՞ւ ամերիկահայ մեր սերունդը այդ լեզուներու կարգին չսորվի հայերէնը ։

Դժուա՞ր է հայերէնը սորվիլ, այսօր մանաւանդ, երբ դեռ երէց սերունդը կ՚ապրի եւ հայ ընտանիքը հայկական է, իր ոգիով ու բարքերով, ինչպէս նաեւ իր լեզուով։ Երբ հայերէնը կը խօսուի բեմերէն, սրահներուն եւ եկեղեցիներուն մէջ։ Երբ հայերէն երգեր կ՚երգուին եւ ներկայացումներ կը տրուին ։

Զոհողութիւննե՞ր պիտի ստանձնենք. ինչու չէ ։

Հայ չքաւորին ու գաղթականին համար կը ստանձնենք այդ զոհողութիւնը. հայ դատին համար հարիւր հազարներ ծախսած ենք եւ պիտի ծախսենք դեռ. ինչու չծախսենք հայ նոր սերունդի պահպանման դատին համար. հայերէնի պահպանման ու տարածման համար ալ ։

Կրթական Ցանձնախումբը նոր թափով գործի ձեռնարկած է. կը հաւատանք թէ այս ոգիով կարելի է շօշափելի արդիւնքի հասնիլ, եթէ ընդհանուր շարժում մը սկսի։ Եթէ գիտնանք ոգեւորել նոր սերունդը հայերէնով, ինչպէս ոգեւորուած է ան հայ երգով եւ, նոյնիսկ, մարզական կեանքով ։

Կարելի է տարրական դպրոցներով, եւ չափահասներու համար կազմակերպուած դասընթացքներով՝ հայերէնը դարձնել ազգային փնտռուած արժէք ու անհրաժեշտութիւն. հոգեկան ու մտաւորական հաց ու ջուր. նշխար ու մասունք ։

Եթէ հայ տուները այս ոգիով լեցուին եւ մեծերը այս հաւատքով ոգեւորուին, կասկած չկայ որ փոքրերը նոյն ոգիով պիտի համակուին ։

Այն ատեն կը փրկուի Հայոց լեզուն եւ լեզուին հետ՝ մեր սքանչելի նոր սերունդը ։

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Թադէի վանքի արդիւնաւոր առաջնորդներից մէկն է եղել նաեւ Մխարոյ վարդապետը, ժամանակակից՝ Եսայի Նչեցու։ Նա բաց է արել Թադէի վանքում մի լսարան, ուր դիմում են կատարել բազմաթիւ աշակերտներ ։

Մխարոյ վարդապետ, իր բացառիկ ձիրքերի եւ կարողութեան համար, ընտրւում է կաթողիկոս 1350 թուին։ Ինքն է գումարել Սսի Ը. ժողովը 1361 թուին։

Արտազու Ս. Թադէի վանքի առաջնորդ Գրիգոր եպիսկ. Մագուեցին, բուն անունով՝ Ջալալբէկեանց, համամիտ եւ հետամուտ էր Սսի կաթողիկոսութեան էջմիածին փոխադրութեան 1441 թուին, երբ իրեն փոխարէն (քանի որ թեկնածու էր էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութեան) կաթողիկոս է ընտրւում Կիրակոս Խորվիրապեցին, Գրիգոր Մագուեցին դառնում է հակաթոռ կաթողիկոս։ Կիրակոս Խորվիրապեցու հրաժարումից յետոյ, դառնում է էջմիածնի կաթողիկոս եւ մահանում է 1466 թուին։

Թադէի վանքի շինարար առաջնորդներից է լինում նաեւ Մկրտիչ եպիսկոպոսը, որ իր միաբաններով կիսակործան եկեղեցին շինում է սրբատաշ ամուր եւ գեղեցիկ քարերով 1650 թուին, Թադէոս Առաքեալի նահատակութեան վայրում եւ մի քիչ հեռու՝ Սրբուհի Սանդուխտի մատուռները նրա ձեռակերտներն են ։

1659 – 1663 Իսահակ եպիսկոպոս Աստուածաբան, արդար, յոյժ իմաստուն եւ առաքինի, լինում է նաեւ Թադէի վանքի շինարար առաջնորդներից մէկը։ Նա քայքայուած եկեղեցին հիմքից նորոգում է 5 տարուայ ընթացքում։ Վանքի չորս կող–

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ 12

— Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ վարչապետին եւ ժողովներու նախագահներուն հետ խորհրդակցելէ ետք Ազգ. Ժողովը լուծել, ընդհանուր ընտրութիւնները կը կատարուին նուազագոյն քսան օրուան եւ առաւելագոյն քառասուն օրուան ընթացքին, Ազգ. Ժողովի լուծումէն ետք ։

Ազգ. Ժողովը իր բացարձակ իրաւունքով կը գումարուի ընտրութեան յաջորդող երկրորդ Հինգշաբթին։ Եթէ այս ժողովը պատահի նախատեսուած սովորական նստաշրջաններէն դուրս, նստաշրջան մը կը բացուի 15 օրուան համար ։

Նոր լուծում մը չի կրնար որոշուիլ՝ ընտրութեան յաջորդող տարուան ընթացքին ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 13

Հանրապետութեան նախագահը կը ստորագրէ Նախարարաց Խորհուրդին մէջ քննուած հրամանները եւ հրովարտակները ։

Մարդիկ կը կոչէ Պետութեան քաղաքային եւ զինուորական պաշտօններու ։

Նախարարաց Խորհուրդը կը նշանակէ պետական խորհրդատուները, պատուոյ լեգէոնի հրովարտակաց մեծ դպիրը, դեսպանները եւ արտակարգ դեսպանները, հաշուեքննիչ ատեանին բարձր խորհրդատուները, նահանգապետները, անդրծովեան հողամասերու մէջ կառավարութեան ներկայացուցիչները, ակադեմիաներու վերատեսուչները, կեդրոնական վարչութեանց տնօրէնները։

Կանոնագրային օրէնք մը կը սահմանէ միւս պաշտօնները որոնք կը տրուին նախարարաց խորհուրդին կողմէ, ինչպէս այն պայմանները որոնց մէջ Հանրապետութեան նախագահը կրնայ ուրիշի մը փոխանցել նշանակելու իր իրաւունքը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 14

Հանրապետութեան Նախագահը օտար պետութեանց կը յանձնարարէ դեսպանները եւ արտակարգ դեսպանները։ Օտար դեսպանները եւ արտակարգ դեսպաններն ալ իրեն կը յանձնարարուին ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 15

Հանրապետութեան Նախագահը բանակներու պետն է ։

Կը նախագահէ պատերազմական բարձրագոյն խորհուրդներուն եւ կոմիտէներուն ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 16

Երբ Հանրապետութեան հիմնարկութիւնները, ազգային անկախութիւնը, հողային ամբողջութիւնը, կամ միջազգային պայմանագրերու գործադրութիւնը ծանրօրէն եւ անմիջականօրէն վտանգուած են, երբ Սահմանադրական հանրային իշխանութեանց կանոնաւոր գործունէութիւնը ընդմիջուած է, Հանրապետութեան նախագահը ձեռք կ՚առնէ հարկ եղած միջոցները։ Այս կ՚ընէ՝ պաշտօնապէս խորհրդակցելէ ետք վարչապետին, ժողովներու նախագահներուն եւ Սահմանադրական Խորհուրդին հետ ։

Ազգին կը տեղեկացնէ պատգամի մը միջոցով ։ Այս միջոցները պէտք է ներշնչուած ըլլան, նուազագոյն ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, կարելիութիւնները տալու համար սահմանադրական իշխանութեանց իրենց պաշտօնը կատարելու ոգիով։ Այս մասին կարծիքը կ՚առնուի նաեւ Սահմանադրական Խորհուրդին։

Խորհրդարանը կը հաւաքուի ամենայն իրաւամբ ։

Այս արտակարգ լիազօրութեան շրջանին Ազգ. Ժողովը չի կրնար լուծուիլ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 17

Հանրապետութեան Նախագահը ներում շնորհելու իրաւունք ունի ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 18

Հանրապետութեան Նախագահը խորհրդարանի երկու ժողովներու հետ կապ կը պահէ նամակներով, որոնք կը կարդացուին, բայց վիճաբանութեան տեղի չեն կրնար տալ ։ Նիստէ դուրս, Խորհրդարանը կը հաւաքուի մասնաւորապէս այս առթիւ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 19

Հանրապետութեան Նախագահին պաշտօնները բացի անոնցմէ որ նախատեսուած են 8, 11, 12, 16, 18, 54, 56 եւ 61 յօդուածներուն մէջ, կը վաւերացուին վարչապետին կողմէ կամ հակառակ պարագային պատասխանատու նախարարներուն կողմէ ։

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ 20

Կառավարութիւնը կը ճշդէ եւ կը ղեկավարէ ազգին քաղաքականութիւնը ։ Իր տրամադրութեան տակ են վարչութիւնը եւ զինեալ ուժը։

49 եւ 50րդ յօդուածներու նախատեսած կանոնագրային պայմաններուն մէջ, կառավարութիւնը պատասխանատու է խորհրդարանին առջեւ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 21

Վարչապետը կը վարէ կառավարութեան գործունէութիւնը։ Ազգ. պաշտպանութեան պատասխանատու է։ Կ՚ապահովէ օրէնքներուն գործադրութիւնը ։ 13րդ յօդուածին սահմաններուն մէջ կը գործադրէ որոշուած իշխանութիւնը եւ մարդիկ կը կոչէ քաղաքային եւ զինուորական պաշտօններուն ։ Իր իրաւասութիւններէն ոմանք կրնայ փոխանցել իր նախարարներուն։ 15րդ յօդուածին մէջ նախատեսուած խորհուրդներու եւ կոմիտէներու նախագահութեան համար, հարկ եղած պարագային Վարչապետը կրնայ Հանրապետութեան Նախագահը փոխարինել ։ Բացառաբար կրնայ ստանձնել նաեւ Նախարարաց Խորհուրդին նախագահութիւնը որոշ օրակարգի մը համար ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 22

Վարչապետին վճիռները կրնան այս պարագային վաւերացուիլ այն նախարարներուն կողմէ, որոնց վիճակուած է այդ վճիռներու գործադրութիւնը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 23

Կառավարութեան անդամի պաշտօնը խոտոր կը համեմատի խորհրդարանական պաշտօնին հետ, ինչպէս նաեւ ազգային բնոյթ կրող արհեստակցական ներկայացուցիչի կամ հանրային որեւէ պաշտօնի հետ։

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ այն պայմանները որոնց տակ կը կատարուի այդ պաշտօնները ունեցողներուն փոխարինումը ։

Խորհրդարանի անդամներուն փոխարինումը կը կատարուի 25րդ յօդուածի տրամադրութեանց համաձայն ։

(3 Շար.)

մի պարիսպները ընդարձակում է արձաքարերով, շինում է միաբանների խուցեր, հիւրանոցներ, նորոգում է ջրի ճանապարհը եւ ջուր է բերում մինչեւ վանքը: Վանքը հարստանում է նորանոր կալուածներով եւ հողերով :

Թադէի վանքի յիշատակութեան արժանի վերջին եպիսկոպոսը եղել է Սիմէոնը: 1801 թուին, Դաւիթ Կաթողիկոս նրան առաջնորդ է անուանում Թադէի վանքի :

Ներկայ բոլոր արձանագրութիւնները, որոնք գտնւում են վանքում, նրա անունով են, բացի Զաքարիա եպիսկոպոսինը:

Սիմէոն եպիսկոպոսը նորոգում է առաջնորդարանը, որ վանքի հիւսիս. մասումն է գտնւում. ինչպէս յայտնում է գրուած արձանագրութիւնը, մուտքի դըռան վրայ «շինեցաւ առաջնորդարանս ձեռամբ Սիմէոն արքեպիսկոպոսի 1817 թըւին»:

Ե) Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԻ ԴՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Թադէի վանքը չի եղել մշակութային մի հռչակաւոր վառարան: Ինչպէս յիշատակեցինք, Մեսրոպ առաջնորդի ժամանակ ունեցել է մի լսարան. բայց պատմութիւնը մեզ չի հաղորդել ուրիշ մանրամասն տեղեկութիւններ այդ լսարանի մասին: Գիտութեան եւ ուսման կենտրոններն էին Տաթեւի, Սանահինի, Հաղբատու վանքերը :

Մեծ հռչակ ունէր Գլաձորի վանքի համալսարանը, հիմնուած 1260 թուին: Եսայի Նչեցին 55 տարի վարեց այդ համալսարանը եւ հասցրեց 363 աշակերտ :

Թադէի վանքը չի ունեցել նման գիտական մի համբաւ: Հետեւաբար ի զուր մենք գրական վաստակ ենք պահանջում նրանից : Թադէի վանքի արժէքը աւելի պատմական եւ նուիրապետական է եղած:

Սակայն վանքում կատարուել են մի քանի ձեռագրային աշխատանքներ. յիշենք մի քանիսը :

Հռչակաւոր Յովհաննէս վարդապետ Երզնկայցին Թադէի վանքում գրել է.

1. Դանիէլ Մարգարէի մեկնութիւնը :

2. Մատթէի մեկնութիւնը :

3. Թովմաս պմբացու աստուածաբանութեան գրքի եօթն խորհրդոցի թարգմանութիւնը լատիներէնից հայերէն:

Ուրիշ գրութիւններ.

1.— 1318 թուին Փիլոնի գրութիւնը :

2.— 1330 թուին գրւում է մի Աւետարան :

3.— 1363 թուին գրւում է «Գիրք դատաստանի եւ կանոնաց»:

4.— 1383 թուին՝ մի քարոզագիրք :

5.— Մի ուրիշ Աւետարան :

Ցանկալի է, որ շուտով ձեռնարկուի Ս. Թադէի վանքի պատմութեան քննական ուսումնասիրութեան :

Ո՞վ է իմանում, որքան արձանագրութիւններ կան թաղուած, որոնք պեղումներով կարող են լոյս աշխարհ գալ եւ ընծայել մեծ լուսաբանութիւններ պատմութեան զանազան մութ կէտերի վրայ :

Գովելի են վերջին հինգ տարիների ընթացքում կազմակերպուած ուխտագնացութիւնները դէպի Թադէի վանքը: Երանի թէ բոլոր հայ ուխտաւորները խոր հաւատքով, երկիւղած ու յարգալիր մտնեն ներս այդ դարաւոր վանքից: Վերանորոգուեն մեր սուրբ նախնիքների հողիով, կառչած մնան մեր սրբութիւններին եւ պատրաստ լինեն պահելու եւ պահպանելու, ի գին ամէն զոհաբերութեան, անգնահատելի պատմական նման սրբազան կոթողները :

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հայաստանի Տնտեսական Արտաքին յարաբերութիւններու բաժնի վարիչ Ա. Ենգիբարեան «Սով. Հայաստան» ամսագրին մէջ գրած է շահեկան յօդուած մը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ, արեւմտահայերէնի վերածուած:

Հայաստանի տնտեսական արտաքին գործունէութիւնը սկսած է 1925 – 1927ին: Այդ թուականներուն, Հայաստան մեծ քանակութեամբ արտածումներ չէր ըներ : Թուրքիա եւ Պարսկաստան կ'արտահանուէին հանքային ջուր, լուացքի օճառ, բամպակէ գործուածքներ, ոսկերչական իրեր եւայլն: Եւրոպա կ'արտածուէին միայն գինի, քոնեաք եւ գիւղատնտեսական այլ մթերքներ :

Այդ շրջանին ներածումները 9 – 10 անգամ աւելի էին քան արտածումները : Մասնաւորապէս կը ներածուէին մեքենաներ: Բոլորովին այլ է պատկերը ներկայիս : Հայաստանի քանի մը տասնեակ արդիւնաբերական կատարելագործուած հաստատութիւնները բարձրորակ արտադրութիւններ կ'արտածեն Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ամերիկայի 32 երկիրները :

Աւելի քան հարիւր տեսակ ելեկտրական — մեքենական արտադրութիւններ կ'արտածուին Հնդկաստան, Գերմանիա, Հնդկաչին, Փաքիստան, Քամպոճ, Եմէն, Եգիպտոս, Սուրիա, Աֆղանիստան, Արժանթին, Մեքսիկա, համայնավար բոլոր երկիրները, ինչպէս նաեւ Սուտան, Լիբանան, Ցունաստան եւն.:

Արտածումներու մէջ նշանակալից տեղ կը գրաւեն նաեւ քիմիական եւ լեռնահանքային արդիւնաբերութեան եւ գունաւոր մետաղի արտադրութիւնները: Անոնք կ'ուղարկուին Եւրոպայի եւ Ասիոյ 12 երկիրները:

Արտաքին շուկային մէջ մեծ համբաւի տիրացած են հայկական գինիներն ու քոնեաքները, ինչպէս նաեւ պարենային ու թեթեւ արդիւնաբերութեան ապրանքները:

Արտասահմանեան շուկաները հետզհետէ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հայկական ապրանքներու նկատմամբ: Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին բազմաթիւ ապսպրանքներ եղած են Լիբանանէն, Ուրուկուէյէն եւ Պարսկաստանէն :

Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ այլ երկիրներու մէջ կառուցուող արդիւնաբերական աւելի քան 70 շինութիւններու համար կ'օգտագործուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած ելեկտրամեքենական սարքաւորումներ :

Մեծ քանակութեամբ հումք եւ մեքենաներ կը ներածուին նաեւ եւրոպական ու խորհրդային երկիրներէն: Հայաստան Հնդկաստանէն եւ Պարսկաստանէն կը ստանայ կաշի, իսկ Հնդկաչինէն՝ ftառւ – չու :

Հայկական տնտեսութեան նուաճումներուն ակնրախ ապացոյցն է նաեւ միջազգային ցուցահանդէսներու եւ տօնավաճառներու մէջ գտած յաջողութիւնը :

Միայն 1957ի առաջին կիսուն եւ ընթացիկ տարուան սկիզբը Հայաստան մասնակցած է Դամասկոսի (Սուրիա), Իզմիր (Թուրքիա), Զագրէպի (Եուկոսլաւիա), Լայփցիկի (Գերմանիա), Օսակայի (Ճափոն), Միլանոյի (Իտալիա), ցուցահանդէսներուն: Լեհաստանի, Պուլկարիոյ եւ Վիէննայի մէջ մօտ առենէն կազմակերպուելիք տօնավաճառներուն համար Հայաստան ղրկած է արդէն իր արտադրութիւնները:

Պրիւսէլի ցուցահանդէսին մէջ հայկական պտուղի պահածոները, ծխախոտը, քոնեաքը եւ գինիի քանի մը տեսակները գրաւած են առաջնակարգ տեղ :

Հայաստանի տնտեսութեան արտաքին կապերը չեն սահմանափակուիր միայն արտածման – ներածման գործողութիւններով: Լայն գործակցութիւն մը կայ արտասահմանեան երկիրներու հետ: Տնտեսական լաւ արդիւնքներ կուտայ, օրինակ, մասնագիտական փաստաթուղթերու փոխանակումը: Մեծ քանակութեամբ մասնագիտական փաստաթուղթեր եւ ջըրաելեկտրակայանի նախագիծեր յանձնուած են Եուկոսլաւիոյ, Քորէայի, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի եւն.:

Փոխարէն Հայաստան կը ստանայ դինքը հետաքրքրող փաստաթուղթեր: Վերջերս Չեխոսլովաքիայէն, Գերմանիայէն եւ Պուլկարիայէն ստացուած են շինանիւթերու, ելեկտրամասնագիտական, մըրգեղէն եւ փայտամշակման արդիւնաբերութեան զանազան փաստաթուղթեր :

Կը կատարուի նաեւ մասնագէտներու փոխանակում: Հայաստանէն մասնագէտներ կ'երթան արտասահման եւ կը ծանօթանան այլ երկիրներու արդիւնաբերական հաստատութիւններուն հետ եւ փոխադարձաբար :

Հայ մասնագէտները Գերմանիոյ, Շըւէտի, Դանիոյ, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ կը ծանօթանան մասնաւորապէս քիմիական նիւթերու արտադրութեան: Իսկ Հայաստան գացող մասնագէտները կը ծանօթանան ելեկտրամասնագիտական, շինանիւթերու, լեռնահանքային եւ արդիւնաբերական այլ ճիւղերու :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՃԷՃԻ (Սուրիա) Ս. Թագաւոր եկեղեցին հրոյ ճարակ դարձած է Օգոստոս 31ին: Անակնկալ հրդեհի մը հետեւանքով եկեղեցին մոխրակոյտի վերածուած է. կանգուն մնացած են միայն աղիւսէ պատերը: Ցարակից դպրոցը կը մնայ անվընաս: Ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է քննութեան :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութեան կողմէ Պելժիա գացած է Տոքթ. Ստեփանեան, մասնակցելու համար սրտի հիւանդութեան բժշկական համաժողովի մը. ընկեր Ստեփանեան Պրիւսէլ երթալէ առաջ քանի մը օր մնացած է Լոնտոն :

ՎԻԷՆՆԱ ժամանած է Սեպտեմբեր ութին, կարտինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեան, Պատրիարք Հայ Կաթողիկէներու եւ «Հաւատոյ տարածման միաբանութեան» պետ: (Այս մասին մեր թըղթակցութիւնը վարը):

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Ա. Շահինեան Անգլիոյ մէջ մաթեմաթիկոսներու միջազգային համագումարին մասնակցելէ ետք վերադարձած է Երեւան :

Ներկայիս Պուլկարիա կը գտնուի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ – նախագահ Մ. Ներսիսեան, որ կը ծանօթանայ Պուլկարիոյ գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու գործունէութեան :

Վարշաւայի մէջ ակադեմական Ս. Համբարձումեան միջազգային համագումարի մը մէջ կը մասնակցի անհամասեռ մարմիններու առաձգականութեան տեսութեան վերաբերեալ խորհրդակցութիւններուն: Հայ գիտնականը այդ բնագաւառին մէջ Հայաստանի մէջ կատարուած աշխատանքներուն մասին զեկուցում պիտի տայ :

Քաղցկեղի վերաբերեալ միջազգային 7րդ համագումարին (Լոնտոն) մասնակցած է ակադեմական Բ. Քանարճեան, որ ներկայիս վերադարձած է Երեւան: ըՍթոքհոլի բժշկական համագումարին մասնակցած են Ա. Ալեքսանեան եւ Հ. Փանոսեան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ աստղագէտներու միջազգային 10րդ համագումարին մասնակցած ամերիկացի, ֆրանսացի, շուէտացի, քանատացի եւ այլ երկիրներու 19 գիտնականներ Օգոստոս 30ին գացած են Երեւան եւ Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ հանդիպում ունեցած Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեանի հետ: Հայ աստղագէտը իր հիւրերուն ծանօթացուցած է դիտարանի աշխատանքները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Ասլանը, որ բոլոր ժամանակը ուշադրութեամբ լսում էր, պատասխանեց .

— Պատճառն շատ պարզ է: Մեր ներկան, դուք ինքներդ ասացիք, որ մեր անցեալի շարունակութիւնն է: Այդ տխուր երեւոյթների պատճառները, պէտք է որոնենք մեր տխուր պատմութեան մէջ ...

Համարեա առաւօտեան լուսաբացին մօտ էր, երբ մենք դուրս եկանք տէր հօր տնից եւ գնացինք մեր բնակարանը, վարպետ Փանոսի տունը: Դուրս գալու միջոցին Ասլանը խորին շնորհակալութեամբ բռնեց տիկնոջ ձեռքը եւ ասաց :

— Մենք, յոյս ունեմ, դարձեալ կը տեսնուինք :

— Վանեցիք իմ յարգը չեն հասկանում. մինչեւ այսօր ո՛վ էր տեսել այսպիսի դպրոց: Այնտեղ Վարագում էլ դպրոց կայ, բայց սատանայական բաներ են սովորեցնում եւ ձեր որդիներին հաւատքից հանում են: Այստեղ մի ուրիշ դպրոց էլ բացուեցաւ. աղջիկներին էին սովորեցնում. տեսա՞ծ բան է. աղջիկը ուր, կարդալը ուր : Աստուած յաջողեց, որ շուտով փակուեցաւ, թէ չէ, ձեր աղջիկները գլխներին ֆէս կը դնէին եւ ձեզ կ'ասէին՝ մենք տղամարդ ենք, իսկ դուք մեր կնիկները, գնացէք թոնիր վառէք, հաց թխէք, կերակուր եփէք, որ մենք ուտենք: — Այդպէս չէ՞, ուղիղ չե՞մ ասում :

Շատերը բաժանեցին պատուելիի կարծիքը: Նրա խօսքը տէր Եղիշէի դժբախտ օրիորդական դպրոցի մասին էր, որի կեանքը այնքան կարճատեւ եղաւ: Պատուելին շարունակեց .

— Ախար նա ինքն ի՞նչ էր իմանում, որ ինչ սովորեցնէր : Մի անգամ մի բան հարցրի, Զաքարիայի նման պապանձուեցաւ, չկարողացաւ պատասխան տալ: Ասացի՝ դէ գնա, տէր – տէր, այսուհետեւ ինձ ճանաչիր :

Ունկնդիրներից ոմանք սկսեցին թախանձել պատուելին, թէ ի՞նչ էր հարցրել: Նա նրանց հետաքրքրութիւնը երկար տանջելուց յետոյ վերջապէս ասաց .

— Հարցրի, թէ այն ո՞ւմ էշի ծնօտն էր, որով Սամսոնը երեք հարիւր մարդ կոտորեց :

— Այդ շատ դժուար հարց է, — լսելի եղաւ ամէն կողմից: — Դուք մեզ չէք ասի :

— Ինչպէս կ'ասեմ : Պոլսում մի կարմիր ոսկի եմ տուել մի վարժապետի, որ այդ ինձ սովորեցրել է, եւ որքան այդպիսի բաներ գիտեմ, որ Սողոմոն իմաստունն էլ չէ իմացել: Եթէ ես լաւ վարժապետ չը լինէի, սրբազան առաջնորդը, Նորին Վսեմութիւնը, փաշան, ինձ այնքան պատիւ չէին տայ: Տեսնո՞ւմ էք այդ աշակերտներին, որ հիմա երգում էին, այս գիշեր պէտք է տանեմ առաջնորդարանը, որ այնտեղ երգեն: Սրբազանը խնջոյք ունի, փաշան էլ այնտեղ կը լինի :

Բոլորը զարմացան: Բայց նրա զզուելի պարծենկոտութիւնը ինձ բոլորովին վըրդովեցրեց, ես հեռացայ: Նա դեռ շարունակում էր խօսել բազմութեան հետ :

Պատուելիի շարժական դպրոցից մի քանի քայլ հեռու, իր տան դրան հանդէպ, արագի կաթսան սարքած, այգետէրը արաղ էր քաշում: Այդ կաթսաները պատկանում են առանձին մարդիկների, որոնք վարձով են տալիս եւ ստանում են քաշած արագի մի մասը: Մեծ այգետէրերը միայն ունեն սեփական կաթսաներ : Սիմօն պատուելին երբեմն մօտենում էր այդ կաթսային եւ, արաղը տաք – տաք իր կոկորդը ածելով, ասում էր «հիմա աւելի թունդ է»: Կարծես, նա մի չափ լինէր, որով այգետէրը անդադար փորձում էր արաղի թնդութեան աստիճանը :

Իմ բռնած փողոցով աւելի եւ աւելի առաջ գնալով, ես աննկատելի կերպով դուրս եկայ բնակութիւններից եւ յայտնուեցայ մի արհեստական լճակի մօտ, որի մէջ հաւաքւում է աղբիւրների ջուրը, եւ հերթով բաժանւում է այգիները ոռոգելու: Ամբողջ լճակը, մի հսկայական կաթսայի նման, եփ էր գալիս, փրփրում էր: Բազմաթիւ գլուխներ յայտնըւում էին եւ դարձեալ սըկւում էին ջրի տակ: Գիւղացի մանկտին լողանում էր : Մի քանիսը նրանցից, յոգնած, թուլացած, իրանց մարմինը կիսով չափ թաղել էին ափերի խոնաւ եւ սառն աւազների մէջ որ արեգակը չայրէ: Տղայ եւ աղջիկ լողանում էին միասին : Դրանք այն պարզ, միամիտ, նահապետական ժողովրդի զաւակներն էին, որ միմեանցից չէին ամաչում: Երբ ես մօտեցայ, կարծես, մի յորդ անձրեւ տեղաց իմ վրայ : Չարաճճիները սկսեցին ամէն կողմից ջուր սրսկել, մէկը բերանով, միւսը ափերով, երրորդը ջրի երեսին լողացող ծմերուկի կեղեւներով :

Ես իսկոյն հեռացայ, բայց կոյր հաւի նման, ոտքից գլուխ թրջուած :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ Վարչապետ Ատընաուըր մամուլի ասուլիս մը տուաւ մօտ երեք հարիւր լրագրողներու ներկայութեան, մասնաւորապէս յայտարարելով, «Զօր. Տը Կոլի հետ իմ ունեցած խօսակցութիւնս կը փաստէ մեր քաղաքականութեան արդարութիւնը եւ մերձեցումը՝ Ֆրանսայի հետ»։ Գերմանիոյ Վարչապետը չեշտեց նաեւ թէ այդ հանդիպումը պիտի արագացնէ Եւրոպայի միութիւնը, խօսեցաւ Ֆրանքեւգերման բարեկամութեան մասին ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական Նախարար Փինէ եւ Շինարարութեան նախարար Սիւտրօ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեցին թէ պետութեան հսկողութեան ներքեւ բազմաթիւ յարկաբաժիններ պիտի շինուին՝ վարձու տրուելու համար։ Փինէ շեշտեց թէ ներկայիս կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է աժան վարձքերով յարկաբաժիններ տալ ժողովուրդին ։

ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ մէջ ամերիկեան օդատորմիղը հետզհետէ կը զօրանայ. Ներկայիս Զինաստանի մէջ Միացեալ Նահանգները կեդրոնացուցած են արդիական բանակ մը։ Միւս կողմէ ազգայնականները յաջողեցան ցամաքահում մը կատարել Քեմոյ, հակառակ համայնավարներու ռմբակոծութեան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Համայնավար Զինաստանի դեսպանին հետ ։

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը մերժեց Խ. Միութեան այն ազդարարութիւնը՝ թէ ամերիկեան զինուորական խարիսխները, Ճափոնի մէջ, պատճառ մը կը նկատուին՝ որ Թոքիոյի կառավարութիւնն ալ ազդայնականներուն կ՚օժանդակէ եւ յարձակումին մասնակից է ։

ԼԻԹԸԼ ՐՈՔԻ մէջ (Ամերիկա) սեւերու եւ սպիտակամորթերու պայքարը սուր բնոյթ ստացած է կրկին եւ դպրոցները փակ կը մնան՝ անախորժ նոր դէպքերու տեղի չտալու համար։ Այս պատճառով Սեպտեմբեր 27ին հանրաքուէ մը պիտի ըլլայ ։

ԿԻՊՐՈՍԻ առջի օրուան միջադէպերէն ետք, բրիտանական իշխանութիւնները կը վախնան որ ահաբեկիչները նոր թափով ձեռնարկեն գործի ։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ աւելի քան 100 հազար հոգի ցոյց մը ըրին՝ գօրավիգ կանգնելով Ֆրոնտիսիի կառավարութեան ազատ ուսուցման քաղաքականութեան. ցուցարարներուն մեծ մասը կը պատկանէր կաթողիկէ կազմակերպութեանց ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արձակեցին արուեստական նոր արբանեակ մը. փորձը ձախողեցաւ ։

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ բանակը Թրանտիմի մէջ առաջին անգամ ըլլալով փորձեց ֆրանսական էս. էս – 11 հրթիռները. արդիւնքը գոհացուցիչ ըլլալով՝ Նորվեկիացիները այսուհետեւ պիտի գործածեն ֆրանսական այդ հրթիռները։

ՓԱՐԻԶԻ Թունուզեան դեսպան Մասմուտիի պաշտօնանկ ըլլալէ ետք, Թունուզի կառավարութիւնը Գուրկիպայի տղան նշանակած է Փարիզի դեսպան ։ 31 տարեկան, Հապիպ Գուրկիպա Հռոմի Թունուզեան դեսպանն էր ցարդ ։

Այրի Տիկին Պուճուլեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒՃՈՒԼԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 13ին։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, հինգշաբթի (Սեպտ. 18) ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն՝ կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼ.— Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Փանոսեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց աղականին Պ. Խաչիկ Դաւիթեանի ցաւալի մահուան առթիւ ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շաւարշ Միսաքեանի շիրիմին այցելութեան առթիւ ընկեր Գ. ողբացեալ խմբագրապետին յիշատակին, տասը հազար Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց ղրկուած մանտաներուն, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու :

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

X Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք–Փօսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք–Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն)։

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել Մանտա – քարթով ։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին։

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան ։

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին ։

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ՚ունենան նոյն ժամուն ։

Հասցէ — 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԳԻՆԵՁՕՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կարտանի «Նիկոլ – Դուման» խումբին եւ Նոր Սերունդի «Վարանդեան» խումբին, ի պատիւ ընկեր Պօղոս Հեպոյեանի Ամերիկա իր մեկնումին առթիւ ։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Գիւլնըի «Գեղունի» սրահին մէջ ։

Կը հրաւիրուին բարեկամներ եւ համակիրներ ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Շաբաթ, ժամը 20էն կէս գիշեր, Յոյներու սրահին մէջ ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Կը խօսի Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի բժիշկ Պ. Լեւոն Մոմճեան ։

Նիւթ՝ ինչպէս մեծցնենք մեր երախաները, 3–14 տարեկան։

Լիոնահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ.2ին Ահարոնեան ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազարեանի։

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները առաջնորդեցէք Ահարոնեան ակումբը ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Թ. Թօփուզեան կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին իր այցելութեան առթիւ։

Տիկին Զաքըրեան կը նուիրէ հազար ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր հիւանդներու ֆոնտին իր եղբօր հոգեհանգստեան առթիւ ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս Եկեղ. Թաղական Խորհուրդը, ի գիտութիւն, թաղիս եւ շրջակայից բոլոր ծնողքներուն կը ծանուցանէ որ, յառաջիկայ տարեշրջանին դպրոցի վերաբացման առթիւ անհրաժեշտ նկատուած է ծնողական ժողով մը։

Այս առթիւ կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ, բարեհաճին, այս Շաբաթ ժամը 20ին ներկայ ըլլալ Եկեղ. Խորհրդարան, դպրոցի վերաբացման համար, հարկ եղած կարգադրութիւնները ընելու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ.

Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանակողները, ընկերներն ու համակիրները ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 19 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9297 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4098

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌԱՊԱՆԾ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Քառասուն տարի է անցեր 1918 Սեպտեմբեր 19ի պատմական Թուականէն ի վեր, երբ քաջամարտիկ հայ կամաւոր զինուորներ փայլուն յաղթանակ մը արձանագրեցին Թրքական բանակին դէմ՝ Գալեստինի ճակատին վրայ :

Հայկական Լեգէոնի մեր անձնազոհ եղբայրները՝ համակ վրէժով լեցուած՝ գրոհ տուին Թշնամիի անառիկ դիրքին վրայ եւ գիրկընդխառն կռիւներէ վերջ գրաւեցին Արարայի բարձունքը, ճամբայ բանալով զօրավար Ալէնպիի բանակներուն դէպի հիւսիս :

Սեպտեմբեր 18էն սկսած մեծ յարձակողականէն 24 ժամ վերջ «Օսմանեան մեծազօր բանակը» ջախջախուած՝ բռնած էր խուճապահար փախուստի ճամբան :

Հայֆա, Նազարէթ ու Նապլուս գրաւուած էին Անգլիացիներուն կողմէ՝ ատոնց գնդակ մը արձակելու :

Լիման Ֆոն Զանտէրս՝ «Ելտըրըըմ Օրտուսու»ի ընդհ. հրամանատարը Նազարէթէն, Մուսթաֆա Քեմալ՝ եօթներորդ զօրաբանակի հրամանատարը Նապլուսէն մազապուրծ փախած էին գիշերանց՝ գերի չիյնալու համար ու իրենց շունչն առած Դամասկոս :

Հայ զինուորները կռուած էին Ֆրանսական դրօշակի տակ՝ Ֆրանսացի սպաներու հրամանատարութեամբ :

1918 Սեպտեմբեր 20էն՝ երբ Արարայի բարձունքին վրայ կը Թաղուէին պատուոյ դաշտին վրայ հերոսաբար ինկած հայորդիները, յուզիչ դամբանական մը կ'արտասանէր իրենց հրամանատարը՝ գեր-ընդապետ Ռոմիէօ —

« Հայ հերոսները ինկան առաջին գիծին վրայ, թշնամիին դիմաց, օրինակելի քաջութեամբ : Բոլորն ալ արժանի են պատերազմական խաչի, բոլորն ալ պաշտպաններն, սուրբերն են Լեգէոնին :

« Ննջեցէ՛ք փառքով : Դուք բացիք ճամբան արդարութեան եւ իրաւունքին, որուն դարերէ ի վեր վտարուած էին այս շրջաններէն : Կ'երդնում ձեր գերեզմանին վրայ, որ կատարեալ եւ տեւական պիտի ըլլայ հատուցումը » :

Սրտառուչ եւ սրտառուչ խօսքեր՝ արտասանուած եղերական զինուորականի մը կողմէ, որ ա՛յնքան կը սիրէր իր հայ կամաւորները :

Անգլիական բանակի ընդհանուր հրամանատար զօր. Ալէնպի 1918 Հոկտեմբեր 12ին կը հեռագրէր Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահին .

« Հպարտ եմ , որ հրամանիս տակ ունեցայ հայկական զօրագունդ մը : Քաջաբար կռուեցան անոնք եւ մեծ բաժին ունեցան յաղթանակին մէջ» :

Բարոյական մեծ մխիթարանք էին անշուշտ օտար, բարձրաստիճան զինուորականներու կողմէ մեր կամաւորներուն հասցէին շռայլուած այս գովասանքները : Սանաւանդ այնպիսի պահու մը, երբ աշխարհ կը խօսէր հայկական ջարդերու մասին :

Քաղաքակիրթ աշխարհը կը տեղեկանար վերջապէս, որ տմարդի Թուրքը վայրենօրէն կը ջարդէր միայն անզէն , անպաշտպան ծերերն ու անմեղ կիներն ու մանուկները : Իսկ Հայը, երբ զէնք ունի ձեռքը՝ կը կռուի առիւծի պէս՝ հիացում պատճառելով օտարներուն :

Այսօր քառասուն տարի վերջ, իրաւունք չունի՞նք հարցնելու .

—Ո՞ւր մնաց խոստացուած «կատարեալ եւ տեւական հատուցումը» :

Ո՞վ պիտի տայ պատասխանը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԱՌԱՋ

Հանրաքուէին համար պայքարը կը շարունակուի բովանդակ երկրին մէջ, բոլոր կուսակցութեանց կողմէ : Վերջին շաբաթուան ընթացքին կարեւոր հարց մը ծագած էր նաեւ կաթողիկէներուն համար , որոնք խրտչած էին Սահմանադրութեան Բ. յօդուածէն, ուր կը յիշուի թէ Հանրապետութիւնը աշխարհական է : Այս առթիւ Ֆրանսայի կարտինալները ժողով մը գումարելով յայտարարեցին թէ «աշխարհական» բառը որեւէ ձեւով պատճառ չէ որ կաթողիկէները ազատօրէն քուէարկեն Սեպտեմբեր 28ին : Ցայտարարութիւնը ստորագրուած է 6 կարտինալներու կողմէ :

× Ձախակողմեան կոլեանները (Հանրապետական բարեփոխման կեդրոն) յայտարարեցին թէ «այո» կը պատասխանեն Տը Կոլին, բայց դէմ են ինթէկրասիոնին :

× Կարգ մը անկախներ, որոնց կարգին՝ նախկին նախարար Գառալէն, անտրամաբանական կը նկատեն որ Սահմանադրութեան հետ միատեղ չորոշուի ընտրական օրէնքը :

× Զօր. Սալան որ կառավարութեան ընդհանուր պատուիրակն է Ալժերիոյ մէջ, շրջապտոյտ մը կը կատարէ Օրանի շրջանին մէջ : Սալան անգամ մը եւս յայտարարած է թէ զօրավարը ինթէկրասիոնի կողմնակից է եւ ճառի մը ընթացքին աւելցուցած է .—

Գիտեմ թէ հանրաքուէէն ետք քաղաքական գործունէութիւն ունինք կատարելիք : Զօր. Տը Կոլ արդէն քանիցս առիթը ունեցած է ինծի ըսելու թէ . «Պատրաստ եմ մեծ Ֆրանսա մը կազմելու» եւ այդ պիտի ընէ Ալժերիոյ հետ » :

Սալան այս յայտարարութիւնը ըրած է տեղական փրկութեան կոմիտէներու անդամներուն, որոնք մտահոգ էին Իսլի մէջ Ընկերվարականներու քուէարկած բանաձեւէն : (Բանակցութիւններ Ալժերիոյ մէջ) :

× «Փրաւտա »ն կը շարունակէ իր պայքարը Ֆրանսական նոր Սահմանադրութեան դէմ զօր կ'որակէ .— «Հակաժողովրդապետական , հակազգային, եւ նոյնիսկ բացէ ի բաց միապետական » : Եւ Զօր. Տը Կոլը կը նմանցնէ Հիթլերի եւ Մուսոլինիի :

× «Տէյլի Թելեկրաֆ»ի մէջ, նոյն էջին վրայ՝ Ֆրանսայի երկու նախկին վարչապետներ, Ժորժ Պիտօ եւ Մենտէս – Ֆրանս կը պարզեն իրենց տեսակէտը հանրաքուէի մասին :

Ժորժ Պիտօ կը պարզէ այն պատճառները, որոնց համար «այո» պիտի քուէարկէ, աւելցնելով .— Այս Սահմանադրութիւնը յարձակման ենթարկուեցաւ՝ երբ տակաւին խմբագրուած անգամ չէր : Ցատկանշական է այն պարագան, որ վերջնական բնագրին դէմ եղած առարկութիւնները ճի՛շդ անոնք են՝ որոնք եղած էին երբ տակաւին մարդ չէր գիտեր թէ ինչ կը պարունակէր Սահմանադրութիւնը : Շունը «կատղած» յորջորջուած էր ծնելէ առաջ :

Զորեքշաբթի օր Պիտօ գնաց Օրան, ուր յայտարարեց .— Ցաւալի է թէ Սահարայի բնակչութիւնը չի կրնար հրաժարիլ Ֆրանսայէն, ինչպէս Ֆրանսա չի կրնար հրաժարիլ քարիւղէն : Տրամաբանական չէ, որ առաջին անգամ Ֆրանսան մտածէ Սահարայի քարիւղին մասին եւ աշխատանքներէ ետք երբ այլեւս օգտագործելու ժամանակը եկած է՝ հրաժարի անկէ, ձգելով անոնց, որոնք նոյնիսկ կարողութիւնը չունին այդ քարիւղը շահագործելու :

Մենտէսի առարկութիւնները ծանօթ են արդէն : Կը գրէ թէ Ալժերիոյ «Էնթէկրասիոն»ի սկզբունքը ընդունելով զօր. Տը Կոլ բազմաթիւ մարդիկ յուսախաբ ըրած էր . մարդիկ՝ որոնք կը յուսային թէ ան իշխանութեան գլուխ գալով խաղաղ լուծում մը պիտի գտնէր այս Թնճուկին :

Մեր Մերին

ԶՐՈՅՑ ԿԱՐՄԻՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Բարի լոյս, ընկեր Փոթորիկ :

— Բարեւ ձեզ, իմ ազնիւ բարեկամ ...

— Վա՜յ, երբէ՞ն ի վեր «ազնիւ» եղանք, ընկեր Փոթորիկ ... Ամէն անգամ որ մեզի կը հանդիպիս, իրարմէ կռիւով կը բաժնուինք ... Միշտ քեզ կը բարկացընենք... Ատիկա ազնի՞ւ մարդու գործ է ...

— Դե՜հ, դե՜հ մի շփացիր... Ուզում ես որ ձե՞զ գովեմ... Դրուստ ես ասում որ մենք միշտ կռիւով ենք իրարից բաժանւում, բայց իմ խորքում ձեզ սիրում եմ : Ես էլ չեմ հասկանում սրա պատճառը... Բայց, ինձ էնպէս է թւում որ դուք մի տարբեր տեսակի Հայ էք .. Հա՛ մի քիչ *Թարս* էք, շուտով էք զայրանում, բայց , էլի, ես չարութիւն չեմ տեսնում էդ զայրոյթի մէջ... Դուք, Արեւմտահայերդ մի սիրուն բառ ունէք, *Թարս* մարդոց համար... Ասա տեսնեմ , ի՞նչպէս էր, *չի*...

— *Շիրին* ...

— Հա՛, դուք Դաշնակներդ *շիրին* էք ... Էս բառը, առաջին անգամ լսել եմ , Փարիզում , նախկին երեսփոխան Ներսէս Օհանեանի բերնից... Էդ մարդը Դաշնակցական չէր, բայց միշտ, ասում էր ինձ — «Դուն ի՛նչ կ'ուզես ըսէ, իմ *խաֆաս* չի մտներ, *շիրին* են ազբար, *շիրին* են ...

— Ընկեր Փոթորիկ, այս անգամ մեր տեսակցութեան յառաջաբանը քիչ մը երկնցաւ ... Կարեւոր լուրեր ունի՞ս պատմելու նայիմ ...

— Ի հարկէ ունեմ... Մեր ազատ եւ անկախ Հանրապետութեան նախագահը , ընկեր Առուշանեանը Բրազիլիայում, մի ինչ որ *ինտերնացիոնալ* ժողովի է մասնակցում ...

— Այդքանը գիտեմ... Ուրի՞շ :

— Գիտե՞ս ինչ է ասել մեր յայտնի ընկերը, երբ մի տեսակցութիւն է ունեցել մեր ազգակիցների հետ եւ լաւ տեղեկութիւններ է տուել նրանց՝ մեր հայրենիքի մասին...

— Ատիկա ալ գիտեմ.. Ուրի՞շ ...

— Ընկեր Առուշանեանը ասել է որ ով որ ուզում է Հայաստան գնալ, ազատ է, կարող է գնալ...

— Ուրի՞շ ինչ ըսեր է ..

— Ուրիշ, ասել է որ արտասահմանից Հայաստան գնացող դաւաճանների Սիբիր են աքսորել Սթալինի օրով... Ասենք, լաւ են արել, չե՞ս կարծում ..

— Իմ կարծիքս կարեւոր չէ , առայժմ ... Ուրի՞շ ...

— Ասել է որ էն Հայերը, որոնք Հայաստան չեն վերադարձել հայրենական պատերազմի յաղթանակից յետոյ, նրանք էլ դաւաճան են եւ ծոյլ են ...

— Ուրի՞շ ...

— Ասել է որ Հայաստանում շատ դպրոցներ ունենք եւ շատ ուսուցիչներ ...

— Ուրի՞շ ...

— Էս լուրերը ինձ տուող իմ ընկերը իր նամակում սրանից այլն չի գրել ... Մի ասա տեսնեմ, ուզո՞ւմ ես Հայաստան գնալ ...

— Այդ հարցումիդ պատասխանելէ առաջ, ե՛ս քեզի կարեւոր լուր մը տամ՝ Պրազիլիայէն ...

— Ի՞նչ լուր ...

— Քու ընկերդ, Առուշանեանը, գիտե՞ս ուրիշ ինչ ըսեր է ...

— Ի՞նչ ...

— Ըսեր է որ արտասահմանի մէջ հայերէնը ապրեցնողը Դաշնակցութիւնն է..

— Դրո՞ւստ ես ասում... Չեմ հաւատում...

— Կ'ուզես հաւատա, կ'ուզես մի հաւատար... Հիմա, տամ հարցումիդ պատասխանը — Հարցուր Առուշանեանին որ Դաշնակցական քանի մը ընկերներ կ'ուզեն Երեւան երթալ ու հոն ապրիլ... Նայէ արտօնութիւն կուտա՞յ...

— Աղբեր, դու սխալ ես հասկացել նրա խօսքը... Նա չի ասում որ կարող են գնալ եւ էնտեղ մնալ : Ասում է — «կարող են գնալ»... Որը նշանակում է որ կարող էն մի քանի շաբաթով գնալ... Էնտեղ հաստատուել չի կարելի ... Օրէնքը թոյլ չի տալիս... *Թարսութիւն* մի՛ անէք , աղբեր ...

— *Թարսութիւնը* ընողը մենք չենք ... Երթաս բարով ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԱԶԱՏ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ» ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն եկած լուրերուն համաձայն ազատ ալժերիական կառավարութիւն մը կազմուած է, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը : Ամէն պարագայի մէջ, եթէ այս լուրը պաշտօնապէս հաստատուի , Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը իր վերջին փորձը կատարած պիտի ըլլայ, որովհետեւ նման կառավարութեան մը կեանքը կախում ունի միջազգային շրջանակներու վերաբերումէն : Ամէնէն կարեւոր հարցերէն մէկն ալ Թունուզի եւ Մարոքի դիրքն է , այս պարագային :

« Կառավարական » խմբակը կազմուած է 7 նախարարներէ եւ 12 փոխ նախարարներէ : « Վարչապետ»ը՝ Ֆերհատ Ապաս իսկ «փոխ վարչապետ» նշանակուած է Պէն Պելա, որ երկու տարի առաջ ձերբակալուեցաւ եւ ներկայիս բանտարկուած է : «Փոխ վարչապետ» է նաեւ Պէն Խետա, որ անդամ է Ալժերիոյ համայնավար կուսակցութեան :

Կասկած չկայ, որ այս «կառավարութիւնը» առաջին առթիւ յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ Խ. Միութեան հետ : Կեդրոնը կը մնայ Գահիրէ :

ՇԱՐԼ ՄԱԼԻՔԻ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովի նախագահ ընտրուելու լուրը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է Լիբանանի կառավարական շրջանակներու մէջ. ընդհակառակն, ընդդիմադիրները այդ ընտրութեան մէջ կը գտնեն իրենց ձախողութիւնը : Լիբանանի Արտաքին նախարարը Նիւ Եորքի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով, ուր պատասխանելով լրագրողի մը հարցումին, յայտարարեց .— ՄԱԿի ժողովին նախագահը կը պատկանի աշխարհին, ան վեր է իր երկրէն եւ իր պատկանած շրջանէն : Միւս կողմէ Լիբանանի ընդդիմադիրներու պարագլուխ Սալամ յայտարարեց թէ ան «ընտրուեցաւ Ամերիկացիներու շնորհիւ, մինչ Արաբներն ու Լիբանանցիներու մեծ մասը իրեն դէմ էին» : Գահիրէի եւ Դամասկոսի թերթերն ալ կը յարձակին Մալիքի վրայ «ամերիկեան գործակալ» անուանելով զայն :

ՄԱԿի դիւանը առջի օր քննեց երկու հարցեր. Ալժերիոյ եւ Չինաստանի հարցերը արձանագրել օրակարգի վրայ : Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ «Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պիտի չմասնակցի Ալժերիոյ մասին ըլլալիք վիճաբանութիւններուն» :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԾԱՆՕԹ ՄՆԱՑԱԾ ԴԷՄՔ ՄԸ

Պոլսահայ երկու թերթեր, «Մասիս» (Կապտ. Իւթիւճեան) եւ «Փունջ» (Հմբ. Ալաճաճեան) իրարու օձիքին փաթթուած կը կռուէին կատաղօրէն։

Այս վերջինը, բանավէճի մը մէջ, «վառ կենդանի» անուանած էր առաջինը, որ այսպէս ինքզինքը բանաւորներու դասէն դուրս արտաքսուած համարելով, իր կորսուած իրաւունքը ձեռք բերելու համար դիմած էր Թուրք դատարանին արդարադատութեան։

Հաճելի է ժողովուրդին հանդիսատես ըլլալ այսպիսի անոպայ ծեծկուըքներու, մանաւանդ թերթերու եւ դատարաններու մէջ իրարու հասցէին նետուած բարկաճայթ դատափետումներու եւ աքլորային իրերաճանկռտուքներու։ Անշուշտ կը գտնուէին նաեւ այնպիսիներ, որոնք յանուն ազգային շահերու դէմ կ'արտայայտուէին այդօրինակ կագ ու կռիւներու, որոնք օտարին առջեւ կը պարզեն մեր ցաւերն ու վէրքերը։

Բայց ո՞վ կը լսէ այսպիսի տարաժամ յորդորները։

Պոլսահայ ժողովուրդը շահագրգռուած էր այս պայքարով։ Պատճա՞ռը ... ո՛չ միայն առհաւական հիւանդագին հակումներ էին, որոնք կը մղէին մարդիկը հետեւելու վէճերու, գզուըտուքներու, այլ որովհետեւ ժողովուրդին վերի խաւը կը փափաքէր գիտնալ երկու հակառակորդներու իսկական նկարագիրը՝ քողազերծուած եւ մերկապարանոց փողոց իջած։ Որովհետեւ կռիւի ընթացքին է, որ դիմակները կ'իյնան եւ մարդ կ'երեւայ այնպէս, ինչպէս որ է։ Իսկական գոյնով ճանչցուած մարդը ալ վտանգաւոր չի համարուիր ընկերութեան։

Իսկ հասարակ ժողովուրդը կը փափաքէր գիտնալ, թէ զարգացած, ղեկավար ճանչցուած դասը ինչպիսի՞ նախատինքներով ու հայհոյչներով կը ջանայ փետել եւ տիղմին մէջ թաթախել իր հակառակորդը։ Այդպիսի բաղդատական գերազանցութիւն մը կամ գոնէ հաւասարութիւն մը իրեն նպաստաւոր՝ կը գոհացնէ զինքը հոգեպէս։

Այս պայքարին մէջ, սակայն, ժողովուրդին համակրութիւնը «Մասիս»ի կողմն էր, իբրեւ երկար ատենէ ի վեր հրատարակուող օգտաշատ թերթ, որ իր անուրանալի ծառայութիւնը բերած էր մեր նոր լեզուի մաքրութեան, յղկումին եւ կանոնաւորութեան։ Տեսակ մը ազգային թերթ էր ան, Պատրիարքարանի շահերը պաշտպանող։

Իսկ «Փո՞ւնջ»ը... մարդ չէր գիտեր, թէ ինչու կը հրատարակուէր ան, խանի մը մէկ մթին անկիւնը ծուարած։ Հեղինակութի՞ւն, ազդեցութի՞ւն շահելու թէ հանրային կարծիքը մոլորեցնելու համար, անձնական անխոստովանելի նկատումներով։

Այդպիսի թերթերու համար պայքարի լծուիլը ապրելու միջոց մըն էր, որովհետեւ կրնար իր սպառումը աւելցնել, իր անունը տարածել։ «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ու մէջ այդ տիպարը բաւականաչափ նուաճուած է։

Թուրք դատարանը, սակայն, այս դատավարութեան ընթացքին, անելի մը մատնուեցաւ։ Կ'ուզէր անկեղծօրէն գիտնալ, թէ ստուգաբանութիւնով ի՞նչ կը նշանակէ «կենդանի»։ Եւ դատը երկարեցաւ, քաշքշուեցաւ ամիսներով։

Շրջանի հայկաբանները, հայագէտները, բանաւէրները, լեզուագէտները դատարան կանչուեցան, որպէսզի բացատրեն թէ հայերէնի մէջ ի՞նչ իմաստով գործածուած է այդ չարաբաստիկ բառը։

«Փունջ»ի փաստաբանը՝ Թադէոս Պէկեան կը պատճառաբանէր, թէ «կենդանի» անարգական վերադիր մը չէ, կը նշանակէ կեանք ունեցող, շնչաւոր եւ կարելի է ամէն մարդու համար գործածել։ Իսկ հակառակ կողմը կը պնդէր, որ այդ բառը վիրաւորիչ հանգամանք մը ունի եւ յատկացուած է միայն որակելու անասունները։ Հին Կտակարանէն մինչեւ այն օրուան հայ գիրքերը եւ Նոյի տապանէն մինչեւ Ս. Ղազարու վանքի մատենագրութիւնը վկայութեան բերուեցան դատը շահելու համար։ Աւելորդ է յայտնել թէ, վկաները կռուան ունէին ոչ թէ լեզուին հիմնական նկարագիրը, այլ իրենց համախոհութիւնը հակառակորդներէն մէկուն կամ միւսին հետ։

Այս միջոցին է որ Ե. Պարոնեան գրեց իր նշանաւոր հեգնանքը — «Մեծ համբը կը խօսի» ... երբ իմացաւ թերթէ մը, թէ Պուէտ Խաչատուր Միսաքեանն ալ իր կարծիքը պիտի յայտնէ խնդրոյ առարկայ բառին մասին։ Նոր դարձած Փարիզէն, ուր կ'ապրէր գրեթէ քառորդ դարէ ի վեր, իր առանձնարանին մէջ մեկուսացած լուռ ու մունջ։ Մինչ հասարակութիւնը կը սպասէր որ այնքան երկար ատեն Լոյս – Քաղաքին մէջ ապրող գրագէտ մը նոր միտք մը, նոր պատգամ մը յայտնելու կարող պէտք է ըլլայ։ Պուէտը յայտնեց իր կարծիքը, ինչպէս սովորական մահկանացու մը, հասարակ տեղիք խօսքերով եւ արար աշխարհ յուսախաբ եղաւ։ Ի զո՛ւր ապրած էր ան Փարիզի մէջ։

Դատարանը անկարող եղաւ վճիռ մը տալու։

Հայ լրագրութիւնը անպատուող այս իրադարձութիւններուն մէջ, Պատրիարքարանը ուժգնօրէն միջամտեց եւ Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարք իրարու հետ հաշտեցուց հակառակորդները, եւ վերջ տուաւ այս խեղկատակ մենամարտին։

Երեւութապէս զանցառելի այս գորտամկնամարտութիւնը, դիտէ՛ք թէ ինչպիսի ազգային կարեւոր հարցի մը խեղութիւնը կը քօղարկէր, զոր պատմութիւնը դեռ չէ լուսաբանած եւ աւելորդ է այլեւս զայն վարագուրել այլեւայլ նկատումներով։

Այդ հարցին դերակատարը կրօնաւոր մըն էր, Գրիգորիս Վ. Ալէաթճեան։ Իսկական հայրենասէր մըն էր ան եւ տրամաբանող միտք մը, — այնքան հազուագիւտ յատկանիշ մը այսօր հայ կղերին մէջ։

ԳԱԲՐԻԷԼ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

Երկար տարիներու ջերմ փափաքն եղած էր Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան վայելել իր յարկին տակ այցելութիւնը Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Գերագոյն Պետին, համաշխարհային եկեղեցական ամենաբարձր պատուի եւ աստիճանի մէջ ծանօթ եւ յարգանքի առարկայ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանին, Կարտինալ եւ Կաթողիկոս – Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ։ Միաբանութեանս ընդհանրական Աբբայ Գեր. Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեանի մասնաւոր հրաւէրին վրայ Հոգեւոր Տէրը բարեհաճած էր ընդառաջել այս փափաքին եւ ժամանումը որոշուած էր ամսոյս վեցին։

Ընդունելութիւնը օդակայանի մէջ.—

Գլխաւորութեամբ Հապոզեան Գերապայծառի փութացած էին Միաբանութեան եօթը անձեր Շուէխաթի օդակայանը, ուր հասան քիչ ետք Վիէննահայ գաղութիս ներկայացուցիչները ինքնաշարժներով, ետեւէ ետեւ հասան նաեւ Քահանայապետական Նուիրակ Դոկտ. Տէլլէփիանէ, քաղաքիս արքեպիսկոպոսը Դոկտ. Քէօնիկ, եւ ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցական եւ աշխարհական անձեր ու թղթակիցներ։ Ճիշդ ժամուն հասաւ աւստրիական «Աուա»յի շքեղ սաւառնակը, որ կը բերէր մեր սիրելի Հայրապետը։ Հազիւ երեւցած կամրջակին վրայ, Կարտինալը ընկերակցութեամբ Յակոբ Ե. Թ. Վրդ. Կիրակոսեանի՝ կը շրջապատուէր, լուսարձակներով ողողուն, լուսանկարիչներէ, կ'ողջագուրուէր բարձրաստիճան եկեղեցականներու հետ ու կ'ընդունէր մեր որդիական ջերմագին բարեգալուստի ողջոյնները։ Կը կազմուէր անմիջապէս աւելի քան եօթը ինքնաշարժներու շարան մը առաջնորդելու համար մեծ հիւրը դէպի վանք։

Վանքէն ներս.—

Հակառակ գիշերուան ուշ ժամին՝ յարգանքի համար վանքին եկեղեցին ու դուրսը հաւաքուած էին բազմաթիւ հայ եւ տեղացի հաւատացեալներ, իսկ վանքին վարդապետներն ու աշակերտութիւնը երկու շարք կազմած՝ ընդունեցան Հոգեւոր Տէրը, որ օրհնելով մուտք գործեց եկեղեցիէն ներս՝ մինչ նուագախումբի ընկերակցութեամբ երգեցիկ խումբը կը թնդացնէր «Հրաշափառ»ը։ Կարճ աղօթքէ մը վերջ՝ պահպանիչով օրհնեց Հոգեւոր Տէրը ներկաները եւ առաջնորդուեցաւ վանքին սրահը, ուր ուղերձով մը բարի գալուստ մաղթեց Մեսրոպ Արք. Հապոզեան՝ շեշտելով թէ ծիրանաւոր – պատրիարքին այս առաջին այցելութեամբ ոչ միայն երկար ժամանակուան Միաբանութեան ջերմագին իղձը կատարուած կ'ըլլար, այլեւ ան կը բարեդիպէր Միաբանութեան հիմնադրութեան նուիրուած յիշատակի տօնախմբութեան օրերուն (Սեպտեմբեր 8)։ Կղերական դասէն կը կարդացուէր հոգեշունչ գրաբար բանաստեղծութիւն մը։ Վերջին խօսքը կարտինալինն էր. «Շատոնց կը փափաքէի, ըսաւ, Մխիթարաց այս նուիրական յարկին տակ այցելութիւն մը, բայց ուշացաւ. ուրախ եմ որ այսօր այս փափաքս կը կատարուի։ Ահա ձեր մէջն եմ։ Հրճուանքով կը տեսնէի ու կը լսէի ձեր մեղուաջան աշխատանքը։ Այսօր անձամբ կ'օրհնեմ բոլորդ ալ»։ Կը հրամցուի «Մխիթարին» եւ քաղցրեղէն։

Այտընեան երաժշտական պատարագ.—

Հանդիսական տօնախմբութեանց կեդրոնը կը կազմէր ձայնաւոր պատարագը, զոր պիտի մատուցանէր Կարտինալ Աղաջանեան։ Սեպտեմբեր ութ երկուշաբթի ըլլալուն՝ հանդիսական պատարագը փոխադրուած էր նախորդ կիրակիի, Սեպտ. 7ին։ Նախօրօք տպագիր հրաւէր ղրկուած էր տեղւոյս Հայերուն, ծանուցում եղած էր տեղացի ժողովուրդին։ Փորձեր ու պատրաստութիւններ տեսնուած էին «Այտընեան երաժշտական նուագախումբով

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ 24

Խորհրդարանը կը բաղկանայ Ազգ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն։

Ազգ. Ժողովի երեսփոխանները կ'ընտրուին ուղղակի ժողովուրդին քուէով։

Ծերակոյտը կ'ընտրուի անուղղակի քուէով։ Կ'ապահովէ Հանրապետութեան հաւաքականութեանց ներկայացուցչութիւնը։

Ֆրանսայէն դուրս հաստատուած Ֆրանսացիները կը ներկայացուին Ծերակոյտին մէջ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 25

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ ամէն մէկ ժողովի տեւողութիւնը, անդամներուն թիւը, հատուցումը, ընտրուելու պայմանները, եւ պայմանները անոնց՝ որ չեն կրնար ընտրուիլ։ Կը ճշդէ նաեւ այն պայմանները, որոնց մէջ կ'ընտրուին անոնք որ կոչուած են ապահովել ծերակուտականներու կամ երեսփոխաններու փոխարինումը, — երբ անոնց աթոռը թափուր է, մինչեւ իրենց պատկանած ժողովին ամբողջական կամ մասնակի վերանորոգումը։

ՅՕԴՈՒԱԾ 26

Խորհրդարանի ոչ մէկ անդամ կրնայ հետապնդման ենթարկուիլ, ձերբակալուիլ, բանտարկուիլ կամ դատուիլ իր քուէներու կամ կարծիքներուն համար, զոր յայտնած է իր պաշտօնին բերմամբ։

Խորհրդարանի ոչ մէկ անդամ նստաշրջանի ժամանակամիջոցին, կրնայ հետապնդուիլ կամ ձերբակալուիլ ոճիրի կամ պատժական արարքի մը համար՝ առանց իր պատկանած ժողովին արտօնութեան, բացի յանցանքի վրայ բռնուելու պարագայէն։

Նստաշրջանէն դուրս, խորհրդարանի ոչ մէկ անդամ կրնայ ձերբակալուիլ առանց ժողովի դիւանին արտօնութեան, բացի յանցանքի վրայ բռնուելու պարագայէն։

Եթէ ժողովը պահանջէ՝ խորհրդարանի անդամի մը ձերբակալութիւնը կամ հետապնդումը կը դադրի։

ՅՕԴՈՒԱԾ 27

Հրամայական բնոյթ կրող որեւէ լիազօրութիւն անարժէք է։

Խորհրդարանի անդամներու քուէարկութեան իրաւունքը անձնական է։

Կանոնագրային օրէնքը կրնայ բացառաբար թոյլատրել քուէարկութեան իրաւունքի փոխանցումը։ Այս պարագային՝ ոչ ոք իրաւասու է մէկէ աւելի քուէ փոխանցելու։

ՅՕԴՈՒԱԾ 28

Խորհրդարանը ամենայն իրաւամբ տարին երկու նստաշրջան ունի։

Առաջինը կը սկսի Հոկտեմբերի առաջին երեքշաբթին եւ կը վերջանայ Դեկտեմբերի երրորդ ուրբաթը։

Երկրորդը կը սկսի Ապրիլի վերջին երեքշաբթին, տեւողութիւնը երեք ամիսէն աւելի չի կրնար ըլլալ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 29

Որոշուած օրակարգի մը համար, խորհրդարանը արտակարգ նիստ կրնայ գումարել Վարչապետին կամ Ազգ. Ժողովին անդամներու մեծամասնութեան առաջարկին վրայ։

Երբ Ազգ. Ժողովի անդամներուն դիմումով կը բացուի արտակարգ նիստը, փակման որոշումը կը տրուի անմիջապէս որ Խորհրդարանը վերջացնէ օրակարգի այն հարցերը՝ որոնց համար բացուած էր (ամէնէն ուշը՝ ժողովի գումարումէն 12 օր ետք)։

Փակման հրովարտակին հրատարակումին յաջորդող ամսուան ընթացքին Վարչապետը միայն կրնայ նոր նիստ մը պահանջել։

ՅՕԴՈՒԱԾ 30

Բացի սովորական նստաշրջաններէն, արտակարգ նիստերը կը բացուին եւ կը փակուին Հանրապետութեան Նախագահին հրովարտակով։

ՅՕԴՈՒԱԾ 31

Կառավարութեան անդամները մուտքի իրաւունք ունին երկու ժողովներուն։ Եթէ դիմում կատարեն կրնան խօսք առնել։

Իրենց կրնան օժանդակել կառավարութեան խորհրդատուները։

ՅՕԴՈՒԱԾ 32

Ազգ. Ժողովի Նախագահը ընտրուած է ժողովին ամբողջ տեւողութեան համար (չորս տարի)։ Ծերակոյտի Նախագահը կ'ընտրուի ամէն մասնակի վերանորոգումէ ետք։

ՅՕԴՈՒԱԾ 33

Երկու ժողովներու նիստերը հրապարակային են։ Վիճաբանութեան ամբողջ ատենագրութիւնը կը հրատարակուի Պաշտօնաթերթին մէջ։

Ամէն մէկ ժողով իրաւունք ունի կոմիտէի գաղտնի նիստ գումարելու, եթէ Վարչապետը կամ իր անդամներուն մէկ տասներորդը փափաքի։

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ 34

Խորհրդարանը կը քուէարկէ օրէնքը։ Օրէնքը կը ճշդէ կանոնները որոնք կը վերաբերին հետեւեալ հարցերուն.—

— Քաղաքային իրաւունքներ եւ հիմնական ապահովութիւններ տրուած քաղաքացիներուն հանրային ազատութեանց գործադրութեան համար, ազգային պաշտպանութեան պարտադրած թելադրանքները քաղաքացիներուն իրենց անձին եւ ինչքին համար։

— Ազգութիւն, անձերու վիճակ եւ կարողութիւն, ամուսնական պայմաններ, ժառանգութիւններ, ոճիրներու եւ հարցերու ճշդորոշում, ինչպէս նաեւ պատիժներ, պատժական եղանակ, ներում, իրաւարարութեան նոր կարգերու ստեղծում եւ ատենակալներու կանոնագիր։

(Տար. 4)

պատարագը ներկայացնելու համար: Եկեղեցւոյ երգչախումբը ճոխացուած էր օփերայէն բերուած նոր ուժերով, իսկ նուագի մասը կը կազմէր Վիէննայի «Սէնֆոնիք օռքեսթրը»:

Ժամանակէն առաջ եկեղեցին, վերնատունը եւ յարակից բաժինները լեցուած էին հայ եւ տեղացի ժողովուրդով, որոնց մէջ աչքի կըզարնէր մեծ թիւ մը տեղացի կղերէն: Դասին մէջ եւ վերապահուած աթոռներու վրայ տեղ գրաւած էին Արք. Դոկտ. Եախիմ, Թաղապետ Աբբաներ եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ, ներկայ էին հին ազնուական տուներէ՝ իշխան Շվարցէնպէռկ, իշխան Լիխթէնշթայն՝ երեք եղբայրներով եւ ուրիշ ազնուականներ, փոխ-քաղաքապետը, եւայլն, եւն:

Դասին մէջ զգեստաւորեալ բազմած էին Մեսրոպ արք. Հապոզեան, Միաբանութեան Ընդհ. Աբբան եւ Յակոբ Ց. Թ. Վ. Կիրակոսեան առաջինը կարդաց աւետարանը, իսկ երկրորդը ընծայից վերաբերումը կատարեց:

Ժամը ճիշդ տասնին եկեղեցի մուտք կը գործէ Կարտինալ Աղաջանեան՝ կաթողիկոսական ծիրանիով շրջապատուած աւրնթերակաց քահանաներով, սարկաւագներով ու դպիրներով: Մինչ կը սկսի «Խորհուրդ խորին» ղեկավարութեամբ Հ. Գրիգոր Վ. Հէպոյեանի՝ Հոգեւոր Տէրը կը զգեստաւորուի: Մթնոլորտը խոր կրօնական է, ծորումը հին հին աւանդութենէն, որուն սկիզբը մինչեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչներ, Սահակներ, Մեսրոպներ կը բարձրանայ, հանդիպելով մերթ Նարեկացիներու, Շնորհալիներու եւ Լամբրոնացիներու ...: Երգ, նուագ, աղօթք ու խունկ...: Թովիչ են լարերը, հոգեզմայլ «սոլոները» ու քաղցրահնչիւն երգը Պատրիարքին, զոր առաջին անգամ առիթ կ'ունենային լսելու շատերը: Շատ տպաւորիչ, շատ գեղեցիկ եղաւ կաթողիկոսական այս պատարագը՝ անմոռանալի յիշատակ մը թողլով մեր սրտերուն մէջ: Պատարագը ձայներիզով (մագնէթֆօն) յաւերժացաւ:

Թափօրը —

Սեպտեմբեր ութին, Միաբանութեան հաստատութեան տարեդարձին առթիւ տարուէ տարի տեղի կ'ունենայ Ս. Հաղորդութեան աւանդական թափօր մը, որուն կուգայ մասնակցիլ ոչ միայն Վիէննայի եօթներորդ թաղամասի ժողովուրդը (ուր է վանքը), այլ եւ քաղաքիս 23 թաղամասերու ժողովուրդը: Այս թափօրին մասնակցած է երբեմն Աւստրիոյ Կայսրը, պատուոյ պահակ կը կազմէին կայսերական թիկնապահ զօրքեր ու զինուորական ջոկատ մը հրացանակիր՝ միասին կ'ընթանար ու դադարի մը պահուն հրացանաձգութիւն (սալվէ) կ'ընէր ի պատիւ Ս. Հաղորդութեան մէջ ծածկուած Գերագոյն Արքային:

Ծիրանաւոր Պատրիարքն էր դարձեալ հանդիսադիրը մասնակից էր Վիէննայի Հայրապետը՝ Արք. Դոկտ. Քէօնիկ: Ներկայ էր երեսփոխանական ժողովին նախագահը Ֆէլիքս Հուրտէս, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երեսփոխաններ, նախարարական պաշտօնեաներ, իշխան Շվարցէնպէռկ, եւայլն: Թափօրն սկսաւ կէսօրէ վերջ ժամը հինգին ջինջ երկինքով մը — որ բացառիկ է Վիէննայի համար — եւ տեւեց մօտ մէկ ժամ: Բոլոր անցած փողոցներուն մէջ ժողովուրդը պարիսպ էր կապած խիտ շարքերով: Մասնակցող խումբերէն յիշենք. ակադեմական ուսանողներ՝ իրենց ոսկեճամուկ տարազով, Տեւտոնեան եւ Մալթայեան ասպետներ, Կաթող. Երիտասարդաց երկսեռ Միութիւններ՝ իրենց դրօշներով, արիներու խումբեր իրենց դրօշներով, մայրապետներու վարժարաններ՝ սպիտակազգեստ, բազմաթիւ ներկայացուցիչներ վանական միաբանութիւններու եւ ժողովրդապետութիւններու:

Թափօրին կ'ընկերանային երկու երաժշտական նուագախումբեր եւ եկեղեցւոյ երգչախումբը, որոնք փոխնիփոխ կը նուագէին կամ կ'երգէին: Վերջաւորութեան՝ նուագախումբերէն մին վանքի պարտէզին մէջ նուագեց ի պատիւ մեծ հիւրերուն, որոնք Աբբայարանի սրահներուն մէջ կը հիւրասիրուէին, իսկ ներկայ ժողովուրդը ծափողջոյններով ովասիոններ կ'առաջէր: Այստեղ նուագեցին յատկապէս Ցարութիւն Սինանեանի «Մարշ Մխիթարեան» եւ Հ. Գր. Հէպոյեանի «Ռաֆֆի Քայլերգը»:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

— ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ —

ԼՐԱԳՐԻ ԳՈՂԵՐ

Ագչամի մէջ Ազիզ Նէսին կը գրէ —

— 1952-53 տարիները Լէվէնթի մէջ լրագրավաճառութեամբ կը զբաղէի: Առաւօտները ժամը 5·30էն 7 թերթ կը ցրուէի տուները: Այդ պատճառով շատ լաւ գիտեմ թէ ինչ կը նշանակէ լրագրի գողութիւնը:

Կային անձեր որոնք օրական չորս-հինգ թերթ կը կարդային: Կային նաեւ վայելուչ կերպով հագուող կիներ, որոնք խանութիս քովի ծաղարանին տուփերով չաքարեղէն կը գնէին, առանց սակարկութեան, իսկ երբ իմ խանութս գային գիրք գնելու համար, կը սկսէին սակարկութեան, հակառակ անոր որ գիրքերուն վրայ արձանագրուած էր գինը: Ասիկա անհաւատալի ըլլալու չափ ծիծաղելի, բայց իրաւ է...

Կային անձեր որոնք կ'ուզէին յաջորդ օրը ետ տալ առտուն իրենց ձգուած թերթերը: Անոնք օրը օրին պիտի կարդային թերթերը եւ յաջորդ օրը ինծի պիտի վերադարձնէին: Ես ալ խմբագրատուն պիտի դրկէի: Ասոր փոխարէն իւրաքանչիւր թերթի համար ինծի հինգ ղրուշ պիտի տային: Մինչդեռ թերթ մը ծախելով ես երկու ղրուշ միայն կը շահէի: Այս կերպով անոնք փոխանակ 15 ղրուշ տալու հինգ ղրուշ պիտի տային, թերթը կարդացած պիտի ըլլային, եւ ամէնը երեք ոսկի շահած պիտի ըլլային: 15 ղրուշ տալով ալ մէկի փոխարէն երեք թերթ կարդացած պիտի ըլլային: Թերթերը կարդացուելու համար չէ՞ն հրատարակուիր, էհ, գէշ գործ չէր չիտակը:

Ինծի այս գործը առաջարկողները ուսեալ մարդիկ էին: Երբ «չեմ կրնար ընել այդ գործը, ըսի, շատերը զարմացան: Դուն չահաւոր, ես չահաւոր...

Այն ատեն այս պարոններուն երեսն ի վար չէի կրցած ըսել թէ իրենց ըրածը «գողութիւն» էր: Բայց առիթի մը կը սպասէի ըսելու համար: Անհաւասիկ ներկայացաւ այդ առիթը:

«Ենի Իսթանպուլ» թերթը օրերէ ի վեր «Լրագրի գողեր» խորագրով յօդուածներ կը հրատարակէ: Վերջին գրութեան մէջ կ'ըսէ.

— Քանի մը օրէ ի վեր կը խօսինք այն մարդոց մասին որոնք մաքսանենգութեամբ կը կարդան ծախուելու համար տպուած թերթերը: Փորձենք պարզել այն վնասները որ կը պատճառէ այս գէշ սովորութիւնը»:

«Ենի Իսթանպուլ»ի համաձայն, թերթերու գինը 25 ղրուշի բարձրանալէն վերջ ձրի թերթ կարդացողներուն թիւը աւելցեր է: Ճիշդ կ'ըլլայ ասոնք «լրագրի գող» կոչել: Ասոնցմէ ոչ մէկը ուտելիք, հագնելիք կը գողնայ: Եթէ օրինակ կօշիկ գողնան, կօշիկը կը հագնիս, կը հիննայ, կարելի չէ ետ տալ զայն: Հացը կ'ուտուի, ան ալ ետ չի տրուիր: Բայց թերթը այդպէս չէ: Կը կարդացուի, յայտնի չըլլար թէ կարդացուած է: Կրնայ ետ տրուիլ: Կ'երեւի թէ անոնք գողութիւն չեն նկատեր այս արարքը եւ կրնան ըսել.

— Ի՞նչ կ'ըլլայ: Չկերանք թերթը...

Չէ, կարդալէ վերջ ուտելու ալ էին որ գողութիւն որակուէր իրենց արարքը...:

Կը հասկնամ երբ քանի մը տնուոր միասնաբար մէկ թերթ ծախու կ'առնեն եւ կը կարդան: Պատերազմէն վերջ Գերմանիոյ մէջ այդպէս կ'ընէին. ~~Նիոյ մէջ այդպէս կ'ընէին. Երկու–երեք~~ տուն միանալով թերթ մը կ'առնէին եւ կարգով կը կարդային: Մեր աչքը-բացութիւնը անոնք չեն կրցեր խորհիլ

Եւրոպական շոգեկառքի կայարանի մը մէջ, ամէն ճամբորդ պոչ է բռներ եւ կարգով շոգեկառք կը մտնէ: Մերիններէն մէկն ալ պոչին մէջն է եղեր: Կը նայի որ նստելիք տեղ պիտի չմնայ մինչեւ որ ներս մտնելու կարգը գայ: Սպասելէն ձանձրացեր է եւ բաց պատուհանէ մը պարապ նստարանի մը վրայ նետեր է իր վերարկուն: Միւսները թող սպասեն որ կարգը իրենց գայ եւ ներս մտնեն, ան գացեր է կայարանի գրօսարանը եւ հանգիստ մը նստեր է: Չէ՞ որ իր տեղը ապահովուած է, ոչ ոք մտքէն կ'անցընէ նստիլ նստարանի մը վրայ, ուր վերարկու մը դրուած է: Այդ պահուն մարդ մը ~~մերժէին կը մտածնայ-ու կ'ըսէ.~~

— Կ'արտօնէ՞ք որ ես ալ բաց պատուհանէ մը, պարապ նստարանի մը վրայ դնեմ վերարկուս:

Մերինը.

— Դիր եղբայր, ինծի ինչ, կ'ըսէ:

— Ոչ, գիւտը ձերն է, ուրեմն մենաշնորհն ալ ձերը ըլլալու է, այդ պատճառով ուզեցի արտօնութիւն առնել...

Ինչ կ'ըսէք ասոնց, աթոռը կը գտնեն, Սփութնիք կը շինեն, բայց պարապ նստարանին վրայ վերարկու նետելու կամ ձրի թերթ կարդալու չափ խորամանկութիւն չունին:

Ով գիտէ ինչեր պիտի տային մեզի ձրի թերթ կարդալու մենաշնորհին տիրանալու համար...

Ոչ, ոչ, այս աշխարհի վրայ խորամանկութեան մէջ մրցակից չունինք.....

ՀԱՅ ԳԻՏՈՒՆ ՄԸ

■

Ժընեւի հիւլէական միջազգային համաժողովին կը մասնակցի Տոքթ. Գարեգին Թիւրքեան, երկրաբան եւ քիմիագէտ: Ծնած է Նիւ Եորք, Խարբերդցի ծնողքէ, 1928ին: Համեստ ու բարի այս երիտասարդը աւարտած է Քոլոմպիա համալսարանը հինգ հարիւր ուսանողներուն մէջ առաջիններէն մին հանդիսանալով:

Երկու տարի, մինչեւ իր աւարտաճառին պատրաստութիւնը դասաւանդելու կոչուած է նոյն համալսարանին մէջ, եւ, յետոյ կոչուած Եէյլի համալսարանին ուսուցիչ:

Սոյն համալսարանի վարչութիւնը իրեն վստահած ու յանձնած է գիտուններու խումբ մը եւ ուղարկած Կրօէյլանտա, հոն գիտական պրպտումներ կատարելու համար, իր ղեկավարութեան տակ:

1956ին, Փարիզ հրատարակուող Փարի Մաչի մէջ «Լա Թէր–տու վիէն թիլ ? ու վա թիլ ? ուսումնասիրութիւն մը կար ուր թերթին տնօրէնութիւնը իր շնորհակալիքը կը յայտնէր Տոքթ. Թիւրքեանի եւ Տօքթ. Օլիվիէի: Այն ատեն մենք չէինք գիտեր թէ ան հայութեան մէկ պատուաբեր անդամն էր:

Երբ շնորհաւորեցի այս երիտասարդ գիտունը՝ որ կը խուսափի րէքլամէ, ըսաւ. «իմ նպատակս ՝ուր որ երթամ Հայ ազգին պատիւն ու անունը բարձրացնել է, թէեւ հայերէն լաւ չեմ կրնար խօսիլ, բայց կը սիրեմ ազգս»:

Տոքթ. Ց. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ԳԼՈՒԽ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Հարիւր ոչխար ունիմ. ո՞րն է զանոնք դիւրագոյն համրելու միջոցը:

ՕՆՆԻԿ — Բոլորին ոտքերը կը համրենք, յետոյ չորսով կը բաժնենք....:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (257)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Այնպէս չէր ուզում տուն վերադառնալ, որ վարպետ Փանոսի աշակերտներին իմ վրայ չի ծիծաղեցնեմ: Նստեցի մի ծառի տակ, որ հագուստս փոքր ինչ չորանայ:

Իմ չուրջն տարածւում էին մշակուած դաշտեր. բոստանների մէջ հասունացած սեխը, խարբուզնակը աչք էին շլացնում. արտերը արդէն շատ տեղերում քաղուած էին եւ ահագին դէզերով կիտած. գիւղացի երկրագործը մեծ փութով բարձում էր ծանր խուրձերը իր սայլակի վրայ, կապում էր կաշեայ հաստ ճոպաններով եւ կրում էր դէպի կալը կալսելու համար: Նրա երգը նոյնքան մելամաղձոտ էր, որքան նրա սայլակի տխուր ճռնչոցը: Երկուսն էլ, կարծես, հառաչանքներ էին արձակում...

Միւս կողմից լսելի էր լինում զբօսնող քաղաքացու ուրախ, անհոգ երգը:

Կէսօրից բաւական անցել էր: Ծովից փչում էր սառն քամի եւ զովացնում էր տօթից տոչորուած բուսականութիւնը: Ծառերի թառամած տերեւները զուարթանում էին, խոտերի կորացած ծղօտները վեր էին բարձրացնում իրանց նուաղած գլուխները, ծաղիկները սկսում էին ժպտալ:

Շրջակայքը աւելի եւ աւելի կենդանանում էր. զբօսնող բազմութիւնը զուարճանում էր ամէն կողմում: Դա օրուայ այն ժամն էր, երբ վանեցիք կղպում են իրանց խանութները, խումբ-խումբ դիմում են դէպի դաշտերը, դէպի այգիները եւ դէպի առուակների եզերքը հովանաւորող ծառերը: Ոմանք միրգ են ուտում: Շատ տեղերում բաշօթեայ խարոյկները վառւում են. կրակը չիկանում է, խորոված չամփուրները մխում են, օդը լցւում է ճենճերային անուշհոտութեամբ: Կանաչ խոտերի վրայ փռւում են սպիտակ լաւաշները, եւ այդ պարզ սեղանի չուրջը բոլորում է երիտասարդ խումբը, գինու կամ արաղի բաժակները շրջան են առնում. օդի մեռելային լռութիւնը աղմըկւում է ուրախաձայն աղաղակներով: Ինձանից փոքր ինչ հեռու, խոտերի վրայ, նստած էին մի քանի մարդիկ: Տեսնելով, որ ես մենակ եմ նստած եւ օտարական եմ, ինձ կանչեցին իրանց մօտ: Նրանք եկել էին բօստաններում սեխ եւ խարբուզակ ուտելու: Վանեցիք սիրում են ամէն պտուղ իր տեղումն ուտել:

Բօստանների մէջ երեւում էին փոքրիկ աշտարակաձեւ շինուածքներ. դրանք բօստանչիների գիշերային պատսպարաններն էին: Նրանք միշտ գործ ունէին գողերի հետ, եւ նրանց պէտք էր մի ամրութիւն: Աշտարակի մօտ մխում էր փոքրիկ վառարանը եւ նրա վրայ դրած էր խեցեղէն սեւ պտոյկը: Նրա մէջ եփւում էր բօստանչու ընթրիքը: Ախ, որքան քաղցր յիշողութիւններ էր զարթեցնում իմ մէջ այդ փոքրիկ վառարանը, այդ խեցեղէն պտոյկը: Շատ անգամ էր պատահել ինձ՝ բարի բօստանչու հետ միասին բաժանել նրա համեստ ընթրիքը. շատ անգամ գնել էի ես նոյն տեսակ խեցեղէն պտոյկ եւ խնդրել էի մօրս, որ պատրաստէ ինձ համար նոյն կերակուրը, բայց երբեք այն համը եւ այն ճաշակը չէր ունեցել:

Բօստանչին, հեռուից նկատելով մեզ, առանց մեր խնդրելու, բերեց մի քանի հատ լաւ սեխեր եւ խարբուզակներ, եւ գլուխ տալով, դրեց մեր առջեւ: Ես տուեցի նրան մի քանի ղուրուշ, որը մեծ դժուարութեամբ ընդունեց: Նրա հեռանալուց յետոյ, իմ մօտ նստողներից մէկն ասաց.

— Իզուր տուեցիք, նրանք սովորութիւն չունեն փող վեր առնել. մենք, որ նրա բօստանի մօտ նստած ենք, նրա հիւրն ենք:

— Նա խօ մեզ չէ հրաւիրել, — պատասխանեցի ես:

— Միեւնոյն է, այս տեղի սովորութիւնն այդպէս է:

Միւսը ասաց.

— Երբ պէտք էր փող վճարել, այդ մեր պարտքն էր տալ, որովհետեւ մենք հրաւիրեցինք ձեզ մեզ մօտ:

Երրորդը նկատեց.

— Դուք չափազանց շատ տուեցիք, պարոն, բերածը մի քանի փարա հազիւ կ'արժէ, այդ պտուղները մեր երկրում խիստ չնչին գին ունեն:

— Ես նրան ընծայեցի, — եղաւ իմ պատասխանը:

Նրանք զարմացած նայեցին իմ վրայ, թէեւ իմ ընծայածը նոյնպէս չնչին բան էր:

Իմ խօսակիցները երեք հոգի էին, որոնցից մէկը մի եկեղեցու երեսփոխան էր, երկրորդը թաղական խորհրդի անդամ էր, իսկ երրորդը մի արհեստաւոր: Երբ ես գնացի նրանց մօտ նստեցի, նրանց խօսակցութեան առարկան մի անցք էր, որ այն օր կատարուել էր առաջնորդարանում: Մի գիւղացի կին չէր կամենում իր ամուսնի հետ ապրել եւ շատ անգամ փախչում էր ծնողների տունը:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԱՆԿ ՔԱՑ ՁԷՔ առաջին անգամ ըլլա – լով սպառնաց համայնավար Չինաստա – նի, յայտարարելով որ եթէ այսպէս շա – րունակուի՝ ազգայնական ուժերը պիտի ստիպուին ռմբակոծել Մաօ Ցէ Թունկի զինուորական կեդրոնները :

Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Նախագահաց Խորհուր – դի անդամ եւ քարտուղար Մուխիտինով, որ Խրուշչեւի գլխաւոր գործակիցներէն մէկն է՝ Նախագահ Նասըրի հրաւէրով գը – նաց Գահիրէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Քափ Քանա – վէրալի փորձադաշտէն յաջողութեամբ արձակեցին միջերկրային հեռաւոր հըր – թիռ մը՝ «Թիթըրթըն», որ ամերիկեան ամէնէն կատարելագործուած զէնքը կը նկատուի եւ ջրածին ռումբ կրնայ փոխա – դրել :

ԼՈՆՏՈՆԻ «Տէյլի Սքէչ» թերթին հա – մաձայն, Ե. Միութիւնը շուտով պիտի յայտարարէ թէ կը դադրեցնեն հիւլէա – կան եւ ջրածին ռումբերու պատրաստու – թիւնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ Ատլանտեան Ուխտի մասնագէտները պիտի կառուցանեն ռա – տարով ահազանգի արդիական սիսթեմ մը, յառաջիկայ երկու տարիներու ըն – թացքին: Այս նպատակին համար ամե – րիկեան ոչ մէկ ընկերութիւն կը բերէ իր մասնակցութիւնը. պիտի կառուցուին եր – կու կայաններ, մէկը՝ Անգլիա– Ֆրան – սա – Իտալիա խմբակին կողմէ, միւսը Անգլիա – Ֆրանսա–Գերմանիա: Այս գոր – ծը պիտի արժէ մօտ 65 միլիառ ֆրանք :

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ Անթիլեաններն գնաց ու ճառ մը խօսելով ժողովուրդին բացատրեց պատերազմի ընթացքին Զօր. Տը Կոլի կատարած գործը եւ նոր սահմանադրու – թեան իմաստը, հասարակութիւնը հրաւի – րելով որ «այո» պատասխանէ հանրաքուէ – ին: Ֆրանսացի Նախարարը ընդունեցաւ նաեւ քաղաքական պարագլուխներ, ո – րոնք ճչդած են արդէն իրենց դիրքը եւ «այո» պիտի ըսեն Զօր. Տը Կոլին :

ՉԻՆԱԿԱՆ ՋՈՒՐԵՐՈՒ մէջ գտնուող ա – մերիկեան նաւատորմիղը զօրացաւ նոր օդանաւակիրով մը՝ «Էսէքս»: Այս ձեւով Եօթնեակ Նաւատորմիղը կ'ունենայ վեց օդանաւակիրներ, որոնց հինգը՝ – կը կրեն հալածիչ եւ ռմբակոծիչ օդանաւ – ներ, իսկ վեցերորդը յատկացուած է սու – զանաւերու դէմ պայքարելու. Միւս կող – մէ, Ազգայնականները յաջողեցան նոր ցամաքահանում մը կատարել Քեմոյ: Ցարդ ազգայնական 13 օդանաւեր վար առնուած կամ վնասուած են համայնա – վարներու կողմէ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ստացած լուրերուն վրայ հիմնուած «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ Նախագահ Այզընհաուըրի գըլ – խաւոր խորհրդատու Շերման Ադամսի հրաժարման մասին շրջան ըրող զրոյցնե – րը հաւաստի աղբիւրներէ առնուած են, հաւանական է որ այսօր – վաղը Ադամս հրաժարի իր պաշտօնէն, բայց այս մա – սին Սպիտակ Տան մամուլի բաժնի ներ – կայացուցիչը մերժած է որեւէ յայտարա – րութիւն ընել :

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէջ ողողումները մեծ ա – ւերներ գործած են. Սանթիակօ գետին ջուրերը յորդած եւ ողողած են բազմա – թիւ գիւղեր, իրենց հետ քշելով տուներ ու կամուրջներ. առաջին լուրերու համա – ձայն՝ 70 տուներ փլած են. Աւելի քան 50 զոհ կայ :

ՄԱԿի ամերիկեան ներկայացուցիչ Քա – պոթ Լոճ յայտարարեց թէ Համայնավար Չինաստան պիտի չկարենայ անդամակցիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան : Միւս կողմէ, Ե. Միութեան կառավարու – թեան պաշտօնաթերթ «Իզվեսթիա» կը գրէ թէ առանց Փեքինի՝ ՄԱԿի հեղինա – կութիւնը կը նուազի :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ պիտի կառուցուի աշ – խարհի հնագիտական մեծագոյն թանգա – րանը՝ Գահիրէի հնութեանց թանգարա – նին տեղը, կը գրէ «Ալ Ահրամ» թերթը. աշխատանքները պիտի տեւեն երեք տարի եւ պիտի ծախսուի մօտ մէկ միլիառ ֆրանք. եգիպտացի հնագէտներու պատ – ուիրակութիւն մը մօտ ատենէն պիտի եր – թայ աշխարհի մեծ քաղաքները՝ ուսում – նասիրելու համար արդիական թանգա – րանները կազմակերպելու մեթոտները :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշած է ներում շնորհել Դամասկոսի պետժիա – կան հիւպատոսին՝ Լուի տը Սան, որ Սուրիայէն Լիբանան զէնք փոխադրած ատեն ձերբակալուած եւ դատարանի կող – մէ մահուան դատապարտուած էր :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր են – թակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Գալուստ Գոլոյեանի, իր կնոջ ողբացեալ Տիկին Լուսիկ Գոլոյեանի մահ – ուան առթիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժա – նորդներէն անյապաղ պատասխանել ի – րենց ղրկուած *մանտաներուն*, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առա – քումը :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու :

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մա – մուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրու – թիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն *«Յառաջ»*ի Շէք – Փօսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք ան – գամ մը եւս յիշեցնել որ *«Յառաջ»*ի Շէք – Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալու – թիւն):

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդ – րուի ղրկել *Մանտա – քարթով* :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փիլիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան կը ծանուցանեն թէ հո – գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ մահուան քառասնամեա – կին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետ – րոս եկեղեցւոյ մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գարեգին վարդապետ Սար – գիսեան : Սիրով կը հրաւիրուի գաղու – թիս հաւատացեալ ժողովուրդը :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԳԻՆԵՁՕՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կարտա – նի «Նիկոլ – Դուման» խումբին եւ Նոր Սեւրանդի «Վարանդեան» խումբին, ի պատիւ ընկեր Պօղոս Հեպոյեանի Ամերի – կա իր մեկնումին առթիւ :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Պիվէռի «Գեղունի» սրահին մէջ :

Կը հրաւիրուին բարեկամներ եւ համա – կիրներ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 20էն կէս գիշեր, Ցոյներու սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին :

Կը խօսի Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանի բժիշկ Պ. Լեւոն Մոմճեան :

Նիւթ՝ ինչպէս մեծցնենք մեր երախա – ները, 3–14 տարեկան:

Լիոնահայութիւնը սիրով կը հրաւիր – ուի :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ.2ին Ահա – րոնեան ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէ – սան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազար – խանի:

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները ա – ռաջնորդեցէք Ահարոնեան ակումբը :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար աշակերտնե – րէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տես – չութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբաց – ուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին :

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն :

Հասցէ — 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

×

Իսիի Երիմեան վարժարանը կը վերա – բացուի Հոկտեմբեր 2ին:

Ծնողներէն կը խնդրուի անյապաղ ար – ձանագրել տալ իրենց զաւակները, մայ – րենի լեզուին ուսուցման համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Ոստմիկներու Մարսիլիոյ Մի – ութիւնը կը ծանուցանէ թէ Արարատեան – կատամարտին40րդ տարեդարձը մեծ շու – քով պիտի տօնուի, Կիրակի, 12 Հոկտեմ – բեր: Փառատօ Մայր եկեղեցիին մէջ:

Կէսօրին մեծ ճաշ Ֆրանքեւհայկական : Ֆրանսայի բոլոր լեգէոնականները հրա – ւիրուած են շրջապատել իրենց պատուոյ նախագահը Պ. Շարլ – Տիրան Թէքէեանը:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e) —

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլ – Սեւրոյ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարե – ւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ըն – կերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժա – մը երեքին, Առնուվիլի ծանօթ հաւաքա – տեղին :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – ւրանդի Ահարոնեան խումբին կողմէ : Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյ – թին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանա – կողները, ընկերներն ու համակիրները :

ՍԻՓԱՆ . ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի փորձերը կը վերսկսին այս Եւ եքշաբթի, Ազգ. Տունը, ժամը ութին : Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամ – ները որպէս զի կանոնաւորապէս մաս – նակցին տարեկան մօտակայ համերգին պատրաստութեան համար :

Նոր անդամները կ'արձանագրուին, ամէն երեքշաբթի, Ազգ. Տունը, փորձերու ըն – թացքին :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս Եկեղ. Թաղական Խորհուրդը, ի գիտութիւն, թաղիս եւ շրջակայից բոլոր ծնողքներուն կը ծանուցանէ որ, յառաջիկայ տարե – շրջանին դպրոցի վերաբացման առթիւ անհրաժեշտ նկատուած է ծնողական ժո – ղով մը:

Այս առթիւ կը խնդրուի բոլոր ծնողք – ներէն որ՛, բարեհաճին, այս Շաբաթ ժա – մը 20ին ներկայ ըլլալ Եկեղ. Խորհրդա – րան, դպրոցի վերաբացման համար, հարկ եղած կարգադրութիւնները ընելու:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ
20
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
20 SEPTEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ... 34EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4099

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

Արարատի փառապանծ յաղթերգութեան քառասնամեակը առիթ կ'ընծայէ ոգեկոչելու Հայկական Լեգէոնը, որուն մնձա – կեցաւ կարեւոր դեր մը Համաշխարհային առաջին պատերազմի վերջին տարիներուն եւ Զինադադարի օրերուն :

1915ի Մեծ Եղեռնը՝ դաւադրաբար ծը – րագրուած եւ գազանօրէն գործադրուած՝ բարոյապէս շատ աւելի ծանր պիտի ճնշէր մեր հոգիներունվրայ, եթէ չունենայինք Վասպուրականի, Տարօնի, Շապին Գա – րահիսարի, Եդեսիոյ, Սուէտիոյ եւ այլ վայրերու մեծ ու փոքր հերոսամարտ – ները :

Սուէտիոյ շրջանի Հայութիւնը համա – խմբուած Մուսա Լերան շուրջ, քառա – սուն օր ու գիշեր կուրծք տուաւ Թշնամի տաւմբերուն ու գնդակներուն, մինչեւ որ վերջանիկ օր մը հրաշքով փրկուեցաւ Միջերկրականի Ֆրանսական նաւատորմին կողմէ :

Թրքական դժոխքէն ազատուած մեր հայրենակիցները պատսպարուեցան Փորթ Սայիտի մօտ: Ֆրանս. ծօրէկիպէրի զրահաւորին սպաները 1915 Դեկտեմբերէն սկսեալ զինուորական մարզանք սորվե – ցուցին հայ երիտասարդներուն :

1916 Նոյեմբեր 15ին կազմուեցաւ Արեւելեան Լեգէոնը, որուն նպատակն էր «Ֆրանս. դրօշին տակ համախմբել՝ իբրեւ կամաւոր՝ օսմանեան ծագումով օժան – դակ զինուորներ, որոնք պատերազմի տեւողութեան պիտի ծառայէին Ֆրանսայի, այն յոյսով, որ պիտի վերադարձէին ի – րենց հայրենի տունն ու բնանիքը, ազատութիւնը եւ ստանային իրական հայա – ստանութիւն մը»:

Մուսա Լերան զաւակներէն հինգ հա – րիւր կամաւորներ մտան առաջին առթիւ Լեգէոնին մէջ, որուն կեդրոնը փոխա – դրուեցաւ Կիպրոս :

Այնտեղ աշխարհի ամէն կողմերէն, մանաւանդ Ամերիկայէն մեծ թիւով հայ կամաւորներ փութացին միանալ Լեգէոնին, որուն մէջ մտան նաեւ փոքր թիւով Սուրիացիներ եւ ուրիշներ:

Մէկուկէս տարի վերջ Լեգէոնի զին – ուորներուն թիւը բարձրացած էր 5662ի:

Կիպրոսի մէջ անդորրութեան դատա – պարտուած հայ լեգէոնականները ան – համբեր կը սպասէին այն օրուան՝ երբ առիթ պիտի տրուէր իրենց լուծելու վրէ – ժը իրենց նահատակուած հայրերուն ու եղբայրներուն եւ անպատուուած մայրե – րուն ու քոյրերուն :

1918 Սեպտեմբերին է որ պիտի հնչէր երազուած ժամը: Ու հայ վրիժառու բազուկը պիտի արձանագրէր Արարայի յաղթանակը :

Ճամբան հարթուած էր դէպի Կիլիկիա: Լեգէոնականները յաղթական կը յառա – ջանային Միջերկրականի ափերէն դէպի հիւսիս՝ լիահագագ երգելով՝

Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա:

Արեւելեան Լեգէոնը *դարձած էր Հայ –* կական Լեգէոն: *Կիլիկիոյ գրաւումը. հայ կամաւորներու կողմէ գաղաթնակէտին հասցուցած էր խանդավառութիւնը: Կի – լիկիան դարձած էր «Հայկական օջախ» մը՝ Ֆրանսական իշխանութեանց հովա – նաւորութեան տակ :*

Նրա՞ղ օրե՛ր:

Շատ չանցած թիւրիմացութիւններ ծագեցան: Անիրաւութիւններ գործուեցան :

Լուծուեցաւ Հայկական Լեգէոնը, որուն վրայ աւելցած էին օսմանեան բանակի բազմաթիւ հայ զինուորներ ու սպաներ :

Չէին բաւեր Մարաշի ու Հաճընի աղէտները, Կիլիկիոյ ամբողջական պարպումը ի սպառ քանդեց մեր երազները :

Սեւ էջ մը եւս արձանագրեց Հայոց պատմութիւնը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱ-ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՄԵՆԱՄԱՐՏ

ՏԸԼԸՍ.— ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻՆ

•

ԿՐՈՄԻՔՕ.— ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՀԵՌԱՑՈՒՄ՝ ՖՈՐՄՈԶԱՅԷՆ

ՄԱԿի 13րդ նստաշրջանին մէջ Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարները ճշդեցին իրենց դիրքը: Երկար ճառով մը, Տըլըս ծանրացաւ Միջին Արեւելքի վրայ, չեշտելով Օգոստոսի արտակարգ ժողովին մէջ Նախագահ Այզընհաուըրի բրած առաջարկներուն վրայ: Արտաքին նախարարը յայտնեց՝ թէ նորընտիր նախագահ Շեհապի հետ համախորհուրդ, ամերիկեան երկրորդ զօրաբաժին մըն ալ հեռացաւ Լիբանանէն: Միացեալ Նահանգները կը յուսան որ զօր. Շեհապի հետ կարելի պիտի ըլլայ ուսումնասիրել նոր ծրագիրներ, ամերիկեան ուժերու ամբողջական պարպումին համար :

Միւս կողմէ Տըլըս չէշտը դրաւ մասնաւորապէս տնտեսական օժանդակութեան վրայ եւ վեց կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուց.—

1.— Շարունակել տնտեսական օժանդակութեան ներկայ ծրագիրը :

2.— Անհատական նախաձեռնութեանց դերը աւելցնել :

3.— Գործակցիլ շրջաններու բարգաւաճման ծրագիրին, եթէ խնդրոյ առարկայ կառավարութիւնները այդ ուղղութեամբ յստակ առաջարկ ներկայացնեն:

4.— Միջազգային Դրամատան դրամագլուխը աւելցնել՝ շինարարութիւններու համար, ստեղծել միջազգային ընկերակցութիւն մը՝ տնտեսական բարգաւաճման համար:

5.— Ամերիկեան օժանդակութիւն ՄԱԿին, մասնագիտական զանազան մարզերու մէջ :

6.— Ամերիկեան Քոնկրէսէն յաւելեալ վարկեր ուզել՝ առողջապահական ծրագիրներու համար :

Տըլըս խօսեցաւ նաեւ անդրմթնոլորտային անջրպետը օգտագործելու եւ Ֆորմոզայի մասին.— Ուաշինկթըն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Վարշաւայի բանակցութիւններուն՝ լուծում մը յանգելու յոյսով, բայց ան, չեշտելով թէ համայնավար Չինաստանի ներկայ ռազմավարութեան նպատակն է Ֆորմոզան գրաւել: Տըլըս սպառնաց չինական հարցը բերել ՄԱԿի առջեւ, եթէ Վարշաւայի խօսակցութիւնները խաղաղ լուծում մը չյանգին :

Ամերիկայի Արտաքին նախարարին առաջարկներով ծանրաբեռնուած ճառէն ետք, ընդհանուր քաղաքականութեան մասին խօսեցաւ Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ.— Մայրաղաք Արեւելքի մէջ մնայուն խաղաղութիւն պիտի չըլլայ, այնքան ատեն որ Միացեալ Նահանգները ամբողջութեամբ եւ վերջնականապէս չեն հեռացուցած իրենց ուժերը Ֆորմոզայէն եւ անոր մօտակայ չինական կղզիներէն, այնքան ատեն որ Միացեալ Նահանգները չեն հրաժարած Չինաստանի ներքին գործերուն միջամտելու իրենց քաղաքականութենէն :

Այնուհետեւ Կրոմիքօ խօսեցաւ համայնավար Չինաստանը ՄԱԿի մէջ առնելու մասին.— Կարելի՞ է ընդունիլ, որ արդար է այն պարագան՝ թէ աշխարհի մեծագոյն եւ հնագոյն երկիրներէն մէկուն ներկայացուցիչը չունինք մեր մէջ: Տակաւին որքա՞ն ատեն Միացեալ Ազգերը պիտի հանդուրժեն այս կացութեան, որ արդէնք կը հանդիսանայ իրապէս միջազգային կազմակերպութիւն մը դառնալու համար գայն:

Գալով զինաթափման ծրագրին, Կրոմիքօ հետեւեալ ձեւով ներկայացուց իր կառավարութեան առաջարկը.— Անմիջապէս դադրեցնել հիւլէական եւ ջրածին փորձերը, արգիլել անջրպետին պատերազմական նպատակներու համար գործածութիւնը եւ միջազգային գործակցութիւն՝ խաղաղ նպատակներու գործածելու համար զայն, օտար հողամասերու վրայ զինուորական խարիսխները ցեղչել, զինուորական եւ սպառազինման վարկերը կրճատել :

Շեշտելէ ետք թէ սպառազինման համար եղած ծախքերը արդէնք կը հանդիսանան տնտեսական բարգաւաճման, Կրոմիքօ առաջարկեց 10 – 15 առ հարիւր ցեղչել Ամերիկայի, Խ. Միութեան, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ զինուորական ծախքերը: Այս ձեւով, բսաւ ան, թերամ երկիրներու տնտեսութիւնը բարձրացնելու կարելիութիւններ կը ստեղծուին:

Կրոմիքօ խօսեցաւ նաեւ Ալժերիոյ մասին, ուր գտնուող 800.000 զինուորները արդէնք կը հանդիսանան՝ Ալժերիացիներու կամքը հասկնալու համար. խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Ֆրանսայի՝ հրաժարիլ զէնքի ուժէն եւ խորհրդակցիլ Ազատագր. ճակատին հետ, եզրակացնելով թէ «ասիկա միակ միջոցն է՝ Ալժերիոյ պատերազմին վերջ տալու համար»:

Ինչպէս ծանօթ է, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Փարիզի պատուիրակութիւնը պիտի չմասնակցի ՄԱԿի մէջ ըլլալիք որեւէ վիճաբանութեան՝ Ալժերիոյ մասին: Տըլըս եւ Քուվ դը Միւրվիլ հինգշաբթի օր միասին ճաշեցին, կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունենալով :

Օրէ Օրին

ԱԹԱԹԻՒՐՔ... ՇՈՒՆ ԴԱՐՁԱՒ

Անմիջապէս ըսենք, թէ այս որակումը տրուած է Թուրքերուն կողմէ:

« Որովհետեւ շնազգի են» գուցէ մտածեն շատեր: Ո՛չ, կ'առարկէ թուրք մտաւորական մը, «որովհետեւ Թուրքերը լաւ չեն գիտեր իրենց լեզուն »:

Այսպէս թէ այնպէս, պատմութիւնը հաճելի է :

Երբեք պիտի չուզենք քաղաքավարութեան սահմաններէն դուրս ելլել, բայց երբեմն կ'արժէ անդրադառնալ երբեմնի մեր «հայրենակից»ներուն ապրելակերպին եւ ... դժգոհութիւններուն: Թէեւ պէտք չէ մոռնալ, որ իրենք, Թուրքերը, առնուազն քանի մը մղոն հեռու են քաղաքավարութենէ :

Պատմութեան մանրամասնութիւնը կրնաք կարդալ Գ. էջ:

Արդարեւ, թուրք քրոնիկագիր մը դիտել կուտայ, թէ Թուրքերը «լաւ չեն գիտեր իրենց խօսած օսմաներէնը»: Մինչեւ իսկ կը խոստովանի թէ հայկական հնչաբանութիւնը սկսած է մուտք գործել թրքերէն լեզուին մէջ:

Տարօրինակ մարդիկ: Ժողովուրդէն վախցան՝ ջարդեցին, աքսորեցին: Հիմա սկսած են սարսափիլ Թուրքիոյ մէջ «անգոյ համայնքի» մը լեզուէն :

Այդքանը բաւական չէ, իրենց անգրագիտութեան պատասխանատուն ալ կը նըկատեն... Հայերէնը ?

Քրոնիկագիր Փէյամի Սաֆա գայթակղած է, տեսնելով թէ *«Աթաթիւրքի Շիշլիի պատմական բնակարանին. վրայ զետեղուած է ցուցատախտակ մը, ուր կը նշմարուի «ինքիլապ միւզէսի» արձանագրութիւնը ...»:*

Խեղճ քրոնիկագիրը, (քիչ մը յուզուած), անմիջապէս կ'աւելցնէ թէ իր հայրենակիցները չեն գիտեր որ թրքերէն լեզուին մէջ «ինքիլապ» բառը կը նշանակէ... շուն դառնալ:

Ինչպէ՞ս ըսենք, իրենք իրենց ձեռքով մկրտած են «թրքական յեղափոխութեան ռահվիրան՝ նոր անունով մը:

Մեր կարծիքով Փէյամի Սաֆա պէտք չէ այնքան յուզուի. ըստ երեւոյթին, ցեղային բնազդի մասին գաղափար չունի:

Ժողովուրդ մը, ինչպիսին է Թուրքը երբ դարեր շարունակ կը հալածէ ուրիշներ, կը ջարդէ, կը կողոպտէ, «կեաւուր» կամ «շուն» կ'անուանէ զանոնք, պարզ է թէ այդ ունակութիւնը օր մը պիտի դառնայ իր արեան բաղադրութեան մէկ մասնիկը: Մնաց որ, տակաւին չէ փաստուած թէ թրքական արիւնին բաղադրիչ մասնիկները չեն կազմուած վերոյիշեալ նիւթերով ...:

Երէկ Հայն էր զոհը, այսօր, երբ Հայ չէ մնացած Թուրքիոյ մէջ՝ Աթաթիւրքի բնակարանը դարձուցած են շուներու բոյն: Որովհետեւ Թուրքին համար «զոհ» մը պէտք է, հոգ չէ թէ ան ըլլայ... Թուրք :

Վաղը. երբ Ցոյն ալ չմնայ, պարզ է, որ Թուրքերը մարդ չգտնելով պիտի փորձեն Մէնտէրէսը առաջնորդել ... *Ինքիլապ միւզէսին* :

Խածաններու համար աւելի լաւ բնակարա՞ն մը կ'ուզէ վարձել թուրք լրագրողը...:

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ՄԱԿի շրջանակներէն հասած լուրերուն համաձայն, քանի մը օրէն Համըրշոլտ առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ Ընդհ. Ժողովին, Միջին Արեւելքի մէջ միջազգային դէտեր կեդրոնացնելու համար: Ասոնք պիտի ըլլան ՄԱԿի դէտերու կեդրոնատեղին: Ընդհանուր քարտուղարը այս լուծումը կը նկատէ լաւագոյն միջոցը՝ Լիբանանէն եւ Յորդանանէն հեռացնելու համար անգլօ-ամերիկեան ուժերը, ինչ որ արաբական աշխարհին մէջ կիրքերը կրնայ հանդարտեցնել, խաղաղութեան ճամբան հարթելով :

—o—

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ բանակին երեք «զօրաւոր» գնդապետները՝ Քարամ, Լահուտ եւ Լապաքի զօր. Շեհապի կողմէ բանտարկուած են: Նորընտիր Նախագահը ընդդիմադիրներէն լսած էր, որ այդ երեք զինուորականները արդէնք պիտի հանդիսանային որ ինք իշխանութեան գլուխ գայ. երեքն ալ Շամունի համակիրներ են եւ իրենց շրջաններուն մէջ բուռն դիմադրութիւն մը ցոյց տուին, ըմբոստներու բոլոր յարձակումները ետ մղելով: Կը կարծուի թէ Սեպտեմբեր 23էն ետք ազատ պիտի արձակուին: Շեհապ այս միջոցին դիմած է, բանակին միասնականութիւնը պահելու համար :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատը կը շարունակէ իր խափանարարութիւններ՝ Մայր Երկրին մէջ: Լոթ է Կարոնի մէջ բազմաթիւ ազարակներ կրակի տրուեցան: 14րդ Թաղամասին մէջ (Փարիզ) ոստիկան մը սպաննուեցաւ: Մայրաքաղաքին եւ այլ շրջաններու մէջ բազմաթիւ ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան՝ երբ կը փորձէին խափանարարութիւններ ընել :

ԶՕՐ. ՏԻՖԻԻՕ վերջերս ծանր անհանգստութիւն մը ունեցած է. ծանօթ դէմք մըն է հայ կամաւորական շարժումներէն ի վեր :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Գ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՆ "ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼ" ՊԻՏԻ ՍՈՐՎԵՑՆԵՆ

« Նիւ Եորք Թայմզ »ին մէջ կը կարդանք, որ ամերիկեան կառավարութիւնը որոշեր է երեք միլիոն ու կէս տոլարով մասնակցիլ ծրագրի մը, որով տարեկան հարիւր հազար Թուրք զինուորներու «գրել – կարդալ» պիտի սորվեցնեն։

Ծրագիր մըն է։

Եւ մենք այս մասին շատ բան ըսելիք չունինք ։

Միայն կը մտածենք արձանագրել հետեւեալը։ Նշելով, թէ ինչու անհրաժեշտ է Թուրքին գրել եւ կարդալ սորվեցնել, « Նիւ Եորք Թայմզ»ի Անգարայի թղթակից Ճէյ Ուալց գիտել կուտայ, որ Թուրք սպայ մը ըսեր է.

« Այս օրերուս, անհնար է զինուորի մը ամէն բան սորվեցնել օրինակով եւ իր առջեւ ցուցադրելով։ Որոշ բաներ ան կրնայ սորվիլ միայն գիրքէ եւ կամ գէթ տարրական գրաւոր ուղեցոյցներէ»։

Ճիշդ ։

Հետաքրքրականը, սակայն, Պարոն Ճէյ Ուալցի դիտողութիւնն է ։

Անկէ աւելին կայ, կ՚ըսէ ան։ Կայ այն կացութիւնը, ուր լաւ կռուող մը — Թուրքը — լաւ կը կռուի, սակայն չի գիտեր թէ ինչո՛ւ եւ ինչի՛ համար կը կռուի ։

Հոս, քանի մը արիւնաներկ վայրերու պատմութիւնը կայ ։

Ըսենք անմիջապէս, որ մենք ցեղապաշտ (րասիսթ) չենք. Շովինիսթ ալ չենք եւ ոչ իսկ նեղմիտ ազգայնամոլ։ Թէեւ մոլեռանդօրէն կը սիրենք մեր ժողովուրդը եւ վճռեր ենք մինչեւ մեր վերջին շունչը ծառայելու անոր։ Քանզի կը հաւատանք, որ Աստուած այդ ձեւը լաւագոյնն է նկատեր Մարդկութեան ծառայելու՝ այլապէս ազգեր ու ժողովուրդներ ստեղծած պիտի չըլլար ։

Եւ ուրեմն, ցեղապաշտ ու շովինիսթ չըլլալով՝ կը պնդենք դարձեալ, ինչպէս պնդեր ենք միշտ, որ « արիւն » ըսուած բան մը կայ։

Այս « արիւն » ըսուածը ոչ գլխուդ վրայի «ֆէս»ը փոխելով կը փոխուի, եւ ոչ ալ մայրաքաղաքի մը մէջ օտար ճարտարապետներու մասնակցութեամբ արդիական կառոյցներ կառուցանելով կ՚ազնուանայ ։

Կրնա՛յ փոխուիլ։ Թերեւս՝ ազնուանալ, նոյնիսկ։ Բայց ատոր համար, դարեր են պէտք եւ հազարամեակներ։ Եւ մանաւանդ, վճռականութիւն մը, գիտակցութիւն մը, թերիդ ու անկատարդ ընդունելու պատրաստակամութիւն մը ։

Այլապէս, այդ արիւնը չի փոխուիր, կը մնայ նոյնը։

Հիմա։ Մենք դէ՞մ ենք, որ Թուրքին « գրել – կարդալ » սորվեցնեն։ Ի՞նչպէս կրնանք դէմ ըլլալ, երբ տասնամեակներ առաջ, մենք փորձեցինք, մեր անհամեմատօրէն աւելի համեստ միջոցներով, ընել նոյնը։ Եւ մենք ալ մտածեցինք, որ «սա Թուրքին եթէ սորվեցնենք, որ քիչ մըն ալ Վոլթէր եւ Տանթէ, Կէօթէ եւ Թոլսթոյ կարդայ, հաւանաբար փոխուի»։

Փորձեցինք այն ատեն։ Եւ դէմ չենք հիմա։

Միայն կը պնդենք ու կը յամառինք կրկնել մեր համոզումը, որ գիրք մը կարդալ եւ նամակ մը գրել սորվելէն առաջ լաւ, չա՛տ ու չա՛տ լաւ պիտի ըլլար, եթէ Թուրքին սորվեցնէին ամօթի զգացումը ։

Սորվեցնէին, որ կարելի չէ մարդկութեան ընտանիքին մէջ նստիլ, որպէս անոր մէկ պատուաւոր անդամը, երբ այդ նոյն մարդկութեան ընտանիքին ամէնաընտիր, ազնուական ու ստեղծագործ անդամներէն մէկը խողխողեր, ծուէն – ծուէն ըրեր ու թաղեր ես, ընտանիքի բոլոր միւս անդամներու աչքին առջեւ ։

Ամչնալ սորվիլ, ատիկա պիտի նշանակէր « ճամբու մէջ մտնել »։ Մտնել այն ճամբուն մէջ, որով հնարաւոր կը դառնայ արեան ազնուականացումը ։

Այլապէս, քիչ մը գրել, քիչ մը կարդալ, եւ մարդ սպաննելու ծառայող հրացաններու եւ ռումբերու գործածութիւնը գրքերէ սորվիլ, (փոխանակ սպայի բերանացի դասախարակութենէն), ատոնք արիւնը չեն փոխեր։

Ատոնք, հնարաւոր չեն դարձներ, որ պատմաբանը հարիւր տարի ետքն ալ ըսէ, ինչպէս ըսեր է մինչեւ այսօր.

« Արտաքինը փոխուեր է, կարծես, սակայն տակը, թուրքը միշտ նոյն թուրքն է »։

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ՄՆԱՑԱԾ ԴԷՄՔ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երզնկայի իր առաջնորդութեան ընթացքին, կ՚ուսումնասիրէ առարկայօրէն հայեւքիւրտ յարաբերութեան հարցը, Տերսիմէն մինչեւ Խոզան եւ Վան, ինչպէս նաեւ Քիւրտերու կործանարար շահատակութիւնները, զոր խարտահարութիւն անորոշ տարազով կը ներկայացնէին հայ թերթերը։ Շնորհիւ պատմական ճշգրիտ կշռադատութեան, առաջնորդը կը յանգի այն եզրակացութեան, թէ հայ ժողովուրդին փրկութեան առաջին հանգրուանը հայեւքիւրտ բարեկամութիւնն է ։ — Հետագային Հայ Յեղափոխութիւնն ալ պիտի որդեգրէր միեւնոյն տեսակէտը, բայց անկարող պիտի ըլլար իրագործել զայն այլազան եւ տարբեր աննպաստ պայմաններու հետեւանքով ։

Վարդապետը կը մտածէր, որ այդ ճամբով պէտք էր յառաջանալ եւ յանձնառու ըլլալ նիւթական, բարոյական ամէն տեսակ զոհողութիւններու, գլուխ հանելու համար այդ հարցը, որքան դժուարին, այնքան կենսական հայ ժողովուրդի ապագային տեսակէտով ։

Եւ ինք կ՚ուզէ տալ առաջին օրինակը. — սիրաշահիլ տեղւոյն քիւրտ պէկերէն Շահ – Հիւսէյինը։ «Մասիս»ի մէջ կը հրատարակէ գրուատալից թղթակցութիւն մը այդ ցեղապետին մասին։

Ահազանգը տրուած էր — Առաջնորդը քրտասէր էր։

Պոլսահայ կեղծապարիշտ մամուլը կը յարձակի վարդապետին վրայ, ազգային դաւաճանութիւն համարելով հրապարակաւ գովելը քիւրտ մը, ան ալ ցեղապետ։

Ի՞նչպէս կարելի էր հայ թերթի մը մէջ համակրանքով խօսիլ հայ ժողովուրդին արիւնկզակ թշնամիին վրայ ։

Թուրքը փորձառաբար սերտած ըլլալով այդ պարագան, աշխատած էր միշտ երկրին բնիկ տարրերը՝ հայն ու քիւրտը թշնամացնել իրարու հետ եւ շնորհիւ այդ մաքիավելական քաղաքականութեան միայն կրցած էր իր անարգ տիրապետութիւնը պահել եւ տեւական դարձնել Հայաստանի մէջ։ Քիւրտը շահուած էր Թուրքին կողմէ խարուսիկ առանձնաշնորհումներով եւ Հայուն դէմ ազատ ձգուած էր իր բոլոր բռնարարումներուն մէջ։ Պէտք էր դարման մը տանիլ այս անբնական վիճակին ։ Իբրեւ գիտակից ժողովուրդ, Հայը պարտաւոր էր չէզոքացնել այդ անիծապարտ Թուրք քաղաքականութիւնը, եւ վարդապետ մը կը փորձէր ուղիղ ճամբու վրայ դնել հայ քաղաքականութիւնը ։

Եւ ֆապալը ծայր կուտայ կարգ մը շրջանակներու մէջ ։

« Փունջ»ի համար լաւ առիթ մըն էր թէ ազգասէր երեւալու — շրջանին ընթացիկ դրամը — եւ թէ իր հին հաշիւը մաքրելու «Մասիս»ի հետ։ Եւ մոլեգնօրէն կը յարձակի Կ. Իւթիւճեանի վրայ, կը նախատէ զայն « վատ կենդանի » անուանելով ։ Պայքարը սկսած էր, հասնելով մինչեւ Թուրք դատարանի վրայ բեմադրութեան ։ Դատավարութեան ընթացքին կը կարդացուին նաեւ քիւրտ պէկին դէմ գրուած աննպաստ նամակներ, եւ այսպէս Թուրք կառավարութեան առջեւ կը բացուին հայ քաղաքական մտածողութեան ծալքերը քրտական հարցի մասին թեր ու դէմ արտայայտութիւններով ։

Այս ամօթապարտ իրերարդկտումներուն երաշխէպը մեղմացնելու համար, պարտք կը զգամ հոս տալ աղօտ մէկ պատկերը այդ արժանաւոր կրօնաւորին՝ Գր. Ալէաթճեանի ։

« Զինուոր Աստուծոյ եւ ջրհանկիր ժողովուրդին »։ Սկիւտարի մեծ հրդեհին, ան իր պարթեւ հասակով կ՚երեւայ ջրհանկիրներուն գլուխը անցած, ազատելու համար Ս. Խաչ եկեղեցին հրոյ ճարակ ըլլալէ։ Թաղեցին երախտապարտ էր իրեն եւ ինքն ալ անհուն սիրով կապուած էր այդ եկեղեցիին։ Պատրիարքարանը իրբեւ առաջնորդ Երզնկայէն ետք կը ղրկէ զայն Տարօն, ուր Մուշի կառավարիչին հետ խնդիր կ՚ունենայ, անոր ակնյայտնի անիրաւութիւններուն պատճառով ։ Կը քաշկռտէ զայն մինչեւ Պոլիս եւ դատարան յանձնելով՝ պարտութեան կը մատնէ։ Բ. Դուռը, վախնալով այսպիսի կրօնաւորի մը յանդգնութենէն, կ՚արգիլէ զայն մեկնիլ իր պաշտօնատեղին՝ Տարօն։ Կը միջամտէ Յարութիւն Պատրիարք եւ կ՚ըսէ — « Ես երաշխաւոր եմ իմ եպիսկոպոսներուն համար, եթէ անընդունելի է իմ երաշխաւորութիւնս, ես ալ Պատրիարք չեմ»։ Առաջնորդը կը դառնայ իր թեմը, հոնկէ կը փոխադրուի Վան ։ 1894ին կ՚ընտրուի Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ։ Տոգորուած է այդ աթոռը կենդանացնելու, մշակոյթի կեդրոն մը դարձնելու խանդով ու եռանդով։ Բայց կառավարութիւնը թոյլ չի տար այսպիսի անձնուրաց եւ հայրենանուէր կրօնաւորի մը բազմիլ Շնորհալիի աթոռին վրայ եւ ան յուսահատ՝ կը քաշուի Սկիւտար, Ս. Խաչ եկեղեցին ։

Այդ առանձնարանին մէջ, իր սրտին ճնշող կը դառնայ ազգովին, վայրենաբարոյ պետութեան մը ձեռք անտէր զոհ ըլլալու մտածումը եւ հիւծուած ու սպառած, յանկարծամահ կ՚ըլլայ 1899 Օգոստոս 15ին ։

Յարգանք իր անթառամ յիշատակին ։

ԳԱԲՐԻԷԼ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆ
Աղեքսանդրիա

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

— Ամէն տեսակ տուրքերու գանձումի ձեւը, կերպերը, եւ հիմը, դրամահանումի կանոնագիրը ։

Օրէնքը կը ճշդէ հետեւեալ հարցերու վերաբերեալ կանոնները —

— Խորհրդարանական եւ տեղական ժողովներու ընտրական օրէնքը։

— Հանրային հաստատութեանց տեսակներու ստեղծումը ։

— Պետութեան քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաներուն շնորհուած հիմնական ապահովութիւններ ։

— Հիմնարկութեանց ազգայնացումը եւ սեփականութեանց փոխանցումը. հանրային շրջանակէն անհատական՝ օրէնքը կը ճշդէ հիմնական սկզբունքները —

— Ազգային պաշտպանութեան ընդհանուր կազմակերպութիւն ։

— Տեղական հաւաքականութեանց ազատ վարչութեան, իրենց ձեռնհասութեան եւ եկամուտին ։

— Կրթական ,

— Սեփականութեան կանոնագիր ,

— Աշխատանքի իրաւունքի, սենտիքայի իրաւունքի, ընկերային ապահովութեան ։

Ելմտական օրէնքները կը ճշդեն պետութեան եկամուտները եւ ծախքերը՝ կանոնագրային օրէնքով մը սահմանուած պայմաններուն տակ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 35

Պատերազմի յայտարարութիւնը կ՚արտօնուի Խորհրդարանին կողմէ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 36

Պատերազմական վիճակը կ՚որոշուի Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ (հրովարտակով)։12 օրէն աւելի տեւողութիւնը միայն Խորհրդարանը կրնայ արտօնել ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 37

Օրէնքի մարզէն դուրս գտնուող խնդիրները կանոնագրային բնոյթ ունին ։

Այս խնդիրներուն վերաբերեալ օրէնսդրական բնոյթ կրող յօդուածները կրնան բարեփոխուիլ հրովարտակով, Պետական Խորհուրդին կարծիքը առնելէ յետոյ ։

Այս յօդուածներէն անոնք որոնք ներկայ սահմանադրութեան ի զօրու ըլլալէն ետք կը գործադրուին՝ հրովարտակով կրնան բարեփոխուիլ եթէ Սահմանադրական Խորհուրդը յայտարարէ թէ կանոնագրային բնոյթ կը կրեն ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 38

Իր ծրագրին գործադրութեան համար կառավարութիւնը կրնայ, խորհրդարանէն արտօնութիւն ուզել հրամանագրով ճշդելու համար ինչ որ ընդհանրապէս օրէնքի մարզին մէջ կը գտնուի, եւ այս՝ սահմանափակ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին ։

Հրամանագրերը կը տրուին Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, Պետական Խորհուրդի կարծիքը առնալէ ետք ։ Ի զօրու կ՚ըլլան իրենց հրատարակութենէն անմիջապէս ետք, բայց եթէ օրէնքին ծրագրին վաւերացումը չէ ներկայացուած խորհրդարանին՝ կը բեկանուին ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 39

Օրէնքներու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Վարչապետին եւ Խորհրդարանի անդամներուն։

Օրէնքներու նախագիծերը վիճաբանութեան կը դրուին Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, Պետական Խորհուրդին հետ համակարծիք, եւ կը ներկայացուին երկու ժողովներէն մէկուն դիւանին։ Ելմտական օրէնքներու նախագիծերը նախ կը յանձնուին Ազգ. Ժողովին ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 40

Առաջարկները եւ բարեփոխումները, որոնք կը յայտնուին, խորհրդարանի անդամներուն կողմէ, չեն կրնար ընդունելի ըլլալ՝ եթէ անոնց հետեւանքով հանրային եկամուտը կը պակսի կամ հանրային վճարում մը կը ստեղծուի կամ կը ծանրանայ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 41

Եթէ օրէնսդրութեան շրջանին յայտնուի թէ առաջարկ մը կամ բարեփոխում մը օրէնքի մարզէն դուրս է, կամ հակառակ է 38 թիւ յօդուածին տուած լիազօրութեան, կառավարութիւնը կրնայ անընդունելի յայտարարել զայն ։

Շահագրգռուող ժողովին նախագահին եւ կառավարութեան միջեւ անհամաձայնութեան մը պարագային՝ ութ օրուան ընթացքին, մէկուն կամ միւսին դիմումին վրայ, սահմանադրական կոմիտէն վճիռը կ՚արձակէ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 42

Օրէնքի ծրագիրներու վիճաբանութիւնը, առաջին Ժողովին մէջ, կառավարութեան առաջարկած բնագրին վրայ տեղի կ՚ունենայ ։

Քուէարկուած բնագիր մը երբ ներկայանայ, երկրորդ ժողովին՝ վիճաբանութիւնը կը կատարուի քուէարկուած բնագրին շուրջ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 43

Կառավարութեան կամ ժողովին առաջարկին վրայ յատուկ յանձնախումբեր կրնան կազմուիլ քննել օրէնքի ծրագիրները եւ առաջարկները ։

Եթէ նման դիմում մը չէ եղած, բնագիրը կը յանձնուի գոյութիւն ունեցող յանձնախումբերէն մէկուն ժողովին մէջ (իւրաքանչիւր ժողովի մէջ վեց յանձնախումբեր կան)։

Թիւ 44, 45, 46, 47, 48 յօդուածները կը վերաբերին օրէնքներու եւ անոնց ծրագիրներուն մանրամասնութեանց ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 49

Վարչապետը, Նախարարաց Խորհուրդին հետ խորհրդակցելէ ետք, Ազգ. Ժողովին առջեւ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ կառավարութեան գոյութիւնը՝ յայտնելով իր քաղաքականութիւնը կամ յայտարարութիւն մը ընելով ընդհանուր քաղաքականութեան շուրջ ։

Բանաձեւի մը քուէարկութեամբ Ազգ. Ժողովը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ կառավարութեան պատասխանատուութիւնը։ Նման բանաձեւ մը ընդունելի է միայն այն ատեն՝ երբ ստորագրուած ըլլայ Ազգ. Ժողովի անդամներուն նուազագոյն մէկ տասներորդին կողմէ։ Բանաձեւի յանձնումէն միայն 48 ժամ ետքը քուէարկութիւնը տեղի կրնայ ունենալ ։

(5 Շար.)

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընդունելութիւն մը .—

Ի պատիւ մեծ հիւրին ամսոյ ութին կէսօրէ առաջ տեղի ունեցաւ Վանքիս մէջ ընդունելութիւն մը բարձրաստիճան եկեղեցականներու եւ պետական նախարարներու։ Ներկայ էին կարտինալ կաթողիկոսը, Վիէննայի հայրապետ Արանկիսկոս Արք. Քէօնիկ, պապական Նուիրակ Սրբեպ. Տէլլէփիանէ, Եախիմ, Եպիսկոպոս Ըշթոայթ, Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, Յակոբ Յ. Թ. Վրդ. Կիրակոսեան, արտաքին նախարար Ֆիկլ, ելեւմտից նախարար Բոք, կրթական նախարար Տըրիմմէլ ։

Ընդունելութենէն վերջ բոլոր հրաւիրեալները լուսանկարուեցան վանքի մէկ պարտէզին մէջ ։ Հիւրերուն ապա սեղանակից եղան Կարտինալին՝ Վանքի ճաշարահին մէջ։

Պաշտօնական այցելութիւններ եւ փոխայցեր .

Ամսոյ 9ին, երեքշաբթի Հողեւոր Տիրոջ այցելութեան եկաւ, վանքը, Աւստրիոյ վարչապետ Ռաապ։ Կէսօրին պապական Նուիրակ Դոկտ— Տէլլէփիանէ ճաշ մը տուաւ կարտինալին, ուր ներկայ էին նաեւ եկեղեցական եւ պետական բարձրաստիճան անձեր, ինչպէս՝ վարչապետ Ռաապ եւ կրթական նախարար՝ Տըրիմմէլ։ Ամսոյ տասնին, Չորեքշաբթի օր, Պատրիարքը այցելութիւն տուաւ Աւստրիոյ Նախագահ Դոկտ. Շէրֆին, ուր առիթ ունեցաւ տեսնուելու նաեւ վարչապետին եւ նախարարներու հետ ։

Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ .—

ուր Երեքշաբթի, կէսօրէն վերջ, Միրանաւոր պատրիարքը այցելեց Միաբանութեանս ամարանոցը, Մաուէր, ուր Ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտութիւնը պատրաստած էր մասնաւոր ընդունելութիւն մը։ Հազիւ հասած դրան առջեւ՝ ծաղկեփունջի նուիրումով՝ բարի գալուստ մաղթեց փոքրիկ մը ու կարտինալը առաջնորդուեցաւ մատուռը։ Յետոյ բարձրացաւ մեծ սրահը, ուր տեղի ունեցան ճառեր, արտասանութիւններ, երգեր ու նուագներ։ Պատրիարքին ընծայուեցաւ կիրակի օր իր մատուցած ձայնաւոր պատարագը ձայնեփիզի (մանիէթոֆոն) *վրայ, Այտընեան պատարագի հրատարակութիւնը եւ փառակազմ պատարագամատոյց մը։*

Կարտինալին վերջին այցելութիւնը վերապահուած էր Մարիա — Ցէս Ս. Աստուածածնայ մեծ Ուխտատեղին, ուր մեկնեցաւ Հինգշաբթի (Սեպտ. 11) առտու ընկերակցութեամբ Մեսրոպ Արք. Հապոզեանի եւ ութ Մխիթարեաններու եւ հոն պատարագ մատոյց Եկմալեան երգեցողութեամբ ։

Վիէննայի մամուլը այս առթիւ .—

Կարտինալ Աղաջանեանի այցելութեան առթիւ Վիէննայի մամուլը համակրական տողեր նուիրեց թէ կարտինալ Աղաջանեանի, թէ Հայ Ազգին եւ թէ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան, որոնցմէ ահա քանի մը յառաջբերութիւն ։

«Մխիթարեաններու քով ամէն տարի Սեպտեմբերի առաջին կիսուն աւանդաբար տեղի ունեցող . հանդիսութիւնները այս անգամ մասնաւոր դրոշմ մը կը կրեն։ Հայ կեղեցւոյ պետը, Կարտինալ Աղաջանեան, միեւնոյն ատեն փոխ — նախագահ Հաւատոյ տարածման Ժողովի — եւ այս պաշտօնին համար Հռոմայ մէջ «Կարմիր Պապ» կոչուած — Գէյրութէ իր աթոռէն Վիէննա եկած է հանդիսութիւններուն մասնակցելու համար։ Կարտինալը Շաբաթ իրիկուն «Աուա» սաւառնակով Հռոմէն Շուիխաթ հասաւ եւ Վիէննայի Հայրապետ Դոկտ. Քէօնիկ Արքեպիսկոպոսէն, Քահանայապետական Նուիրակ Դոկտ. Տէլլէփիանէէն եւ ընդհ. Աբբայ Սրբեպ. Դոկտ. Հապոզեանէ եւ ուրիշ եկեղեցական բարձրաստիճան անձերէ ընդունուեցաւ։ Ուշ գիշեր ըլլալով հանդերձ՝ այցելեց Մխիթարեաններու եկեղեցին, ուր բազմաթիւ հաւատացեալներ իրեն կը սպասէին» (Մոնթակ, 8 Սեպտ. 1958)։

«Ամենահին քրիստոնէական արեւելքը իր պանծալի աւանդութեան ամբողջ փայլովը երեւան եկաւ Կիրակի օր, երբ Վիէննայի Մխիթարեանները իրենց եկեղեցիին մէջ իրենց հիմնադրութեան տարեդարձը տօնախմբեցին։ Հանդիսութիւնը մեծփայլ ստացած էր Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կարտինալ Գրիգոր — Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանի ներկայութեամբ, որ իբրեւ փոխ — նախագահ Հաւատոյ Տարածման Ժողովի՝ գլուխն է Կաթող. եկեղեցւոյ համաշխարհային առաքելութեանց գործին։ Կէսօրէն վերջ տեղի ունեցած աւանդական թափօրը մասնաւոր շահագրգռութիւն առնդած էր ժողովուրդին մէջ, որ եկած էր «Կարմիր Պապը» տեսնելու» (Փռիսսէ, 7 Սեպտեմբեր 1958)։

« Մխիթարեան փողոցին մէջ կը գտնուի քաղաքիս թանկարժէք եւ հետաքրքրական բաներէն մին։ Կրօնական Միաբանութիւն մը, հարաւային արեւելքէն, Հայաստանէն, հոս՝ Վիէննայի սրտին մէջ գտած է իր օթեւանը։ Հոս, Մխիթարեան վանքին մէջ միայն հայերէն կը խօսուի։ Դարեր տեւող կրօնաւորական փութաջան աշխատանքի սէրն ու զուրգուրանքը կրցած է յաջողիլ շատ տառապած եւ ի վերջոյ իր Հայրենիքէն վտարուած ժողովուրդի մը սրտին մասը — անոր մշակոյթը, լեզուն ու գրականութիւնը — լաւագոյն մասերով հաւաքելու, պահպանելու եւ մշակելու» (Ֆոլքսպլաթ, 7 Սեպտեմբեր 1958)։

« Վինէր Իլլուսթրիրթէ» թերթը հրատարակելով կիրակի օրուան պատարագէն պատկեր մը՝ «Կարմիր Պապը Վիէննայի մէջ» վերնագրի տակ կը գրէ ամսոյ 13—նի.— «Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրութեան 258րդ տարեդարձին առթիւ Վիէննա եկաւ Հայ եկեղեցւոյ Պատրիարք Կարտինալ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. եւ հայ ծէսով հայրապետական պատարագ մը մատոյց։ Ինքնուրոյն արարողութիւններն ու սիրուն երգեցողութիւններն կենդանի պատկեր մը տուին ամենահին քրիստոնեայ արեւելքի մասին» ։

Մեկնումը .—

Կարտինալ Աղաջանեան փափաքեցաւ որ լուր չտրուի իր մեկնումի օրուան եւ ժամի մասին։ Շաբաթ (Սեպտ. 13) կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին ընկերակցութեամբ Գերապայծառ Կիրակոսեանի աւստրիական « Աուա » սաւառնակով Հռոմ մեկնեցաւ։ Օդակայան առաջնորդեցին Միաբանութեանս Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեան եւ հինգ վարդապետներ ։ Օդակայան եկած էր նաեւ քաղաքիս Հայրապետը Դոկտ. Քէօնիկ Արքեպիսկոպոս։

Պետական բարձրաստիճան անձ մը, ամբողջ չարթուան ընթացքին, Կարտինալին տրամադրութեան տակ դրած էր ինքնաշարժ չքեղ կառք մը ։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՐՔԵՐԷ՞Ն, ԹԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԽՄԲ.— Թուրքերը սկսած են սարսափիլ ··· Հայերէն լեզուէն։ Ստորեւ կը հրատարակենք «Միլլիյէթ»ի մէջ վերի խորագիրին ներքեւ Փեյամի Սաֆայի գրած յօդուածը, եզրակացութիւնը ծզելով ընթերցողին ։

Եթէ իրագործուի խօմէր Աքսայի նման մեր լեզուագէտ բարեկամներուն ենթադրութիւնն ու մաղթանքը ու մեր թոռները կրճատեն Թրքերէնի երկար վանկերը, կը նշանակէ թէ անոնք ոչ թէ Թրքերէն, այլ հայերէն հնչումով պիտի խօսին ։

Օրինակի համար փաստաբան մը սապէս պիտի խօսի .—

— Պու կիւն իֆի տավայա — տաավայի տեղ — կիրտիմ ։ Իֆինսինտէ տէ հաֆիմլէր — հաաֆիմլէրի տեղչօֆ նազիֆ — նաազիֆի տեղ — տավրանտըլար ։ Իֆրաիֆրայի տեղ — տօսեասընը կէթիրթիմ։ Մուհաֆէմէ — մուհաաֆէմէի տեղթէվսիի թաֆիֆաթա — թէվսիյի թաhֆիֆաթա՝ի տեղ.—ֆալտը ։

×

Բազմաթիւ հայ հայրենակիցներ«ինքըլափ» բառը «ինքիլափ» կը հնչեն։ Հիմա մեր կարգ մը երիտասարդներն ալ սկսած են այսպէս հնչել։ Ու նկատելով որ լաւ չեն գիտեր իրենց խօսած օսմաներէնը, չեն գիտեր նաեւ թէ «ինքիլափ» բառը կը նշանակէ «շուռ դառնալ»։ Աղէտին աւելի մեծը կայ։ Աթաթիւրքի Շիշլիի պատմական բնակարանին վրայ գետեղուած է ցուցատախտակ մը, ուր կը նշմարուի « Ինքիլափ Միւզէսի » արձանագրութիւնը ····։

Ասկէ առաջ գրած էի գիտակցութենէ զուրկ սա քանի մը մարդոց մասին, որոնք «Մէսէլա»յի տեղ «էօրնէք» բառը կը գործածեն եւ ըսած էի թէ «էօրնէք» բառին արմատը ոչ թէ «միսալ» է այլ «նիւմուրէ»ի, «մեդք»ի իմաստը կուտայ ։ Ցաւօտութը այդքանով ալ չէ վերջացեր։ Մեր երիտասարդ գրողներէն Նէճմէտտին Էօզտարքէնտէլի, տեսեր է Հիւսէյին Քեազըմ Քատրիի « Թիւրք Լիւուկեաթ»ին մէջ, թէ «էօրնէք» բառը հայերէն է։ Տեղեակ պահեց զիս։ Տուն գացի եւ անմիջապէս բացի բառարանը։ Այո, 371րդ էջին մէջ գրուած էր թէ «էօրնէք» բառը հայերէնէն եկած էր Թրքերէն լեզուին մէջ։ Նոյնիսկ Պետրոս Քէրէսթէճեան էֆէնտիի Լոնտոնի մէջ տպուած «Տիֆսիոնէր էթիմոլոժիք տը լա լանկ թիւրք» անունով ֆրանսերէն գործին բացատրութիւն մըն ալ կցուած էր անոր նոյնութեամբ ֆրանսերէնով ։

Մայրենի լեզուի կատարեալ անգիտութեան ու տգիտութեան «օրինակ» մըն է արարքը, հրապարակը ի զուր աղմկողներուն, որոնք, արաբերէնէ առնուած ըլլալուն համար չեն հաւնիր «մէսէլա» բառը,որ դարերով ապրած է Թրքերէնին մէջ եւ զայն կը փոխարինեն «էօրնէք» հայերէն բառով զոր կը կարծեն թէ Թրքերէն է ։

×

Երբ բազմաթիւ զարգացած հայ հայրենակիցներ կը սկսին մեր լեզուն խօսիլ Թրքական ճշմարիտ հնչումով մը, մեր լեզուագէտ բարեկամներէն ոմանք պատեհ կը նկատեն հայերէն հնչումին Թրքերէն լեզուի մէջ մուտքը ։ Ասիկա «ինքըլա՞փ» կոչենք, թէ «ինքիլափ»։ Թէ ոչ «Տէվրիմ» ըսենք ու գլխիվայր շրջենք մեր լեզուն ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ տեղի ունեցած են Հ. Ե. Դաշնակցութեան 25րդ —Ողիմպիական մրցումները, մեծ յաջողութեամբ եւ հանդիսատեսներու հոծ բազմութեամբ, որոնք մասնակցած են նաեւ մրցումներէ վերջ տեղի ունեցած դաշտահանդէսին ։ Ողիմպիականի առաջնութիւնը չորրորդ անգամ ըլլալով շահած է Փրովիտէնսի «Վարանդեան» խումբը ։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ծանօթ երաժշտագէտ Ալան Յովհաննէս Ռաչեսթըրի համալսարանէն ստացած է Երաժշտութեան Տոքթորի վկայական ։

ՓՈՐԹԼԷՆՏԻ (Միացեալ Նահանգներ) Սիմֆընի նուագախումբին ղեկավար ընտրուած է Թուրիկ Գրիգորեան, որ գընահատուած երաժշտագէտ մըն է Ամերիկայի մէջ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (258)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Գիւղացին գնում էր, ծեծելով բերում էր, բայց ամէն անգամ նոյնն էր պատահում, կինը նրա մօտ մնալ չէր ուզում ։ (Պատճառները չը պատմեցին ինձ)։ Վերջապէս, գիւղացին, անճար մնալով, գալիս է քաղաք, դիմում է առաջնորդարան եւ գանգատւում է։ Առաջնորդը բերել է տալիս թէ կնոջ եւ թէ ամուսնին ։ Դատը վերջանում է այդ կերպով. կնոջը դնում են ամուսնի շալակը, կապում են, յետոյ ծառաներին հրամայում են՝ դալար փայտերով յիսուն զարկ տալ կնոջը։ Երբ ծեծը վերջանում է, ամուսնին հրամայում են, որ կնոջն այնպէս շալակին առած, տանէ եւ հասցնէ իր տունը։ Ինձ ասացին, որ մինչեւ տուն հասցնելը, որը բաւական հեռու էր քաղաքից, խեղճ կինը զոհւում էր բոլորովին ուշաթափ դրութեան մէջ, սաստիկ ցանահարութիւնից ։

— Աստուած վկայ, լաւ դատաստան է, — ասացի ես հեգնաբար.— ծեծը անհնազանդ կնոջ պատիժը, իսկ ծեծուած կնոջը իր կռնակն առած տուն տանելը՝ անշնորհք ամուսնի պատիժը, որ չէ կարողացել կնոջը զսպել ։

Նրանք, իմ խօսքերը ճշմարտի տեղ ընդունելով, պատասխանեցին .

— Ի հարկէ, լաւ դատաստան է։ Ո՞վ է տեսել, որ կինը բերան բաց անէ իր մարդու դէմ, մէկին երկու, երեք պատասխան տայ, կամ փախչէ իր հօր տունը։ Եթէ քո էշը ախոռից փախչէ, ի՞նչ կանես։ Ի հարկէ, կը գնաս, ծեծելով կը բերես, եւ իր մսուրքի վրայ կը կանգնացնես։ Փառաւորուի մեր առաջնորդը, նա այդպիսի անզգամների պատիժը լաւ գիտէ ։

— Ուրեմն լաւ առաջնորդ է, ասացի ես ։

Եկեղեցու երեսփոխանը, որ մի հաստափոր եւ հաստագլուխ մարդ էր, եւ խօսելու ժամանակ աջ կողմի աչքը միշտ խըփում էր, պատասխանեց.

— Վանայ երկիրը մինչեւ այսօր այդպիսի առաջնորդ չէ տեսել. փաշայի հետ՝ փաշա է, խանի հետ՝ խան է, բէկի հետ՝ բէկ է, մի խօսքով, այնպիսի սալթանաթ ունի, որ Սուլթանն էր չունի։ Ամէն անգամ, երբ փաշայի դուռն է գնում, կարծես, մի մեծ սարդար լինի, մի խումբ ձիաւոր առջեւից, մի խումբ ձիաւոր ետեւից, փողոցներում տեղ չէ մնում, որ անցնեն։ Թուրքերը նայում են, եւ զարմացած ասում են միմեանց. «տեսնում էք՝ ի՞նչ ջալալ ունի Հայերի խալիֆան»։ Երբ հասնում է փաշայի դուռը, ծառաները խումբով առաջ են դուրս գալիս, մէկը ձիու սանձն է բռնում, միւսը ասպանդակն է բռնում, ձեռքերի վրայ ձիուց վայր են բերում, եւ այնպէս առօք — փառօք ներս են տանում։ Փաշան ոտքի է կանգնում, ձեռքը բռնում է եւ նստացնում է նրան իրանից վերեւ։ — Ո՞վ է տեսել այդպիսի փառք, այդպիսի պատիւ։

— Այդ բոլորը շատ գեղեցիկ կը լինէր, — ասացի ես,— եթէ առաջնորդը իր վայելած պատուից օգուտ քաղէր եւ դէպի իր ժողովրդի բարին գործ դնէր։ Բայց նրա համար ասում են ...

— Ի՞նչ են ասում,— պինդ ձայնով հարցրեց երեսփոխանը ։

Ես ոչինչ չը պատասխանեցի ։ Թաղական խորհրդի անդամը, որ բոլոր ժամանակը լուռ էր, խօսեց .

— Մեզ համար այդքանն էլ բաւական է, պարոն, որ նա մեծ պատիւ է վայելում. նրա պատիւը մեր պատիւն է, նրա փառքը՝ մեր փառքն է։ Թող նա ոչինչ էլ չանէ ժողովրդի համար, բայց մենք նրա անունով պարծենում ենք Թուրքերի առջեւ ։

— Ասում են, որ նա Թուրքերին աւելի շատ է սիրում, քան թէ Հայերին ։

— Այդպէս էլ պէտք է,— մէջ մտաւ երեսփոխանը ,— հարկաւոր է, որ նրանց «խաթրն» էլ առնէ, նրանց էլ հաճոյանայ ։

— Իսկ Հայրիկը ի՞նչ տեսակ մարդ է։

— Նա մի դէրվիշ մարդ է, — պատասխանեց երիտասարդը, — Նրանից ոչ ոք չէ վախենում ։

— Իսկ առաջնորդից վախենո՞ւմ են ։

— Ի՜հարկէ, վախենում են ։

Երեսփոխանը «ի հարկէ» բառը շատ էր գործ ածում եւ նրա հետ աջ կողմի աչքը միշտ խորհրդաւոր կերպով խփում էր խօսելու ժամանակ։ Նա պատասխանեց.

— Առաջնորդից, այո, վախենում են, բայց Հայրիկին — սիրում են ։

— Ո՞վ է սիրում, — ասաց նա վրդովուած ձայնով, — ցոյց տուէք մի հայ էֆէնտի, մի հայ բէկ, վերջապէս, մի փոքր ի շատէ նշանակութիւն ունեցող մարդ, որ նրան սիրելիս լինէր։ Ժողովրդի գլխաւորները դրանք են։ Նրան սիրում են գռեհիկ գիւղացիները կամ քաղաքի աղքատ — ուխքատ արհեստաւորները, որոնց տներ մտնում է եւ բոլորի քէֆը հարցնում է ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ անգլիական փոխ-հիւպատոսը առջի օր վիրաւորուեցաւ՝ երկու Թուրքերու եւ անգլիացի օդաչուի մը դէմ կազմակերպուած մահափորձի մը ընթացքին: Նիկոսիոյ մէջ լուսարգելի դրութիւնը վերահաստատուեցաւ :

ՄՈՒՍԹԵԼ առջի օր կարգ մը հարցումներու պատասխանեց . ձայնասփիւռէն : Տեղեկատուութեան նախարարը շեշտեց թէ «այոներ»ը պիտի յաղթեն Սեպտեմբեր 28ին եւ աւելցուց թէ գնդակներով չէ որ Ալժ. Ազատագր. Ճակատը պիտի կըրնայ բան մը ընել.— «Գնդակները չեն կրնար գաղափար մը սպաննել, եւ Ֆրանսական Ալժերիան մեծ եւ գեղեցիկ գաղափար մըն է »:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար ֆոն Պրէնթանօ յայտարարեց թէ «Գերմանիա պատրաստ է Խ. Միութեան տալու կարելի բոլոր ապահովութիւնները՝ որ վերամիացեալ Գերմանիա մը իրեն դէմ ոչ մէկ միջոցի պիտի դիմէ, բայց, աւելցուց Պրէնթանօ, նպատակ չունինք Ռուսերուն հետ մեր ազատութեան չափանիշին մասին խորհրդակցելու ».

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ կառավարութեան եւ Զանկ Քայ Չէքի միջեւ տարակարծութիւն մը ծագած է Քեմոյի հարցին շուրջ. Ազգայնական Չինաստանի ղեկավարը կը մտածէ ռմբակոծել զինուորական կեդրոնները, բայց Ամերիկա արգելք կը հանդիսանայ, յայտնելով թէ որեւէ ձեւով միշտ կարելի է ցամաքահանում կատարել Քեմոյի վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը չինական հարցին շուրջ Վարշաւայի խորհրդակցութիւններուն մասին խօսելով, յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները լեհական մայրաքաղաքին մէջ կը բանակցին իբր թէ խաղաղ միջոցներով լուծելու համար Ֆորմոզայի խնդիրը, բայց իրականին մէջ ոչ մէկ արժէք կ'ընծայեն Վարշաւայի դեսպաններու բանակցութեան :

ԵԱԼԹԱՅԻ մէջ Խրուշչեւի եւ Արեւելեան Եւրոպայի համայնավար պարագլուխներուն հետ տեսնուելէ ետք Քատար վերադարձաւ Փեշտա :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ. Սարաճեան 1500 ֆրանք, Պ. Խ. Եղիաեան հազար, Այրի Տիկին Իսկուհի Անդրէասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Մ. Չիլինկիրեան տասը հազար ֆր., Պ. Ա. Ինճէեան երկու հազար ֆրանք :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Մարի Մանտրունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տօնապետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սրապեան, Այրի Տիկին Կիրակոսեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԱՆՏՐՈՒՆԵԱՆԻ կսկըծալի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սրբոց Թարգմանչաց տօնին առթիւ կազմակերպուած է հայ մշակոյթին նուիրուած շքեղ ցերեկոյթ մը որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 12 կիրակի օր, ժամը 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ձերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց ղրկուած մանտաներուն, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու :

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին կանխիկ :

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք-Փոսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք-Փոսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն):

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել *Մանտա – քարթով* :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Խրիմեան, Այրի Տիկին Հերմինէ Խրիմեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խրիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Խրիմեան, զաւակները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 րիւ Ժան Կուժօն) իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ մահուան քառասնամեակին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Փիլիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Շաբաթ, ժամը 20էն կէս գիշեր, Ցոյներու սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին :

Կը խօսի Ֆ. Կ. Խաչի օգնութեան կայանի բժիշկ Պ. Լեւոն Մոմճեան :

Նիւթ՝ ինչպէս մեծցնենք մեր երախաները, 3–14 տարեկան:

Լիոնահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին :

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն:

Հասցէ.— 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին:

Ծնողներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, մայրենի լեզուին ուսուցման համար ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ, Նոյեմբեր 16ին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԳԻՆԵՋՕՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կարտանի «Նիկոլ – Դուման» խումբին եւ Նոր Սեբաստիոյ «Վարանդեան» խումբին, ի պատիւ ընկեր Պօղոս Հեպոյեանի Ամերիկա իր մեկնումին առթիւ :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Պիվէոյի «Գեղունի» սրահին մէջ :

Կը հրաւիրուին բարեկամներ եւ համակիրներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր 1ին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1958 – 1959 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը ։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .—

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 150000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան ։ 1 Պուլըվար տիւ Նոր, Լը Րէնսի: հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Հաղորդակց.— էկլիզ տը Բանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյէօն ։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դասընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանուհիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբեր ժամը 5ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թոտսօթոցի Դատան եւ Կարպիս Դատանեաններ, Կարպիսը Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Փնտռողներն են Սուրբիկ, Տէօվլէթ, Կարպիս եւ Մառի Զորվանեաններ: Տեղեկացնել Գուրթուլուշ Եօքուշ պաշը փողոց թիւ 52, Պոլիս կամ Սուրբիկ Շէհիկեանի, Թաքսիմ, Ֆէրիտիէ, Զայլաք փողոց թիւ 35, Պոլիս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Ահարոնեան խումբին կողմէ :

Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանակողները, ընկերներն ու համակիրները ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս Եկեղ. Թաղական Խորհուրդը, է գիտութիւն, Թաղիս եւ շրջակայից բոլոր ծնողներուն կը ծանուցանէ որ, յառաջիկայ տարեշրջանին դպրոցի վերաբացման առթիւ անհրաժեշտ նկատուած է ծնողական ժողով մը:

Այս առթիւ կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ, բարեհաճին, այս Շաբաթ ժամը 20ին ներկայ ըլլալ Եկեղ. Խորհրդարան, դպրոցի վերաբացման համար, հարկ եղած կարգադրութիւնները ընելու։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գարեգին վարդապետ Սարգիսեան : Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս հաւատացեալ ժողովուրդը ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph · PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր· վեցամս· 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր·

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 21 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8299 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4100

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵԶՈՒՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Քանի՛ կ'երկարին տարագրութեան տարիները, ա՛յնքան հրամայական կը դառնայ նոր սերունդի փրկութեան գործը։

Սահմանափակ բառ մը չէ «փրկութիւնը»։ Շատ լայն է անոր իմաստը ու վերջին ծայր բարդ ու դժուարին՝ անոր իրականացումը :

Բազմաթիւ ազդակներ անհրաժեշտ են կորուստէ փրկելու համար սերունդը :

Առաջին գիծին վրայ կուգայ լեզուն :

Մեզ մտահոգողը ամէն բանէ առաջ հայերէն լեզուի ուսուցումն է։

Ցաւով կը նկատենք , որ ամէն օր աստիճան մը աւելի կ'անհետանայ Մեսրոպեան ոսկեղինիկը մեր տուներուն մէջէն :

Երկար պիտի ըլլար թուել պատճառները :

Առաւելապէս մեծ մայրիկներն են, որ տակաւին հաւատարիմ աւանդապահները կը հանդիսանան հայերէն լեզուին՝ օտար, հիւրընկալ երկիրներու մէջ։ Մեր պաշտելի մամիկները՝ որ Հայրենի երկրին մաքուր օդն են ծծած եւ զուլալ ջուրը խմած՝ իրենց հետ այս օտար աստղերուն տակ են բերած հայ լեզուն, հայկական սրբազան աւանդութիւններն ու Հայրենի դարաւոր բարքերը :

Անտեղեակ տեղական լեզուին՝ մեծ մայրիկը հայերէն կը խօսի իր թոռնիկին հետ, որ յաճախ մինչեւ դպրոցական տարիքը ուրիշ լեզու չի գիտեր :

Սակայն 5 – 6 տարեկանին, երբ հայ մանուկը տեղական մանկապարտէզի սեմէն ներս ոտք կը կոխէ՝ ա՛լ մնաս բարով կ'ըսէ մայրենի լեզուին։

Ամբողջ օրը տարեկից օտար ընկերներու հետ, տեղացի ուսուցիչներու շունչին տակ հիւրընկալ երկրի լեզուն լսելով կը մոռնայ հայերէնը, զոր թութակաբար սորված էր տան մէջ :

Ստորակայութեան պլլացումն ալ հետզհետէ բոյն կը դնէ անոր մէջ։ Ու քանի՛ տարիքն առնէ եւ ուսման մէջ յառաջդիմէ՝ այնքան կը հրապուրուի տեղացիներու պատմութեամբ ու մշակոյթով։ Հայկականը այլեւս խորթ կը թուի իրեն, քանի որ դպրոցին մէջ ո՛չ մէկ խօսք կը լսէ հայ ազգին, անոր անցեալ պատմութեան, դրականութեան, լեզուին ու քաղաքակրթական արժէքներուն մասին։

Երբ հայ մանուկը իր մատաղ տարիքէն օտար դպրոցի մէջ կը կազմուի, անհնար կ'ըլլայ կապն հայութեան հետ կապել՝ երբ երիտասարդ կը դառնայ :

Ա՛յս է տխուր իրականութիւնը այսօր։

Մեծ մայրիկներու թիւը կը պակսի հետզհետէ, ոչ միայն բնութեան անյեղլի օրէնքին բերումով, այլ նաեւ այլ պատճառներով՝ որոնք յատուկ են քաղաքակիրթ երկիրներու։ Նորապսակ ամոլները չեն հանդուրժեր կեսուրներու կամ զոքանչներու ներկայութեան :

Գրեթէ երկու սերունդ փոխուած է հիւրընկալ երկիրներու մէջ :

Տեղական լեզուն դարձած է մայրենի լեզու անոնց համար, որ այսօր 35 – 40 տարեկան են։ Երիտասարդ ծնողները աւելի դիւրին եւ «օգտակար» կը նկատեն տեղական լեզուով խօսիլ իրենց զաւակներուն հետ :

Մաս մը իմաստակներ ալ «առեւտրական» նկատումներով կը զգուշանան հայերէն խօսելէ ո՛չ միայն շուկային եւ իրենց խանութներուն մէջ, այլ յաճախ ընտանեկան բոյնէն ներս ալ :

Ո՛րքան կրկնենք քիչ է՝ յիշեցնելու համար որ շատ մեծ պատասխանատուութիւն կը ծանրանայ ծնողներու ուսերուն վրայ։ Եթէ մեր փոքրիկները հայերէն չեն սորվիր , բո՛ւն յանցաւոր ծնողներն են :

Գիտակից եւ հայրենասէր ծնողներու զաւակները անպայման կը սորվին մայրենի լեզուն եւ կը սիրեն հայութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ՇԱԲԱԹ ՄԸ ԱՌԱՋ

ԹՈՒՆՈՒԶ ԵՒ ՄԱՐՈՔ ՃԱՆՉՑԱՆ "ԱԼԺԵՐԻԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ"

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԶՕՐԱՎԻԳ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻՆ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— ԱՌԱՆՑ ՀՈՂԻ՝ ԱԵԴ «ԴԱՀԼԻՃԸ» ՈՋԻՆՉ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Ալժերիոյ «կառավարութեան» կազմութեան լուրը անակնկալ մը չեղաւ, քանի որ ամիսներէ ի վեր կը խօսուէր այդ մասին :

Արդարեւ, ուրբաթ օր Գահիրէի մէջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ «ալժերիական տարագիր կառավարութեան մը կազմութիւնը, ղեկավարելու համար անկախութեան պայքարը »։ Լուրը միաժամանակ յայտարարուեցաւ Գահիրէի ,Թունուզի եւ Ռապաթի մէջ։ Այս երեք երկիրներու արաբական թերթերը անմիջապէս սկսան «յաղթանակ»ը երգել, չեշտելով թէ ափրիկեւասիական երկիրներու կողմէ ընդունուած այս որոշումը մեծ տպաւորութիւն գործած է ՄԱԿի մէջ :

Արաբական բազմաթիւ երկիրներ, ինչպէս՝ Եգիպտոս, Իրաք, Եմէն եւ Լիպիա, Թունուզի ու Մարոքի հետ ճանչցան «Ալժերիոյ Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը» որ պաշտօնական իր առաջին յայտարարութեան մէջ կը ճշդէ թէ «Ֆրանսայի հետ պատերազմի մէջ է»։

Այս կազմակերպութիւնը անմիջապէս լուրը հաղորդեց Գահիրէի դիւանագիտական մարմիններուն։ Եգիպտոսի կառավարութիւնը ոչ մէկ օժանդակութիւնը կը զլանայ՝ որպէսզի միջազգային դիւանագիտական մարմինները յարաբերութիւններ մշակեն Ալժերիոյ Ազատագր. ճակատին հետ :

Վարչապետ նշանակուած է Ֆերհատ Ապաս, որ Գահիրէի մէջ ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը .— Ալժերիական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը պատասխանատու է Ալժերիոյ Ազգ. Յեղափոխութեան կոմիտէին առջեւ, որ ունի 54 անդամ եւ յեղափոխական շարժումին գերագոյն մարմինն է :

Ապաս իր յայտարարութիւնը կարդացած է Ֆրանսերէն լեզուով, աւելի քան հարիւր լրագրողներու եւ լուսանկարիչներու ներկայութեան :

« Կառավարութեան » կեդրոնատեղին տակաւին ճշդուած չէ, ըսաւ Ապաս, աւելցնելով թէ յառաջիկայ շաբաթ պիտի կատարէ նաեւ իրենց քաղաքականութեան յայտարարութիւնը :

« Տարագիր կառավարութեան » մաս կը կազմեն նաեւ այն հինգ պարագլուխները՝ որոնք երկու տարի առաջ ձերբակալուեցան եւ առաջնորդուեցան Սանթէի բանտը :

Ֆրանսական թերթերը ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայեն այն իրողութեան՝ թէ Մարոք եւ Թունուզ ճանչցան « Ալժերիոյ կառավարութիւնը » : Ֆիկարօ կը գրէ թէ ըստ երեւոյթին այդ երկու երկիրները կատարուած իրողութեան առջեւ գտնուած են, ընդունելով Ալժերիոյ Ազատագր. ճակտին վերջին ժամուն ստորագրած այս քաղաքականութիւնը :

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութիւնը կը մերժէ այս ուղղութեամբ որեւէ յայտարարութիւն ընել : Այսուհանդերձ պաշտօնական շրջանակները կը ճշդեն մասնաւորապէս .— Գահիրէի մէջ կազմուած ալժերիական կառավարութիւնը հողամաս չունի իր ոտքերուն տակ , հետեւաբար՝ ոչ մէկ զերիշխանութիւն կրնան ունենալ։ Իրաւականօրէն այս կառավարութիւնը վճիռներով չի կրնար յայտնել իր որոշումները՝ որուշ հողամասի մը վրայ։ Այդ կազմակերպութիւնը գործունէութեան այլ միջոց չունի՝ բացի ոճիրներէ եւ ահաբեկումներէ, ինչ որ կը տեսնուի ամէն օր։ Հետեւաբար՝ ըմբոստ կամ յեղափոխական կոմիտէ մըն է ան : Ոսրագործներու եւ ահաբեկիչներու կառավարութիւն մը։

Գալով այն երկիրներուն՝ որոնք աճապարած են ճանչնալ այս «կառավարութիւնը»Փարիզի շրջանակներուն կարծիքով անոնք Ֆրանսայի դէմ առած են ոչ բարեկամական քայլ մը :

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ուոշինկթընի մէջ կը յայտարարուի թէ ալժերիական հարցը կը պատկանի Ֆրանսական կառավարութեան եւ Ամերիկա չի կրնար ճանչնալ Ազատագր. ճակատի այս կազմակերպութիւնը ,որովհետեւ այդ ձեւով Ֆրանսայի դէմ ոչ բարեկամական քայլ մը առած պիտի ըլլան Միացեալ Նահանգները, որոնց գլխաւոր դաշնակիցներէն մէկն է Փարիզ։ Ուոշինկթընի շրջանակները կ'աւելցնեն թէ Գահիրէ, Թունուզ եւ Ռապաթ ճանչնալով այդ «կառավարութիւնը» կը վտանգեն Ֆրանսայի հետ իրենց ունեցած յարաբերութիւնները։

Մոսկուայի ձայնասփիւռը եւ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդեցին «Ալժերիական առժամեայ կառավարութեան» մը կազմութիւնը, առանց մեկնաբանութիւններ տալու :

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կը յայտարարեն թէ «ապօրէն կառավարութիւն մըն է ան, հետեւաբար Պոն դիրք չի կրնար ճշդել օտար եւ ապօրէն կառավարութեան մը կազմութեան թեր կամ դէմ»։

Սպանիոյ մէջ կը յայտարարուի թէ ոչ մէկ համանականութիւն կայ որ Մատրիտ ճանչնայ այդ կազմակերպութիւնը :

Արաբական Լիկան յայտարարեց թէ « տարագիր կառավարութիւնը » մաս կրնայ կազմել իրեն, իբրեւ ազատ երկիր մը՝ որ պատերազմի մէջ է գրաւման բանակներու հետ :

Լոնտոն չի ճանչնար «ապստամբ կոմիտէ» մը։

Միւս կողմէ ահաբեկիչները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը , Մայր Երկրին մէջ :

Թուլուզի մէջ ոստիկանութիւնը ընդհանուր խուզարկութիւններ ընելով ձերբակալեց 140 մահմետականներ . հարցաքննութիւններէ ետք 18 հատը բանտարկուեցան եւ միւսները ազատ արձակուեցան :

Մեցի գործարանին մէջ ալժերիացի մը կրակ բացաւ պահակի մը վրայ, որ իր կարգին պատասխանեց. ահաբեկիչը յաջողեցաւ խոյս տալ :

Քուրիէբի մէջ (Փա տը Քալէ) ահաբեկիչները կրակի տուին Գաթըրի կամուրջը. հրդեհին առաջքը առնուեցաւ :

Տարբեր շրջաններումէջ նմանապէս կարելի եղաւ առաջքը առնել հրդեհներու : Փարիզի մէջ ձերբակալուեցան ահաբեկիչները։ Ոստիկանները քանի մը անգամ յարձակում կրեցին, բայց զոհ չկայ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Մեր Օրին

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ...

Հայաստանի մեր հայրենակիցները ,մանաւանդ մտաւորականները քառասուն տարուան կոմունիստական մարզանքներէ ետք տակաւին չեն սորված պայքարի յօդուածներ գրելու կամ սեւ – ներմակ քննադատութիւններ ընելու տարրական պայմանը .— Քաղաքավարութիւնը :

Այս տխուր հաստատումը անգամ մը եւս կ'ընենք, Գրողներու պաշտօնաթերթ «Գրական թերթ»ի Սեպտեմբեր 10ի թիւին մէջ կարդալով Վ· Մնացականեանի գրական մէկ քննադատութիւնը :

Մարդ մը, Գ· Եաղնեան անունով, գրած է «Արեւածագին» խորագրով «պիէս» մը : Չենք գիտեր թէ ի՞նչ արեւածագի մասին կը խօսի հեղինակը, բայց *Գրական թերթ*ի քննադատին մեկնաբանութիւններէն կ'ենթադրենք թէ թխածոյ մըն է ան, հակառակ անոր որ Դաշնակցականները խառնած է Ամերիկացիներու հետ եւ գէշ բաներ ըսած մեզաւորներուս հասցէին :

Վ· Մնացականեան կը բողոքէ որ թատերգութեան մէջ «զոհեհիկ, տափակ, մտածելու անընդունակ» հերոսն է որ կը խօսի Դաշնակցութեան դէմ եւ *«նա առաջինն է յայտնում այն ճշմարտութիւնը , թէ Ամերիկացիքն են Դաշնակցականների թիկունքը ...»* :

Անշուշտ «ընկեր» քննադատը կը փափաքէր որ խելացի հերոս մը ըսէր այդ «ճշմարտութիւնը», որպէսզի իրեն նման խելացիները ալ չդասուէին «տափակ եւ մտածելու անընդունակ „ մարդոց շարքին ,քանի որ միայն «զոհեհիկ ծուռ թեոնն» է որ նման ցափռտուքներ դուրս կու տայ ...:

Այդքանը բաւական չէ սակայն։ Վ· Մնացականեան բոլշեւիկներու յատուկ կատաղութեամբ կը սկսի յարձակիլ Դաշնակցութեան վրայ, վարկաբեկել Դաշնակցականները, չմոռնալով փառաբանել «ռեւոլուցիոն Ռուսաստանը» որ, ըստ երեւոյթին մե՛ծ գործեր տեսած է.— *Ներքին եւ արտաքին թշնամիների դէմ բոլշեւիկների տարած պատմական յաղթանակի պատճառներից մէկն էլ այն էր, որ կարողացան հայ ժողովրդի գիտակցութեանը հասցնել, թէ Հայաստանը կարող է փրկուել միայն ու միայն ռեւոլուցիոն Ռուսաստանի օգնութեամբ, որ Ամերիկացիք եկել են ոչ թէ օգնելու հայ ժողովրդին, այլ կործանումից փրկելու այն սորկութիւնը, որի պահապան չունեն է Դաշնակցութիւնը»*:

Նոր չեն այս որակումները՝ համայնավարներու կողմէ : «Պնակալէզն» ու «դաւաճանն » ալ չէ մոռցած հայրենարնակ մեր մտաւորականը։ Իրականութիւն մը կայ սակայն, որուն չանդրադառնար Վ· Մնացականեան :

Դաշնակցութիւնը գաղափարաբանութիւն մըն է։ Հայ քաղաքական կազմակերպութիւն։ Չի հաւատար օտարին : Կը հաշուէ միայն իր ժողովուրդին ուժերուն վրայ եւ կը հաւատայ որ Հայը միայն կրնայ փրկել Հայաստանը :

Դաշնակցութիւնը չըսեր թէ Ամերիկացին, Ֆրանսացին, Անգլիացին կամ Ռուսը կրնայ փրկել Հայաստանը։ Այդ պարագային՝ մենք ալ կը ձայնակցինք իրեն : «Նացիոնալիստ»ները ինչպէ՞ս կրնան օտարներ հրաւիրել իրենց երկիրը եւ օտարներուն յանձնել զայն ...:

Բայց օտարամոլութիւն կամ, իրենց բառով «պնակալիզութիւն» չէ՞ք գտներ այն արտայայտութեան մէջ, թէ «միայն ու միայն ռեւոլուցիոն Ռուսաստանը » , կրնայ փրկել Հայաստանը : . . . .

Պատշաճութիւնները յարգելով չենք ուզեր հայրենարնակ մտաւորականի մը վերադարձնել այն բոլոր ածականները , զոր ինք կ'արձակէ ... անգիտակցաբար։ Թէեւ, միայն իր գրածէն դատելով շատ դիւրութեամբ կարելի էր ցոյց տալ թէ ո՛վ պնակալէզ է, օտարներուն կառքին լծուած եւ ո՛վ չէ ... :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Փալատրիփ բանակումի դաշտահանդէսին առթիւ հանգանակուած	87·000
Նոյն Դաշտահանդէսի առթիւ Հ· Յ· Դ· Ն· Սերունդ	143·000
Գումար՝	230·000

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Զ.

Ամէն բանի մասին տեղեկութիւն ունի Օրմանեան ։

Օրինակ, գիտէ թէ իբր քննիչ Ներքին գաւառները ղրկուած Շաքիր փաշայի այցելութեանց հետ «ժամանակագրական եւ տեղագրական զուգընթացութիւն» մը կը ներկայացնէին Հայոց կոտորածները։ Պարզ խօսքով, Շաքիր փաշա, շրջագայութեան համար պատրաստուած քարտէս մը ի ձեռին, կը մտնէ հայկական բնաշխարհ, եւ ուրկէ որ կը մեկնի՝ ջարդը կը հետեւի։ Ջարդը «ծովեզերեայ Տրապիզոնէն սկսաւ, եւ կարգաւորեալ ձեւով մը դէպի ներքին գաւառները տարածուեցաւ», իբրեւ «բարձրագոյն կամքի մը գործադրութիւնը», փաստ որ « ամենուրեք քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւններ ոչ միայն չեն արգիլած, այլ եւ յաճախ ուղղակի գործակցած եւ առաջնորդած են»։

Այս հաստատումէն ետք, կը զարմանաս՝ երբ տղայական պարծենկոտութեամբ մը կը յաւակնի թէ ջարդերը վերջ գտած են իր «պատրիարքանալով » ։ Դեռ աւելին, — Պոլսոյ մէջ ռումբի մը պայթումը բաւական է որ պալատ վազէ եւ խնդրէ, իր իսկ բառերով, որ «գաւաճանութեան յանդգնողներէն զատ ուրիշի վրայ ձեռք չդրուի, ամբոխական շարժումը արգիլուի, զինուորական եւ ոստիկանական եւ քաղաքական իշխանութեանց չափաւորութիւն ու կանոնաւորութիւն յանձնարարուի, գաւառները հրամաններ ղրկուին, օրինական գործողութիւններէն զատ որեւէ կամայականութիւն չներուի, մէկ խօսքով օրէնքին նեղածէն զատ գործողութիւն չըլլայ, ձերբակալութիւններ չընդարձակուին եւ հետապնդումներ չտարածուին, հալածանքներ արգիլուին» ։

Ասանկ բանե՞ր ալ կրնար ... տիրքէ ընել մեր ամենակարող պատրիարքը «յոտըս զահոյից»։ Դպրեվանքի աշակե՞րտ կը կարծէր արդեօք դիմացինը, յետոյ մեզի պատմելու համար թէ «կայսրը, գոհ մնալով ուղղակի իրեն եղած դիմումէն», (խօսքը տիրքէին մասին է միշտ), «իսկոյն ամէն կողմ հեռագրական եւ հեռաձայնական հրամաններ հասցնել կը հրամայէ», չմոռնանք՝ Օրմանեան «պալատէն դեռ չմեկնած »։

Այսպէս, մինչ «ամենաթեթեւ պատահարներ անցեալին մէջ կոտորածներու պատճառանք» կ'ըլլային, շնորհիւ իր դիմումներուն՝ հայ ժողովուրդը միշտ ազատած է ջարդէն, իր օրով։

Կը մոռնա՛յ, սակայն, ամէն բանէ տեղեակ մարդու իր վաւերական վկայութիւնը թէ ջարդի ծրագիրը կապ չունէր յեղափոխական շարժումներու հետ, այլ պարզապէս կը հետապնդէր ճնշելու Հայերը, կանխելու համար վտանգը (ազատագրութիւն), որ պատահած էր եւրոպական Թուրքիոյ մէջ։

Անփոխարինելի պատրիարքի առասպել մը հիւսելու համար իր անուան շուրջ՝ չի գոհանար պղտիկցնելով Իզմիրլեան պատրիարքը, որ «աշակերտութեան ժամանակ շատ բան մը ստացած չէր կրնար ըլլալ, այլ ինքնօգնութեամբ, հայ գիրքերու շրջանակին մէջ մնացած էր»։ Նաեւ կը իրկնէ օտարին, շրջապատին կամ Արեւելահայերու վկայութիւնները թէ «այսքան արժանաւոր, այսքան ընդունակ, այսքան կարող եկեղեցական » մըն էր ինք։ Աւելին ,— նկարագրելէ ետք դժոխային պայմանները, ուր կ'ապրէր հայ ժողովուրդը Ապտիւլ Համիտի օրով, կը չէշտէ թէ շնորհիւ իր ազդեցութեան, իր վայելած վստահութեան, իր կատարած դիմումներուն՝ յաջողած էր բարելաւել կացութիւնը։ Կը պարծի թէ «ընդհանուր ներման կայսերական հրաման» ստացած է, Ազգ. Հիւանդանոցին յատկացուած օրական պարէնը բարձրացուցած է 600 քաշ հացի եւ 150 քաշ միսի ։

Դեռ աւելին, — եթէ մինչեւ իր պատրիարքութիւնը՝ « կոտորածներուն հետեւանօք Հայերն էին ,որ պարտաւոր կը նըկատուէին, եւ սպանեալներուն կը յաջորդէին բանտարկեալներ եւ աքսորեալներ, դատապարտեալներ եւ մահապարտներ », այս անգամ իր դիմումներուն շնորհիւ՝ « յատուկ քննիչներ գացին մայրաքաղաքէն եւ ջարդող Թուրքերէն եօթանասունութերկու անձեր դատապարտութիւններ կրեցին, եւ այսպէսով կարգադրեալ կոտորածներուն վերջ տրուեցաւ ՄԻԱՆԳԱՄ ԸՆԴ ՄԻՇՏ»։

Դեռ աւելին,— «Ջարդերը կատարող ամբոխը գործնականապէս համոզուեցաւ թէ Հայերը կոտորելու թոյլտուութիւնը վերջացած է »։

Բայց եւ այնպէս դժգո՛հ էին Հայերը ։ Սպառնագիր կը ղրկէին իրեն, « կենաց դաւաճանութիւն կը փորձէին իր անձին վրայ »։ Եկեղեցիին մէջ, պատարագի պահուն, ատրճանակ կը պարպէին իր կուրծքին դէմ։ Ապերախտութիւն չէ՞ր այս դժգոհութիւնը։ Օրմանեան կը պատճառաբանէ .—

Հայոց ազգային գործիչները յատկապէս «դէպքեր» կը ստեղծէին , որպէս զի ջարդուէր հայ ժողովուրդը՝ վերանորոգելու համար հայկական խնդիրը։ Մինչդեռ ինք արգելք կ'ըլլար ջարդերուն, — ահա Հայոց դժգոհութեան պատճառը ։

Այժմ կարդացէք Օրմանեանի հայերէնով .—

« Սակայն այդ արդիւնքը (ջարդ տեղի չունենալը՝ շնորհիւ իր դիմումներուն) հաճելի չեղաւ կուսակցական գործիչներուն, որոնց ծրագրով աղէտներ կոտորած մը պէտք էր յառաջ բերէին, որ հայկական խնդիրը վերանորոգուէր »։

Ասանկ կարծիքներ, մտածումներ կամ վկայութիւններ վայել են միայն գիւղական հայ մուխթարներու կամ չարչիներու բերնին, բայց ոչ երբեք հայ պատրիարքի մը կամ մտաւորականի մը գրչին։Օրմանեան կը մոռնայ, որ հայ ժողովուրդը սիրեց զինք եւ պատրիարքական աթոռին վրայ գրաւ՝ իր մէջ փնտռելով այն քաջ վարդապետը, երիտասարդ Օրմանեանը, որ 1879 Նոյեմբեր 17ին, Սկիւտարի մէջ, հրապարակային բանախօսութեան մը ընթացքին, կը յայտարարէ« բացէ ի բաց .

« Վատութի՛ւն է անօրէն հուղկահարին եւ ամբարիշտ հրոսակին գերի ըլլալ, եւ մինչ պետական հովանաւորութենէ եւ արտաքին պաշտպանութիւններէ կը սպասեն երջանիկ հանգստութիւն մը, գիտնա՞ն եւս զայն պաշտպանել իրենց բազկին զօրութեամբ եւ իրենց վրիժուն երկիւղիւ»։

Կը նշանակէ թէ Օրմանեան առաջին զանգակն է հայ յեղափոխութեան ։ Բայց պատրիարք ընտրուելէ ետք մոռցաւ ամէն բան, որեւէ յիշատակութիւն ալ չըրաւ այդ մասին իր պատմագրական կամ յուշագրական շատախօսութիւններուն մէջ ։ Ահա թէ ի՛նչ չքմեղանք կը փորձէ դժգոհներուն առջեւ, տարտամ խոստովանութեան մը ձեւով .—

« Որչափ ալ Օրմանեան իրեն նախընթացովը եւ գործունէութեամբը, քարոզներով եւ ատենաբանութիւններովը կըրնար ներշնչած ըլլալ (յեղափոխականներուն հետ համամտութեան մը) գաղափարը, բայց ոչ մի կուսակցութեան որդեգրուած կամ անուն տուածչէր , զի իւր վրայ ազգող հեղինակութիւն մըն ալ չէր զգար կուսակցութեան մէջէն » ։

Ըսել կ'ուզէ թէ ատանկ յեղափոխական գաղափարներ ներշնչած է բայց չէ անդամագրուած որեւէ կուսակցութեան, աւելցնելով որ իրմէ աւելի խելացի մարդ չէ գտած անոնց մէջ ։

Ու կը փութայ պատճառաբանել թէ «պաշտօնի վրայ անձնական ուղղութիւններ չեն որ պէտք տիրեն, այլ պաշտօնին պահանջը եւ պաշտօնավարութեան կոչումը»։

Հաղուադէպ է որ հնչէ համեստութեան զանգակը եւ խոստովանի թէ չէր կրնար կատարել իրմէ սպասուածը։ Եւ իր պատրիարքութիւնը դարձաւ, իր պատկերաւոր բացատրութեամբ , « վարել սալին ու մուրճին մէջտեղը մնացող երկաթին դերը, մէկ կողմէն սալին պնդութեան եւ միւս կողմէն մուրճին ելեւէջներուն հարուածները կրել »։

Բայց եւ այնպէս նախընտրեց կրել մուրճին հարուածները եւ մնալ պատրիարք, չարունակ մերժելով հրաժարիլ , անպաշտպանելի այդ դիրքով դժուարութեան մատնելով Գրիգոր Զօհրապը , որու պաշտպանողականին քննադատութիւնը՝ յաջորդով։ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՐԱՐԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

•

19 Սեպտեմբեր 1918։ Անցան քառասուն տարիներ։ Կ'արժէ ոգեկոչել ։

Ճակատը կը տարածուէր Միջերկրականի ափէն, Եաֆայէն քսան քիլոմեթր դէպի հիւսիս, մինչեւ Յորդանանի արեւելեան շրջանը, Մեռեալ ծովէն վեց – եօթը քիլոմեթր հիւսիս – արեւելք ։

Դաշնակիցներու կողմը կը բռնէր բրիտանական բանակը, որուն կցուած էր Փալեստինի ֆրանսական ուժը՝ վերջերը զօրացուած Արեւելեան Լեգէոնի ժամանումով։ Լեգէոնին յատկացուած էր Ռաֆաթի ճակատամասը, ռազմագծին ամենափափուկ կէտը, որ կը յառաջանար Թրքական գծին մէջ։ Իր եւրին Ռւատի Լեհամ անուն չորցած հեղեղատ մը զայն պաշարման վտանգին կ'ենթարկէր։ Ռաֆաթ աւերակ գիւղը, թէեւ բլրակի մը վրայ, տիրական տեսողութեան տակ կը գտնուէր աւելի բարձր երկու դիտարաններու , մէկը դէպի արեւմուտք Ֆոր Գիւշըռ, Թրքական անունով՝ Քիւրտ Թէփէ, եւ միւսը դէպի արեւելք, Արարա ։

Դիմացը՝ երեք Թրքական բանակ։ Ութը ծովեզերքէն մինչեւ Ցիւռքա ,եօթներորդը Ցիւռքայէն մինչեւ Յորդանան, չորրորդը Յորդանանի արեւելեան շրջանը ։ Այդ երեք բանակներու համախմբումը կը կազմէր «Եըլտըրըմ»ը, ընդհանուր հրամանատարութեամբ գերմանացի զօրավար Լիման Ֆոն Զանտերսի ։ Ռազմագծին կեդրոնը գտնեղուած էր եօթներորդ բանակը, ամէնէն տոկունը, որ կազմուած էր գերմանական 701րդ , 702րդ եւ 703րդ վաշտերէն ։ Այս վաշտերը, կը գրէ Լիման Ֆոն Զանտերս (Հինգ տարի Թուրքիոյ մէջ, տպ. 1923, էջ 207, 208) «Եըլտըրըմ»ի գլխաւոր կորիզն էին, կազմուած ըլլալով ընտրելագոյն զինուորներէ , ընդունակ արեւադարձային երկիրներու մէջ ծառայելու, առատօրէն զինուած ծանր ու թեթեւ գնդացիրներով եւ մինենվէռֆէռներով ։ Իւրաքանչիւրին սպառազինումը կատարեալ եւ առողջական սպասարկութիւնը մասնաւոր խնամքի առարկայ ։

Այդ զինուորական ընտրանիին յանձնուած էր Արարային պաշտպանութիւնը ։ Արեւելեան Լեգէոնին կը վիճակուէր, իբր կրակի մկրտութիւն, յարձակիլ Արարայի վրայ եւ զայն գրաւել։

Ամիսներէ ի վեր Պաղեստինի դաշնակից բանակին ընդհանուր հրամանատարը , անգլիացի Զօր. Ալէնպի, մանրակրկիտ կերպով կը պատրաստէր յարձակողական մը վերջնապէս Միջին Արեւելքը մաքրելու համար Թուրքերէն։ Շինուեցան երկաթուղային գծեր, ջուրի ամբարներ (ջուրը կենսական խնդիր էր), ռազմամթերքի եւ ուտեստեղէնի պահեստներ եւայլն։ Ի վերջոյ յարձակման թուականը որոշուեցաւ 19 Սեպտեմբերին ։

Զօր. Ալէնպիին ծրագիրն էր Արարայի կեդր. կէտին վրայ սեւեռել թշնամիին ամենազօրաւոր ուժը եւ այդ ա –

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նկատի կ'առնուին միայն բանաձեւին ի նպաստ քուէները, եւ բանաձեւը կրնայ քուէարկուիլ Ազգ. Ժողովի անդամներու մեծամասնութեամբ միայն։Եթէ բանաձեւը մերժուի, զայն ստորագրողները չեն կրնար նոյն նիստին ընթացքին նոր մը առաջարկել։

Վարչապետը կարելիութիւնը ունի ծերակոյտին համաձայնութիւնը ուզել իր ընդհանուր քաղաքականութեան յայտարարութեան շուրջ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 50

Երբ Ազգ. Ժողովը ընդունի առարկութեան բանաձեւը կամ համաձայն չըլլայ կառավարութեան ներկայացուցած ծրագրին կամ ընդհանուր քաղաքականութեան, վարչապետը պարտաւոր է իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացնել Հանրապետութեան Նախագահին ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 51

Սովորական կամ արտակարգ նիստերու փակումը կը յետաձգուի, հարկ եղած պարագային, թոյլ տալու համար թիւ 49 յօդուածին տրամադրութեանց գործադրութիւնը ։

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԴԱՇՆԱԳՐԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՕԴՈՒԱԾ 52

Հանրապետութեան Նախագահը կը բանակցի ու կը վաւերացնէ դաշնագրերը ։

Երբ կը պատրաստուի միջազգային որեւէ դաշնագիր, որ վաւերացումի ենթակայ չէ, Հանրապետութեան Նախագահը տեղեակ կը պահուի բանակցութիւններէն ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 53

Հաշտութեան , առեւտրական դաշնագրերը կամ այլ համաձայնագրեր որ կապ ունին միջազգային կազմակերպութեանց հետ, նաեւ անոնք՝ որ խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն պետութեան դրամը, այն դաշնագրերը որ կապ ունին հողային զիջումի , փոխանակութեան կամ կցումի հետ՝ կրնան վաւերացուիլ միայն օրէնքի մը համաձայն ։

Անոնք ի զօրու են միայն վաւերացումէ ետք։

Հողային ոչ մէկ զիջում, փոխանակութիւն կամ կցում արժէք ունի առանց շահագրգռուող ժողովուրդներու համաձայնութեան ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 54

Երբ Հանրապետութեան Նախագահը, Վարչապետը կամ մէկ կամ միւս ժողովին նախագահը կը հաղորդէ Սահմանադրական կոմիտէին միջազգային համաձայնագիր մը, եւ սահմանադրական կոմիտէն յայտնէ թէ հակասահմանադրական յօդուած մը կայ այդ համաձայնագրին մէջ , վաւերացումի իրաւունքը կրնայ արտօնուիլ միայն Սահմանադրութեան վերամըշակումէն ետք։

ՅՕԴՈՒԱԾ 55

Կանոնաւոր ձեւով վաւերացուած դաշնագրերը կամ համաձայնագրերը իրենց հրատարակութենէն սկսեալ օրէնքներէն աւելի մեծ նշանակութիւն ունին, անշուշտ այն պայմանով՝ որ միւս կողմը գործադրէ այդ համաձայնագիրը կամ դաշնագիրը ։

ԳԼՈՒԽ Է.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ 56

Սահմանադրական Կոմիտէն 9 անդամ ունի որոնց լիազօրագիրը 9 տարի կը տեւէ եւ նորոգելի չէ ։

Երեք տարին անգամ մը, Սահմանադրական Կոմիտէն մէկ երրորդով կը վերանորոգուի։ Անդամներէն երեքը կը նըշանակուին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, երեքը՝ Ազգ. Ժողովի Նախագահին կողմէ, երեքը՝ Ծերակոյտի Նախագահին կողմէ։

Այս նախատեսուած ինը անդամներէն զատ, Հանրապետութեան նախկին նախագահները ցմահ մաս կը կազմեն Սահմանադրական կոմիտէին ։

Նախագահը նշանակուած է Հանրապետութեան նախագահին կողմէ ։ Տարակարծութեան պարագային՝ նախագահը վճռական ձայն ունի ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 57

Սահմանադրական Կոմիտէի անդամի պաշտօնը խոտոր կը համեմատի նախարարի կամ խորհրդարանի անդամի պաշտօնին հետ։

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ այլ պայմաններ, որով կոմիտէի անդամը տարբեր պաշտօն չի կրնար ունենալ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 58

Սահմանադրական Կոմիտէն կը հսկէ Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութեան կանոնաւորութեան ։

Կը քննէ բողոքները եւ կը յայտարարէ քուէարկութեան արդիւնքը ։

(6 Շար.)

ԱՂԸ

•

ԽՄԲ.— «Հայ – Բոյժ» ամսաթերթը, Օգոստոսի թիւով, կը տօնէ իր 200թու–եակը,— ուրեմն 200 ամիսէ ի վեր լոյս կը տեսնէ այս պարբերականը, կատարե–լով աշխատանք մը, որ պիտի չմոռցուի ոչ ժողովուրդին մէջ, ոչ ալ գիտական մեր մատենագրութեան մէջ: Այս առթիւ խմբագրութիւնը կը հրատարակէ ճոխ բացառիկ թիւ մը: Մասնակցելու համար Հայ – Բոյժի տօնին, ներկայացնելու համար կատարած աշխատանքը, քանի մը քաղուածքներ պիտի կատարենք վերջին թիւէն, որպէսզի չգիտցողը գիտնայ թէ ի՛նչ աշխատանք է որ կը կատարէ այս պարբերականը :

ՏԵՍԱԿ ՏԵՍԱԿ ԱՂԵՐ ԿԱՆ

Մեր ուսումնասիրութեան առարկան հասարակ աղն է : Բայց աղ բառով ծա–նօթ են նաեւ բազմաթիւ այլ նիւթեր.—

Կապադովկեան աղ կը կոչուի պաղլե–ղը, Հնդկական աղ՝ շաքարը, կաթի աղ՝ կաթի շաքարը :

Եւ առանց կարգին՝ հարիւրաւոր քի–միական բաղադրութիւններ .

1.— *Իմանք բնաստեղծական անուն–ներով.— Արեգակնային աղ* (սէլ ամոն–եաf), *գժոխային աղ* (նիթրաթ տը փո–թաս), *հրաշալի աղ* (սիւլֆաթ տը սուտ), *յամպարի աղ* (ասիտ սիւքսինիf), *մարգարիտի աղ* (աաէթաթ տը շօ), *նե–ղուցի աղ* (սիւլֆաթ տը մանեէզի), *կեանքի աղ* (սէլ Ալամպրոթ, *որ կոչուած է նաեւ իմաստութեան աղ, փիլիսոփայից աղ, հանճարի աղ, գեղարուեստից աղ, փառաւոր աղ, ծաղկուն աղ, բաղադրու–թիւնը՝ սնդիկ*), *աղատարար աղ, վրիժա–ռու աղ* (սալփէթր, *որ կը փնտռուէր վառօդ շինելու համար՝ Յեղափոխութեան շրջանին*) :

2.— *Իմանք անձնանուններով ու տեղա–նուններով.— Կլաուպէրի աղ* (սիւլֆաթ տը սուտ *կամ* տը մանեէզի), *Արէսի աղ* (սիւլֆաթ տը սուտ), *Արամադզի աղ* (ասէթաթ տ'էթէն), *Վիշիի աղ* (պիքար–պոնաթ տը սուտ), *Հոմպէրկի աղ* (ասիտ պորիf), *Սէտլիցի աղ* (սիւլֆաթ տը մաե–նէզի), *Թերէի աղ* (նաթրոն՝ *ըստ Հիպ–պոկրատի, ծանօթ նաեւ հայ բորակ ա–նունով*), *Ցրէտէրիքի աղ* (սիւլֆաթ տը սուտ, *որ կոչուած է նաեւ ... ախորժա–բեր աղ*), *Էփսոմի աղ*(սիւլֆաթ տը մաե–նէզի, *ծանօթ նաեւ Էկլրայի աղ, անգլիա–կան աղ, անանուն աղ անուններով, ըստ Ցակոբեանի բառարանին՝ լուծաղ կամ .. կակղնա՞ս թէ կակղնաց*), *նորմանտական աղ, որ ծովային աղն է :*

3.—*Եւ դեռ աղեր՝ բուսական ծագու–մով.— Օշինդրի աղ, ծխախոտի աղ, ե–գերդի աղ, տերեփուկի աղ, թրթնջուկի աղ :*

4.— *Վերջապէս ցնդական* (վոլաթիլ) *աղեր, թորումով արտադրուած.— Մազի աղ, եղունգի աղ, արեան աղ, իժի աղ, գօգօշի աղ, մարդկային գանկի աղ, եղ–նիկի կոտոշի աղ եւ այլանուն աղեր, ո–րոնք գործածուած են հին ատեն, իբրեւ դեղ... կախարդական :*

Վերջացնելու համար այս թուումը, որ կրնայ լեցնել «Հայ – Բոյժ»ի տարեկան հաւաքածոն՝ եթէ հարկ ըլլար դանց չառնել մէկն ու մէկը, իւրաքանչիւրին պատմութիւնը, պատրաստութիւնը եւ յատկութիւնը, չահեկան է արձանագրել այստեղ թէ «աղէ կովեր» բացատրու–թեամբ, Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, կը հաս–կցուին աղի բլրակներ, դիզուած՝ չոր–ցուելու համար բացօթեայ, Փուաթուի մէջ:

Իսկ «տիեզերական աղ» կը կոչուի մարմինը, հականիշ հոգիին :

Աղը, զոր պիտի ուսումնասիրենք այս–տեղ, կը կոչուի հասարակ աղ (սէլ քոմ–մէօն *կամ* սէլ տը Կաւլէ), *սեղանի աղ, ալի աղ, ուտելու աղ, եփելու աղ, խոհա–նոցի աղ, (այս բացատրութիւններն ալ ունին իրենց նրբերանգները՝ ըստ իրենց մաքրութեան ու ձեւին) : Իսկ աղահան–քերուն արտադրութիւնը՝ աղքար, քա–րաղ, աղուճակ, գոհճ, չառաւիղ, լերան աղ (Թուրքերէն՝* գայա դուզու) .

ԱՂԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Նախ, աղը կախարդական գործածու–թիւն մը ունի,— կը նետեն կրակին վը–րայ եւ ճայթիւնէն ու ճարճատիւնէն գու–շակութիւններ կը հանեն : Այս է որ ծա–նօթ է մեր մատենագրութեան մէջ աղա–հմայութիւն անունով :

Երկրորդ, աղը «անծին» է, այսինքն ամուլ: Ոչինչ կը ծնի աղին մէջ եւ աղին վրայ եւ անարգաւանդ են աղի հողերը : Ասկէ խորհրդանշանական այն սովորու–թիւնը, զոր ունէին աշխարհակալները,— երբ գրաւէին ըմբոստ քաղաք մը, կը կոր–ծանէին ամէն շէնք ու շինութիւն, հողը կը վարէին եւ աղ կը ցանէին (Դատ. Թ. 45, *— այստեղ մեր գրաբարը կը գործածէ «աղարտ վարել» ասութիւնը*) : *Իսկ եթէ Ողիսեւսն ալ հերկեց իր արտը եւ աղ ցա–նեց, պատճառն այն էր որ կ'ուզէր խենթ ձեւանալ՝ արօրին լծելով մէկ էշ եւ մէկ եզ, չմասնակցելու համար Տրովադայի պատերազմին :*

Աղի հողերու ամլութեան այս իրողու–թենէն մեկնելով՝ ժողովուրդը կարծեց թէ աղի գործածութիւնը ամլութիւն կը պատճառէ նաեւ կիներուն կամ այրերուն :

Այս վերապահութենէն դուրս, աղը հա–մայնաբոյժ դեղ կը համարուի գրեթէ ա–մէն երկրի մէջ : Պլինիոս հին առած մը կ'աւանդէ այդ իմաստով. «Ոչինչ այնքան օգտակար է, որքան աղը եւ արեւը» :

Այսպէս, աղը փորձուած է ամէն ցաւի կամ հիւանդութեան դէմ : Յաճախ հակա–սութիւններ կան, յաճախ միամտութեանց վկայութիւններ՝ բոլոր այդ փորձերուն մէջ, որոնք կատարուած են այն հա–ւատքով թէ աղը դարման մըն է մարդկա–յին ամէն տեսակ տկարութեանց : Բայց եւ այնպէս թանկագին են այս տեղեկութիւն–ները, ոչ միայն բժշկութեան պատմու–թեան համար, այլեւ այն մտածումով թէ բնլագրանք մը կը կազմէն եւ նայելու, հազուագիւտ մետաղ մը գտնելու յոյսով հին իմաստութեանց աւերակներուն մէջ :

1.— *Փուեգիոյ աղը օգտակար է աչքե–րուն, կը գրէ Պլինիոս* (Բնապատմ. ԼԱ. 51) : 2.— *Աղը կը տկարացնէ տեսողու–թիւնը, կը գգուշացնէ Սալեռնոյի դպրո–ցը :* 3.— *Աղը կը նուազեցնէ այն «օծուն գանձը, ասաուածային բալասանը, որ կը ծառայէ մարդկային սեռին յարատեւման»* (Սալեռնօ) : 4.— *Աղ ու մեղր խառնել ու քսել կոկորդին կամ ուտել՝ դարմանելու համար նշիկներու բորբոքումը :* 5.— *Աղը կը չատցնէ կաթը, ուստի ալի կը կե–ցնեն տղացկան մայրերուն : Նոյնպէս ա–ղախառն խոտ կը կերցնեն կաթնտու կո–վերուն : Պլինիոս կը գրէ թէ կաթին որա–կը կը բարձրանայ եւ պանիրը հրաշալի համ մը կ'ունենայ, ընդհակառակն Տը–մանժ կը գրէ թէ կաթին որակը կ'իյնայ :* 6 — *Աղ դնել քսակի մը մէջ ու կապել վզին՝ դարմանելու համար խափանուած կամ խռպոտած ձայները, — օգտակար նաեւ խպիպին :* 7.— *Նոյն ձեւով՝ օգտա–կար է թութուչիկին :* 8.— *Գիտական մը կը վկայէ թէ աղը կը նպաստէ ուղեղային գործունէութեան, աւելցնելով որ տըխ–մարներու ուղեղին քննութիւնը ցոյց տը–ւած է թէ կը պակսի աղը : Տոքթ. Տըլին–եի կը հարցնէ թէ պէ՞տք է ուրեմն եզրա–կացնել որ խենթութիւնը կամ խելացու–թիւնը նշան է... աղը պակաս կամ շատ ըլլալուն :* 9.— *Աղ, մեղր ու գուիրակ խառնել ու քսել՝ երբ օձը խայթէ : Աղ, իւղ ու քացախ քսել՝ որպէսզի չխայթեն մեղուները : Աղ ու ճրապու խառնել ու քսել՝ գլխացաւի դէմ :* 10.— *Աղը հալե–ցնել թուքի մէջ ու քսել մորթային բըշտիկներու վրայ, կ'անհետացնէ :* 11.— *Ա–ղի հատիկ մը դնել լեզուին վրայ, ծոմ կամ անօթի, ամէն առաւօտ, — ակռա–ները չեն փտիր :* 12.— *Աղը օգտակար է ոչխարներուն, ոչ միայն կաթը կ'աւել–ցնէ, այլեւ լաւ բուրդ կուտայ :* 13.— *Ծովային աղը օգտակար է մորթին, — լոգանքէն ետք մորթը շփել Կապադովկիոյ աղով՝ փայլ կուտայ, Կիպրոսի աղով՝ ո–ղորկութիւն մը կուտայ : Կիները աղը կը հալեցնեն երիցուկի ջուրին մէջ ու կը քսեն իրենց փորին :* 14.— *Աղը տաքցնել ու չորցնել, յետոյ գօտիով կապել ջրգո–ղութեան ենթականերու փորին, օգտա–կար է :* 15.— *Աղի քանի մը հատիկ դնել բերնին մէջ՝ երբ մէկը կը նուաղի ու կ'իյնայ գետին, — խելքը գլուխը չուտ կուգայ :* 16.— *Աղի երկարատեւ գործա–ծութիւնը պնդութիւն կուտայ :* 17.— *Աղի ջուրով գրեխը շատ գործածական դար–ման մըն է փորի որդերու դէմ :* 18.— *Աղ շատ գործածելը լնդազարութիւն* (սքորպիւթ) *կը պատճառէ :* 19.— *Աղի ջուրը գործածուած է լուալու համարվէր–քերը եւ բորբոքած աչքերը :*

...ռանդքին շուրջ, շնորհիւ աջ ու ձախ պտ–նուած Թուրք բանակներուն դիւրաբեկու–թեան, յառաջ մղել անոնց հակադիր անգ–լիական թեւերը, օրինակելով դոցուով հողմահարի մը ճիւղերուն շարժումը :

Լիման Ֆոն Զանտերս կը հաւաստէ թէ ինքը որոշուած թուականին տեղեակ էր : Սեպտեմբեր 17ին, կը պատմէ գերմանա–ցի Զօրավարը (էջ 317), *դասալիք մը — հնդիկ դումարտակի մը ենթասպան — անցաւ Թուրքերուն կողմը եւ յայտնեց թէ Սեպտեմբեր 19ին համար կը պատ–րաստուէր մեծ յարձակողական մը, որմէ ինք ուզած էր գերծանիլ : Այդ մատնու–թիւնը կը զուգադիպէր այլ մտահոգիչ նշաններու հետ : Լիման Ֆոն Զանտէրս համոզուած թէ լուրջ բախումներու նախօր–եակին կը գտնուէր եւ ըստ այնմ նախա–զգուշական կարգադրութիւններ ըրաւ :*

Սեպտեմբեր 18ին գիշերանց Լեգէոնին Բ. վաշտը, նշանակուած յարձակման իբր առաջին ալիքը, հերթափոխեց Ա. վաշ–տին հետ, որ երկու շաբաթէ ի վեր ա–ռաջին գծին վրայ էր : Մինչեւ Արարա հարկ էր կտրել մէկ մղոնի չափ անպա–տըսպար տարածութիւն մը : Անգլիացինե–րը յանձն առած էին միարձակ ռումբե–րով կուրացնել Արարայի պաշտպաննե–րուն նշանառութիւնը յառաջխաղացման ժամանակ : Անծանօթ պատճառով այդ խոստումը չիրականացաւ :

Իւրաքանչիւր գումարտակ իրեն նշա–նակուած մեկնակէտին վրայ տեղաւոր–ուեցաւ եւ արթուն սպասեց որոշուած րոպէին, որ էր առաւօտեան ժամը 4 :

Կէս ժամ առաջ, երեքուկէսին, ճակա–տին մէկ ծայրէն միւսը, Միջերկրականէն մինչեւ Մեռեալ ծով, ծայր տուաւ անգ–լիական ցամաքային եւ ծովային հրետա–նիի նախապատրաստական զարհուրելի ռմբակոծութիւնը : «Զարհուրելի» ածա–կանը կը գտնենք Լիման Ֆոն Զարտէրսի գրչին տակ : Քսան վայրկեան շարունակ երկինք ու երկիր իրար անցան պայ–թումներու եւ որոտումներու մէջ : Կար–ճատեւ լռութիւն մը յաջորդեց : Թեւի ժա–մացոյցներու մեծ սլաքը չորս թուին հա–սաւ եւ մէկ անգամէն դաշնակից բանակը շարժման անցաւ դէպի Թրքական առա–ջին գծերը : Այս վերջինները զգալի չա–փով չէին տուժած նախապատրաստական ռմբակոծութենէն, որ առաւելապէս վը–նասած էր թշնամիին յետին կազմութիւն–ներուն եւ հաղորդակցական միջոցներուն : Ուստի երբ Լեգէոնականները բաց ասպա–րէզին մէջ սկսան յառաջանալ, իսկոյն են–թարկուեցան Արարայի գնդացիրներուն մերթ շեշտակի մերթ հնձող սեղմ կրա–կին :Անվեհերօրէն շարունակեցին իրենց խոյանքը, հերթաբար վազելով, պառկե–լով, կրակելով : Ծագող արեգակը անոնց տեսողութիւնը կը նեղէր, ընդհակառակն կը նպաստէր թշնամիին նշանառութեան : Իրենց յիսնեակին գլուխն անցած՝ ինկան ենթատեղակալ Առուիթի, սպաննուած, տեղակալ Շլէնքեռ, ծանրապէս վիրաւոր, ինչպէս նաեւ ենթատեղակալ Շիշմանեան եւ ասփիռան Վահէ Սահաթճեան : Ենթա–սպաներու եւ զինուորներու կորուստները ամէն քայլափոխի կը ծանրանային : Հա–կառակ հեռաւորութեան, գերման գնդա–ցիրներուն կրակը մահացու ճշգրտութիւն մը ունէր : Մեր ենթասպաներու մէկին մարմնին քով գտնուեցաւ իր սաղաւարտը եօթը գնդակով ծակուած : Կորուստնե–րուն անուշադիր, Բ. վաշտը կը յառաջա–նար, սակայն իր շարքերը չափէ աւելի նօսրացան եւ հրաման տրուեցաւ կառչիլ գետնին՝ միշտ կրակելով, եւ սպասել Ա. վաշտին, որ իբր երկրորդ ալիք պիտի վը–րայ հասնէր ու լեցնէր պարապները :

ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍՊԱՆԱՑԻ ԳՐՈՂՆԵՐ

Սպանական նոր գրականութիւնը վեր–ջերս Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ սկսած է խաղալ այն դերը՝ զոր պատերազմի վա–ղորդայնին կը խաղար իտալական նէօ–ռէալիզմը, չարժանկարի մարզին մէջ :

Այս տարի բազմաթիւ վէպեր թարգ–մանուեցան Ֆրանսերէնի. անկախ արժէ–քաւոր այս երկերէն՝ թերթերը արժա– դանդ տուին սպանական նոր գրականու–թեան յաջողութիւններուն. ինչպէս կ'ե–րեւի, տարիներու նահանջէ մը ետք ըՍ–պանացիները սկսած են ցուցաբերել ու–ժականութիւն, արտայայտութեան ազա–տութիւն եւ իրապաշտութիւն, որոնք կը կազմեն արդի գրականութեան ամէնէն յատկանշական գիծերը :

Տաղանդաւոր գրագիտուհի մըն է Մեր–սետէս Սալիսաք, որուն «Արեւը չի նե–րեր» վէպը կը ներկայացնէ արդի Սպանիոյ բարքերը. Ֆետրիքօ – Կարսիա Լորքայի ողբերգութիւններուն մթնոլոր–տը յիշեցնելու չափ կեղեցիկ ու տաք:Պատ–մութիւնն է աղջկան մը, որ կը վերա–դառնայ իր գիւղը՝ զաւակ մը ունենալու համար. «մեղքի պտուղը» : Մանկամար–դուհին իր ծննդավայրին մէջ թշնամիներ կը գտնէ միայն, ոչ ոք կը ներէ իրեն. ծնողքը, դրացիները, ամբողջ շրջապա–տը, որոնք իրենք զիրենք անպատուուած կը զգան : Բոլորէն հալածուած՝ կ'ապաս–տանի քարայր մը, ուր անցուցած էր իր առաջին սէրերը : Հոն կը ծնի երախան : Աղջիկը կը մեռնի : Ճակատագրի տարօրի–նակ պատահարով մը, նոյն օրը, այն տը–ղան որ զինքը լքած էր, Խոզէ, որ հա–րուստի մը տղան է, կռիւի մը մէջ կը սպաննուի : Գիւղին մէջ շշուկներ շրջան կ'ընեն, որ գեղեցիկ Խոզէն երախային հայրն էր :

«Արեւը չի ներեր» հոյակապ վէպ մըն է, արդի Սպանիոյ բարքերը ներկայացնե–լու տեսակէտէն : Մանաւանդ՝ աղջիկ–մայրերու դէմ եղած խաչակրութիւնը :

Այս գիրքը, գրական մրցանակի տիրա–նալէ առաջ, արգիլուած էր սպանական գրաքննութեան կողմէ :

Զարդան նոյնն է նաեւ բազմաթիւ ե–րիտասարդ գրողներու համար, որոնք կը ներկայացնէին վէրք մը,— քաղաքացիա–կան պատերազմի օրերէն մնացած : Գր–րագէտները պատերազմը կը նկատէին մեծագոյն չարիքը, որուն հետեւանքով քանդուած էր երկիրը : Վէպերով, պատ–մուածքներով, բանաստեղծութիւններով՝ Սպանացիները յոյս կը յայտնէին որ ստեղծուի ազգային միութիւն մը, ատե–լութիւնը մոռցուի : Միաժամանակ այս գրագէտները կ'անդրադառնային այն թշ–ուառութեան՝ որուն մէջ կ'ապրի ժողո–վուրդը :

Ուշագրաւ երեւոյթ մը, որ Ֆրանքոյի կառավարութիւնը սկսած է արտօնել նը–ման գործերու հրատարակութիւնը : Յա–ռաջդիմութիւնը այնքան զգալի է, որ «Ա–րեւը չի ներեր» վէպին հեղինակը կը ներ–կայացնէ նաեւ այն հոգեբանութիւնը՝ որ կը տիրէ Սպանիոյ մէջ, պատերազմէն ետք,— ամէն բանի մէջ համայնավարու–թիւն գտնելու եւ անկէ հեռու մնալու գա–ղափարը : Արդարեւ, բաւական քաջու–թիւն պէտք էր, գրելու համար յետագայ խօսակցութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ մեծ հողատէրի մը կնոջ եւ աղջկան միջեւ, ծովափին վրայ, ուր կը գտնուին նաեւ խեղճ մարդիկ .—

—Այս մարդիկը (խեղճերը) իրաւունք ու–նին սթափելու :

— Աղջիկս, համայնավարի մը պէս կը խօսիս :

— Մամա՛, կը կարծես թէ ամէն ինչ կը կարգադրուի՞, երբ համայնավար կ'ան–ուանես մէկը որ քու կարծիքդ չունի : Երբեմն մարդկային չես դուն, մամա... :

Ուշագրաւ գիրք մըն է նաեւ Ռիքարտօ Ֆերնանտէզ տը լաւ Ռէկերայի Զէնքերու ծանրութիւնը վէպը, որուն նիւթը առնուած է պատերազմի կեանքէն : Հեղի–նակը Ֆրանքոյական մըն է, բայց անիկա պատճառ մը չի նկատեր նկարագրելու համար անօթութիւնը, վախը, ցեխը, մլուկները, մահը՝ որ միշտ ներկայ է, զինուորները՝ որոնք յաճախ անձնասպան կ'ըլլան, կը խենթենան կամ իրենք զի–րենք կ'անդամահատեն՝ դժոխքէն ազա–տելու համար : Ֆրանքոյական է հեղինա–կը, բայց տակաւին չի կրնար բացատրել պատերազմին բուն իմաստը.— Ինչո՞ւ կը կռուին իրենք : Միաժամանակ՝ ոչ մէկ ատելութիւն անոնց հանդէպ, որ կը կռ–ուին իրենց դէմ : Վէպին հերոսը՝ Օկիս–թօ, երբ առաջին անգամ զէնքը ձեռք ա–ռաւ «տարօրինակ ախորժակ մը կը զգար, ճանչնալու, ապրելու համար «անիկա» : Անիկան... պատերազմն է, զոր կը նկա–րագրէ գրագէտը՝ իր բովանդակ սաստ–կութեամբ, այնքան, որ ռազմիկը այլեւ չուզեր տեսնել «անիկա» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ պատասխանեց Այզընհաուըրի յայտնելով թէ անհրաժեշտ է կարմիր Չինաստանի ճանաչումը եւ անոր անդամակցութիւնը ՄԱԿի։ Սակայն ՄԱԿի դիւանը եօթի դէմ 12 ձայնով եւ երկու ձեռնպահութեամբ մերժեց համայնավար Չինաստանը ընդունիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը Տըլըս յայտարարեց թէ կացութիւնը աւելի քան ծանրացած է Մայր Արեւելքի մէջ, յոյս յայտնելով որ պատերազմի վտանգը նուազի Վարշաւայի բանակցութիւններով։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու ութերորդ համագումարին բացումը կատարելով Վարչապետ Ատընաուըր մասնաւորապէս խօսեցաւ Գերմանիոյ վերամիացման մասին, մերժելով ընդունիլ Մոսկուայի առաջարկած «խաղաղութեան դաշինքը՝ երկու Գերմանիաներու միջեւ»։ Ատընաուըրի կարծիքով նման դաշինք մը չի կրնար գոյատեւել։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հանրապետութեան նախագահ Շամուն ժողովուրդին ուղղելով իր խօսքը, ըսաւ — «Քանի մը օրէն կը վերջանայ Նախագահի պաշտօնս եւ վերջին անգամ ըլլալով կը խօսիմ ձեզի նախագահական ապարանքէն, բայց ոչ ոք թող մտածէ, թէ հրաժեշտի խօսք մըն է որ կ'ընեմ. պիտի մնամ ձեզի հետ, միասին բաժնելու համար ձեր պայքարներն ու ուրախութիւնները. կը մնամ ձեզի հետ, որպէսզի Լիբանանը ազատութեան ու երջանկութեան երկիր մը դառնայ»։ Իսկ զօր. Շեհապ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները, նոր կառավարութիւնը կազմելու համար։

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետ Ֆանֆանի Ծերակոյտին առջեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, շեշտելով թէ Հռոմի կառավարութիւնը կ'աշխատի իրականացնել եւրոպական միութեան ծրագիրը, հաւատարիմ կը մնայ Ատլանտեան Ուխտին, զինաթափութեան խաղաղ լուծում մը գտնելու կողմնակից է եւ նպատակ չունի Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ միջնորդի դեր մը խաղալու։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ կռիւները կը շարունակուին. Օրանի եւ Ալժերուայի շրջաններուն մէջ պատահած բախումներուն ընթացքին 72 ըմբոստներ սպաննուեցան կամ զինաթափ եղան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարար Անտրէ Մալրօ, որ ճամբորդութիւն մը ըրած էր Մարթինիք, Կուատըլուփ եւ Կիւյան, այսօր՝ Կիրակի, կը վերադառնայ Փարիզ։

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը եօթներորդ անգամ ըլլալով ազդարարութիւն մը ըրաւ Միացեալ Նահանգներուն, զգուշացնելով զանոնք որ չնաւարկեն իր ազգային ջուրերուն մէջ։

ԱՆԳԼԻԱ հասաւ ամերիկեան առաջին հրթիռը՝ «Թոր», որ ունի քսան մեթր երկայնութիւն. ուղղակի Ամերիկայէն զրկուած է, օդի ճամբով։

ԱԼԺԷՐի ձայնասփիւռէն խօսելով Տեղեկատուութեան նախարար Սուսթել յայտարարեց թէ 1954էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ալժերիա ազատօրէն պիտի յայտնէ իր կարծիքը՝ Ֆրանսայի եւ իր ճակատագրին մասին։ Այս ձեւի պայքարին մէջ, աւելցուց նախարարը, երբ մարդ մը կ'ըլլայ՝ ուրիշ մը կուգայ պայքարելու համար իր տեղ, երբ ձայն մը լսէ՝ ուրիշներ լսելի կը դառնան։ Բայց երբեք կարելի պիտի չըլլայ լռեցնել Ֆրանսական Ալժերիոյ ձայնը։

ՆԵՎԱՏԱՅԻ մէջ Ամերիկացիները պայթեցուցին հիւլէական փոքր ռումբ մը, իսկ Քափ Քանավերալէն արձակեցին «Սնարք» հեռաւոր հրթիռ մը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դասընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանուհիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբեր ժամը 5ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ, Նոյեմբեր 16ին։

×

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 26ին, Ժօրժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց զրկուած *ծանուցումներուն*, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը։

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ զրկելու։

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ։

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն *«Յառաջ»*ի *Շէք* – *Փօսթալ*ի թիւին վրայ զրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ *«Յառաջ»*ի Շէք – Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն)։

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի զրկել *Մանտա – քարթով*։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Անդրէասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Անդրէասեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Բիւրակն Իշխանեան եւ զաւակները (Հայաստան), ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Խրիմեան, Այրի Տիկին Հերմինէ Խրիմեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խրիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Խրիմեան, զաւակները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 րիւ Ժան Կուժօն) իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կատոլոս Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին՝ Չորեքշաբթին։

Այն ծնողները որոնք զանազան պատճառներով իրենց զաւակները արձանագրել չեն տուած, կարող են նոյն օրը ներկայանալ ու արձանագրել տալ։

Աշակերտներ կ'ընդունուին եօթը տարեկանէն սկսեալ։

Վստահ ենք որ ծնողները պիտի չթերանան իրենց պարտականութեան մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կրթական Մարմին

×

Կաց. Խաչի Գոմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր երկուքին։ Դասաւանդութիւնք տեղի պիտի ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9 – 12 եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ 6 – 8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Մխիթիքի։ Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն օրը Հոկտեմբեր երկուքէն սկսեալ Սահակ – Մեսրոպ դպրոցին մէջ։

×

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին։

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն։

Հասցէ — 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին։

Ծնողներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, մայրենի լեզուին ուսուցման համար։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վէցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներունմէջ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

12 *Հոկտեմբեր* 1958 *ժամը* 2·30*ին*

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ։

×

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ — Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին 25 Սեպտեմբեր հինգշաբթիէն սկսեալ։

Կը խնդրուի ծնողներէն առաջնորդել իրենց զաւակները շրջաններու, թաղային դպրոցները արձանագրութեան համար։

Դիւան Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովի

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին։

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան։

COLLÈGE S. MOORAT

26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)

Tél. ; OBS. 18-28

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին կողմէ։

Կիրակի, Սեպտեմբեր 21, ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Վերամուտի առաջին այս հաւաքոյթին սիրով կը հրաւիրուին բոլոր բանակողները, ընկերներն ու համակիրները։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի վարչութիւնը վերամուտի առթիւ կազմակերպած է զինեձօն մը, իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար։ Այս Երեքշաբթի ժամը 8·30ին (23 Սեպտեմբեր) Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Երգչախումբին արձանագրուիլ փափաքողները, սիրով կը հրաւիրուին, մասնաւորաբար երիտասարդները որոնք կը հետաքրքրուին հայ երգով եւ երաժշտութեամբ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 23 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8300 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4101

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Հասաւ վերջապէս բախտորոշ Թուականը, — Սեպտեմբեր 23 :

Այսօր վերջին օրն է Քամիլ Շամունի նախագահութեան :

Վաղը պաշտօնի գլուխ պիտի անցնի իր յաջորդը՝ բանակի ընդհանուր հրամանատար զօրավար Ֆուատ Շէհապ՝ իբրեւ նախագահ Լիբանանի Հանրապետութեան :

Զորս ու կէս ամիս ահուսարսափի անախընթաց շրջան մը բոլորեց Լիբանան՝ աշխարհի ամէնէն խաղաղ երկիրը :

Շատ կանուխ է տակաւին քօղազերծելու համար բոլոր ծալքերը այս անօրինակ տագնապին, որ եղբայրասպան կռիւի բընոյթ ստացաւ առաջին օրէն իսկ :

Ապստամբութեան ղեկավարները կը յայտարարէին որ շարժումը ուղղուած է նախագահ Շամունի դէմ եւ կը պահանջէին անոր հրաժարումը՝ նախ քան օրինական շրջանին լրանալը :

Լիբանանի Սահմանադրութեան համաձայն, Հանրապետութեան նախագահը վերընտրելի չէ :

Շամունի հակառակորդները կը վախնային, որ անիկա խորհրդարանին միջոցաւ փոխել պիտի տայ այդ յօդուածը, որպէսզի ապահովէ իր վերընտրութիւնը :

Խորհրդարանին 66 անդամներէն 44ը իր կողմնակիցներն ըլլալով, նախագահը կրնար դիւրութեամբ հասնիլ իր նպատակին :

Արտաքին աշխարհին համար այս էր ընդդիմադիրներու ապստամբական շարժման դրդապատճառը :

Նախագահ Շամուն կը ներկայանար իբրեւ քաղաքական նոխազ :

Ըմբոստները զէնքը վար չդրին սակայն՝ երբ վարչապետ Սամի Սոլհ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Շամուն թեկնածու չէ նախագահութեան :

Զինաթափ չեղան նոյնիսկ երբ զօրավար Շէհապ նախագահ ընտրուեցաւ կողմերու համաձայնութեամբ :

Շարժման սկիզբէն իսկ Լիբանանի օրինաւոր կառավարութիւնը փաստերով հաստատեց, որ օտարի մատը կար Լիբանանի խռովութեանց մէջ : Տեղացի ընդդիմադիրները ամէն կարգի օժանդակութիւն կը ստանային դուրսէն :

Միացեալ Արաբ. Հանրապետութիւնը «դիտորդներ» ղրկեց Լիբանան՝ ստուգելու համար կառավարութեան ամբաստանութիւնը : Սակայն անոնք հնարաւորութիւն չունեցան հսկելու Լիբանանի սահմաններու ամբողջ երկայնքին :

Նախագահ Շամունի հակառակորդները չէին ներեր, որ անիկա յարած է «Այզընհաուըրի վարդապետութեան»՝ խախտելով «դրական չէզոքութեան» քաղաքականութիւնը : Քաղաքականութիւն՝ որ ի պատուի է արաբական աշխարհին մէջ :

Ծանր օրեր ապրեցաւ Լիբանան մանաւանդ Յուլիս 14ին, երբ իրաքեան յեղափոխութեան արձագանգները հասան Պէյրութ :

Ամերիկեան ուժերու անմիջական միջամտութիւնը նախախնամական դեր կատարեց : Լիբանան թատր չհանդիսացաւ «պետական հարուածի» մը, որով պիտի վտանգուէր իր անկախութիւնը :

Այժմ որ Քամիլ Շամուն կը դառնայ լիբանանեան պարզ քաղաքացի մը՝ իր յաջորդին յանձնելով անկախ երկիր մը, յուսալի է, որ կիրքերը բոլորովին խաղաղին եւ բնականոն կեանքը վերահաստատուի Միջերկրականի ափերուն վրայ :

Ամերիկեան զինուորները, որոնք տակաւին միջամտած չեն ներքին կռիւներուն, սկսած են քաշուիլ հեռանալ :

Վերջին զինուորը պիտի հեռանայ այն ատեն միայն՝ երբ այլեւս ոչ մէկ վտանգ սպառնայ Լիբանանի անկախութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԸ ԿՈԼ, ՍՈՒՍԹԷԼ, ՊԻՏՕ ԵՒ ՄԱԼՐՕ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Զօր. Տը Կոլ Շաբաթ օր սկսաւ իր ճամբորդութեան, գաւառի զանազան քաղաքները, հանրաքուէէն քանի մը օր առաջ, բացատրելու համար ժողովուրդին թէ ինչու «այո» պէտք է պատասխանեն՝ Կիրակի :

Շաբաթ առտու հասաւ Ռէն, ապա Պոռտօ, Կիրակի՝ Սթրազպուր եւ Լիլ : Ամէն քաղաքի մէջ Տը Կոլ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ : Զօրավարը չեշտեց թէ «այո» պատասխանել հանրաքուէին, կը նշանակէ «այո» պատասխանել Ֆրանսայի ապագային : Ռէնի մէջ վարչապետը արտայայտուեցաւ նաեւ Ալժերիոյ մասին եւ ըսաւ թէ ալժերիական խնդրին լուծումը երկար պիտի ըլլայ, եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար հակառակը կարծել : Մահմետականները, ըսաւ Տը Կոլ, մահմետականներ են. ինչ որ կարեւոր է այն է որ պէտք է Ալժերիացիներուն տրուին պատճառներ որպէսզի ինքզինքնին Ֆրանսացի զգան : Ասոր համար մեծ աշխատանք պէտք է կատարուի ստեղծելու համար իրական հաւասարութիւն մը, ընկերային ճիգ մը, մանաւանդ դպրոցական գետնի վրայ :

Համաձայն կարգ մը ունկնդիրներու զօրավարը ըսած կ'ըլլայ նաեւ թէ անկախութիւնը անկարելի է, բայց էնթեկրասիոնն ալ անկարելի է այն ձեւին մէջ որ կ'առաջարկուի :

Սթրազպուրի մէջ, Տը Կոլ կրկնեց իր ճառերուն գլխաւոր մասերը, մասնաւոր տեղ մը տալով Ալզասի մայրքաղաքին որ յատուկ յիշատակներով կապուած է իրեն :

Կիրակի կէսօրէ վերջ, Տը Կոլ հասաւ Լիլ : Հոն ալ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահած էր վարչապետին : Անգամ մը եւս զօրավարը կոչ բրաւ ժողովուրդին որ «այո» պատասխանէ Կիրակի օրուան հանրաքուէին :

Կիրակի իրիկուն Տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ : Նոյն օրը վերադարձան նաեւ Սուսթէլ եւ Պիտօ (Ալժերիայէն), Մալրօ (Կիւյանէն) :

× Առաջին անգամ ըլլալով Խրուշչեւ տեսակցութիւն մը շնորհած է «Փրաւտա»յին, Ֆրանսական Սահմանադրութեան մասին : Խ. Միութեան վարչապետը խստօրէն կը քննադատէ սահմանադրութիւնը, որ դուռ կը բանայ մենատիրութեան, կ'ոչնչացնէ խորհրդարանին դերը : Խրուշչեւ ծանրօրէն կը յարձակի նաեւ Կի Մոլէի վրայ եւ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ ընկերվարականներու բաժանումին առթիւ :

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՍՈԼՀ ԹՈՒՐՔԻԱ ԳՆԱՑ

Այսօր՝ երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 23, Զր. Շեհապ պիտի ներկայանայ Խորհրդարան եւ հաւատարմութիւնը յայտնելէ ետք պիտի պարզէ իր ծրագիրը :

Կացութիւնը միշտ շփոթ կը մնայ սակայն Պէյրութի մէջ :

Վարչապետ Սամի Սոլհ, առջի օր մեկնեցաւ Պոլիս, ուրկէ ղրկեց իր կառավարութեան հրաժարականը : Նոր կառավարութեան կազմութեան համար շաբաթներէ ի վեր շարունակուող բանակցութիւնները արդիւնքի մը չեն

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՑ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆԱՄԱԿԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԾԱՆՐ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

ՓԷՔԻՆ.— ՁԻՆԱԴԱԴԱՐ ՉԿԱՅ՝ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ՀԵՌԱՆԱՆ

Ուաշինկթըն – Մոսկուա դիւանագիտական յարաբերութիւններուն մէջ աննախընթաց դէպք մը պատահեցաւ առջի օր : Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան մէկ ներկայացուցիչը շաբաթ օր գնաց խորհրդային արտաքին նախարարութեան մօտ եւ «առաքողին վերադարձուց» Նախագահ Այզընհաուըրի ստացած վերջին նամակը՝ Խրուշչեւէն : Դիւանագիտական Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկա Կրեմլին կը վերադարձնէ Խ. Միութեան վարչապետին նամակը :

Այզընհաուըրի բանբերը յայտարարեց թէ խորհրդային նամակը «անհիմն մեղադրանքներ կ'ընէ եւ անընդունելի ըսպառնալիքներ կը պարունակէ» :

Սպիտակ Տան ներկայացուցիչը խիստ բառերով արտայայտուեցաւ Խ. Միութեան որդեգրած դիրքին մասին, շեշտելով թէ Մոսկուա ուժի ցուցադրութեան կը դիմէ, գոհացնելու համար համայնավար Չինաստանը.— Միացեալ Նահանգները կը նկատեն որ Խ. Միութեան տեսակէտը վտանգաւոր է... Խրուշչեւի յուշագիրը անընդունելի է, միջազգային սովորութիւններու տեսակէտէն. հետեւաբար՝ մերժուեցաւ ան եւ վերադարձուեցաւ Մոսկուա :

Երկուշաբթի օրուան բոլոր թերթերը իրենց Ա. էջերուն վրայ եւ մեծ խորագիրներով կը հաղորդեն այս լուրը : Նախագահ Այզընհաուըր ընդհանրապէս շափաւոր եւ մանաւանդ՝ շատ քաղաքավար մարդ մը կը նկատուի, բայց հետեւեալ պատճառները կը տրուին՝ իր առած քայլին համար.—

1.— Մոսկուա իր նամակին բնագիրը հրատարակեց, երբ տակաւին Ուաշինկթըն չէր ստացած զայն :

2.— Խրուշչեւ իր նամակին մէջ բացէ ի բաց եւ պատշաճութիւնները չյարգելով կը գրէ թէ Այզընհաուըր «չէ հասկցած իր նախորդ նամակին պարունակութիւնը» եւ կասկածամտութեամբ կը խօսի Ամերիկայի Նախագահին խաղաղասիրական նըպատակներուն շուրջ :

3.— Խրուշչեւ կը գրէ թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ Տըլլըս ազդեցութիւն կը գործէ Այզընհաուըրի վրայ, — ինչ որ հաճելի չէ թուած Մ. Նահանգներու Նախագահին :

Այսուհանդերձ, Ուաշինկթըն իր կարգին «անքաղաքավարական» միջոցի դիմեց՝ գլխաւորապէս չինական հարցին համար : Ամերիկա քանիցս յայտարարեց, թէ Խ. Միութիւնը թոյլ պէտք չէ տայ որ համայնավար Չինաստան խաղաղութիւնը վտանգէ եւ զինադադար առաջարկեց Ֆորմոզայի շրջանին մէջ : Բայց Խրուշչեւ աչքի առջեւ ունենալով արեւմտեան դաշնակիցներու շրջանակին մէջ ամերիկեան քաղաքականութեան ոչ – ժողովրդական բնոյթը, փորձեց առիթէն օգտուիլ եւ սպառնալիքներով խօսիլ՝ Միացեալ Նահանգները Արեւմուտքէն անջատելու մըտադրութեամբ :

Խրուշչեւ իր նամակին մէջ կը գրէր.— «Եթէ Ամերիկա անմիջապէս չհեռացնէ Ֆորմոզայի իր ուժերը՝ համայնավար Չինաստան ուրիշ ելք պիտի չունենայ՝ եթէ ոչ արտաքսել զանոնք...», աւելցնելով թէ Չինաստանի վրայ ըլլալիք որեւէ յարձակում Մոսկուա պիտի նկատէ իրեն դէմ յայտարարուած պատերազմ եւ հիւլէական յարձակումին պիտի պատասխանէ հիւլէական հակայարձակումով :

Գալով Վարշաւայի չինեւամերիկեան բանակցութիւններուն՝ համայնավարները կը յայտարարեն թէ Միացեալ Նահանգները համաձայնութիւն մը գոյացնելու նպատակ չունին : Իսկ Չինաստանի Արտաքին նախարար Չէն Եի մերժեց Տըլլըսի առաջարկած զինադադարը, աւելցնելով թէ տագնապը պիտի չլուծուի՝ այնքան ատեն որ ամերիկեան ուժերը չեն հեռացած Ֆորմոզայէն ու Քեմոյ եւ Մացու կղզիները չեն «ազատագրուած» :

Կը կարծուի թէ Ուաշինկթըն չինական հարցը պիտի տանի ՄԱԿին, ինչ որ անել կացութիւն մը կրնայ ստեղծել : Այսուհանդերձ քաղաքական մթնոլորտը չափէն աւելի ծանրացած կը նկատուի եւ Ուաշինկթըն – Մոսկուա յարաբերութիւնները կրնան սաստկանալ, մէկ օրէն միւսը :

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը անդրադառնալով Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ Մոսկուա վերադարձուած Խրուշչեւի նամակին, կը յայտարարէ թէ աւելի փաստ մըն է, որ Միացեալ Նահանգները կը մերժեն լսել տրամաբանութեան ձայնը, աւելցնելով թէ անոնք նոր օրինակ մը կու տան՝ ներկայ կացութիւնը շարունակելու եւ խաղաղութիւնը վտանգելու իրենց քաղաքականութեան :

ՕՐԷ ՕՐ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ...

Տարիէն աւելի է որ թուրք կառավարութիւնը Պոլիսը գեղեցկացնելու ... կը ձգտի. եւ անդադար կը քանդէ մինչեւ իսկ պատմական եկեղեցիներ եւ թերեւս մզկիթներ : Խնդիրը երբ քանդելու մասին է, դժուար է զանազանել օգտակարը՝ վընասակարէն, պատմականը՝ սովորականէն : Անշուշտ մեր խօսքը Պոլսոյ քաղաքապետութեան կամ էնկիւրիի կառավարութեան համար է :

Բայց տեսէք թէ ի՛նչեր կրնան պատահիլ այդ քանդիչ ուժը սանձելու ? համար : Մարդիկ կ'որոշեն, կը գնահատեն եւ կը խոստանան ալ ,շէնքերուն տէրերուն հատուցում ընել, ընել, թուղթի վրայ...

Չեմ գիտեր ինչպէս կ'ըլլայ, վճարելու թուականները կը մօտենան եւ կը տեսնեն որ երեք հարիւր միլիոն թրք. ոսկի պէտք է գտնէ գործը մասամբ կարգադրելու համար կամ երեք հարիւր միլիոն, քանդումը շարունակելու համար : Պետական եւ պաշտօնական սակով երեսուն միլիառ ֆրանք կ'ընէ :

Զարմանալի բան որ նոր «վարչըք» մը չեն սարքեր. կամ հայ, յոյն եւ հրեայ հայրենակիցները գործի չեն լծեր այլ կը մտածեն դադրեցնել փլըզումները եւ շինութիւնները : Մենք չենք ըսեր, Պոլսոյ թերթերն են :

Առ այժմ վոսփորի քացուհին աւերակներու մէջ նստած կը խորհի այս դըժուարին վիճակէն դուրս ելլելու մասին : Գիտեմ ինչ պիտի ըսէք այդ մտահոգութիւնները փարատելու համար. «Օնքլը Սամը» ողջ ըլլայ, տոլա՞ր կը պակսի, արդէն որո՞ւ վրայ յոյս դնելով սկսուած էին այդ բարենորոգումներուն : Ես, դուն, ան, բայց երբեք *մենք* այսինքն *քաջա՞րի, շինարա՞ր և աղնուակա՞ն* թուրքը չէր որ պիտի շինէր, անոր գործը չէ այդ համեստ աշխատանքը, ան կը քանդէ, դուն պիտի շինես : Հօրեղբայր Սամը տակաւին չգիտեր այս մանրամասնութիւնները, բայց ինչո՞ւ չի հարցներ Հայուն, Յոյնին կամ Հրեային :

ՆՈՃԻ

/.

ԱՐԱՐԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ա. վաշտը շարժման անցաւ Հազարապետ Ժոլիի ղեկավարութեամբ: Լեգէոնականները, աւելի քան երբեք խանդավառ եւ յանդուգն, ականջ չէին տար Հազարապետին խոհեմութեան հրահանգներուն, այն աստիճան որ Հազարապետը, ատրճանակը ձեռքին, ստիպուեցաւ ըսպառնալ անհամբերներուն: Հազարապետը, քննելով կացութիւնը, կռահեց որ ապարդիւն պիտի ըլլար յառաջխաղացման որեւէ փորձ, եւ լաւագոյն պարագային՝ շատ քիչերը պիտի հասնէին մինչեւ թշնամիին դիրքը: Հեռախօսով Լեգէոնի ընդապետէն պահանջեց, որ Արարան հրետանիի ռմբակոծութեան տակ առնուի, եթէ կարելի չէ մխարձակ՝ գէթ բուական խիստ, ստիպելու համար պաշտպանները ապաւէն փնտռելու եւ իրենց կրակը ընդհատելու կամ դանդաղեցնելու: Հազարապետ Ժոլիին խօսքին հանդէպ դժուար էր զսնցառութեամբ վերաբերուիլ: Ֆրանսական ճակատին վրայ քաջութեան եւ փորձառութեան ըսքանչելի փաստեր տուած էր, ինչպէս կը վկայէին իր բազմաթիւ շքանշանները եւ ստացած վէրքերը: Իրեն մէկ ժամ յապաղման միջոց տրուեցաւ եւ իր պահանջը հաղորդուեցաւ անգլիական հրամանատարութեան: Ժամը լրացաւ առանց դրական պատասխանի: Հազարապետը պնդեց իր պահանջին վրայ եւ այսպէս 2 – 3 անգամ յաջորդական ժամանակամիջոցներ տրուեցան: Սակայն երկուստեք հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր:

Կէս օր հասաւ: Դաժանօրէն կիզիչ արեւ մը կը հրդեհէր ռազմադաշտն ու ռազմիկները: Սաստիկ ծարաւը ամէն վըտանգ կը մոռցնէր:

Լեգէոնի ընդապետ, Ռոմիէօ, մէկ կողմէ Հազարապետ Ժոլիի յամառ պահանջին եւ միւս կողմէ հրամանատարութեան խըրթանումներու միջեւ իբր լուծում՝ առաջարկեց որ ինքն անձամբ Ա. վաշտին գլուխն անցնի: Բայց կրկին ստասողական հրահանգ ստացաւ: Արդարեւ այլ ճակատամասերէն հասնող լուրերը նոր տուեալներ կը բերէին ժամ առ ժամ:

Ձախակողմի անգլիական յարձակումը, մանաւանդ ծովեզերքի շրջանին մէջ, ուր եւ է դիմադրութեան չէր հանդիպած: Թրքական ութերորդ բանակը առաջին վայրկեանին իսկ աներեւակայելի խառնակութեամբ փախուստի դիմած էր: Չորս տարի վերջ, Լիման Ֆոն Զանտերս կը գրէ (էջ 320) — «Մինչեւ այժմ 7րդ զօրաբաժնի եւ իրեն յարակից քսաներորդ զօրաբաժնի երկու հետեւակ գունդերուն տրաղ եւ ամբողջական փլուզումին գոհացուցիչ բացատրութիւն չէ գտնուած ...: Անոնք Սեպտեմբեր 19ին, երկու ժամուան անընդհատ կրակէ մը ետքը, բացարձակապէս ցնդեցան, մինչ թշնամիին հետեւակները իրենց յարձակումը չէին նոյն իսկ սկսած: Կռուելու կամք չէր մնացած իրենց: Նահանջի ընթացքին այդ զօրաբաժնէն ոչ մէկ սպայ եւ ոչ մէկ հատուած նշմարեցի »:

Զօրավար Ալէնպի այդպէս ստեղծուած լայն բացուածքին մէջ յառաջ նետեց արդէն պատրաստ կեցած իր ձիաւոր եւ մեքենաշարժ կազմութիւնները, որոնք, արագընթաց եւ գրեթէ անարգել, խորապէս թափանցեցին դէպի հիւսիս, ճանապարհին գերելով Թրքական բանակի յապաղած թափթփուքները: Քանի մը տասնեակ քիլոմեթր անդին, կատարեցին դէպ ի արեւելք թեքում մը, թշնամիին կեդրոնին նահանջը կտրելու համար:

Գիշերը վրայ հասաւ: Շնորհիւ մութին՝ Լեգէոնը վերսկսաւ իր յարձակումը եւ վերջնական խոյանքով մը հասաւ Արարայի գագաթը: Գերմանացիք, երկու կրակի վտանգին մէջ, հազիւ փախուստ էին տուած, լքելով մեծաքանակ ռազմամթերք: Լեգէոնին հրամայուեցաւ պահակ կենալ Արարային վրայ:

Լոյսը ծագեցաւ: Իրապէս գրեթէ անառիկ դիրք մըն է եղեր Արարան: Բնականօրէն դժուարամատչելի էր եւ իր բարձունքէն դիտողին աչքէն չէր կրնար վըրիպիլ ամենաչնչին շարժումը մինչեւ հեռաւոր շրջակայքը: Պարպուած փամփուշտներու ահագին կոյտեր վկաներն էին գերմանական գնդացիրներու կրակին կատաղի եւ երկարատեւ սաստկութեան: Հակադրուած ըլլալով ճակատի ամենազօրաւոր, փորձառու եւ հաստատակամ հակառակորդին՝ Լեգէոնը ամբողջ դաշնակից բանակին ամենածանր կորուստներն ունեցած էր:

Ցերեկին հրամանատարութիւնը ետ քաշեց Լեգէոնը դէպի իր նախկին դիրքերը: Տեղի ունեցաւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած զինուորներուն յուղիչ թաղումը: Բարձր հրամանատարներու կամ դիւանագէտներու պաշտօնական գովեստի հեռագիրներէն աւելի յատկանշական էր, այդ օրերուն, Լեգէոնի Ֆրանսացի սպաներու եւ ենթասպաներու խանդավառութիւնը եւ հիացումը հայ զինուորին քաջութեան եւ անձնազոհութեան նկատմամբ:

Մի քանի օրուան անհրաժեշտ վերակազմութենէ ետքը, կրկին Լեգէոնը ճամբայ ելաւ, իր կարգին, մասնակցելու համար ջախջախուած Թրքական բանակին հետապնդման: Գ. վաշտը, որ Կիպրոս էր մնացած, ուղղակի ծովու ճամբով փոխադրուեցաւ Պէյրութ, ուր համախմբուեցաւ ամբողջ Լեգէոնը: Եւ Դեկտեմբերին գրաւեց Կիլիկիան:

Կրնար կարծուիլ թէ Արարայի յաղթութիւնը վերջակէտ կը դնէր Լեգէոնի պատերազմական գործունէութեան: Ճակատագիրը այլապէս տրամադրեց: Արարան սկիզբ մըն էր: Լեգէոնին վիճակուած էր յետագային լայն բաժին մը ունենալ Հիւսիսային Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ երկարատեւ կռիւներուն մէջ, յաճախ եղերական պայմաններու մատնուած, որոնք սակայն անեղծ ձգեցին լեգէոնականներու քաջասրտութիւնը: Կորուստներուն թիւը քառապատիկն անցաւ, բաղդատմամբ Արարային վրայ կրած կորուստին: Աւելի քան հարիւր լեգէոնականներ կը հանգչին — եթէ կը հանգչին ... — քով քովի մօտաւորապէս չորս հազար Ֆրանսական զինուորներու, այն հողին մէջ՝ զոր ազատագրելու կոչուած էին եւ զոր անտարբեր կամ շահագէտ միջազգային քաղաքականութիւնը վերադարձուց դարաւոր հարստահարիչներուն:

×

Քիփլինկ, անգլիացի մեծ վիպագիրը, առաջին աշխարհամարտին՝ Առթուայի ճակատին վրայ ինկած իր որդւոյն գերեզմանին վրայ փորագրել տուաւ հետեւեալ տապանագիրը —

Անցորդ, գնա՛ ըսէ ազատ աշխարհին
թէ մեռանք հոս ենք, որովհետեւ սուտ խօսեցան մեզի:

ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա Ղ Ը

Բ.

ԱՂԸ ԲԱՐԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Աղին մասին կան ասացուածքներ, առածներ, նոյնիսկ ... նախապաշարումներ, որոնք կուգան հինէն, շատ հինէն, յատուկ՝ բոլոր ժողովուրդներուն: Կը թուի թէ ամէնէն աւելի անգլերէն լեզուն է որ բազմաթիւ ասացուածքներ հիւսած է աղ բառով, մեծ մասամբ նոր: Հայ լեզուն եւս ճոխ է այս տեսակէտով:

1. Աղաման կը կոչուի այն փոսիկը, որ կը ձեւանայ վզին տակ՝ անրակ անուն ոսկորներու վերեւ: 2. Աղի ծիծ կը կոչուի մայրական ստինքը, երբ երախան կը ծծէ՝ մօրը յղութեան շրջանին: 3. Աղաբլիթ կը կոչուի բաղարջ մը, յատկապէս աղի պատրաստուած, զոր հայ աղջիկները եւ տղաքը կ'ուտեն Ս. Սարգիսի պահքի շաբթուան մէջ՝ Ուրբաթ երեկոյ եւ կը պառկին առանց ջուր խմելու, այն հաւատքով թէ ով որ, երազին մէջ, ջուր տայ իրենց՝ ծարաւը անցընելու համար, այն է իրենց նշանածը, (Մուշի մէջ աղաբլիթը կը կոչուի շօռկուկուտ): 4. Աղպէտ կը կոչուի այն պահեցողութիւնը, որ կը կատարուի բժշկական հրահանգով՝ ըստ հիւանդութեան, Ֆրանսերէն՝ ռէժիմ, Թուրքերէն՝ փէհրիզ: 5. Աղի խոտ կը կոչուի կամ աղի բանջար՝ հացխոտը(*): 6. Աղահատիկ կը կոչուի, ըստ Պլինիոսի, այն արատը, որ կը տեսնուի թանկագին քարերու մէջ, այլ անուամբ՝ ջուր: 7. Աղագիր կը կոչուի այն որ թագաւորին մատուցուելիք կերակուրը կ'ուտէր ի ներկայութեան թագաւորին (ապահովութիւն տալու համար թէ թոյն դրուած չէ), հրամցնելու ճիշդ պահուն:

8. Աղաձայն (**) կը կոչուի այն աղաղակը, զոր հովիւները կը հանեն՝ ա՛ղ, ա՛ղ կանչելով, որպէսզի ոչխարները լսեն ու հաւաքուին աղ ծծելու համար, մարգագետիններուն մէջ ճարակած ժամանակ: 9. Աղահում կը նշանակէ կեսեփ: 10. Աղի ուխտ կը կոչուի դաշինք մը՝ աղը մատանիով կնքելու եղանակաւ, ինչպէս կատարեց Շապուհ, «Ետ բերել՝ ըստ օրինացն հաւատարիմ երդմանց թագաւորութեանն Պարսից՝ աղ, կնքել վարազ նըկարագիր մատանեաւ» (Բուզ. Դ. 53), — աղով դաշինք կնքելու այս ձեւը ծանօթ էր նաեւ Իսրայէլացւոց (Բ. Մնաց. ԺԳ. 5), բայց ոչ հայկական կամ պարսկական ձեւով: 11. Աղուհացը եւս կը նշանակէ, որքան աղքատիկ ճաշ, նաեւ պահեցողութիւն, նոյնքան ուխտ կամ նշան բարեկամութեան, — ասկէ՝ առածը. «աղուհաց՝ սիրտը բաց», իսկ ով որ դրժէ բարեկամութեան նոյն ուխտը՝ կը կոչուի աղուփոխ (աղադրուժ ըսելու ձեւով): 12. Աղամաղ կը կոչուի գիւղական ուտելիք մը, Աւագ Հինգշաբթի օրուան յատուկ, որ կը պատրաստուի այս ձեւով. — Սմբուկին կեղեւները կը հանեն, կը չորցնեն, կը մանրեն, կը խաշեն, յետոյ վրան կը ցանեն աղ, պղպեղ ու սոխ: 13. Աղահմայութիւն կը կոչուին աղով կախարդական արարողութիւնները եւ գուշակութիւնները, — աղալորող կը կոչուի այն որ աղի վրայ կախարդական աղօթք—

(*) Այս բոյսին ինքնութեան մասին երկար վիճաբանութիւններ կատարուած են: Ըստ մատենագրական հին վկայութեանց՝ աղի բանջարը (գրուած է նաեւ աղուտ բանջար) հացխոտն է, որ «իբրեւ զհաց յագեցուցանէ զուտողն» եւ է, ըստ նոյն վկայութեանց, «ադիմայ» կամ «խարշափուն»: Արդ, այս վերջին բառը գործածուած է առաջին անգամ Յոբի գրքին մէջ (Գլ. Լ. 4): Վանական կը գրէ. — «Բանջար աղէհամ, որ յուտելն լցուցանէ զտեղի հացի», անշուշտ ատոր համար եւ հացխոտ կոչուած: Նորայր Բիւզանդացի, ամէն մեղք նետելով Ալիշանի վրայ յանիրաւի, կը փորձէ յունարէն ադիմայ բառը զուգել թարգ բառին հետ, սրբագրելով՝ ալիմոս եւ ոչ թէ էլիմոս = Ղորեկ, կամ ալիմա = հովուի փող: Ճիշդ է թէ շփոթութիւն մը կայ, բայց դարերէն կուգայ՝ ամէն ժողովուրդի եւ լեզուի յատուկ, — ա՞յ, օրինակ, հացխոտ կոչուած է նաեւ փրփրեմը, միւս կողմէ՝ թուրքերէն լեզուի մէջ «աղի խոտ» կը կոչուի սիսեռը, ինչպէս ծորենին՝ « հովիւի աղամանն » կամ « կնոջ աղամանը »:

(**) Հին է հովուական այս սովորութիւնը, ինչպէս կը վկայէ հետեւեալ պատառիկը.

Այլ որպէս հոտ հովուապետին՝
Ցաղն երկնային գրոհ տային:

ՇՆՈՐՀԱԼԻ
(Ողբ Եդեսիոյ)

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ 59

Եթէ հարկ ըլլայ՝ Սահմանադրական Կոմիտէն վճիռներ կ'արձակէ երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու ընտրութեան կանոնաւորութեան մասին:

ՅՕԴՈՒԱԾ 60

Սահմանադրական Կոմիտէն կը հսկէ հանրաքուէի գործողութեանց կանոնաւորութեան եւ կը յայտարարէ արդիւնքները:

ՅՕԴՈՒԱԾ 61

Կանոնագրային օրէնքները՝ իրենց հըրատարակութենէն առաջ եւ խորհրդարանական ժողովներու կանոնները՝ իրենց գործադրութենէն առաջ, պէտք է ներկայացուին Սահմանադրական Կոմիտէին որ կը յայտնէ թէ համապատասխան են Սահմանադրութեան թէ ոչ:

Նոյն նպատակով, օրէնքները իրենց հըրապարակումէն առաջ կրնան յանձնուիլ Սահմանադրական Կոմիտէին, Հանրապետութեան Նախագահին, Վարչապետին՝ մէկ կամ միւս ժողովին նախագահին կողմէ:

Վերի երկու պարբերութեանց նախատեսած պարագաներուն մէջ Սահմանադրական Կոմիտէն մէկ ամսուան ընթացքին, պէտք է իր վճիռը արձակէ:

Սակայն, կառավարութեան դիմումին վրայ ստիպողական պարագային՝ այս պայմանաժամը ութ օրուան կը զեղչուի:

ՅՕԴՈՒԱԾ 62

Ոչ – Սահմանադրական յայտարարուած յօդուած մը ոչ կրնայ հռչակուիլ ոչ ալ գործադրուիլ:

Սահմանադրական կոմիտէին որոշումները վերաքննելու որեւէ դիմում չի կրնար ըլլալ:

Անոնք կը պարտադրուին հանրային իշխանութեանց եւ վարչական կամ իրաւարարական բոլոր իշխանութեանց:

ՅՕԴՈՒԱԾ 63

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ Սահմանադրական կոմիտէին կազմակերպչական կանոնները եւ աշխատելու եղանակը:

ԳԼՈՒԽ Ը.

ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ 64

Հանրապետութեան նախագահը դատական իշխանութեան երաշխաւորն է:

Իրեն կ'օժանդակէ Ատենակալութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը.

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ ատենակալներուն կանոնագիրը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 65

Դատական մարմնին Բարձրագոյն Խորհուրդին կը նախագահէ Հանրապետութեան Նախագահը:

Արդարութեան նախարարը իրաւական փոխ – նախագահն է: Կրնայ փոխարինել Հանրապետութեան Նախագահը:

Բարձրագոյն Խորհուրդը ասկէ զատ 9 անդամ ունի նշանակուած Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ կանոնագրային օրէնքով ճշդուած պայմաններուն տակ:

Դատական Բարձրագոյն Խորհուրդը առաջարկներ կ'ընէ վճռաբեկ ատեանի դատաւորներու նշանակումին համար ինչպէս նաեւ Վերաքննիչ Ատեանի առաջին նախագահներու նշանակումին: Արդարութեան Նախարարին առաջարկներուն վրայ իր կարծիքը կուտայ նաեւ միւս ատենակալներու նշանակումին: Իր կարծիքը կ'առնուի նաեւ ներումներու առթիւ կանոնագրային օրէնքին ճշդած պայմաններուն տակ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 66

Ոչ ոք կրնայ քմահաճաբար բանտարկուիլ:

Դատական իշխանութիւնը, իբրեւ երաշխաւորը վերոյիշեալ պարագային, կ'ապահովէ — օրէնքին սահմանած տրամադրութեանց համաձայն — այս ըսկզբունքին յարգանքը:

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ 67

Հաստատուած է արդարութեան Բարձրագոյն Ատեան մը: Կազմուած է իրենց մէջէն, Ազգ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն ընտրուած անդամներով եւ հաւասար թիւով: Իր նախագահը կ'ընտրէ իր անդամներէն:

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ բարձրագոյն ատեանի կազմը, գործունէութեան կանոնները:

ՅՕԴՈՒԱԾ 68

Հանրապետութեան Նախագահը իր գործունէութեան պատասխանատու է միայն մեծ դաւաճանութեան մը պարագային: Կրնայ ամբաստանուիլ միայն՝ եթէ երկու ժողովները նմանօրինակ քուէարկութեամբ մը եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ վճռեն: Կը դատուի Արդարութեան Բարձրագոյն Ատեանին կողմէ:

(7 Շար.)

ներ կը կարդայ՝ չար աչքերու դէմ պաշտպանելու համար ։

Ժողովրդական ասացուածքներ.— «Աղն է կերեր մատաղը», բարեկամութիւնը պահելու համար՝ լռել ընկերոջ յանցանքին դիմաց ։ «Աղուհացով մարդ է», հիւրասէր է ։ «Կամ աղն է պակաս, կամ մաղը», թափթփած ու մոռացկոտ ։ «Աղը հանել», չափը անցնել, պատշաճութեան սահմանէն դուրս ելլել ։ «Աղի», սուղ ։ «Աղ», համ կամ ճաշակ որ կը փնտռուի սրամտութեանց մէջ ։ «Աղի խօսքեր», դառն, կծու եւ վիրաւորիչ ։ Լատին հեղինակ մը, Պղոտոս, նշանաւոր է իր գրութիւններով, որոնց մէջ «թանձր աղ» է գործածած,— ակնարկ՝ բաց խօսքերուն եւ հայհոյութեանց ։ «Աղը չոր», հարուստ, անկարօտ ։ «Աղ առնուլ», սեղանակից ըլլալ ։ «Աղի մտնել», խմաստը փնճելի ըստ իս (Եզեկ. ԽԶ. 11) ։ «Աղ ցանել», ամուլ դարձնել ։ «Աղեմ որ չհոտիս», ողջմտութիւնը ծաղրել ։

ԱՂԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Եգիպտացիները, կը գրէ Շարլ Ժէրեպէ, բարեւելու համար կը գործածեն այս տարազը. «կը քրտնի՞ք» (***) ։ Երբ ժողովուրդներու բարեւի տարազներուն իմաստը քննէք, պիտի գտնէք հետաքրքրութիւն մը, որ կը մատնէ երկրին գլխաւոր մտահոգութիւնը ։ Ֆրանսացիները կ'ըսեն. «Քոմա՞ն վու փորթէ – վու», հայերէն՝ «ցի՞նչ կայք», բառացի՝ «դուք ի՞նչպէս կը տանիք ձեզ» ։ Բացատրութիւնը կը թողում ձեզի ։ Գալով Եգիպտացիներուն՝ քրտնիլը նշան է առողջութեան եւ երկրին մէջ աղը շատ կը գործածուի քրտնելու համար ։

Եթովպիոյ մէջ, գաւառներ կան ուր բնակչութիւնը աղքարէ սալեր կամ պլանկիտներ կը գործածէ իբրեւ դրամ,— մէկ ոտք մեծութիւն ունի աղի այդ կտորը, տափակ եւ երկար, ու կը կոչուի ամուլի ։

Կարգ մը երկիրներու մէջ՝ խոհարարները աղը կը գործածեն հրահրելու, արծարծելու համար կրակը՝ երբ մարելու մօտ է,— ափ մը աղ կը նետեն, ու քանի կը ճարճատի աղը, այնքան կը բորբոքի կրակը ։ Աղը փքացի դեր կը կատարէ՝ ճայթելու ժամանակ, ու մանաւանդ աւելի ջերմութիւն կը պատճառէ ։

Քոլոմպիոյ մէջ, միջցեղային կռիւներու ընթացքին, ան որ կը հերոսանայ բռպաննելով թշնամին, վերադարձին, մուրով կը ծեփէ իր երեսը, սրբէզրի զոհին հոգին հետապնդելով զինք՝ չկարենայ կուրցնել,— 16 օր, երեսը մուրով պատած, ոչ կրնայ խօսիլ կնոջը հետ, ոչ կրնայ կրակին նայիլ, ոչ ալ դպչիլ աղի ։

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

(Վերջը յաջորդով)

(***) Չինաստանի մէջ բարեւը կը թարգմանուի. «Բրինձ կերա՞ր» ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹՈԼՍԹՈՅԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ

Խ. Միութեան Պետական Հրատարակչութիւնը վերջերս լոյս ընծայեց Լէոն Թոլսթոյի ամբողջական երկերուն 90րդ եւ վերջին հատորը ։

Տարիներէ ի վեր ձեռնարկուած էր այս գործին հրատարակութեան, որուն վրայ կ'աշխատէր պատմաբաններու եւ գրական քննադատներու խումբ մը ։ Պատկառելի գործ մը,— ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ»ի ռուսագէտ աշխատակիցը՝ Անտրէ Փիէր,— որ ռուսական մշակոյթին պարծանքը կարելի է համարել ։

Առաջին անգամ ըլլալով յաջողած են մէկ հրատարակութեան մէջ համախմբել ոչ միայն հեղինակին բոլոր գործերը, այլեւ անոնց փոփոխակները, Թոլսթոյի կողմէ կատարուած սրբագրութիւններով ։

Ուշագրաւ պարագայ մը, որովհետեւ մեծ գրագէտը համբաւաւոր է իր կատարած... սրբագրութիւններով ։ Վէպեր, թատերգութիւններ, պատմուածքներ եւ փիլիսոփայական տեսութիւններ բազմիցս փոփոխութեանց ենթարկուած են իր գրիչին տակ ։ Նոյնիսկ, երբ կը տիրապետէր իր արուեստին վրայ, կը յայտարարէր թէ իր սկզբունքն է «չաճապարել՝ գրելու համար, չյոգնիլ սրբագրելէ, տասը անգամ, քսան անգամ փոխել նոյն գրութիւնը» ։ Ծանօթ է արդէն, որ «Խաւարին ուժը» իր թատերգութիւնը ունեցած է հօթը տարբեր խմբագրութիւններ ։ «Քրէօցերի սոնաթ»ը փոխուած է ինը անգամ, «Յարութիւն»ը՝ վեց անգամ ։ Գալով իր գլուխ – գործոցին՝ «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» հինգ տարի աշխատած է ողի ի բուն եւ բնագրին գրեթէ իւրաքանչիւր էջը լի է սրբագրութիւններով, յաւելումներով եւ յապաւումներով ։ Վերջնական բնագրին եւ փոփոխակներուն բաղդատութիւնը ցոյց կուտայ իր տաղանդին տարրալուծարանը, ուր թափանցելով ընթերցողը մօտէն կրնայ ծանօթանալ գրագէտին գաղափարներուն դարգացման եղանակին, հետեւիլ այն ճամբային՝ ուրկէ կ'անցնին այդ գաղափարները, իրենց վերջնական եւ լաւագոյն կաղապարին մէջ մտնելու համար ։

Հսկայական այս հրատարակութիւնը կը պարունակէ նաեւ երկու հետաքրքրական բաժիններ.— Թոլստոյի անտիպ եւ անաւարտ գործերը, որոնք ձեռագիր վիճակի մէջ պահուած էին, ինչպէս նաեւ 1847 – 1910 հեղինակին օրագրութիւնները, որոնք լեցուցած են 13 հատոր ։ Արժէքաւոր հանք մը՝ հեղինակին կենսագրութեամբ զբաղողներուն համար ։ Առաջին անգամ ըլլալով հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է նաեւ Թոլստոյի ամբողջական նամակագրութիւնը, որ կը գրաւէ 31 հատոր, ինը հազար նամակներ, որոնց կէսը չէր հրատարակուած ցարդ ։ Այս նամակները չահեկան են անոր համար, որ հեղինակը կապ ունէր ընկերային բոլոր հոսանքներու պատկանող մարդոց եւ մասնաւորապէս օտարներու հետ ։

Խորհրդային Սովիէթսքայա Քուլթուրա թերթը կը գրէ թէ այդ նամակները կը վերաբերին արուեստի եւ գրագէտի դերին, անգամ մը եւս հաստատելով թէ «Աննա Քարենինա»յի հեղինակը, որ մինչեւ վերջին օրը համոզուած հակառակորդ մըն էր ձեւապաշտութեան եւ գեղապաշտութեան, իրեն համար՝ արուեստին նպատակն էր ծառայել ժողովուրդին, պաշտպանել զանգուածներու շահը ։ «Այն պահուն՝ երբ արուեստը կը դադրի ժողովուրդին արուեստը ըլլալէ եւ կը դառնայ հարուստ մարդոց փոքր դասակարգին արուեստը,— կը գրէր ան,— կը դադրի անհրաժեշտ եւ կարեւոր բան մը ըլլալէ, պարապ զուարճութիւն մը դառնալով» ։

Թոլստոյի արտայայտութեան եղանակը առնուած էր ժողովուրդին գործածած լեզուէն. կը գրէր ժողովրդական լեզուով ։ Մինչեւ հաւատարիմ մնաց «ժողովրդաւարութեան եւ իրապաշտութեան իր սկզբունքին» ։

Խ. Միութիւնը իր տիրապետութեան տակ գտնուող բոլոր երկիրներուն մէջ թարգմանել տուած է Թոլստոյի գործերը ժողովրդական հրատարակութեամբ, [illegible] միլիոն տպաքանակով եւ 81 լեզուներով հրատարակուած են Լէոն Թոլսթոյի գրութիւնները ։

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ռումանիոյ մէջ մեծ համբաւի տիրացած է հայ քանդակագործ մը՝ Հ. Թորոսեան ։

Ծնած՝ 1904ին, Պուլկարիոյ Ռուսէ քաղաքին մէջ, իր նախնական ուսումը հայկական վարժարանի մէջ առնելէ ետք, Հ. Թորոսեան 1919ին գացած է Ռումանիա ։ 1926 – 1933ին Պուքրէշի Գեղարուեստից վարժարանին մէջ ռումէն յայտնի քանդակագործներու խնամքին տակ իր արուեստը կատարելագործելէ յետոյ, մասնակցած է պետական բոլոր ցուցահանդէսներուն եւ յուշարձաններու մրցումներուն, ուշադրութիւն գրաւելով ։ Վերջին քսան տարիներու ընթացքին, տուած է անհատական բազմաթիւ ցուցահանդէսներ ։

Բնորոշելու համար Թորոսեանի արուեստը, պէտք է ըսել, որ ան զուգորդութիւնն է խորհրդապաշտ եւ արդիական ոճերուն, որոնց վրայ արուեստագէտը դրած է իր անհատական կնիքը՝ հասնելով իրապաշտութեան ։ Հին ու նոր իր գործերուն մէջ, որոնք ծնունդ առած են տարիներու խոկումներէ ետք, կը տեսնուին արուեստագէտին անցած ուղին եւ մասնաւորապէս՝ իր անհատականութեան դրոշմը, իրապաշտ ոճը՝ որուն կը տիրապետէ հայ քանդակագործը ։

ՋԱՒԷՆ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, վերջերս Կիպրոսի մէջ մեռաւ ընկեր Զաւէն Սինանեան, որ ունեցած էր ազգային ու կուսակցական բեղուն գործունէութիւն. ստորեւ՝ կենսագրական կարգ մը գիծեր.

Ընկեր Զաւէն Սինանեան, աւազանի անունով Յարութիւն, ծնած է 1892ին Սիվրիհիսարի մէջ ։ 1906ին շրջանաւարտ կ'ելլէ Պոլսոյ Ներսէսեան վարժարանէն ։ Կ'աւարտէ Պոլսոյ Իրաւաբանական դըպրոցը ու կը հետեւի բժշկութեան ։ Իրաւաբանական դպրոցի ժամանակ, շատ մը անուանի փրոֆէսէօրներու կարգին կ'աշակերտի Խաժակին եւ Զոհրապին ։ Վերջինս պատճառ եղած է որ երիտասարդ Զաւէնը գաղափարներու ամէնէն փշոտը եւ ազնուագոյնը ընտրելով մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը ուր հաւատարիմ մնաց մինչեւ իր վերջին շունչը ։

1914ին իբրեւ Թրքական զինուոր եւ ըսպայ, կը գտնուի Յորդանան, Պաղեստին եւ Սուրիա ։ Շնորհիւ իր կարողութեան կը հասնի բարձր դիրքերու ։ Այսպէսով շատ օգտակար կ'ըլլայ իր չարչարուող ազգին, ազատելով շատ մը անմեղ երիտասարդներ կախաղանէն ։ Մանաւանդ օգտակար կ'ըլլայ որբահաւաքման ժամանակ ։

Քեմալական շարժումի ժամանակ կը գտնուի Պոլիս ուր ձերբակալուելով կ'աքսորուի Անատոլուի խորերը ուրկէ հրաշքով կ'ազատի եւ 1925ին կը հաստատուի Կիպրոս, Սարաճեան Արք.ի թելադրութեամբ ։

Թրքերէնի, արաբերէնի եւ ֆրանսերէնի տիրացած ըլլալուն, Կիպրոսի մէջ Զաւէն Սինանեան Հիճազի աքսորեալ Հիւսէյն Թագաւորին անձնական քարտուղարի պաշտօնը կը ստանձնէ երկար տարիներ ։ Թագաւորին Ամման մեկնելէն ետք, Էմիր Զէյթի եւ իշխանուհիներու հետ միատեղ կը հաստատուի Պաղտատ, Ֆէյսալ Թագաւորի փափաքով ։ Հոն արաբ մեծ եւ բարձրաստիճան մարդոց հետ Զաւէն Սինանեան կը մշակէ մտերիմ բարեկամութիւն ։

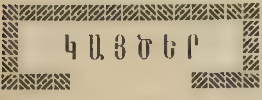
Յորդանանի Ապտալլա Թագաւորը իր սպանութենէն քիչ առաջ, ընկեր Զաւէնին կ'առաջարկէ Յորդանանի եւ Իրաքի հիւպատոսութիւնը՝ Խ. Հայաստանի մէջ ։ Հանդուցեալը կը մերժէ միակ ու միակ մէկ պատճառով թէ Յորդանանի, Իրաքի սիրոյն չուզեր վնասակար ըլլալ իր հայրենիքին, որքան ալ ներկայ ռէժիմը խորթ ըլլայ իրեն ։

Հոս ալ իր ծայրայեղ հայրենասիրութիւնը ի յայտ կը բերէ ։ Վերջին քսան տարիներու ընթացքին կ'աշխատէր Նիկոսիոյ Շաքարեան ընկերութեան մօտ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ամսագիր, բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական ։ Յունիս – Յուլիս 1958, Ս. Ղազար, Վենետիկ ։

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (259)

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Նրան ի՞նչ կը վայելէ այդ տեսակ մարդկանց դուռը բաց անել ։ Նա մի մեծ վանքի վանահայր է, պէտք է իր հաւասար մարդկանց հետ նիստ ու կաց անէ ։

— Հէնց Յիսուս Քրիստոսն էլ մեզ նըման աղքատ արհեստաւորների դուռն էր բաց անում եւ իրան միշտ բէկերից, էֆէնտիներից հեռու էր պահում,— պատասխանեց այնտեղ նստած արհեստաւորը, որին, ինչպէս երեւում էր, դայբացրին երեսփոխանի վերջին խօսքերը ։

— Բայց նրանից ո՞վ էր վախենում,— հարցրեց երեսփոխանը, ինքն եւս բարկանալով, եւ այս անգամ սխալմամբ ձախ կողմի աչքը խփելով ։ — Եթէ նա մեծ մարդկանց հետ նիստ ու կաց անէր, նըրանից էլ կը վախենային ։

Ես չկարողացայ համբերել եւ կտրեցի նրա խօսքը ։

— Այստեղ ի՞նչ վախենալու կամ չվախենալու հարկաւորութիւն կայ ։ Հայրիկը հոգեւոր հայր է. միթէ՝ հօրից պէտք է վախենան որդիքը ։

— Ի հարկէ, պէտք է վախենան ։ Եթէ քո որդիքը քեզանից չվախենան, կարո՞ղ ես նրանց կարգի ու կանոնի մէջ պահել ։

Ինչպէս ընտանեկան կեանքի մէջ բըռնակալ հայրը երկաթէ գաւազանով էր իշխում, նոյն կառավարութեան ձեւը դըրանք սիրում էին տեսնել հասարակական կեանքի մէջ ։ Այդ էր պատճառը, որ երեսփոխանը իր բերած օրինակը՝ հօր եւ որդիների յարաբերութեան վերաբերութեամբ՝ բաւական յաջող գտնելով, եւ դէպի ինձ դառնալով, աւելացրեց ։

— Դուք չէք ճանաչում, թէ ինչ տեսակ մարդ է Հայրիկը, պարոն, լսեցէք, այդ տեսակ մարդից ո՞վ կը վախենայ, կամ ո՞վ բանի տեղ կը դնի ։ Երբ պատահում է նրան փաշայի դուռը գնալ, միշտ մենակ է գնում, առանց ծառաների, առանց սպասաւորների, եւ միշտ ոտքով ։ Շատերը նրան չեն ճանաչում, եւ փողոցներից անցնելու ժամանակ՝ ընդհարւում են նըրան ։ Փաշայի ծառաներից ոչ ոք նրա առջեւ ոտքի չէ կանգնում, իսկ փաշան խիստ սառն է ընդունում ։

— Նրա համար, որ նա միշտ փաշայի կամքին հակառակ է գնում,— ընդմիջեց արհեստաւորը ։

Փաշայի անունը անդադար յիշուելով, ես ստիպուեցայ հարցնել ։

— Փաշան ի՞նչ տեսակ մարդ է ։

Թաղական Խորհրդի անդամը, որպէս աւելի պաշտօնական մարդ, պատասխանեց ։

— Աստուած նրան երկար կեանք տայ, էշրեֆ նրա նման լաւ փաշայ չենք ունեցել ։ Այն օրից, որ եկել է, գիտէ՞ք, որքան մարդիկների կախել է տուել. որքանի ձեռքը, ականջը, քիթը կտրել է տըւել. որքանի տունը, տեղը այրել է տուել եւ ունեցածը գրաւել է ։ Թրի ծայրից արիւն է կաթում ։ Բոլորը սարսափում են, բոլորը դողում են նրանից ։

Դարձեալ սարսափ, դարձեալ երկիւղ ։ Զարմանալի էակներ են մարդիկ, նրանք սիրում են տեսնել ուժ, մինչեւ անգամ կոպիտ, անգութ, բարբարոսական ուժ, որի առջեւ խոնարհուէին, որին պաշտէին ։ Ես հաւատացած եմ, որ թէ Թաղական Խորհրդի անդամի եւ թէ եկեղեցւ երեսփոխանի հայեացքները բոլորովին անկեղծ էին ։ Նրանք այդպէս համոզուած էին, թէ այլ կերպ լինել կարող չէր, թէ մարդիկ պէտք է վախենան իրանց իշխանաւորից, որ նրան հնազանդուին, լինէր նա մի հոգեւոր առաջնորդ, կամ մի երկրի կառավարիչ ։ Մինչեւ անգամ աշխատաւոր արհեստաւորը, որ մի շատ համակրական մարդ էր երեւում, լռեց, ոչինչ չպատասխանեց Թաղական խորհրդի անդամի վերջին խօսքերին ։ Զգիտեմ, գուցէ նա զգուշացաւ փաշայի դէմ որ եւ իցէ անպատեհ կարծիք յայտնել ։ Այսուամենայնիւ, ես աւելի հաւատացի, որ նրանք խորին համոզմունքից էին խօսում, երբ հարցրի ։

— Փաշան մարդկանց խեղդել է տալիս, փաշան մարդկանց տները այրել է տալիս եւ ունեցածը յափշտակում է,— դրա համար էլ լա՞ւ փաշայ է ։

— Ի՞նչ ասել կ'ուզէ,— պատասխանեց այժմ երեսփոխանը ։ — Եթէ այդպէս չանէ, նրանից ո՞վ կը վախենայ. ամէնքը գազան կը դառնան եւ միմեանց միսը կուտեն ։

— Միեւ նոյն է,— ասացի ես ։ Եթէ նա ուրիշ գազանների թիւը փոքրացնում է. բայց նրանց կերածը ինքն է ուտում ։

Նա ինձ պատասխանեց ։

— Լաւ է, հարիւր մանր գազանների տեղ, մի մեծ գազան կերակրել ։

— Եւ նրա փշրանքներից եւս ուտել...

Երեսփոխանը ուղիղ նայեց աչքերիս մէջ ։ Զգիտեմ, զարմանում էր նա, թէ բարկանում, ինչպէս համարձակուեցայ մի այդպիսի նկատողութիւն անել ։ Համոզուած լինելով, որ դրանք ուժի առջեւ խոնարհուող մարդիկ են, մտածեցի՝ ինձ եւս ցոյց տալ, ասելով ։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

յանգած տակաւին: Ընդդիմադիրները կը պահանջեն որ Թրիփոլիի պատասխանատուութեան պարագլուխ Քարամէի յանձնուի վարչապետի պաշտօնը: Կառավարութեան կողմնակից երեսփոխանները դէմ են անոր թեկնածութեան :

Հաւանական է, որ այսօր նախագահ Շեհապ յայտնէ իր կարծիքը՝ նոր կառավարութեան կազմութեան մասին :

Մինչ այս մինչ այն մայրաքաղաքին մէջ մթնոլորտը դարձեալ լարուեցաւ, երբ ընդդիմադիրները առեւանգեցին կառավարութեան կողմնակից «Ալ Ամալ» թերթին խմբագիրը՝ Ֆուատ Հադդադ : Զրոյցներու համաձայն՝ լրագրողը սպաննուած է: Փոխարէն, Փաղանգաւորները յաջողեցան փախցնել քանի մը ըմբոստներ եւ կը սպառնան գնդակահարել զանոնք՝ եթէ Ֆուատ Հադդադ սպաննուի:

Գասթայի շրջանին մէջ անմիջապէս զէնքեր բաժնուեցան ըմբոստներուն եւ դիրքերը գրաւուեցան. զինադադարը սկըսաւ: Բազմաթիւ մեռեալ ու վիրաւորներ կան: Երեք անցորդներ զոհ գացած են վրիպած գնդակներու : Կիրակի օր Զօր. Շեհապ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Շամունի հետ եւ լուսաբանելի դրութիւն հաստատուեցաւ: Բանակը ապահովութեան լուրջ միջոցներու դիմեց՝ նախագահական պաշտօնի փոխանցման առիթով նոր խռովութիւններու տեղի չտալու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱՑԻ ահաբեկիչները կը շարունակեն իրենց ոճրափորձերը՝ Փարիզի եւ այլ շրջաններու մէջ: Կիրակի օր Եօթնեբորդ թաղամասին մէջ ծագումով մահմետական հարցաքննիչ ոստիկան մը սպաննուած գտնուեցաւ իր կառքին մէջ: Լիոնի մէջ խումբ մը ահաբեկիչներ գնդացիրներով զինուած յարձակում գործեցին ոստիկանատան վրայ. նախայարձակները ձերբակալուեցան: Լ'Այ լէ Ռոզի մէջ ոստիկան-զօրաց կառք մը գնդացիրի բռնուեցաւ, ահաբեկիչները սպաննուեցան : Օնէ սու Պուայի մէջ պետական պաշտօնեայ մը վիրաւորուեցաւ: Ահաբեկիչները փորձեցին նաեւ օդը հանել Հաւրի հեռատեսիլի կայանը, բայց ձախողեցան :

ՄՈՍԿՈՒԱ կը հաղորդէ թէ Հայաստանի մէջ ինկած ամերիկեան օդանաւի անձնակազմին 11 հոգիի մասին ոչ մէկ լուր ունի, բայց պատրաստ է ամերիկեան իշխանութեանց յանձնել վեց օդաչուներու ածխացած մարմինները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ քաղաքապետ Պլէօզ, որ յաջորդաբար թեկնածուին դէմ, իր կարգին հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն, յայտարարելով թէ մաս կը կազմէ Տէփըրէօյի հիմնած «ընկերվարական ինքնավար» կուսակցութեան :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ չի հաւատար պատերազմի մը վտանգին՝ այնքան ատեն որ Արեւմտեաններն միակամ են :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ նոր դատավարութիւն մը եղած է եւ Իմրէ Նաճիի բազմաթիւ գործակիցները դատապարտուած են ծանր պատիժներու եւ ցկեանս բանտարկութեան :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Անգլիա կ'ուսումնասիրէ Ցորդանանի իր ուժերուն պարպումը, բայց այդ ուղղութեամբ որոշում մը տալէ առաջ կը սպասուի ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտի առաջարկին. ինչպէս ծանօթ է, կը կարծուի թէ Համըրշոլտ պիտի առաջարկէ անգլիւամերիկեան բանակներուն տեղ ՄԱԿի դէտեր ղրկել Միջին Արեւելք :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ քաղաքական շրջանակները կը յայտարարեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբերին ընդհանուր ընտրութիւններ պիտի ըլլան երկրին մէջ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ հրապարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Նոյեմբեր 16ին ընտրութիւններ պիտի ըլլան. միայն մէկ ցանկ պիտի ներկայացուի հանրութեան:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Ալ Կումհուրիէ»ի համաձայն Նաւ, ըստ Նասր յառաջիկայ շաբթուան մէջ բարեփոխումներ պիտի ընէ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան կառավարութեան մէջ: Կեդրոնական կառավարութեան մայրաքաղաքը պիտի մնայ Գահիրէ, իսկ միւս շրջաններուն համար պիտի ստեղծուին Գործադիր Խորհուրդներ (Սուրիոյ եւ Եմէնի մէջ):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Հայկ Պէտիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մշակ. Տան եղած են հետեւեալ նուէրները :—

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէէն երեք հազար ֆրանք, Ընկերներ՝ Կարապետ Ճանիկեանէ հազար, Գրիգոր Գօյանեանէ հազար, Սերժ Սարգիսեանէ հազար, Գ. Կարպիս Մամուզեանէ հազար, «Արամ» խումբէն չորս հազար ֆրանք :

Ընկեր Յովսէփ Օհաննեանէ նուէր հինգ հազար ֆրանք :

Գ. Կորիւն Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Նշան Տատաեանէ հազար ֆրանք :

Տիկին Արեւանուշ Թորիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն եւ Մարի Ուլուսեանէ՝ Շաւարշ Միսաքեան սրահի հազար ֆրանք :

Գ. Նազարէթ Ստամպուլեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գավաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ստամպուլեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գարեգին Պապիկեան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Բողէռ Պապիկեան եւ զաւակները (Լա Ռօշէլ), Տէր եւ Տիկին Մորիս Պապիկեան (Լա Ռօշէլ), Տէր եւ Տիկին Ժագ Փրօթօն (Լա Ռօշէլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փափազեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԷՐԻՆԱ ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պապիկեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 16ին, 78 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր քսանին, Մոնթրէօյի շրջանակի մէջ, համաձայն ողբացեալին փափաքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ամերիկայէն Գ. Գ. Եղիշէ Մելիքեան, Գրիգոր Քրուզեան եւ Սուրէն Սարոյեան խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն Պէյրութի, Երուսաղէմի, Աթէնքի իրենց բոլոր բարեկամներուն, որոնք այնքան ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուին Միջին Արեւելք եւ Յունաստան իրենց ճամբորդութեան ընթացքին :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 8 Մարտ, 1959, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

×

ՈՐԲԵՐՈՒ Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանէ հինգ հազար Փր., Օր. Հիւկէթ Քէպապճեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դասընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանուհիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբեր ժամը 5ին:

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերու գիշերօթիկ վարժարանին 1958 – 59 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են: Անոնք որ կը փափաքին մայրական խնամքի շունչին տակ այնձնել իրենց փոքրիկները, թող փութան դիմել վարչութեան:

Սանուհիները կը հետեւին ֆրանսական պետական ուսմանց ծրագրէն զուրս՝ հայ լեզուի խնամուած դաստիարակութիւն :

Դիմել ամէն օր՝ 73 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Սէն է Ուազ): Հեռաձայն՝ Կոնէս 179 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

12 Հոկտեմբեր 1958 Ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի:

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ :

×

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ — Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին 25 Սեպտեմբեր հինգշաբթիէն սկըսեալ:

Կը խնդրուի ծնողներէն առաջնորդել իրենց զաւակները շրջաններու, թաղային դպրոցները արձանագրութեան համար:

Դիւան Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովի

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մոնմորանսիի օդասուն բարձունքին վրայ ծախու են երկու տուներ, ութ սենեակ, կառատուն, փոքրիկ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցում, բաղնիք :

Դիմել ստիպողաբար՝

DANton 88-65

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ՃԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907–1957)

Ճամբորդական նօթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
եւ Խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2·000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 փր.:
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց ղրկուած մանտաներուն, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու :

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք-Փօսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք-Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն):

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել Մանտա-քարթով :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի վարչութիւնը վերամուտի առթիւ կազմակերպած է գինեձօն մը, իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար: Այս Երեքշաբթի ժամը 8·30ին (23 Սեպտեմբեր) Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Երգչախումբին արձանագրուիլ փափաքողները, սիրով կը հրաւիրուին, մասնաւորապէս երիտասարդները որոնք կը հետաքրքրուին հայ երգով եւ երաժշտութեամբ :

×

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի փորձերը կը վերսկսին այս Եղեքշաբթի, Ազգ. Տունը, ժամը ութին : Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները որպէս զի կանոնաւորապէս մասնակցին տարեկան մօտակայ համերգին պատրաստութեան համար :

Նոր անդամները կ'արձանագրուին, ամէն Երեքշաբթի, Ազգ. Տունը, փորձերու ընթացքին :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Կիրակի 28 Սեպտեմբեր, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Նուիրակ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ըստ ընկալեալ աւանդական սովորութեան, կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ կը բաժնուի ժողովուրդեան :

Մատաղի աշխարհներուն գնման առթիւ կ'ընդունուին նուիրատուութիւններ : Նուէրները կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Գ. Շիշմանեան, 71 բիւ Փ. Փուրէս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Ս. Է Ուազ):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս).— Նուրին Վեհափառութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի). — Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովասափեան).— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ. Ռոսթան).— Երեւակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ինչէ՞ն մեռաւ (Փրոֆ. Սիմոնէն).— Մարդական բնախօսութիւն (Տոքթ. Նաւասարդ).— Մատենիկ իմաստութեան.— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ջուրով թունաւորում (Տոքթ. Պուլէ).— Արեւի լոգանք (Տոքթ. Սերոբեան).— Արաս – Թուման (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան).— Երախային առողջութեան նշանները (Տոքթ. Նիզէ).— Գարեջուր (Տոքթ. Քորոն).— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչունի):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. —
Տարեկան 1·200 փրանք
արտասահման 1·500 Ֆրանք:
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 24 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8301 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4102

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԱՌԱՋ

Ալժերիական հարցը, որ չուրջ չորս տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ Ֆրանսան, յանկարծ աւելի հրատապ հանգամանք ստացաւ Հանրաքուէի նախօրեակին ։

Փարիզի եւ գաւառի մէջ կատարուած եղեռնափորձերը, մանաւանդ նախարար Սուսթելի դէմ ուղղուած մահափորձը օր ցերեկով՝ մղած էին կառավարութիւնը սախպողական խիստ միջոցներ ձեռք առնելու ներքին անդորրութիւնը պահպանելու համար ։

Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի վարիչները երբ մէկ կողմէն կը ջանան ներքին խռովութիւններ յարուցանել Ֆրանսայի մէջ, միւս կողմէ ամէն միջոցի կը դիմեն՝ միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ դնելու համար իրենց դատը

Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ վճռական դիրք բռնեց՝ յայտարարելով որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը իրաւասութիւն չունի զբաղելու ալժերիական հարցով, որ զուտ Ֆրանսական ներքին խնդիր է ։ՄԱԿի կանոնագիրը կ'արգիլէ միջամտել անդամ երկիրներու ներքին գործերուն ։

Քանի մը տարի առաջ նոյն դիրքը բռնած էր օրուան արտաքին նախարար Անթուան Փինէ՝ որ ՄԱԿի Ֆրանսական պատուիրակութեան հետ ժողովասրահէն մեկնած էր՝ երբ ազգերու արիսպագոսը որոշած էր օրակարգի վրայ դնել Ալժերիոյ խնդիրը ։ Բողոքի այս ցոյցը մեծ տպաւորութիւն գործած էր ։

« Ալժերիոյ Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութեան» կազմութիւնը աւելի ծանրակշիռ դէպք մըն է, որ կրնայ միջազգային բարդութիւններ ըստեղծել ։ Ալժերիական Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդին կողմէ Օգոստոս 28ին տրուած այս որոշումը ուրբաթ օր միաժամանակ հրապարակուեցաւ Գահիրէի, Թունուզի եւ Ռապաթի մէջ ։

« Ալժերիոյ Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որուն կեդրոն նշանակուած է Գահիրէ, պաշտօնապէս ճանչցուած է արդէն Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, Լիբիոյ, Իրաքի, Մարոքի, Թունուզի, Սէուտի Արաբիոյ, Եմէնի, Յորդանանի — բոլորն ալ անդամ Արաբական Լիկային — եւ Փաքիստանի կողմէ ։

Ֆրանս. պաշտօնական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն չեն ընծայեր Ալժերիոյ ազգայնականներու այս ձեռնարկին ։ Կը հաւատացուի, որ Ֆրանսա պիտի չխզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները այսօրէն կառավարութիւնը ճանչցող պետութեանց հետ, ինչպէս ժամանակին չէր խզած Հօ Շի Մինի կառավարութիւնը ճանչցողներուն հետ ։

Սակայն եւ այնպէս Ալժերիոյ կնճիռը կը շարունակէ մտահոգել կառավարութիւնն ու հանրային կարծիքը ։

Ընկերվարական կուսակցութեան 50րդ համագումարը՝ Մարսիլիոյ երեսփոխան-քաղաքապետ Կասթօն Տէֆէրի առաջարկով՝ քուէարկած էր բանաձեւ մը, որուն մէջ կը շեշտուէր թէ Ֆրանսայի քաղաքական դժուարութեանց սկզբնապատճառը ալժերիական տագնապն է ։ «Անոր երկարաձգումը վտանգ մը կը կազմէ մեր ազատութեանց, ինչպէս նաեւ մեր ելեւմուտքին, տնտեսութեան, ընկերային եւ միջազգային կացութեան համար» ։

Ու կ'առաջարկուէր որքան կարելի է շուտ վերջ տալ անոր «բանակցելով բընակչութեան ընտրեալ ներկայացուցիչներուն հետ, առանց ոեւէ մէկը դուրս ձգելու » ։

Ազգայնականները «կատարուած իրողութեան» առջեւ ուզեցին դնել կառավարութիւնը՝ հանրաքուէէն առաջ ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ՖՐԱՆՍԱ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊԱՍ — ՇԱԲԱԹԷ ՄԸ «ՏԱՐԱԳԻՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԱԼԺԵՐԻԱ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը, առանց վիճաբանութեան երկուշաբթի առաւօտ օրակարգի վրայ անցուց դիւանին կողմէ առաջարկուած բոլոր հարցերը ։ Միայն Հունգարիոյ խնդիրը աղմուկ ստեղծեց, տասնի դէմ 61 ձայնով եւ 10 ձեռնպահութեամբ օրակարգի վրայ անցնելէ առաջ ։ Հունգարիոյ Արտաքին նախարար Էնտրէ Սիք եւ Վալերիան Զորին Խ. Միութեան անունով խօսելով բողոքեցին հունգարական հարցին նոր քննութեան դէմ, որուն միակ նպատակն է՝ պաղ պատերազմը երկարաձգել ։

ՄԱԿի օրակարգին վրայ վերջնականապէս արձանագրուեցաւ Ալժերիոյ հարցը. այս որոշումը ոչ մէկ վիճաբանութեան տեղի տուաւ ։ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը այդ ուղղութեամբ իր կարծիքը յայտնած էր Ընդհանուր Ժողովի դիւանին՝ անցեալ չորեքշաբթի ։

Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարած էր թէ «Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ներկայ նստաշրջանին մէջ ոչ մէկ ձեւով պիտի մասնակցի այն վիճաբանութեան՝ որ կարգ մը մարդիկ կ'ուզեն բանալ Ալժերիոյ մասին, ինչ որ հակասութիւն մըն է ուխտին եւ նոյնիսկ Ալժերիոյ շահին դէմ » ։

Համաձայն այս յայտարարութեան՝ պատուիրակութիւնը ոչ մէկ միջամտութիւն ըրաւ ժողովին մէջ, երբ ալժերիական հարցը կ'արձանագրուէր օրակարգի վրայ ։ Ֆրանսացիները պիտի չմասնակցին նաեւ վիճաբանութեանց՝ որոնք տեղի պիտի ունենան Ընդհանուր Ժողովին եւ քաղաքական յանձնախումբին մէջ ։ Աւելին. նիստէն պիտի բացակայի Ֆրանսական պատուիրակութիւնը, իր ամբողջ կազմով ։

Օրակարգի վրայ արձանագրուած միւս հարցերուն մէջ կը գտնուին հիւլէական փորձերու ընդհատում, զինուորական պիւտճէն 10 – 15 առ հարիւր նուազեցնելու խորհրդային առաջարկը, Չինաստան եւն. ընդամէնը՝ 72 յօդուած ։

Միւս կողմէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի մէկ ներկայացուցիչը լրագրողներուն հաղորդեց պարունակութիւնը այն նամակին, որ «Ալժերիական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութեան » կողմէ ղրկուած է ՄԱԿի Ընդհանուր քարտուղարին, բողոքելու համար Ալժերիոյ մէջ կազմակերպուած հանրաքուէին դէմ ։ Նամակին մէջ «Ալժերիոյ Ժողովուրդը եւ առժամեայ կառավարութիւնը կը բողոքեն, յայտնելով թէ կարելի ամէն միջոցներու պիտի դիմեն ձախողեցնելու համար զայն ։ Միացեալ Ազգերը անտարբեր չեն կրնար մնալ այն դաւեշտին հանդէպ, որ պիտի խաղցուի Ալժերիոյ մէջ ։ Եթէ հանրաքուէն տեղի ունենայ Ալժերիոյ մէջ՝ շատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ, որուն բովանդակ պատասխանատուութիւնը կը ձգուի Ֆրանսայի վրայ» ։

« Առժամեայ կառավարութիւնը » կ'եզրակացնէ թէ Ֆրանսա 800.000 զինուոր կը գործածէ Ալժերիոյ մէջ՝ հանրաքուէին համար եւ պարզ է թէ Ալժերիացիները պիտի երթան դէպի քուէատուփ, զէնքերու սպառնալիքին տակ ։

Գահիրէի մէջ, Ալժերիոյ «կառավարու-

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԵՀԱՊԻ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐՆԵՐԸ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻ՞Ր

Այն պահուն, երբ զր. Շեհապի պաշտօնավարութիւնը կը սկսի, կացութիւնը բոլորովին տարբեր բնոյթ կը ստանայ ։

Լրագրող Հատատի առեւանգումէն ետք, Նախագահ Շամունի կողմնակից կուսակցութիւնը՝ Փաղանգաւորները (ամբողջութեամբ քրիստոնեայ) ընդհանուր գործադուլի կոչ ըրին. բոլոր առեւտրականները փակեցին իրենց վաճառատուները ։

Քրիստոնեայ թաղամասերուն մէջ, մանաւորապէս Փաղանգաւորներու ազդեցութեան տակ գտնուող շրջանները հրահանգ ստացան պատուարներ կանգնել գլխաւոր ճամբաներուն վրայ ։ Բայց իրենց պարագլուխը՝ Փիէր Ժեմայէլ, հրահանգ տուաւ իր մարդոց, որ ուշադրութիւն ընեն եւ ապարդիւն բախումներու տեղի չտան ։ Փաղանգաւորները, ընդհանուր առմամբ, կ'ուզեն խաղաղութեամբ լուծել իրենց խնդիրները ։

Միւս կողմէ, ըմբոստներու պարագլուխ Սաէպ Սալամ յայտարարեց թէ իրենք չեն Հատատի առեւանգման պատասխանատուները, եւ «ուժերուն» հրահանգելով որ դիմացի ճակատէն եղած գրգռութիւններուն չպատասխանեն ։

Այսուհանդերձ, բանակը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ ամէն կողմ ։ Կարգ մը շրջաններու մէջ, գրեթէ բոլոր անցորդներու ինքնութեան թուղթերը կը պահանջուին ոստիկանութեան կողմէ ։ Հակառակ անոր, որ լուսարգելի դրութիւնը վերահաստատուած էր, որոշ մարդիկ կը շրջագայէին փողոցներու մէջ ։

Նախագահ Շամուն ընդունած էր արդէն իրեն ներկայացուած կառավարութեան հրաժարականը, այդ ձեւով թոյլ տալով որ նոր կառավարութեան ազատ ընտրութեան ճամբան հարթուի ։

Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով, հաւանական է որ Նախագահ Շեհապ ըմբոստ պարագլուխ Ռաշիտ Քերամէի յանձնէ նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը ։

Ամերիկեան ուժերը կեդրոնացած են արդէն նաւահանգիստի շրջակայքը եւ պատրաստութիւններ կը տեսնեն՝ Լիբանանէն հեռանալու համար ։ Մեծ քանակութեամբ ծանր զէնքեր, հրասայլեր եւն. կը լեցուին ռազմանաւերուն մէջ ։

Նախկին վարչապետ Սամի Սոլհ, որ Պոլիս գնաց, լրագրողներուն յայտարարեց թէ իր հայրենիքէն չէ փախած ինք եւ միշտ պատրաստ է ծառայելու անոր ։ Սոլհ աւելցուց, թէ նորընտիր Նախագահը իրմէ խնդրած էր որ կազմէ նոր դահլիճը, բայց ինք մերժած է ։ Շաբաթ մը Սամի Սոլհ պիտի անցնի Եւրոպա ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱԿԱՆ տագնապը կը շարունակուի, մինչ Փէքին կը շարունակէ սպառնալիքներ ընել. առջի օր համայնավար Չինաստանի ձայնասփիւռը տասներորդ անգամ ըլլալով ազդարարութիւն մը ըրաւ Ամերիկացիներուն ։ Մասնագէտներու համաձայն, մէկ ամսուան ընթացքին 324.000 ռումբեր արձակուած են Քեմոյի վրայ ։ Այսուհանդերձ, ազգայնական ուժերը կը յաջողին ճեղքել համայնավարներու «օղակ»ը եւ ցամաքահանում կատարել կղզիին վրայ ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Ինքնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի մէջ Ֆելիքս Կուէն միթինկի մը ընթացքին խօսք առած է համայնավարի մը հետ, նոյն ատեն, ասիկա պատճառ մըն է, որ Կուէնի անդամակցութիւնը՝ Ինքնավար Ընկերվարականներուն, առայժմ առկախ մնայ. այս կուսակցութիւնը, ինչպէս քանիցս շեշտուեցաւ, դէմ է որեւէ գործակցութեան համայնավարներու հետ ։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ գլխաւոր խորհրդական Շերման Ատամս իր հրաժարականը յանձնեց, յայտարարելով թէ վճռական է իր որոշումին մէջ ։

ՌՈՅ ԷՍՈՅԵԱՆ որ Ասոշիէյթըտ Փրեսի Մոսկուայի երկրորդ թղթակիցն է, Խ. Միութենէն արտաքսուեցաւ, նկատելով որ « Մոսկուա գտնուող արեւմտեան լրագրողներու պարտաւորութիւնները զանց առած էր» ։ Ռոյ Էսոյեան Նիւ Եորք Թայմզի մէջ յօդուած մը գրած էր՝ «Խրուշչեւի դիւանագիտական առաջին սնանկութիւնը» խորագիրով ։

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

ՄԻՇՏ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ահա նոր շրջան մը եւս կը սկսի «դըպրոցական շրջան»ը, երկրին համար, եւ մեզի համար ալ ինչո՞ւ չէ. քանի որ այլ եւս վարժուեցանք դպրոց ըսել սա մեր հայերէնի դասընթացքներուն, որոնք թէեւ երթալով կը տժգունին, բայց միշտ կը մնան անունով դպրոց, սերունդ փրկելու մտահոգութեամբ ։ Անշուշտ ազգային մտահոգութիւն մը չէ մեզի համար պետականը, ուր հաւասարապէս մուտք ունին բոլորը, օտար կամ տեղացի. բայց նոյնը կարելի չէ ըսել մերիններուն համար, որոնք ձգուած են քիչ մը կարելիութիւններուն, քիչ մըն ալ բախտին ։

Քանի մը տարին անգամ մը կը փորձենք կրթական մարմին մը կազմել, ծրագիր մշակել, պատասխանատուութիւններ ճշդել, միօրինակութիւն ստեղծելու եւ իրական «դպրոց»ի նմանցնելու մտահոգութեամբ անշուշտ ։

Ցաւալի կէս ճամբան մնացած ենք, սակայն որովհետեւ իւրաքանչիւր [illegible] մէջ հոգաբարձութիւնները՝ ստանձնելով պատասխանատուութիւններ, իրաւունքներ ալ կը վերապահեն իրենց, խուսափելով կրթական մարմինին ընդհ. ծրագրէն եւ կարգադրութիւններէն ։

Եթէ չենք սխալիր այս տարի ալ նման ձեռնարկ մը եղաւ, արդի՞ւնքը, չենք գիտեր. ծրագրին մանրամասնութիւններուն ալ ծանօթ չենք, անշուշտ մտադրութիւնները լաւ են. գործադրելը խնդրական ։

Դպրոցական հարցը միայն *ծրագիրով* չի վերջանար ։ Ի՞նչ օգուտ ունի ան, երբ *դպրոց* ըսուածները իրենք երթալով իրենց անունը կը կորսնցնեն աշակերտներու պակասէն ։ Իւրաքանչիւրը — ամէնէն բազմամարդ թաղին մէջ իսկ — 20 – 25ը չանցնիր աշակերտներուն թիւը ։ Մատի վրայ կը համրուին անոնք որ 30ը կ'անցնին ։ Այս թիւերն ալ կայուն չեն դժբախտաբար ։ Լաւ կը սկսին, բայց երթալով կը նօսրանա՜ն ։ Ո՞ր ծնողքը ձեռքը խղճին վրայ, կրնայ ըսել որ լրջօրէն կը հետաքրքրուի իր զաւկին հայերէն սորվեցնելու անհրաժեշտութիւնով եւ պատասխանատուութեան բաժին մը չունի այս տժգոյն պատկերին առջեւ ։

Պատրուակներ չեն պակսիր, բերնի ծամոց դարձած դժուարութիւններ որքան որ կ'ուզէք. իրականին մէջ աւելորդ պերճանք է մայրենի լեզուն — բանի մը օգտակար չէ, քանի որ «փարա վաստկելու ճամբայ» ցոյց չի տար. ընդհակառակն Զորս կողմս կը նայիմ եւ կ'աշխատիմ գտնել փոքր ու մեծ ազգ մը, որ սակարկէ եւ նժարին մէջ դնէ իր մայրենիքը ։

Մենք, մշակոյթով պարծեցող ժողովուրդ, վար դնենք մեր ձեռքի կշիռները եւ մեր տղաքը տանինք արձանագրենք մեր թաղային դասընթացքները ։

ՆՈՃԻ

ԺԸՆԵՒԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հիւլէական մասնագէտներ, յիսունը մէկ օրերու բանակցութիւններէ ետք, յանգեցան այն եզրակացութեան, թէ կարելի է հակակշռել հիւլէական փորձերը: Եզրակացութիւնը մասնագիտական է. կը մնայ քաղաքական հարցին լուծումը: Իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն իր տեղեկագիրը պիտի յանձնէ չահագրգռուած կառավարութեան, ժողովին եզրակացութիւնը պիտի յանձնուի Ազգերու Միութեան, պիտի ենթարկուի Ապահովութեան Խորհուրդին: Ասիկա առաջին քայլն է զինաթափութեան, բայց չապահովեր ընդհանուր զինաթափումը, առանց որուն չապահովուիր խաղաղութիւնը:

Խականը հիւլէական փորձերու դադարումն է, որովհետեւ փորձերն ալ վտանգաւոր են, գիտուններու կարծիքով: Ամէնէն հեղինակաւոր գիտունը, որ իր գիւտերով եւ տեսութիւններով նպաստեց հիւլէական հետազօտութեանց, հռչակաւոր Ալպեր Այնշթայն, յայտնեց թէ հիւլէական ուժերու գործածութիւնը կրնայ վտանգել մարդկութեան ապագան:

ՄԱԿի կողմէ կազմուած էր Գիտական Յանձնախումբ մը, ուսումնասիրելու համար ճառագայթումներու ազդեցութիւնը մարդկային գործարանաւորութեան վրայ: Երեսուն երկիրներ իրենց մասնակցութիւնը բերին այս աշխատանքին: Յանձնախումբը ստացաւ նաեւ 180 անհատական տեղեկագրեր: Լուրջ եւ երկարատեւ աշխատանքէ մը ետք, պատրաստուեցաւ 228 էջերէ բաղկացած տեղեկագիր մը, որուն եզրակացութիւնն էր. «Հիւլէական փորձերու արտադրած ճառագայթումները կ'աղտոտեն միջավայրը, կը նպաստեն աշխարհի մէջ ճառագայթումներու ուժգնութեան, ինչ որ կը վտանգէ մեծ չափով ներկայ մարդկութիւնը եւ կը սպառնայ ապագայ սերունդներուն»:

Ճառագայթումը կ'ազդէ սերնդագործութեան վրայ, ողնուղեղին վրայ, արեան վրայ: Յանձնախումբը մասնագիտական գործը մը կատարած ըլլալով կ'աւելցնէր. «Ազդու հակակշիռ մը հիւլէական փորձերու մասին կախում ունի ազգային եւ միջազգային որոշումներէ, որոնք մեր աշխատանքի շրջանակէն դուրս կը մնան»:

Գիտական Յանձնախումբը չէ ուզած գիտական մարզէն դուրս գալ եւ քաղաքական շրջանակի մէջ մտել: Դժբախտաբար, քաղաքական մարդիկ կը գնկավարեն գիտուններու գործերը եւ ոչ թէ հակառակը: Գիտութիւնը կը ծառայէ քաղաքականութեան:

Գիտական Յանձնախումբի եզրակացութիւնները վաւերացուեցան միաձայնութեամբ, իսկ վերջին պարբերութիւնը՝ մեծամասնութեամբ, որովհետեւ քաղաքական գոյն մը կը ստանար: Խորհրդային, Հնդիկ, Չեխ եւ Միաց. Արաբ Հանրապետութեան ներկայացուցիչները կը փափաքէին, որ յանձնարարուէր ընդհատել հիւլէական փորձերը:

Թովմաս Մըրրէյ, երբեմն անդամ ամերիկեան հիւլէական յանձնախումբին, կը յայտարարէր թէ հիւլէական պատերազմ մը պիտի վտանգէր «ամբողջ սերունդ մը, տասնեակ մը միլիոն հոգի՝ ոչ միայն Ամերիկայի եւ Խորհրդ. Միութեան մէջ, այլ նաեւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ»: Աշխարհի մթնոլորտը պիտի լեցուի ճառագայթումներով եւ նոյն իսկ պայթում չեղած վայրերու բնակիչները ենթակայ պիտի ըլլան խլիրդի:

Զուիցերիոյ Հանրային առողջապահութեան գրասենեակը կը յայտարարէր 17 Օգոստոս 1937ին. «Լիճերուն, գետերուն եւ մթնոլորտին ճառագայթումը աւելցած է: Անձրեւին ճառագայթումն ալ աւելցած է այնպիսի համեմատութեամբ մը, զոր կարելի չէ անվնաս նկատել, եթէ այս ջուրը իբրեւ ըմպելի գործածուի տարիներով»:

Զուիցերիա բաւական հեռու կը գտնուի հիւլէական փորձերէ, մթնոլորտը աղդուած է հեռաւոր փորձերէ:

Հիւլէական ուժի գիւտը բարիք մը պիտի ըլլար մարդկութեան համար, քաղաքակրթութեան հզօր աղբիւր մը, բայց կը մնայ սպառնալիք մը: Գիւտերը իրարու կը յաջորդեն արագօրէն: Քառասուն տարի պէտք եղաւ շոգիի գիւտէն շոգեշարժ մեքենային հասնելու համար, մինչդեռ վեց տարի միայն անցաւ հիւլէական ուժի գիւտին եւ գործածութեան միջեւ:

Մասնագէտի մը յայտարարութեամբ՝ այսօր ինքնաշարժ հետասուր գործիքներ աշխարհի որեւէ անկիւնը կրնան փոխադրել Հիրոշիմայի ռումբէն հինգ հազար անգամ աւելի քանդիչ ռումբ մը: Պատերազմին սկիզբը գործածուած ռումբին ծանրութիւնը կէս թոն էր, պատերազմի վերջին օրերուն գործածուածը կը կշռէր քսան թոն: Հիրոշիմայի ռումբին ուժը հազար անգամ աւելի էր: Տասը տարի ետք, ջրածին ռումբին քանդող ուժը հազար անգամ աւելի է առաջին ռումբէն, այսինքն համարժէք՝ քսան միլիոն թոն պայթուցիկի:

Ամերիկայի փորձերու կեդրոնը Ֆլորիտայի մէջ կը պահպանուի ժամական քսանըհինգ հազար տոլար ծախսով: Ամերիկա ծախսած է մէկ միլիառ տոլար հրթիռներու պատրաստութեան համար, գումար մը՝ որով կարելի էր երկու սենեակով յարկաբաժին մը յատկացնել երկու հարիւր յիսուն հազար անտուն ընտանիքներու:

Թամկավար թէ ամբողջատիրական երկիրներու մէջ ժողովուրդները կը տքնին եւ անոնց քրտինքին արդիւնքը կը յատկացուի ապարդիւն արտադրութեանց: Հարուստ երկիրները կրնան մեծածախս զէնքեր պատրաստել, աղքատ երկիրները կը մնան անզէն՝ հիւլէական զէնքերով օժտուած երկիրներու առջեւ: Ժողովուրդներու կեանքի մակարդակը հետզհետէ կը տարբերի, պիտի կազմուին պրոլետար եւ ճարպեալ ժողովուրդներ:

Ի՞նչ պիտի ըսեն քաղաքագէտները գիտուններու եզրակացութեան համար: Տարիներ առաջ կը կրկնէին նախ հակակշիռ, յետոյ՝ զինաթափում, աւելորդ է հակակշիռը, անմիջական զինաթափումը: Վարիչները փոխուած են, խնդիրը նոյնը մնացած է: Գիտուններու եզրակացութիւնը տեսական արժէք ունի: Ամէնքն ալ քաղաքականութեան ենթակայ են, գիտութիւնը որեւէ իրաւակարգի տակ ազատ չէ, ինչպէս գինուորականները, որոնք պիտի շարժին, ռազմական անհրաժեշտութիւններ նկատի ունենալէ աւելի, դիւանագիտութեան համաձայն:

Խ. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Տարիներու ընթացքին, մեծ քանակութեամբ մելան հոսեցուցած եւ բուռն գրավէճներու տեղի տուած է այն հարցը, թէ, Ազատ Որմնադրութի՞ւնը կազմակերպած է 1789ի Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը: Ակադեմական Տանիէլ Ռոփս հետեւեալ յօդուածին մէջ, զոր կը քաղենք «Քարրըֆուր»էն, կարելի եղած անաչառութեամբ կը փորձէ ճշդել այս հարցը:

Արքայական գահն ու եկեղեցիի իշխանութիւնը վար առնող մեծ ու կազմակերպուած դաւադրութի՞ւն մը: Ընդունելու է, որ այս տեսակէտը արդի պատմաբաններուն յատուկ չէ միայն. Ֆրանսական Յեղափոխութեան նախորդող եւ յաջորդող տարիներուն, շատ շատեր համոզուած էին թէ Ազատ Որմնադրութիւնն է Ֆրանսական Յեղափոխութեան կազմակերպիչ ուղեղը: Այսպէս, տակաւին 1782ին, Հանրի տը Վիզիէօ, որ Ազատ Որմնադիրներու «Լուսաւորեալներ» կոչուած մէկ աղանդին համագումարէն վերադարձած էր, գինքը հարցափորձող բարեկամի մը կը յայտարարէր հետեւեալը. «Այս շրջուլըմներ կազմածէն շատաւելի լուրջ հանգամանք կը կրէ. դաւադրութիւնը այնքան լաւ կազմակերպուած է, որ թագաւորութիւնն ու Եկեղեցին փրկութեան որեւէ ելք պիտի չկրնան ունենալ»:

Այս տեսակէտը կը բաժնէր նաեւ 1827ին, Վիէննայի մէջ պատմութեան փրոֆէսօր Շլէկէլը. «Աւելորդ չէ մտածել թէ այս դէպքերը (Յեղափոխութիւնը) նախապէս եւ մեծ գաղտնապահութեան մէջ պատրաստուած էին»:

Նախկին յիսուսեան մը, Պարիւէլ, որ Ֆրանս. Յեղափոխութենէն վերջ Լոնտոն ապաստանած էր, 1797ին կը հրատարակէր իր յուշերը՝ «Ժակոպինականութեան ապագայ պատմութեան որպէս նախանիւթ»: Այս հրատարակութեան մէջ Պարիւէլ առանց պահ մը իսկ վարանելու կը մատնանշէր յեղափոխութեան կազմակերպիչ այն ուժը, որ ամէն ինչ «նախատեսած, կշռած, որոշած, սահմանած էր, նոյնիսկ իր ամէնէն սարսափելի մանրամասնութեանց մէջ». այդ՝ Ազատ Որմնադրութիւնն էր:

Պատմութիւնը կազմող գլուխներէն շատ քիչերն են, որ Ազատ Որմնադրութեան չափ տեղի տուած ըլլան վէճերու եւ հակասութիւններու. մանաւանդ որ շատ հազուագիւտ են այս հարցին անկողմնակալութեամբ մօտեցողները. պատմական ճշգրտութեան սէրը յաճախ տեղի տուած է անձնական համոզումներու ուժգնութեան առջեւ. բազմաթիւ են այս հարցին մասին գրող հեղինակները, որոնք սկիզբէն թեր կամ դէմ համոզումներով ճամբայ ելած են: Բոլոր ըսուածներն ու գրուածները նկատի առնելով, մեզ հետաքրքրող հարցին շուրջ գոյութիւն ունեցող կարծիքները կարելի է բաժնել չորս խումբի: Առաջին խումբին համոզումն այն է, որ Ֆրանսական Յեղափոխութեան իսկական կազմակերպիչը Ազատ Որմնադրութիւնն է:

Երկրորդ խումբը կը պնդէ որ ասիկա բոլորովին սխալ է: Երրորդ խումբը համոզուած է, որ Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը նախապէս կազմակերպուած դաւադրութեան մը հետեւանքը չէ թէեւ, բայց Ազատ Արմնադրութիւնը գործիք դարձած է այն մարդոց ձեռքին, որոնք կը ձգտէին քայքայել Քրիստոնէական ընկերութիւնը: Իսկ չորրորդ խումբին կարծիքն այն է, որ Ազատ Որմնադրութիւնը, առանց ղեկավար դեր խաղալու, շատ մը ուրիշ ազդակներու կողքին, իր դերը խաղացած եւ անվիտակցաբար պատրաստած է հակաքրիստոնէական յեղափոխութեան մթնոլորտը:

ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ուրկէ՞ ծագում առած է սակայն Ազատ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութեան անդամները պատասխանատու են իրենց լիազօրութեան շրջանին գործած արարքներուն՝ որոնք կատարուած շրջանին նկատուած են ոճիր կամ յանցանք:

Վերը յիշատակուած ձեւով կը դատուին նաեւ իրենց մեղսակիցները երբ պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադրութիւն մը սարքուի: Այս պարբերութեան մէջ նախատեսուած պարագաներուն՝ Բարձրագոյն Ատեանը վճիռը կ'արձակէ յանցանքը գործուած ժամանակ գոյութիւն ունեցող դատական օրէնքներուն համաձայն:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՅՕԴՈՒԱԾ 69

Երբ կառավարութիւնը դիմէ՝ տնտեսական եւ ընկերային Խորհուրդը իր կարծիքը կուտայ օրէնքներու, հրովարտակներու կամ հրամանագիրներուն շուրջ որոնք իր ուշադրութեան կը յանձնուին:

Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդի անդամ մը կրնայ նշանակուիլ Խորհուրդին կողմէ որպէսզի խորհրդարանական ժողովներուն առջեւ պարզէ խորհուրդին տեսակէտը իր ուշադրութեան յանձնուած առաջարկներուն կամ ծրագիրներուն շուրջ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 70

Կառավարութիւնը կրնայ տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդին կարծիքը առնել որեւէ հարցի շուրջ որ տնտեսական կամ ընկերային բնոյթ ունի եւ կը շահագրգռէ Հանրապետութիւնը կամ Հասարակապետութիւնը:

Օրէնքի ընկերային կամ տնտեսական բնոյթ կրող որեւէ ծրագիր կամ նախագիծ իրեն կը յանձնուի, կարծիքը առնելու համար:

ՅՕԴՈՒԱԾ 71

Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդին կազմը եւ գործելակերպը կը ճշդուին կանոնագրային օրէնքով մը:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՕԴՈՒԱԾ 72

Հանրապետութեան հաւաքականութիւններն են — շրջանները, նահանգները, անդրծովեան հողամասերը: Ուրիշ որ եւ է հաւաքականութիւն կը ստեղծուի օրէնքով:

Այս հաւաքականութիւնները ազատօրէն կը ղեկավարուին ընտրուած խորհուրդներու կողմէ եւ օրէնքին ճշդած պայմաններուն մէջ:

Նահանգներու եւ հողամասերուն մէջ կառավարութեան պատուիրակը պատասխանատու է ազգային շահերուն, վարչական հսկողութեան եւ օրէնքներու պարտադրած յարգանքին:

ՅՕԴՈՒԱԾ 73

Անդրծովեան նահանգներու օրէնսդրական վարչակարգը կամ վարչական կազմակերպութիւնը — կրնան մասնաւոր պայմաններու առարկայ դառնալ, նկատի առնելով իրենց տեղական պայմանները եւ դիրքը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 74

Հանրապետութեան անդրծովեան հողամասերը յատուկ կազմակերպութիւն մը ունին, նկատի առնելով անոնց շահերը Հանրապետութեան ընդհանուր շահերուն մէջ: Այս կազմակերպութիւնը կ'որոշուի եւ կը բարեփոխուի օրէնքով մը՝ շահագրգռուող ժողովին հետ խորհրդակցելէ ետք:

ՅՕԴՈՒԱԾ 75

Հանրապետութեան քաղաքացիները որ 34րդ յօդուածին մէջ նախատեսուած քաղաքային կանոնագիրը չունին, կը պահեն իրենց ունեցածը՝ այնքան ատեն որ չեն հրաժարած անկէ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 76

Անդրծովեան հողամասերը կրնան պահել իրենց կանոնագիրը Հանրապետութեան մէջ:

Եթէ փափաք յայտնեն, համաձայն իրենց ժողովին խորհրդակցութեան եւ թիւ 91 յօդուածին առաջին պարբերութեան նախատեսած պայմանաժամին ընթացքին, կը վերածուին անդրծովեան նահանգի, եւ կամ իրենք իրենց մէջ համախմբուած թէ ոչ՝ Հասարակապետութեան անդամ պետութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ՅՕԴՈՒԱԾ 77

Այս Սահմանադրութեամբ հիմնուած Հասարակապետութեան մէջ, պետութիւնները ինքնավար են, իրենց գործերը կը վարեն ժողովրդավար եւ ազատ ձեւով:

Հասարակապետութեան համար մէկ քաղաքացիութիւն կայ:

Բոլոր քաղաքացիները իրաւունքով հաւասար են, ինչ որ ըլլայ իրենց ծագումը, ցեղը կամ կրօնքը: Նոյն պարտականութիւնները ունին:

ՅՕԴՈՒԱԾ 78

Հասարակապետութեան իրաւասութեան մաս կը կազմեն արտաքին քաղաքականութիւնը, պաշտպանութիւնը, դրամը, տնտեսական եւ նիւթական հասարակաց քաղաքականութիւնը ինչպէս նաեւ ռազմագիտական նախանիւթերու քաղաքականութիւնը:

Այս մասին մէջ են նաեւ, բացի մասնաւոր համաձայնութենէ, արդարութեան, բարձրագոյն ուսման, արտաքին փոխադրութեանց ընդհանուր կազմակերպութեան եւ հեռագրային եւ հեռաձայնային հսկողութիւնը:

(8 Շար.)

ԱՂԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԱՂԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շատ հին է աղին գործածութիւնը, պատմութեան սկզբնական մթութեան մէջ վկայութիւնները անյայտ :

Չէր կրնար հին չըլլալ, որովհետեւ աղը, կենսական տարր մը մարդկային եւ կենդանական բնախօսութեան համար, անսպառ չափով առատ է բնութեան մէջ, — առատ՝ որքան ծովի ջուրին մէջ, նոյնքան ցամաքին վրայ: Արդարեւ, աղահանքեր կան, հորի պէս երկրին ծոցը(*) խըրած՝ ինչպէս Հայաստանի մէջ (Կողբի հանքերը), լերան պէս երկինք բարձրացած՝ ինչպէս Սպանիոյ մէջ (Պարսելոնայի արեւելեան կողմը), առանց դեռ հաշուելու աղի լիճերը :

Սովորութիւն է Աստուածաշունչ Մատեանէն քաղել առաջին վկայութիւնները,— հետեւինք սովորութեան :

Հնագոյն վկայ է այն կրկնակի հրահանգներուն մասին, զորս Եհովա կու տայ Իսրայէլացւոց՝ զոհերը մատուցանելու համար աղով: Առաջին անգամ դարմանալի պիտի թուի նման հրահանգ մը, որովհետեւ, ինչպէս Յոբ կ'ըսէ, «Ուտուի՞ հաց առանց աղի» (Գլ. Զ. 6), կամ միսը: Բայց աղ չէին գործածեր Եգիպտոսի քուրմերը, կ'առարկէն ոմանք: Ըստ եգիպտական աւանդութեան՝ աղը այն փրփուրն է, զոր ծովէն դուրս կը նետէ Տիփոն, չարութեան ոգին: Եգիպտական դիցաբանութեան մէջ հետաքրքրական դէմք մըն է այս հսկան,— հարիւր գլուխով՝ իբրեւ խորհրդանշան այն հաւատքին թէ երկրին մեծագոյն խմատուններ յարած էին իր առաքելութեան, երկարած մատներով՝ որոնք օձերու փոխակերպուած էին իբրեւ նշան իր ճապուկ շարժումներուն, եւ վերջապէս բերնէն բխած բոցով՝ իբրեւ խորհրդանշան իր վայրագութեանց: Տիփոն ամուսնացած էր Նեփթիսի հետ, որ ամլութեան աստուածուհին էր : ու սպաննած՝ իր եղբայրը, Օսիրիս: Ահա պատճառներ, որ Եգիպտոսի քուրմերը մերժէին աղ ուտել՝ իբրեւ վայրագ աստուածի մը շնորհը: Բայց քուրմերը աղամերժութեան ուրիշ պատճառ մըն ալ ունէին, աւելի շահագրգռական, միշտ ըստ աւանդութեան, — աղը կը հանուէր Նեփթիսի ծովէն, որու փըրփուրէն ծնած էր ամլութեան աստուածուհին եւ աղը կը համարուէր խորհրդանշան ամլութեան, ինչ որ հաւկնալի վախ մը կը պատճառէր ժողովուրդին:

Ընդհակառակն Արիանոս կը պնդէ թէ աղ կը գործածէին Եգիպտացիները, մերժելով միայն Միջերկրականի ջուրերու աղը եւ նախընտրելով Լիպիոյ աղը, որ կը բերուէր ադուճակի ձեւով: Պէտք չէ ուրանալ սակայն թէ կային ժողովուրդներ, որոնք աղ չէին գործածեր, ինչպէս կը վկայէ Հոմերոս (Ոդիս. ԺԱ. 123): Նումիդիացիները եւս օրինակ, ինչպէս կը գրէ Սալլուստոս(**) :

Այսօր, տարբեր բացատրութիւն մը կը տրուի աղամերժութեան, ոչ իբրեւ պատճառ ամլութեան կամ տեսողական ակարութեան, ինչպէս կարծուեցաւ երկար ատեն :

Այն ժողովուրդները, խաշնարած, որոնք կը սնանին կաթով ու միսով, շատ պահանջ չեն զգար աղի, ընդհակառակն աղը պահանջ կը դառնայ այն ժողովուրդներու մօտ, հողագործ, որոնք կը սնանին միայն բուսեղէնով: Փաստ որ մսակերկենդանիները աղ չեն փնտռեր, մինչ բուսակեր կենդանիները «աղի անօթութիւն» մը կը զգան :

Հողագործ էր Ելլադայի ժողովուրդը, եւ աղը կը համարէր ամէնէն թանկագին տարրը՝ իր սննդառութեան մէջ, — Հոմերոս «աստուածային» կը կոչէ աղը (Իլ. Թ. 214): Պղուտարքոս, իր կարգին, առաջնակարգ համեմ կը համարի աղը, այնքան որ հացն իսկ աղով միայն կը ստանայ իր համը:

Հրէաստանի մէջ, աղին ստացած այս կարեւորութեան իբրեւ ապացոյց, կ'արժէ յիշել թէ նորածինին մարմինը աղով կը շփէին ծնած օրը (Եզեկ. ԺԶ. 4): Ս. Ջերոնիմոս կը սէ թէ այս սովորութեամբ՝ Իսրայէլացիները կը խորհէին չորցնել մորթը, պինդ եւ տոկուն դարձնել: Այսօր ալ տակաւին, Արաբները իւղի մէջ կը հալեցնեն աղը եւ կը քսեն երախային մորթին՝ մինչեւ մէկ տարեկան: Հայոց մէջ ալ տարածուած էր այս սովորութիւնը :

Երբ Ֆրանսա եկանք, տեղական թերթերը, չեմ գիտեր ուրկէ տեղեկութիւն առած, հեգնանքով կը գրէին թէ Հայերը «կ'աղեն» իրենց երախաները: Միամիտները լուր չունէին որ նոյն սովորութիւնը գոյութիւն ունէր նաեւ Ֆրանսայի մէջ: Պուռկոնները ուրիշ սովորութիւն մըն ալ ունէին.— Երախան կնքելու ժամանակ՝ աղի հատիկ մը կը դնէին լեզուին վրայ: Ու նախապաշարում մը.— Եթէ երախան չսկսէր լալ՝ երբ աղը հալէր բերնին մէջ, վստահ էին թէ ցինով մը կ'ըլլար՝ երբ մեծնար: Աղելու այս սովորութեան համար է որ «աղած Պուռկոն» կը կոչուին այս գաւառացիները: Ոմանք կը կարծեն թէ այս սովորութիւնը կուգայ Արեւելքէն, Խաչակիրներուն արմատը, ու կը պատմեն թէ Արաբները, երախան թլփատելու ժամանակ, աղի հատիկ մը կը դնեն բերնին մէջ, աղօթելով.— «Երանի՛ թէ Աստուծոյ անունը միշտ համ տայ բերնիդ՝ ինչպէս աղի այս հատիկը»: Նոյն սովորութեան մնացորդ մը, ապահովաբար, Անգլիոյ մէջ, ուր լքեալ երախաներու քովը դրուած կ'ըլլար նաեւ պտղունց մը աղ :

Աղին տրուած կարեւորութեան ապացոյց մը եւս այն որ Երուսաղէմի տաճարին հիւսիսային կողմը խուց մը կար, աղի մթերանոց, ծիսական արարողութեանց համար, ու կից՝ ուրիշ սենեակ մը, Պարվա, ուր կ'աղէին մորթուած մատաղցու կենդանիներուն կաշիները, ի շահ քահանաներուն :

Հռովմէացիները նոյնքան կարեւորութիւն կուտային աղին: Հռոմի մէկ դուռը կամ ճամբան, որ դէպի Սաբինա կ'երթար, կը կոչուէր աղի դուռ կամ աղի ճամբայ,— որովհետեւ այդ ճամբով կը բերուէր աղը: Զինուորներուն ռոճիկը, որ կը տրուէր աղ գնելու համար, կը կոչուէր սալարիում, Ֆրանսերէն՝ սալէր, բառ մը որ ծանօթ է հիմա ամէն վարձու աշխատաւորի: Ովրատիոս կը վկայէ (Երգիծ. Բ. 2) թէ ալքատներու կերակուրն էր աղ ու հաց: Բայց աղը նուիրական էր նաեւ, — արդարեւ երբ զոհ մատուցանէին, — բագինին կրակին վրայ կը նետէին աղ ու գարի (Ովր. Տաղ Գ. 17):

Հռոմի մէջ եւս աղը խորհրդանշան էր բարեկամութեան: «Մէկ գրիւ աղ ենք կերեր միասին» կը նշանակէր ըսել թէ հին բարեկամներ են: Ամուսնութեան արարողութեանց համար վեստեան կոյսերը կը պատրաստէին աղի բաղարջ մը, զոր հարսնեւորները կը տանէին հարսին առջեւէն մինչեւ փեսային տունը, ուր, երկոյին, կը բաշխուէր հրաւիրեալներուն :

Աթէնքի կամ Հռոմի մէջ, սովորութիւն էր աղամանը լեցուն բերել ու դնել սեղանին վրայ, ճիշդ կեդրոնը, մասնաւոր պնակի մը մէջ: Աղամանը կ'ըլլար խեցիէ, ոսկիէ, արծաթէ կամ թանկագին քարէ: Աստուածներէն նուիրուած եւ աստուածներուն նուիրուած՝ գերազանց նիւթն էր աղը, որ վեհութիւն մը կուտար սեղանին: Նուիրական այս հանգամանքին պատճառով է որ սոսկծուած էր, ինչպէս Յոյներուն՝ նոյնպէս Հռովմայեցիներուն մօտ, այն նախապաշարումը թէ աղամանը շրջել եւ աղը թափել նշան է վերահաս դժբախտութեան :

Աղին պատմութեան այս համայնապատկերը կը փակենք հայկական աւանդութեամբ մը, «աղօրհնէքով»: Արդարեւ մեր Մաշտոցին մէջ նշանակուած է մասնաւոր արարողութիւն մը, որ կը կոչուի «աղօրհնէք».— «Օրհնեալ ես Տէր Աստուած, արարիչ ամենայն արարածոց, որ արարեր զամենայն արարածս քո բարի եւ լաւ, եւ չիք ի նոսա խոտան. եւ ետուր ի պէտս պիտոյից որդւոց մարդկան : Արարեր եւ զաղս ի հաստատութենէ երկրի եւ ի ժողովոց ջուրց: Եւ արդ մեք առեալ դպարգեւս քո մեծ, եւ գոհանամք զան-ուանէ քումմէ : Օրհնեա, Տէր, ողորմութեամբդ քո զաղս, զի յամենայն ինչ յոր եւ խառնեսցի սա, եղիցի մեզ ի սրբութիւն քաւութեան եւ ի թողութիւն մեղաց» :

Աղին այս գերազանց կարեւորութեան համար է որ Աւետարանը կ'ըսէ. «Դուք էք աղ երկրի, ապա թէ աղն անհամի, ի՞ւ յաղիցի (Մատթ. Ե. 13) :

Աղը արդի բժշկութեան մէջ՝ ուրիշ առթիւ :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

(*) Այս տեսակէտով նշանաւոր են Վելիցկայի աղահանքերը (Լեհաստան), 900 ոտք խորութեամբ, երեք յարկի վրայ, ուր կազմուած է տեսակ մը «ստորերկրեայ հանրապետութիւն» իր օրէնքներով, իր ոստիկանութեամբ, նոյնիսկ իր մատուռով եւ դպրոցով, շինուած՝ ամբողջովին աղէ: Ժամանակ մը կառավարութիւնը այստեղ կ'արգելափակէր յանցապարտները, որոնք կ'օգտագործուէին աղի արդիւնաբերութեան մէջ, — այնտեղ կիներ ալ կը միանային իրենց, կ'ապրէին աղէ սենեակներու մէջ, ուր զաւակ կը ծնէին, զաւակ կը մեծցնէին (այս տեղեկութիւնները քաղուած են Վալմոն - Պոմարի Բընապատմութեան գործէն) :

Պլինիոս եւս վկայութիւն կուտայ աղքարով շինուած բնակարաններու մասին, Գարամանիոյ մէջ (Փոքր Ասիա), եւ կը հաստատէ Լէմըրի :

(**) Ֆրանսացի հեղինակ մը կը գրէ (1875) թէ աղը յարգի չէ Կար Ցահանգին մէջ, ուր հացը կը պատրաստեն առանց աղի :

Որմնադրականութիւնը :

Գոյութիւն ունեցող առասպել մը Ազատ Որմնադիրներու ծագումը կը տանի մինչեւ Սողոմոնի տաճարը շինող բանուորները, կամ մինչեւ Նոյ՝ փրկութեան տապանին ճարտարապետը, կամ նոյնիսկ մինչեւ Ադամ՝ մարդկութեան առաջին ճարտարապետը :

Իրականութեան մէջ, սակայն, ծագում առած է շինութեանց մէջ աշխատող այն բանուորներէն, որոնք ԺԱ. եւ ԺԲ. դարերուն քաղաքէ քաղաք կ'երթային ու շէնքեր եւ եկեղեցիներ կը կառուցանէին: Այդ շրջանին, եւ մինչեւ ԺԶ. դարը, կրօնամոլ արհեստակցական միութիւն մըն էր, որուն անդամները կ'երդուէին «հաւատարիմ ըլլալ Աստուծոյ եւ Եկեղեցիին» :

Արհեստակցական այս միութիւնը մասնաւոր դեր մը չխաղաց ընկերային կեանքին մէջ մինչեւ 1666 երբ, Լոնտոնի մեծ հրդեհէն վերջ պէտք եղաւ քաղաքը վերաշինել : Այդ շրջանին Անգլիոյ մէջ իր գագաթնակէտին հասած էր բողոքականներու եւ կաթոլիկէններու միջեւ գոյութիւն ունեցող պայքարը: Որմնադիրներու զօրաւոր արհեստակցական միութեան մեծամասնութիւնը բռնեց բողոքական Կիյոմ տ'Օրանժի կողմը, որ յաղթեց սկովտական Սթիւարթ գերդաստանին (կաթոլիկ): Կիյոմ տ'Օրանժ դարձաւ Անգլիոյ թագաւոր, եւ առժամեայ անգլիական գահէն հեռացուց Սթիւարթներու գերդաստանը:

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (260)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

— Այս գիշեր կը տեսնեմ թէ ձեր փաշային եւ թէ ձեր առաջնորդին :

— Ներեցէք, համարձակութեանս, դուք ո՞վ էք, — հարցրեց թաղական խորհրդի անդամը, իսկ երեսփոխանը շշուարած մնաց :

— Ես ձեր քաղաքում գտնուող եւրոպացի բժշկի թարգմանն եմ: Այս գիշեր թէ ես եւ թէ իմ պարոնը հրաւիրուած ենք առաջնորդի մօտ ընթրիքի: Փաշան էլ այնտեղ կը լինի :

Նրանք սկսեցին մի առանձին յարգանքով վերաբերուել դէպի ինձ: Մեր վիճաբանութիւնը ընդհատուեցաւ, որովհետեւ մեր մօտով անցաւ Սիմօն պատուելին, իր երգեցիկ խումբի հետ: Նա միւս աշակերտներին արձակել էր, իր հետ միայն վեր էր առել երգիչներին: Դաշտային կրկնութիւններ էր անում: Այն գիշեր իր երգիչների հետ պատուելին հրաւիրուած էր առաջնորդի մօտ. այդ պէտք էր հասկացնել ամբողջ քաղաքին: Իսկ այստեղ կար քաղաքից բաւական մեծ բազմութիւն :

Մեր մօտով անցնելու միջոցին նա գլուխը խորհրդաւոր կերպով շարժեց եւ, դիմելով երեսփոխանին, ասաց .

— «Այնտեղի համար եմ պատրաստում ...» :

— Շատ ապրես, Սիմօն պատուելի,— պատասխանեց երեսփոխանը : — Ձայնդ անսպառ լինի :

Պատուելին նշան տուեց, աշակերտներ եղանակեցին, —

«Կաճ - կաճ կը կանչէ՝ կաքաւն վըր քարին,

Վարդ — վարդ կը կանչէ՝ բուլբուլն վըր թփին.

Կաքաւի ձայնէն՝ եկաւ վարուժանն,

Բուլբուլի ձայնէն՝ եկաւ սիրականն :

Սիրէ՜, կաքաւիկ, քո սիրուն քարիկ,

Սիրէ՜, բուլբուլիկ, քո վարդն անուշիկ» :

— Ինչ գեղեցիկ երգ է, ինչպէս լաւ երգում են, — նկատեց երեսփոխանը.— Առաջնորդը շատ է սիրում այդ երգը :

Զգիտեմ, ի՞նչ սիրելու բան կայ այդ անկապ, անմիտ երգի մէջ, որը երգում էին չափազանց անախորժ եւ անճոռնի եղանակով, — այդ, ի հարկէ, չբացատրեց ինձ երեսփոխանը, — բայց ինձ զարմացրեց նրա մի այլ նկատողութիւնը, երբ պատուելին հեռանալուց յետոյ ասաց.

— Իր կշիռքով ոսկի արժէ այդ մարդը: Այն օրից, որ ուսումնարան է բաց արել, մեր որդիքը շէնք ու շնորհք են ստացել: Առաջ կապկելու գժեր էին, հիմա գառնուկի նման խեղճացել են, ձայն չեն հանում, կարծես, բերաններում լեզու չկայ:

— Ծշմարի՞տ էք ասում, — հարցրի ես :

— Սուտ ասելու ինչ շահ ունեմ,— պատասխանեց նա վիրաւորուածի նման: Հէնց որ երեխան տանը մի ծպտուն է հանում, բաւական է, որ մայրն ասէ, վարժապետիդ կը յայտնեմ: Նա իսկոյն սկսում է դողալ եւ լեզուն քաշել :

Դարձեալ սարսափ, դարձեալ երկիւղ : Ես մտաբերեցի իմ մօրը եւ տէր Թօդիկի դպրոցը: Փաշայից, առաջնորդից պէտք է վախենան, որ նրանց հնազանդ լինին, որ վատ գործ չգործեն: Վարժապետից պէտք է վախենան, որ բան սովորեն եւ իրանց լաւ պահեն ...

Մեր խօսակցութիւնը դարձեալ ընդհատուեցաւ : Մեր մօտովն անցաւ մի այլ խումբ : Մի բաւական լաւ հագնուած մարդու շրջապատել էին մի խումբ երիտասարդներ. առջեւից գնում էին սազ եւ սանթուր ածողները. ամբողջ խումբը խառնաձայն երգում էր : Այդ սրիկաները, դեռ իրանց ուրախութեան սեղանը չկազմած, արդէն արբած էին: Արաղի շիշերը իրանց հետ էին տանում եւ ճանապարհին խմելով էին գնում :

Իմ մօտ նստողները երեքն էլ ոտքի ելան եւ հեռուից ձայն տուին .

— Բարով, Մինաս աղա, միշտ այդպիսի ուրախութեան մէջ լինիս :

Մինաս աղան, որը այն լաւ հագնուած մարդն էր, գլխով շնորհակալութիւն յայտնեց, խումբը հեռացաւ :

— Ո՞վ է այդ Մինաս աղան,— հարցրի ես :

Թաղական խորհրդի անդամը, փոխանակ իմ հարցին ուղղակի պատասխանելու, ասաց.

— Պոլսից նոր է եկել, շատ փող է բերել :

— Եւ հիմա շաայլում է :

— Ի՞նչ պէտք է անէ, օրհնած: Մարդս մի անգամ է աշխարհ եկել, մի անգամ էլ պէտք է մեռնի, էլ միւս անգամ աշխարհ խօ չէ գալու: Ուրեմն, քանի կենդանի է, պէտք է ուտէ, խմէ, զուարճանայ, որովհետեւ իր գատածը գերեզման չէ տանելու :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

թեան» վարչապետ Ֆերհաթ Ապաս յայտարարեց թէ «ժամանակաւոր կառավարութիւնը» մէկ չարաթէն պիտի հաստատուի Ալժերիա :

× Ռապաթի Ֆրանսական դեսպան Փարոդի բողոքագիր մը ներկայացուց Մարոքի կառավարութեան, որ ճանչցած է «ալժերիական կառավարութիւնը» :

Նոյն ձեւով բողոքեցին նաեւ Թունուզի եւ Թրիփոլիի Ֆրանսական դեսպանները : Արտասահմանի դիւանագիտական մարմինները զգուշացուցած են իրենց գտնուած երկիրներու կառավարութիւնները՝ նման քայլի մը դէմ :

× Ալժերիոյ «կառավարութեան» երկու ներկայացուցիչները՝ Եազիտ եւ Ֆրանսիս, ներկայացած են Գահիրէի ամերիկեան դեսպանին եւ բացատրած՝ թէ ինչ պայմաններու մէջ կազմուած է իրենց «կառավարութիւնը» : Եազիտ եւ Ֆրանսիս չեն խնդրած, որ Միացեալ Նահանգները ճանչնան « ժամանակաւոր կառավարութիւնը» :

× Ալժէէն կը հաղորդեն թէ Սեպտեմբեր23 – 28 Մեծ – Քապիլի շրջանին մէջ շրջագայութիւնները արգիլուած են՝ ապահովութեան համար : Բացառիկ պարագաներուն՝ զինուորական իշխանութիւնները անցագիր պիտի տան :

Բանակը Քապիլիի մէջ երեւան հանած է Աղատադր. Ծակատի զոհերէն չորս հարիւր դիակ՝ փոսի մը մէջ :

Թիզի Ուէնիֆի մէջ ապստամբները առեւանգած են սպիտակամօրթ կղերական մը :

× Քոլոմպի Պէշպէր գործարանին մէջ պայթում մը եղաւ. երկու մեռեալ եւ 13 վիրաւորներ կան : Քննութիւնները սկսած են, ճշդելու համար որ պատահածը արկա՞ծ է թէ խափանարարութիւն : Միւս կողմէ Օրլէի եւ Գուրժէի շրջակայքը ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են :

× Զօր. Տը Կոլ յառաջիկայ ուրբաթ, Սեպտեմբեր 26, հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն պիտի խօսի հանրաքուէի պայքարին փակման ճառը, ժողովուրդը հրաւիրելով որ «այո» պատասխանէ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Բանակի Նախ. Հայ Կամ. եւ Ռամկ. Բարեկամական Միութիւնը դժբախտութիւնն ունեցաւ անցեալ շրջանի ընթացքին կորսնցնելու հետեւեալ ընկերները.— Յարութիւն Մանուկեան, Տոլպաշեան, Աւետիս Բանտիկեան եւ Լեւոն Մանասեան :

Վարչութեանս ատենապետ ընկեր Գալուստ Գուլոյեան եւս, վերջերս դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր կողակիցը :

Միութեանս ցմահ նախագահ Գ. Շ. Տ. Թէքէեան եւ Կեդր. վարչութիւնը ներկայով կը յայտնեն իրենց խոր վշտակցութիւնը ընկեր Գալուստին եւ վերոյիշեալ մահացած ընկերներու բոլոր պարագաներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Զէնկիլէրցի Պ. Սահակ Քէօսէյեան (Արժանթինէն) որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի, կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ գերդաստանի Զէնկիլէրի եւ շրջանի ննջեցեալներուն եւ նահատակներու հոգւոյն ի յիշատակ :

Այս առթիւ Պ. Հմայեակ Քէօսէյեան 10.000 Ֆրանք եւ, Պ. Սահակ Քէօսէյեան հարիւր փեսօ կը նուիրեն Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, եկեղեցւոյ կահաւորման համար :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Պ. Գ. Պահթիարեան (Նիս) հինգ հազար Ֆր., Պ. Մարկոսեան երկու հազար Ֆր. :

Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն.— Պ. Գ. Գաքըրճեան հինգ հազար Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գոչնակեան (Մարսէյլ) 1000 Ֆր. :

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն.— Պ. Պ. Պ. Ֆրէնկեան հինգ հազար Ֆր., Գասապեան (Մարսէյլ) հինգ հարիւր Ֆրանք :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Անժէլ Մանտալեան իր ամուսնոյն՝ Յովսէփ Մանտալեանի յիշատակին երկու հազար Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Օդափոխութեան կայանին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն – Սիւնի» խումբի :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Փէրկոլա սրահին մէջ (Ռոն-Փուէն) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին և հաճելի անակնկալներ :

Ծոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով :

Կը նուագէ Ռատիօ Լիոնի անուանի նըւագախումբը ԼԷ Քոմփանեոն տիւ Րիթմ :

Կեդրոնական Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներէն կը մեկնին մասնաւոր օթօքառներ, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական վարչութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դասընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանուհիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբեր ժամը 3ին :

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերու գիշերօթիկ վարժարանին 1958 – 59 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են : Անոնք որ կը փափաքին մայրական խնամքի շունչին տակ յանձնել իրենց փոքրիկները, թող փութան դիմել վարչութեան :

Սանուհիները կը հետեւին Ֆրանսական պետական ուսմանց ծրագրէն դուրս՝ հայ լեզուի խնամուած դաստիարակութիւն :

Դիմել ամէն օր՝ 73 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Սէն է Ուազ) : Հեռաձայն՝ Կոնէս 179 :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի փորձերը կը վերսկսին այս Նւ հքշաբթի, Ազգ. Տունը, ժամը ութին : Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները որպէս զի կանոնաւորապէս մասնակցին տարեկան մօտակայ համերգին պատրաստութեան համար :

Նոր անդամները կ'արձանագրուին, ամէն Երեքշաբթի, Ազգ. Տունը, փորձերու ընթացքին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս).— Ներքին Վեհափառութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի).— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովսափեան).— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ. Ռոսքան).— Երեւակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ինչ՞ն մեռաւ (Փրոֆ. Սիմոնէն).— Մարդական բնախօսութիւն (Տոքթ. Նաւասարդ).— Մատենիկ իմաստութեան.— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ջուրով Թունաւորում (Տոքթ. Պուքէ).— Արեւի լոգանք (Տոքթ. Սերոբեան).— Արաս – Թուման (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան).— Երախային առողջութեան նշանները (Տոքթ. Նիզէ).— Գարեջուր (Տոքթ. Քորոն).— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչունի) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. —
Տարեկան 1.200 փրանք
արտասահման 1.500 Ֆրանք :
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Կիրակի 28 Սեպտեմբեր, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Նուիրակ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ըստ ընկալեալ աւանդական սովորութեան, կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ կը բաժնուի ժողովուրդեան :

Մատաղի ոչխարներուն գնման առթիւ կ'ընդունուին նուիրատուութիւններ : Նուէրները կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Պ. Շիշմանեան, 71 բիւ ժ. ժոռէս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Ս. Է Ուազ) :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներունմէջ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին :

Արձանագրութեան համար աշակերտներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ :

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի :

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան : Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ :

×

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին 25 Սեպտեմբեր հինգշաբթիէն սկսեալ :

Կը խնդրուի ծնողներէն առաջնորդել իրենց զաւակները շրջաններու, թաղային դպրոցները արձանագրութեան համար :

Դիւան Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, 17 Րիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ Ներկայութիւն : Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՇԱՒԻԼԻ Եկեղ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ : Օրակարգ.— Վարչական կազմին ամբողջացում : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց ղրկուած *մանտաներուն*, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու :

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք – Փօսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք – Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն) :

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել *Մանտա – քարթով* :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 25 SEPTEMBRE

1958

ԶԼԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8302 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4103

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՒԱՏԵՍ ՆՇԱՆՆԵՐ

Չորրորդ Հանրապետութեան եկող ու գացող կառավարութեանց մտահոգութեան գլխաւոր առարկաներէն մէկն ալ եղած էր երկրին տնտեսական - ելմտական կացութիւնը՝ այնքան որքան Ալժերիոյ տագնապը։ Այս վերջինը իբրեւ պատճառ առաջինին։

Ելեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը խախտած էր։ Ալժերիոյ համար օրական մէկ միլիառ ֆրանքի բացառիկ ծախք կ'ըլլար։ Ելմտացոյցը միշտ կարեւոր բաց մը կ'արձանագրէր ։

Կի Մոլէի կառավարութիւնը ինկած էր ելմտական հարցերու պատճառով ։

Պուրժէս - Մոնուրիի եւ Ֆելիքս Կայեարի օրով տագնապը աւելի սաստկացաւ ։

Ներածումները գերակշիռ էին արտածումներու համեմատութեամբ ։ Ֆրանսա միշտ պարտական կը մնար օտար երկիրներու։ Առեւտրական կշիռը շարունակ բաց կ'ունենար ի վնաս իրեն ։

Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը խիստ սահմանափակումներու ենթարկեց ներածումները։

Միւս կողմէ արտածումները քաջալերելու համար, 1957 Օգոստոս 11ին «հարիւրին քսանի» օրէնքը հրատարակեց։ Իրականին մէջ ֆրանքը արժեզրկուեցաւ քսան առ հարիւր համեմատութեամբ ։ Տոլարի պաշտօնական սակը 350 ֆրանքէն 420ի բարձրացաւ։ Սկիզբը միայն արտաքին առեւտուրի համար սահմանուած այս սակը նոյնքն ընդհանրացաւ ։

Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, ապրուստի համար անհրաժեշտ 217 առարկաներու գները շարունակեցին բարձրանալ՝ իբրեւ բնական հետեւանք ունենալով երաշխաւորեալ նուազագոյն աշխատավարձքի յաւելումը ։

Ելմտական - տնտեսական աղէտի մը առաջքն առնուեցաւ տարւոյս սկիզբը՝ շնորհիւ արտաքին փոխառութեան ։

Զօրավար Տը Կոլի դահլիճին ելմտական նախարար Անթուան Փինէ, որ քանի մը տարի առաջ փրկած էր արդէն ֆրանքը, Ցունիսի կէսին գիմեց ներքին փոխառութեան՝ հիմ ունենալով ոսկեղրամը։ Ֆրանսական ոսկիին սակ նշանակեց 3600 ֆրանք եւ յաջողեցաւ կարեւոր քանակութեամբ թարմ դրամ մացնել պետական գանձը։ Ոսկի պահողները օգտուեցան ներկայացած առիթէն։ (Այժմ ոսկին կ'արժէ 3460 — 3470 ֆրանք)։

Գիներու եւ աշխատավարձքի հաւասարակշռութեան խախտումը առհասարակ տագնապ առաջ կը բերէր աշնան վերամուտին ։

Այս տարի նման վտանգի մը նշաններ չեն երեւիր ։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, 250 առարկաներու փոքրաքանակի գները, որ 1957 Յուլիսէն մինչեւ 1958 Մարտ ամսական միջին հաշուով հարիւրին երկու յաւելում կրած էին, Մարտէն ի վեր ամսական հարիւրին մէկէն պակաս համեմատութեամբ բարձրացած են ։

Գալով մեծաքանակի գիներուն, Մայիս Յունիսին որոշ յաւելում կրելէ վերջ, այժմ ինկած են Փետր.ի մակարդակին։

Տնտեսական հրապարակին վրայ որոշ կայունացում առաջ եկած է։ Կարգ մը գիներու բարձրացումը պատճառ դարձած է սպառումի նուազման ։

Ներկայիս ճարտարարուեստի մարզին մէջ եւս կայունացում կը տիրէ։ Գործազրկութիւն չկայ ։

Պետական գանձն ալ լաւ վիճակի մէջ է։ Տագնապի վտանգ չի նախատեսուիր ։

Արտածումները տարեկան 1300 - 1400 միլիառ ֆրանքի կը հասնին։

Մէկ խօսքով կացութիւնը կը բարւոքի հետզհետէ ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԷՅՐՈՒԹ (հեռաձայնով) — Վերջին պահուն Պէյրութէն մեր ստացած լուրերուն համաձայն, կացութիւնը աւելի ծանր լուրջ է։ Երկուշաբթիէն ի վեր ոչ մէկ թերթ հրատարակուած է եւ կռիւները կը շարունակուին։ Անորոշ կացութիւն մը կը տիրէ երկրին մէջ։ Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով ։

ԶՕՐ. ՇԵՀԱՊ ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ԳԼՈՒԽ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԸ ՄՆԱՅ

Երեքշաբթի օր, հինգ ամսուան տագնապէ մը ետք, Նախագահ Շամուն իր տեղը տուաւ նորընտիր նախագահ՝ զօրավար Շեհապի։ Խորհրդարանի բացառիկ նիստէ մը ետք այս վերջինին երդման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ եւ նոր նախագահը, որ երրորդն է Լիբանանի Հանրապետութեան, կարճ ճառով մը ճշդեց իր ծրագրին կարեւոր գլուխները .—

Նախագահը կ'ուզէ նախ վերահաստատել ներքին ապահովութիւնը, ապա առանց բացառութեան ժողովուրդը զինաթափ ընել, բարձրացնել Լիբանանի ճարտարարուեստի աստիճանը, վերաշինել շէնքերը եւ հաստատութիւնները որոնք վերջին դէպքերու բերմամբ վնասուած կամ փճացած են։ Զօր. Շեհապ կ'ուզէ նաեւ վերջ դնել Լիբանանի եւ արաբական երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող լարուածութեան։ Եւ վերջապէս Շեհապ կ'ուզէ օտար զօրքերու մեկնումը ։

Ճառէն ետք, Թնդանօթի 21 հարուածները ողջունեցին նոր նախագահը ։

Զօր. Շեհապ, որուն կ'ընկերակցէր խորհրդարանի նախագահ Աատլ Օսէյրան, ապա գնաց նախագահական տունը, ուր Քամիլ Շամուն կատարեց պաշտօնի փոխանցումը։ Անմիջապէս ետք Շամուն եւ կինը մեկնեցան. կը կարծուի թէ քանի մը շաբաթ կը մնան Լիբանանի լեռնային մէկ շրջանը (Տուրշուէր), յետոյ անցնելու համար Թուրքիա կամ Ամերիկա։

Միւս կողմէ լուրջ մտահոգութեան մատնուած են Շամունի կողմնակիցները։ Փաղանգաւորները միշտ պատրաստ են, որ եւ է միջադէպի մը առաջքը առնելու համար, սպասելով որ նոր կառավարութիւնը կազմուի ։

Նախագահ Շեհապ, ցարդ չէ նշանակած նոր վարչապետը ։

Գոլստ մէջ նախկին վարչապետ Սամի Սոլհ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, որոնց ընթացքին շեշտեց.— Եթէ Շեհապ իր բարեացակամ քաղաքականութիւնը շարունակէ ըմբոստներուն հանդէպ, մեծ դժբախտութիւն մըն է Լիբանանի համար »։

Նախկին վարչապետը առանձին տեսակցութեան մը ընթացքին կարգ մը ուրիշ յայտարարութիւններ ալ ըրած է.— Երբ Շեհապ սպայակոյտին պետն էր, իրեն միշտ ըսած եմ որ զսպէ ըմբոստութիւնը, բայց ընդհակառակն ձգեց որ ամէն բան իր ճամբով երթայ, միշտ ուզած է քաղաքական գետնի վրայ լուծում մը գտնել, եւ եթէ այդպէս շարունակէ, դժբախտութիւն է Լիբանանի համար, իսկ եթէ փոխէ իր ռազմավարութիւնը եւ պահանջէ օրէնքին յարգանքը, կրնայ յաջողիլ ։

Անդրադառնալով ամերիկեան միջամտութեան, Սամի Սոլհ ըսած է.— Բան մը չըրին կարգը վերահաստատելու համար, ոչ մէկ նախաձեռնութիւն, պարզ հանդիսատեսներ մնացին, գործը ձգելով լիբանանեան բանակին։ Կարծեցին որ լաւագոյն լուծումը Շեհապի ընտրութիւնն է իբրեւ նախագահ, բայց դժբախտաբար ընտրութենէն ետք ալ կացութիւնը աւելի գէշ էր։ Նոյնիսկ այսօր, կացութիւնը ծանր է Պէյրութի մէջ»։

Սրբ Սրբն

ԱԶԳԻՆ ՓՈՐԻ ՑԱՒԸ

Ո՞վ չի յիշեր իր նախակրթարանի, երբեմն, նոյնիսկ, մանկապարտէզի օրերը : Առ նուազն, անոնցմէ քանի մը հատը :

Միտքս է։ Ամէն տարի Սեպտեմբերի առաջին շաբթուն կը սկսէին մեր «հիւանդութիւնները»։

Մեզի լուր տուած կ'ըլլային՝ քանի մը օր առաջ.

— Զմռնա՛ս, յաջորդ երկուշաբթի դպրոցը կը բացուի…

Վա՜յ անպիտան, ի՞նչ կ'ըլլար, ի՞նչ չէր ըլլար, չես գիտեր, մէյ մըն ալ նայիս այդ երկուշաբթի առտուն կանուխ փորի ցաւ մը օձիքդ կը բռնէր …

— Մամա, այսօր հիւանդ եմ, փորս կը ցաւի… Դպրոց չերթամ, չըլլա՞ր …

— Ո՛չ, չըլլար, վարժուհիդ կը բարկանայ… Ելի՛ր, հազուէ …

— Բայց, մամա, հիւանդ եմ… Փորիկըս կը ցաւի… Չե՞ս մեղքնար… Առանց չար մամա՞ կ'ըլլայ որ իր հիւանդ զաւակը դպրոց կը ղրկէ …

— Առանց սուտերու զաւակին առանց չար մաման անգամ շատ է… Անառակ, քեզի… Երեք ամիս է փորդ չէր ցաւեր, հիմա՞, այս առտո՞ւ ցաւերդ բռնեցին … Գէշ վարժուեցաւ, անանկ չէ՞… Սա երեք ամսուան մէջ ի՞նչ ըրիր, ինծի կրնա՞ս ըսել …

— Մամա, խաղացի. որովհետեւ երախաները խաղալու են որ մեծնան … Դուն չե՞ս ուզեր որ մեծնամ, հայրիկին պէսմեծ մարդ ըլլամ, երկար տաբատ հագնիմ, շուկայ երթամ, դրամ վաստըկիմ :

— Լա՛ւ, խաղացիր, խնդացիր, ասդին վազեցիր, անդին վազեցիր, հոգիս բերանս բերիր, խօսքս մտիկ չըրիր, տունտեղ տակնուվրայ ըրիր, խաղալիկներդ ասդին անդին նետեցիր, աղտոտ կօշիկներով խռիւանոցին ու բակին մաս-մաքուր քարերուն վրայ քալեցիր, վրայ - գլուխդ փոշիներուն մէջ թաթխեցիր, որպէսզի մեծնաս, այնպէս չէ՞… Ինծի նայէ որ ըսեմ — երեք ամիսէ ի վեր մեծցածդ կը բաւէ … Հիմակ ալ գնա՛ քիչ մը սա ուղեղիդ մէջինները մեծցուր որ օր մը շուկայ երթաս եւ ինծի համար դրամ վաստըկիս։ Ելի՛ր, հագուէ …

— Բայց, մամա, փորի՞կս ինչ պիտի ըլլայ …

— Փորիկիդ բա՛ն մըն ալ չըլլար, մի՛ վախնար …

Ու կը ցատկէինք անկողինէն, կը հագուէինք եւ գլխիկո՛ր կը բռնէինք դպրոցին ճամբան, որ սովորականէն աւելի կ'երկըննար Սեպտեմբերի այդ առտուն։ Կարծեմ, մեր սուտումուտ հիւանդութեանց միւս օրերուն ալ :

Որովհետեւ, փոխանակ շիտակ ճամբան բռնելու, ասդին անդին կը թափառէինք։ Սրդէն իրարու հանդիպած կ'ըլլայինք՝ թաղեցի դասընկերներս։ Ա՜լ փորի ցա՞ւ մնացած կ'ըլլար որ …

Պայուսակները կը շարէինք պատերուն տակ ու կը սկսէինք «ձեռք մը» *լաքա* խաղալ :

Մինչեւ այդ պարապութիւնը վերջանար, ժամը 9ը անցած կ'ըլլար։ Թաղական տուն թիւն կոչուածն ալ խեղք ըրէր ու ժամացոյց մը դնէր սա փողոցին անկիւնը։ Գտա՞ր …

Դասարանէն ներս մտար, չմտար, յանդիմանութիւն մըն ալ «Օրիորդ»էն .

— Ո՞ւր էիր… Գիտե՞ս ժամը քանին է … Գնա՛ սա պատին տակ կեցիր նայիմ, կռնակդ մեզի… Պատժուած ես …

×

Անցեր գացեր են այդ քաղցր օրերը : Փորի սուտ ցաւերն ալ իրենց հետ։ Բայց խրա՛ւները տակաւին մեզի հետ են :

Մայրիկը կը յանդիմանէր ու դպրոց կը ղրկէր մեզ Սեպտեմբերի այդ չարաշո՜ւք առտուն, որպէսզի մարդ ըլլայինք :

Օրիորդը կը յանդիմանէր երբ ուշ մընացած ըլլայինք։ Անոր ալ նպատակն էր մեզ մարդ ընել :

Մեր ազգն ալ կը յանդիմանուի, տարին տասներկու ամիս։ Իր վարժապետները կ'ուզեն որ մարդ ըլլայ։

Բայց ազգին *բնաւը* բռներ է .

— Փորս կը ցաւի, ես դպրոց չեմ երթար …

Փորի ցաւ մը, որ քառասուն տարեկան եղաւ եւ անցնելիք ալ չունի ….

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՄԱՅՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ԷՅՖԷԼԻ ԱՇՏԱՐԱԿԻՆ ԵՐՐՈՐԴ ՅԱՐԿԸ

●

Հանրաքուէէն քանի մը օր առաջ ահաբեկումները եւ մահափորձերը կը շարունակուին մայր երկրին մէջ։

Երեքշաբթի օր ցերեկուան մօտ, Էյֆէլի աշտարակին երրորդ յարկը գտնուող պտտաշրջիկ մը թուալէթին մէջ գտած է պայթուցիկ մը։ Անմիջապէս հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են եւ ոստիկանութիւնը կանչուած է որ քննութիւնը սկսի։ Ինչպէս կ'երեւի ահաբեկումին նպատակն էր փճացնել ֆրանսական հեռատեսիլի կայանը որ կը գտնուի 4րդ յարկը։

Միւս կողմէ ծանր դէպքեր պատահած են Սիմքա գործարանին առջեւ եւ ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել թէ գտնուած 18 վիրաւորները որո՞ւ կողմէ վիրաւորուած են ։

Նանթէնի գործարանին առջեւ 250 - 300 չարքային համայնավարներ ներկայացած են եւ յարձակում գործած Սիմքայի բանուորներուն վրայ որոնք աշխատանքի կ'երթային ։

Համայնավարները փորձեցին նոյնիսկ գործարանէն ներս մտնել եւ ծանր բախումներ տեղի ունեցան, որոնց ընթացքին երեք ցուցարարներ վիրաւորուած են։ «Սիմքա»յի գործաւորներէն մէկը ծանրօրէն վիրաւորուած է գլուխէն եւ մահաքունի մէջ է։ 15 ուրիշ բանուորներ ալ վիրաւորուած են, բայց կարելի չէ եղած ճշդել թէ ո՞վ զինուած էր։ Համայնավարները կ'ըսեն թէ իրենք զէնք չունէին, բայց Նանթերի համայնավար կեդրոնին մէջ ոստիկանութիւնը գտած է յիսունէ աւելի մահակներ ։

Երեքշաբթին Չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը ահաբեկչական դէպքերը շարունակուած են։ Գոստոյի մէջ ոստիկան մը զարնուած է ։

Ոստիկանութիւնը միշտ կը շարունակէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել, Ֆրանսայի արեւելեան շրջանին մէջ ութսուն ալժերիացի ձերբակալուեցան ։

Բանտերու մէջ գտնուող Ալժերիացիներու այցելութիւնները արգիլուած են ։

× «Ալժերիական ազատ կառավարութիւնը» ճանչցուեցաւ նաեւ Չինաստանի կողմէ՝ առաջին ոչ - արաբ երկիրն է որ կը ճանչնայ Ֆերհաթ Ապասի «դահլիճը»։

Միւս կողմէ Իրաքի հանրապետութեան վարչապետը Քասըմ յայտարարեց թէ Իրաք ամէն բան պիտի ընէ բարոյապէս եւ նիւթապէս օգնելու համար Ալժերիոյ «ազատ կառավարութեան» :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Խորհրդային Հայաստանի պարբերականներուն եւ գրականութեան պատմութեան դասագիրքերուն մէջ Արփիար Արփիարեան եւ Մատթէոս Մամուրեան կը ներկայացուին իբրէւ ռուսական քաղաքականութեան կողմնակից ։

Այս դատումը բազմաթիւ անգամներ կրկնուեցաւ, եւ մենք չհանդիպեցանք ոչ մէկ բողոքի ու ճնշումի սփիւռքի մամուլին մէջ։

Գիտենք, թէ Հայաստանի մէջ խիստ գրաքննութիւն կայ եւ իշխանութեան կեղծիքը ու չարաչահութիւնը կը տարածուին նոյնիսկ գրականութեան եւ արուեստի գործերուն վրայ․ Բայց արտասահմանի ազատ հայ մամուլը պէտք չէ թոյլ տայ, որ այդ կեղծիքը եւ սուտը իբրեւ ճշմարտութիւն իւրացուին։ Ընդհակառակն, մեր ճշգումները, հերքումները, մերկացումները, այս կամ այն ձեւով իրենց արձագանգը կը գտնեն հայրենի աշխարհին մէջ։

Նախ առնենք Արփիար Արփիարեանի պարագան։ Մեր սեղանին վրայ է 1954ին Երեւանի մէջ տպագրուած «Հայ գրականութիւն» դասագրքի Բ. հատորը, լոյս ընծայուած «Հայկական ՍՍՌ գիտութիւններու Ակադեմիա, Մ. Աբեղեանի անուան գրականութեան ինստիտուտ »ին կողմէ, միջնակարգ դպրոցներու 9րդ դասարանին համար։ Հատորը խմբագրուած է Աս. Ասատրեանի, Էդ- Թոփչեանի, Մ. Մկրեանի եւ Վ. Պարտիզունիի կողմէ ։ Այս հատորին մէջ (472 էջ) տեղ գտած են արեւմտահայ գրողներէն Յակոբ Պարոնեան, Արփիար Արփիարեան, Գրիգոր Զօհրապ, Միսաք Մեծարենց եւ Դանիէլ Վարուժան ։ Անտարակոյս ուրախալի է, որ արեւմտահայ գրողներէն որոշ մէկ մասին գործերը սկսած են հրատարակուիլ խորհրդային երկրին մէջ։ Բայց տեսնենք, թէ ինչպէս կը խեղաթիւրուին հայ գրագէտին կեանքը եւ գործը հաւատարապէս ։

« Հայ գրականութիւն» հատորը Արփիարեանի մասին կը գրէ ․

« Իր հրապարակախօսութեան հէնց առաջին օրերից՝ 1878 – 1879 թուականներից նա անվերապահօրէն կողմնորոշուել է դէպի Ռուսաստանը եւ հայ ժողովրդի ապագան տեսել միայն ռուս ժողովրդի հետ կապուած ։

« Ռուսական բանակների նահանջից յետոյ, երբ պոլսահայ բուրժուազիան հիմնականում իր յոյսերը կապել էր եւրոպական պետութիւնների հետ, Արփիարեանը միշտ մնաց իր դաւանած ուղղութեանը հաւատարիմ՝ Ռուսաստանի կողմնակից »։

Նոյն ձեւի խեղաթիւրում մը կայ Արփիարեանի մասին, իբրեւ ռուսական ուղղութեան կողմնակից « Հայ պարբերական մամուլի բիբլիոգրաֆիա»յի Ա. հատորին մէջ․ « Ինչպէս Ա. Արփիարեանը, նոյնպէս Գրիգոր Զօհրապը այն միտքն են պրոպանդանդել, որ Թուրքիայի Հայութիւնը իրական օգնութիւն կարող է ստանալ միայն Ռուսաստանից» (էջ 329)։

Դարձեալ, այս նոյն կարծիքին հանդիպեցանք «Սովետական Հայաստան » ամսագրին մէջ, «Արփիար Արփիարեան, մահուան 50ամեակին առիթով» ուսումնասիրութեան մէջ («Ցուսաբեր» 1958 Յուլիս 14), ուր կ'ըսուի, թէ ան «անխընայ ծաղրում է հայ քաղաքական պարտիաների արկածախնդրական գործունէութիւնը»։ Եւ վերջապէս «... Իր վրայ կրում էր 1905 թուի ռուսական առաջին ռեւոլիւցիայի որոշակի ազդեցութիւնը եւ կոչ էր անում հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը ո՛չ թէ կապել Արեւմուտքի դիւանագիտութեան հետ, այլ հիւսիսում փայլատակող ռուսական ռեւոլիւցիայի հետ»։

Ինչպէս տեսանք,ըստ խորհրդահայ գըրողներու, արեւմտահայ գրագէտ Արփիար Արփիարեան «անվերապահօրէն կողմնորոշուել է դէպի Ռուսաստանը», ան «միշտ մնաց իր ուղղութեանը հաւատարիմ՝ Ռուսաստանի կողմնակից » եւ կը հաւատայ եղեր, « որ Թիւրքիայի Հայութիւնը իրական օգնութիւն կարող է ստանալ միայն Ռուսաստանից» ու հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը կ'ուզէ եղեր կապել «հիւսիսում փայլատակող ռուսական ռեւոլիւցիայի հետ »։

Այս բոլորէն ետք, որովհետեւ Արփիարեան «կանգնում է դեմոկրատական դիրքերում», «նրա քաղաքական հակառակորդները կազմակերպում են երրորդ մահափորձը նրա դէմ։ 1908 թուականի Փետրուարի 13ին նրանց գնդակից ընկնում է Արփիար Արփիարեանը Գահիրէի փողոցներից մէկում »։

Արտասահմանի մէջ ամէն ոք գիտէ, թէ Արփիար Արփիարեան սպաննուեցաւ Գահիրէի մէջ, Արփիարեանի ընկերներուն՝ վերակազմեալ Հնչակեաններուն եւ ոչ թէ քաղաքական հակառակորդներու կողմէ ։

Արդարեւ, չահեկան է ճշդել․ թէ Արփիար Արփիարեանի քաղաքական համոզումները ի նպաստ Ռուսաստանի՞ էին, թէ ոչ առնուազն վերապահ էին անոր նըկատմամբ ։

Կ'ընդունինք, թէ խորհրդահայ գրողներու կողմէ յիշատակուած քաղուածքները Արփիարեանի մտածումները եղած են։ Բայց անոնք արտայայտուած են 1877 – 78 ռուսեւթրքական պատերազմի նախօրէին եւ անոր յաջորդող տարիներուն, երբ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանէն սկսած, ամէն ոք խանդավառուած էր Ռուսաստանի բարեյոյս օժանդակութեամբ Հայ Դատի լուծման համար ։

Սան – Սթէֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագրերու հետեւանքով, ամբողջ Հայութիւնը իր յոյսը կապած էր «խաչապաշտ» Ռուսաստանի քաղաքական միջամտութեան։ Արփիարեան «Հայկակ» կեղծանունով կը թղթակցէր Թիֆլիսի «Մշակ»ին եւ 1884ին, Կովկաս այցելութենէ վերադարձին, կապ մը հանդիսացաւ արեւելահայ եւ արեւմտահայ մտաւորականներու միջեւ ։

Սակայն Արփիարեան եւ ամբողջ արեւմտահայութիւնը սկսան հիասթափուիլ Ռուսաստանէն, երբ 1895 – 1896ի հայկական ջարդերու նկատմամբ Ռուսաստան մնաց բոլորովին անտարբեր, նոյնիսկ Կ. Պոլսոյ ռուս դեսպանը քաղաքական գետնի վրայ աջակիցն էր կարմիր սուլթանին։

Արիւնալի այդ դէպքերէն ետք, Կ. Պոլ- Արփիարեան արտասահման անցաւ, ուր ոտյ ուրիշ մտաւորականներու նման, Ա. վարիչ դէմքերէն էր Հնչակեան կուսակցութեան։ Լոնտոնի իրենց օրկանին՝ «Նոր կեանք»ի 1898 Յունիս մէկի թիւին մէջ, Վասպուրականի մէջ տեղի ունեցած դէպքերու առնչութեամբ, շատ յստակօրէն կը գրէր Ռուսաստանի դաւադիր քաղաքականութեան մասին հետեւեալ մարգարէաշունչ տողերը ․

« Հարկ չենք տեսներ երկարօրէն խօսիլ Ռուսիոյ կողմէն մեզի համար որեւէ ակնկալութեան մը հաւանականութեանը վըրայ։ Վասպուրականի աղէտները նպաստաւոր են Ռուսիոյ ծրագիրներուն որոնք մեզի նպաստաւոր չեն։ Որքան աւելի չարչարուի Հայաստան, ջարդերու ինչքան աւելի կրկէս դառնայ մեր աշխարհը, այնքան աւելի Ռուսիա կը յառաջանայ դէպի Հայաստան ։

« ... Եթէ անխուսափելի հարկն է Վասպուրականի գրաւումը Ռուսերէն, ինչո՞ւ հայկական արիւնը թափուի յօգուտ Հայութեան ռուսացումին ։ Ինչո՞ւ Հայը իր արիւնով հեշտացնէ գերութեան լուծին փոփոխութիւնը։ Ժողովուրդի մը արիւնը իր ազատութեան համար միայն պէտք է թափուի եւ ոչ թէ մէկ լուծէն ուրիշ լուծի մը փոխանցումին ծառայէ»։

Ինչպէս կը տեսնուի, Արփիար Արփիարեան ոչ միայն Ռուսաստանէն օգնութիւն չէր սպասեր, այլ անկէ չարիք կ'ակնկալէր եւ այնքան պատուաբեր հետեւողութեամբ կը զգուշացնէր մեր ժողովուրդը՝ արիւն չթափել իր «լուծին փոփոխութեան » համար։

Եթէ Արփիարեանի այդ իրատեսութիւնը եւ Ռուսաստանի հանդէպ իր վերապահութիւնը ունենային նաեւ հայ ժողովուրդի 1914ի առաջնորդները, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն սկսեալ, հաւանաբար մենք այնքան զոհեր չտայինք «գերութեան լուծին փոփոխութեան համար» եւ մեր ժողովուրդի արիւնը վերապահէինք «իր ազատութեան համար միայն», ինչպէս կը բանաձեւէ Արփիարեան։

Խորհրդային քարոզչութիւնը մեթոտիկ կերպով չարունակ ներկայացուցած է Խաչատուր Աբովեանը, Ներսէս Աշտարակեցին, Միքայէլ Նալբանդեանը իբրեւ ռուսական «օրիանտացիա»յի կողմնակիցներ։ Այս երեք մեծ Հայերը հիասթափուեցան Ռուսաստանէն, անոր զոհերը հանդիսացան, ենթարկուելով հալածանքի ։

․ Գալով Արփիարեանի մահուան պըրագաներուն, անհիմն է եւ ծիծաղելի համակրանք վերագրել դէպի Ռուսաստանը կամ անոր «ռեւոլիւցիա»ն ։ Արփիարեանի ունեցած տարակարծութիւնը իր Հնչակեան ընկերներուն հետ, այդ կուսակցութեան քայքայման մէկ երեւոյթըն էր։Եթէ փնտռենք գաղափարաբանական գետին մը, այդ՝ Արփիարեանի ունեցած սկեպտիկ վերաբերմունքն էր դէպի արտաքին քաղաքական աշխարհը՝ ըլլալով անկախ Ռուսաստանի ։

Խորհրդային քարոզիչներ վարժուած են դէպքերն ու դէմքերը ցուցադրել, ինչպէս իշխանութիւնը կը պահանջէ։ Բայց այդ պարագան յաճախ գիրենք ծիծաղելի կը դարձնէ արտասահմանի ազատ մամուլին մէջ ։

Գ. ԼԱՃԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ասոր վրայ, կարգ մը ազնուականներ եւ հարուստ պուրժուաներ որմնադիրներու միութեան մէջ մտան որպէս պատուոյ անդամ եւ հետզհետէ, արհեստակցական միութիւնը սկսաւ իր նախնական նկարագիրը փոխել։ Արհեստակցական կազմակերպութիւնը, որ հիմնուած էր «օթեակ»ներու վրայ, մնաց․ աշկերտները, վարպետները, եւ արհեստին մաս կազմող զանազան բանուորները ունէին իրենց մասնագիտութեան օթեակը ։ Սակայն պատուոյ անդամներու արձանագրութեամբ, օթեակներու մտաւորական մակարդակը հետզհետէ բարձրացաւ․ օթեակները սկսան դառնալ փիլիսոփայական հարցերու մասին խօսող խմբաւորումներ։

1721ին, Նախկին պատուելի մը, Անտերսոն, ծրագիր – կանոնագիր մը մշակեց եւ բոլոր օթեակները, ոչ առանց դժուարութեան, միացան «մեծ օթեակի» մը մէջ, բարձրաստիճան ազնուականներու նախագահութեան տակ։

Եւրոպական շատ մը քաղաքներ, Լոնտոնի օրինակին հետեւելով, ունեցան իրենց օթեակները։ 1730ին նման օթեակներ գոյութիւն ունէին արդէն Կանտի, Մատրիտի, Ֆիրենցէի, Համպուրկի, եւ շատ մը այլ քաղաքներու մէջ։

Ֆրանսայի առաջին օթեակը կազմուեցաւ 1732ին՝ Փարիզի մէջ, անգլիական որմնադրութեան անդամներու կողմէ։ Շուտով, սակայն, ուրիշ օթեակ մըն ալ կազմուեցաւ Փարիզի մէջ՝ սկովտա –

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մասնաւոր համաձայնութիւններ կրնան նաեւ ստեղծել հասարակաց ուրիշ հաւատարութիւններ կամ ճշդել Հասարակապետութեան որեւէ իրաւասութեան փոխանցումը իր անդամներէն մէկուն ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 79

Անդամ պետութիւնները կ'օգտուին թիւ 77 յօդուածին տրամադրութիւններէն անմիջապէս երբ թիւ 76 յօդուածին Նախատեսած ընտրութիւնը կատարած են ։

Մինչեւ որ ներկայ յօդուածին տրամադրութիւնները ի զօրու դառնան՝ իրաւասութեանց հասարակաց հարցերը կը կարգադրուին Հանրապետութեան կողմէ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 80

Հանրապետութեան Նախագահը կը նախագահէ Հասարակապետութեան եւ զայն կը ներկայացնէ ։

Հասարակապետութիւնը իբրեւ մարմին ունի գործադիր խորհուրդ մը, ծերակոյտ մը եւ իրաւարար ատեան մը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 81

Հասարակապետութեան անդամները կը մասնակցին Նախագահին ընտրութեան, թիւ վեց յօդուածին նախատեսած պայմաններուն համաձայն ։

Հանրապետութեան Նախագահը, Հասարակապետութեան Նախագահի իր հանգամանքով, Հասարակապետութեան ամէն մէկ պետութեան մէջ իր ներկայացուցիչը ունի ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 82

Հասարակապետութեան նախագահը կը նախագահէ գործադիր խորհուրդին, որ կազմուած է հանրապետութեան վարչապետէն, ամէն մէկ անդամ պետութեան կառավարութեան ղեկավարէն եւ այն նախարարներէն՝ որոնք պատասխանատու են հասարակապետութեան հարցերուն ։

Գործադիր Խորհուրդը կը կազմակերպէ Հասարակապետութեան անդամ պետութեանց համագործակցութիւնը, կառավարական կամ վարչական գետնի վրայ ։

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ գործադիր խորհուրդին կազմակերպութիւնը եւ գործելակերպը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 83

Հասարակապետութեան ծերակոյտը կազմուած է պատուիրակներէ զոր հանրապետութեան խորհրդարանը եւ հասարակապետութեան միւս անդամներու ժողովները կ'ընտրեն իրենց մէջ։ Ամէն մէկ պետութեան պատուիրակներու թիւը որոշուած է համաձայն իր բնակչութեան եւ հասարակապետութեան մէջ ունեցած պատասխանատուութեան ։

Տարեկան երկու նստաշրջան ունի, որոնք կը բացուին եւ կը փակուին հասարակապետութեան նախագահին կողմէ։ Ամէն մէկ նստաշրջան չի կրնար մէկ ամիսէն աւելի տեւել ։

Ծերակոյտը, հասարակապետութեան նախագահին առաջարկին վրայ, կը խորհրդակցի տնտեսական եւ ելմտական հասարակաց քաղաքականութեան ․ շուրջ՝ այդ մարզին վերաբերող օրէնքներուն մասին Հանրապետութեան խորհրդարանին քուէարկութենէն առաջ ։

Հասարակապետութեան ծերակոյտը կը քննէ դաշնագրերը կամ միջազգային համաձայնագրերը՝ նախատեսուած թիւ 35 եւ 53 յօդուածներուն մէջ, որոնք կը վերաբերին Հասարակապետութեան ։

Գործադրելի որոշումներ կուտայ այն մարզերուն մէջ որոնց համար անդամ պետութիւններու ժողովներէն լիազօրութիւն ստացած է։ Այս որոշումները կը հռչակուին այնպէս՝ ինչպէս օրէնքները՝ շահագրգռուող պետութեան մէջ ։

Կանոնագրային օրէնք մը կը ճշդէ կազմը եւ գործելակերպը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 84

Հասարակապետութեան մէջ, իրաւարար Ատեան մը կը վճռէ հասարակապետութեան անդամներուն մէջ պատահած տարակարծ խնդիրները։

Իր կազմը եւ իրաւասութիւնը կը ճշդուին կանոնագրային օրէնքով մը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 85

Թիւ 89 յօդուածին մէջ ճշդուած եղանակէն զատ, ներկայ գլուխին այն տրամադրութիւնները — որ կը վերաբերին հասարակաց հիմնարկութեանց գործելակերպին — կը վերաքննուին Հանրապետութեան խորհրդարանին եւ Հասարակապետութեան ծերակոյտին կողմէ քուէարկուած օրէնքներով ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 86

Հասարակապետութեան անդամ պետութեան մը կանոնագրին փոփոխութիւնը կրնայ պահանջուիլ Հանրապետութեան կողմէ կամ շահագրգռուած պետութեան ժողովին բանաձեւով։ Այս վերջինը սակայն պէտք է վաւերացուի տեղական հանրաքուէով մը որուն կազմակերպութիւնը եւ հսկողութիւնը Հասարակապետութեան հիմնարկութեանց կողմէ ապահովուած են։ Այս ձեւափոխման եղանակները կը ճշդուին Հանրապետութեան խորհրդարանին եւ շահագրգռուած ժողովին համաձայնութեամբ ։

(9 եւ մնացեալը յաջորդով)

կան Սթիւարթներու կողմնակիցներուն կողմէ :

Որմնադիր կազմակերպութենէն ներս մտնելու օրէնքները տակաւին շատ անորոշ էին։ Կազմակերպութեան երկու թեւերը զուգահեռաբար զարգացան Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ 1773 երբ Շուազէօլի, Մոնմորանսիի եւ նման այլ բարձրաստիճան անձերու նախաձեռնութեամբ, միաձուլուեցան ազգային մեծ օթեակի մը մէջ, Անգլիոյ օթեակէն անկախ։ Ֆրանսայի ազգային օթեակը կը ղեկավարուէր «յարգելիներ»ու (վէնէրապլը) ժողովի մը կողմէ, որ կոչուեցաւ «Կրանտ Օրիան». Կրանտ Օրիանի մեծաւորը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Լուի – Ֆիլիփ տ'Օրլէան, Շարթրի դուքսը, որ Լուի ԺԶ.ի զարմիկն էր, ապագային ճանչցուած Ֆիլիփ – Էկալիթէ անունով :

Շարժումը մեծ յաջողութիւն գտաւ Ֆրանսայի մէջ։ Ժողովուրդին լայն խաւերէն ներս առանց մտնալու, առաւելագոյնը երեսուն հազար անդամ կը հաշուէր. անդամները կը պատկանէին հարուստ, ղեկավար եւ «լուսաւորեալ» դասակարգին, եւ այս պատճառով ալ Ֆրանսական ազատ – որմնադրութիւնը անժխտելի ձգողականութիւն մը ունէր։ Ոմանց երեւակայութեան կը խօսէր ազատ – որմնադրութիւնը շրջապատող գաղտնապահութիւնը, երդման արարողութիւնը. բայց յաջողութեան մեծ պատճառներէն մէկն ալ այն էր, որ կը հետապնդէին փիլիսոփայական որոշ իտէալ մը, հոգեկան որոշ ձգտումներ, որոշ միստիքականութիւն մը :

Շուտով Ազատ Որմնադրութիւնը դարձաւ ամէն տեսակի պղտոր միտումներու —լաւ թէ վատ —, ամէն տեսակի իտէալներու, երեւակայապաշտութիւններու եւ մեքենայութեանց կեդրոնը :

Հարց կը ծագի թէ իր այդ վիճակին մէջ Ազատ Որմնադրութիւնը հակաքրիստոնէակա՞ն էր։ Այս հարցն ալ բուռն վիճաբանութեանց տեղի տուած է երկու դարէ ի վեր։ Մէկ բան որոշ է ու անժխտելի. շատ մեծ թիւով հոգեւորականներ կը յաճախէին ազատ – որմնադրական օթեակները։ Նոյնիսկ իրենց հոգեւորականի հանդամանքին շնորհիւ գերծ կացուցուած էին պատուաւորութեան քննութենէն, որուն կ'ենթարկուէին միւս թեկնածուները :

Յետագայ քննութիւնները ու պրպտումները ցոյց տուած են, թէ 1789ին, Ֆրանսայի Ազատ Որմնադիրներուն մէկ չորրորդը բաղկացած էր հոգեւորականներէ, եւ որեւէ պատճառ չկայ խորհելու թէ ասոնց բոլորն ալ գէշ կաթողիկէներ էին։ Ընդհակառակն։ Ասոնցմէ շատերը համոզուած էին, թէ կրօնականի եւ հաւատացեալի իրենց հանդամանքը խասար չէր համեմատեր Ազատ Որմնադիր ըլլալուն հետ. շատերը համոզուած էին նոյնիսկ թէ Ազատ Որմնադրութեան ուժը կրնան ծառայեցնել յօգուտ Եկեղեցին ու կրօնքին :

ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՆԱԴՐՈՒԻ

Սակայն Եկեղեցին շուտով դիրք բռնեց Ազատ Որմնադրութեան դէմ։ Առաջինը յիսուսեաններն էին, որ սկսան մտահոգութիւն ցոյց տալ այս կազմակերպութեան դէմ, որ Եկեղեցիին ուղղակի հսկողութենէն դերծ կը մնար, եւ իրենց անդամներուն արգիլեցին որմնադրական օթեակներուն մաս կազմել։ Յիսուսեան բարձրաստիճան հայրեր հրապարակային կերպով գոհունակութիւն յայտնեցին երբ կարգ մը քահանաներ մերժեցին հաղորդութիւն տալ կամ թաղել հանրածանօթ ազատ որմնադիրներ :

1738ին Կլէման ԺԲ. պապը բանադրեց Ազատ Որմնադրութիւնը. իր յաջորդը, Պընուա ԺԴ. տասներեք տարի վերջ հաստատեց իր նախորդին բանադրանքը։

Սակայն այս բանադրանքները մեծ ազդեցութիւն մը չունեցան, որովհետեւ Ֆրանսայի կալլիքանները այնպէս մը ըրին, որ պապական կոնդակները չտարածուին երկրին մէջ. օթեակներու արխիւներուն մէջ կարելի չէ գտնել որեւէ կրօնականի հրաժարական նամակը՝ պապական արգելքներուն որպէս հետեւանք։ Այս չի նշանակեր միայն որ պապերուն հեղինակութիւնը շատ նուազած էր. այլ կը պատկերացնէ հանրային կարծիքը, ինչպէս նաեւ Ազատ – Որմնադիրներուն իսկ համոզումը, թէ իրենց կազմակերպութիւնը հակաքրիստոնէական չէ :

«ԲՆԱԿԱՆ» ԿՐՕՆՔ ՄԸ

Բայց խորքին մէջ Ազատ Որմնադրութիւնը հակաքրիստոնէակա՞ն էր։ Արտաքնապէս՝ ոչ, կամ շատ քիչ։ ԺԸ. դարու որմնադրական գրութեանց մէջ հազուագիւտ են եկեղեցականներու, հաւատքի եւ հաւատալիքներու դէմ յարձակումները։ Ընդհակառակն, չափազանց հաւատացեալ յայտարարութիւններ կարելի է գտնել այնտեղ։ Այն աստիճան, որ շատեր, այս հիման վրայ, պնդած են թէ ԺԸ. դարու ազատ-որմնադրութիւնը ոչ միայն հակակրօնական չէր, այլ հող կը պատրաստէր հաւատքի վերածնութեան մը համար :

Սակայն այս՝ բառերուն հետ խաղալ է, որովհետեւ այս հարցին շուրջ Անտէրսոնի վարդապետութիւնը հետեւեալն էր ազատ որմնադրութեան սահմանման իսկ օրէն. «իւրաքանչիւր որմնադիր ազատ է իր ուզած հաւատքին հետեւելու. միայն պարտաւոր է հետեւելու այն կրօնքին, որուն շուրջ բոլոր մարդիկ համաձայն են. այս կրօնքը կը կայանայ բարի, անկեղծ, համեստ եւ պատուաւոր մարդ ըլլալուն մէջ, ինչ հաւատքի ու դաւանանքի ալ պատկանին»։

Այս բոլորը շատ պարզ է. ազատ-որմնադրական «կրօնքը» բնական կրօնքն է, ձերբազատուած՝ հաւատամքներէ, ծէսերէ, քրիստոնէական խորհրդանիշներէն (որոնց փոխարէն նոր խորհրդանիշներ հաստատած է)։ Միաստուածականութեան վրայ հիմնուած կրօնք մը, որ կ'ընդունի «Մեծ Ճարտարապետ»ին գոյութիւնը, բայց կը զլանայ անոր՝ մարդոց հոգեկան կամ բարոյական կեանքին միջամուխ ըլլալու իրաւունքը։ Այսինքն՝ ԺԸ. դարու «փիլիսոփաներուն» իսկ վարդապետութիւնը։ Հետեւաբար կարելի է հասկնալ թէ ինչու Եկեղեցին բանադրեց որմնադրութիւնը :

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

Բայց այս բաւարա՞ր է հաստատելու համար, թէ ազատ – որմնադրութիւնը հակաքրիստոնէական շարժման պարագլուխն ու կազմակերպիչն էր։ Այս կարծիքը քիչ հաւանական է, որովհետեւ իր շարքերէն ներս մեծ էր հաւատացեալ կաթոլիկներու թիւը. բայց իրականութիւնն այն է, որ «փիլիսոփաներու» վարդապետութեան կողմնակիցները, որոնք այդ օրերու յառաջդիմականները կը կազմէին, սկսած էին մեծ թիւերով մուտք գործել որմնադրական օթեակներէն ներս. Փարիզի «Ինը քոյրեր»ու օթեակը, զոր օրինակ, իր մէջ կը հաշուէր յառաջդիմական մտաւորականութեան ներկայացուցիչները — Քոնտորսէ, Լաֆէյէտ, Փարմի, Կրէզօ, Հուտոն, եւ, 7 Օգոստոս 1778ին՝ Վօլթէր, որու մուտքը ծափահարութիւններով ընդունուած էր ներկաներուն կողմէ :

Դժուար է որոշել թէ գործօն փիլիսոփայական – որմնադիրները ինչչափով ամբողջ շարժումը իրենց ետեւէն քաշեցին դէպի հակակրօնականութիւն։ Հաւանական է, որ Ազատ – Որմնադիրներուն մեծ մասը ճշգիւ չէր անդրադառնար ու գիտակից էր իր ղեկավարներուն իսկական ձգտումներուն, ըլլա՛յ կրօնական, ըլլա՛յ քաղաքական մարզերուն մէջ. որոշ է, որ անոնց մեծամասնութիւնը ոչ մէկ կերպով կը խորհէր յեղափոխութիւն մը կազմակերպելու մասին։ Ազատ Որմնադրութիւնը մեծապէս նպաստած է ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ նոր գաղափարներու տարածման, բայց այս չի նշանակեր թէ ինքը «դաւադրաբար» կազմակերպած է Յեղափոխութիւնը :

Բայց, միւս կողմէ, անժխտելի է նաեւ այն պարագան, որ իր մէջ ընդունած կարգ մը անդամներուն անձնական գործունէութեամբ, Ազատ Որմնադրութիւնը հակաքրիստոնէական պայքարի եւ Ֆրանսական Յեղափոխութեան ազդակներէն մէկը եղած է :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՏՌԱԾ ԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇԸ ...

Ամերիկացի երկու նաւաստիներ պատռած են Հանրապետութեան հրապարակին պատուոյ ձողին վրայ պարզուած թրքական երկու դրօշներ եւ ձերբակալուած։ Դատավարութենէ ետք, երկու նաւաստիները դատապարտուած են տասնական ամիս բանտարկութեան։ Ամերիկացիներու դէմ Իզմիրի մէջ արձակուած առաջին վճիռն է ասիկա։ Թրքական դատարանին տուած վճիռը բեկանելի է, բայց գործադրութիւնը չէ յետաձգուած :

Հարցը «անուշի կապելու» համար, Իզմիրի ամերիկեան հիւպատոսը այցելութիւն մը տուած է քաղաքապետին եւ նուիրած... թրքական դրօշ մը։ Բայց նկատելով որ նաւաստիները երկու դրօշակ պատռած էին, Իզմիրի ամերիկեան նաւատորմիղն ալ կը պատրաստուի դրօշ մը նուիրել :

Երկուքի դէմ՝ երկու ...։ Թէեւ հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ, թէ նաւաստիները ինչո՞ւ պատռած են թրքական դրօշակները։

Այս միջադէպին քանի մը օր ետք ամերիկացի քսան նաւաստիներ պանդոկի մը պարը գացած են եւ իրենց խմածին հաշիւը ուզած են մաքրել տոլարով։ Սպասեակը չէ ընդունած, առարկելով թէ միայն թրքական դրամ կ'ուզէ։ Նաւաստիները, ջղայնացած, ծեծ մը քաշած են թուրք սպասեակին եւ քիչ ետք... բանտ առաջնորդուած, ուրկէ ղրկուած են իրենց նաւը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՀԱՑ – ԲՈՅԺ, ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան, Յուլիս – Օգոստոսի թիւը, 48 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ։ Լոյս տեսաւ ու փոստին կը յանձնուի գալ շաբթուընէ սկսեալ։ Մամուլի տակ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը, միշտ 38 էջ :

ՀԱՑ – ԲՈՅԺ, բացառիկ թիւ, գրական, պատմական եւ համայնագիտական բովանդակութեամբ, 112 էջ։ Լոյս կը տեսնէ գալ ամիս։ Կը ստանան միայն հաւատարիմ եւ պարտաճանաչ բաժանորդները :

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ, Օրմանեանի ամէնէն արժէքաւոր եւ երիտասարդ գործը, այսօր հազուագիւտ, այսօր ալ այժմէական, ամէն Հայու սրտին մօտիկ, Շ. Նարդունիի ներածականով, պատկերազարդ։ Լոյս կը տեսնէ Նոյեմբերին :

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ, հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, գրեց Շ. Նարդունի։ Լոյս կը տեսնէ Նոյեմբերին :

2680 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ

Պոլսոյ բանտերը կը յորդին ամէն տեսակ բանտարկեալներով։ Վերջերս հաշուած են, թէ 2680 հոգի բանտարկուած են միայն Պոլսոյ մէջ։ Բանտարկեալներուն ութսուն առ հարիւրը կը բաղկանայ ոճրագործներէ, դատարկապորտները, աֆիոնամոլներէ եւ գողերէ :

Ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ Սուլթանահմէտին բանտին մէջ 91 եւ փաշագափուսի մէջ 221 տղաք կան, 16 տարեկանէն փոքր ....

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (261)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Թաղական խորհրդի անդամի փիլիսոփայութեանը պատասխանեց իմ մօտ նստող արհեստաւորը .

— Թող դահրումար ուտէ, դրանից աւելի լաւ է։ Այդ անպիտանը տասն տարուց աւելի, ջրի տիկն ուսից քարշ դցած, բոպիկ ոտներով թափառում էր Պոլսի փողոցներում եւ բաժակներով ջուր էր ծախում։ Ընտանիքը տանը ուտելու հաց չունէր։ Հիմա մի քանի փարա է բերել եւ այդպէս վատնում է։ Մի քանի օրից յետոյ բերածը կը հատնի, դարձեալ պարտք կ'անէ, դարձեալ կը գնայ Պոլիս, եւ կրկին ջրի տիկը քարշ կը տայ ուսից։ Իսկ ընտանիքը այստեղ կը թողնէ քաղցած :

— Պոլսի փողոցներում բաժակներով ջուր ծախողը միթէ՞ այստեղ աղա է դառնում, — հարցրի ես զարմանալով .

— Այո, պարոն, — պատասխանեց դարձեալ արհեստաւորը։ — Մեր քաղաքում, ով որ դրպանում մի քանի դուռուշ ունի, նա աղա է, չնայելով, թէ այդ չնչին դուռուշները նա ինչ ցաւութեամբ է վաստակել :

Անցաւ մի այլ խումբ։ Առողջամիտ արհեստաւորը, ձեռքը մեկնելով դէպի մի վայելչակազմ երիտասարդ, ասաց.

— Ահա մի ուրիշ աղա էլ. դա էլ նոր է եկել։ Պոլսում քիաջի էր, այսինքն բաղնիքներում ծառայող։ Պէտք է Պոլսի անբարոյական բաղնիքները տեսած լինել, պէտք է նրանց գաղտնիքներին տեղեակ լինել, որ կարելի լինի հասկանալ, թէ ո՞րքան ստոր եւ անամօթ ծառայութիւն է կատարում քիաջին։ Այստեղ մի լաւ ընտանիքից աղջիկ են տալիս այդ քիաջուն, այդ աղային։ Շուտով հարսանիք պիտի անէ։ Պոլսից բերած փողերը կը ծախսէ, կրկին պարտքերի տակ կ'ընկնի, եւ մի քանի ամսից յետոյ, խեղճ կնոջը անտէր թողնելով, կրկին կը գնայ Պոլիս, կրկին կը մտնէ բաղանիքը :

Հեռուից երեւաց տէր Եղիշէն :

— « Ֆարմասոնը » գալիս է, — ասացին միմեանց երեսփոխանը եւ թաղական խորհրդի անդամը :

— Ի՞նչ է «ֆարմասոն», — հարցրի ես։

— Անհաւատ մարդ է, — պատասխանեց երեսփոխանը։ — Դա մեր թաղում աղջիկների դպրոց էր բաց արել, հաւաքուեցանք, քանդեցինք :

Արհեստաւորը ոչինչ չխօսեց։ Տէր հայրը մօտեցաւ, եւ ինձ տեսնելով, ամենեւին ծանօթութիւն չտուեց, չնայելով, որ անցեալ գիշերը Ասլանի հետ նրա տանն էինք։ Նա ողջունեց եւ նստեց մեզ մօտ։ Երեսփոխանը եւ թաղական խորհրդի անդամը իսկոյն վեր կացան եւ հեռացան, որպէս ի ժանտախտից։ Արհեստաւորը մնաց։ Տէր հայրը նրա առողջութիւնը հարցնելուց յետոյ, դարձաւ դէպի ինձ.

— Դուք, երեւի, օտար երկրից էք, պարոն :

— Այո, այն եւրոպացի բժշկի թարգմանն եմ, — պատասխանեցի ես։ — Տանը ձանձրացայ, եկայ այս տեղ մի փոքր զբօսնելու :

— Լաւ էք արել, որդի, մեր վանեցոց զուարճութիւնները կը տեսնէք եւ նրանց կեանքի հետ կը ծանօթանաք :

Արհեստաւորը իր ընդհատուած նկատողութիւնները շարունակեց.

— Պէտք է Պոլսում տեսնել այդ մարդկանց եւ այնտեղ ծանօթանալ վանեցու կեանքի հետ։ Տեսնո՞ւմ էք, այստեղ այսպէս զուգուած, զարդարուած, անհոգ ման են գալիս, զուարճանում են, կարծես, բախտից այլ եւս ոչինչ պահանջելիք չունեն, ամէն բարիքներով լի են։ Բայց Պոլսում կը տեսնէք դրանց կեղտի մէջ կորած, պատառոտած հագուստներով, քաղցած, անգործ թափառում են, շատ անգամ մուրացկանութիւն են անում։ Հէնց որ մի պարապմունք կը գտնեն եւ այնքան փող կը վաստակեն, որ նրանով կարող լինեն ծովը անցնել եւ մի քանի ամիս իրանց տներում ապրել, — տեսար, իսկոյն մի ձեռք նոր հագուստ կը գնեն եւ ճանապարհ կ'ընկնեն։ Տանը նրանք անձնատուր են լինում վերին աստիճանի շռայլութեան, բոլորովին մոռանալով, թէ որքան դժուարութեամբ են վաստակել բերած փողերը։ Շատերը տարիներով Պոլսում ընկած են, որովհետեւ ծովը անցնելու փող չեն գտնում։ Պէտք է շնորհակալ լինել, որ այդ օրհնեալ ծովը մեծ ծառայութիւն է անում մեզ։ Եթէ նա մէջտեղում չլինէր, բոլոր վանեցիք Պոլսում կը լինէին։ Ցամաքը նրանք կարող են ոտքով անցնել, բայց ծովը անցնելու համար պէտք է փող վճարել, իսկ այդ փողը գտնելը՝ հեշտ չէ վանեցու համար։ Նա պէտք է ամէն ինչ գրաւ դնէ, որ իրան պէտք եղած փողը տան :

— Միթէ՞ Պոլսում այդ շռայլութիւնները չեն անում, — նկատեց տէր հայրը։

— Այնտեղ էլ այդպէս են :

— Այո, այդպէս են։ Շատերը մոռանում են հայրենական տուն, տեղ, ընտանիք, եւ մինչեւ մահ մնում են այնտեղ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

× Ընկերվարական կուսակցութենէն հրաժարեցաւ նաեւ Ռեյմոն Պատիւ, յայտարարելով թէ կը յարի Տէփրէոյի կազմած Ինքնավար Ընկերվարականներուն։ Իսկ լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ պաշտպանած էր փոքրամասնութեան տեսակէտը՝ Ալժերիոյ հարցին շուրջ, «ոչ»ի կողմնակից էր։

Վառ նահանգի Ընկերվարականներու Բիւրոյի չորս անդամները, որոնց կարգին ընդհանուր քարտուղարը՝ Ժան Շարլօ, երեսփոխան եւ «ոչ»ի կողմնակից, իրենց հրաժարականը տուին։ Անմիջապէս կազմուեցաւ նոր Բիւրօն, «այո»յի կողմնակիցներէն եւ ղեկավարութիւնը վստահուեցաւ ծերակուտական Էտուար Սուլտանիի։

× Ժաք Սուսթէլ այցելեց Պրիւսէլի ցուցահանդէսը, որմէ ետք նախագահեց «Փրէս Ֆրանսէզ»ի կողմէ տրուած պաշտօնական հացկերոյթին։ Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին Ֆրանսացի նախարարին համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ «Տի Ցայթ» թերթին տեսակցութիւն մը շնորհելով Խրուշչեւ անգամ մը եւս քննադատած է Ֆրանսական սահմանադրութիւնը, յայտարարելով թէ Վարչապետ Ատընաուըր տեղեակ պէտք է ըլլայ ներկայիս Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցող «հանրապետականներու եւ ֆաշականներու պայքարին»։ Խ. Միութեան վարչապետը մտահոգութիւն յայտնած է Տը Կոլ – Ատընաուըր հանդիպումին մասին, Պոն – Փարիզ առանցքի մը դէմ ազդարարութիւններ ընելով եւ պայն բաղդատելով Պերլին – Հռոմ առանցքին հետ (Հիթլեր– Մուսոլինի)։

ՌՈՒՇԻՆԿԹԸՆ վերադառնալով Նախագահ Այզընհաուըր կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցաւ Տըլըսի հետ, որմէ ետք տեսնուեցաւ Ամերիկայի Պատերազմական նախարարին եւ զօր. Թուինինկի հետ, խօսակցութեանց նիւթն էր՝ Ծայր. Արեւելքի տագնապը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ազգ. Ճակատի (համայնավար) երրորդ համագումարին մէջ Ուլպրիխթ խստօրէն քննադատեց կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս՝ երկրագործութեան մարզին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Վարչապետ Ատնան Մէնտէրէս բացումը կատարեց Իզմիրի նոր նաւահանգիստին, որ շինուեցաւ Թուրքերու եւ Ֆրանսացիներու գործակցութեամբ։

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. Կիպրոսի մասին ծրագիր մը ներկայացուց անգլիացի երեսփոխան եւ Աշխատաւորականներու փոխ – նախագահ Պարպարա Քասթլի, չեշտելով թէ տագնապին լուծումը կը գտնուի բրիտանական կառավարութեան եւ Կիպրոսի բնակչութեան ներկայացուցիչներու միջեւ ըլլալիք խորհրդակցութեան մը մէջ։ «Անգլիա հարցը բարդացուց, Կիպրոսի խնդրով Թուրքիան ու Յունաստանը իրար խառնելով. խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար կղզին մէջ, պէտք է ընդունիլ անկախութեան սկզբունքը, ինքնավարութեան կարճ շրջանէ մը ետք» աւելցուցած է Մակարիոս։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհանուր քարտուղար Սփաք Աթէնք գնաց, Կիպրոսի հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար. Սփաքի գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է, որ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ բացուած ճեղքը վերջնական բնոյթ չստանայ։

ՔԱՐԱՇԻԻ մէջ, հակառակ ոստիկանութեան արգիլքին 30.000 հոգի հաւաքուած էին կայարան՝ դիմաւորելու համար Մահմետականներու Լիկայի նախագահը. արտասովոր ուժեր գործածուեցան, ամբոխը ցրուելու համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան եւ իրենց բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն Համաշխարհանձայքի Հայր. Միութեան Գոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերուն, եւ բոլոր անոնց որոնք գրաւոր կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆի

ցաւալի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Գայմաքեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Գայմաքեան, Տիկին Վազգէն Գայմաքեան, զաւակները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ԳԱՅՄԱՔԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Զէնկիլէրցի Գ. Սահակ Քէօսէյեան (Արժանթինէն) որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի, կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ գերդաստանի Զէնկիլէրի եւ շրջանի ննջեցեալներուն եւ նահատակներու հոգւոյն ի յիշատակ։

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն – Սիւնի» խումբի։

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Փէրկօլա սրահին մէջ (Րոն-Փուէն)։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին և հաճելի անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Կը նուագէ Թատիօ Լիոնի անուանի նուագախումբը Լէ Քոմփանեոն տիւ Րիթմ։

Կեդրոնական Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներէն կը մեկնին մասնաւոր օթօքառեր, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական վարչութեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դասընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանուհիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբերի ժամը 5ին։

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու գիշերօթիկ վարժարանին 1958 – 59 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որ կը փափաքին մայրական խնամքի շունչին տակ յանձնել իրենց փոքրիկները, թող փութան դիմել վարչութեան։

Սանուհիները կը հետեւին Ֆրանսական պետական ուսմանց ծրագրէն դուրս՝ հայ լեզուի խնամուած դասաւանդութիւն։

Դիմել ամէն օր՝ 73 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Սէն Է Ուազ)։ Հեռաձայն՝ Կոնէս 179։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէտանվիլիէի օղափոխութեան կայանի ընդարձակման ի նըպաստ կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Տապաղեան երկու հազար ֆրանք, Գ. Հրաչեան հազար ֆրանք։

×

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի ճաշաճարանի չենդ սրահներունմէջ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին։

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան։

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի։

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆի

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ։

×

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին 25 Սեպտեմբեր հինգշաբթիէն սկսեալ։

Կը խնդրուի ծնողներէն առաջնորդել իրենց զաւակները շրջաններու, թաղային դպրոցները արձանագրութեան համար։

Դիւան Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովի

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Կիրակի 28 Սեպտեմբեր, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Նուիրակ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Ըստ ընկալեալ աւանդական սովորութեան, կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ կը բաժնուի ժողովուրդեան։

Մատաղի ոչխարներուն գնման առթիւ կ'ընդունուին նուիրատուութիւններ։ Նուէրները կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Գ. Շիշմանեան, 71 բիւ Ժ. Ժաբէս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Ս. Է Ուազ)։

×

ՇԱՒԻԼ ԻԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ տօն՝ Վարագայ Ս. Խաչի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ։

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Ճանիկ Խումարեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամը 10.30ին պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայր Յակոբ Ջանթայեան, Մխիթարեան Ուխտէն Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ (10պիս, Րիւ Թուէն), իր ողբացեալ մօր մահուան երեսունքին առթիւ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17. Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան անդամները Հոկտեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին՝ 17 բիւ Պլէօ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 բիւ Պլէօ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, 17 Րիւ Պլէօ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱՒԻԼԻ Եկեղ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Վարչական կազմին ամբողջացում։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Օրակարգի հարցեր.— Ա) Պատգամաւորական ժողովի զեկուցում։ Բ) Հաշուետուութիւն։ Գ) Ընտրութիւն։ Դ) Զանազանք։ Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուին նմանապէս ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս).— Նուրին Վեհափառութիւն Աչխատանքը (Շ. Նարդունի).— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովասափեան).— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ. Ռոսքան).— Ծերակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ինչո՞ւ մեռաւ (Փրոֆ. Սիմոնէն).— Մարդական բնախօսութիւն (Տոքթ. Նաւասարդ).— Մատենիկ իմաստութեան.— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ջուրով Թունաւորում (Տոքթ. Պուֆէ).— Արեւի լողանք (Տոքթ. Սերոբեան).— Արաս – Թուման (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան).— Երախային առողջութեան նշանները (Տոքթ. Նիգէ).— Գարեջուր (Տոքթ. Բորոն).— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչաուհի)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.—
Տարեկան 1.200 փրանք
արտասահման 1.500 ֆրանք։
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 26 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8303 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4014

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԱՅՈ՞" ԹԷ "ՈՉ"

Այս հարցականը շատ կը յիշեցնէ Շէյքսփիրի անմահացուցած հերոսին՝ Դանիոյ իշխան Համլէթի հանրածանօթ մենախօսութիւնը.

Լինե՞լ թէ չլինել, ա՛յդ իսկ է խնդիրը:

Արդարեւ «լինե՞լ թէ չլինել»ի համազօր հարցականի մը առջեւ կանգնած է Ֆրանսա այս պահուս: Կիրակի օրուան հանրաքուէն կոչուած է մեծ յեղաշրջումներ առաջ բերելու այս երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Այդ պատճառով ալ քաղաքական բոլոր հոսանքները ամիսներէ ի վեր բուռն պայքար կը մղեն, ամէն մէկը ջատագովելով իր ընտրած ուղեգիծը:

Հանրաքուէն բառ երեւոյթին տեղի կ'ունենայ Հինգերորդ Հանրապետութեան նոր Սահմանադրութեան համար:

Քանիցս բացատրած ենք, որ այս վերջինը խմբագրուած է պարզապէս աւելի հաստատ հիմերու վրայ դնելու համար գործադիր իշխանութիւնը, որպէս զի խորհրդարանը ամէն վայրկեան չտապալէ կառավարութիւնը:

Սահմանադրական վարչաձեւով կառավարուող երկիրներուն մէջ Ֆրանսան գրեթէ միակն է, որ դահլիճի յաճախակի փոփոխութիւններ կ'ունենայ: Կառավարութիւնը ժամանակ չունենար իր ծրագիրները լրիւ գործադրելու: Այս անկայունութենէն կը տուժէ երկիրը՝ ո՛չ միայն ներքնապէս, այլ նաեւ ու մանաւանդ արտաքին աշխարհին առջեւ:

Պետութիւններու միջեւ գործակցութիւնը օրէ օր աւելի սերտ հանդամանք կը ստանայ: Ինքնաբաւ երկիր գրեթէ չկայ հիմա: Ուստի եւ աշխարհի մեծ ու պզտիկ բոլոր երկիրները պարտաւորուած են մտնելու խմբակցութեան մը մէջ՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան:

Ֆրանսա մաս կը կազմէ «ազատ աշխարհ»ի խմբակցութեան, որուն մէջ իր ձայնը աւելի բարձր պիտի հնչէ՝ երբ մնայուն եւ զօրաւոր կառավարութեան մը ձեռքն ըլլայ իր ղեկը:

Նոր Սահմանադրութիւնը կը ձգտի այս նպատակին:

Ձախաւոր եւ ժողովրդավար տարրերը մեծամասնութեամբ որոշած են «այո՛» պատասխանել հանրաքուէին: Ցասկանըշական էր մանաւանդ ընկերվարական կուսակցութեան 50րդ համագումարին որոշումը այս ուղղութեամբ: «Ո՛չ»ի կողմնակիցներէն շատեր վերջին պահուն յարեցան մեծամասնութեան, որ «այո՛» պիտի քուէարկէ:

Նոյն երեւոյթը պարզուեցաւ արմատական – ընկերվարականներու Լիոնի համագումարին մէջ:

Ձայնասփիւռն ու մամուլը վերջին շաբաթներու ընթացքին լայնօրէն բացատրեցին «այո»ի եւ «ոչ»ի նշանակութիւնը:

Հանրաքուէն միայն մայր երկրին մէջ չէ, որ տեղի կ'ունենայ: Ալժերիա, Մատակասքար եւ անդրծովեան բոլոր հողամասերը, մանաւանդ ափրիկեան գաղթավայրերը կը մասնակցին ատոր:

«Այո»ն եւ «ոչ»ը նոյն իմաստը չեն ներկայացներ անոնց բոլորին համար:

Զօրավար Տը Կոլ անձամբ՝ բացատրեց հանրաքուէին նշանակութիւնը զանազան հաւաքականութեանց համար: Անկախութիւն խոստացաւ այն Ափրիկէցիներուն համար, որոնք պիտի չուզեն այսուհետեւ օգտուիլ Ֆրանսայի քաղաքակրթական, մշակութային ու նիւթական օժանդակութենէն:

Ալժերիան է միայն, որ իր մասնաւոր պայմաններուն բերումով պիտի չարունակէ մնալ անբաժան մասը մայր երկրի:

Վարչապետը կը յուսայ, որ «այո»ն պիտի յաղթէ Կիրակի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

17 ՄԵՌԵԱԼ, 60 ՎԻՐԱՒՈՐ
ՌԱՇԻՏ ՔԵՐԱՄԷ՝ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ինչպէս գրած էինք երէկ վերջին վայրկեանին, կացութիւնը յանկարծ ծանրացաւ Պէյրութի մէջ: Մինչ կը կարծուէր թէ զօր. Շեհապի իշխանութեան գլուխ գալով Լիբանան պիտի վերագտնէր իր հանդարտութիւնը, կռիւները վերսկսան՝ աւելի ծանր: Ֆրանսական թերթերու համաձայն, հինգ ամսուան քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին առաջին անգամն է որ այսքան կատաղի եւ արիւնահեղ ընդհարումներ եղան: Կացութիւնը մտահոգիչ է անոր համար՝ որ այս անգամ կռիւը ոչ թէ բանակին եւ ըմբոստներուն՝ այլ Փաղանգաւորներու (քրիստոնեայ) եւ մահմետականներու միջեւ է: Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ 17 մեռեալ եւ 60 վիրաւորներ կան: Երկու մեռեալ՝ Փաղանգաւորներուն կողմէ:

Ամերիկեան ուժերը, որ ցարդ ոչ մէկ միջամտութիւն ըրած էին, առաջին անգամ ըլլալով քաղաք մտան՝ «ամերիկեան քաղաքացիները պաշտպանելու համար»:

Լուրջ բախումներ եղած են նաեւ Հայերու միջեւ, ինչպէս կը գրէ «Լ'Օրոր»: Կռիւը ծայր տուած է նոր կառավարութեան կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ: Անմիջապէս ամերիկեան երեք հրասայլեր ղրկուած են դէպքին վայրը, ինչպէս նաեւ՝ երեք ռազմակառքեր: Կռիւը անմիջապէս դադրած է:

Ամերիկեան հրասայլեր ղրկուած են նաեւ այլ շրջաններ, ուր նմանապէս կրակը դադրած է:

Ըմբոստները կրակ բացած են նաեւ ֆրանսական դեսպանատան պատկանող կառքի մը վրայ. մեռեալ չկայ, սակայն բազմաթիւ պաշտօնեաներ վիրաւորուած են:

Բազմաթիւ այլ կառքեր կրակի տրուած են խառնակիչներու կողմէ:

Բոլոր առեւտրականները, հետեւելով Փաղանգաւորներու գործադուլի հրահանգին, փակած են իրենց վաճառատուները: Ոչ մէկ խանութ բացուած է քաղաքին մէջ:

Զօր. Շեհապ, մտահոգիչ կացութեան մէջ, վճռական միջոցներու դիմած է: Լուսարդելի դրութիւն հաստատուած է՝ իրիկուան ժամը վեցէն սկսեալ: Բանակը հրահանգ ստացած է կրակելու բոլոր անոնց վրայ՝ որոնք զէնք կը կրեն: Թրնդանօթի պիտի բռնուին բոլոր այն տուները՝ ուրկէ կրակ կ'արձակուի: Փաղանգաւորներուն հրահանգ տրուեցաւ, որ դադրեցնեն իրենց ձայնասփռումները, իսկ Սաէպ Սալամի հեռաձայնի գիծը կտրուեցաւ:

Այս խռովութիւններուն գլխաւոր պատճառը կը նկատուի նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Արդարեւ, Նախագահ Շեհապ ըմբոստ պարագլուխ Ռաշիտ Քերամէի պաշտօն յանձնած է, որ կազմէ նոր կառավարութիւնը: Լիբանանի «ապագայ վարչապետը» 37 տարեկան է եւ հինգ ամիսէ ի վեր կը ղեկավարէր Թրիփոլի ապստամբական շարժումը:

Հանրապետութեան Նախագահը,

1.— Ընդունեցաւ նախորդ կառավարութեան հրաժարականը:

2.— Հրաւիրեց Քերամէն՝ որ կազմէ նոր կառավարութիւնը:

3.— Վաւերացուց Ռաշիտ Քերամէի կառավարութիւնը:

Դահլիճին մէջ «ապագայ վարչապետը» իրեն վերապահած է պատերազմական եւ ներքին նախարարութիւնները:

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ ամերիկեան ուժերը հրապարակ եկած են: Միացեալ Նահանգներու Պէյրութի դեսպանատունը իր քաղաքացիներուն թելադրեց որ փողոց չելլեն. Ամերիկացիներու բնակավայրերուն մէջ կարեւոր թիւով հրասայլեր ղրկուած են:

Լիբանանեան բանակը իր կարգին կազմ ու պատրաստ կը սպասէ՝ միջամտելու համար:

Ներկայիս, ամէնէն վտանգաւոր պարագան կը նկատուի այն՝ որ քաղաքացիական կռիւները հետզհետէ սկսած են ստանալ կրօնական պատերազմի բնոյթ, թէեւ իշխանութիւնները ճիգ չեն խնայեր նման աղէտի մը առաջքը առնելու համար:

× *Նիւ Եարք Հերըլտ Թրիպիւն չնչուելէ ետք Պէյրութի ներկայացուցած տխուր պատկերը, հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ ներկայ կացութիւնը:*

Լուսարգելի դրութիւնը հաստատուեցաւ ժամը վեցէն սկսեալ եւ մասնաւոր հրամանագիրներով միայն կարելի է շրջագայիլ քաղաքին մէջ: Լիբանանեան բանակը լուռ եւ ամայի փողոցներուն պաշտպանութիւնը ստանձնած է: Քաղաքը կը գտնուի Փաղանգաւորներու և բանակին ձեռքը: Անգլիացի գիւանագէտ մը ճամբան քանի անգամ կեցուցած են, երբ լեռնէն քաղաք կ'իջնէր:

Խաչեր, զանգեր եւ խաչաձեւ ոսկորներ կախուած էին քրիստոնեայ թաղերուն մէջ հաստատուած պատնէշներուն վրայ: Կիներ եւ մարդիկ զէնք բռնած են:

Բախումը սկսաւ առաւօտ կանուխ: Փաղանգաւորները կեցուցին քաղաք գացող ինքնաշարժերը եւ անոնց մէջ գտնուող մահմետականները դէշ վերաբերումի առարկայ դարձան:

Օտարներու թաղամասին մէջ կրակ բացուեցաւ կառքերու միջեւ. մարդ մը, արիւնլուայ, վազեց մինչեւ անգլիական դեսպանատունը եւ ինկաւ մուտքի սանդուխներուն վրայ:

Ուժգին հրացանաձգութիւններ սկսան՝ երբ խումբ մը խուլամ պատանիներ կը փորձէին զինեալ յարձակում գործել քրիստոնեայ թաղերուն վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԷՋ ԶՈՀ ՉԿԱՅ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (*հեռաձայնով*). — Վերջին պահուն Պէյրութի մեր թղթակիցը եւ տեսեալ տեղեկութիւնները տուաւ երկրին կացութեան մասին:

Հայերու միջեւ թեթեւ բախումներ եղան Խալիլ Պէտաուի եւ Էշրէֆիէ թաղամասերուն մէջ. բարեբախտաբար կարելի եղաւ կռիւներուն առաջքը առնել շուտով: Զոհ չկայ:

Լուսարգելի դրութիւնը թոյլ չի տար որ մարդիկ փողոց ելլեն, թէեւ կառավարական եւ հակակառավարական տարրերու միջեւ ընդհարումները կը շարունակուին:

Ոչ մէկ թերթ լոյս կը տեսնէ, հայերէն, արաբերէն թէ ֆրանսերէն: Խանութները փակ են: Կացութիւնը՝ աւելի քան անորոշ:

Ռաշիտ Քերամէ կազմեց իր դահլիճը, Նախագահին հրաւէրով: Շուտով պիտի ներկայանայ խորհրդարան՝ վստահութեան քուէ ուզելու համար: Այսուհանդերձ, կարելի է նախատեսել որ Քերամէի դահլիճը մեծամասնութիւն պիտի չկարենայ ստեղծել իր շուրջ: Դժուար թէ խորհրդարանը վստահութիւն շնորհէ ըմբոստութեան պարագլուխներէն մէկուն:

Մինչ այդ՝ դէպքերուն ընթացքը թոյլ չի տար որեւէ նախատեսութիւն ընել:

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԱՌԱՋ

Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց չորեքշաբթի, առաւելաբար քննելով միջազգային կացութիւնը: Կը մոլէ, որ Քուվ տը Միւրվիլի բացակայութեան կը վարէ Արտաքին նախարարի պաշտօնը, տեղեկութիւններ տուաւ:

«Ալժերիոյ կառավարութեան» հարցը անակնկալ մը չէ ստեղծած, նկատելով որ հանրաքուէէն առաջ կը սպասուէր նման քայլի մը:

Նոր որոշումներ տրուեցան՝ ահաբեկիչներու դէմ:

Այսօր, Ուրբաթ, Ալժերիոյ մէջ ընտրութիւնները կը սկսին:

Հանրաքուէին արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ կիրակի կէս գիշերէն ետք, առտուան ժամը մէկին:

24 ժամ ետք Նախարարաց Խորհուրդը պիտի գումարուի, քննելու համար քուէարկութեան արդիւնքը եւ ընդհանուր կացութիւնը:

Կը նախատեսուի, թէ 67 առ հարիւր «այո» պիտի քուէարկուի:

× *Սոսիէթէ Սավանթի մէջ առջի օր 1200 հոգի հաւաքուած էին, լսելու համար «ոչ»ի կողմնակիցներուն խօսքը: Օրուան ճառախօսներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ գրագէտ Ժան – Փօլ Սարթր, որ խստօրէն քննադատեց «այո»ն եւ պաշտպանեց «ոչ»ը.— «Այո» քուէարկել, ըսաւ ան, գնդապետները իշխանութեան գլուխ «հրաւիրելու» լաւագոյն միջոցն է:*

× *Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Յունիս 30ին Մայր Երկրին մէջ 208678 Ալժերիացիներ կ'աշխատէին, մեծ մասը՝ շինարաններու մէջ:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ համայնավարներու և ազգայնականներու միջեւ բուռն կռիւներ եղան: Համայնավար հարիւր «Միկ»եր եւ ազգայնական քառասուն «Սապր» օդանաւեր մասնակցեցան կռիւին. 12 «Միկ»եր վար առնուեցան ազգայնականներու կողմէ: Վերջին 24 ժամերու ընթացքին համայնավարները վեց հազար ռումբ արձակեցին Քեմոյի վրայ: Ազգայնականները քանդեցին նաեւ համայնավար ռազմական կեդրոններ:

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը ընթացք չտուաւ Կիպրոսի մասին Մակարիոսի ըրած առաջարկին: Անգլարայի կառավարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ Մակարիոսի ծրագիրը «անընդունելի» է Թուրքերուն համար: Աթէնք միշտ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ. կղզիին ինքնավարութիւնը՝ անկախութենէ առաջ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պատերազմական ներկայացուցիչները կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցան: Հիւլէական եւ ջրածին մարզերու մէջ երկու երկիրները պիտի գործակցին, առանց վերապահութեան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր Պոնի խորհրդային դեսպանէն պիտի պահանջէ որ Մոսկուա լուսաբանութիւններ տայ Գերմանիոյ վերամիացման մասին. Ատընաուըրի կարծիքը այն է, թէ Ռուսերը հակասութեան մէջ են:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ աշխատող երիտասարդ մասնագէտներ եւ համալսարանականներ կը շարունակեն ապաստանիլ Արեւմտեան Գերմանիա. առջի օր եօթը հոգի մնացած են:

ՄԻՒՆԻԽԻ պատմութեան մասին Մոսկուայի եւ Փրակայի մէջ միաժամանակ հրատարակուեցան նոր փաստաթուղթեր, որով համայնավարները կ'ուզեն ցոյց տալ թէ արեւմտեան ղեկավարները դաւաճանած են Չեխոսլովաքիոյ՝ «իրենց քաղաքականութիւնը Հիթլերեան յարձակումներու ի նպաստ վարելով»:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ...

Մեզ առանձնապէս կը հետաքրքրէ ամէն ինչ, որ կապ ունի հայագիտութեան եւ առհասարակ հայ մշակոյթի հետ։ Արտաքին՝ համաշխարհային խաղաղութիւնը, ինչպէս ներքին՝ ազգային խաղաղութիւնը հնարաւորութիւններ պիտի տան մեզի աւելի լայն եւ աւելի արդիւնաւոր աշխատանքի լծուելու «մշակոյթի ճակատ»ին վրայ, թէ հոն՝ հայրենիքին մէջ եւ թէ հոս՝ սփիւռքի մէջ։

Հայութեան երկու կէսերը դիրար կը լրացնեն եւ իրարմով կը զօրանան, ինչպէս ամէն բանի մէջ, նաեւ այս երկու «կէս»երը ամբողջութիւն մը կազմեն ։ Կը հաւատանք նոյնպէս, որ հայ ժողովուրդը վարչակարգերէն վեր է, թէր ըլլայ անոնց թէ դէմ։ Ցարերն ու սուլթանները մեզ չկրցան «կիսել»․ պիտի չկրնան «կիսել» նաեւ վարչակարգերը ։

Մեր քաղաքական դիալեկտիկան *հոս կանգ կ'առնէ, ու կը սկսի մեր մշակութային* դիալեկտիկան։

Բոլոր անոնք, որ հետեւած են մեր թերթին՝ «ի սկզբանէ անտի», համոզուած են, համոզուած պէտք է ըլլան, թէ մենք, կողմ ըլլալով հանդերձ, կողմնակալ չենք, եւ թէ պայքարի բոլոր գիծերուն վրայ՝ հետամուտ ենք ճշմարտութիւնը որոնելու եւ գտնելու։ Մեզ առաւելաբար կը շահագրգռէ արժէքը՝ թէ՛ անձերուն եւ թէ գործերուն մէջ։

Այս պահուն մեր սեղանին վրայ է «Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի» գրական նոր օրգանին՝ «Պատմա-բանասիրական հանդէս»ի առաջին թիւը (320 մեծադիր էջ)․ Խմբագրութիւնը, ի միջի այլոց, կը գրէ․ — «Մեր պարբերականը նպատակ ունի իր շուրջը համախմբելու ոչ միայն սովետական, այլեւ արտասահմանեան առաջաւոր այն գիտնականներին, որոնք զբաղւում են հայագիտութեամբ եւ նրա հետ առնչուող հարցերով »։

Անմիջապէս նշենք․

Ա) Ի՞նչ պէտք է հասկնալ «առաջաւոր գիտնականներ» բացատրութեամբ․ ա՞յն գիտնականները միայն, որոնք պրոգրեսիւ *են, թէ՞ անոնք, որ անուն եւ համբաւ ունին իբրեւ հայագէտ կամ հայագիտութեամբ զբաղող։*

Բ) Մենք (ենթադրենք, թէ խօսքը մեր մասին է) ոչ հայագէտ ենք անշուշտ, ոչ ալ բացառապէս հայագիտութեամբ զբաղող։ Մենք կ'իյնանք (դարձեալ ենթադրելով, որ խօսքը մեր մասին է) «Հանդէս»ի խմբագրութեան կողմէ ճշդուած երկրորդ «մարզ»ին մէջ, այսինքն՝ աւելի շատ հայագիտութեան հետ «առնչուող հարցերով» կը զբաղինք, քան բուն իսկ հայագիտութեամբ ։

Ցոյց չունինք, որ «Հանդէս»ին խմբագրութիւնը մեզ եւս «իր շուրջը համախմբէ», ոչ թէ իբրեւ առաջաւոր գիտնական, այլ իբրեւ «հայագիտութեան հետ առնչուող հարցերով » զբաղողներ ։

Թողունք սակայն այս կէտը եւ դառնանք մեզ շահագրգռող հարցերուն ։

Գիտութիւններու ակադեմիայի օրգանը կուտայ խիստ շահեկան տեղեկութիւններ ընդհանրապէս հայ մշակոյթի եւ մասնաւորապէս հայագիտութեան հետ « առնչուող» մէկ քանի ծրագիրներու մասին ։

Այսպէս՝ Հանդէսի *«Ինֆորմացիա» բաժնին մէջ, Ա․ Մուրվալեան եւ Վ․ Առաքելեան կը գրեն ․*

« Մի խումբ գիտական աշխատակիցների ջանքերի շնորհիւ այսօր արդէն ծրագրից դուրս կազմուած է հայերէնի բացատրական երկհատորանոց բառարանը՝ 90 հազար բառի սահմաններում (շուրջ 220 մամուլ ծաւալով)։ Այս տարի բառարանի առաջին հատորը պատրաստ կը լինի տպագրութեան եւ կը սկսուեն երկրորդ հատորի խմբագրական աշխատանքները »։

Մուրվալեան եւ Առաքելեան կը վկայեն, թէ բացատրական այս նոր բառարանը բազմաթիւ առաւելութիւններ ունի նախորդներուն վրայ։ Հոն տեղ պիտի գտնեն մեր երկու գրական լեզուներուն (արեւելահայ եւ արեւմտահայ) յատուկ բառերը, մեծ մասամբ գրողներու գործերէն քաղուած օրինակներով ու « դարձուածքային արտայայտութիւններով » ։

Դարձեալ, այս նոր բառարանին մէջ պիտի չմտնեն գործածութենէ դադրած բարբառային բառերը։ Ատոր փոխարէն՝ պիտի տրուին քսան հազար այնպիսի նոր բառեր, որոնք կը գործածուին արդի գրական լեզուի մէջ, բայց «չեն գրանցուած ոչ մի բառարանում»։

Պատրաստուած է արդէն,— ըստ վկայութեան Մուրվալեանի եւ Առաքելեանի, — հայ լեզուի դարձուածքներու յատուկ բառարան, 19րդ եւ 20րդ դարերու հայ գրողներէ քաղուած օրինակներու հիման վրայ եւ կազմուած՝ երեք տասնեակ հազարէ աւելի դարձուածքներէ ․

Այսքանը կրնանք համարել նախամուտ։ Կայ աւելին։ Մուրվալեան եւ Առաքելեան կը գրեն ․

« Բառարանագրական սեկտորը նախագծել է առաջիկայ 7 տարում կազմելու հայերէնի մի շարք նոր բառարաններ, որոնցից առաւել կարեւորն է լինելու հայերէնի ակադեմական բազմահատոր (շուրջ 15 – 20 հատոր) բառարանը (այդ բառարանի առաջին հատորը պատրաստ է լինելու հրապարակման 1965 թուականին)։ Բառարանի աշխատանքների մէջ ընդգրկուելու են 40 – 45 գիտական եւ տեխնիկական աշխատակիցներ։ Միաժամանակ սեկտորը ձեռնարկում է կազմելու բարբառային բառարան, ուր ամփոփուելու են այն բոլոր բարբառային բառերը, որոնք հայ գրականութեան մէջ երբեւիցէ օգտագործուել են։ Իւրաքանչիւր բառի համար տրուելու են օրինակներ թէ՛ արեւմտահայ եւ թէ արեւելահայ գրական լեզուից։ Եօթնամեակի ընթացքում կազմուելու է նաեւ օտար բառերի բառարան՝ դարձեալ գրական լեզուի օրինակներով, հոմանիշների բառարան, Յ․ Թումանեանի համաբարբառը եւ մի ընդարձակ ուղղագրական բառարան՝ հարիւր հազար բառի սահմաններում։ Երբ յիշեալ բառարանները պատրաստ կը լինեն, կը ձեռնարկուի մասնագիտական բառերի ընդարձակ բառարաններ կազմելու աշխատանքին »։

Այսպէս ուրեմն՝ լեզուի ինստիտուտը պիտի պատրաստէ

1․ Բացատրական երկհատոր բառարան մը, շուրջ 220 մամուլ ծաւալով, այսինքն՝ մօտ 3520 էջ։

2․ Հայ լեզուի դարձուածքներու բառարան մը, բաղկացած՝ երեսուն հազարէ աւելի դարձուածքներէ ։

3․ Ակադեմական բազմահատոր (շուրջ 15 – 20 հատոր) բառարան մը, որուն առաջին հատորը պիտի հրատարակուի 1965ին ։

4․ Բարբառային բառարան մը, ուր պիտի ամփոփուին բարբառային բառեր, որոնք գործածուած են հայ գրականութեան մէջ ։

5․ Օտար բառերու բառարան մը, դարձեալ գրական լեզուի օրինակներով։

6․ Հոմանիշներու բառարան մը (առայժմ խօսք չկայ հականիշներու բառարանի մասին)։

7․ Յովհ․ Թումանեանի համաբարբառը ։

8․ Ուղղագրական ընդարձակ բառարան մը՝ հարիւր հազար բառի սահմաններուն մէջ։

9․ Նաեւ՝ հայ – ռուսերէն եւ ռուս – հայերէն բառարաններ։

Ինչպէս կը տեսնուի, յիշատակութիւն չկայ, այս թուումին մէջ, ոչ եւրոպական լեզուներու (բացի ռուսերէնէ) եւ ոչ ալ մանաւանդ համայնագիտարանի մասին ։

Սակայն, մեզի խոստացուածն իսկ կարելի է կոչել «կոթողական գործ», աւելի՝ քան ներելի է ակնկալել ։

Այս կէտին վրայ կը սկսի մեր վերապահութիւնը ։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

"ԶՈՒԱՐԹ ՊԱՂՏԱՏԸ" ԱՅԼԵՒՍ ՉԿԱՅ

«Լը Մոնտ»ի թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ Պաղտատէն ։

« Գրիգոր վերջնականապէս մեկնած է» ․․ Այս լուրը դիւանագիտական շրջանակներէն դուրս գալով, տարածուած է օտարականներու շրջանակներէն ներս եւ ի վերջոյ փոխանցուած՝ Իրաքցիներուն ։ Գրիգոր, Պաղտատի մէջ զուարճութեանց կազմակերպիչը, վերջնականապէս հեռացած է քաղաքէն։ Այս գործունեայ Հայը, Օսմանեան շրջանի յայտնի գիտունի մը զաւակը, 1930ական թուականներուն ճազի աստղերէն մէկը եղած էր Ֆրանսայի մէջ․ իր խումբը ճանչցուած էր «Կրէկոր եւ իր Կրէկորիէնները» անունով․ այդ շրջանին կատակի համար յաճախ կ'ըսէր՝ «իմ Կրէկորիէններս աւելի կարեւոր են, քան նոյն անունը կրող երաժշտութիւնը » ։

Գրիգոր առանց աղմուկի ծախելով Պաղտատի վայելուչ ճաշարաններուն եւ զբօսավայրերուն մէջ ունեցած իր բաժինները, կնոջն ու աղջկան հետ օդանաւ առած ու հեռացած է Իրաքի մայրաքաղաքէն ։

Հպատակութեամբ՝ Թուրք, համոզումներով ու կենցաղով՝ Եւրոպացի, Գրիգոր համոզուած է թէ հազար ու Մէկ գիշերներու քաղաքը իրեն համար այլեւս հետաքրքրութիւն չի ներկայացներ՝ յեղափոխութեան հետեւանքով։ Արդարեւ, իր յաճախորդներէն Իրաքցիները կա՛մ բանտն են եւ կամ ձեռքերնին դրամ չունին (որովհետեւ դրամատուները արգելքի տակ առած են հարուստ Իրաքցիներու ինչքերը)․ իսկ Եւրոպացիները հետզհետէ կը հեռանան Պաղտատէն ։

Կ'ըսուի թէ Աֆիֆա Աքանտար, իրաքեան ձայնասփիւռի ամէնէն ժողովրդականութիւն վայելող երգչուհին ձերբակալուած է, որովհետեւ «նախկին վարչակարգին օրով Նախարարներու համար կ'երգէր փոխանակ ժողովուրդին համար երգելու»։

Միւս կողմէ, մաքրակրօնութեան զգացումէ մը մղուած (վարչապետը՝ Ապտէլ Քարիմ Քասըմ, եւ Ներքին Նախարարը՝ Ապտէլ Սալամ Արէֆ, ոչ կը խմեն եւ ոչ ալ կը ծխեն), կառավարութիւնը որոշած էր որ Սեպտեմբեր մէկէն սկսեալ ոգելից ըմպելիները պիտի ծախուին միա՛յն օրուան ընթացքին, եւ այն ալ՝ միայն շիշով ։

Այս բոլորը մանրամասնութիւններ են միայն․ բայց ցոյց կուտան թէ իրաքեան շուկան որքան «տխուր» դարձած է, ինչպէս կ'ըսուի անգլերէն լեզուով։ Դրամատուները, որոնց իւրաքանչիւրը նախապէս ամսական երեք հարիւրէ աւելի վարկեր կը յատկացնէր կազմակերպութիւններու կամ անհատներու, հարիւր տոկոսով նը–

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն պայմաններուն մէջ, Հասարակապետութեան անդամ պետութիւն մը կրնայ անկախ դառնալ։ Այս ձեւով կը դադրի Հասարակապետութեան մաս կազմելէ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 87

Այս գլուխին գործադրութեան հետ մասնաւոր համաձայնագրերը կը վաւերացուին Հանրապետութեան խորհրդարանին եւ շահագրգռուող ժողովին կողմէ ։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ․

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐ

ՅՕԴՈՒԱԾ 88

Հանրապետութիւնը կամ Հասարակապետութիւնը կրնան համաձայնագրեր ստորագրել այն պետութեանց հետ որոնք կը փափաքին իրեն միանալ զարգացնելու համար իրենց քաղաքակրթութիւնը ․

ԳԼՈՒԽ ԺԴ․

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ 89

Սահմանադրութեան վերաքննութեան նախաձեռնութիւնը կը պատկանի հաւասարապէս Հանրապետութեան նախագահին (վարչապետին առաջարկին վրայ) եւ Խորհրդարանի անդամներուն ։

Վերաքննութեան ծրագիրը կամ առաջարկը պէտք է նոյն ձեւով քուէարկուին երկու ժողովներուն կողմէ։ Վերաքննութիւնը վերջնական է հանրաքուէով վաւերացուելէն ետք ։

Սակայն, վերաքննութեան ծրագիրը հանրաքուէի չի դրուիր երբ Հանրապետութեան նախագահը որոշէ զայն խորհրդարանին ներկայացնել, հաւաքուած համագումարի ձեւին տակ։ Այս պարագային՝ վերաքննութեան ծրագիրը կը վաւերացուի եթէ երեք հինգերորդի մեծամասնութիւն մը ապահովուի ։

Համագումարին դիւանը՝ Ազգ․ Ժողովին դիւանն է ։

Վերաքննութեան ոչ մէկ հարց կրնայ քննուիլ եթէ հողային ամբողջութիւնը խնդրոյ առարկայ է։

Կառավարութեան հանրապետական ձեւը վերաքննութեան հարց չի կրնար ըլլալ ։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ․

ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՕԴՈՒԱԾ 90

Խորհրդարանի սովորական նստաշրջանը դադրած է։ Ազգ․ Ժողովի անդամներու լիազօրագիրը կը դադրի այն օրը երբ ընտրուած ժողովը գումարուի համաձայն ներկայ Սահմանադրութեան ։

Մինչեւ այդ ժողովը՝ կառավարութիւնը միայն իրաւասու է Խորհրդարանը ժողովի հրաւիրելու ։

Ֆրանսական Միութեան Ժողովին անդամներուն լիազօրագիրը վերջ կը գտնէ ներկայ Ազգ․ Ժողովի անդամներու լիազօրագրին հետ միաժամանակ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 91

Հանրապետութեան հիմնարկութիւնները նախատեսուած ներկայ սահմանադրութեամբ կը գործադրուին հռչակումէն մինչեւ չորս ամիս ետք ։

Այս ժամանակաշրջանը վեց ամսուան կը բարձրանայ Հասարակապետութեան հիմնարկութեանց համար։

Հանրապետութեան ներկայ նախագահին իրաւասութիւնները վերջ կը գտնեն միայն՝ երբ ներկայ սահմանադրութեան թիւ վեց եւ եօթը յօդուածներով նախատեսուած ընտրութեան արդիւնքները հռչակուին ։

Հասարակապետութեան անդամ պետութիւնները․ կը մասնակցին այս առաջին ընտրութեան այն պայմաններուն մէջ, որ համապատասխան են իրենց կանոնագրին այս սահմանադրութեան հռչակման ժամանակ ։

Գոյութիւն ունեցող իշխանութիւնները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը այս պետութեանց մէջ, համաձայն այն օրէնքներուն եւ կանոններուն որ գործադրելի են Սահմանադրութեան, ի զօրու դառնալու ժամանակ, եւ մինչեւ նոր վարչակարգին նախատեսած իշխանութեանց տեղաւորումը ։

Մինչեւ իր վերջնական կազմը, Ծերակոյտը կազմուած է Հանրապետութեան Խորհուրդի անդամներէն։ Կանոնագրային օրէնքները, որոնք պիտի կարգադրեն Ծերակոյտին վերջնական ձեւը, պէտք է որոշուին մինչեւ 1959 Յուլիս 31 ։

Սահմանադրական Խորհուրդին տրուած իրաւասութիւնները, (յօդուած 58–59), մինչեւ այս խորհուրդին կազմութիւնը, պիտի կատարուին յանձնախումբի մը կողմէ կազմուած՝ Պետական Խորհուրդի փոխ – նախագահէն (նախագահ) Վճռաբեկ Ատեանին առաջին նախագահէն եւ Հաշուեկալ Ատեանին առաջին նախագահէն։

Հասարակապետութեան անդամ պետութեանց ժողովուրդները կը շարունակուին խորհրդարանին մէջ ներկայացուիլ մինչեւ որ 12րդ գլուխին տրամադրութիւնները գործադրելու անհրաժեշտ միջոցները կատարուին ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 92

Օրէնսդրական անհրաժեշտ միջոցները, հիմնարկութեանց գործադրութեան համար եւ մինչեւ այդ գործադրութիւնը, ձեռք կ'առնուին Նախարարաց խորհուրդին մէջ, Պետական Խորհուրդին կարծիքը առնուելէ ետք, հրամանագրով մը որ օրէնքի ուժ ունի ։

91րդ յօդուածին առաջին պարբերութեան նախատեսած ժամանակամիջոցին, կառավարութիւնը արտօնուած է ճշդելու հրամանագրերով, որոնք օրէնքի ուժ ունին, սահմանադրութեան նախատեսած երկու ժողովներուն ընտրական դրութիւնը ։

Նոյն ժամանակամիջոցին եւ նոյն պայմաններուն մէջ, կառավարութիւնը կրնայ ամէն մարզի մէջ ձեռք առնել այն միջոցները զոր անհրաժեշտ կը նկատէ ազգին կեանքին, քաղաքացիներու պաշտպանութեան կամ ազատութիւններու պահպանման համար։

(10 եւ վերջին մաս)

ւագ գործառնութիւններ կ՚ըլլան այժմ ։ Առեւտուրը մեռած է․ մարդիկ ոչ կը գընեն, ոչ ալ կը ծախեն։ Շուկային մէջ, ժողովուրդը՝ սկսած է դժգոհութեան նըշաններ ցոյց տալ ։

Երկրին վարչական կազմակերպութիւնն ալ մեռած վիճակի մէջ է․ հանրային սպասարկութեանց նախկին վարիչներն ու անօրէնները հեռացուած են իրենց պաշտօններէն։ Հետեւանքը այն դարձած է, որ հանրային սպասարկութիւնները այլեւս չեն բանիր։

Իրաքի մէջ գոյութիւն ունեցող օտար հաստատութիւններն ալ միայն մէկ նպատակ կը հետապնդեն․ ամէն բան հաշուեյարդարի ենթարկել եւ երկրէն հեռանալ։ Օդին մէջ զգալի է ազգայնացումներու հովը․ տնտեսական գործառնութեանց վըրայ պետական աչալուրջ հսկողութեան առաջին փորձերը արդէն իսկ կը զգացուին։ Առեւտուրի մէջ կատարուելիք շահերու համեմատութիւնները արդէն իսկ որոշուած են․ դժբախտաբար այնքան քիչ էր նշանակուած համեմատութիւնը, որ որոշումը տրուելէն 24 ժամ վերջը, պէտք եղաւ փոփոխութեան ենթարկել զայն ։

Տնտեսական զարգացման գրասենեակը տակաւին որոշած չէ թէ ինչ քաղաքականութեան պիտի հետեւի։ Անցնող տարիներուն ընթացքին գործադրութեան դըրուած «հնգամեայ ծրագիրը», որ ընդհանուր հիացումի տեղի տուած էր, տնտեսական զարգացման երիտասարդ նախարարին կողմէ ժխտուեցաւ, այն պատրուակով թէ «նկատի չէր առներ ժողովուրդին շահը»․ այժմ այս մարզին մէջ ընդհանուր շփոթ մը կը տիրէ․ ամէն օր նոր որոշումներ կը տրուին․ ոչ ոք կը համարձակի առարկել երիտասարդ նախարարին որոշումներուն դէմ ։

Ֆրանսական ընկերութիւն մը, որուն մասնագիտութիւնը ցէլիւլօզի արդիւնաբերութիւնն է, պաշտօն ստացած էր ուսումնասիրել Իրաքի մէջ Թուղթի ճարտարարուեստի ստեղծման կարելիութիւնները․ որպէս հում նիւթ պիտի գործածուէին Պասրայի հիւսիսը գտնուող ճահիճներուն եղէգները։ Ընկերութիւնը աւարտած էր իր ուսումնասիրութիւնները եւ հրատարակելու վրայ էր իր հանած եզրակացութիւնը։ Ասոր վրայ, Գուրնա գիւղին բնակիչներէն ստորագրուած բողոքագիր մը հասաւ։ Գուրնան Եփրատի եւ Տիգրիսի միացման կէտին վրայ գտնուող գիւղ մըն է, որ, իբր թէ Աստուածաշունչին Եդեմը եղած է։ Արդարեւ, տեղացիները կը հպարտանան իրենց գիւղին մէջ գտնուող ծառով մը, զոր զբօսաշրջիկներուն ցոյց կուտան իբր Ադամ-Եւայի Կենաց Ծառը։ Գուրնայի բնակիչները իրենց բողոքագրին մէջ կը դժգոհէին որ Թուղթի գործարանը իրենց գիւղին մէջ պիտի չըլլար։ Նախարարը, անտեսելով թէքնիք բոլոր պատճառները, պահանջեց որ ծրագիրը վերաքննուի․ մասնագէտները ստիպուեցան մանրամասնօրէն բացատրել թէ ինչու գործարանը կարելի չէ շինել Եդեմին մէջ։ Տակաւին կը սպասեն նախարարներու խորհուրդին որոշման։

Պետական այս քաղաքականութեան հետեւանքը այն եղած է, որ Իրաքի մէջ աշխատող օտար ընկերութիւնները կը ջանան օր առաջ իրենցստանձնած յանձնառութիւնները ամբողջացնել եւ առանց նոր յանձնառութիւններու դիմելու, երկրէն հեռանալ։ Իտալական ընկերութիւն մը, որ ճամբաներ կը շինէր երկրին մէջ, գործը կէս ձգելով, գործիքները տեղւոյն վրայ լքելով, իր մասնագէտները Իրաքէն հեռացուց։ Արեւմտեան աշխարհը այլեւս վստահութիւն չունի Իրաքի վրայ։

Իրաքի մէջ այս մասին շատ հոգ չեն ըներ․ կը խորհին Արեւմուտքը փոխարինել Արեւելքով ։

Իրաքի արտադրութիւններն են՝ քարիւղը, արմաւը եւ բամպակը։ Սակայն այս արտադրութիւններէն եւ ոչ մէկուն պէտք ունին արեւելեան երկիրները։ Չինաստանի եւ Ուկրայնիոյ գիւղացիները չեն որ Իրաքի արմաւին յաճախորդ պիտի դառնան երբ Արեւմուտքը իր առեւտրական յարաբերութիւնները խզէ Իրաքի հետ․ (Իրաք կ՚արտադրէ արմաւի համաշխարհային արտադրութեան 75 առ հարիւրը)։

Անհրաժեշտ է, որ Իրաքի երիտասարդ հանրապետութիւնը վստահութիւն ներշնչէ Արեւմուտքին, պետական ձայնասփիւռը իր հանապազօրեայ յարձակումները դադրեցնէ արեւմտեան աշխարհին դէմ, որուն քաղաքացիները իրենք զիրենք վըտանգուած կը նկատեն Իրաքի մէջ։ Անհրաժեշտ է, որ Տնտեսական զարգացման գրասենեակը որոշ քաղաքականութիւն մը որդեգրէ․ Արդիւնաբերութեան նախարարը որոշէ թէ երկրին տնտեսութիւնը պետականացուա՞ծ պիտի ըլլայ, թէ՝ ազատ․ բայց պէտք չէ ճօճի երկուքին միջեւ, ու վերջ տալ «օր մը այսպէս, օր մը այնպէս»ի քաղաքականութեան ։

Նախկին վարչակարգը, քարիւղի արտադրութեան ձգած շահին շնորհիւ, վերջին տասը տարիներուն ընթացքին մեծապէս բարելաւած էր երկրին տնտեսական ու ընկերային վիճակը ։

Հանրապետական վարչաձեւը առանց ժամանակ կորսնցնելու պէտք է ճշդէ իր տնտեսական քաղաքականութիւնը, եթէ չուզեր որ երկիրը անշարժութեան մէջ ճահճանայ, ի վերջոյ յուսահատութեան մէջ մխրճուելու համար ։

ՄԵՐԻՆՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեզի կը տեղեկացնեն որ Ֆրանսական բանակի սպաներէն հարիւրապետ (քափիթէն) Գէորգ Տէր Յովհաննէսեան արժանացած է պատուոյ լեգէոնի ասպետութեան աստիճանին (Շըվալիէ տը լա Լէժիոն տ՚Օնէօռ) իր բարուոք ծառայութեանց համար։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 43ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

●

Ամէն տարի Սեպտեմբերին, կը յիշեմ 43 տարի առաջուան այն օրերը — 1915 — երբ տեղի ունեցաւ Ուրֆայի հերոսամարտը։ Աչքիս առջեւ կը պատկերանայ 70է աւելի ազգականներուս կարգին իմ նահատակ ծնողքիս պատկերը։

Այդ հերոսներուն նշանաբանն էր «մահ կամ ազատութիւն»։ Անոնց յիշատակը անմոռաց է մեզի համար․ դոնէ տարին անգամ մը սակայն ի յարգանս այդ նահատակ քաջորդիներուն, մեր յարգանքի տուրքը չմոռանանք։ Գալոց սերունդներուն պէտք է ներշնչենք այն արդար հպարտութիւնը, թէ Ուրֆան գլուխ չծռեց արիւնարբու թշնամիին առջեւ եւ փնտռեց մեռնիլ պատնէշին վրայ հերոսի մահով։ Չի բաւեր միայն գնել Ուրֆայի պատմութիւնը եւ մէկ կողմ դնել չկարդացած։ Նորերուն համար դոնէ կարելի չէ՞ փոքր գըրքոյկներով զանազան դիւցազնական դըրուագներ թարգմանել, որպէսզի կարենան կարդալ եւ արդար հպարտութեամբ պատմել իրենց զաւակներուն ։

Դրուա՞ղ կը պակսի։ Վերջերս լսեցի վերապրողի մը բերնով իր քսան տարեկան քրոջ տխուր մահացումը անօթութենէ եւ խոտերու ճարակումէն․ 1916ին «մեռնողներու մասին չէինք մտածեր» կ՚ըսէր բարեկամս արցունքով․ «զանոնք թաղելը, աղբանոցներու մէջ նետելու եւ շուներուն, ագռաւներուն կեր դառնալու հեռանկարը կը սարսափեցնէր մեզ։ Աչքս ամէն վտանգ առնելով՝ գացի խնդրեցի ծանօթ թուրք ոստիկանէ մը որ արտօնէ քրոջս դիակը եկեղեցիին բակը թաղելու․ — Լակոտ,— պատասխանեց դաժան նայուածքով մը վերէն վար չափելով զիս, մերկ, անօթի, անպատսպար, տակաւին եկեղեցի՞ կը փնտռես, եւ մեռելդ թաղե՞լու մասին կը մտածես, ձեր, Հայերու արմատը պիտի չչորնայ եւ սակայն արտօնեց։ Աղօթք մը մրմնջեցի միայն․ մտածելով որ հազար հազար ուրիշներ որոնց արիւնը հոսած էր այդ սրբավայրին սեմին իսկ, ոչ թիզ մը հողի եւ ոչ ալ աղօթքի մը արժանացած էին»։

Այսօր, եթէ կան Ուրֆայէն վերապրողներ, այդ կը պարտինք անշուշտ 1915ի հերոսամարտին եւ 1920ի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն։ Այդ բոլորնահատակուողները նուիրական են մեզի համար այժմ եւ յաւիտեան ։

Սփիւռքի բոլոր Ուրֆացիներս մօտաւորապէս վեց հազար հոգի պէտք է խոնարհինք այդ հերոսներու խնկելի յիշատակին առջեւ եւ որպէս ազգային աւանդութիւն փոխանցենք մեր զաւակներուն սերունդէ սերունդ։

ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ

« Էջմիածին» ամսագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .— Անցեալ տարի Վրաստանի գիւղերէն հայ կին մը ակադեմական Վ. Համբարձումեանին տարած է հայկական հնագոյն աստղագիտական գործիք մը։ Վրայի մակագրութիւններէն պարզուած է, թէ գործիքին հեղինակը հին Հայաստանի Գողթն գաւառի Վանանդ գիւղի բնակիչ Ղուկաս Նուրիճանեանն է, որու գրիչին կը պատկանին շարք մը աշխատութիւններ, մասնաւորապէս աստղագիտութեան վերաբերեալ գիրքեր։ Ան մասնակցած է նաեւ Հայերէն առաջին քարտէսի «Համատարած աշխարհացոյց»ի կազմութեան ։

Այդ քարտէսը ոչ միայն աշխարհագրական, այլեւ հայկական աստղագիտական տպագիր առաջին քարտէսն է։ Ղուկաս Վանանդեցին ապրած է ԺԷ․ դարու վերջերը եւ ԺԸ․ դարու առաջին քառորդին։ Այդ ժամանակաշրջանին կը պատկանի նաեւ այժմ գոյութիւն ունեցող աստղագիտական նորայայտ գործիքը՝ որ օգտագործուած է աստղագիտական դիտումներու համար։ Այդ ձեւի գործիքներ հիմնականին մէջ գործածուած են արեւելեան աստղագէտներու եւ մասնաւորապէս Արաբներու կողմէ, աւելի ուշ՝ նաեւ արեւմտեան երկիրներու մէջ։ Այս գործիքը գտնուելով ցոյց կուտայ թէ աստրօլաբիաներ ունեցած են նաեւ Հայերը։ Ղուկաս Վանանդեցիի աստղադիտակը 120 մ․ մ․ տրամագիծ եւ հինգ մ․ մ․ հաստութիւն ունեցող սկաւառակաձեւ գործիք մընէ ։ Անով կարելի է որոշել լուսատուներու բարձրութիւնը, գտնել համաստեղութիւններու, ինչպէս նաեւ առանձին աստղերու դիրքը՝ գիշերուան տարբեր ժամերուն, հեռաստարածութիւններէն չափել առարկաներու հեռաւորութիւնն ու բարձրութիւնը, կենդանաշրջանի վրայ որոշել արեւի դիրքը՝ տարուան ցանկացուած օրուան համար, առարկաներու ստուերին միջոցով որոշել օրուան ժամերը եւն․։ Այդ գործիքին շնորհիւ հնարաւոր է նաեւ որոշել ցերեկուան ու գիշերուան տեւողութիւնները։

Հայկական աստղագիտական այս գործիքը շատ կարեւոր է հայկական մշակոյթի եւ մասնաւորապէս աստղագիտութեան տեսակէտէն ։

×

ԵՐԵՒԱՆ այցելած է լեհական ֆութպոլի «Ստալ» խումբը, որ Լեհաստանի ախոյենական մրցումներուն մէջ այս տարի գրաւած է Բ․ տեղը։ Լեհերը մրցում մը պիտի ունենային Երեւանի «Սպարտակ»ին հետ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (262)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ․ ՀԱՏՈՐ

ԺԷ․

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Այդ թշուառների կեանքը աւելի ցաւակցութեան արժանի է։ Օրերով ամիսներով կ՚աշխատէին, հէնց որ մի քանի դուրուշ ձեռք ձգեցին, բոլորը մի օրուայ մէջ կը վատնեն։ Այդ օրերում անկարելի է նրանց տեսնել, կամ նրանց հետ խօսել։ Բոլոր անասնական կրքերը զարթած են լինում նրանց մէջ։ Նրանք սթափւում են այդ մոլեկան դրութիւնից այն ժամանակ միայն, երբ գահուէջին նրանց լաւ կողոպտում է եւ իր անբարոյական հիմնարկութիւնից դուրս է անում, որ աւելորդ տեղ չբռնեն ։

— Ի՞նչ միջոցով են փող աշխատում ,— հարցրի ես ։

— Ամենաստոր միջոցներով։ Ես հասկանում եմ, երբ հօկայ մշեցին, կամ ուժեղ շատախցին գնում է Պոլիս։ Նրանք ընտրումեն ծանր աշխատութիւններ ։ Խաներում, մաքսատներում, նաւահանգիստներում համալութիւն են անում եւ ահագին հակեր են տեղափոխում շոգենաւներից․ Թուլումբաջի (հըրդեհաշէջ) են դառնում եւ կրակի մէջ են մտնում․ Նաւաստի են դառնում եւ ալիքների հետ են պատերազմում, մի խօսքով, ընտրում են այնպիսի պարապմունքներ, որի համար պէտքէր մարմնի եւ սրտի ամրութիւն ,եւ ծայրայեղ անձնուիրութիւն ։ Բայց երբ թուլամորթ, կանանցարարոյ վանեցին է գնում Պոլիս , ընտրում է պարապմունքների ամենամեղկը։Դրանք բատ մեծի մասին գնում են մանուկ հասակներում , բէրբէրների(սափրիչների)աշակերտ են դառնում, սրճատներում սպասաւոր են դառնում, կամ, որպէս Մինաս եւ Կարապետ «աղաների» օրինակներով ցոյց տուի, բաղանիքներում քիսաջի, եւ փողոցներում բաժակներով ջուր ծախող են դառնում ։ Բայց աւելի փչացնում է Վանեցիներին էյվազութիւնը։ Գիտէ՞ք, ինչ բան է էյվազութիւնը .— մասնաւոր տներում սպասաւորութիւն, եւ առաւելապէս հարուստ մահմեդականների կամ ծառայող փաշաների տներում ։

Պէտք է մահմեդականների ընտանեկան կազմակերպութեան հետ ծանօթ լինել, որ հասկանալի լինի, թէ որքան զարշելի ծառայութիւն է կատարում էյվազը։ Այնտեղ սովորում է թեքուիլ, ստորանալ, ընտելանում է հարեմական կեանքի բոլոր մեղկութիւնների հետ, — այնտեղ սպանում է իր այրականութիւնը։ Եւ դուք կը տեսնէք, որ նոյն փառաւոր հագնուած, վայելչադէմ էյվազը, որ բոլորին ապշեցնում էր իր գեղեցկութեամբ, յետոյ, իր ծերութեան հասակում, պատառոտած հագուստով, մի կթոց ուսի վրայ առած, թափառում է փողոցներում, տներից աղբ է հաւաքում, եւ մի քանի փարայի վարձատրութեամբ, տանում է ծովն է ածում։ Երկու դէպքում եւս նա ստորանում է, թեքւում է ,— թեքւում է աղբի ծանրութեան ներքոյ ...

Վերջին խօսքերը արտասանեց արհեստաւորը սարսափելի դառնութեամբ ։ Նա շարունակեց ․

— Նայեցէք այդ բազմութեանը , որ մեր չուրջը զբօսնում են եւ այդպէս անձնատուր են եղած անհոգ զուարճութիւնների ,— դրանք պարտքերի մէջ խեղդըւած մարդիկ են։ Դրանց մէջ մէկը չէք գտնի, որ իր կեանքում տասնեակ անգամներով Պոլիս գնացած չլինէր եւ այնտեղ տարիներով մնացած չլինէր։ Այդ ծուլութիւնը, այդ անհոգութիւնը , այդ չայլութիւնը, դրանք բերել են Պոլսից։

Ես մտաբերեցի Ասլանի խօսքերը, որ մի օր ասում էր ինձ․ «Պոլիսը փչացրել դրանց, ախ, որքան ժամանակ, որքան աշխատութիւն է հարկաւոր մի այդպիսի հասարակութիւն ուղղելու համար ...» ։

Երբ արհեստաւորը վերջացրեց իր հետաքրքիր նկարագիրը վանեցոց պանդխտութեան մասին, տէր հայրը ասաց ․

— Ցաւալին այն է, որ այդ ախտը քաղաքից հետզհետէ աւելի եւ աւելի տարածւում է եւ աշխատաւէր գիւղացիների մէջ։ Նրանք էլ վարակուել են։ Նրանք էլ թողնում են իրանց վարը, ցանքը, գնում են Պոլիս։ Եւ այդպէս, մեր ամենալաւ ուժերը մաշւում են, ոչնչանում են պանդխտութեան մէջ ։

Արեւը մտնելու մօտ էր։ Ես շտապում էի տուն վերադառնալ, գիտէի, որ Ասլանը սպասելիս կը լինէր ինձ։ Ես վեր կացայ , տէր հայրը նոյնպէս եկաւ ինձ հետ։ Բայց արհեստաւորը, մնաքբարեաւ առնելով, բաժանուեցաւ մեզանից։ Ճանապարհին հարցրի տէր հօրից ․

— Ո՞վ էր այդ մարդը ։

— Հասարակ դարբին է ,— պատասխանեց տէր հայրը ։

— Բայց ինչ լաւ խօսում է։

— Նա բաւական զարգացած մարդ է ։

— Ես սաստիկ համակրեցի նրան ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար․)

Փաղանգաւորներու `պարագլուխը՝ ժե-մայէլ յայտարարեց թէ «այլեւս ճանցլի օրէնքը կը տիրապետէ» մերժելով այն մեղադրանքները թէ իր մարդիկը խոլամ-ներ խուչտանգած էին :

Քաղաքը վերածուեցաւ չորս կղզինե-րու :

Պէյրութի հրամանատար Լահուտի հր-րահանգը՝ կրակել զէնք կրողներու վրայ, քառորդ ժամը անգամ մը կը կրկնուի ձայնասփիւռէն :

Նոյնիսկ օտար տանտիկինները բան-տարկուած են իրենց տուներուն մէջ եւ շաբաթ օրուընէ ի վեր ուտելիք չունին : Դեսպանատուները օգնութիւն կը փութա-ցնեն անդադար :

Եւրոպական թաղին մէջ երբ խանութ մը բացուեցաւ չորեքշաբթի օր՝ խուճապը ծայր տուաւ. կիները սկսան կռուիլ կաթի շիշերու համար, մինչ երկու Ամերիկա-ցիներ իրարու ձեռքէ հաց կը խլէին ....

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ազգային Խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ Ազգային Միութեան, Ե-կեղեցաչէն Ցանձնախումբի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչու-թեան խառն ժողովը, որուն մէջ յայտ-նուեցաւ որ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, Լիոնի Ազգային Տան աւարտումը փութացնելու առաջա-դրութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրո-պայի Կեդր. Ցանձնաժողովի տրամա-դրութեան տակ կը դնէ երեք միլիոն ֆը-րանքի գնահատելի գումար մը :

Այս ազգօգուտ նուիրատուութիւնը ան-հուն գոհունակութեամբ արձանագրելէ վերջ, երեք կազմակերպութիւններս — Ազգ. Միութիւն, Եկեղեցաչէն Ցանձնա-խումբ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մասնաժողով— պարտք կը համարենք մեր շնորհակալութիւնը յայտնել Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժո-ղովին եւ իր անխոնջ փոխ—ատենապետ Տօքթ. Ա. Պիւյիւքեանին, որ անձնապէս ոչ մէկ ջանք խնայեց, Գ. Ռոպէր Կիւլ-պէնկեանի միջոցաւ, Կիւլպէնկեան Հիմ-նարկութենէն ապահովելու այս կարեւոր գումարը :

Կրկնակի շնորհակալութիւն կը յայտ-նենք յատկապէս Գ. Ռոպէր Կիւլպէնկեա-նին, որ մեր հարազատ թարգմանը եղաւ յիշեալ հիմնարկութեան մօտ, եւ նոյնքան մեր եւ լիոնահայ գաղութին երախտիքը անոր խոհուն վարիչներուն, որոնք բա-րեհաճ տրամադրութեամբ քննելով եղած դիմումին ազգանուէր հանգամանքը, ու-ղեցին գրապէս պատասխանելով երեք մի-լիոն ֆրանքով դիւրացնել մեր գաղու-թին վրայ դրուած նիւթական ծանր պար-տաւորութիւնը :

Երախտագիտական զգացմամբ կը խո-նարհինք հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկ-եանի յիշատակին առջեւ իր լրած բարե-միտ եւ ազգանուէր ծրագրին համար, ո-րմէ առաջին պատեհութեամբ այսօր կ'օգ-տուի լիոնահայ գաղութը :

Ազգային արդար հպարտութիւն մը կը կրենք մեր մէջ, որ վերապրող ցեղի մը պատկանող, իր բնազդական ուժեղ կամ-քին եւ միջազգային առեւտրական մաս-նագիտութեան շնորհիւ, համաշխարհա-յին համբաւ ստացող մեծանուն բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեան, իր կենդանու-թեան, լայնախոհ մտածողութեամբ, իր անուան հարստութիւնը ընդհանրական ձե-ւով նուիրաբերեց մարդկութեան հասա-րակաց օգտին համար :

Աւելորդ չենք նկատեր մեր կրկին շը-նորհակալութիւնը յայտնելու նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ցանձ-նաժողովին, Միութեան կողմէ եղած եր-կու միլիոն ֆրանքի յատկացման համար, որ յայտարարեց ատենապետ Գ. Նուրհան Ֆրէնկեան, Լիոնի մէջ, Մայիս երեքին, Բարեգործականի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած ճաշին ընթաց-քին, եւ այս առիթով տեղւոյն վրայ կա-տարուած 1·100·000 ֆրանքի հանգանա-կութեան մասնակցողներուն :

Հետեւաբար, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան երեք միլիոնի նուիրա-տուութեան գումարը կուգայ միանալու վերոյիշեալ գումարներուն, որոնք կը գտնուին Բարեգործականի մօտ, եւ կը դառնան անմիջապէս տրամադրելի երբ համապատասխան աշխատանքները Եկե-ղեցաչէն Ցանձնախումբին եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մասնաժողովի վաւե-րացման ենթարկուելէ վերջ, կեդրոն հա-ղորդուի :

Սրահի շինութիւնը տենդագին յա-ռաջ կը տարուի, նախատեսուած թը-ւականէն իսկ առաջ — 31 Դեկտեմբեր 1958 — լրացնելու նպատակաւ, որ յանձն առաւ Եկեղ. Ցանձնախումբը :

Երեք կազմակերպութիւններուս գլխա-ւոր մտահոգութիւնն էր օր առաջ լրա-ցնել, գոնէ Ազգ. Տան շինութիւնը, եւ ու-րախ ենք որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ ա-նոր վարիչները, ընթացք տալով մեր կո-չերուն, ոչ միայն նիւթապէս օգնեցին, այլ նաեւ գործօն աջակցութեամբ սա-տար հանդիսացան ուրիշ նիւթական կա-լուոր բաժին մը ապահովելու ի նպաստ Լիոնի Ազգ. Տան, որ առանց առոր, ան-տարակոյս աւելի երկար ժամանակի պի-տի կարօտէր մեր բոլորին փայփայած Ազգ. Տան լրանալը :

Ի դիմաց
Լիոնի Ազգ. Միութեան Նա-խագահ՝ Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ, Եկեղեց. յանձնախումբին նախագահ Կ. ՃԸՆԿԸՏՐ-ԵԱՆ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մաս-նաճիւղի ատենապետ Հ.. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Զաթրեան իրենց աղջը-կան՝ Արմինէի Գ. Ցարութիւն Գուկոյեա-նի հետ ամուսնութեան ուրախ առթիւ եր-կու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խա-չի օգափոխութեան կայանին նորոգու-թեան, երկու հազար Հայ Մշակոյթի Տան եւ հազար Ֆր. «Ցառաջ»ի բարգա-ւաճման : (Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Գայմաքեան, Տէր եւ Տիկին Ցովակիմ Գայմաքեան, Տիկին Վազգէն Գայմաքեան, զաւակները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հո-գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցով. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ԳԱՅՄԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրա-ւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող-ները :

×

Չէնկիլէրցի Գ. Սահակ Քէօսէյեան (Արժանթինէն) որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի, կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստ-եան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրա-կի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետ-րոս եկեղեցին ՔԷՕՍԷՑԵԱՆ գերդաստանի Չէնկիլէրի եւ շրջանի ննջեցեալներուն եւ նահատակներու հոգւոյն ի յիշատակ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Կիրակի 28 Սեպտեմբեր, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առ-թիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Նուիրակ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ըստ ընկալեալ աւանդական սովորու-թեան, կը կատարուի մատաղի օրհնու-թիւն եւ կը բաժնուի ժողովուրդեան :

Մատաղի ուխտարներուն գնման առթիւ կ'ընդունուին նուիրատուութիւններ : Նը-ւէրները կարելի է ղրկել հետեւեալ հաս-ցէին.— Գ. Շիշմանեան, 71 բիւ Ժ. Ժո-րէս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Ս. Է Ուազ) :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ տօն՝ Վարագայ Ս. Խաչի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւ-նը :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8·30ին Վարագայ Խաչի տօնին առ-թիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի հանգուցեալ Ճանիկ Խումարեան-ի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին պիտի պա-տարագէ եւ քարոզէ Հայր Ցակոբ Ջան-թայեան, Մխիթարեան Ուխտէն Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ (10պիս, Րիւ Թուէն), իր ողբացեալ մօր մահուան երեսունքին առ-թիւ :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ քաղամասի քաղաքապետարա-նի շքեղ սրահներունմէջ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն – Սիւնի» խումբի :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտ, Փէրկոլա սրահին մէջ (Րոն-Փուէն) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին և հաճելի անակնկալներ :

Ձոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով :

Կը նուագէ Ռատիօ Լիոնի անուանի նը-ւագախումբը Լէ Քոմփանեոն տիւ Րիթմ :

Կեդրոնական Ֆրանսայի գլխաւոր քա-ղաքներէն կը մեկնին մասնաւոր օթօքա-ռեր, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տեղական վարչու-թեան :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին :

Արձանագրութեան համար ուշացողնե-րէն կը խնդրուի որ. փութան դիմել Տեսչութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սոր-պոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապե-տական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի :

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շըր-ջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտու-թեան : Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալ-ներ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակնե-րը՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւա-նատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկե-ղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բո-լոր դասընթացքներու տեղական կրթա-կան յանձնախումբերու մօտ :

×

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասընթացքները կը վերաբաց-ուին 25 Սեպտեմբեր Հինգշաբթիէն սկսե-ալ :

Կը խնդրուի ծնողներէն առաջնորդել ի-րենց զաւակները շրջաններու, թաղային դպրոցները արձանագրութեան համար :

Դիւան Կեդր. Կրթ. Ցանձնաժողովի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ Հ. Ց. Դ. Ռուբէն Ու-սանողական Միութեան անդամները Հոկ-տեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժա-մը 9ին՝ 17 բիւ Պլէօ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 բիւ Պլէօ : Կարեւոր օրակարգ :
բեւոր օրակարգ :

Հ. Ց. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատե-ղին :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Գշ. Սեպտեմբեր 30, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բո-լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա-ժեշտ է :

ՇԱՒԻԼԻ Եկեղ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրո-ցի սրահին մէջ : Օրակարգ.— Վարչական կազմին ամբողջացում : Ներկաներու թի-ւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միու-թեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովըայս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ : Օրակարգի հարցեր.— Ա) Գաղգամաւորական ժողովի զեկուցում : Բ) Հաշուետուութիւն : Գ) Ընտրութիւն : Դ) Զանազանք : Մասնաճիւղիս բոլոր ան-դամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը հրաւիրուին նմանապէս ոչ անդամ բո-լոր հայրենակիցները անխտիր :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դա-սընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանու-հիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբեր ժամը 5ին :

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 . Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք ։ Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 27 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8304 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4015

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱՊԱՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

Զօրավար Ֆուատ Շեհապ իշխանութեան գլուխ կուգայ այնպիսի շրջանի մը, երբ չորս ու կէս ամսուան եղբայրասպան կռիւները հակամարտ երկու ճակատներու բաժնած են երկիրը ։

Մինչ Հանրապետութեան նոր նախագահը խորհրդարանին մէջ հանդիսաւորապէս կ'երդնուր յարգել Սահմանադրութիւնն ու օրէնքները եւ ապահովել Լիբանանի անկախութիւնը, Փիէր Ճէմայէլի քրիստոնեայ Փաղանգաւորները յարձակողական կ'անցնէին՝ ցոյց տալու համար իրենց դժգոհութիւնը նոր վարչութեան դէմ ։

Անոնք կ'ուզէին մասնաւորապէս արգիլել ընդդիմադիրներու յայտնի ղեկավար Րաշիտ Քարամէի վարչապետ անուանումը ։

Սեպտեմբեր 24ին Պէյրութ անգամ մը եւս թատր դարձաւ ցաւալի խռովութեանց ։ Արդիւնք ։ Քսան մեռեալ եւ քառասուն վիրաւոր ։

Նախագահ Քամիլ Շամուն քաջաբար կուրծք տալով ներքին եւ արտաքին ճնշումներու, օրինակելի վճռականութեամբ մը իր պաշտօնին գլուխը մնաց մինչեւ վերջին օրը, հաւատարիմ իր երդումին ։ Ու յաջողեցաւ պահպանել Լիբանանի անկախութիւնը, հիացում պատճառելով բոլորին, նոյնիսկ հակառակորդներուն ։

Դէպքերը շրջուեցան մէկ օրէն միւսը ։

Երէկի ըմբոստներն ու ընդդիմադիրները յանկարծ ճակատ փոխելով՝ դարձան կառավարական՝ կանգնելով զօրավար Շեհապի եւ Րաշիտ Քարամէի կողքին, մինչ Շամունի եւ Սամի Սուլհի կողմնակիցները, որոնք օրինաւոր իշխանութեան պաշտպաններն էին՝ մտան հակառակորդի դերին մէջ ։

Ցաւալի է նկատել, որ կիրքերը չեն խաղաղած դեռ ։ Նոր նախագահն ու կառավարութիւնը մեծ ճիգերու կը կարօտին՝ բնականոն կացութիւնը վերահաստատելու համար ։

Վարչապետ Րաշիտ Քարամէ, որ 37 տարեկան է, քաղաքական անցեալ մը ունի արդէն ։

Տրիպոլիսի իր միջնաբերդէն էր, որ անցեալ Մայիսին պայթեցաւ ապստամբութիւնը ։ Կռիւներու ամէնէն տաք օրերուն, քանի մը անգամ Պէյրութ երթալով տեսակցած էր նախագահ Շամունի հետ ։

Ընդդիմադիր վարիչներուն ամէնէն չափաւորը կը նկատուի եւ յոյս կայ որ պիտի յաջողի վերականգնել անդորրութիւնը, որուն ա՛յնքան պէտք ունի արիւնաքամ Լիբանանը ։

Ցաւա՛նք ու մաղթե՛նք նաեւ, որ այլեւս խելքի պիտի գան տեղւոյն հայ «ձախակողմեան» տարրերը, որոնք ամիսներէ ի վեր խռովարարական այպանելի ամէն միջոցի դիմեցին՝ հիւրընկալ երկրի ներքին քաղաքականութեան միջամուխ դարձնելու համար մեր հայրենակիցները ։

Անոնք ըմբոստներու ձայնասփիւռի գաղտնի կայաններով դրդռիչ յայտարարութիւններ ըրին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Վեհ. Զարեհ Ա.ի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ՝ գրգռելով ամբոխը ։

Զինեալ յարձակումներ կատարեցին օրինապահ Հայերու վրայ, պատճառ դառնալով իրերասպանութեան ։

Քանիցս ըսած ենք, կը կրկնենք դարձեալ, որ մեր տարագիր հայրենակիցները հիւրընկալ երկիրներու մէջ՝ իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացիներ՝ պէտք չէ երբեք խառնուին քաղաքականութեան ։ Պէտք է հպատակին օրուան օրինաւոր իշխանութեան՝ ինչ վարչաձեւի տակ ալ որ գտնուին ։

Մեր ֆիզիքական գոյութեան պահպանումը ա՛յդ կը պահանջէ ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՆԴԱՐՏԻ

ՔԵՐԱՄԷ.— ԿԸ ՄԱՂԹԵՄ ՈՐ Ա. Մ. Հ.ԵԱՆ ՄԻԱՆԱՆՔ

Ինչպէս ծանօթ է Զօր. Ֆուատ Շեհապ առջի օր նշանակեց Րաշիտ Քերամէն իբրեւ նոր վարչապետ Լիբանանի ։ Այս վերջինը իր կարգին կազմեց դահլիճը ։ Քերամէ պարագլուխն է Թրիփոլիի ըմբոստներուն եւ իր նշանակումը շատ գէշ ընդունուած է Փաղանգաւորներու (քրիստոնեայ) կողմէ, ինչպէս գրած էինք երէկ ։

Համաձայն Լիբանանեան Սահմանադրութեան՝ մինչ Հանրապետութեան Նախագահը քրիստոնեայ է, վարչապետը մահմետական է ։ Րաշիտ Քերամէ 37 տարեկան է եւ վարչապետ եղած է քանի մը ամիս 1955ին, հայրը՝ ազգային հերոս կը նկատուի ։

Քերամէի կազմած դահլիճը թէեւ համապատասխան է սահմանադրական կարգին, բայց ոչ մէկ անգամ ունի խորհրդարանի մեծամասնութենէն ։ Համաձայն աւանդութեան՝ դահլիճին դաւանական կողմը հաւասարակշռուած է.— Երկու սիւնի մահմետական, երկու մարոնի, մէկ շիթ մահմետական, մէկ կաթողիկէ յոյն, մէկ ուղղափառ յոյն, մէկ տիւրզի ։ Այս դահլիճը սակայն բացի երկու հոգիէ (վարչապետը եւ Թաքլա՝ արտաքին նախարար) կազմուած է ոչ խորհրդարանականներէ ։ Նման դահլիճ մը, ինչպէս մեր թղթակիցը գրել կ'ուտար երէկ, դժուար թէ կարենայ խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն մը ապահովել, նկատի առնելով որ խորհրդարանին մեծամասնութիւնը նախկին նախագահին կողմնակից է ։

Զօր. Շեհապ ձեռք առած է խիստ միջոցներ կարգը վերահաստատելու համար քաղաքին մէջ, եւ հինգշաբթի օր բաւական հանդարտութիւն կը տիրէր մանաւանդ բաղդատմամբ նախորդ օրուան ։ Լուսարգելը կը շարունակուի սակայն եւ բանակը կը հսկէ ։

Րաշիտ Քերամէ, առաջին առթիւ կոչ ըրաւ որ երկու կողմերն ալ զէնքերը վար դնեն բայց երբ իրեն հարց տրուեցաւ թէ Լիբանանի խռովութիւնները շուտով վերջ պիտի գտնե՞ն, Քերամէ պատասխանեց. — Կը յուսամ ։

Այս նշանակումին առթիւ քրիստոնեայ Փաղանգաւորներու պարագլուխը՝ Փիէր Ճեմայէլ յայտարարեց.— «Անարդար յաղթանակ մըն է որ կը ծանրացնէ կացութիւնը եւ միայն դէմ կրնանք ըլլալ ։ Քրիստոնեաները, աւելցուց Ճեմայէլ, չեն կրնար ընդունիլ վարչապետ մը որ կու գայ պատնէշներուն ետեւէն» ։ Եւ գործադուլը պիտի շարունակուի, ըսաւ Ճեմայէլ ։

Նշանակումէն նոր, Րաշիտ Քերամէ ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ, համաձայն «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Պէյրութի թղթակից՝ Ալեքս Մորիսի ։ Քերամէ չեշտած է թէ ինք կողմնակից է Լիբանանի միացման Ա. Մ. Հանրապետութեան եւ թէ իր առաջին նպատակն է ամերիկեան զօրքին հեռացումը Լիբանանէն ։ Անոր համար Քերամէ կը նախատեսէ նոյեմբեր մէկի թուականը կամ նոյնիսկ «աւելի կանուխ» ։ Շեհապի եւ ամերիկեան դեսպանին խորհրդակցութիւններէն ետք պիտի ճշդուի բուն թուականը ։ Տեսակցութեան ընթացքին Քերամէ որեւէ ակնարկութիւն չէ ըրած նոր դաշինքներու մասին օտար պետութեանց հետ այլ միայն ջատագոված բոլոր Արաբներու եղբայրութիւնը ։ Քերամէ ըսած է նաեւ թէ նոր կառավարութիւնը պիտի «ուսումնասիրէ» պատժական միջոցներ ձեռք առնելու հարցը հին վարչակարգին մար–

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԱՄԷՆՔՆ ԱԼ ՍՈՒՏ...

—o—

Երկրորդ Աշխարհամարտը, իրականին մէջ, պայթեցաւ 1939 Օգոստոս 23ին, ոչ թէ Սեպտեմբեր 1ի կիրակին, երբ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա պատերազմ կը հռչակէին Գերմանիոյ դէմ ։

Օգոստոս 23ին էր որ Ռիպէնթրոփ անունով Գերմանացի մը, որ Հիթլէր անունով Աւստրիացիի մը արտաքին նախարարն էր եւ Մոլոթով անունով Ռուս մը, որ Ստալին անունով Վրացիի մը արտաքին նախարարն էր, Կրեմլինի դահլիճներուն մէջ կը ստորագրէին . ի դիմաց իրենց կառավարութեանց . բարեկամութեան դաշինք մը, որ պիտի տեւէր տասը տարի, բայց, իրաւ՛ի իմն, տեւեց միայն քսաներկու ամիս ։ Մինչեւ 1941 Յունիս 22 ։

Դաշնագրին ստորագրութեան արարողութեան ներկայ էր «Ժողովուրդներու հայրիկ»ը — այժմ, սատակեալ — որուն բաւ պեխերուն շուքին տակ ու բիբերուն խորը բազմած էր դիւային, այլ պեր– [illegible], ժպիտ մը .

— Քաւո՛ր Հիթլեր, իրարու հետ տեսնուելիք ունինք... Բայց, եկո՛ւր նախ միասին ջախջախենք սա երկու Մեծերը...

Թերթերը այդ օրերուն հրատարակեցին լուսանկար մը, որուն մէջ կը տեսնուէին երկու արտաքին նախարարները, գրասեղանի մը առջեւ, քիչ անդին ալ կարճահասակ հրէշը ։ Կ'արժէ որ ուրիշներուն փաշականութիւն, հիթլերականութիւն եւ շատ մը ուրիշ.մեզի վերագրող հայրէն կարգ մը թերթեր, իրենց խմբագրապետներուն գլխուն վրայ կախեն `այդ լուսանկարը՝ ոսկեզօծ շրջանակի մը մէջ ։ Լուսանկարին բոլորտիքն ալ՝ քանի մը հատընտիր հատուածներ այն խմբագրականներէն, զորս կը գրէին այդ տարիներուն — 1939 Օգոստոսէն մինչեւ 1941 Յունիս 22, ի նպաստ եւ ի պատիւ երկու խելագարներուն ։

×

Տակաւին ականջիս մէջ են . բառերը Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Մայսկիի ներկայացուցիչին ։

Ի՛ր դիմումին, ի՛ր խնդրանքին եւ ի՛ր հրաւէրին վրայ, իրիկուն մը նստած էինք շքեղաշուք պանդոկի մը ճաշասրահը ։ Ու կը խօսէինք, սարէն – ձորէն ։ Աւելի շատ, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սարերէն քան ուրիշ երկիրներու ձորերէն ։ Դեկտեմբեր՝ 1939 ։

Ցանկարծ հարց տուի իրեն .

— Ինչո՞ւ, այսպէս, յանկարծ, բարեկամացաք ձեր դրացիին հետ...

Դեսպանին ներկայացուցիչը — օր մը անունն ալ կուտամ — պատասխանեց .

— Սպասի՛ր, սպասի՛ր, որ տեսնես ինչե՛ր ենք անելու էս քո բարեկամներին... Ցորեն ենք տալիս Հիթլերին, քարիւղ ենք տալիս, ուրիշ նիւթեր էլ ենք տալիս, որպէսզի մի լաւ խփի սրանց...

Այսօր ալ, Մոսկուայի վարիչները, որոնք միջազգային ժողովներու կը մասնակցին եւ խաղաղութեան եւ ապահովութեան մասին ճառեր կը խօսին, կը հետապնդեն միեւնոյն յետին նպատակը .

— Սրանց հետ տեսնուելու ենք մի օր.. Հիմի, ժամանակ ենք ուզում շահել ... Սրանց էլ կը թաղենք, ինչպէս թաղել ենք Հիթլերին ...

Բայց, երբեմն , ամէնէն վարպետ հաշուագէտն անգամ սխալ կը գումարէ կամ կը բազմապատկէ ։ Նոյնիսկ Մոսկուա նստած հաշուագէտը, որ Ամերիկան ու Անգլիան եւ մնացեալները թաղելու մասին կը մտածէ, հիմա, փոխանակ իր մուժիկներուն փորը կշտացնելու եւ անոնց ոտքը ջուխտ մը տրեխ անցընելու ։

Մենք չենք հաւատար թէ Մոսկուա կրնայ իր երազը իրագործել ։ Ընդհակառակն, կը հաւատանք որ Մոսկուա կը տեսնէ միայն ի՛ր Աւետարանին թաղումը, որուն պիտի յաջորդէ նուաճեալ ազգերու ազատագրութիւնը ։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԱԿ-ի ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՄԱՂԹԵՆՔ ՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳՈՅԱՆԱՅ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ Իտալիոյ ներկայացուցիչէն ետք, որ գոհունակութիւն յայտնեց Միջին Արեւելքի շուրջ գումարուած արտակարգ ժողովին համար, Անգլիոյ, Արտաքին նախարար Լոյտ եւ Քուվ տը Միւրվիլ խօսք առին ։ Յորդանանի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ բանակցութիւնները սկսած են Անգլիոյ հետ՝ օտար ուժերը Յորդանանէն եւ արաբական դրացի այլ երկիրներէն հեռացնելու համար ։

Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Ֆրանսայի Արտաքին նախարարի ճառին , որ ծանրացաւ մասնաւորապէս զինաթափութեան հարցին վրայ, Միջին Արեւելքին եւ Ծայր. Արեւելքին ետք ։

Միջին Արեւելքի տագնապը, ըսաւ Քուվ տը Միւրվիլ, բառ երեւոյթին կայուն վիճակի մէջ մտած է, շնորհիւ Համըրշոլտի ճիգերուն ։ Ֆրանսացի նախարարը յոյս յայտնեց որ շուտով կարելի ըլլայ Լիբանանէն եւ Յորդանանէն հեռացնել անգլեւամերիկեան ուժերը .— Անշուշտ Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիան իրենց ուժերը կը պահեն այնտեղ այնքան ատեն որ անհրաժեշտ են ։ Ամէն պարագայի մէջ, եզրակացուց ան, օր մը պէտք է ճշդել Միջին Արեւելքի հարցը, որ չի լուծուիր անգլեւամերիկեան ուժերու պարպումով ։

Ծայր. Արեւելք .— *Ֆրանսա ոչ մէկ համաձայնութիւն ունի այս շրջանին մէջ , բայց կը մաղթէ որ խաղաղ լուծում մը գտնուի՝ Վարշաւայի բանակցութիւններով կամ ՄԱԿի շրջանակին մէջ ։*

Զինաթափութիւն .— *Քուվ տը Միւրվիլ ամէնէն աւելի խօսեցաւ այս հարցին շուրջ, շեշտելէ ետք թէ «Մեծ»երու ժողովի մը գումարման հաւանականութիւնները հեռացան՝ անհամաձայնութիւններու պատճառով ։ Նախարարը խստօրէն քննադատեց Եալթայի համաձայնութիւնները , յայտարարելով թէ Մեծերու ժողով մը լուծելիք բազմաթիւ հարցեր ունի, բոլոր մարզերու մէջ ։ Յիշեց նաեւ Գերմանիոյ վերամիացման պարագան ։*

Ֆրանսա համաձայն է զինաթափման , բայց տրուած առաջարկներն ու պահանջները գոհացուցիչ չեն իրեն համար ։

Գալով հսկողութեան գօտիին կամ զէնքերը զեղչելու հարցերուն՝ Ֆրանսա չի հակառակիր, բայց անոնք այնպէս պէտք է կարգադրել՝ որ ոչ մէկը նպաստաւորուի եւ ոչ միւսը վնասէ .— 800 քիլոմեթրի վրայ զինաթափում մը ընելով ոչ միայն Գերմանիա եւ Լեհաստան պիտի ապազինուին, այլ՝ նաեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէկ մասը, մինչդեռ Խ. Միութիւնը պիտի մնայ եղածին պէս . անհաւասարութիւն մըն է ասիկա . պիտի զինաթափուին այն երկիրները՝ որ նուազ զէնք ունին , բայց աշխարհի զօրաւորագոյն բանակները պիտի մնան այնպէս՝ ինչպէս որ են ։

Քուվ տը Միւրվիլ եզրակացուց, թէ Ֆրանսա կը մասնակցի նաեւ անակնկալ յարձակումի մը դէմ պատրաստուելիք ծրագրին, պայմանաւ որ բոլորին պարտականութիւններն ալ ըլլան հաւասար ։

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ ժողովրդի համար մի ծանր տարի էր 1903 թուականը: Ցարական կառավարութիւնը, ծխական դպրոցները փակելուց յետոյ, գրաւում է Հայոց եկեղեցական կալուածները եւ ջարդելով Էջմիածնի վանքի պահեստի դռները, խլում է այնտեղ եղած հարստութիւնները ։

Այս հանգամանքը մեծ զայրոյթ է առաջ բերում Երեւանի հայ բնակչութեան մէջ եւ մի քանի տասնեակ հազար մարդ հետիոտն գալիս են Էջմիածին, վանքի բակում բողոքի ցոյց կազմակերպում եւ պահանջում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկից՝ դիմադրել եւ մեր ժողովրդական հարստութիւնները չյանձնել ցարական կառավարութեան ։

Այդ տարուայ աշնանը ես ընդունուեցի Գէորգեան ճեմարանը իբրեւ գիշերօթիկ սան: Ես երջանիկ էի որ ինձ համար հնարաւորութիւն ստեղծուեց ճեմարան ընդունուել և միջնակարգ կրթութիւն ստանալ, իսկ գիմնազիայի եւ ուսուցչական հաստատութեան դռները իմ առաջ փակ էին: Գէորգեան ճեմարանի կեանքը ինձ համար մի նոր աշխարհ էր, ես ինձ երջանիկ էի զգում: Սակայն դրա հետ միասին դպրոցի կեանքը հէնց առաջին օրից մի ծանր կնիք դրեց իմ հոգու վրայ, գիւղի ազատ կեանքից յետոյ զգում էի ինձ ընկճուած, այն ժամանակ, երբ նոր էի մտնում երիտասարդական հասակս ։

Երկրորդ դասարանի աշակերտ էի ։ Դասական առարկաների թւում աւանդւում էր նաեւ երաժշտութիւն եւ մեր ուսուցիչն էր Կոմիտաս վարդապետը ։ Նա մեզ սովորեցնում էր երաժշտութիւն՝ հայկական եւ եւրոպական ձայնանիշերով: Մեզնից պահանջում էր նոտաներով ազատ երգել, առանձնապէս հետեւելով երաժշտական չափերին: Երաժշտութեան դասերը անցնում էին մի առանձին թեթեւութեամբ : Քիչ էր աշակերտների թիւը, որոնք անընդունակ էին երաժշտութեան մէջ, չունէին երաժշտական լսողութիւն եւ երգելու համար՝ ձայն ։ Ոչ միայն դասարանը, այլ եւ ինքը Կոմիտաս վարդապետը այդ դասերին զուարթ ծիծաղում էր նման աշակերտների վրայ ։

Ցանկանալով, որ իր սկսած մեծ գործը, ժողովրդական երգերի հաւաքումը շարունակուի իր աշակերտների կողմից, դասատուութեան ժամանակ ինքը Կոմիտաս վարդապետը երգում էր ժողովրդական երգեր եւ պահանջում էր, որ մենք ձայնագրենք: Այդ աշխատանքը տանում էր նա ամենայն վճռականութեամբ, թէեւ նրա համար յոգնեցուցիչ էր:

Բացի եկեղեցական եւ ժողովրդական երգերից, դասատուութեան ժամերին ծանօթացնում էր մեզ եւրոպական երաժշտագէտների ոչ բարդ ստեղծագործութիւններին, օրինակ՝ Մոցարթի («Օրօրոցի երգը»), Շուպերթի եւ ուրիշների պարզ երկերին ։

Ես դասարանում եւ էջմիածնի մայր տաճարում պատարագներին շատ անգամ լսել եմ Կոմիտաս Վարդապետի երգը, լսել եմ նրա երգը նաեւ մի ամառ Բիւրականում: Երեկոները գիւղի վերեւի բարձունքից, վեհարանի շէնքից, գիւղում պարզ լսւում էր Կոմիտաս Վարդապետի հմայիչ երգը՝ «Ձայն տուր՝ով ծովակ», «Կռունկ», «Ծիրանի ծառ» եւ այլ երգեր: Ոչ շատ ուժեղ, բայց դուրեկան եւ քնքուշ էր նրա ձայնը ։

Դասարանում ժողովրդական երգերը սովրեցնելիս, Կոմիտաս վարդապետը տալիս էր տեղեկութիւններ երգի ծագման եւ տուեալ մոթիվի բնոյթի մասին: Օրինակ նա «Հով արէք սարեր ջան, հով արէք» երգի ծագումը բացատրում էր նրանով, որ լեռնային վայրում օձը կծում է մարդուն, թոյնը սկսում է ներգործել, թունաւորուածը այրւում է, ծարաւ է ջրի եւ խնդրում է սարեր, ձորեր ջրով յեցնել, հով եւ անձրեւ է ուզում: Կամ «Գարուն ա, ձիւն ա արել» երգի ծագումը բացատրում էր նրանով, որ ինչպէս անբնական երեւոյթ է, երբ գարնանը ձիւն է գալիս, այնպէս էլ երգի հեղինակի համար տարօրինակ է, երբ իրեն սիրող եարը իրենից սառել է: Դրանով ապացուցւում է, որ ժողովրդական երգերը իրենց ծագումով պատահական չեն, այլ արգիւնք երգչի կամ երգիչների խորը ապրումների ։

Բացի դասարաններում երաժշտութիւն դասաւանդելուց, խմբական երգեցողութիւնից, Կոմիտաս Վարդապետը մի խումբ աշակերտների հետ պարապում էր երաժշտական յօրինումներով: Ես էլ այդ խմբի մէջ էի : Սակայն այդ ձեռնարկը յաջողութիւն չունեցաւ եւ մեզնից ոչ ոք ապագայում երաժշտութեամբ չզբաղուեց:

Այդ ժամանակ օրերից մէկում, չգիտեմ ինչ առիթով, բախտ ունեցայ լինելու Կոմիտաս Վարդապետի բնակարանում: Նա ապրում էր վանքի ձախ կողմը գտնուող մի հին բնակարանում, որը բաղկացած էր երկու սենեակից եւ ունէր մօտ 20 — 25 քառակուսի մեթր տարածութիւն: Բնակարանի պատուհանները նայում էին դէպի հիւսիս, պարսպով պատած ծառուղուն ։

Կոմիտաս Վարդապետի բնակարանը կահաւորուած էր բաւականին աղքատ : Առաջին սենեակում դրուած էր դաշնամուր, գրասեղան եւ մի քանի աթոռ, իսկ միւս սենեակում, ննջարանում, կար հասարակ փայտէ լայն մահճակալ, առանց տեղաշորի, ծածկուած թիթեղ վերմակով եւ մի փոքրիկ բարձ: Դէպի ծառուղի նայող պատուհանը բոլորովին բաց էր, իսկ ննջարանում անտանելի ցուրտ՝ սառնամանիք: Յունուար ամիսն էր։

Մտնելով Կոմիտաս Վարդապետի առաջին սենեակը, ես ցրտից սարսռացի եւ հարցրի իրեն.

— Հայր Սուրբ, ինչպէ՞ս էք այդպիսի ցուրտ սենեակում աշխատում ։

— Հա՛, դու ուրեմն զգում ես, որ սենեակումս ցո՞ւրտ է, — ասելով բռնեց ականջիցս եւ տարաւ ննջարան: — Ահա թէ ինչպէս տաք սենեակում եմ ես քնում եւ դա ինձ համար սարսափելի չէ:

Ըստ երեւոյթին այդպիսի ցուրտ բնակարան էր հարկաւոր առողջ լինելու եւ մեղմացնելու իր ջղայնութեան լարուածութիւնը, իբրեւ հետեւանք շրջապատի անհասկացողութեան եւ անսիրելութեան:

Այդ ժամանակներում էջմիածնի հոգեւորականութեան մէջ կային որոշ խմբաւորումներ եւ լուռ պայքար էր գնում հին եւ երիտասարդ հոգեւորականների միջեւ: Ի հարկէ, Կոմիտաս Վարդապետը իր առաջաւոր մտքերով չէր կարող սիրելի լինել յետադէմների կողմից, որոնց ձեռքում փաստօրէն գտնւում էր վանքի գործերի ղեկավարութիւնը: Յայտնի է, որ Կոմիտաս Վարդապետի դէմ պայքարը գլխաւորում էր Գէորգ եպիսկ. Սուրէնեանը՝ վրէժ լուծելու Կոմիտաս վարդապետից՝ Օրմանեանին ակնյայտ կողմնակից լինելու համար ։

Ամէն տարի, Սեպտեմբեր ամսի վերջերին, մեծ շուքով էր տօնւում Գէորգեան ճեմարանի տօնը: Այդ ամիսը Արարատեան դաշտի ամենափառաւոր ժամանակն է եւ սկսւում է այգեկութքի եւ բերքահաւաքի շրջանը :

Այդ տօնին էջմիածին են գալիս բազմահազար ուխտաւորներ մերձակայ գաւառներից — Սուրմալուից, Նոր Բայազետից, Ալեքսանդրապոլից, Էջմիածնի եւ Երեւանի գաւառներից ։

Ամէն տարի ճեմարանի բակում հասարակութեան համար տրւում էր խմբական երգերի համերգ, որը պատրաստելու համար մեծ ջանք էր թափւում Կոմիտաս Վարդապետի կողմից: Բացի նրա սիրած ժողովրդական խմբական երգերից, մեծ ոգեւորութեամբ երգւում էր Սիփանա սարի հերոսների քայլերգը՝ «Լօ — լօ»: Այդ քայլերգը ամէն տարի լրացւում էր նոր մոթիվներով, ամէն մէկ տարի երգեցիկ խմբին միացուեցին նուագողներ երաժշտական փողաւոր գործիքների վրայ:

Այդ համերգները ժողովրդի կողմից ընդունւում էին մեծ ոգեւորութեամբ եւ ծափահարութեամբ ։

Անցան տարիներ ու մեր սիրելի ուսուցիչը թողեց էջմիածինը, որը նրա ստեղծագործական նուրբ հոգու համար խեղդիչ միջավայր էր եւ տեղափոխուեց Կոստանդնուպոլիս, թողնելով մեր հոգում անմոռանալի յիշատակ եւ սէր դէպի երգն ու երաժշտութիւնը ։

Եկաւ 1914 թուականի համաշխարհային պատերազմը: Արեւմտահայ ժողովրդին վիճակուեց նորից ապրել Հայ Ազգի համար քանիցս կրկնուող ողբերգութիւնը՝ ժողովրդի ընդհանուր կոտորած, տեղահանութիւն եւ գաղթ ։

Այդ մեծ ոճրագործութեան զոհ է դառնում նաեւ Կոմիտաս Վարդապետը. աքսորավայր մեկնող ժողովրդի հետ նա եւս քշւում է դէպի Արաբիայի անապատները եւ ճանապարհին, չկարողանալով տանել ժողովրդական այդ սոսկալի ողբերգութիւնը, կորցնում է հոգեկան հաւասարակշռութիւնը: Նրան յաջողւում է տեղափոխել Փարիզ եւ տեղաւորել Վիլժիւիֆի հոգեբուժական հիւանդանոցում:

1920 թուականին ինձ վիճակուեց լինել Փարիզում: Կոմիտաս Վարդապետը դեռ եւս կենդանի էր եւ գտնւում էր հիւանդանոցում: Սակայն չունեցայ հոգեկան քաջութիւն՝ գնալ հիւանդանոց եւ տեսնել այդպիսի ծանր վիճակում իմ սիրելի ուսուցչին, հայ երգի եւ երաժշտութեան տաղանդաւոր վարպետին, յստակ հոգու տէր եւ մեծ հայ Կոմիտաս Վարդապետին ։

Գ. ՏԷՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

«Էջմիածին»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ պաշտօնաթերթ, Երուսաղէմի պատրիարքութեան, կրօնական, գրական, բանասիրական: Թիւ 7 — 8 Յուլիս — Օգոստոս :

ՊԵԼԺ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻՆ ԱՐՏԱՌՈՑ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օր առաջ, լրագրական գործակալութեան մը մէկ հեռագիրը կը յայտնէր թէ Լուի տը Սան, Դամասկոսի պելժ ընդհանուր հիւպատոսը, որ Պէյրութի մէջ մահուան դատապարտուած էր զէնքի մաքսանենգութեան համար, ներման արժանացած է :

Այս դէպքը մաս կը կազմէ Միջին Արեւելքի մէջ վերջերս տեղի ունեցած արիւնալի միջադէպերուն:

Ողբերգութեան դերակատարներէն մէկը, Լուի տը Սան, հարուստ դիւանագէտ, որուն համար դիւանագիտութիւնը պարզ ժամանց մըն էր, իր գործունէութեամբ պատճառ դարձաւ որ անհաւանականութիւնը տարածուի Լիբանանի մէջ՝ բազմաթիւ անմեղ զոհեր խլելով :

« Փարի Փրէս »ի թղթակիցը Ժան Լարթէկի, եռեւեալ յօդուածին մէջ կը նկարագրէ Լուի Տը Սանի գործունէութիւնը :

Այս պատմութիւնը կրնար սկսիլ արեւելեան հէքեաթի մը նման. «Կար ու չկար արեւմտեան դիւանագէտ մը կար, այնքան հարուստ, որ Դամասկոսի հին թաղամասին մէջ Հազար ու Մէկ Գիշերներու վայել պալատ մը գնած էր. այս պալատին մէջ այնպիսի հաւաքոյթներ կը սարքէր, որ կրնային Հարուն էլ Րաշիտի իսկ նախանձը շարժել …»:

Այս պատմութիւնը կարելի է սկսիլ նաեւ բոլորովին տարբեր ձեւով մը.—

Լիբանանի վերջին դէպքերուն զոհ գացին աւելի քան երեք հազար անձեր, մեծ մասամբ՝ անմեղ մարդիկ, որոնք ոչ մէկ մասնակցութիւն բերած էին կռիւներուն: Եւ եթէ ամերիկեան նաւազները հետզհետէ կը հեռանան Լիբանանէն, այս չի նշանակեր թէ յեղափոխութիւնը վերջ գտած է… Պարզապէս թմբիրի մէջ մտած է անորոշ ժամանակի մը համար … մինչեւ այն օրը, երբ այլեւս այնտեղի քրիստոնեաները զիրենք պաշտպանող չունենան:

Հանրային կարծիքին մէկ մասը եւ Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունն իսկ, աղաքիկումներուն գլխաւոր պատասխանատուներէն մին կը նկատեն պելժ դիւանագէտ մը՝ Լուի տը Սան :

Այս վերջինը, ամէն քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուեցաւ Լիբանանեան սահմանագլուխին վրայ, մինչ իր ինքնաշարժին մէջ Սուրիայէն Լիբանան կը փոխադրէր վեց հարիւր քիլօ կշռող ռազմամթերք (33 ընդայիր, 20.000 փամփուշտ, պայթուցիկներ եւ Պէյրութ քաղաքին մէկ մասը քանդելու յատակագիծ մը):

Ըստ լիբանանեան դատական ատեանի արձանագրութեանց, ասիկա Լուի տը Սանի 71րդ ճամբորդութիւնն էր նմանօրինակ պայմաններու մէջ. օգտուելով օտար դիւանագէտի

ԱՌՈՒԱԿԸ

Հեռու Արեւելքում, կարծեմ Հնդկաստանում, (գրոյցն այդ մասին որոշ ոչինչ չի ասում) — կար մի հզօր հարուստ թագաւոր: Ապրում էր նա, ինչպէս ամէն արեւելեան իշխան, ճոխ ու փառաւոր եւ թոյլ էր տալիս, որ չուրջը թշուառութիւնը հպատակներին մաշէր, միայն թէ իրեն պալատ ու կանայք չպակսէր, հետեւորդն ու իշխանը ապրէր առատութեան մէջ, կեանք վարէր շռայլ, միշտ հաճոյալից ։

Ունէր նա պալատներ՝ միմեանցից ընդարձակ, շքեղ պարտէզներ՝ միմեանցից գեղածիծաղ, սակայն եւ միշտ շինում էր, տնկում էր նորը եւ նրանց համար՝ իր հպատակների ոչ քրտինքն էր խնայում, ոչ էլ ջանքն եւ ուժը :

Ասում են, որ արքան սիրում էր անընդհատ շինել եւ շինել միմիայն պալատներ՝ իր բնակութեան, պարտէզներ՝ իր վայելչութեան համար ։

Ու շինում էր: Ի՞նչը կարող էր նրան արգելք լինել: Հո՞ղն էր պակաս: Մի՞թէ տէրութեան հողի կէսը իրեն չէր — իր որսի, պալատների, կանանց ու պալատականների համար, բնակարանի եւ պարտէզների ընդմիշտ յատկացրած ։

Շինող ձեռքե՞ր էին պակաս: Միթէ՞ հպատակների ուժն ու քրտինքը նա չէր գործածել: Եթէ ուզենար, չէ՞ր կարող նոյնիսկ նրանց դիակներից պատեր կանգնեցնել կամ նրանց արիւնը շաղախի գործածել ։

Կ'ա՞նէր: Արեւելեան արքաները ինչե՞ր ընդունակ չեն անելու:

×

Եւ ահա նա մի օր մտածեց այնպիսի մեծ ու շքեղ պարտէզ շինել, որի մի ծայրից միւսը գնալու համար օրեր պէտք լինէր. մէջը՝ բոյս, ծառ, պտուղ կամ բանջար, թռչուն ու գազան այնքան շատ լինէր, պահուէր պահպանուէր, որ իր հաճոյքի համար, ուզած ժամանակ, ձեռքի տակ գտնուէր :

Մտածեց ու արաւ: Առաջ քշել տուաւ հպատակներին դէպի ընտրած հողը, տընկեց ու շինեց, հեռու տեղերից ծառեր բերել հրամայեց, կազմեց բաժանմունքներ, կանգնեցրեց շէնքեր … Այդպէս, տարիներով, երկրի ամբողջ ուժը գործադրեց իր հաճոյքի համար միայն ։

Ու պարտէզը շինուեց մեծ շքեղութեամբ, անծայր մեծութեամբ: Հրամանով պեղուած ու բերուած ջրերը՝ ոռոգում էին նրան, ջրվէժները զովացնում օդը, բազմաթիւ շատրուաններ՝ անուշ խոխոջով, մեծ — մեծ լճակներ սիրուն փայլփլումով հիացնում էին ամէնքին ։

Եւ արքան հպարտ՝ շրջում էր նրանց մէջ, հրճւում իր գործով:

×

Բայց եղաւ մի օր, որ շատ հեռաւոր, անյայտ լեռներից եկաւ մի առուակ, ով գիտէ ինչպէս, որտեղից, ներս սպրդեց, դտաւ հզօր արքայի հողերն ու մտաւ նրա կառուցած մեծ պարտէզի մէջ:

Իմաց տուին արքային նոր հիւրի գալստեան մասին:

Թագաւորը ծիծաղեց հրճուանքից ։

— Ի՞նչ կայ, — ասաց նա, — բարի լինի գալուստը. իմ գործերն են գրաւում այդպէս. թող գայ վտակն ու ջրի պարտէզը ։

Տեղ տուին առուակին. ճանապարհը յարդարեցին, թողին որ հոսէր, նա, ծորէր պարտէզի միջով, մտնէր — ոռոգէր ծառերը դալար, շշնջար բոյսերի հետ, դգուէր ծաղիկներին …

Բայց տես, թէ ի՞նչ եղաւ յետոյ ։

Բանն այն է, որ անկոչ հիւրը սկսեց քիչ — քիչ մեծանալ ։

ՎՐԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

իր անձեռնմխելիութենէն, զէնքի մաքսանենգութիւն կ'ընէր՝ Լիբանանի ապստամբներուն ի նպաստ ։

Այս իսկ պատճառով, լիբանանեան կառավարութիւնը առնուազն երկու հարիւր անձերու մահուան պատասխանատուն կը նկատէ Լուի տը Սանը, որ Դամասկոսի պէյժ ընդհանուր հիւպատոսն էր, լիազօր դեսպանի տիտղոսով, իրաւարարութեան մարմնոյ, պէյժ Քոնկոյի մէջ հարուստ հողատէրի զաւակ ։

Յուլիս 19ին, Պէյրութի զինուորական ատեանը մահուան կը դատապարտէր զինքը՝ որպէս «քաղաքացիական պատերազմի դրդիչ եւ որպէս զէնքի մաքսանենգ»։

Ի՞նչ դրդապատճառներ այս մարդը մղեցին արկածախնդրութեան։ Իր անցեալ կեանքին մէջ ոչինչ զինքը կը նախասահմանէր արիւնալի արկածախնդրութեան մը կամաւոր հերոսը դառնալու։ Զարգացած, վարժ ձիաւոր, հրաժիշտ, հարուստ, համակրելի, աւելի ի՞նչ կրնար պահանջել կեանքէն ։

Դատավարութեան ընթացքին, Լուի տը Սան չդադրեցաւ կրկնելէ թէ ինքը անմեղ է. կ'ուզէր հաւատացնել թէ բուն յանցաւորը իր շարժավարն է, Ապու Մահատանի, որ չահագործած է իր միամտութիւնը։ Ըստ Լուի տը Սանի, ձերբակալման օրը շարժավարը իրմէ հրաման ուզած է արուեստի գործեր պարունակող սնտուկ մը փոխադրել դիւանագէտին ինքնաշարժին մէջ. սնտուկը իբր թէ պիտի յանձնուէր Պէյրութի մէջ հանրածանօթ հնավաճառի մը։ «Առաջին անգամը չէ որ այս ձեւի ծառայութիւն մը կը մատուցանէի շարժավարիս» աւելցուցած է Լուի տը Սան։

Դատարանին մէջ, խնդրոյ առարկայ հնավաճառը, շատ զարմացած այս ձեւի խնդրի մը մէջ իր անուան յիշատակումէն, կրցաւ փաստել թէ ոչ մէկ առնչութիւն ունի դիւանագէտին շարժավարին հետ ։

Դատաւորները, որոնք արդէն իսկ չէին կրնար հաւնիլ թէ ինչպէս շարժավար մը կրնայ իր դիւանագէտ տէրը պարտադրել մաքսանենգութիւն ընելու (նոյնիսկ արուեստի գործերու մաքսանենգութիւն), բոլորովին համոզուեցան Լուի տը Սանի յանցապարտութեան, երբ այս վերջինս ուզեց փաստել թէ չէր անդրադարձած որ իր ինքնաշարժին մէջ տեղաւորուած սնտուկը աւելի քան վեց հարիւր քիլօ կը կշռէր։ Սնտուկին ծանրութենէն ինքնաշարժին ետեւի մասը դրեթէ գետին կը քսուէր. արդէն այս պարագան էր, որ արթնցուցած էր սահմանապահ զինուորներուն ուշադրութիւնը ։

Դիւանագէտը երկու ինքնաշարժ ունէր, որոնք մակոյկի պէս կը շանէին Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ։ Շատ յաճախ միեւնոյն ինքնաշարժը, մէկ գիշերուան մէջ երկու անգամ կ'երթար կուգար։ Լուի տը Սան չկրցաւ գոհացուցիչ բացատրութիւն մը տալ այս իրողութեան ։

Այս եւ ուրիշ փաստերու լոյսին տակ, Պէյրութի զինուորական ատեանը պէյժ դիւանագէտը յանցաւոր գտաւ եւ մահուան դատապարտեց։ Դատապարտեալը ներման դիմում կատարեց. բայց մինչ այդ կարգ մը նոր դէպքեր եկան ալ աւելի ծանրացնել իր պարագան. օրինակի համար, մաքսային այն պաշտօնեաները, որոնք ձերբակալել տուած էին դիւանագէտը, անծանօթներու կողմէ սպաննուած գտնուեցան։ Վճռաբեկ ատեանը հաստատեց առաջին վճիռը — մահապատիժը. սակայն տրուած ըլլալով որ դիւանագէտը Պելժ է, եւ Լիբանանը բարեկամութեան անխախտ կապեր ունի Պելժիոյ հետ, մահուան վճիռը վերածուեցաւ քսան տարի տաժանակիր բերդարգելութեան ։

Նախագահ Շամունի հետեւեալը յայտարարած էր այս առթիւ ․

« Լուի տը Սան ոճրապարտ անհաւասարակշիռ մըն է՝ հարիւր անգամ մահուան արժանի։ Ոչ մէկ կասկած ունիմ իր յանցապարտութեան մասին, որուն փաստերն ալ կրնամ տալ։ Իր պաշտօնակէն մէջէն գտնուեցաւ Պէյրութը քանդելու յատակագիծ մը, որուն հիման վրայ է, որ ապստամբները խափանարարութիւններ կը կատարեն շաբաթներէ ի վեր։ Դատավճիռը անմիջապէս պէտք էր գործադրուէր. սակայն տրուած ըլլալով որ անհաւասարակշիռ մըն է, եւ մանաւանդ՝ բարեկամ երկրի մը քաղաքացին է, մահապատիժը չգործադրուեցաւ ։

«Իր ձերբակալումէն քիչ ատեն վերջ, երբ ՄԱԿի դիտողները Լիբանան պիտի հասնէին, ապստամբները փորձեցին յարձակում գործել բանտին վրայ՝ ազատելու համար Լուի տը Սանն ու յանցանքի վրայ բռնուած սուրիացի սպանները, որովհետեւ այս վերջինները կենդանի փաստ մըն էին այն իրողութեան, որ Լիբանանի ապստամբութիւնը օտարներու կողմէ դրդուած էր»։

Լուի տը Սանի համար ըսուեցաւ, որ դրամի համար լծուած էր արիւնալի իր գործունէութեան։ Մոռնալու չէ սակայն, որ ինքը անձնական մեծ հարստութեան տէր է։

Իրողութիւնն այն է, որ դիւանագէտի եւ հարուստի իր կեանքը բաւականաչափ հետաքրքրական չէր գտներ. հետամուտ էր նորանոր եւ զօրաւոր զգայնութիւններու. կ'երազէր երկրորդ Լորէնս մը դառնալ, որ առաջին աշխարհամարտին արաբականներկիրներու մէջ բարդ գործունէութեան մը՝ լծուած էր ի հաշիւ անգլիական պետութեան ։

Սակայն Լորէնսի կոչումը կանգնած էր անգլիական կայսրութիւնը իր ամբողջ հզօրութեամբ։ Կ'ուզէր Անգլիոյ թագաւորին շուքին տակ կազմել արաբական ու իսլամական կայսրութիւն մը ։

Պարագան նոյնը չէր Լուի տը Սանի համար. Պելժիան նոր Լորէնսի մը պէտք չունէր. Պրիւքսէլի համաշխարհային տօնավաճառը լիովին կը բաւէր իրեն։ Լիբանանի դէպքերէն անմիջապէս առաջ, Պելժիոյ Արտաքին նախարարը արդէն իսկ կը մտածէր Լուի տը Սանը հեռացնել իր պաշտօնէն։ Արդարեւ, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումէն առաջ Լուի տը Սան Սուրիոյ ընդհանուր դեսպանն էր. Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ստեղծումէն վերջ, Լուի տը Սան փափաք յայտնած էր Դամասկոս մնալ՝ որպէս ընդհ. հիւպատոս, որ իր նախկին պաշտօնէն աստիճան մը նուազ է։ Այս պարագան նախ զարմացուցած, ապա կասկածի մղած էր Պելժիոյ Արտաքին նախարարութիւնը ։

Այժմ, շաբաթներու բանտարկութենէ մը վերջ, Լուի տը Սան ներման արժանացած է։ Իր արկածախնդիր կեանքին հետեւանքը պատճառ դարձաւ հօրը մահուան, որ իր զաւկին անպատուութեան առթած վիշտէն մեռաւ. դիւանագիտական ասպարէզը այլեւս փակ դուռ մըն է իրեն համար. դարձած է անպատուութեան բեռան տակ կքած էակ մը. իրեններուն եւ իր ցեղակիցներուն համար՝ զաւաճան մը, հարիւրաւոր անմեղ Լիբանանցիներու մահուան պատասխանատուն ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Շաբաթ Սեպտեմբեր 20ին երեկոյեան տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած ընտանեկան խնջոյքը։ Ժրաջան Խաչուհիներ օրեր առաջ գործի լծուած էին կարելի եղածին չափ լաւ ընդունելութիւն մը ընելու համար այն հասարակութեան, որ կը հաւատայ մեր մայրերուն ու քոյրերուն կատարած ազգօգուտ գերին։ Ժամը 9ին օրուան սեղանապետը քանի մը խօսքով բացատրեց Կապոյտ Խաչի դերը։ Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը՝ տարեցներու եւ երիտասարդներու մասնակցութեամբ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ խմբերգ իրարու կը յաջորդէին։ Այստեղ կ'արժէ յիշել մեր նորահասները. օրիորդներ Ա. Ղազարեան, Կէնճեան, Յովակիմեան, Մանուկեան եւ Օհանեան (վերջին երկուքը՝ Տէսինէն) որոնք քանի մը տարի շարունակ եղած են Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի սանուհիները. իրենց վարիչ Գ. Մոմճեանի առաջնորդութեամբ երգեցին «Գարուն Երեւանը», «Մարտ տակը կանաչ է» եւ «Ննջիր մանկիկ իմ սիրասուն», երգեցին նմանապէս Տէր Գեւորգեան քոյրերը, արտասանեց պատանի Գայթանճեանը ։

Խօսք առին ընկերներ Ս. Առաքելեան եւ Միսաք Միրզէ, որոնք իրենց կարգին գնահատեցին մեր մայրերուն ու քոյրերուն ջանքերը ։

Յետոյ խօսք առաւ Փարիզէն հրաւիրուած Գ. Լեւոն Մոմճեան, հսկիչ օդափոխութեան կայանին, որ գրաւոր գեղեցիկ դասախօսութիւն մը կարդաց. նիւթ ունենալով. «Ինչպէս մեծցնենք մեր երախաները»։Գնահատանքի արժանի էր, անշուշտ փափաքելի է որ այս տեսակ դասախօսութիւններ յաճախ տեղի ունենան։

Գրաւոր ուղերձ մը բերդաց մասնաճիւղին քարտուղարուհին՝ Տիկին Գայթանճեան, որ պարզեց Կապոյտ Խաչի դերը այս համայնակուլ ափերուն վրայ եւ կոչ ուղղեց բոլորուիլ Կապոյտ Խաչի շուրջը, աւելի լաւ կատարելու համար իրեն վիճակուած դերը ։

Երկու գեղեցիկ պարերգներ երգեց Գ. Մոմճեան։ Վիճակահանութեան պահարաններ ծախուեցան Խաչուհիներու կողմէ։ Գ. Յակոբ Պէրպէրեան իր հայկական երգապնակներով խնջոյքին փայլը աւելցուց։ Կէս գիշերը անց՝ հայկական շուրջպարերը դեռ կը շարունակուէին ։

Կ. Ց.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

●

ԿՐԸՆՈԲԼԸ, (Յառաջ) — Երեք տարի առաջ երբ կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը՝ հիմնադիրներուն նպատակն էր միեւնոյն դրօշի տակ համախմբել քաղաքիս մէկ ծայրէն միւսը ցրուած հայպատանիները ու անոնց մէջ կարելի եղածին չափ արթնցնել հայկական ոգին։ Կարճ ժամանակի մէջ համախմբուեցան երկու տասնեակ հայ տղաք 13 — 18 տարեկան։ Հակառակ անոր որ հիմնադիրները ոչ մէկ պատրաստ գումար ունէին իրենց տրամադրութեան տակ, առանց վարանումի գործի լծուեցան եւ իրենց նիւթական ու ֆիզիքական զոհողութիւններով շուտով կազմեցին ֆութպոլի երկու խումբեր, վաւերացումէ ետք՝ սկսան պաշտօնական մրցումները իրենց դասակարգի խումբերուն դէմ։

Մեր պատանիները շնորհիւ իրենց կարգապահութեան եւ խաղարկութեան, լաւ տպաւորութիւն ձգեցին տեղւոյս մարզական շրջանակներուն մէջ։ Այսօր արդէն ծանօթ անուն մըն է Իւ. Ժէ. ԱրմէՆիէՆը, Կրընոպլի շրջանին մէջ։ Անցած տարի եւս ունեցանք երկու խումբ, որոնցմէ մէկը գրեթէ առաջին տեղը գրաւեց իր դիմացի բոլոր խումբերուն մէջ եւ արժանացաւ մարզական թղթակիցներու եւ վարչութիւններու գնահատանքին։ Դժբախտաբար առիթ չունեցայ իր ժամանակին քանի մը տող գրել իրենց կատարած հետաքրքրական խաղերուն մասին։

Այս տարի դարձեալ մեր պատանիները դաշտ ելած են երկու խումբերով, քանի մը օրէ ի վեր մեծ հետաքրքրութեամբ սկսած են իրենց սովորական ժողովները եւ փորձերը։ Կասկած չունինք որ այս շրջանին ալ իրենց լաւ խաղարկութիւններով ու կարգապահութեամբ օտարներուն ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրեն իրենց վրայ ։

Ամէն անգամ որ մեր վարվռուն պատանիները դաշտ կ'ելլեն մրցումի համար, աւելի շատ օտարներ են որ կուգան խաղերը դիտելու։ Հայերուն թիւը շատ քիչ է դժբախտաբար։ Որքան պիտի քաջալերուէին մեր տղաքը եթէ աւելի մեծ թիւով ծնողքներ եւ հայրենակիցներ ներկայ գտնուէին գոնէ տեղական մրցումներուն։ Հիմնադիրները նիւթական ծանր բեռ մը ունին իրենց ուսերուն վրայ, դիւրին չէ երկու խումբ պահել իրենց բոլոր կազմածներով ։

Կը պատրաստուին հանդէս մը տալ յառաջիկայ Հոկտեմբերին։ Բացի սովորական երգերէն եւ արտասանութիւններէն տպաքրպիտի ներկայացնեն հայերէն պզտիկ փիէս մը, ղեկավարութեամբ տիկին Աղաւնի Կիւմիւշեանի։

Կը յուսանք որ Կրընոպլի Հայութիւնը գիտակից իր ազգային պարտականութեան, անգամ մը եւս իր ներկայութեամբ լայն օրէն պիտի օժանդակէ միութեան վարիչներուն որ շարունակեն իրենց ազգասիրական գործը յանուն սերունդի փրկութեան ։

Գ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Միութեան հիմնադիր վարիչներն են Սարգիս Կիւմիւշեան, Սահակ Քիւրանեան եւ Արտաւազդ Մանուկեան.։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը կրնան թղթակցիլ հետեւեալ հասցէին.—

Սէրժ Կիւմիւշեան, 6 Փլաս ՍԷՆ Գրիւնօ, Կրընոպլը (Իզէռ)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁ արծաթագործ Նազարէթ Գույումճեան վերջերս պատրաստած է արծաթէ գեղեցիկ սափոր մը, 38 սանթիմեթր բարձրութեամբ, 23 սանթիմեթր տրամագիծով եւ երեք քիլօ երկու հարիւր կրամ ծանրութեամբ, ամբողջութեամբ շինուած է արծաթէ բարակ թելերով եւ ձուլածոյ քանդակներով։ Սափորի ուռուցիկ մասին վրայ ամրացուած են չորս սիրամարգեր, որոնք շրջապատուած են հայկական վարդերով, ծաղիկներով, ծառերու ճիւղերով եւզարդանկարներով, բոլորն ալ միահիւսուած՝ հմտութեամբ եւ ճաշակով։ Նազարէթ Գույումճեան, որ Հայաստան գացած է Սուրիայէն, ներկայիս կը պատրաստէ ազգային ոճով կնոջ գօտի եւ ջուրի թաս ։

ԵՐԵՒԱՆԻ Սպենդիարեան Օփերայի խումբը գացած է Ախտա եւ ներկայացուցած «Անոյշ» օփերան, որ կրկնուած է երկրորդ անգամ։ Երեւանեան ուրիշ թատերախումբ մը գացած է Ստեփանաւան եւ ներկայացուցած Շիրվանզադէի «Պատուի համար»ը։ Թատերախումբը ամբողջ շաբաթ մը, Սեպտեմբեր 11 — 17 ներկայացումներ տուած է Ստեփանաւանի, Գուչկինոյի եւ Կալինոյի շրջաններուն մէջ ։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ) — Եռամսեայ դադարէ մը վերջ, մեր մարզիկները, Օգոստոս ամիսէն սկսեալ կը մրցին Ֆրանսական համբաւաւոր խումբերու դէմ ։

Վալանսի Հայ Մարզականը այժմ ունի ֆութպոլի հինգ խումբեր։ Ա. խումբը, որ փրոմօսիոն լիկի շարքին ախոյենական խաղերուն մաս կը կազմէ, կատարած է երկու բարեկամական մրցումներ ու յաղթած, եւ երկու ախոյենական խաղեր ու հաւասար մնացած ։

Կրընոպլի Նիւպիի դէմ, խաղին սկիզբը վիրաւորուեցաւ մեր ճարպիկ բերդապահ Սամուէլ Գոյաճեանը, որուն ապաքինումը երկու ամսուան կը կարօտի։ Պահեստի խումբը որ Տրոմ — Արտէշի Ա. շարքի ախոյենական խաղերուն մաս կը կազմէ, կատարած է երկու ախոյենական խաղեր, (մէկ պարտութիւն եւ մէկ յաղթանակ)։

Ունինք փոքրիկներու երեք խումբեր, Ժիւնիօր, Գատէ եւ Մինիմ։ Բոլորն ալ կ'ունենան կանոնաւորապէս իրենց շաբաթական փորձերը եւ մրցումները։

Իբրեւ երիտասարդական շարժում կարելի է ըսել թէ Հայ Մարզականը առաջին տեղը կը գրաւէ Վալանսի մէջ։ Կը գործեն ժրաջան, առանց աղմուկի, առանց տրտունջի եւ խանդավառութեամբ ։

Ունին մօտ հարիւր անդամներ։ Ունին նաեւ իրենց մասնաւոր սրահը ուր շաբաթը մէկ անգամ տեղի կ'ունենան դասախօսութիւններ, որպէսզի անդամները խաղին եւ ֆիզիքականի հետ նաեւ զարգացնեն իրենց մտային պաշարը ։

Հայ Մարզականի յաջողութիւններուն առթիւ, Լը Տօֆինէ Լիպէռէ եւ Լը Փրոկրէ օրաթերթերը, գովեստով կը խօսին մեր մարզիկներուն մասին, հրատարակելով անոնց խմբանկարները ։

Պարտք կը սեպեմ ուշադրութեան յանձնել կարեւոր պարագայ մը, մարմնական մարզանքին հետ, անհրաժեշտ է հոգիով կրթել, հայ տղուն մէջ նկարագիրը կազմել, այլապէս պարապ աշխատանք է որ կը թափուի ։

Յառաջիկայ կիրակի, 28 Սեպտեմբեր, առաջին խումբը կը մեկնի Կրընոպլը կատարելու համար իր երրորդ ախոյենական մրցումը, ՄԷրժԷր Սփօրի դէմ։ Անշուշտ Կրընոպլի եւ շրջանի մարզասէր հայ հասարակութիւնը պիտի փութայ մարզադաշտը, քաջալերելու համար մեր նորահաս մարզիկները։

Համառօտ կերպով տալէ ետքը այս տեղեկութիւնները, հարկ կը զգանք հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնները յայտնել դաղութիս այն համեստ աւետարականներուն, որ յաճախ Հայ Մարզականին բեռը մասամբ թեթեւցնելու համար իրենց անձնական ինքնաշարժները ձրիաբար կը տրամադրեն տեղափոխութեանց ։

Վերջերս Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տալքիւփէեան 12 փանելաներ եւ 12 գոյգ գուլպայ նուիրեցին Հայ Մարզականին ։

ԱԶԱՏ — ՄԱՐԶԻԿ

ղոց դէմ: Վարչապետը մերժած է սա – կայն ճշդել թէ Շամուն եւ Սամի Սոլհ մաս պիտի կազմեն«պատժուելիքներուն»:

Նախկին նախագահ Շամուն ցաւ յայտնեց թէ Զօր. Շեհապ Քերամէն ընտրած է իբրեւ վարչապետ, հակառակ «իր անկեղծ թելադրանքին »:

Նոր կառավարութիւնը իր առաջին հանդիպումը ունեցած է Շեհապի բնա – կարանը, նոյն ժամանակ քրիստոնեայ թաղերուն մէջ ցոյցեր տեղի կ'ունենային նոր վարչակարգին դէմ: Նոր դահլիճին ոչ մէկ անդամը համակրելի է նախկին վարչակարգին եւ քրիստոնեաները կը յայտարարեն թէ անընդունելի է նոր դահլիճը:

× Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ ա– մերիկեան զօրքին հեռացումը կատարեալ պիտի ըլլայ Հոկտեմբեր 17ին:

× Վերջին լուրերու համաձայն Փա – ղանգաւորները ուրբաթ առտու կ'ուղ – ղուէին դէպի իրենց կեդրոնը ցոյց մը ը– նելու համար նոր կառավարութեան դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ազգայնականներու եւ համայնավարներու օդանաւի կռիւները կը շարունակուէին: Համայնավարները հր– թիռի արձակարաններ հաստատած են Քեմոյի դիմաց :

ՇԱՒԻԼԻ մէջ Ալժերիացիները փորձե – ցին հեռաձայնի կեդրոնը օդը հանել՝ նիւթական վնասներ կան միայն: Նման փորձ մըն ալ կատարուեցաւ Թուլոնի մէջ:

ԻՏԱԼԻԱ 1958ի ընթացքին Միացեալ Նահանգներէն պիտի ստանայ հեռավար հրթիռի արձակարաններ :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Մաթինեոնի մէջ տեսակ– ցութիւն մը ունեցաւ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաքի հետ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցու– թեան ընդհանուր քարտուղար Կոմուլքա ճառ մը խօսեցաւ պետութեան եւ եկեղե– ցիին պայքարի մասին, խստօրէն քննա – դատելով կղերականները «զորոնք Վատի – կանի եւ Լեհաստանի թշնամիներու ազ – դեցութեանտակ կը գտնուին»: Լեհաստա– նի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ կաթո– ղիկէ ծնողքներ բողոքի ցոյցեր ըրին՝ որպէս զի դպրոցներուն մէջ կրօնական դասաւանդութիւններ ըլլան , կուսակ – ցութիւնը չյաջողեցաւ արգելք հանդիսա– նալ այդ ցոյցերուն :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Իրաքի եւ Արաբ. Միաց– եալ Հանրապետութեան միջեւ մշակութա– յին գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ, որ ի զօրու պիտի դառ– նայ ընթացիկ տարուան մէջ:

ՔՈՒՎԷՅԹԻ կառավարութեան անդամ– ներէն էլ Սապահ Գահիրէի մէջ յայտա – րարեց թէ Քուվէյթ պատրաստ է յարելու Արաբականլիկային. Քուվէյթ կ'արտա– դրէ բրիտանական քարիւղին աւելի քան յիսուն առ հարիւրը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնէն Տէր եւ Տիկին Մ. Նաճառեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց խը – նամիին Գ. Գ. Աբրահամեանին եւ պարա– գաներուն (Մարսէյլ) Պատասխան Աբրա– համեանի կսկծալի մահուան առթիւ : Փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նը– ւիրեն Վիէնի Կ. Խաչի դպրոցներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնէն Օր. Անժէլ Ուզունեանի ամուս– նութեան առթիւ, կնքահայրը Գ. Բարսեղ Զօրեան (էքս ան Փրովանս) երկու հազար Ֆրանք կը նուիրէ Կ. Խաչի դպրոցներուն: Նոյն առթիւ Ուզունեան ընտանիքը եր– կու հազար Ֆր. Ֆ. Կ. Խաչին կը նուիրէ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Կ. Մանուկեան (Ալֆոր– վիլ), իրենց ծնողաց մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգստի, երկու հազար ֆրանք Ֆէօսնվիլլիէի կայանին :

× Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան, իրենց քրոջ զաւկին մահուան քառասունքին առ– թիւ կը նուիրեն հազար ֆրանք Հ. Կ.Խա– չի բուրենպատակ ձեռնարկներուն ի նը – պաստ :

×

Տիկին Քնար Ավնաւուր կը նուիրէ սուր– ճի ելեկտրական ջաղացք մը Հ. Կ. Խաչի Ֆէօսնվիլլիէի կայանին, իր այցելութեան առթիւ :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Զէնկիւէրցի Գ. Սահակ Քէօսէյեան (Արժանթինէն) որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի, կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստ– եան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրա– կի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետ– րոս եկեղեցին ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ գերդաստանի Զէնկիւէրի եւ շրջանի ննջեցեալներուն եւ նահատակներու հոգւոյն ի յիշատակ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմ– բեր մէկին, Չորեքշաբթի , ուսուցչու– թեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Կիրակի 28 Սեպտեմբեր, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առ– թիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Նուիրակ Սերովբէ եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ըստ ընկալեալ աւանդական սովորու – թեան, կը կատարուի մատաղի օրհնու – թիւն եւ կը բաժնուի ժողովուրդեան :

Մատաղի ոչխարներուն գնման առթիւ կ'ընդունուին նուիրատուութիւններ : Նը– ւէրները կարելի է ղրկել հետեւեալ հաս– ցէին — Պ. Շիշմանեան, 71 րիւ Ժ. Ժոռ – րէս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Ս. Է Ուազ):

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ տօն՝ Վարագայ Ս. Խաչի , կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւ– նը:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ , ժամը 8.30ին Վարագայ Խաչի տօնին առ– թիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի հանգուցեալ Ճանիկ Խումարեա– նի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամը 10.30ին պիտի պա– տարագէ եւ քարոզէ Հայր Յակոբ Ջան – թայեան, Մխիթարեան Ուխտէն Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ (10պիս, Րիւ Թուէն), իր ողբացեալ մօր մահուան երեսունքին առ– թիւ :

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն – Սիւնի» խումբի :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա – ւօտ, Փէրկոլա սրահին մէջ (Րոն–Փուէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին և հաճելի անակնկալներ :

Ձոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով :

Կը նուագէ Թատխ Լիոնի անուանի նը– ւագախումբը Լէ Քոմփանեոն տիւ Րիթմ:

Կեդրոնական Ֆրանսայի գլխաւոր քա – ղաքներէն կը մեկնին մասնաւոր օթօքա – ռեր, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական վարչու – թեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողնե – րէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

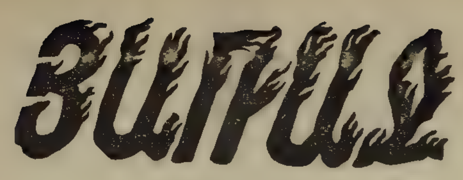
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժո– ղովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ու– սանողական Միութեան անդամները Հոկ– տեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժա – մը 9ին՝ 17 րիւ Պլէօ:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Գշ. Սեպտեմբեր 30 , ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բո– լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա – ժեշտ է:

ՇԱՒԻԼԻ Եկեղ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրո– ցի սրահին մէջ: Օրակարգ — Վարչական կազմին ամբողջացում: Ներկաներու թի– ւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Մի– ութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովըայս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգի հարցեր — Ա) Պատգամաւորական ժողովի զեկուցում : Բ) Հաշուետուութիւն: Գ) Ընտրութիւն : Դ) Զանազանք: Մասնաճիւղիս բոլոր ան– դամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուին նմանապէս ոչ անդամ բո– լոր հայրենակիցները անխտիր:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 28 SEPTEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8305 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4106

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՍԵՄԻՆ

Աչնան վերամուտին հետ «Յառաջ»ի չորրորդ էջին վրայ սկսան երեւնալ հայկական վարժարաններու եւ հայերէնի դասընթացքներու վերաբացման ծանուցումները ։

Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը իր դուռները կը բանայ չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին, իսկ Դպրոցասէր Տիկնանց դպրոցը՝ Ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին։

Կը սիրենք յուսալ, որ մեր այս զոյգ վարժարանները լեցուած պիտի ըլլան Փարիզէն, գաւառէն ու արտասահմանէն եկող աշակերտներով եւ աշակերտուհիներով ու բաց տեղ պիտի չունենան ։

Ասոնց զուգընթաց կը տեսնենք նաեւ յայտարարութիւններ հայերէնի դասընթացքներու մասին ։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցը, ուր ամէն օր դասաւանդութիւն կայ, կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին։ Կրթական Մարմինը հանգամանքաւորութեամբ եւ զանազան ձեռնարկներով կը հոգայ ծախքերը։ Ժողովրդային տունը իր յարմարութիւններով կը ծառայէ իբրեւ դպրոց։ Մեր հայրենակիցները կ'ապրին համախումբ եւ ծնողները դիւրութիւն ունին իրենց զաւակները ղրկելու հայերէնի դասընթացքին՝ ժամը 5–7, ֆրանսական դպրոցի փակումէն վերջ։

Դարձեալ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Գօմօնի (Մարսէյլ) Սահակ – Մեսրոպ դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր երեքին։ Այստեղ դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, հինգշաբթի առաւօտ եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ ։

Գաւառի զանազան քաղաքներուն մէջ եւս շաբթու ընթացքին կը վերսկսին հայերէնի դասընթացքները ։

Փարիզեան շրջանին մէջ Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան վարժարանը կը բացուի Հինգշաբթի։ Հոս ալ Կրթական Մարմինը տարիներէ ի վեր կը մատակարարէ ծախքերը ։

Փարիզի եկեղեցիին Կեդրոնական Կրթական Յանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ իր Թաղային դպրոցները վերաբացուած են արդէն Սեպտեմբեր 25էն ի վեր։ Բացի եկեղեցիէն եւ Փարիզի հայաշատ թաղերէն, դասընթացքներ, կը պահէ նաեւ քանի մը արուարձաններու մէջ ։

Թարգմանչաց տօնին առթիւ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ կազմակերպած է «Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն» մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 12ի Կիրակի օրը։ Պիտի մասնակցին հայերէնի բոլոր դասընթացքներու աշակերտներն ու ուսուցիչները ։

Հայկազեան վարժարանն ալ իր դասընթացքը կը վերարանայ հինգշաբթի ։

Այսպէս ուրեմն, դպրոցական վերամուտի սեմին ուրախալի երեւոյթ է Ֆրանսահայ գաղութի զանազան կազմակերպութեանց ցոյց տուած եռանդն ու թափած ճիգը՝ յանուն ազգապահպանման ։

Սակայն այդ եռանդն ու ճիգը իրենց արժանի վարձատրութիւնը պիտի ստանան այն ատեն միայն՝ երբ ծնողները իբրեւ գիտակից հայրենասէրներ օգտուելով ներկայացած առիթէն՝ ղրկեն հայերէնի դասընթացքները առաջնորդեն իրենց զաւակները ։

Կապոյտ Խաչ, եկեղեցի, Կրթական Մարմին, Բարեգործական եւ այլ ազգային ու մշակութային կազմակերպութիւններ այդ առիթը կ'ընծայեն նոր սերունդին ։

Հայապահպանման մարզին մէջ ազգին բոլոր հաստատութիւնները, անխտիր, պէտք է միացնեն իրենց ուժերն ու ճիգերը ։

Ա՛յդ կը պահանջէ ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

42 ՄԻԼԻՈՆ 500 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՊԻՏԻ ՈՐՈՇԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՉԸ

Հանրաքուէի պայքարը պաշտօնապէս փակուեցաւ ուրբաթ իրիկուն, Զօր. Տը Կոլի ձայնասփիւռ ճառով։ Վարչապետը վերջին կոչ մը ըրաւ Ֆրանսացիներուն.— Կիրակի օրուան հանրաքուէն ժողովուրդին մէկ վճիռը պիտի ըլլայ, այսինքն պարզ եւ ազատ։ Անկասկած, երկիրը պիտի արտայայտուի Սահմանադրութեան մասին, բայց ամէն մարդ գիտէ թէ հանրաքուէն միայն Սահմանադրութեան բնագիրը ընդունիլ չի նշանակեր։ Հարցը՝ Ֆրանսայի ճակատագիրն է ։

Տը Կոլ շեշտեց թէ երկիրը վերջապէս պիտի փրկուի կուսակցութիւններու վարչակարգէն, որուն ենթակայ էր, ու եթէ ժողովուրդը փափաքի, նոր Հանրապետութիւն մը պիտի ծնի, Ֆրանսան առաջնորդելու համար վերանորոգման՝ որուն բոլոր միջոցները կան հիմա։

Գալով Ալժերիոյ, ըսաւ.— Այն պարագան՝ որ տարբեր համայնքներու պատկանող Ալժերիացիները, առաջին անգամ ըլլալով եւ կատարեալ հաւասարութեամբ պիտի մասնակցին այս մեծ հանրաքուէին, ցոյց պիտի տայ թէ անոնք վստահութիւն պիտի յայտնեն Ֆրանսայի, եւ, կը համարձակիմ ըսել, ինծի՛ :

Ըսելէ ետք, թէ այս ձեւով բոլորն ալ հաւասարապէս պիտի մասնակցին քաղաքական, տնտեսական, մշակութային ընդհանուր վերանորոգման, Վարչապետը աւելցուց.— Բայց մանաւանդ այն պարագան՝ թէ հանդիսաւոր այս առիթով Ֆրանսացի ժողովուրդը իր միութեան փաստը պիտի տայ, որքա՛ն լաւ պիտի ըլլան իր բախտերը։ Մենք մեզի, ի՛նչ քաջալերութիւն, ի՛նչ հպարտութիւն։ Ահա՛ թէ ինչու, մեծամասնութիւնը, կամ ինչպէս կ'ըսուի, այն համեմատութիւնը որ պէտք է գոյանայ, «այո»ներով, ճական իմաստ մը պիտի ստանայ։ Ուրեմն, «ո՛չ» պիտի ուզէր ձեռնպահ մնալ։

Վարչապետը իր ճառը վերջացուց, դիմելով բոլոր Ֆրանսացիներուն՝ որոնց զանգուածային «այո»ն Ֆրանսայի համար է միայն, ու եզրակացուց.— Կը կարծեմ թէ բարձրաձայն ըսի այն, ինչ որ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի կը մտածէ։ Իւրաքանչիւր'երիդ, ձեզմէ իւրաքանչիւրին կը վստահիմ Ֆրանսայի ճակատագիրը։ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ Ֆրանսան :

42.540.000 հոգի պիտի արտայայտուին Սահմանադրութեան մասին : Ջայները բաժնուած են հետեւեալ ձեւով։

Մայր Երկիր՝ 26.500.000 :

Ալժերիա՝ 4.220.000 :

Արտասահման՝ 400.000 :

Անդրծովեան հողամասեր՝ 11.420.000 :

Ինչպէս գրած էինք, ուրբաթ օր քուէարկութիւնը սկսաւ Ալժերիոյ մէջ։

Քապիլիի բոլոր քաղաքներուն մէջ, հակառակ ահաբեկիչներու սպառնալիքներուն, մահմետականներն ու Եւրոպացիները իրենց զանգուածային մասնակցութիւնը կը բերեն քուէարկութեան։ Ինչպէս նաեւ Ալժերուայի եւ Օրանի մէջ, ուր իսլամները մեծ թիւով կը մասնակցին քուէարկութեան։ Առաջին առիթով իսկ կը տեսնուի թէ Ալժերիոյ մէջ ձեռնպահներ գրեթէ պիտի չըլլան ։

Այսօր, Կիրակի, Հանրաքուէն կը սկսի նաեւ Մայր Երկրին մէջ։ Կը նախատեսուի թէ «այո»ն պիտի յաղթէ։ Վերջնական արդիւնքը պիտի յայտարարուի երկուշաբթի առաւօտ։

Միւս կողմէ, Գահիրէի մէջ Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան» գումարած «նախարարաց խորհուրդ»ի ժողովէն

ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՑՈՅՑԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

«ԱՆԿՑԻ ՔԵՐԱՄԷ» ԿԸ ԳՈՌԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ

Համաձայն վերջին լուրերուն, կացութիւնը բոլորովին հանդարտած չէ Լիբանանի մէջ։ Փաղանգաւորները կը շարունակեն պայքարը նոր կառավարութեան եւ մասնաւորաբար վարչապետ Քերամէի դէմ։ Այս վերջինին կոչը՝ վերցնելու համար պատնէշները արդիւնք չի տուաւ։

Քանի մը հազար Փաղանգաւորներ Ուրբաթ առտուն ցոյց մը կազմակերպեցին իրենց կեդրոնը պոռալով «կը նախընտրենք մեռնիլ քան այս վարչակարգին տակ ապրիլ»։ Ապա ուղղուեցան իրենց պարագլուխ՝ Փիէր Ճէմայէլի բնակարանը որ ցրուել տուաւ ցուցարարները։

Փաղանգաւորներուն համար ներկայ կառավարութիւնը յաղթանակ մըն է ձախ ընդդիմադիրներուն համար։ Ճէմայէլ յայտնեց որ պատնէշները հետզհետէ պիտի վերցուին որպէսզի սահմանադրական գիծով աշխատուի առաջքն առնել վստահութեան քուէին հանդէպ Քերամէի դահլիճին ։

Արդէն երեսփոխաններու կէսը որոշած է դէմ քուէարկել ։

Միւս կողմէ քաղաքական շէզոք դէմքեր կ'աշխատին միջին ճամբայ մը գտնել եւ այս ուղղութեամբ միջամտութիւններ ըրած են Րաշիտ Քերամէի մօտ։ Կը ջանան համոզել նոր նշանակուած վարչապետը քանի մը զիջումներ ընէ Փաղանգաւորներուն։ Օրինակի համար այս վերջինները որոշ նախարարներու հանգամանքը՝ իբրեւ ներկայացուցիչները Մարօնի համայնքին, չեն ընդունիր։ Այս մասին կը կարծուի թէ կարելի է լուծում մը գտնել, կամ ընդլայնելով դահլիճը կամ որոշ նախարարներ փոխարինելով Փաղանգաւորներու առաջարկած թեկնածուներով ։

Միւս կողմէ կը յայտնուի նաեւ թէ Գուաս տըԳուլոնեքի մէջ (ամառնային կեդրոն) նախկին նախագահ Շամուն որոշած է համախմբել նախկին վարչակարգին «հաւատարիմները» կազմակերպելու եւ զօրացնելու համար դիմադրութիւնը. կ'ըսուի թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու մրցակից կուսակցութեանց՝ Ընկերվարական Ժողովրդական Կուսակցութեան (Ասատ Աշղար) եւ Լիբանանեան Փաղանգաւորներու (Փ. Ճէմայէլ) միջեւ, որպէսզի հասարակաց գործունէութիւն մը ունենան հասարակաց հակառակորդներու դէմ :

Ուրբաթ օրուան ցոյցերուն ընթացքին երկու հոգի մեռած են ։

ետք, «վարչապետ» Ֆերհաթ Աբաս կարդաց երկար յայտարարութիւն մը, հաստատելով թէ իր «կառավարութիւնը» պատրաստ է Ֆրանսացի ղեկավարներու հետ խորհրդակցելու՝ «որեւէ ժամանակ» եւ աւելցուց.— Ալժերիացիները պիտի շարունակեն կռուիլ մինչեւ մահ՝ իրենց երկրին անկախութեան տիրանալու համար ։

Աբաս շեշտելէ ետք թէ իրենք գոհունակութեամբ պիտի դիմաւորեն Ալժերիոյ հարցը լուծելու ձգտող միջազգային որ եւ է հանդիպում, աւելցուց.— Ալժերիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող եւրոպական գաղութ մը երբեք անլուծելի հարց չէ եղած. անկախ Ալժերիան, շեշտեց ան, պիտի ճանչնայ բոլոր Եւրոպացիներու իրաւունքները եւ ցեղային կամ կրօնական ոչ մէկ խտրութիւն պիտի դնէ իր որդիներուն միջեւ։ Ապահովութիւններ պիտի տրուին՝ որպէսզի բոլոր քաղաքացիները կարենան մասնակցիլ երկրին հանրային կեանքին։ Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները, աւելցուց Ֆերհաթ Աբաս, պիտի չխզուին, այլ՝ պիտի շա–

ԿԱՐՕՏ

Իմ անվերջ ճամբի տանջանքից յոգնած՝
Ես ննջել էի ոսկեղէն արտում
Ու ճչաց սիրտս վայելքից անկարծ
— Թուաց որ մէկը կանչում է տրտում..

Եւ ես արթնացայ խնդութեան ցաւից.—
Գիշերուայ հովն էր լալիս դաշտերում ,
Մութ հեռաստանն էր դժկամ նայում
ինձ,
Մենակութիւնն էր ճարի պէս լռում ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Լոնտոնի մեր թղթակիցը հեռաձայնով կը տեղեկացնէ Պ. Արշակ Սաֆրաստեանի յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցած է հինգշաբթի օր սրտի կաթուածի հետեւանքով եկեղեցւոյ գրասենեակին մէջ, ուր գացած էր տեսնելու Տիրան Արք. Ներսոյեանը ։

Հանգուցեալը ծնած էր Վան՝ շուրջ 73 տարի առաջ։ Ունեցած է երկարամեայ հանրային գործունէութիւն երկրին եւ արտասահմանի մէջ։ 1914ի պատերազմէն առաջ անգլիական դեր – հիւպատոս եւ Թիֆլիսի մէջ, 1919ին գացած էր Կովկաս Ազգ. Պատուիրակութեան քարտուղարութեամբ

Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ հաստատուած էր Լոնտոն, ուր պահ մը հրատարակեց անգլերէն Մասիս ամսաթերթը։

Մասնաւոր հակում ունէր պատմագիտական հետազօտութեանց։ Գրպտումներ կը կատարէր Հայոց ծագման մասին՝ զայն հասցնելով մինչեւ 70րդ դար (Ք. Ա.)։ Քանի մը տարի առաջ հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը «Քիւրտերու եւ Քիւրտիստանի» մասին, անգլերէն լեզուով ։

Անդամ էր զանազան պատմագիտական ընկերակցութեանց, որոնց համագումարներուն կը մասնակցէր՝ փոքրիկ զեկոյցներով ։

Քանի մը տարի առաջ քաշուեցաւ Ռամկավար կուսակցութենէն, իբրեւ հետեւանք «Քիւրտեւհայ միացեալ պետութիւն» մը կազմելու իր ծրագրին ։

Կ'աշխատակցէր զանազան թերթերու՝ հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով՝ — որոնց շարքին նաեւ Յառաջի։ Վերջին անգամ գրած էր ողբացեալ Օլիվըր Պոլտուինի մասին։

Առիթ կ'ունենանք դեռ անդրադառնալու իր կեանքին ։

րունակուին երկու երկիրներու գերիշխանութեան փոխադարձ յարգանքի սկզբունքով։ Այս անկախութիւնը միայն ուրիշ երկիրներու հետ գործակցութեան ճամբան կրնայ բանալ Ալժերիոյ հետ ....։

✕ Ալժերիոյ մէջ բախումները կը շարունակուին ըմբոստներու եւ բանակին միջեւ։ Վերջին 24 ժամերուն ընթացքին, զանազան վայրերու մէջ եղած կռիւներու մէջ, 84 ապստամբներ սպաննուեցան, 18 ուրիշներ գերի ինկան։ Պատերազմական 39 զէնքեր գրաւուեցան ։

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Յունաստան պիտի ընդունի որ Կիպրոսի Յոյներէն եւ Թուրքերէն ընտրուած պատուիրակութիւններ ներկայացնեն զիրենք կղզիին կառավարութեան մօտ։ Ցարդ Յունաստան որեւէ ձեւով դէմ էր փոքրամասնութեան կողմէ իրաւասու ձայնով ընտրուած թուրք պատուիրակներու ներկայութեան՝ կառավարութեան մէջ ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ եւ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

է.

Մտքի ծուլութիւն մը, մեր մէջ, կ'արգիլէ ոչ միայն նոր բան կարդալ,— գիտէ՞ք թէ ի՛նչ մեծ աղէտ է այս իրողութիւնը,— այլ եւ վերստին կարդալ ինչ որ կարդացուած է տարիներ առաջ։

Այսպէս Դամիանոս կամ Գենարիոս լըռած են անշուշտ Օրմանեանի անունը՝ երբ հեգարան կը կարդային, — այսօր, երբ յիշես՝ կ'ըսեն թէ կը ճանչնա՞ն Օրմանեանը։ Գրագէտ ու դպրապետ կոչուած մեր խելացիները բաւական բան կարդացած են Օրմանեանի մասին՝ ժամանակին,—այսօր երբ յիշես՝ քիլոկրամնոց կարծիքներ կը յայտնեն Հայոց մե՛նծ պատրիարքին մասին։

Ոչ ոք պայման կը համարի վերստին կարդալ՝ վերաքննելու համար իր դպրոցական կարծիքները կամ վարժապետին ... ծամուքը ։ Խե՞նթ է որ աչք յոգնեցնէ, թէեւ միշտ պատրաստ է բերան յոգնեցնելու՝ գրական եւ ազգային դէմքերու արժէքին մասին։

Առատ գրականութիւն կայ՝ Օրմանեանի անձին ու գործին նուիրուած։

Ազգապատումի մէջ իր կեանքին ու գործունէութեան շուրջ իր իսկ ձեռքով գրուած երկար էջերը ։

Խոհք եւ Խօսք հատորը ։ Օրմանեանի տեղեկագիրը ։ Ատենապետաց դիւանին տեղեկագիրը։ Քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը։ Գարեգին վարդապետ (յետոյ կաթողիկոս) Յովսէփեանի գիրքը ։ Սամսոն Չէրքէզեանի գիրքը։ Ա. Գրիգորեանի (ծածկանուն Մուշեղ եպիսկ. Սերոբեանի) գիրքը։ Արծրունիի (կեղծանուն Տօքթ. Տաղաւարեանի) գիրքը։ Ե. Արմէնի գրքոյկը։ Սրենցի հրատարակած հատորը,— այս վերջինը ամէնէն հետաքրքրականը, որ կը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին մէջ արտասանուած ճառերը, թէր ու դէմ ... մասնաւորաբար, հանդէս կուգայ Գրիգոր Զօհրապ՝ ընդդէմ Շահրիկեանի ։

Ի՞նչ կ'ըսէ Զօհրապ իր պաշտպանողականով, որու մէջ, ըստ Սրենցի, «փաստաբանական արուեստը կ'ելլէ խղճմտանքի ձայնին դէմ»։—

Ցնցող տպաւորութիւն էր գործած Շահրիկեանի մեղադրականը, որ հիմնուած էր բոլորին նոր փաստերու վրայ։ Զօհրապ, դատարաններու յատուկ ճարպիկ ատարկութեամբ մը, կ'աշխատի փարատել ստեղծուած տպաւորութիւնը, մեղադրելով Շահրիկեանը թէ քննիչ յանձնախումբերու տեղեկագրին եզրակացութենէն հոգը, վճիռ բովէին, յանկարծ կը ներկայացնէ նոր եւ ծանր ամբաստանութիւններ ։ «Ամէնքդ գիտէք թէ, կ'ըսէ Զօհրապ, եղեռնական ատեանին մէջ անգամ, ընդհ. դատախազը իրաւունք չունի նոր ամբաստանութիւն մը բերելու, եւ ատանկ բան մը ըսող ընդհանուր դատախազները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին »։

Ծափահարութիւն Օրմանեանի բարեկամներուն կողմէ,— խաղը ճարպիկ էր։

— Խորհրդարանը (Ազգ. Ժողով) դատարան չէ, կը պոռայ Շահրիկեան ։

Արդարեւ խորհրդարանը, դատարան չըլլալով, չունի ամբաստանողի եւ ամբաստանեալի աթոռներ։ Խորհրդարանը ինքն է որ կը ներկայանայ իբրեւ դատաւոր եւ ամբաստանող։ Բայց հարկ էր ... աճապարել եւ վերջացնել՝ տարիներով երկարաձգուելէ ետք Օրմանեանի դատատանը։ Դաշնակցականները նախապէս յայտարարած էին թէ պիտի չմասնակցին վիճաբանութեանց ։ Բայց Զօհրապի խաղէն ետք՝ որով պաշտպանութեան տակ կ'առնուէր օրինական քննութեանց դանդաղութիւնը, խօսք կ'ուզէ Շահրիկեան ։ Կը մերժեն, օրակարգը ... աճապարել։

Գաղափար մը տալու համար Օրմանեանի պաշտպանութեան համար կատարուած խաղերուն մասին, կ'արժէ յիշել սա բանաձեւը.— Ըստ Սահմանադրութեան, խորհրդարանը իրաւունք ունի դատելու մեղադրեալ պատրիարք մը՝ երբ պաշտօնի վրայ կը գտնուի, արդ, օրուան պատրիարքը չէ Օրմանեան ։

Զօհրապ աչք – կապուքի մարդ չէ։ Նման տրամաբանական տարազներուն մարդն ալ չէ։ Բայց շատ սկեպտիկ է ։ Երբ կ'արտասանէ պաշտպանողականը, դահճը կը տարակուսիս թէ իրա՞ւ կը պաշտպանէ։ «Ես, կ'ըսէ, իմ փորձառութեամբս՝ մարդկային արդարութեան վըրայ շատ նպաստաւոր գաղափար չունիմ»։

Եւ այժմ երկար հատուած մը իր ճառէն, ձեզի թողլով ճշդել՝ կը պաշտպանէ՞ թէ կը մեղադրէ.—

« Օրմանեան ջարդերէն վերջ Հայոց պատրիարք եղաւ եւ համակերպութեան քաղաքականութեան հետեւեցաւ մինչեւ վերջ։ Ասիկա ամէնուն համար ընդունելի քաղաքականութիւն մը չէ, բայց այն ժամանակի պայմաններուն նայելով՝ պարտադրական քաղաքականութիւն մըն էր ։ Ցետոյ համակերպութիւնը մեր դարաւոր քաղաքականութիւնն է. Հայոց պատմութիւնը համակերպութեան պատմութիւնն է ։ Եթէ ժամանակակից ազգերէն շատերը ջնջուած են ու մենք տակաւին գոյութիւն ունինք, ասիկա կը պարտինք այդ քաղաքականութեան, եւ ատոր համար է որ Հայերը կրցած են բազմազան տիրապետութեանց տակ ապրիլ։ Կաղնիի եւ եղէգի առածը այս պահուս կը յիշեմ ես, կաղնի ըլլալը դիւրին եւ չքեղ բան մըն է, բայց կաղնին կը փշրուի, մինչդեռ եղէգը խոնարհելով հանդերձ՝ դարձեալ կը կանգնի։ Հարկաւ պէտք եղածէն աւելի՛ խոնարհիլ մը կայ, որ անտեղի է, սակայն խնդիր է ճշդել թէ այս պարագային մէջ եղէգը ո՛րքան ծռեցաւ »։

(Զօհրապի այս տեսութիւնը ճիշդ չէ երբեք, մասնաւորաբար մեր Պատմութեան մասին, — ուրիշ բացատրութիւն ունի մեր Պատմութիւնը, բայց այդ մասին՝ յառաջիկային)։

« Ճշմարիտ է որ, կը շարունակէ Զօհրապ, Աբտիւլ Համիտի հանդէպ Օրմանեանի վարմունքը դժբախտ ազգի պատրիարքի մը վայելուչ ծանրութիւնը չունեցաւ ։

Ոմանք ըսին Օրմանեան պզտիկ արքունիքմը ունէր իր շուրջը եւ Ճամարիլլա մը կար պատրիարքարանին մէջ՝ ոչ մասնաւոր տարրերէ կազմուած։ Պզտիկ ճշմարտութիւն մը կայ ասոր մէջ, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ պատրիարքարանը եւ նոյնիսկ իր տունը լրտեսներէ հեռու պահել, այն ժամանակները, դիւրին գործ չէր։ Օրմանեան զանոնք սիրաշահիլը նախամեծար համարեց։ Ես կ'ընդունիմ նաեւ որ ժամանակ մը եկաւ՝ ուր այլեւս Օրմանեանին կ'իյնար հրաժարիլ եւ չհըրաժարեցաւ։ Սակայն ես ասիկա ազգին շահերուն դէմ մատնութիւն չեմ դաւանիր եւ միայն այս պատճառով վճիռ արձակելու չեմ համարձակիր։ Օրմանեանի այս ընթացքը որոշ չափով մը կրնայ վերագրուիլ իր դաստիարակութեան։ Մեր միամիտ կրօնականները կոչում կը նկատեն եկեղեցականութիւնը, Օրմանեան ասպարէզ կը նկատէ զայն։ Մանկութենէն ի վեր իր ստացած այս դաստիարակութեան համար ալ ոչ ոք կրնայ դատապարտել զինքը »։

Արդարացում ու մեղադրանք՝ իրար խառնած։ Եթէ տպագրական դիւրութիւն ունենայինք, կարմիր գիծ մը պիտի դընէի արդարացուցիչ տողերուն տակ ու սեւ գիծ մը մեղադրական տողերուն տակ, ձեզի ներկայացնելու համար աղուոր խճանկար մը։

Կ'արժէ հատուած մը եւս տալ.—

« Պատրիարք ըլլալէ առաջ, մեր ամէնէն գնահատելի եւ ազդասէր եկեղեցականներէն մէկն էր, — գնահատութիւն մը որ նոր չեմ ըներ, այլ 14 տարի առաջ ըրած եմ Մանօբ Դէմքերու շարքին մէջ՝ իրեն յատկացուած յօդուածով մը։ Այդ յօդուածին մէջ՝ խիստ գրաքննութեան մը աչքէն վրէթէ փախցնելով, Ժողովուրդին հասկցնելու համար այս եկեղեցականին յեղափոխական ոգին, ըսած էի. «Օրմանեան մեր եպիսկոպոսներուն երիտասարդը եւ մեր երիտասարդներուն եպիսկոպոսն է»։ Ահա այս էր այդ թուականին իմ համոզումս, որ բոլոր երիտասարդութեան ալ համոզումն էր։ Արդեօք այսպիսի կարծիք մը յայտնելով սխալա՞ծ էի, —ո՛չ։ Օրմանեան իբրեւ Սովեւոցցանձնաժողովի քարտուղար եւ Արմաշի վանահայր, իրաւամբ ամէնուն համակրութիւնը եւ վստահութիւնը շահած էր։ Իսկ իբրեւ Կարնոյ առաջնորդ՝ յեղափոխական գործունէութիւն մը ունեցաւ ։ Անուրանալի է որ Կարնոյ մէջ առաջին ցնցումը իր օրովը եղաւ, ու չարժման գլուխը ինք գտնուեցաւ։ Ուրեմն ազգատեաց մը չէր։

Ինչպէս եղաւ որ Օրմանեան, համոզուած յեղափոխական մը, ծայրայեղօրէն պահպանողական դարձաւ պատրիարքութեան մէջ եւ, ինչպէս ըսաւ Շահրիկեան, տիղմի մէջ թաթխուեցաւ։ Անոնք որ ստրկութեան քաղաքականութեան մը հետեւելուն համար կը մեղադրեն զինքը, կը կարծեմ թէ անոնց պատասխան մը կրնայ ըլլալ բաբեկամիս Ն. Օհանեանի այն յայտարարութիւնը թէ յեղափոխականներ, երբ իշխանութեան գլուխ անցնին, ուրիշներէ աւելի պահպանողական կը դառնան։ Իր ցոյց տուած Գրիանի օրինակէն աւելի, ես կը յիշեմ Միրապոյի մէկ խօսքը. « Տէ ժաքոպէն մինիսթր նը սըրոն փա տէ մինիսթր ժաքոպէն»։ Երբ ժագոպէն մը նախարար ըլլայ, պիտի դադրի ժագոպէն նախարար մը ըլլալէ։

Ահաւասիկ թէ ես ի՛նչպէս կ'իմբռնեմ հոգեբանութիւնը այս եկեղեցականին։ Ի-

ՊՐՈՎԱՏԻՈՅ
ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

Գրովիտիա քաղաքը շատ աւելի հին պատմութիւն ունի, քան թէ Վառնան, Թուլջին կամ Շումէնը. Բիւզանդացիները շատ կանուխէն հիմնեցին այս Պրաւատուն ամրոցը, որպէսզի արգիլեն հիւսիսէն եկող սլաւական եւ այլ ցեղերու յառաջխաղացումը։ Հին Պուլկարները Օվեչ կոչած են այս քաղաքը Գրովատիոյ յունական թարգմանութեամբ, իսկ Թուրքերը 14րդ դարու վերջին կէսէն սկսեալ մինչեւ 17րդ դար կոչած են Թաշհիսար։

Թուրք պատմիչ Էվլիա Չելեբի կ'ըսէ, թէ 17րդ դարուն այս քաղաքը շատ գեղեցիկ եւ կարեւոր առեւտրական կեդրոն էր։ Ունէր մեծ գոց շուկայ՝ վեց հարիւր խանութներով, հիւրանոցներ, պալատներ եւ եօթը կամուրջներ համանուն գետին վրայ։ Մինչ 1690 թուականին այստեղ ապրած են Թուրքեր, Պուլկարներ, Հրեաներ եւ Դուբրովնիկցիներ ։ Էվլիա Չելեբին Հայու անուն չիտար, բայց կ'ըսէ, թէ այդ թուականներուն արդէն Դուբրովնիկցիները քաշուած, հեռացած, են քաղաքէն, ինչպէս հեռացած են օսմանեան տիրապետութեան մերձտանուբեան Նիկոբոլ, Թրնովօ եւ այլ քաղաքներէն։

Ըստ ինձ, ճիշդ այս թուականներուն կամ քիչ մը առաջ պէտք է դնել հայ գաղութին ծագումը՝ 1660 - 65։ Զարմանալի է որ 1687ին Գրովատիոյ մէջ հայ եկեղեցիի մը առկայութիւնը կը յիշուի տէր Անտոն քահանայով մը։ Արդեօք այս « Ս. Ստեփանոս » եկեղեցին ալ Թրնովոյի նման Դուբրովնիկցի Լատիններո՞ւնն էր նախապէս եւ մնկնած ատեննին եկուոր Հայերուն թողեն Սուլթանի հրամանով ։

Դժբախտաբար դրաւոր փաստեր ցարդ կը պակսին։ Նոյնիսկ ճշգրիտ չենք գիտեր թէ եկուոր Հայերը իբրեւ վաճառակա՞ն եւ արհեստաւոր սուլթանի հրամաւրէն վերագրուած յանցանքներուն շատերը ուղղութեան եւ նկարագրի կը վերաբերին։ Չեմ գիտեր թէ ատոնց մասին այստեղ վճիռ արձակել ո՛րքան նշանակութիւն ունի»։

Ահա պաշտպանողական մը... մեղադրանքներով։ Կամ մեղադրական մը՝ պաշտպանողականով մը։ Տռամէ՝ վրան անուշ, միջուկը դառն։ Շարունակութիւնը նոյնքան հետաքրքրական, զոր կ'արժէ ներկայացնել ։

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌՈՒԱԿԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անըմբռնելի նախ՝ առատացաւ, գետակի փոխուեց, եւ այշած արքան ու պալատականները մի օր էլ տեսան, որ աննշան, հեռու տեղերից եկող այդ հիւրը սկսել էր ինքը միայն ողողել ամբողջ պարտէզը, ծածկել ջրվէժ, շատրուան, յետոյ մինչեւ իսկ դուրս սողալ պարտէզից եւ գնալ հպատակների արտերին ջուր տալ ։

— Վայ, — գոչեց Թագաւորը, — հիւրին շատ երես տուինք, այժմ մեծանում է եւ սահման անցնում ։

Եւ իրաւ, նոր հիւրը խոշորանում էր միշտ, վազքը արագացնում շշուկը մեծացնում, հոսում էր արտզընթաց պարտէզի միջով, ապա կամաց-կամաց ամէն ինչ ողողում, տակովը տալիս, շէնք ու ծառի շուրջ լճեր գոյացնում, խեղդում—տապալում եւ գնում էր խաղաղութեամբ ջրելու հպատակների արտերն ու պարտէզ։

Եւ մինչ արքայի պալատ ու այգի այդ ջրիտակ թաղւում փլւում էին, դրսում հըպատակների կեանքն այդ միեւնոյն ջրով աճում էր, բարւոքւում ։

Արքան սկսեց բարկանալ։ Բայց քանի աճում էր, խոշորանում եւ գետի փոխւում ։

— Վռնտել այդ անկոչ հիւրին, դուրս նետել նրան իմ հողից, իմ տէրութիւնից...

Հրաման տալը հեշտ էր ի հարկէ, միայն թէ ինչպէս կտրել մի գետի առաջ, որ հոսում էր արագավազ, մեծանում անընդհատ, իր համար հող գրաւում եւ տիրապետութիւնը տանում – տարածում ։

Արքան հրամայեց ամէն միջոց գործ դնել, միայն թէ գետ դարձած առուակին հողից վռնտել, պալատն ու կայքը նրա ողողումներից ազատ պահել ։

Հաւաքուեցին իշխան – պալատական, զօրք ու զօրավար փորձեցին գետի հեղեղատը փոխել, հակայ ամբարտակներ դէմ տալ նրա ընթացքին, հեռուներում ցրուել նրա ուժը, դռնէ կտոր – կտոր անել։Բայց առուակը գալիս էր սահմանի այն կողմից եւ երբ այս կողմը ամբարտակներ դրին, հոսող ջուրը ուռաւ, անցաւ ամէն բանի գլխով, փլցրեց նրանց ու աւելի կատաղի, աւելի ուժով հոսեց՝ ողողեց պալատ ու պարտէզ, շէնք ու ամրութիւն...

Այն ժամանակ արդէն արքան լուր ուղարկեց դրացի երկրին։

— Երկրիցդ,— հրամայեց ասել Նա այն երկրի արքային, — մի անամօթ հիւր է եկել ինձ, որ նախ փոքր էր, յետոյ մեծացաւ եւ այժմ ողողել է ամէն ինչ, քանդել պալատներս։ Կամ Նրա դէմը փակիր եւ կամ ճանապարհը փոխիր, դէպի անապատը դարձրու ։

Դրացի Թագաւորը երբ լսեց այդ, ծիծաղեց, տարաւ եկողներին իր հողերը ցոյց տուաւ եւ ասաց.

— Ինչներդ տեսէք այժմ. իմ պալատներն էլ այդ միեւնոյն հիւրը ողողել է, քանդել, փորձեցի եւ ես փոխել նրա հեղեղատը, ամբարտակ դնել, բայց նա ամէն արգելք տապալեց եւ այժմ լիճ է շինել պալատներս, իր սեփականութիւնը դարձրել երկիրս։ Նա չէ բխում հողերիս միջից, որ աղբիւրը փակեմ եւ երկրիցս դուրս վռնտեմ. գալիս է նա ուրիշ երկրից, իմ սահմանի այն կողմի լեռներից ։

Այն ժամանակ հզօր արքան մարդիկ ուղարկեց միւս տէրութեան մէջ, ապա աւելի հեռուն, եւ այդպէս չկարողացան հասնել առուակի ակունքին, որ բխում էր շատ հեռու, անյայտ լեռներից, մեծանում էր անցած տեղերում, ողողում ամէն երկիր, պալատներ քանդում, դաշտեր ծաղկեցնում ։

Զրոյցը չի պատմում, թէ վերջը ինչ եղաւ։ Միայն աւանդութիւնն ասում է, որ հզօր Թագաւորը շինեց մեծ – մեծ ամբարտակներ եւ Թումբեր գետի դէմ, բայց բոլորին էլ առուակը ջարդեց ու անցաւ ։

Եւ քանի Նրա դէմ Թումբ էին դնում, Նա այնքան աւելի ուժ էր կուտակում, ապախլեցնում, ջրի տակը ծածկում ամէն պալատ ու պերճութիւն ։

Եւ այսօր, եթէ այն հզօր արքայի պալատի ու պարտէզի տեղը լճեր են կանգնած եւ կամ ճահիճներ — դրանց անունն այն փոքրիկ առուակն է, որ անյայտ աշխարհներից գալով հող է միշտ գտնում իր ճանապարհի համար, մեծանում է, գետի է փոխւում եւ երկրի մէջ իր թագաւորութիւնը կանգնեցնում ։

Թումբ կամ ամբարտակ, փոխանակ կասեցնելու նրան, աւելի կատաղեցնում են, աւելի ուժ տալիս։ Եւ նա քայլում է միշտ, ոչ միայն պալատների գլխովն անցնում, այլեւ մտնում — սպրդում է ամէն մի պարտէզ, ամէն ծառաստան եւ իր ջրերի տակ թողնում այն ամէնը, ինչ արքայական է կամ իշխանական ...

ՎՐԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նո՞վ փոխադրուած են այստեղ՝ շարունակելու համար մեկնած Դուբրովնիկցի վաճառականներու գործը, թէ ոչ Հայերը փախած են Խրիմի եւ Գաֆայի կողմերը տիրող մեծ սովէն եւ համաճարակէն. «եւ լինել սովին ոմանք Ստամբոլ եկին եւ ոմանք ալ ի Թրակիա, որ Ռումելի ասի, ի Վառնայու անցանելով մինչեւ Պելկրատ» (Տես աԴրանաղցի էջ 96): Ամենայն դէպս, այս Հայերն ալ «Թաթիֆէի աճեմ» են, Պարսկահայեր: Արդէն անոնց ցարդ մեզ ծանօթ անձնանունները ալ այդ կը հաստատեն կարծես՝ Շահան, Անտոն, Մանուկ, Թարխանդ, Յովսէփ, Ռհան (Օհան(*), Աբրահամ, Հռճապեկ, Աղաբեկ, Կիւլզատա, Խանզատա եւայլն: Ուրեմն մենք իրաւունք ունինք կարծելու, որ այս Հայերն ալ Թրնովոյի Հայերուն նման Երեւանի, Նախիջեւանի եւ Շոռոթի գաւառներէն գաղթած են դէպի Պալքանները :

Պրովատիոյ «Ստեփանոս» եկեղեցիին մէջ պաշտօնավարած են հետեւեալ քահանաները՝ Տէր Անտոն (1687), Տէր Յակոբ (1752), Տէր Օհան (1757), Տէր Պօղոս (1758):

Մեզ համար ամենակարեւորը այն է, թէ այդ գաղութի տնտեսական հասարակական եւ մշակութային կեանքը ի՞նչ եղած է: Այս մարզին մէջ ալ փաստեր կը պակսին: Այսչափ, կրնանք ըսել միայն, որ 17–18րդ դարուն տեղւոյն Հայերը տնտեսական բարեկեցիկ վիճակ ունեցած են: Եկեղեցին զարդարած են արծաթեղէն խաչերով, սպասներով եւ թանկագին վարագոյրներով: Այդ Հայերէն շատերը՝ Շահան, Անտոն, Մանուկ, Հռճապեկ եւ ուրիշներ մեծ գումարներ ծախսած են եւ Երուսաղէմ գացած են Մահտեսի (հաճի) ըլլալու: Տարիներ շարունակ հոգեւոր եւ մշակութային կապ պահած են Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան հետ: Նոյնիսկ 1747ին Երուսաղէմի Պատրիարքը պատուիրակ մըն ալ ուղարկած է մինչեւ Պրովատիա՝ եկեղեցական ու կրօնական գործերու կարգադրման համար: Բայց հետաքրքրական է որ այս բարեկեցիկ գաղութին վիճակն ալ հետզհետէ վատթարացած է, մանաւանդ 19րդ դարու առաջին կիսուն մղուող ռուս—թրքական պատերազմներուն պատճառով քաղաքը աւերուած, մասամբ հրդեհուած է (**) և կորսնցուցած է իր առեւտրական նշանակութիւնը: Հայ վաճառականներ աղքատացած եւ ստիպուած են իրենց առօրեան ճարելու համար չուել —ե բթալ ուրիշ առեւտրական կեդրոններ՝ Թերեւս զանազան քաղաքներ, մինչեւ Մարմարա ծովու եզերքները՝ Ռոտոսթօ, ուր մինչեւ 1915 թուին կը բնակէին պրովատիացի վաճառական Հայեր իրենց ընտանիքներով եւ կը կոչուէին Պրովատիացիներ :

Ս. ՓԱՇԱՃԵԱՆ

(*) Ռհան-ը Յովհաննէսին կամ Օհանէն կրճատ ձեւն է: Հին Հայերը (Ո) գիրը (Օ) կը կարդային: Այս Ռհան ձեւը կայ նաեւ 1930ին Ռազգրատի թրքական հին զօրանոցի բակէն գտնուած տապանաքարին վրայ՝ «Այս է տապան Պապախանի որդի Ռհանին»: Ռազգրադի Հայերը Պահլաւունի Վահան կարդացած էին այս անունը: Թանգարանի տնօրէնը՝ Անանի Եաւաշով շատ ուրախացած էր, որ հայ իշխանի մը տապանաքարը գտնուած է Ռազգրատի մէջ: Բայց ես գրեցի Եաւաշովին, թէ Պահլաւունի Վահան չէ, այլ Պապախանի որդի Օհանէ այդ անունը: (Տես «Պ. Մամուլ» 1953 Օգոստ. 28):

(**) 1929ին Վառնայէն Պրովատիա գացի Միսաք Պալըգճեանի խնդրանքով, որ Պրովատիոյ մէջ երկաթեղէն կը ծախէր: Յիշեալը զիս առաջնորդեց վայրի խոտերով ծածկուած բակ մը, որուն մուտքին կար չորս աստիճաններով մարմարեայ սանդուխ մը, իսկ խոտերուն մէջ տապանաքար մը: Դրացի պառաւ Պուլկարուհի մը պատմեց, թէ այդ գետինը նախապէս Հայերուն փլած եկեղեցիին պատկանած է, իսկ ինք տասը տարեկան եղած ատեն հայ աղջնակներու հետ խաղացած է այդ փլատակ եկեղեցիի բակին մէջ: Նա ալ հաստատեց, թէ վերջին Հայերը 1877ի ռուս–թրքական պատերազմի ժամանակ հեռացած են :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԷ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՕՓԵՐԱՆԵՐ

Մոսկուայի, ինչպէսնաեւ Խ. Միութեան բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ՝ Սեպտեմբերի առաջին օրերուն վերսկսաւ թատերական եղանակը: Խորհրդային մայրաքաղաքի մեծագոյն թատերասրահը՝ Պալշոյ, իր դուռները պիտի վերաբանայ Նոյեմբերին, նկատելով որ նորոգութիւնները տակաւին չեն վերջացած: Սովորականին պէս՝ խաղացանկին մաս կը կազմեն ռուս դասականներու եւ Եւրոպացի հեղինակներու պալէներն ու օփերաները: Ռիմսքի-Քորսաքով, Պորոտին, Մուսորսքի, որոնց կարգին՝ խորհրդային երաժշտագէտներ մաս կը կազմեն առաջին խաղացանկին: Այս վերջիններուն մէջ ուշագրաւ է Սերժ Փրոքովիեւ, որուն անունը կը տեսնուի խաղացանկին առաջին կարգերուն վրայ: Այ— սուհանդերձ, ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը՝ Անտրէ Փիէր, կացութիւնը բոլորովին տարբեր է գաւառներու մէջ: Խ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան պաշտօնաթերթ «Սովիէթսքայա Կուլտուրա» վերջերս քննութիւն մը բացած էր, որուն շնորհիւ պարզուեցաւ թէ Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ ժողովուրդին նախընտրութիւնը կ'երթայ օտար հեղինակներէ կազմուած խաղացանկերու՝ փոխանակ «ազգային խաղացանկ»ին :

Քննութեան արդիւնքը յստակ է եւ «Սովիէթսքայա Կուլտուրա» կը գրէ, մասնաւորապէս .— Խ. Միութեան բազմաթիւ թատրոններուն մէջ, ռուս դասականներու դերը զգալապէս նուազած է, ի նպաստ Արեւմտեան Եւրոպայի երկրորդական հեղինակներուն: Անցեալ տարի 13 թատրոններու մէջ. ընդամէնը ներկայացուեցան 722 ռուսական կտորներ, եւրոպացի հեղինակներու 1213 օփերաներուն փոխարէն:

Ինչպէս կը տեսնուի, Եւրոպայի յաղթանակը անվիճելի է եւ Խ. Միութեան մէջ այլեւս կարելի չէ խօսիլ արուեստի մարզին մէջ շէշտուած շովինիզմի մասին, ինչպէս էր պարագան՝ Սթալինի ատեն եւ մանաւանդ՝ պատերազմի վաղորդայնին, երբ Ժտանով դայն կ'որակէր «առրկամիտ հիացում՝ օտարին»:

Ինչո՞ւ խորհրդային թատրոնները նման հիացում մը կը յայտնաբերեն ոչ ռուսական օփերաներու նկատմամբ: «Սովիէթսքայա Կուլտուրա» այս պարագան կը բացատրէ անով՝ որ կարգ մը տնօրէններ, այն օրէն ի վեր երբ իրենց խաղացանկին՝ տէրը դարձան, սկսան առեւտրական հաշիւներ ընել՝ իրենց սրահները լեցնելու մտահոգութեամբ: Ուրիշ պարագայ մը կայ սակայն, կ'աւելցնէ թերթը .— «Բազմաթիւ թատրոններու խաղացանկերուն մէջ հետզհետէ նուազեցան ռուսական օփերաները եւ նոյնիսկ՝ ջնջուեցան, հակառակ անոր՝ որ սրահները կը լեցուէին»: Ուրե՞մն: «Սովիէթսքայա Կուլտուրա» հարցը կը լուծէ, ըսելով թէ ռուսական օփերաները խաղալու յարմարութիւն չունին բոլոր թատրոնները: Մասնագիտական թերութեան մասին կը խօսի, թէ կ'ակնարկէ այն կէտին, թէ ռուսական օփերաները աւելի բազմածախս են, քան եւրոպական ստեղծագործութիւնները:

Խորհրդային պաշտօնաթերթը խոստապանջ չէ, սակայն հարց կուտայ .— Ուրախալի երեւոյթ է որ անցեալ եղանակին Քամէնի, Թրավիաթայի, Լը Պարպիէ տը Սէվիլի նման գլուխ գործոցներ տասը թատրոններու մէջ ներկայացուեցան, 126 – 177 անգամ՝ իւրաքանչիւր հանրապետութեան մէջ. բայց, ինչո՞ւ համար արդեօք Իվան Սուսանինի եւ Փրէնս Իկորի նման առաջնակարգ ստեղծագործութիւններ միաժամանակ բեմադրուեցան եօթը թատրոններու մէջ եւ իւրաքանչիւրը արժանացաւ միայն 70 ներկայացման ...:

Ի՞նչ էր պատճառը, որ Սնիկուրոչքա, Պորիս Կոտունով, Ռուսլան եւ Լուտմիլա տեսնուեցան միայն երեք թատրոններու մէջ, Խովանշչինա եւ Սատքօ՝ երկու թատրոններու մէջ, Մազեփա եւ Փօքովիթչն միայն մէկ թատրոնի մէջ: Արդա՞ր է որ Սնիկուրոչքա եւ Սուրոչինսքի Տօնավաճառը երկու անգամ ներկայացուեին 1957ին՝ Լենինկրատի Փոքր Թատրոնին մէջ, մինչ, նոյն բեմին վրայ միջակ օփերա մը՝ Լորցինկի «Ատաղձագործցարը» ներկայացուեցաւ 19 անգամ :

— Խորհրդային պաշտօնաթերթը կը յորդի «ինչո՞ւ»ներով, որոնց պատասխանները չեն տրուիր: Թերթը [illegible] հասկնար թէ ինչո՞ւ «Իվան Սուսանին»ը չի ներկայացուիր այնքան, որքան «Թոսքա»ն: Բայց, հարցը հոն է, որ այս բոլորը՝ 1957ին էին եւ նոր տարեշրջանին մէջ «Իվան Սուսանին» ամբողջութեամբ «արտաքսուած» է հրապարակէն. միայն Պալշոյի եւ Լենինկրատի խաղացանկերուն վրայ կը տեսնուի ան, բովանդակ Խ. Միութեան մէջ:

« Սովիէթսքայա Կուլտուրա»յի յօդուածը միայն ահազանգ չէ, այլ՝ միաժամանակ ազդարարութիւն մը թատրոններու տնօրէններուն, որոնց մօտ կը պակսի հայրենասիրական հպարտութիւնը...: Սթալինի եւ Ժտանովի օրերուն՝ այդ տնօրէնները պիտի մեղադրուէին իբրեւ «Ժողովուրդի թշնամի »:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲՈԼՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ 12 ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ

10 ամիս աշխատանքէ եւ ուսումնասիրութիւնէ ետք Շարժանկարի 117 պատմագէտներ, ճշդեցին, Պրիւքսէլի մէջ, 12 լաւագոյն ժապաւէնները, շարժանկարի ամբողջ շրջանին ընթացքին :

Փօթէմքին զրահաւորը (1925 Խ. Միութիւն):
Դէպի ոսկի արշաւը (1925, Ամերիկա):
Հեծանիւի գողը (1948, Իտալիա):
Ժան տ'Արքի պաշտամունքը (1928, Ֆրանսա):
Մեծ պատրանքը (1937, Ֆրանսա):
Յափշտակիչները (1923, Ամերիկա):
Անհանդուրժողութիւն (1916, Ամերիկա):
Մայրը (1926, Խ. Միութիւն):
Քէյն քաղաքացին (1941, Ամերիկա):
Հողը (1930, Խ. Միութիւն):
Մարդոց վերջինը (1924, Գերմանիա):
Տօքթ. Քալիվարիի գրասենեակը (1919, Գերմանիա):

Հոկտեմբեր 12էն 18 այս ժապաւէնները պիտի ցուցադրուին Պրիւքսէլի ցուցահանդէսին եօթը երիտասարդ բեմադրիչներէ կազմուած ժիւրիի մը առջեւ որ այս ժապաւէնները պիտի դասաւորէ իրենց ներկայ արժէքին համաձայն :

Շահեկան է դիտել թէ այս 12 ժապաւէններէն չորսը միայն իրագործուած են խօսուն շարժանկարի երեւումէն ետք :

×

Տիկին Վալա Սարգիսի (Խաչատուրեան) նկարահանդէսին բացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր չորսին, շաբաթ, ժամը՝ 4 – 7, Բարեգործականի գրասենեակներուն մէջ,11 Սքուար Ալպոնի, 16րդ թաղամաս, մեթրօ Փասի:

Նկարահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր 11:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (263)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԷ.

ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՆԵՑԻՆ

Տէր հայրը իր շուրջը նայելով, որպէսզի ոչ ոք չլսէ, հազիւ լսելի ձայնով ասաց .

— Նա «մերոնցից » է ...
— Ասլանը ճանաչո՞ւմ է նրան :
— Ճանաչում է :
— Իսկ նա՞ Ասլանին :
— Չէ ճանաչում :

Արեւը մտաւ: Երեկոյեան զովը աւելի ախորժելի դարձաւ: Զբօսնող բազմութիւնը հետզհետէ ստուարանում էր, եւ ամէն կողմից լսելի էին լինում երգի, ուրախութեան ձայներ: Ես դարձեալ մտաբերեցի Ասլանի խօսքերը, թէ «այդ ժողովուրդը ծիծաղում է արտասուքի միջից»:

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Երեկոյեան մութը պատել էր արդէն, երբ ես եւ Ասլանը ձի նստելով, դիմեցինք դէպի առաջնորդարանը : Ճանապարհին հարցրի Ասլանից.

— Ի՞նչ ես կարծում, առաջնորդին յայտնի կը լինի՞ մտադրութիւնը :

— Անտարակոյս, — պատասխանեց նա: — Անկարելի է, որ փաշան այդ մասին նրա հետ խորհուրդ արած չլինի :

— Ուրեմն տիկնոջ զգուշացնելը ի զուր չէր :

— Բոլորովին ի զուր էր:

— Ինչո՞ւ: Առաջնորդը մեծ յօժարութեամբ իր սեղանի վրայ կալանաւորել կը տայ քեզ, եթէ ստուգէ, որ դու ես նկարագրուած անձը:

— Նա այդ կ'անէ, բայց ստուգելը դժուար է :

Տեսնելով Ասլանի անձնավստահութիւնը, ես լռեցի: Նա ինձ պատուիրեց .

— Դու այստեղի սովորութեան համեմատ, կը կանգնես դրան մօտ,ներսի կողմից. աշխատիր ոչ մի բառ չփախցնել քո լսողութիւնից, ինչ որ կը խօսուի այնտեղ :

Մի խումբ ծառաներ կանգնած էին առաջնորդարանի դրանը՝ հիւրերին ընդունելու եւ նրանց ձիաները բռնելու համար: Մեզ եւս ամէն քաղաքավարութեամբ ներս տարան: Մենք սպասում էինք հանդիպել մի համեստ ընթրիքի, որպիսին վայել էր մի կրօնաւորի, բայց գտանք ընդհակառակը: Դահլիճներից մէկը փառաւոր կերպով զարդարուած էր. լուսաւորութիւնը աչք էր շլացնում. ես առաջին անգամ էի տեսնում այսպիսի ճոխութիւն: Դահլիճի պատուաւոր ճակատում, թանգագին թաւիշեայ օթոցի վրայ, որ տարածել էին պարսկական գեղեցիկ գորգի երեսին, բազմած էր Նորին Սրբազնութիւնը: Նրա աջ կողմը բռնել էր փաշան, իսկ ձախ կողմը մի նշանաւոր քուրդ բէկ: Նա այն գիշեր հագած ունէր ծիրանեգոյն փարաջա, իսկ կուրծքի վրայ շողշողում էր ալմաստներով զարդարած օսմանեան շքանշանը: Ինձ յայտնի էր, ես Պարսկաստանում շատ անգամ էի տեսել, երբ երկրի կառավարիչը մարդիկ է մորթել տալիս, նա այն օր սովորաբար հագնում է արիւնագոյն զգեստ: Այդ ինձ մտածել տուեց, թէ Նորին Սրբազնութիւնը գուցէ նրա համար էր հագել ծիրանեգոյն փարաջան, որովհետեւ առաջնորդարանում այն օր կատարուել էր վիրաւորեալ կնոջ նշանաւոր դատաստանը: Բայց այդ պէտք էր մի պատահական հակադիպութիւն համարել :

Նա ընդունում էր իր հիւրերին առանց տեղից շարժուելու, միայն ձեռքը մեկնում էր համբուրել տալու համար: Բայց երբ Ասլանը ներս մտաւ, նա կիսով չափ տեղից բարձրացաւ, եւ փոխանակ աջը համբուրել տալու, բռնեց Ասլանի ձեռքը, բարեկամաբար սեղմեց եւ փաշայի մօտ նստելու տեղ ցոյց տուեց: Աթոռներ չկային, բոլորը նստած էին գորգերի վրայ : Ես կանգնած մնացի դրան ձախ կողմում, իսկ աջ կողմը բռնած էր փաշայի թիկնապահը: Երկուսս էլ զինուած էինք, երկուսս էլ ձեռքներս դրած ունէինք մեր սրերի վրայ: Դա մի առանձին պատիւ է, երբ թիկնապահը կանգնում է նոյն սենեակում, որտեղ ընդունուած էր նրա տէրը: Հասարակ անձանց թիկնապահները եւ նրանց ծառաները սպասում են նախասենեակում, որպէս քուրդ բէկի ծառան :

Սովորական ողջագուրանքից յետոյ, որի միջոցին իւրաքանչիւրը անդադար ձեռքը խոնարհեցնում էր եւ յետոյ դնում ճակատին ի նշան խորին յարգանաց, փաշան մի առանձին ժպիտով, որ խիստ կոշտ էր թւում նրա կոշտ դէմքի վրայ, դարձաւ դէպի Ասլանը այդ խօսքերով .

— Ես դիտաւորութիւն ունէի անձամբ ձեզ մօտ գալ, պարոն բժշկապետ, իմ խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու ձեր հրաշալի բժշկութեան մասին: Ես այժմ կատարելապէս առողջ եմ :

— Դուք ինձ ամաչեցնում էք, Վսեմաշուք տէր, միթէ՞ իմ չնչին ծառայութիւնը այդքան մեծ արժէք ունէր, — պատասխանեց Ասլանը :

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ տագնապը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Համայնավարները կը ռմբակոծեն ազգայնական կղզիները, առանց ընդհատումի: ՄԱԿի շըրջանակներէն հասած լուրերու համաձայն, հաւանական է որ համայնավար Չինաստանի Վարչապետ Չու Ան Լէ հրաւիրուի Նիւ Եորք, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըսի հետ խորհըրդակցութիւն մը ունենալու համար: Կը կարծուի թէ նման պարագայի մը մէջ, խորհրդակցութիւններուն պիտի մասնակցին նաեւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարները:

ԳԻՐՄԱՆԻՈՅ մէջ բանակը տիրացաւ իշխանութեան: Վարչապետ Իւ Նիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, ուր յայտարարեց թէ իր կառավարութեան հրամաքականը տուած է եւ իշխանութիւնը ըստանձնած է բանակի ընդհանուր հրամանատար զօր. Նեւէն, որ վեց ամիսէն ընդհանուր ընտրութիւններ պիտի կազմակերպէ: Բանակը կը հսկէ Գիրմանիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ, որպէս խռովութեան առաջքը առնելու համար:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ Արտաքին նախարար Տըլըս Նիւ Եորքի մէջ ճառ մը խօսեցաւ, շեշտելով թէ «Ֆորմոզայի հարցին մէջ եթէ Խ. Միութիւնը խաղաղ լուծում մը փափաքի, կարելի է իրականացնել զայն»:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ տասը պահպանողական երեսփոխաններ կ'առաջարկեն որ միջազգային ուժ մը ստեղծուի՝ ջրածին զէնքերով զինուած եւ երեք միլիոն զինուորներով, հարկ եղած պարագային զանոնք ղրկելու համար աշխարհի վտանգուած շրջանները:

ՃԱՓՈՆԻ մէջ «Իտա» փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց, բայց ոչ այնքան՝ որքան «Միւրոթօ»ն, որ 1934ին 2700 հոգիի մահուան պատճառ դարձած էր: «Իտա» փոթորիկը, որ առջի օր պայթեցաւ, 65 զոհ խլեց, 11ը՝ մայրաքաղաքին, 66 հոգի կորսուած են եւ 125 ուրիշներ վիրաւորուած: 300.000 տուներ քանդուած են, 32 նաւեր կորսուած: Փոթորիկը կը փչէր ժամական 290 քիլոմեթր արագութեամբ: Բանակը եւ ոստիկանութիւնը լծուած են օգնութեան գործին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ց. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին Աճարոնեան ակումբը, 26 Rue de Forbin - սան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազարեանի:

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները առաջնորդեցէք Աճարոնեան ակումբը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դասընթացքները պիտի սկսին ուրբաթ օր, Հոկտեմբեր երեքին հետեւաբար սանուհիները պէտք է ներկայ ըլլան վարժարան Հինգշաբթի, 2 Հոկտեմբեր ժամը 5ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Ռազմիկներու Մարսիլիոյ Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Արարայիծնակատամարտին40րդ տարեդարձը մեծ շուքով պիտի տօնուի, Կիրակի, 12 Հոկտեմբեր: Փառտօ Մայր եկեղեցիին մէջ:

Կէսօրին մեծ ճաշ Ֆրանքօ-հայկական: Ֆրանսայի բոլոր լեգէոնականները հրաւիրուած են շրջապատել իրենց պատուոյ նախագահը Գ. Շարլ-Տիրան Թէքէեանը:

Օր. ԺԱԳԼԻՆ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆ
ԺՕԶԷՖ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ, Սեպտեմբեր 20

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեանի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց ղրկուած նամականերուն, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը:

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու:

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք-Փօսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք-Փօսթալը՝ 15069-82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն):

Ասկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել Մանտա-քարթով:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Գոմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Սահակ-Մեսրոպ դպրոցին համար, ողբացեալ Լեւոն Մանասէրեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի: Պ. Արամ Թէրզիպաշեանէ 2500 ֆրանք, Պ. Յովհաննէս Իսպիրեանէ հազար, Պ. Պ. Յարութիւն Ալթունեանէ եւ Արեւշատեանէ 1500, Հայկ Գործունեանէ, Կարապետ Գօճապաշեանէ, Մելքոն Գօզոսեանէ, Գրիգոր Պալտասարեանէ հազարական ֆրանք, Մեսրոպ Գասպարեանէ հինգ հարիւր ֆրանք:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ց. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 Ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շըրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ
ԵՒ
ԺԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907-1957)

Ժամբորդական Նօթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
եւ Խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2.000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 ֆր.:
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՀԱՑ-ԲՈՅԺ, ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան, Յուլիս-Օգոստոս թիւը, 48 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ: Լոյս տեսաւ ու փոստին կը յանձնուի գալ շաբթուընէ սկսեալ: Մամուլի տակ է Սեպտեմբեր-Հոկտեմբեր թիւը, միշտ 38 էջ:

ՀԱՑ-ԲՈՅԺ, բացառիկ թիւ, գրական, պատմական եւ համայնագիտական բովանդակութեամբ, 112 էջ: Լոյս կը տեսնէ գալ ամիս: Կը ստանան միայն հաւատարիմ եւ պարտաճանաչ բաժանորդները:

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ, Օրմանեանի ամէնէն արժէքաւոր եւ երիտասարդ գործը, այսօր հազուագիւտ, այսօր ալ այժմէական, ամէն Հայու սրտին մօտիկ, Շ. Նարդունիի ներածականով, պատկերազարդ: Լոյս կը տեսնէ Նոյեմբերին:

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱԻՕՏ, հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, գրեց Շ. Նարդունի: Լոյս կը տեսնէ Նոյեմբերին:

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ
ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Գանատա, Թուրքիա, Լիբանան:

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար:

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 - PARIS (9e)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան անդամները Հոկտեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին՝ 17 bis. Պլէօ:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Գշ. Սեպտեմբեր 30, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար աշակերտներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան:

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O)
Tél. ; OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Ց. Կ. Խաչի երեք. դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր մէկին, Չորեքշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի:

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Մաքրելու համար
ձեր փափկօրը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը:

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPERA
OPE 73-21 OPE 19-45

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլասթիք) եւ ալիւմինիումի միացումով շինել անբեկանելի(էնքասապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ:

Դիմել՝

VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)
7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-38

Աղգասիրական Տարեկան Պարահանդէսը

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Deux Orchestres — Cotillons

ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ ԱՐԻՒՍԱՅՈՒՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան դրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ — PRO. 77 73

MORY et Cie
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԹՈՒՐԻՍԹ - ՄՈՍԿՈՒԱյէն ստացած է մենաշնորհեալ իրաւասութիւնը ծրարներ ղրկելու Խորհրդային Միութիւն: Բոլոր տուրքերը կը վճարուին ղրկողին կողմէ, ստացողը ոչ մէկ վճարում ունի ընելիք: Ղրկողը ինք կը պատրաստէ ծրարը իր կողմէ գնուած եւ ընտրուած հագուստներով եւ ապրանքներ:

Սթատար ծրար չենք պարտադրեր: Սակայն միայն նոր ապրանք կ'ընդունինք: Ներկայիս ծրարները աւելի արագ կը հասնին:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին հեռաձայնով՝ NOR. 40 72 & 50 83

10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10

MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 30 SEPTEMBRE 1958

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8306 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4107

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

« Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային – եկեղեցական ժողովը» գումարուած Սեպտեմբեր 29 – 7 Հոկտեմբեր 1955ին Էջմիածնի մէջ, Սեպտեմբեր 30ի իր երկրորդ նիստին մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրեց Վազգէն եպիսկոպոս Պալճեանը, առաջնորդ Ռումանիոյ Հայոց :

Ընտրութեան կը մասնակցէին 137 պատգամաւորներ, — 39 արտասահմանէն եւ 98 Խորհրդային Միութեան թեմերէն: Այս վերջիններուն իրաւունք տրուած էր 108 պատգամաւոր ղրկելու, սակայն 10 հոգի չէին կրցած ներկայ ըլլալ ժողովին: « Արտասահմանի » մաս կը կազմէին նաեւ արբանեակ երկիրներէն Պուլկարիոյ երեք եւ Ռումանիոյ երկու պատգամաւորները: Հետեւաբար իրականին մէջ բուն արտասահմանը իր անհամեմատօրէն աւելի թեմերով եւ եկեղեցիներով 34 պատգամաւոր տուած էր՝ խորհրդային վարչաձեւի ենթակայ երկիրներու 113 պատգամաւորներուն դիմաց :

Առաջին քուէարկութեամբ իսկ Վազգէն Ա. ընտրուեցաւ 125 քուէով, զարմանք պատճառելով բոլորին, ու ամէնէն առաջ ընտրեալին, որ, իր իսկ խոստովանութեամբ, կը յուսար թէ աւելի տարեց եւ անցեալ ունեցող եկեղեցական մը պիտի կոչուէր բազմելու Գրիգոր Լուսաւորչի բազմադարեան աթոռին վրայ :

Իր գահակալութեան երրորդ տարեդարձին հետ միաժամանակ իր ծննդեան յիսնամեակը պիտի տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 12ին Էջմիածնի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ, որուն ներկայ պիտի ըլլան արտասահմանէն ալ ներկայացուցիչներ, — որոնց շարքին Փարիզի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան երկու նախագահները, — ինչպէս նաեւ կարգ մը թեմակալ եպիսկոպոսներ :

Կը տեղեկանանք, որ այս առիթէն օգտուելով, Էջմիածնի մէջ պիտի կայանայ ժողով մը, քննելու համար Մայր Աթոռի եւ Սփիւռքի Հայութեան հետ կապ ունեցող զանազան խնդիրներ ու կրօնական-եկեղեցական հարցեր :

Ուրեմն այսօր ճիշդ երեք տարի կ'ըլլայ, որ Վազգէն Ա. բազմած է հայրապետական գահին վրայ :

Ի՞նչ էր կացութիւնը 1955 Սեպտեմբեր 30էն առաջ եւ ի՞նչ է այսօր :

Էջմիածնի աթոռը թափուր էր Գէորգ Զ.ի վախճանումէն ի վեր (1954 Մայիս): Թափուր էր նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռը 1952 Յունիսէն ի վեր եւ նոր գահակալին ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենար 1955 Հոկտեմբեր 14ին: Այս թուականը իբրեւ վերջնական որոշուած էր ամիսներ առաջ, երբ ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան մասին ո՛չ մէկ խօսք կար :

Էջմիածին անտեղեակ էր Կիլիկիոյ աթոռին շուրջ ստեղծուած տարակարծութեանց եւ վստահ էր, որ Խորհրդային Իշխանութեանց համար ոչ – բաղձալի եպիսկոպոս մը պիտի ընտրուէր իբրեւ յաջորդ Գարեգին Ա. Յովսէփեանցի:

Այդ հաւանականութիւնը ջուրը ձգելու համար, Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը յանկարծ որոշեց 1955 Սեպտեմբերի վերջը կատարել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը, այսինքն Անթիլիասինէն երկու շաբաթ առաջ :

Ու հրաւէր ուղղեց Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի ազգային իշխանութեանց, որ պատգամաւորներ ղրկեն, կարծէք թէ Էջմիածնի ենթակայ ըլլային անոնք: Սակայն Անթիլիասի կաթողիկոսարանն է միայն, որ երկու պատգամաւոր ղրկեց՝ ըստ կանոնագրի :

Ու Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ 1956 Փետր. 14ին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱՆ "ԱՅՈ" ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ

ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԱՅՐ ԵՐԿԻՐ. — 17.666.828 ԱՅՈ 4.624.000 ՈՉ

ՇԱՏ ՔԻՉ ՁԵՌՆՊԱՀ, ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակի օր 26.000.000 Ֆրանսացիներ Մայր Երկրին մէջ քուէարկեցին նոր Սահմանադրութիւնը այնպէս ինչպէս Զօր. Տը Կոլի կառավարութիւնը զայն հրապարակած էր Սեպտեմբեր չորսին :

Տարակոյս չկար անշուշտ թէ «այո»ն յաղթէ, բայց ամէնէն լաւատես շրջանակներն անգամ չէին կրնար նախատեսել նման մեծամասնութիւն մը :

Կիրակի օրուան քուէարկութիւնը երկու գլխաւոր երեւոյթ պարզեց: Առաջին անգամն է որ հանրաքուէ մը այսքան քիչ ձեռնպահ կ'ունենայ, հազիւ 15 առ հարիւր: Մանաւանդ երբ յիշենք ծանօթ խօսքը որ՝ Ֆրանսայի ամէնէն ուժեղ եւ կարեւոր կուսակցութիւնը ձեռնպահներու կուսակցութիւնն է, ալ աւելի նշանակալից է դէպքը: Երկրորդ եւ կարեւոր երեւոյթը, համայնավար կուսակցութեան ջախջախիչ պարտութիւնն է: Արդարեւ, ծանօթ է որ համայնավարները ունին ձայներու մօտ մէկ հինգերորդը : Կիրակի օր «ոչ»երու համեմատութիւնը մօտաւորապէս քանէն 21 առ հարիւր է միայն, ինչ որ կը նշանակէ թէ նոյնիսկ համայնավարներ «այո» քուէարկած են : 1936ի երեսփոխանական ընտրութեանց ժամանակ որոշ շրջաններու մէջ ինչպէս Ժիւրա, Շառանթ, Լիլ, եւ այլ կեդրոններու մէջ համայնավարները առանձին կրցած էին ապահովել ձայներու 25 առ հարիւրը, մինչ այսօր նոյն համեմատութիւնը չկայ, տակաւին առանց նկատի առնելու որ միայն համայնավարները չեն որ «ոչ» քուէարկել թելադրեցին : Պատկերը նոյնն է այն շրջաններուն մէջ ուր թելադրուած էր «ոչ» քուէարկել կուսակցական պարագլուխներու կողմէ, ինչպէս Էօրի մէջ Մենտէս – Ֆրանսի նահանգը որ հակառակ արմատական երեսփոխանի բուռն պայքարին «ոչ»ի համար «այո» քուէարկեց 34.628ի դէմ՝ 134.237 ձայնով: Այս նոյն պատկերը կայ նաեւ նախագահ Տալատիէի, ընկերվարական Ֆելիքս Կուէնի, եւ ուրիշ «ոչ»ի կողմնակիցներու շրջաններուն մէջ :

Ալժերիոյ եւ անդրծովեան հողամասերու վերջնական արդիւնքները ծանօթ չեն, կարելի է միայն ըսել առաջին առթիւ թէ բացի Կինէէն որուն քուէարկողներուն 573.470ը ոչ քուէարկեցին մինչ հազիւ 15.551 հոգի «այո» կը քուէարկէին, միւս հողամասերը մեծամասնութեամբ «այո» պատասխանեցին :

Ալժէ քաղաքը միայն 96 առ հարիւրի մեծամասնութիւն մը ունի «այո»ի համար, արդարեւ Ալժէի վերջնական արդիւնքն էր երկուշաբթի առտու 805.535 այո եւ 17.911 ոչ:

Ընդհանուր ձեւով փառաւոր յաղթանակ մը Զօր. Տը Կոլի եւ Ֆրանսայի համար : Արտասահմանը առաջին առթիւ շատ տըպաւորուած է այս քուէարկութենէն որ ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսայի ժողովուրդը այնքան ալ անտարբեր չէ երբ երկրին շահը եւ ապագան խնդրոյ առարկայ են :

Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն առիթը կ'ունենան տեսնելու աւելի զօրաւոր Ֆրանսա մը մինչ Մոսկուա տարբեր ձեւով կը բացատրէ «այո»յի յաղթանակը:

Համաձայն Խ. Միութեան շրջանակներուն եթէ «այո»ն յաղթեց Ֆրանսայի մէջ պատճառը պարզապէս այն է որ «ընդդիմադրութիւնը » պէտք եղած հնարաւորութիւնը չէ ունեցած պարզելու իր տեսակէտը, ժողովուրդը չէ լուսաբանուած եւ անգիտակցաբար քուէարկած է : «Իւմանիթէ»ն իր կարգին կը փորձէ բացատրել թէ քուէարկութիւնը «կազմակերպուած » էր մանաւանդ Ալժերիոյ մէջ, բայց կը ստիպուի ընդունիլ իր խօսքերին մէջ թէ «միապետական սահմանադրութիւնը ընդունուած է »:

× Ալժերիոյ մասնակի արդիւնքները անգամ ցոյց կուտան թէ «Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը» մեծ պարտութիւն մը արձանագրած է եւ թէ ժողովուրդը իր ետին չէ: Տեղական մամուլը եւ քաղաքական պարագլուխները կը յայտնեն թէ նոր ապացոյց մըն է որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը բան չի ներկայացներ եւ մանաւանդ Ալժերիան չի ներկայացներ :

Հանրաքուէէն ետք առաջին առթիւ խօսեցան Ներքին նախարար Փելըթիէ եւ տեղեկատուութեան նախարար՝ Սուսթել: Երկուքն ալ գիտել տուին թէ ինչ մեծ նշանակութիւն ունի այս հանրաքուէին արդիւնքը :

Ներկայիս Տը Կոլի կառավարութիւնը իր չորս ամսուան բացառիկ լիազօրութեան շրջանին պէտք է ճշդէ ընտրական օրէնքը եւ Ներքին ու Արդարութեան նախարարներուն տայ հարկ եղած միջոցները պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ:

× « Ընկերվարական ձախը» որ հրահանգած էր «ոչ» քուէարկել երկուշաբթի առտու յայտարարութիւն մը ըրաւ շեշտելով «թէ պէտք է հարկ եղած դասը առնել հանրաքուէին արդիւնքէն »:

× Յիշենք նաեւ թէ Քոլոմպէ լէ Տէօզէկլիզի մէջ (Տը Կոլի բնակավայրը) 196 հոգի «այո» քուէարկած են եւ մէկ հոգի «ոչ»... :

Որդեգրուած Սահմանադրութիւնը Ֆրանսայի 15րդ Սահմանադրութիւնն է որ դուռը պիտի բանայ Ե. Հանրապետութեան:

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հանրաքուէի վերջին երկու օրերուն, Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը բազմաթիւ մահափորձեր ըրաւ Ֆրանսայի մէջ :

Կիրակի իրիկուն, չորս ահաբեկիչներ յարձակում գործեցին Թուլէնի ոստիկանատան վրայ: Առաջին հարուածէն հինգ ոստիկաններ, որոնք պահակ կը կենային, գետին տապալեցան: Երկուքը սպաննուեցան, իսկ երեքը վիրաւորուեցան: Ոճրագործներէն մէկը սպաննուեցաւ, իսկ միւսները յաջողեցան փախչիլ, դէպքին վայրէն հինգ հարիւր մեթր անդին լքելով իրենց կառքը: Խուզարկութիւնները ցոյց տուին թէ լքուած կառքին մէջ ռումբ մը կար. երբ ոստիկան մը կը փոխադրէր ռումբը, պայթեցաւ, ծանրօրէն վիրաւորելով զայն :

Լիոնի մէջ, ահաբեկիչները ռումբ մը արձակեցին վաճառատան մը վրայ. մէկ հոգի վիրաւորուեցաւ. նիւթական վնասներ կան :

Կաննի մէջ ռումբ մը պայթեցաւ մահմետականներու խրճիթի մը մէջ. երեք հոգի սպաննուեցան, երկու ուրիշներ վիրաւորուեցան :

Մարսէյլի մէջ Ալժերիացի մը կրակ բացաւ իր երեք ցեղակիցներուն վրայ, երեքն ալ վիրաւորելով: Ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ :

Խափանարարները փորձեցին կրակի տալ Քուրբէօվի ասէթիլէնի գործարանը, ուր ռումբ մը պայթեցաւ: Աղէտին առաջքը կարելի եղաւ առնել, սակայն աւելի քան քառորդ միլիոնի նիւթական վընաս կայ :

Վերսայլի մէջ ահաբեկիչները կը փորձէին օդը ցանել Լազար Հոշի արձանը, երբ ձերբակալուեցան :

Սարպուրի մէջ ալժերիացի մը կրակ բացաւ ոստիկանի մը վրայ, քուէատուփին փակուելէն քիչ ետք: Ոստիկանը վիրաւորուեցաւ. ահաբեկիչը կը փնտռուի:

Մօպէօժի մօտերը ալժերիացի մը ըսպաննուեցաւ իր ցեղակիցներուն կողմէ. ոճրագործները փախան :

Ալժերիոյ մէջ տեղի ունեցան քանի մը մահափորձեր, զանազան շրջաններու մէջ: Մօտ երեսուն վիրաւորներ կան եւ քանի մը մեռեալ :

× Սանթէի բանտին մէջ առջի օր գըլխատուեցաւ մահմետական մը, որ սպաննած էր իր ցեղակիցներէն մէկը եւ մահուան դատապարտուած Զին. Ատեանին կողմէ :

× Փարիզի չեխական դեսպանատունը հերքեց այն լուրը՝ որուն համաձայն ալժերիացի ահաբեկիչները կը կազմակերպուէին Չեխոսլովաքիոյ մէջ, չեխ մասնագէտներու կողմէ :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՇԱՄՈՒՆ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ՆՈՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ

Կացութիւնը ցարդ անորոշ կը մնայ Պէյրութի մէջ: Առջի օր 34 երեսփոխաններ տեսակցութիւն մը ունեցած էին նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի հետ ճշդելու համար իրենց բռնելիք դիրքը՝ նոր կառավարութեան հանդէպ:

Շամունական 34 երեսփոխանները համաձայնեցան Շամունի հետ դէմ քուէարկել Քերամէի դահլիճին, եթէ այս վերջինը զիջումներ չընէ Փաղանգաւոր քրիստոնեաներուն: Այս ուղղութեամբ Փիէր Ճէմայէլ Շաբաթ օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Զօր. Շեհապի հետ, բայց ինչպէս կ'երեւի Հանրապետութեան Նախագահին պատասխանները գոհացուցիչ չէին Փաղանգաւորներու պարագլուխին :

«Մոնտ»ի թղթակիցը՝ Հալիմ Սաապ յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ Քամիլ Շամունի հետ: Այն – Ապուի մէջ, Լիբանանի նախկին նախագահը միշտ կը շարունակէ հանդիպումներ ունենալ քաղաքական պարագլուխներու հետ, Համաձայն Հալիմ Սաապի, Շամուն որոշ դըժգոհութիւն ցոյց տուած է լրագրող մը տեսնելով եւ զայն դիմաւորած է ըսելով.

— Նորէն ի՞նչ կ'ուզէք: Ու շարունակած.

— Ժամանակը խօսքին չէ, այլ՝ գործին : Պէտք է աճապարել քանի ուշ չէ: Երբ « Մոնտ »ի թղթակիցը հարց տուած է թէ չէ՞ յոգնած վեց տարուան պայքարէ մը, Շամուն կը պատասխանէ — Երբեք յոգնած չեմ պաշտպանելու համար երկրիս գերիշխանութիւնը : Ապա անդրադառնալով Պէյրութի վերջին դէպքերուն, իր կողմնակիցներուն կողմէ կազմակերպուած, Շամուն ըսած է.— Բնական հակազդեցութիւնն է ժողովուրդի մը, որուն արժանապատուութիւնը վիրաւորուած է, որուն կ'ուզեն պարտադրել այնպիսի բռնակալներ՝ որոնց դէմ միշտ ընդդիմացած է: Բայց հակա – յեղափոխութիւնը պէտք է աւելի լաւ կազմակերպուի: Փողոցի շարժումէ մը աւելի, ընդարձակ գործունէութիւն մըն է որ պէտք է տարածուի մեր քաղաքական եւ դիւանագիտական մարզին մէջ. մի անգամ ընդ միշտ կ'ուզենք նուիրագործել մեր անկախութիւնը:

Եւ երբ Սաապ հարց տուած է թէ լա –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԳՆԱՀԱՏԵՆՔ

ՄԵՐ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդը, արուեստի ասպարէզին մէջ ալ, ունի չեշտուած յատկութիւններ, հետեւաբար եւ արուեստի ու գրականութեան տաղանդաւոր աշխատաւորներ :

Մեր գրագէտներէն, բանաստեղծներէն, նկարիչներէն ու արձանագործներէն, երաժշտագէտներէն ու դերասաններէն, երգիչներէն ու երգչուհիներէն շատերը, իրենց յատկութիւններով, կրնային պատուաւոր տեղ գրաւել, օտար, աւելի մեծ ու քաղաքակրթուած ժողովուրդներու մէջ ալ :

Ասոր իբրեւ ապացոյց այն՝ որ ունինք այսօր իսկ, շատ մը գրագէտներ ու արուեստի զանազան ճիւղերու նուիրուածներ, որոնք պատուաւոր դիրք մը կը գրաւեն Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու եւ այլ երկիրներու մէջ:

Աւելորդ կը նկատենք երկար թուումներ ընել որովհետեւ անոնցմէ շատերը քաջածանօթ են արդէն Սփիւռքի հայութեան, մեծ մասամբ ծնած ըլլալով անոր ծոցէն:

Պէտք է ըսենք սակայն, թէ արտասահմանի մէջ, հայ արուեստագէտներն ու հանրային գործիչները անհրաժեշտ նիւթական ու բարոյական քաջալերութիւնը չեն գտներ, արդիւնաւոր կերպով շարունակելու համար իրենց առաքելութիւնը :

Աւիկա պատճառ մըն է, որ հայ տաղանդները, իրենց ստեղծագործութեան համար, աւելի բերրի գետին փնտռեն, ուր ամէն կերպով արժէքաւորուի ու գնահատուի իրենց ճիգը :

Ասով պէտք է բացատրել, ամէնէն առաջ, համեմատաբար մեծ թիւը այն գրագէտներուն ու արուեստագէտներուն, որոնք կը հարստացնեն իրենց հիւրընկալ երկիրներու մշակոյթը, հեռանալով հայ միջավայրէն :

Անշուշտ կեդրոնախոյս այս ձգտումին առաջքը կարելի չէ առնել լիովին, որովհետեւ այդ երեւոյթին պատճառները բազմազան են, բայց անոնք որ այս կամ այն պատճառով կը մնան հայ միջավայրին մէջ ու կ'աշխատին հոն, մեր պարտքն է քաջալերել ու հովանաւորել զանոնք, ստեղծել՝ անոնց համար կեանքի նիւթական ու բարոյական պայմաններ :

Նման վերաբերում մը, մեր արուեստի գործիչներուն հանդէպ, քաջալեր պիտի հանդիսանայ նոր սերունդէն անոնց՝ որ դեռ բանով մը կապուած են հայ իրականութեան :

Այս կերպով միայն, պիտի կրնանք տեւականացնել արուեստագէտ սերունդներու յաջորդականութիւնը եւ թոյլ չի տալ որ ցամքի արուեստի ակը Սփիւռքի հայութեան մէջ:

Այս տեսակէտէն, անհամեմատ աւելի բախտաւոր են արուեստի նուիրեալները մեր հայրենիքին՝ Հայաստանի մէջ, ուր, անկախ քաղաքական կաշկանդումներէն, անոնց հնարաւորութիւն կը տրուի ստեղծագործելու եւ կատարելագործուելու, ազատ ըլլալով ապրուստի սպառնիչ մտահոգութիւններէն:

Խորհրդային իրականութեան մէջ, արուեստագէտն ու գիտունը, կ'ապրին նիւթական առանձնաշնորհեալ վիճակի մը մէջ, բաղդատմամբ ուրիշ ասպարէզի մարդոց :

Ասով պէտք է բացատրել հայրենի երկինքին տակ, արուեստի հաստատութիւններու գոյութիւնն ու բարգաւաճումը, հակառակ վարչաձեւին կողմէ անոնց պարտադրուած սահմանափակումներուն եւ արուեստական, օտարոտի գունաւորումներուն :

Սփիւռքի մէջ, հայ իրականութիւնը տակաւ կ'աղքատանայ մտքի ու արուեստի մշակներէն :

Այսօր, ամբողջ արտասահմանի մէջ չկայ հայաշատ գաղութ մը, որ մնայուն դերասանական խումբ մը ապրեցնէր :

Չկան, որակեալ դերասաններ, որ բեմը իրենց ասպարէզ ընտրէին: Թատերական արուեստն ու թատրոնը, դարձեր են «սիրողներու մրցարան», որոնք ոչինչ կը սորվին եւ ոչինչ կը մոռնան ....:

Անշուշտ այս մասին ոչ ոք կը մեղադրէ զիրենք :

Ոչ ոք իրաւունք ունի մեղադրելու :

Արտասահմանի մէջ, դրեթէ ծրագրուած ոչինչ չի կատարուիր գնահատելու եւ քաջալերելու համար այն գրագէտներն ու դերասանները, երգիչներն ու բանաստեղծները, հանրային գործիչներն ու հրապարակագիրները, որոնք քիչ մը շունչ կը բերեն մեր իրականութեան :

Իբրեւ «վարձատրութիւն» երբեմն հանդիսատես կ'ըլլանք Յոբելենական ձեռնարկներու, որոնց նախաձեռնութիւնը շատ անգամ կուգայ նոյն իսկ յոբելեարէն ... :

Քիչ չէ նման դէպքերու թիւը, եթէ բացառութիւնները մէկդի դնենք :

Պէտք է․․ մեռնէր Շաւարշ Միսաքեան մը, որ անդրադառնայինք թէ յիսուն տարի դրիչ շարժած է ան, ու այսօր անոր տեղը բռնող չի կայ :

Նոյնը կրնանք ըսել Վ. Նաւասարդեանին՝ եւ շատ շատերու համար :

Ս. Վրացեան մը, Վահան Փափազեան մը եւ ուրիշներ, աւելի քան կէս դար է որ կը տքնին հայ հանրային կեանքի անդաստանին վրայ, արդիւնաւոր քրտինքով, յիշելու եւ պատուելու համար զանոնք ալ, կը սպասենք օրհասական ժամուն ... :

Առօրեայ ճղճիմ պայքարներու անձնատուր, հաւաքական ոչ մէկ ճիգ կը կատարուի այս ուղղութեամբ :

Ատենն է, որ առանց հատուածական, խմբակցական հաշիւներու, գնահատել գիտնանք մեր արժէքները:

Իրական արժէքները, սեփականութիւնն ենամբողջ հայ ժողովուրդին, ուստի անոնք պէտք է գուրգուրանքի ու գնահատանքի առարկայ ըլլան բոլորիս կողմէ :

Անոնք է որ հայ կեանքի կանթեղին իւղը կը մատակարարեն, զայն մշտավառ պահելու համար :

Ամէն ինչ ընենք՝ որ այդ իւղը անպակաս ըլլայ :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԱՐԱԲԵՒ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Քոնկայի մէջ, Գ. Հրանտ Թորոսեան, քննելով Լիբանանի մէջ տիրող կացութիւնը, իր յօդուածը կը վերջացնէ հետեւեալ կերպով.—

Մինչեւ վերջին ատենները, այս երկրին Քրիստոնեաներն ու Իսլամները քով քովի ապրած են կատարեալ համերաշխութեամբ: Նասրի բրօբականտին հետեւանքով արաբ ազգայնամոլութեան սուր հանգամանք առնելուն պատճառաւ, երկրին այս երկու տարրերուն միջեւ հակամարտութիւնը իր բարձրագոյն աստիճանին հասած է հիմա :

Թերեւս դիւրին ըլլար չարիքը դարմանել եթէ հակամարտ տարրերուն մէկը փոքրամասնութիւն կազմէր: Պարագան այս չէ: Լիբանանի ժողովուրդին թիւը կը հասնի մէկ միլիոն երկուհարիւրյիսուն հազարի բուն մօտաւորապէս վեց հարիւր հազար որուն մօտաւորապէս վեց հարիւր քրիստոնեայ, այլեւայլ աղանդէ բաղկացած: Թիւերու այս հաւասարութիւնը անկարելի կը դարձնէ բռնական որեւէ լուծում : Մնաց որ ան տեսական հանգամանք ունի միայն՝ իսլամ նախարարապետով մը եւ դրացի արաբ երկիրներու յայտնի կամ ծածուկ օժանդակութեամբ, քրիստոնեաներու եւ իսլամներու միջեւ գոյութիւն ունեցող ուժերու հաւասարակշռութիւնը կրնայ ընջուիլ ի նպաստ իսլամներու :

Այս պայմաններուն տակ, մանաւանդ ամերիկեան քաղաքականութեան վարանումներուն հետեւանքով ու Խ. Ռուսիոյ եւ ափրիկեան – ասիական կարգ մը երկիրներու կողմէ արաբ Պետութիւններու ընձեռած բարոյական աջակցութեան պատճառաւ, տարակուսելի է որ Լիբանան յաջողի նասրեան ազդեցութենէն խուսափիլ, եթէ աննախատեսելի դէպքեր չպատահին: Եւ այն ատեն, այս երկիրը անդարմանելիօրէն կորսուած կ'ըլլայ Արեւմուտքի համար: Նոյնիսկ, այս վերջինը պիտի չկրնայ այլեւս երկար ատեն յոյս դնել լիբանանեան «չէզոքականութեան» վրայ, այն պարագային երբ Պէյրութի մէջ կազմուելիք ապագայ կառավարութիւնը ընդգրկէ այսպիսի քաղաքականութիւն մը:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ՈՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Անհամբերութիւնը սիրտս կը կրծէր : Նամակ, թղթակցութիւն իրար կը խաչաձեւէին: «Լոյս տեսաւ, գիրքերը ճամբայ ելած են, մօտերս Մարսէյլ կը հասնին, թերեւս գալ շաբթու բաժինդ կը ստանաս ... »:

Այս « գալ շաբթուն » տեւեց ամբողջ երեք ամիս : Անախորժ, հարց ու փորձի եւ փոթորիկի բռնուեր է «Շապին Գարահիսար եւ իր հերոսամարտը »: Անձնուէր ընկերոջս Արամ Հայկազին եւ բոլորիս միակ փափաքն էր ճիշդ հերոսամարտի տարեդարձին կատարել կնունքը, մեր հաւատքին միւռոնով օծել «մելանով ու արցունքով » գրուած եւ լոյս աշխարհ եկած հերոսներուն կոթողը :

Այդ օրերուն տեղի կ'ունենար 13 Մայիսի դէպքը Ալժէրի մէջ: Ամբողջ Ֆրանսան ներքին տագնապի մատնուած էր: Թղթատարական սպասարկութիւնը տեղ տեղ խանգարուած: Մեր գիրքերուն առաջին ծրարը Մարսէյլի մաքսատան մէջ պահ դրուած : Յետոյ պայթեցաւ Պէյրութի ներքին յեղափոխութիւնը: Կրկին անորոշութիւն: «Շապին Գարահիսար ու իր հերոսամարտը» չթողուցին որ դուրս ելլէ մաքսատունէն :

Մինակութեանս մէջ անհամբեր եւ յուսահատ կը խորհիմ ես ինծի .

— Հէյ տղայ, ով որու, Ալժէրի մէկ անկիւնը ինկածին մասին մինչեւ որ խորհին օրը իրիկուն կ'ըլլայ :

Ալժէրի մէջ, Օգոստոսի կիզիչ արեւին տաքութիւնը քառասուն աստիճանի բարձրացած էր այն օրը: Թօշնած լոլիկի պէս թուլցած, քրտինքի մէջ տուն կը հասնիմ ուժասպառ: Տանս սեմէն հազիւ ներս մըտած, տղաքս պատնէշ կապած առջեւս կը տնկուին ուրախ երեւոյթով մը:

Պզտիկ Վարուժանս եղբայրներուն մէջտեղ կանգնած, ձեռքերը ետին բռնած, հրամայեց :

— Հայրիկ աչքերդ գոցէ, բան մը պիտի ընենք, շատ պիտի ուրախանաս .

Հնազանդեցայ տիկնոջս գլխու շարժումէն առնելով: Աչքերս գոցեցի: '

— Հայրիկ , բաց աչքերդ :

Ի՞նչ տեսնեմ, կարմիր կողքով, ոսկեզօծ տառերով գիրք մը անմեղ հրեշտակի մը ձեռքերով դէպի վեր բարձրացած, հաւատքի աւետարան մը, իսկ եղբայրները երկու կողմը կանգնած տիրացու մոմակալներու պէս անշարժ ...

Կը համբուրեմ արցունքով: Մէկ ոստումով բազուկներուս մէջ կը սեղմեմ Վարուժանս ու «Շապին Գարահիսար ու իր հերոսամարտը»:

— Հայրիկ, ինչո՞ւ կուլաս :

Զաւակներս եթէ այս գիրքին հերոսները, նահատակները, սիրելու զաղտնիքին տիրանաք, հայութեան կորսուած անկախութեան փշոտ ճամբան հարթելու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

Թուլ խշշում է անտառը, սարերի լանջերին է խշշում խոր անդունդներում ու ձորերում :

Ստորոտներում աճում են դողդոջուն կաղամախիներ, հացիներ, մոշի թփեր, մասուր: Վերում տարածւում է սօճիներին խառնուած կաղնուտը: Անտառում կարելի է հանդիպել վայրի խնձորենիների, տանձիների, տխիլի (կաղին), ու նաեւ կարճահասակ ծառերի :

Գետինը անտառում քարքարոտ է, ամենուրէք կանաչի միջից ահագին քարակուտակներ են երեւում :

Անտառի տարբեր մասեր, տարբեր անուններ ունեն: Կաքաւաձոր է կոչւում այն խոր անդունդը, որտեղ մի ժամանակ, ինչպէս պատմում են, անթիւ անհամար կաքաւ էր բնակւում: Սեւ քար կոչուած սարում ծառերի արմատները մխուած են սառանի եղունգի մէջ, մի զառիթափ էլ անուանում են վարդալանջ: Երբեմն, տեսար անտառի բացատներով անցաւ հովիներից հալածուած որեւէ գայլ, կամ ինչ որ տեղ մնդատաց շնագայլը: Յաճախ աղուէս է պատահում : Աշնանը, խոր թաւուտներում արջը հասած տանձ է հաւաքում կամ որոնում է վայրի մեղր :

Աղջիկներն ու կանայք անտառ են գալիս հատապտուղ ու աւելուկ հաւաքելու, վարսերի պէս հիւսելով աւելուկը, չորացնում են ձմրանը գործածելու համար ...

Թուլ տնքում է անտառը, ծառերը ճըռինչով օրօրւում, կռանում են, ասես ուզում են դուրս կորզել իրենց արմատները քարերի միջից :

Եղնիկի նման անշշուկ, անցնում է անտառով Արեւահատը —— անտառապահը : Ուսին է նետել որսորդական երկփողանի հրացանը, գօտու տակ ամրացրել կացինը: Անցնում է նա տղամարդու քայլուածքով եւ շուրթերին անհասկանալի մի ժպիտ է թեւածում :

Մթաւուն են Արեւահատի աչքերը, նայում են ուղիղ եւ խիստ: Նրա հայեացքում շատ բան կայ տղամարդկային:

Շրջապատում նրան ոչ ոք այլ կերպ չի էլ յիշում: Կանայք նրա մասին խօսում են շշուկով, տղամարդիկ, հանդիպելիս, մռանում են, որ նրա կրծքի տակ կանացի սիրտ է բաբախում :

Անտառում թափառող մարդիկ չեն տեսնում եւ չեն լսում, թէ նրանց կողքով ինչպէս է անցնում անտառապահը, ծառերի միջով անցնում է նա ստուերի պէս, հսկում նրանց բոլոր շարժումները:

Ահա նա կանգնել է նոր աճած բարակ սօճու կողքին եւ, իր նետած գլուխը, ժպտում է, հիանում: Վարդագունում են այտերը, նրանց վրայ թրթռում են երկու փոսիկ, կիսաբացւում են տաք շուրթերը, իսկ մութ աչքերի մէջ քնքշութիւն, կանացի գրաւչութիւն է յայտնւում ... եւ շնչում, հոգոց է հանում աղջկայ նման, ասես հենց նոր, առաջին անգամ համբուրել են շուրթերը ...

Բայց այս տեսարանը միայն մի ակնթարթ է տեւում. Նա շարունակում է ճամբան եւ նորից նրա շարժումներում, դէմքի արտայայտութեան մէջ տիրապետող է դառնում ինքնավստահութիւնը, խստութիւնը, յաճախ նաեւ տղամարդկային ինչ որ կոպիտ ուժ:

Այն գիւղում, որտեղ առաջներում ապրել էր Արեւահատը, մինչեւ հիմա էլ մտաբերում են, թէ նա ինչպէս թաղեց քարափից ցած ընկած իր անտառապահ ամուսնուն: Այն ժամանակ նա լաց չեղաւ, հաւաքեց երեխաներին — ութ տարեկան տղային ու երեքամեայ երկուորեակ աղջիկներին, եւ տեղաւորուեց բարձր զառիթափի վրայ կանգնած անտառապահի տնակում :

Անտառապահներից մէկը, խառագէժ, միջահասակ մի տղամարդ, որն անտառի սիրոյ, պատճառով, ինչպէս բացատրում էր, ամուրի էր մնացել, ասում էր :

— Կայծակնահար ծառ է Արեւահատը..

Եւ յետոյ, պատմեց մի պատմութիւն, որ պատահել էր մի երեք տարի առաջ :

— Պատահեց սա առաջին գիշերը, երբ նա, ջահել, հազիւ երեսունհինգը լրացրած մի կին, երեխաներին առած բընակուեց անտառի խորքում : Մենք բոլորս էլ, որ ճանաչում էինք մեր անտառը, ահ էինք զգում նրա համար :

— « Դեհ, — մտածում էինք, — գլխավերեւում ամպրոպ կը պայթի, կամ արջ կը մօտենայ անակին, ամէն ինչ կորած է: Վախից ամէն ինչ կը պատահի »:

— Իսկ գիշերը մութն է, երկինքը ծածկուել է սեւ ամպերով, աստղ չես գտնի: Ինչ որ տեղ գոռում է հեռաւոր ամպրոպը, կայծակն է փայլատակում ... Այնպիսի մի քամի է բարձրացել, այնպէս երկուատակւում, տնքում են ահագին ծառերը, որ թւում է, ուր որ է կը պոկուեն տեղից, ու այդպէս, երկուատակուած հեռու կը փախչեն այս սարսափելի փոթորիկից ազատուելու համար : Ճիշդն ասած, այդ ժամանակ ես առանձին քնքշութեամբ ու սիրով էի մտածում Արեւահատի մասին... Ոչ թէ խղճում էի նրան, ոչ ... ի հարկէ, եւ խղճում էի, բայց նա ինձ, ասեմ քեզ, դուր էլ գալիս ...

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(1 Շար.)

փեր բաժինը բերէք, այն ատեն Հայրիկին, մայրիկին եւ ազգին լացը չէք լսեր։

«Շապին Գարահիսար ու իր հերոսամարտը» հատորին մէջ սիրելի ընկերոջս Արամ Հայեանի դրական ճաշակը, կը միաւորուի, կ՚եղբայրանայ Շապին Գարահիսարցիին նկարագրին հետ։ Երկարապատում մէջբերումներ չկան, պատասխանատու դերակատարները, անհետ հերոսները, իրենց համեստ կեցուածքով, նկարագրով, ներկայ են համաչափ արժանիքով։ Նշմարելի է որ Արամ Հայկազ խուսափած է աւելորդ պատկերաւորումներէ, չըսելու համար չափազանցութիւններէ։

Նպատակս գրախօսական գրել չէ։ «Շապին Գարահիսար ու իր հերոսամարտը» միրն է։ Գովելու եւ քննադատելու պատիւը կ՚իյնայ ձեռնհաս մասնագէտներուն։ Սակայն պարտք կը համարիմ տալ հատորին բովանդակութիւնը։

Հատորը կը բաղկանայ 459 էջերէ, պատկերազարդ։ Լաթակազմ կողք, մաքուր և ընտիր թուղթ, ճաշակաւոր ներկայանալի հատոր մը վերջապէս։

Առաջին մասը — ընդհանուր ծանօթութիւններ — 107 էջերէ բաղկացեալ։ Հայրենի աւանդութիւններու ճոխ պաշար մը։

Երկրորդ մասը — Հերոսամարտը — 218 էջ տեղ գրաւած է։ Ընթերցողը կը կարդայ հեւ ի հեւ ու պիտի չուզէ որ շուտ մը լրանայ։ Այս էջերուն մէջ ամէն դէպք, ամէն շարժում կենդանի առած է։

Երրորդ մասը — կենսագրականներ — 75 էջերէ բաղկացած։ Ամբոխներ, զօրծիչներ, մտաւորականներ, կղերականներ, ուսուցիչներ, բժիշկներ։

Չորրորդ մասը — պատմական նամակներ — 26 էջ։ Հոս մեր Արամ Հայկազը տարած է գնահատելի աշխատանք մը։ Երեւան է հանած 1879 թուականը կրող կնքուած մասունքներ։

«Շապին Գարահիսար ու իր հերոսամարտը» պատկերազարդ հատոր մըն է, ամէն Հայու մատենադարանի համար փնտռուած գիրք մը։ Արամ Հայկազ իր գրագէտի խառնուածքը հաշտեցուցած է ծննդավայրին հողերանութեան հետ։

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԴԻՐՁԱԿԸ — Ես պարոնին դերձակն եմ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻՆ — Փորձի համա՞ր եկաք։

ԴԻՐՁԱԿԸ — Այո. փորձելու թէ պիտի յաջողի՞մ գումար մը ձեռք ձգել ....

×

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՂ ԶՔՄԵՂԱՆՔ

Ա. ԿԻՆ — Մենք էրիկ-կնիկ տղոց պաշեւ չենք կռուիր։ Երբ անհամաձայնութիւն կամ վէճ ունենանք, պզտիկները դուրս կը ղրկենք։

Բ. ԿԻՆ — Ուրեմն ատոր համար է որ զիրենք միշտ փողոցները կը տեսնեմ ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԻՆԵՁՕՆ

●

ԿԱՐՏԱՆ-ԳԻՎԷԹ, (Ցառաջ) — Հ. Ց. Դ. Կարտանի «Նիկոլ-Դուման» եւ Նոր Սերունդի «Վարանդեան» խումբերը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էին, կազմակերպելու գինեձօն մը, ընկեր Գօգոս Հէպոյեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ։ Տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 21, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Գիվէտի Հ. Ց. Դ. «Գեղունի» սրահը։

Որոշեալ ժամէն առաջ այս գողտրիկ սրահը լեցուած էր։

Գիվէտի գաղութը կը բաղկանայ հանքագործներէ եւ շատ քիչ թիւով խանութպաններէ։ Բոլորն ալ ազգասէր։ Այս հանքագործ Հայը, առանց որոշ պիւտճէի երեք տարիէ ի վեր ունի իր դպրոցը, որպէսզի հայ մանուկը սորվի իր մայրենի լեզուն, շնորհիւ «Նիկոլ-Դուման» խումբին եւ տեղւոյն ազգասէր հայութեան ջանքերուն։

Հ. Ց. Դ.ը իր սրահը տրամադրած է Սահակ-Մեսրոպ դպրոցին։

Նոր Սերունդը պատրաստած էր ճոխ գեղարուեստական յայտագիր մը։

Հանդէսին բացումը «Մշակ բանուոր»ով յօտնկայս երգուելէ վերջ, խօսք առաւ ընկեր Հայրապետ Աւետիսեան, որ շեշտեց, թէ ընկեր Գօգոս Հէպոյեան հանքագործ մը ըլլալով հանդերձ իր աշխատանքը չէ սակարկած՝ ազգային ճակատի վրայ։

Խօսք առաւ նաեւ ընկեր Ն. Սարգիսեան, որ ընկերոջ աշխատասիրութիւնն ու կամքը գովելէ ետք, աջերթ մաղթեց անոր։

Նոր Սերունդին կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Անդրանիկ Մաթոյեան։

Սկսան հայ յեղափոխական երգերը. մէջ ընդ մէջ եղան նաեւ արտասանութիւններ։ Նոր Սերնդական Աստղիկ Նաւոյեան արտասանեց «Կարօտը եւ «Կովկասը»։

Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Ց. Գարսամեան (Մարսէյլէն), մաղթելով որ ընկեր Հէպոյեանի տեղը բաց չմնայ գաղութին մէջ։

Սեղանապետին հրաւէրով Ա. Մաթոյեան նուագեց «Միրանի ծառը»։

Դպրոցի ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեան խօսք առնելով, շեշտեց թէ ընկերը ջանք չէ խնայած, որպէսզի Գիվէտն ալունենայ իր դպրոցը, եւ ահա երեք տարիէ ի վեր հայ մանուկները կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը։

Հանդէսը վերջանալէ առաջ խօսք առաւ նաեւ ընկեր Հէպոյեան եւ յուզուած շեշտով մը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին — Ես ոչ գրագէտ եմ, ոչ ալ խօսող, այլ՝ պարզ բանուոր մը, որ կը խոստանայ իր կարելին ընել։

Այնուհետեւ, ընկերը հինգ հազար Ֆր. նուիրեց Նոր Սերունդին եւ տասը հազար՝ դպրոցին, իր մեկնումին առթիւ։

Հայկական եւ եւրոպական պարերը բոկլսան, շարունակուելով մինչեւ ուշ գիշեր։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼԱՎԵՐԴԻԻ շրջանի միայն Թեղուտ գիւղը ցարդ Մոսկուա ղրկած է վաթսուն թոն տանձ եւ խնձոր, նախատեսուած է այս տարի Թեղուտէն Մոսկուա ղրկել 150 թոն թարմ պտուղ ....

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ լեհական «Ստալ» խումբին եւ «Սպարտակ»ի ֆութպոլի մրցումը վերջացած է Հայերու յաղթանակով (2-1)։ Առաջին անգամն է որ «Ստալ» կ՚այցելէ Խ. Միութիւն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կենդանաբանութեան հաստատութեան կից աւելցած է նոր բաժանմունք մը, որ պիտի զբաղի կենդանիներու արժէքաւոր տեսակներու քանակի յաւելման հարցով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ նկարիչներէն Արա Սարգսեան եւ Յովհաննէս Զարդարեան ընտրուած են Խ. Միութեան Գեղարուեստական ակադեմիայի անդամ։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ շրջանին մէջ վերջերս շինուած է թթաբուծներու վերանորոգման առաջին կայանը։

ԵՐԵՒԱՆԻ դաշնամուրի գործարանին շինութիւնը մեծ թափով առաջ կը տարուի, վերջերս որոշուած է երկրին մէջ պատրաստել դաշնամուրի բոլոր մասերու արտադրութիւնը։ 1960էն սկսեալ արտադրութիւնները կանոնաւոր կերպով պիտի սկսին, թէեւ յառաջիկայ տարի հրապարակ պիտի հանուին արդէն «Նայիրի» դրոշմով առաջին դաշնամուրները։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Գեղարուեստական գրականութեան պետական հրատարակչութիւնը ռուսերէն լեզուով եւ երկրորդ հրատարակութեամբ լոյս ընծայած է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպը, որ թարգմանուած՝ հայերէն համահաւաք հրատարակութենէն, չորս մասերու բաժնուած է. «Սանասար եւ Բաղդասար», «Մեծ Մհեր», «Սասունցի Դաւիթ» եւ «Փոքր Մհեր»։ Հրատարակութեան կցուած է հայ ակադեմական Հ. Օրբելիի «Հայ ժողովուրդի հերոսական վէպը» խորագիրով յառաջաբանը. Գիրքը հրատարակուած է 25.000 օրինակով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ — Ֆութպոլի հարիւրաւոր խումբեր վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին մրցած են՝ Հայաստանի ախոյեանութեան բաժակին համար։ Մրցումները տեղի ունեցած են ողիմպիական սիսթեմով «պարտուող խումբը կը զրկուի միւս մրցումներուն մասնակցելու իրաւունքէն»։ Վերջին խաղին մասնակցելու իրաւունք ձեռք ձգած են Կիրովականցիներն ու Երեւանցիները։ Մրցումը տեղի ունեցած է Երեւանի պետական մարզադաշտին վրայ։ Յաղթանակը տարած են Կիրովականցիները 0-1 արդիւնքով։

ԵՐԵՒԱՆԷՆ մեկնած է Անգլիոյ մեծագոյն ռատիօ-աստղադիտարանի տնօրէն փրոֆ. Լովըլ, որ Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ Վ. Համբարձումեանի հիւրն էր։ Անգլիացի գիտնականը տեղեկութիւններ տուած է իր դիտարանի աշխատանքներուն մասին եւ ցուցադրած ժապաւէն մը՝ նուիրուած աշխարհի մեծագոյն ռատիօ-հեռադիտակի կառուցման։ Այս հեռադիտակին հայելիին տրամագիծը ութսուն մեթր է։ Լովըլ ծանօթացած է Բիւրականի մէջ կատարուող ռատիօ-աստղագիտական աշխատանքներուն եւ փափաք յայտնած՝ որ երկու դիտարաններուն միջեւ գիտական սերտ կապեր հաստատուին։

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ տեղի ունեցած է Խ. Միութեան ուսանողներու հինգերորդ ողիմպիականը, ուր բազմաթիւ յաջողութիւններ արձանագրած եւ մրցանիշ կոտրած են հայ պատանիներ։ Երեւանցի Ս. Գառուկճեան հարիւր մեթր վազքի Հայաստանի պատանեկան մրցանիշը կոտրելով առաջնութիւն շահած է, նոյնպէս՝ Ա. Մխիթարեան (Լենինականէն), 1500 մեթրը վազքի մէջ։ Առաջնութիւն մը ապահոված է նաեւ մարմնամարզիկ Հ. Գոզսեան, առանալով յաղթանակի շքանշան եւ առաջնութեան վկայական։

ԵՐԵՒԱՆԻ լրագրողները ընդհանուր ժողով մը ունեցած են Սեպտեմբեր ութին «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագրութեան դահլիճին մէջ։ Հայաստանի լրագրողներու կազմակերպութեան Բիւրոյի անդամ Գ. Տէր Գրիգորեան խօսած է խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու ապահովութեան համար լրագրողներու միջազգային համերաշխութեան մասին։ Լրագրողները քուէարկած են բանաձեւ մը՝ իրենց համակրանքը յայտնելով հա...

ԵՐԵՒԱՆԻ Գ. Սունդուկեան պետական թատրոնը իր խաղացանկը հարստացուցած է սպանիացի թատերագիր Փիլերմէ Ֆիթէյրեգոյի «Եզովրոս» կատակերգութեան բեմադրութեամբ, որուն առաջին ներկայացումը տեղի ունեցաւ Յունիս 26ին, Եզովրոսի դերով յաջող խաղարկութիւն մը ունեցած է Վաղարշ Վաղարշեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ԷՋ, գիրք արուեստի, թիւ 10, կազմեց Զ. Միրզայեան, գին մէկուկէս տոլար։ Թեհրան։

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ» Հայագիտական Ուսումնաթերթ, Վիէննայի Մխիթարեան վանքին։ Թիւ 1-4, Յունուար-Ապրիլ, 1958։ Հասցէ՝ Mechitharisten-Gasse 4, Vienna 4? Մխիթարիսթընկասէ Վիէննա 4, Աւստրիա։

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (264)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

— Աւելի եւ աւելի մեծ արժէք ունէր, — կրկնեց նա գլուխը շարժելով։ — Հաւատացնում եմ ձեզ, պարոն բժշկապետ, եթէ ես չգիտենայի, որ Մահամէդը մարգարէների վերջինն է եւ կատարածը, թէ նրանից յետոյ այլ մարգարէ չէ գալու, անշուշտ պիտի համարէի ձեզ Աստուծոյ մարգարէներից մէկը, որ աշխարհ գալով, հրաշքներ է գործում։

Փաշայի այդ երկդիմի շողոքորթութեանը Ասլանը պատասխանեց.

— Հրաշքների դարը անցել է, Վսեմաշուք տէր, այժմ գիտութեան եւ արհեստի դարումն ենք ապրում, որոնք աւելի մեծ գործեր են կատարում, քան դերբնական հրաշքները։

Փաշան դարձեալ իր ասածն էր պնդում.

— Հրաշքների դարը ինձ համար չէ անցել, պարոն բժշկապետ, ես հաւատաւոր մարդ եմ։ Ստամպօլում ամբողջ հինգ տարի տանջուեցայ, հաւատո՞ւմ էք, ամբողջ հինգ տարի սուլթանի ամենանշանաւոր բժիշկները աշխատում էին իմ վրայ, բայց ոչինչ օգուտ չտեսայ. իսկ ձեր մի քանի դեղերով բոլորովին փրկուեցայ ես։

Ասլանը ինձ յետոյ ասաց, թէ այդ մարդը ամենեւին հիւանդութիւն չունէր, թէ իր տուած մի քանի դեղերը միայն նրա երեւակայութիւնը գոհացնելու համար էին գործ դրուած։ Բայց աւելի հաւանականն այն էր, որ խորամանկ փաշան իր հիւանդութիւնը իբրեւ մի պատրուակ էր ընտրել՝ բժշկին մի քանի օր աւելի Վանում պահելու համար, որպէս զի իր նրա վերաբերութեամբ ունեցած կասկածները սառուէ։ Թէ այսպէս, թէ այնպէս, այդ տեսակ բացարձակ շողոքորթութիւններ արեւելքում ոչ միայն սովորութեան, այլեւ քաղաքավարութեան կարգն են անցել, եւ Ասլանը, հետեւելով տեղային սովորութեանը, դարձաւ դէպի առաջնորդը այդ խօսքերով.

— Չը գիտեմ, որպէս շնորհակալ լինել ձեզանից, սրբազան հայր, ձեր յանձնարարական թուղթը ինձ շատ եւ շատ օգնեց, ես համարեա մեծ մասամբ հաւատ նպատակիս։

— Այդ մեր պարտաւորութիւնն է, պարոն բժշկապետ, մեր կարեաց չափ բաւականութիւն տալ մեր կողմերը եկած ճանապարհորդների հետաքրքրութեանը, օգնել նրանց երկիրը, ժողովուրդը ուսումնասիրելու, եւ աշխատել՝ ամէն կերպով դիւրութիւններ մատուցանել նրանց՝ իրանց նպատակներին հասնելու։ Բայց ցաւում եմ, շատ ցաւում, որ ես չկարողացայ նախատեսել Կտուց անապատը գնալու վտանգը։ Մեր ծովը փոքրիկ է, բայց բաւական կատաղի է։ Միայն ուրախ եմ, շատ ուրախ, որ ձեզ յաջողուել է քաջութեամբ ազատուել։

Առաջնորդը յիշեցնում էր մեր Կտուց անապատը գնալու ժամանակ կրած ալեկոծութիւնը։ Երեւում էր, որ նրան արդէն յայտնի էին մեզ հետ պատահած անցքերը։ Նա աւելացրեց.

— Դուք, պարոն բժշկապետ, տեսնում եմ, որպէս լաւ բժիշկ էք, նոյնպէս եւ լաւ նաւավար ու ճարպիկ լուղորդ էք։ Ես մեծ հիացմամբ լսեցի ձեր կատարած քաջութիւնը ալեկոծութեան ժամանակ։

Ասլանը պատասխանեց.

— Մեր երկրում, սրբազան հայր, վաղուց արդէն կրթութեան եւ դաստիարակութեան կարգն է անցել, սկսեալ մանկութիւնից, պատրաստել մարդուն այնպէս, որ նա կեանքի մէջ ընդունակ լինի ամէն վտանգների հետ պատերազմելու։ Երբ ծովի հետ գործ ունես, պէտք է կանխապէս սովորած լինես, թէ ինչպէս պէտք է վարուել նրա ալիքների հետ ...

Այդ բոլոր խօսակցութիւնը, որպէս նըկատում էի, մի տեսակ խուլ հակաճառութիւն էր զանազան նուրբ ակնարկութիւններով եւ զանազան երկդիմի ասացուածքներով։ Ասլանի նոյն տեսակ պատասխանները ստիպեցին սրբազանին փոխել իր խօսակցութեան ձեւը։

— Դուք եւ Վարդ այցելեցիք, այնպէս չէ՞, պարոն բժշկապետ, — հարցրեց նա, — ի՞նչպէս գտաք այդ վանքը եւ այնտեղի նոր հիմնարկութիւնները. տեսնուեցա՞ք արդեօք Հայրիկի հետ։

— Տեսնուեցայ եւ շատ բաւական մնացի, — ասաց Ասլանը։ — Նրա վանքը մի գեղեցիկ օրինակ պէտք է համարել, որ եթէ կղերը կը մասնակցի ժողովրդի դաստիարակութեան գործին, — ահա այդ ձեւով պէտք է մասնակցէ։

— Այդ իմ փափաքելի ցանկութիւնն է, պարոն բժշկապետ։ Իմ ջանքերը դեռ բոլորովին չեն սպառուել Վարագի վրայ։ Ես աշխատում եմ եւ պիտի շարունակեմ աշխատել, եթէ միջոցները ինձ թոյլ տան, իմ վիճակի մէջ գտնուած բոլոր վանքերին նոյն ձեւը տալ։ Մեր վանքերը, ժամանակների դժբախտ հանգամանքներից, այժմ շատ եւ շատ թշուառ դրութեան մէջ են։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ւասէս է այս պայքարին համար, Շամուն պատասխանած է.— Շատ աւելի քան կը կարծէք: Վերջին առթիւ, անդրադառնալով Քերամէի դաշինքին, Շամուն յայտարարած է.— «Լիբանանեան զգացումներուն» ճիշդ հակառակն են: Այս դաշինքը կազմուած է իմ շատ անկեղծ թելադրանքներուս դէմ: Այդ թելադրանքները ըրած էի նկատի առնելով միայն իշխանութեան այսօրուան պատասխանատուներուն շահը»:

Միւս կողմէ, քրիստոնեաները կը շարունակեն նոր պատնէշներ բարձրացնել իրենց թաղամասերուն մէջ: Անհիմն եղան այն զրոյցները, որոնց համաձայն մահմետականներն ու քրիստոնեաները միաժամանակ պիտի քանդէին իրենց պատնէշները:

Քրիստոնեայ թաղամասերուն մէջ բախումներ եղան Փաղանգաւորներու ու բանակին միջեւ, որոնց ընթացքին երկու Փաղանգաւորներ սպաննուած եւ երկու ուրիշներ վիրաւորուած են:

Վարչապետ Քերամէ յայտարարեց թէ երկուշաբթիէն սկսեալ բանակը պիտի շարժի բուռն կերպով, բոլոր անոնց դէմ, որոնք պատնէշներ բարձրացուցած են:

Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ երբ Քերամէ մերժեց ընդլայնել իր դաշինքին կազմը, Շամունի ներկայացուցիչներով կամ բարեկամներով: Իսկ նախկին նախագահը իր կարգին յայտարարեց թէ դիմադրութիւնը բուռն պիտի ըլլայ Քերամէի կառավարութեան դէմ:

Փաղանգաւորները յայտարարեցին թէ ընդհանուր գործադուլը պիտի շարունակուի:

Ամերիկեան բանակին վերջին զօրաբաժինը սկսաւ պատրաստութիւններ տեսնել՝ երկրէն հեռանալու համար: Այս որոշումը տրուեցաւ՝ երբ Քերամէ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պէյրութի ամերիկեան դեսպանին հետ: Քանի մը օրէն ամերիկեան ոչ մէկ զինուոր պիտի մնայ լիբանանեան հողամասին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ հարցին շուրջ անգլիական կառավարութիւնը թէեւ որոշած էր վիջումներ չընել եւ գործադրել իր պատրաստած ծրագիրը, բայց մեծ կարեւորութիւն տուաւ Մակարիոս Արք.ի կողմէ եղած առաջարկի մը.— Քաղաքական ինքնավարութեան շրջանէ մը ետք՝ անկախութիւն, ՄԱԿի հովանաւորութեան ներքեւ, եթէ Լոնտոնի կառավարութիւնը ընդունի կարգ մը բարեփոխումներ ընել իր պատրաստած ծրագրին մէջ: Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք, որ Աթէնք գացած էր, կը մտածէ ժողով մը գումարել Կիպրոսի հարցին շուրջ՝ Յունաստանի, Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ կղզիին յոյն ու թուրք համայնքներուն մասնակցութեամբ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը շարունակէ ռմբակոծել Քեմոյ կղզին, շաբաթ օր 11.295 ռումբ արձակուեցան, իսկ կիրակի առաւօտ՝ 1695 ռումբ: Ազգայնականները բուռն դիմադրութիւն մը ցոյց տուին, ռմբակոծելով համայնավար ուժերը: Միւս կողմէ Չանկ Քայ Չէք մամուլի ասուլիս մը տուաւ, յայտարարելով թէ համայնավարներուն հետ կարելի չէ ընդու գտնել, ակնարկելով՝ Վարշաւայի բանակցութիւններուն: Ազգ. Չինաստանի ղեկավարը աւելցուց թէ չինական հողամասին ազատագրութիւնը միշտ կը մնայ իրենց նպատակակէտը, թէեւ այդ քայլը առնելու ժամանակը չէ եկած տակաւին:

ԼԻԹԸԼ ՐՈՔԻ դպրոցներուն մէջ սեւերու եւ ճերմակներու պայքարին վերջ մը տալու համար, հանրաքուէ մը տեղի ունեցաւ, եւ քուէարկողներու մեծ մասը դէմ արտայայտուեցաւ խառն դպրոցներու: 7565ի դէմ 19.470 ձայնով ժողովուրդը փափաք յայտնեց որ սեւերն ու ճերմակները ունենան իրենց առանձին դպրոցները:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ց. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ.2ին Ահարոնեան ակումբը, 26 Րիւ տէ Քօնվալէսան, ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկ. Հազարխանի:

Ծնողքներ ձեր բոլոր պզտիկները առաջնորդեցէք Ահարոնեան ակումբը:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Դեբձակեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝ ԻԶԱԳԷԼԻ ծնունդը, Թուլուզ 25 Սեպտ. 1958:

23, Պուլվ. Քառնօ, Թուլուզ:

Գ. Տիգրան Օնոսեան կը ծանուցանէ իր զաւկին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՕՆՈՍԵԱՆԻ

ամուսնութիւնը՝

Օր. ԱՆՆԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

հետ:

Քլամառ Սեպտ. 28 Շաւիլ

Կնքահայրութեամբ՝ Պ. Զօհրապ Պալապանեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Յանձնաժողովի դիւանը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ իր դպրոցներուն:

Տիկին Զաքրեան երկու հազար ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան հազար ֆր.: Պ. Արամ Տարօնեան երեք հազար, Օր. Հիւկէթ Քէպապճեանի ամուսնութեան առիթով:

Էքս լէ Պէնի զաշտահանդէսի հասոյթը 45.000 ֆրանք Պ. Արտաշէս Փամպուքճեան յանձնած է, եկեղեցւոյ դիւանին կրթական ծրագրի հրատարակութեան համար: ԴԻՒԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

է. ՑԱՆԿ

Փարիզի Աղք. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ զանազան առիթներով, հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Թուխտարեան Բիւզանդ հազար ֆր., Նաղաշեան հազար, Տիկին Լիւսի Պալեան հազար, Պ. Ապրօ Խանճեան հինգ հազար, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Վերժին Մանիկեանի մահուան առթիւ: Տիկին Վերժին Յովհաննէսեան հազար, Տէր եւ Տիկ. Անդրէասեան 1500, Տիկին Զաքարեան երկու հազար, Տիկին Ցակոբեան հինգ հազար, Տիկին Ա. Ֆէնէրճեան հազար, Տիկին Թաշթալեան Մարիամ երկու հազար, իր եղբօր՝ Տօքթ. Սեվրիհիսարլեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նաղաշեան եւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Նաղաշեան երեք հազար, իրենց մօր մահուան առթիւ, Պ. Պ. Խաչատուրեան եղբարք տասը հազար, իրենց ողբ. մօր՝ Տիկին Երանուհի Էլէմիրզեանի յիշատակին, Պ. Արամ հինգ հարիւր, Տիկին Լիւսի Աղապապեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները՝ Իխէճեան ընտանիք հազար, Պ. Գէորգ Գէորգեան 1500, Պ. Ագապապեան Սարգիս 3000:

Տիկին Սրապեան, իր թոռան ծննդեան առթիւ չորս հազար, Պ. Ղազարեան Գեղամ երկու հազար, Պ. Եէկէնեան Օննիկ երեք հազար, Պ. Գէորգ Սոմունեան (Փոնտը Շէրիւէն) 15.000, Սրբապան Հօր ձեռամբ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան:

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél.; OBS. 18-28

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Կը նուիրէ երեք հազար ֆրանք Ս. Ժերմէն Ան Լէյէն Տիկին Շամբընուա - Եղեկէլեան: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԱՐԱՐԱՏԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարատի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Գիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ «Շ.»Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907–1957)
Ժամբորդական նօթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տօմսեր
եւ Խմբագրականներ
Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ
ԳԻՆ՝ 2.000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 ֆր.:
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան անդամները Հոկտեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին՝ 17 րիւ Պլէօ:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Գշ. Սեպտեմբեր 30, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ց. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրաց Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Գիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Ց. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր մէկին, Չորեքշաբթի, ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 – PARIS (9e)